Io. Georg. Hermann. 1739.

Johann. Georg. Hermann.
1763

Disce quasi semper victurus
Vive quasi cras moriturus.

Vae tibi qui rapida librum furabere palma,
Nam videt Omnipotens omnia furta Deus.

A Lat. C. 415.

M. TVLLII CICERONIS EPISTOLÆ FAMILIARES.

PAVLI MANVTII ANNOTATIONES BREVISSIMAE, IN margine adſcriptæ.

Eiuſdem Manutij ſcholia.

Verba græca, latinis expreſſa.

Francoforti ad Mœnum.

M. D. LXVI.

Bayerische
Staatsbibliothek
München

AD MATTHAEVM SENAREGAM, AMBROSII FILIVM, IN Ciceronis epistolas familiares Pauli Manutij præfatio.

IVONE, Matthæe Senarega, an meo dicam felici contigisse fato, ut, relicto Louaniensi celeberrimo gymnasio, quo, tamquam ad mercatū bonarum artium, uirtutis, & eloquentiæ comparandæ causſa concesseras, Venetias te hoc potissimum nomine contuleris, quod nostri, ut ipse dicere solitus es, uidendi, & cognoscendi mira quædam te cupiditas incenderat? tu quidem, si tuum sensum explorem, uis me hoc tribuere fortunæ tuæ. nam quod ita euenerit, non modo ut ad amicitiam, & consuetudinē, uerum etiam ad conuictum, & contubernium meum tibi aditus patuerit in eo, quasi tibi quiddam expetendum contigerit, plurimum ipse tibi solitus es gratulari. de quo, non est meum statuere, ueré ne sentias, an secus. at illud meum est, paucis ostendere, cur tu contra mihi carissimus, iucundissimusq; sis, &, quod nunc in meis ædibus mecum habites, mecumq; uiuas, in eo ego quoq; meæ felicitatis aliquid agnoscam: nam si tu ita de me sentis honorifice, quod iudicio mouearis: æquum est mihi à te concedi, ut ego de te non minus uere, quam tu de me, iudicare possim. sin istam

tibi de me opinionem peperit humanitas: me quoque non solũ natura, sed ipsa iam ratio docuit, præclarum esse humanitate excellere. itaq; do me libenter in eam partem, ut homines officijs colam, laudibus exornem, re, si opus est, pro mea tenuitate sustentem. Sed mehercule ego de te, mi Matthæe, à uero animi mei sensu iudico: nihil me gratia, nihil afficit ambitio. Primum, cum aliquoties mei salutandi caussa domum meam ueniisses, pellexisti me in amorem tui comitate morũ, & lenitate sermonis: deinde, quod iam non tibi modo, uerum & alijs petentibus negaueram, atq; excluseram, ut ego te domo reciperem, eloquentiæq; studijs erudirem, multis precibus usus peruicisti. Nec mihi tamen, quod tibi meorum sermonum cupiditate flagranti, meamq; domesticam consuetudinem petenti, satisfecerim, adhuc uenit in mentem pœnitere. quin, quo plus ad nostrum conuictum accedit temporis, eo maiorem è tuis moribus, tuisq; studijs haurio suauitatem. non enim tam hoc in te laudo, quod certe in adolescente summa laude dignum est, quod à studio doctrinæ non te suis illecebris uoluptas, non commodum, non ipsa ualetudinis ratio deducit· quam illud & admiror, & prædicare satis pro dignitate non possum, quod in tuis cogitationibus hæc tibi prima est, & antiquissima, ut Deum optimum maximum, à quo uno, quæ uere bona sunt, emanant omnia, humanis rebus, quæ fluxæ nimis infirmæq; sunt, omnibus anteponas. Perge adolescens optime in hoc præclaro diuinoq; sensu. hæc est omnium rerum una nobilissima, una, mihi crede,

crede, quæ omnium philoſophorũ ſcientias, una, quæ omnium regum opes facile uincat. Quare tu quidem oblecta te, quod facis, eloquentiæ ſtudio in qua, quo modo principia ſe dant, futurum auguror ut breui ſuperiorem neminem, aliquando ne parem quidem habeas. ſed illud ſtet in primis, neque umquam excidat, omnium uirtutum pietatem in Deum eſſe fundamentum. ac uide, quod inde tibi bona fluant. Primũ tuæ ſaluti conſulueris egregie. animi ſalutem appello, non corporis. decet enim nos æternam potius illam uitam, omni felicitate circumfluentem, quam hanc, quæ temporum ſpatijs definitur, miſerijs numquam uacantem, cogitare. deinde patrem tuum, qui, ut audio de multis atque etiam de te ipſo, humanam prudentiam præ diuina religione nihil eſſe putat, incredibili uoluptate, lætitiaq; perfundes. cui quantum debeas, nõ ex eo ſolũ intellige, quod pater eſt, ſed quod is pater, qui te filium uult eſſe inter tuos ciues omnire florentem, atque honoratum: qui te conſilijs à puero ſapientiſſimis erudiuit: qui te ſuo exemplo, ſuis optimis inſtitutis, ac factis ad laudem quotidie uocat. Tali patri, tam probo, tam tui amanti, tam libenter ſuas omnes curas in te conſumenti, curare debes, ut id, quod reliquum eſt uitæ, per te ſit iucundiſſimũ. quod ita conſequeris, ſi ſtatueris, quibus artibus ideo nunc operam das, ut aliquando ceteris hominibus elegantia ſermonis, & ſcientia rerum antecellas, earum artium infirmam eſſe gloriã, niſi perpetuo erga ſummum Deum amore, ſtudioq; fulciatur. Mihi quidem,

cui tu cariſsimus eſſe aut uis, aut certe ita uideris uelle, ut mihi perſuadeas, magis ulla re placere non poteris, quam ſi te in eo, quod inſtituiſti, uitæ innocenter & cũ uirtute degendæ ſtudio conſtantẽ, tibiq; ſimillimũ uidero. Et, ut iam nunc intelligas, quos in animis hominum amoris igniculos uera uirtus accendat: ſcis quinctum abhinc menſem mihi tecum nihil fuiſſe, te mihi numquam uiſum, ignotam mihi tuam faciem, obſcurum nomen. nunc, apud me quo loco ſis, intelligere te puto. pauciſsimis diebus ex cõuictu cõſuetudo, ex cõſuetudine amor, ex amore familiaritas exorta. itaque tecum & ſæpiſsime ſum, quod ſub ijſdem tectis neceſſe eſt: et admodum iucunde, quod ea, quæ in tuis moribus elucet, probitate conſequeris. Et quoniam is ego ſum, qui, quo me uoluntas ducat à ratione profecta, eo perlibenter ſequar: geſſi morem animo meo, tacite hortanti, ut hanc meam ad te amandum propenſionem nõ modo tibi, ſed, quatenus ego poſſim, reliquis etiam hominibus illuſtri aliquo officio ac munere declararem. cumq; tuliſſet caſus, ut hoc tempore Ciceronis epiſtolæ familiares, eæ, quas tu iam legendo & peruolutando triuiſti, denuo typis, ut nunc loquimur, eſſent imprimẽdæ: peropportuna ad id, quod uolebam, uiſa res eſt. nam, hunc librum ſi cum tui nominis inſcriptione publicarẽ, putaui me facere quiddam, quod utriq; noſtrum æque conueniret: tibi, quia ex his primum Ciceronis epiſtolis ad latinæ orationis elegantiam informamur, ex his primus eloquentiæ quaſi ſuccus, qui qualis initio fuerit, permagni intereſt,

est, ebibitur mihi, quia cum hic liber omniũ fere uersetur inter manus, circũferet, id quod ego cupio, tuũ nomen, et meum de te iudiciũ meámque spem quamplurimis ostendet: quorum alterum est eiusmodi, ut ego tibi nunc ex æqualibus tuis neminem in ullo genere laudis anteponam: altera, cum ætate processeris, ea mihi de te pollicetur, quæ si euenerint, (omnium autem rerum euentus in Deo positus est) uir eris inter uiros maximus, & habebit à te familia tua memoriã nominis sempiternam, patria uero exemplum in ciuitate uirtutis excolendæ præclarissimũ. M. D. LIV. mense Maio.

EIDEM.

SÆPE rogatus à te, quid sentirem de ijs annotatiunculis, ut appellant, quas hominum eruditorum falso, ut opinor, nomine in harum epistolarum margine adscriptas uidemus: respondi demum id, quod res erat, leues omnino, minimeq; dignas, quæ legerentur, mihi uideri. tum tu, cur igitur ipse, his, quæ tibi non probantur deletis, eas, quæ plus habeant ponderis, quarumq; nos utilitas ad legendum alliciat, aliquando non reponis? debes tu quidem hoc non iam nostra caussa solum, sed filioli quoque tui Aldi: qui, qua ætate nunc est, iam harum epistolarum libros te auctore in manibus cœperit habere: si modo stas in eo, quod te sæpe confirmantem audiuimus, hoc primum Ciceronis libro puerilem ætatem ad eloquentiam esse informandã. Victus sum, Matthæe, tuo studio, iniecta præsertim de filio mentione quem ijsdem, quibus nos, itineribus ire uolumus. itaque, dum huic rei inseruirem, dies aliquot maiorum rerũ occupationibus surripui: notaui cum alia paucis uerbis in margine, quæ fusius

fusius fortasse tractata in uulgatis commentarijs reperientur· in quo placuit studiosorũ commodo breuitate consulere· tum, ut arbitror, non nulla, quæ partim aliqua in legendo utilitas, partim nouitas ipsa commendabit. quod si ita erit· optimarum litterarum studiosis gratulabor· tibi, qui me, diu recusantem, ad hoc, quidquid operis fuit, impulisti, quasi de litteris, ac dicam etiam de me ipso, bene merito, gratias habebo. publicum enim beneficium semper cum meo beneficio coniunctum esse duxi. Venetijs, M. D. LVIII. mense Iunio.

HISTORIA DE PTOLEMAEO REGE, AD INTELLIgentiam primi libri.

REX Aegypti Ptolemæus, cognomento Auletes, quia tibijs canere, præter dignitatem regiam, solitus esset, pater Ptolemæi, qui Magnum Pompeium occidit, & Cleopatræ, notißimæ feminæ eiectus ab Aegyptijs propter flagitia, maximeq; ob acerbißimam intolerabilium tributorum exactionem, Romam uenit consulatum gerentibus P. Lentulo, & Q. Metello: queritur iniuriam: pro sua, pro maiorum societate, ueterrimóque, ac perpetuo erga populum R. studio, suppliciter orat, ut restituatur: nec impetrat magno negotio, uel Pompeij gratia, regis caussam adiuuantis, eiqúe non solũ amicitia, Mithridatico bello contracta, sed etiam hospitio coniuncti: uel, quod eius regis, quem senatus, ac populus Romanus biennio ante socium, amicúmque appellasset, iniurias ulcisci, non modo iustum, sed exemplo etiam utile, spetiosumq; uidebatur. Accedebant meritanam, ut à Varrone scriptum Plinius memorat, Pompeio circa Iudæam bellum gerenti, octo equitum millia Ptolemæus, nullo reip. sumptu, præsidio miserat. His de caußis fit S. C. referente consule P. Lentulo, ut sortiantur consules, uter eum in regnũ reducat. prior exijt sors Lentuli, simul cum administratione Ciliciæ, nam Hispania, quæ Metello Nepoti, eius collegæ, obtigit,

tigit, longe ab Aegypto remota, cum reductione regis Alexandrini coniungenda non fuit. huius & S. C. & sortis in oratione in Pisonem mentio fit his uerbis: Auderet Gabinius, si non acerrime fureret, quam prouinciam P. Lentulus, cũ & auctoritate senatus, & sorte haberet, interposita religione deposuisset, eam sibi tũ adsciscere, cum, etiam si religio non impediret, mos maiorum tamen, & exempla, & grauissimæ legum pœnæ uetarent? Postea per C. Catonem, tribunum pl. obiecta senatui religio est, prolato è sibyllinis uersibus oraculo, ne rex cum multitudine reducatur: si fiat, malo publico futurum. tum fit alterum S. C. referente Marcellino consule: regem cum multitudine reduci, periculosum reip. uideri. deinde, quis sine exercitu reducat, deliberatur. alij eum honorẽ Lentulo, quem iam antea & S. C. & sortis beneficio acceperat, conseruabant: alij Pompeio mandandum, alij patri censebant. uarietas opinionũ rem extraxit, Catonis uero, tribuni pl. audacia disturbauit penitus, atque peruertit. nam, & ab initio tribunatus, ut Feneſtella docet apud Nonium, concionibus assiduis inuidiam regi, ac Lentulo concitauit: & mox, lege etiam de abrogando Lentulo Ciliciæ imperio promulgata, animos eorum, qui Lentulo fauebant, à minore cura ad summum timorem traduxit: Pompeium uero, in senatu aspere, & acerbe accusatum, eo redegit, ut consilium reducendi regis abijceret. itaque rex, desperato senatus auxilio, confugit ad Gabinium, Syriæ proconsulem: à quo, promissis decem talentorum millibus,

libus, Pompeio etiam, qui eo anno cum Crasso consul fuit, admodũ pro eo contendente, facile impetrauit, ut restitueretur. ex quo postea Gabinius maiestatis accusatus, quod prouinciæ suæ finibus, contra legem Corneliam de maiestate, excessisset, corruptis iudicibus absolutus est. mox tamen de repetundis in iudiciũ uocatus, defendente, Pompeij rogatu, Cicerone, qui priore iudicio accusauerat, odio maxime prioris iudicij damnatus, publicatis bonis, in exsilium abijt: quem postea dictator Cæsar restituit. Hinc illa in eũ oblique iecta in oratione, quam habuit in senatu, contra collegam eius, L. Pisonem: Se ipsum, fasces suos, exercitum populi R. numẽ interdictumq; deorum immortalium, responsa sacerdotum, auctoritatem senatus, iussa populi, nomen, ac dignitatem imperij regi Aegyptio uendidit: in Aegyptum uenit: signa contulit cum Alexandrinis: cepit Alexandriam. Atq; hoc in loco fœdam Appiani negligentiam dissimulare non possum, qui Gabinium, Pompeio tertium consule, de maiestate damnatũ putat: in quo dupliciter peccat, primum temporis, deinde criminis inscientia. nam Gabinius biennio ante Pompeij tertium consulatum, Domitio & Appio cos. damnatus est, non de maiestate, quo crimine, corruptis iudicibus, euasit, sed de repetundis, odio maxime iudicij de maiestate, quod corruptum esse constabat. utrũq; docet Dionis historia, lib. XXXIX. cui si fides abrogatur, ipse certe non refelletur Cicero, quo ego, præsertim in rebus illius ætate gestis, locupletiorem testem non quæro. is in epistola XVI. ad Atticum,

cum, lib. IV. & lib. III. ad Q. fratrem, epistola IV. prorsus patefacit ἀνισοφησίαν Appiani. Pulsus est Ptolemæus è regno post quattuor fere annos, quàm regnare cœperat, Romamq; uenit P. Lentulo, Q. Metello cos. quod quidem è Ciceronis agraria in Rullum licet conijcere: in qua non hunc Auletem Ptolomæum, sed alium regnare, Alexandro rege mortuo, indicat his uerbis: Eum, qui regnum illud hoc tempore teneat, genere regio non esse uideo inter omnes conuenire. De Aulete numquam ita loqueretur, de quo in oratione pro domo, Cuius, inquit, cum patre, auo, maioribus societas populo Romano iuncta est. Præterea socius, & amicus populi Romani Cæsare consule appellatus est. quod ipse Cæsar scriptum reliquit lib. III. de bello ci. & Cicero epist. XVI. lib. II. ad Atticum idem significat. ut uideatur paullo ante regnum accepisse, quod societate statim, atque amicitia populi Romani confirmandũ curauit. Quod si rex fuit ante Cæsarem consulem, nec fuit cõsule Cicerone, ut ex eius agraria oratione ostẽdimus: sequitur, ut quarto fere, aut tertio regni anno eiectus Romam uenerit. quo anno, ut dixi iam, consulatum gerebant Spinther Lentulus, & Metellus Nepos. id quod non modo Liuius, ut ex epitome cognoscitur, & Dio, sed Strabo etiam, grauis auctor, significat, cum eiectum ait esse Ptolemæũ Gabinio Syriam obtinente, eiq; successisse Archelaum, Gabinij familiarem, uxore ducta trium Ptolemæi filiarum maxima Berenice, quam postea cum Archelao restitutus à Gabinio Ptolemæus interemit. Honor autem ille societatis &

tis, & amicitiæ populi Romani, à Ptolemæo, ſicuti à reliquis quoque regibus, non mediocriter expetitus, cauſſam attulit, ut anno proximo ab Aegyptijs eijceretur. emit enim ſocietatem à Cæſare conſule, eiusq; genero Pompeio, ut Suetonius prodidit, ſex prope talentorum millibus: quæ ſunt, nummo noſtro, ſcutatorum tricies & ſexcenta millia: communi lingua, tres milliones, & ſexcenta millia. quam pecuniam mutuatus à feneratoribus, & amicis, quorum è numero fuit C. Rabirius Poſtumus, quem poſtea Cicero defendit, intolerabilia tributa, ut creditoribus ſatisfaceret, Aegyptijs impoſuit. ex quo, multitudine concitata, pulſus eſt. Neq; uero tantam pecuniam Cæſari primum à Ptolemæo datam, ut ei regnum ſocietate, & amicitia populi R. confirmaretur, deinde Gabinio, ut exactus reſtitueretur, quiſquam mirabitur, qui ex annuis Aegypti uectigalibus quantum caperet, animaduertet: capiebat enim talentorum duodena millia quingena, id eſt ſcutatorũ ſeptuagies quingena millia: quantum hodie uniuerſi Galliarum regni, quod omnium regnorum fructuoſiſſimum habetur, annua tributa non conficiunt. Mirum etiam, quod à Varrone traditum ſcripſit Plinius, hunc Ptolemæum, Pompeio circa Iudæam res gerente, octona millia equitum ſua pecunia tolerauiſſe, mille conuiuas, totidem aureis potorijs, mutantem uaſa cum ferculis, ſaginaſſe.

EPISTOLAE, quas familiares uocant, ſcriptæ ſunt omnes poſt conſulatum, ante exſilium, in exſilio, poſt exſilium: ante exſilium quinq; prima omnium, qua-

qua, Pompeio Magno, inscribitur· altera Q. Metelli Celeris ad Ciceronem, tertia Ciceronis ad eum, quarta ad C. Antonium, quincta ad P. Sextium· quæ libro V. omnes leguntur. in exsilio, ad Terentiam uxorem quinque, lib. XIV. post exsilium reliquæ omnes. Ad Lentulum lib. I. diuersis temporibus, id est toto triennio scriptæ sunt: sex quidem primæ, gerentibus consulatum Marcellino, & Philippo: septima, & octaua, Pompeio, & Crasso, nona, Domitio, & Appio: quod ex earum argumentis, & obseruatione cognoscitur historiæ.

CICERO-

CICERONIS
EPISTOLARVM AD
Lentulum, Lib. I.

ARGVMENTVM EPISTOLÆ.

P. Cornelio Lentulo Spintheri, gentis patriciæ, Ciliciam proconsulari imperio administranti, scribit Cicero de officio suo erga ipsum, in curanda regis Ptolemæi reductione: deinde, quia rem non perficiat, excusationem affert, est autē excusatio multiplex; & quia rex ipse à Pompeio restitui cupiat; & quia Pompeius idē cupere uideatur; & quia consulares totam rem odio habeant; postremo, quia ipse, cum Lentulo debeat, auctoritatis in caussa regia nō satis habeat.

M. Cicero S. D. P. Lentulo procos.

EGo, *omni officio, ac potius* * *pietate erga te, ceteris satisfacio omnibus, mihi ipse numquā satisfacio. tanta enim magnitudo est tuorū erga me meritorum ut, quoniam tu, nisi perfecta re, de me non conquieſti, ego, quia non idem in tua causſa efficio, uitam mihi esse acerbam putem. In causſa hæc sunt. Hammonius, regis legatus, aperte pecunia nos oppugnat. res agitur p eosdem creditores, per quos, cum tu aderas, ageba tur. regis causſa, si qui sunt, qui uelint, qui pauci sunt· omnes rem ad Pompeium deferri uolunt. senatus religionis calumniam, non religione, sed maleuolentia, & illius regiæ largitionis inuidia, comprobat. Pompeium & hortari, & orare, & iam liberius accusare, & monere, ut magnam infa-*

pietas erga optime meritos non solum erga Deum, & parentes, Epistola 9. huius libri, in principio, & 6. lib. 2.

excusatio rei non perfectæ.

à quibus pecuniam et Ptolemæus, et Rabirius sumpserat, ut Ptolemæo daret.

ne corruptus à rege uideatur.

niam * fugiat, non desistimus: sed plane nec precibus nostris, nec admonitionibus reliquit locum, nā cum in sermone quotidiano, tum in senatu palam

tria coniungit. quia nec eloquētia sine grauitate multum posset, nec sine studio gravitas. hic erat ex ijs, qui regem resti tui nolebant.

sic egit causſam tuam, ut neq; * eloquentia maiore quisquam, neq; grauitate, nec studio, nec contentione agere potuerit, cum summa testificatione tuorum in se officiorū, & amoris erga te sui. * Marcellinum tibi esse iratum scis. is, hac regia causſa exceptа, ceteris in rebus se acerrimū tui defensorem fore ostendit. quod dat, accipimus: quod instituit

parendum esse religioni, quæ uetabat regem cū exercitu reduci.

referre de * religione, & sæpe iam retulit, ab eo deduci non potest. Res ante idus actа sic est: nam hæc idibus mane scripsi. Hortensij, & mea, & Luculli sententia cedit religioni de exercitu: (teneri enim res aliter non potest) sed ex illo S.C. quod, te referente, factum est, tibi decernit, ut regem reducas: quod commodè rem facere possis: ut exercitum religio tollat, te auctorem senatus retineat. Crassus tres legatos decernit, nec excludit Pompeium: censet enim etiam ex ijs, qui * cum imperio sunt: Bibulus tres legatos ex ijs, qui priuati sunt. huic assentiuntur reliqui consulares, præter * Seruilium, qui omnino reduci negat oportere: & Volcatium, qui, Lupo referente, Pompeium decernit: & Afraniuni, qui assentitur Volcatio: quæ res auget suspicionem Pompeij uoluntatis: nam aduertebatur, Pompeij familiares assentire Volcatio. Laboratur uehementer. inclinata res est. Libonis, & Hypsæi non obscura conuersatio, & contentio, omniumq; Pompeij familia-

uide Festum.

Isauricum, consularem, & triūphalem.

opinor, tribuni pl. hoc enim de Hypsæo tradit Dio lib. 39.

*familiariũ ſtudium, in eam opinionem rem adduxerunt, ut Pompeius cupere uideatur. cui qui nolunt, ijdem tibi, quod eum ornaſti, * nõ ſunt amici. Nos in cauſſa auctoritatem eo minorem habemus, quod tibi debemus. gratiam autem noſtram exſtinguit hominũ ſuſpicio, quod Pompeio ſe gratificari putant. Vt in rebus multo ante, quam profectus es ab ipſo rege, & ab intimis, ac domeſticis Pompeij clam exulceratis, deinde palam à conſularibus exagitatis, & in ſummam inuidiam adductis, ita uerſamur. noſtram fidem omnes, amorem tui abſentis præſentisq; cognoſcent. ſi * eſſet in ijs fides, in quibus ſumma eſſe debebat non laboraremus. Vale.*

ep. 2. l. 2. ad Q. fratrem.

paullatim Lentulo regis reſtituendi ſpẽ præcidit.

rei difficultatẽ oſtendit.

propter apertã regis largitionem.

ita ſe excuſat, ut culpam in alios reijciat.

ARGVMENTVM. Scribit, quid actum ſit in ſenatu de cauſſa regia, oſtendit, de Pompeio ſe bene ſperare, ab eius familiaribus timere: tribuni pl. ne quid moliri contra poſsint, prouiſum eſſe.

Cicero S. D. Lentulo. 2

IDIBVS Ian. *in ſenatu nihil eſt confectum: propterea quod dies magna ex parte conſumptus eſt altercatione * Lentuli cos. & Caninij tribuni pl. eo die nos quoque multa uerba fecimus, maximéque uiſi ſumus ſenatum commemoratione tua uoluntatis erga illum ordinem commouere. itaque poſtridie placuit, ut breuiter ſententias diceremus. uidebatur enim * reconciliata nobis uoluntas ſenatus eſſe: quod tum dicendo, tum ſingulus appellandis, rogandisq; perſpexeram. itaque, cum ſententia prima * Bibuli pronunciata eſſet, ut*

hic eſt Cn. Cornelius Lentulus Marcellinus.

alienata iam ob regiam largitionem.

iure trium conſularium ſententiæ primum pronuntiatæ ſunt.

tres legati regem reducerent· secunda Hortensij, ut tu sine exercitu reduceres· tertia Volcatij, ut Pompeius reduceret: postulatum est, ut Bibuli sen-

quæ uetabat regem cum exercitu restitui.

*tẽtia diuideretur. quatenus de *religione dicebat· cuiq; rei iam obsisti non poterat, Bibulo assensum est. de tribus legatis, frequentes ierunt in*

uide scholia.

**alia omnia. Proxima erat Hortẽsij sententia, cui Lupus tribunus pl. quod ipse de Pompeio retulisset, intendere cœpit, ante se oportere discessionem facere, quam consules. eius orationi uehementer ab omnibus reclamatum est: erat enim & iniqua, & noua. consules neque concedebant, neque ualde repugnabant: diem consumi uolebant: id quod est factum: perspiciebant enim in Hortensij sententiam *multis partibus plures ituros: quã*

d est, multo plures. uide scholia.

*quam aperte Volcatio assentirentur. multi rogabantur, atque id ipsum consulibus inuitis: nam ij Bibuli sententiam ualere cupierunt. Hac contro uersia usque ab noctem ducta, senatus est dimissus· & ego eo die casu apud Pompeium cenaui: nactusq; tempus hoc magis idoneum, quam unquam antea, quod post * tuũ discessum is dies primus honestissimus nobis fuerat in senatu, ita sum cum illo locutus, ut mihi uiderer animum hominis ab omni alia cogitatione ad tuam dignitatem tuendam traducere. *quem ego ipsum cum audio, prorsus eum libero omni suspitione cupiditatis: cum autem eius familiares omnium ordinum ideo, perspicio id, quod iam omnibus est apertum, totam*

fuerat Lentulus in Ciliciam pro consul.

excusat Pompeium de se bene meritum, & culpam confert in eius familiares.

totam rem istam iampridem à certis hominibus, non inuito rege ipso, consiliarijs q, eius, esse corruptam. Hæc scripsi ad XVI. *kal. Febr. ante lucem. eo die senatus erat futurus. nos in senatu, quemadmodum spero, dignitatem nostram, ut potest in tanta hominum perfidia, & iniquitate, retinebimus. Quod ad* popularem rationẽ *attinet, hoc uidemur esse consecuti, ut ne quid agi cum populo aut saluis auspicijs, aut saluis legibus, aut denique sine ui possit. De his rebus pridie, quam hæc scripsi, senatus auctoritas grauissima intercesserat: cui cum* Cato, *& Caninius intercessissent, tamen est perscripta. eam ad te missam esse arbitror. De ceteris rebus, quiquid eritactum, scribam ad te: et, ut quam rectissime agantur, omni mea* cura, *opera, diligentia, gratia prouidebo. Vale.*

altero post idus die, cum Ianuarius haberet tãtum xxix. dies.

timebat à tribunis pl.

hi erant tribuni pl. Lentulo infensi.

ep. 14. l. 4. & 14. l. 6.

ARG. Commendat A. Trebonium, amicum suum, splendidum equitem Romanum. Huius autem generis epistolarũ quattuor partes solent esse: ut amicum nostrum ostendamus eum, quem commendamus: ut bonum uirum, & dignum qui commendetur: ut æquitatem rei, de qua scribimus: denique ut beneficij memorẽ futurum, simulq; nos ipsos significemus. quæ in hac epistola nõ plane omnia sunt expressa.

Cicero S. D. Lentulo. 3

AVLO Trebonio, *qui in tua prouincia magna negotia, & ampla, & expedita habet, multos annos utor ualde familiariter. is cum antea semper, et suo* splendore, *& nostra, ceterorum q, amicorum commendatione, gratissimus in prouincia fuit: tum hoc tempore, propter tuum in me*

ex equestri ordine.

diuitias, & liberalitatẽ significat. ep. 26. l. 11.

amorem, noſtramq; neceſsitudinem, uehementer confidit, his meis litteris ſe apud te gratioſum fore. quæ ne ſpes eum fallat, uehementer te rogo: commendoq; tibi eius omnia negotia, libertos, procuratores, familiam, in primisq;, quæ T. Ampius de eius re decreuerit, ea comprobes: omnibusq; rebus eum ita tractes, ut intelligat noſtram commendationem non uulgarem fuiſſe. Vale.

ſeruos. ep. 29. lib. 12. forte is eſt, ad quẽ ſcribit ep. 12. lib. 6. & de quo ep. 29. l. 10. & ad Att. 11. l. 8.

ARG. Laudat officium ſuum. tum ſubiungit de calumnia aduerſariorum; per quos ſteterit, quo minus res conficeretur. à ſenatu oſtendit ſe bene ſperare, ſed eum habitum iri non niſi poſt multos dies. uim timet. poſtremo loco, ſenatum, & populum bene ſentire de Lentulo, ſignificat.

Cicero S. D. Lentulo. 3

AD XVI. kal. Febr. cum in ſenatu pulcherrime ſtaremus, quod iam illam ſententiam Bibuli de tribus legatis pridie eius diei fregeramus: unu mque certamen eſſet relictum, * ſententia Volcatij res ab aduerſarijs noſtris extracta eſt uarijs calumnijs. cauſſam enim, frequenti ſenatu, in magna * uarietate, magnaq; inuidia eorũ, qui à te cauſſam regiam alio transferebant, obtinebamus. eo die acerbũ habuimus * Curionem, Bibulum multo iuſtiorem, pæne etiam amicum. Caninius, et Cato negarunt ſe legem ullam ante * comitia eſſe laturos. ſenatus haberi ante kal. Febr. per legem Pupiam, id quod ſcis, non poteſt neq; menſe Feb. toto, niſi perfectis, aut reiectis legationibus. hæc tamen oppinio eſt populi R. à tuis inuidis, atq; obtrectatoribus

ut Pompeius regem reduceret.

ſententiarum.

conſularem, & triumphalem.

quæ habebantur Sextili menſe.

de comitialib 9 diebus ep. 2. & 3. l. 2. ad Q. fr.

*ribus nomen *inductum fictæ religionis, non tam ut te impedirent, quam ut ne quis propter exercitus cupiditatem Alexandriam uellet ire. dignitatis autem tuæ, nemo est, quin existimet habitam esse rationem ab senatu. nemo est enim, q. nesciat, quò minus discessio fieret, per * aduersarios tuos esse factum. qui * nunc populi R. nomine, re autem uera sceleratissimo latrocinio, si qua conabuntur agere: satis prouisum est, ut ne quid saluis auspicijs, aut legibus, aut iam sine ui agere possint. *Ego neque de meo studio, neque de nonnullorum iniuria scribendum mihi esse arbitror. quid enim aut me ostentem, qui, si uitam pro tua dignitate profundam, nullam partem uidear tuorũ meritorum assecutus: aut de aliorum iniurijs querar, quod sine summo dolore facere non possum? ego tibi à ui, hac præsertim imbecillitate *magistratuum, præstare nihil possum: ui excepta, possum confirmare, te & senatus, & populi R. summo studio amplitudinem tuam retenturum. Vale.*

cum dicerent, si byllæ uersibus regis reductionã uetari, Dio l. 39.

à quibus extracta res est uarijs calumnijs. his comitialibus diebus. ep. 2. l. 2. ad Q. fr.

artificiose suum officium extollit, & aliorum iniurias insectatur.

qui si fortes essent, uim prohibere possent.

ARG. Semper exorditur à cõmemoratione officij sui. subiungit de Catonis tribuni pl. lege promulgata, ut Lentulus de Cilicia reuocaretur. causam regiã à Pompeio depositam significat, quo maiorem spẽ habere Lentulus debeat.

Cicero S. D. Lentulo. 5

TAMESTI nihil mihi fuit optatius, quam ut primum abs te ipso, deinde à ceteris omnibus quam gratissimus erga te esse cognoscerer: tamen afficior summo dolore, eiusmodi tempora post tuam profectionem consecuta esse, ut & meam, &

in causſa regia, & in Catonis iniuria.

quia negauerat Cato ſe legem ullã ante comitia laturum.

grauius enim eſt eripi nobis, quod habemus quàm nõ dari, quod cupimus.

ceterorum erga te fidem, & beneuolentiam absens * erperirere. Te autem uidere, et ſentire eandem fidem hominum in tua dignitate, quam ego in mea * ſalute ſum expertus, ex tuis litteris intelexi. Nos cum maxime conſilio, ſtudio, labore, gratia de cauſa regia niteremur · * ſubito exorta eſt nefaria Catonis promulgatio, quæ noſtra ſtudia impediret, & animos à minore cura ad ſummum timorem traduceret. ſed tamen in eiuſmodi rerum perturbatione quamquam omnia ſunt metuenda, nihil magis, quam perfidiam, timemus, & Catoni quidem, quoquo modo ſe res habet, profecto reſiſtimus. De Alexandrina re, cauſſaq; regia tantum habeo polliceri, me tibi abſenti, tuisq; præſentibus cumulate ſatisfacturum. ſed uereor, ne aut * eripiatur nobis, aut deferatur: quorum utrum minus uelim, non facile poſſum exiſtimare. ſed, ſi res coget, eſt quiddam tertium, quod neque Selicio nec mihi diſplicebat: ut neque iacere regem pateremur, nec, nobis repugnantibus, ad * eum deferri ad quem propediam delatum eſſe exiſtimatur. à nobis agentur omnia diligenter: ut neque, ſi quid obtineri poterit, non contendamus · nec, ſi quid non obtinuerimus, repulſi eſſe videamur. * Tuæ ſapientiæ, magnitudinisq; animi eſt omnem amplitudinem, & dignitatem tuam in virtute, atque in rebus geſtis tuis, atque in tua grauitate poſitam exiſtimare · ſi quid ex ijs rebus, quas tibi * fortuna elargita eſt, non nulli-

ut nel alius reſtituat, uel, tota re abiecta, reſtituat nemo.

Pompeium ſignificat.

conſolatur Lentulum, re pæne deſperata.

animi enim bona eripi nõ poſſunt.

nullorum hominum perfidia detraxerit, id maiori illis fraudi, quam tibi, futurum. A me nullum tempus prætermittitur de tuis rebus et agendi, et cogitandi: utorq; ad omnia Q. Selicio: neque enim prudentiorem quemquam ex tuis, neq; fide maiore esse iudico, neque amantiorem tui.*

sic ep. 1. l. 12.

HIC quæ agantur, quæq; acta sint, ea te & litteris multorum, & nuncijs cognoscere arbitror: quæ autem posita sunt in coniectura, quæque mihi videntur fore, ea puto tibi à me scribi oportere. Postea quam Pompeius apud populum ad VIII. id. Febr. cum pro Milone diceret, clamore, conuicióque iactatus est, in senatuq; à Catone aspere, & acerbe, omnium magno silentio, est accusatus. visus est mihi vehementer esse perturbatus. itaque Alexandrina causa, quæ nobis adhuc integra est, (nihil enim tibi detraxit senatus, nisi id, quod per eandem religionem dari alteri non potest) uidetur ab illo plane esse deposita. nunc id speramus, idq; molimur. ut, cum rex intelligat sese, id quod cogitabat, ut à Pompeio reducatur, assequi non posse, &, nisi per te sit restitutus, desertum se, atque abiectum fore, * proficiscatur ad te. quod sine ulla dubitatione, si Pompeius paullum modo, ostenderit sibi placere, faciet. sed nosti hominis tarditatem, & taciturnitatem. nos tamen nihil, quod ad eam rem pertineat, prætermittimus. ceteris iniurijs, quæ proposita sunt à Catone, facile, ut spero, resiste-*

nõ dubium est, hoc esse principium alterius epistolæ, cũ supra regẽ dicat ad Pompeium esse dẽlatum, infra uerò à Pompeio rem depositam ep. 3. l. 2. ad Q. fr.

de te uno cogitet.

non statim solebat Pompeius ostendere, quid uellet. ep. 4. l. 8.

inuento tribuno pl. qui legi promulgatæ intercedat.

mus.* amicum ex consularibus neminem tibi esse uideo, præter Hortensium, & Lucullum. ceteri sunt partim obscurius iniqui, partim non dissimulanter irati. tu fac animo forti, magnoq; sis: speresq; fore, ut, fracto impetu *leuissimi hominis, tu am pristinã dignitatẽ, et gloriam consequare. Val.

Catonis.

ARG. Tota uidetur esse consolatoria epistola. consolatur enim Lentulum ex comparatione temporum suorum; cum, in exsilium pulsus, breui tamen & patriam, & dignitatem recuperauit, breuis est epistola, quia Pollio ad Lentulum ibat, omnia narraturus.

Cicero S. D. Lentulo. 6

Asinæ gentis. ep. 31. lib. 10.

QVAE gerantur, accipies ex *Pollione, qui omnibus negotijs non interfuit solum, sed præfuit. Me in summo dolore, quẽ in tuis *rebus capio, maxime *scilicet consolatur spes, quod ualde suspicor fore, ut infringatur hominum improbitas & consilijs tuorum amicorum, & ipsa die, qua debilitantur cogitationes & inimicorum, & *proditorum. Facile secundo loco me consolatur recordatio meorum temporum: quorum imaginem uideo in rebus tuis. nam, etsi minore in re uiolatur tua dignitas, quã *mea salus afflicta sit: tamẽ est tanta similitudo, ut sperem te mihi ignoscere, si ea non timuerim, qua ne tu quidem umquam timenda duxisti. sed præsta te eum, qui mihi à teneris, ut Græci dicunt, unguiculis es cognitus. illustrabit, mihi crede, tuam amplitudinem hominum iniuria.* à me omnia summa in te studia, officiaq; exspecta. non fallam opinionem tuam. Vale.

quia nõ præsto quod tu in meis præstitisti. ep. 7. l. 3. & 15. l. 15. & ult. l. 1. ad Qꝛ. fr.

quorum infidelitate laborauimus, ep. 1.

eum eiectus patria est, bonis publicatis.

maior enim apparet uirtus in rebus aduersis. ep. 10. l. 3.

ARG

AR G. Lentuli litteris respondet: de Alexandrina re scribit, quid Pompeio, ipsiq; uideatur: ut tamen totũ illud consilium Lentuli sapientiæ permittat. adiungit de Milone, & Clodio, de statu reip. de filiæ nuptijs.

Cicero S. D. Lentulo procos. 7

LEGI *tuas litteras· quibus ad me scribis, gratum tibi esse, quod crebro certior per me fias de omnibus rebus, & meam erga te beneuolentiam facile perspicias. quorum alterum mihi, ut te plurimum diligam, facere necesse est· si uolo is* * *esse, quem tu me esse uoluisti: alterum facio libenter· ut, quoniam interuallo locorum, &* * *temporum disiuncti sumus, per litteras tecum quam sæpissime colloquar. quod si rarius fiet, quam tu exspectabis· id erit caussæ, quod non eius generis meæ litteræ sunt, ut eas audeam temere committere. quoties mihi certorum hominum potestas erit, quibus recte dem· non prætermittam. Quod scire uis, qua quisque in te fide sit, & uoluntate: difficile dictu est de singulis. unum illud audeo, quod antea tibi sæpe significaui, nunc quoque, re perspecta, & cognita. scribere: uehementer quosdam homines, et eos maxime, qui te & maxime* * *debuerunt, & plurimum iuuare potuerunt, inuidisse dignitati tuæ: simillimamq; in re dissimili, tui temporis nunc, &* * *nostri quondam, fuisse rationem: ut quos tu reip. caussa læseras, palam te oppugnarent· quorum* * *auctoritatem, dignitatem, uoluntatemq; defenderas, non tam memores essent uirtutis tuæ, quã laudis inimici,*

gratus, pro tuo in me merito.

erat enim annua prouinciarum administratio: quod si longior, extra ordinem

perfidiam & hic notat. ep. 2. & 5.

loquitur de tempore exilij sui.

in cõsulares dictum uidetur.

mici. Quo quidem tempore, ut perſcripſi ad te antea, cognoui Hortenſium percupidum tui, ſtudioſum Lucullum, ex magiſtratibus autem L.* Racilium & fide, & animo in te ſingulari. nam noſtra propugnatio, ac defenſio dignitatis tuæ, propter magnitudinem* beneficij tui, fortaſſe pleriſque officij maiorem auctoritatem habere uidebatur, quam ſententiæ. præterea quidem de conſularibus nemini poſſum aut ſtudij erga te, aut officij, aut amici animi eſſe teſtis. etenim Pompeium, qui mecum ſæpiſſime, non ſolum à me prouocatus, ſed etiam ſua* ſponte, de te communicare ſolet, ſcis temporibus illis non ſæpe in ſenatu fuiſſe. cui quidem litteræ tuæ, quas proxime miſeras, quod facile intellexerim, periucundæ fuerunt. mihi quidem humanitas tua, uel ſumma potius ſapientia, non iucunda ſolum, ſed etiam admirabilis uiſa eſt. uirum enim excellentem, & tibi tua præſtanti in eum* liberalitate deinctum, non nihil ſuſpicantem, propter aliquorum opinionem ſuæ cupiditatis, te ab ſe abalienatum, illa epiſtola retinuiſti. qui mihi cum ſemper tuæ laudi fauere uiſus eſt, etiam ipſo ſuſpicioſiſſimo tempore* Caniniano: tum uero, lectis tuis litteris perſpectus eſt à me, toto animo de te, ac de tuis ornamentis, & commodis cogitare. Quare ea, quæ ſcribam, ſic habeto, me, cum illo re ſæpe communicata, de illius ad te ſententia, atque auctoritate ſcribere: quoniam S. C. nullum extat, quo reductio regis Alexandri

tribunum pl. ep. 1. & 5. lib. 2. ad Q. fr.

quia te adiuuan te fum ab exſilio reuocatus. idem ep. 5.

in quo beneuolentiam ſignificat.

quia Lentulus eum ornauerat. ut eſt in ep. 1. huius libri.

alij, Catoniano: ut intelligatur tẽpus, quo Cato legem promulgauit de abroganda Lentulo prouincia.

drini tibi adempta sit eáque, quæ de ea scripta est, auctoritas, cui scis interces∫um esse, ut ne quis omnino regem reduceret, tantam uim habet, ut magis * iratorum hominum studium, quam constantis senatus consilium, esse uideatur te posse perspicere, qui Ciliciam, * Cyprumq; teneas, quid efficere, & quid consequi possis: &, si res facultatem habitura uideatur, ut Alexandriam, atque Aegyptum tenere possis esse & tua, & nostri imperij dignitatis, Ptolemaide, aut aliquo propinquo loco rege collocato, te cum classe, atque exercitu proficisci Alexandriam ut, cum eam pace, præsidijsque firmaris, Ptolemæus redeat in regnum: ita fore, ut per te restituatur, quemadmodum senatus initio * censuit & sine multitudine reducatur, quemadmodum homines religiosi Sibæyll placere dixerunt. Sed hæc sententia sic & illi, & nobis probabatur, ut ex euentu homines de tuo consilio existimaturos uideremus: si cecidisset, ut uolumus, & optamus, omnes te & sapienter, & fortiter, sin aliquid esset * offensum, eosdem illos, & cupide, & temere feciss e, dicturos. Quare, quid assequi possis, non tam facile est nobis, quam tibi, cui prope in conspectu Aegyptus est, iudicare. nos quidem hoc sentimus: si exploratum tibi sit, posse te illius regni * potiri, non esse cunctandum sin dubium, non esse conandum. illud tibi affirmo. si rem istam ex sententia gesseris, fore, ut absens à multis cum redieris.

ob regis largitionem.

ergo & Cyprus à Ciliciæ procõsule regebatur, cum à P. Clodio lege lata, esset publicata, ut historia demonstrat.

cum ipse Lentulus consul retulit de rege reducendo, ut ep. 1.

offensum esse si Alexandrinis regem reijcientibus, uentum esset ad arma. ep. 4. lib. 8.

ut Ægypti Ptolemæum recipiant.

ab

auctoritas senatus tollebat restitutionem regis, religio Sibyllinorum carminum restitui regem cum multitudine uetabat.

*ab omnibus collaudere. offensionem esse periculosam propter interpositam * auctoritatem, * religionemque uideo. sed ego te ut ad certam laudem adhortor, sic à dimicatione deterreo: redeóque ad illud, quod initio scripsi, totius facti tui iudicium non tam ex consilio tuo, quam ex euentu homines esse facturos. Quod si hæc ratio rei gerendæ periculosa tibi uidebitur · placebat illud, ut, si rex amicis tuis, qui per prouinciam imperij tui pecunias ei credidissent, fidem suam præstitisset, & auxilijs eum tuis, & copijs adiuuares: eam esse naturam, & regionem * prouinciæ tuæ, ut illius reditum uel adiuuando confirmares, uel negligendo impedires. In hac ratione quid * res, quid caussa, quid tempus ferat, tu facillime, optiméque perspicies · quid nobis placuisset, ex me potissimum putaui te scire oportere. Quod mihi de nostro statu, de Milonis familiaritate, de leuitate, & imbecillitate Clodij gratularis: minime miramur te tuis, ut egregium artificem, * præclaris operibus lætari. quamquam est incredibilis hominum peruersitas · (grauiori enim uerbo uti non libet) qui nos, quos fauendo in communi caussa retinere potuerunt, inuidendo abalienauerunt: quorum maleuolentissimis obtrectationibus nos scito de uetere illa nostra diuturnaq; * sententia propeiam esse depulsos · non nos quidem ut nostræ dignitatis simus obliti, sed ut habeamus rationem aliquando etiam salutis. poterat utrunique præclare, si esset*

ex Cilicia enim traijcitur in Ægyptum.

latius patet, quã caussa. caussam autem Alexandrinã significat. sic locutus etiam ep. 6. l. 2.

cum enim per te maxime sim restitutus, hæc maxime à te sunt.

cum dignitatis rationem habebamus sine salutis cura.

*esset fides, si grauitas in hominibus * consularibus: sed tanta est in plerisque leuitas, ut eos non tam constantia in rep. nostra delectet, quam splendor offendat. Quod eo liberius ad te scribo, quod tu non solum temporibus ijs, quæ per te sum adeptus, sed iam olim nascenti prope nostræ laudi, dignitati, uirtutique præfixisti: simul quod uideo, non, ut antehac putabam, * nouitati esse inuisum meæ. in te enim, homine omnium * nobilissimo, similia inuidorum uitia perspexi: quem tamen illi esse in principibus facile sunt passi: euolare altius certe noluerunt. Gaudeo tuam dissimilem fuisse fortunam. multum enim interest, utrum laus imminuatur, an salus deseratur. me meæ tamen ne nimis paniteret, tua uirtute perfectum est. curasti enim, ut plus additum ad memoriam nominis nostri, quam ademptum de fortuna uideretur. Te uero * moneo, cum beneficijs tuis, tum amore incitatus meo, ut omnem gloriam, ad quam à pueritia inflammatus fuisti, omni cura, atque industria consequare magnitudinemq; animi tui, quam ego semper sum admiratus, semperque amaui, ne umquam inflectas cuiusquam iniuria. magna est hominum opinio de te, magna commendatio liberalitatis, * magna memoria consulatus tui. hæc, profecto uides, quanto expressiora, quantoque illustriora futura sint, cum aliquantum ex prouincia, atque ex imperio laudis accesserit. * quamquam te ita gerere uolo, quæ per exercitum.*

eosdem carpsit ep. 5. & hac ipsa, in principio.

quia erat homo Arpinas. erat enim patriciæ gentis, & maioribus ortus clarissimis.

cum me in patriam restituisti.

timet, ne Lentulus propter improborum iniurias abijciat reip. curam.

quam ædilis ostenderat. lib. 1. de off.

ita eum hortatur, ut multam uelit cautionem adhiberi.

citum, atque imperium gerenda sunt ut hæc multo ante meditere, huc te pares, hæc cogites, ad hæc te exerceas · sentiasq; id, quod quia semper speraſti, non dubito quin adeptus intelligas te facillime posse * obtinere summum atq; altissimum gradum ciuitatis. Quæ quidem mea cohortatio ne tibi inanis, aut sine causa suscepta uideatur · illa me ratio mouit, ut te ex nostris euentis communibus admonendum putarem · ut considerares · in omni reliqua tua uita, quibus crederes, quos caueres. Quod scribis te uelle scire, qui sit reip. status: summa dissensio est, sed contentio dispar. nam qui * plus opibus, armis, potentia ualent, profecisse tantum mihi uidentur stultitia, & inconstantia aduersariorum, ut iam etiam auctoritate plus ualerent. itaque, perpaucis aduersantibus, omnia, quæ ne per populum quidem sine seditione se assequi posse arbitrabantur, per senatum consecuti sunt. nam & stipendium Cæsari decretum est, & decem legati: &, ne lege Sempronia succederetur, facile perfectum est. quod ego ad te breuius scribo, quia me status hic reip. non delectat: scribo tamen, ut te admoneam · quod ipse litteris omnibus à pueritia deditus, experiendo tamen magis, quam discendo, cognoui, id ut tu rebus tuis integris discas, neque salutis nostræ rationem nobis habendam esse sine dignitate, neque dignitatis sine salute. Quod mihi * de filia, & de Crassipede gratularis: agnosco humanitatem tuam:

tueri, & conseruare. iam enim dixit, adeptus.

notat amicorũ Lentuli perfidiam.

factio Cæsaris, & Pompeij, optimatibus aduersa.

qui maxime Cæsari & Pompeio fauebat. oratio de prouincia.

lex Sempronia erat, ut annua tantũ esset prouinciarum administratio, oratio pro domo.

eum ego didicerim in aduersa fortuna.

filiam suã post mortem Pisonis Crassipedi collocauit.

tuam: speróque, et opto, nobis hanc coniunctionem uoluptati fore. Lentulum nostrum, eximia spe summæ uirtutis adolescentem, cum ceteris artibus, quibus * *studuisti semper ipse, tum in primis imitatione tui fac erudias. nulla enim erit hac præstantior disciplina. quem nos, & quia tuus, & quia te dignus est filius, & quia nos diligit, semperq; dilexit, in primis amamus, carumq; habemus. Vale.*

fuit enim litteris instructus. uide librum de claris orat.

ARG. Tota est epistola contra mores immutatos, & hoc non sine artificio; ut intelligat Lentulus, iam sibi nihil sperandum de rege reducendo.

Cicero S. D. Lentulo procos. 8

DE omnibus rebus, quæ ad te pertinent, quid actum, quid constitutum sit, quid Pompeius susceperit, optime ex * *Emplatorio cognosces: qui non solum interfuit his rebus, sed etiam præfuit, neque ullum officium erga te hominis* * *amantissimi, prudentissimi, diligentissimi prætermisit. ex eodem de toto statu rerum communium cognosces: quæ quales sint, non facile est scribere: sunt quidem certe in amicorum nostrorum potestate, atque ita, ut nullam mutationem umquã hac hominum ætate habitura res esse uideatur. ego quidem, ut debeo, et ut tute mihi præcepisti, & ut me pietas utilitasq; cogit, me ad* * *eius rationes adiungo, quem tu in meis rationibus tibi esse adiungendũ putasti. sed te non præterit, quã sit difficile, sensum in rep. præsertim rectum, & confirmatum, deponere. uerum tamen*

aut liberi nomen; aut mendosum. fortasse, C. Plætorio.

tria requiruntur in curando negotio, amor, prudentia, diligentia.

Pompeium intelligit, qui Lentulum adiuuerat in restituendo Cicerone.

cum ei plurimũ debeam.

*ipse me conformo ad eius uoluntatem, à quo *hone ste dissentire non possum. neq; id facio, ut forsitan quibusdã uideor, simulatione. tantum enim animi inductio, et mehercule amor erga Pompeium apud me ualet, ut, quæ illi utilia sunt, & quæ ille uult, ea mihi omnia iam & recta, & uera uideantur.*

M. Catonem, Hortensium, & alios intelligit, Pompeij Cæsarisque potentiam oppugnantes.

neque, ut ego arbitror, errarent ne aduersarij quidem eius, si, cum pares esse non possent, pugnare desisterent. Me quidem etiam illa res consolatur, quod ego is sum, cui uel maxime concedant omnes, ut uel ea defendam, quæ Pompeius uelit uel taceam uel etiam, id quod mihi maxime lubet, ad nostra me studia referam litterarum: quod profecto faciam, si mihi per eiusdem amicitiam licebit. quæ enim proposita fuerant nobis, cum & honoribus amplissimis, & laboribus maximis perfuncti essemus, dignitas in sententijs dicendis, libertas in rep. *capessenda, ea sublata tota, sed nec mihi magis, quam omnibus. nam aut assentiendum est nulla cum grauitate *paucis aut frustra dissentiendum. Hæc ego ad te ob eam causſam maxime scribo, ut iam * de tua quoque ratione meditere. commutata tota ratio est senatus, iudiciorum, rei totius publicæ: otium nobis exoptandum est: quod ij, qui potiuntur rerum, præstaturi uidentur, si quidam homines patientius eorum potentiam ferre potuerint. dignitatem quidem illam consularem fortis, & constantis senatoris, nihil est, quod cogitemus: amissa est culpa eorum,*

administranda.

contra reip. suæ potentiæ causſa sentientibus.

de rege reducendo.

maxime autem M. Cato, nimis in rep. seuerus.

*eorum, qui à senatu & *ordinem coniunctißimum, et hominem clarißimum abalienarunt. Sed, ut ad ea, quæ coniunctiora rebus tuis sunt, reuertar: Pompeium tibi ualde amicum esse cognoui: & eo tu *consule, quantum ego perspicio, omnia, quæ uoles, obtinebis. quibus in rebus me ille sibi affixum habebit: neque à me ulla res, quæ ad te pertineat, negligetur. neque enim uerebor, ne sim ei molestus: cui iucundum erit etiam propter ipsum, quod me esse gratum uidebit. Tu uelim tibi ita persuadeas, nullam rem esse minimam, quæ ad te pertineat, quæ mihi non carior sit, quam meæ res omnes. idque cum sentiam· sedulitate mihimet ipse satisfacere possum· re quidē ipsa ideo mihi *non satisfacio, quod nullam partem tuorum meritorum non modo referenda, sed ne cogitanda quidem gratia consequi possum. Rem te ualde bene gessisse rumor erat. exspectabantur litteræ tuæ: de quibus eramus iam cum Pompeio locuti: quæ si erunt allatæ, nostrum studium exstabit in *conueniendis magistratibus, & senatoribus. cetera, quæ ad te pertinebunt, cum etiam plus contenderimus, quam possumus, minus tamen faciemus, quam debemus. Vale.*

de ordine equestri loquitur: & de Pompeio.

cōsul enim erat cum M. Crasso.

dixit idē initio primę epistolę.

ut supplicationes tibi decernantur.

uincentur enim tuis meritis officia mea. idem aliis uerbis ep. 4. lib. 6. in fine.

ARG. Quærenti Lentulo, cur cum inimicis in gratiam redierit, causas exponit consilij sui, & ostendit uelle se rationem tam salutis habere, quam dignitatis, & eorum obsequi uoluntati, à quibus de se optime meritis honeste dissentire non potest. Pompeium autem maxime significat.

Cicero S. D. Lentulo imp. 9

*PERIVCVNDAE mihi fuerunt litteræ tuæ: quibus intellexi, te perſpicere meam in te pietatem: quid enim dicam, beneuolentiã? cum illud ipſum grauiſſimum, & * ſanctiſſimũ nomen pietatis leuius mihi meritis erga me tuis eſſe uideatur. Quod autem grata tibi mea erga te ſtudia ſcribis eſſe: facis tu quidẽ * abundantia quadam amoris, ut etiam grata ſint ea, quæ prætermitti ſine nefario ſcelere non poſſunt: tibi autem multo notior, atque illuſtrior meus in te animus eſſet, ſi hoc tempore omni, quo ſeiuncti fuimus, & una, & Romæ fuiſſemus. nam in eo ipſo, quod te oſtendis eſſe facturum, quodq; et in primis potes, et ego à te uehementer exſpecto, in ſententijs ſenatorijs, et in omni actione, atq; adminiſtratione reip. floruiſſemus. de quæ oſtendam equidem paullo poſt, qui ſit meus ſenſus, & ſtatus: & reſcribã tibi ad ea, quæ quæris. ſed certe & ego te * auctore amiciſſimo, ac ſapientiſſimo, & tu me conſiliario fortaſſe non * imperitiſſimo, fideli quidem, et beneuolo certe, uſſus eſſes. quamq; tua quidem cauſſa, te eſſe * imperatorem, prouinciamq; bene geſtis rebus cum exercitu uictore obtinere, ut debeo, lætor. ſed certe, qui tibi ex me fructus debentur, eos uberiores, & præſtantiores præſens capere potuiſſes. in eis uero ulciſcendis, quos tibi partim inimicos eſſe intelligis propter tuam propugnationem ſalutis meæ, partim inuidere propter*

proprie enim erga deos uſurpatur. ep. 1.

diſce, quod ſit officiũ boni uiri. ſua enim erga Lentulũ bene meritum ſtudia non modo nõ extollit, ſed quaſi diſſimulat.

in conſilijs capiendis. modeſta ſuimet laudatio.

ab exercitu poſt uictoriam appellatum. uide ep. 10. lib. 2.

pter illius * actionis amplitudinem, & gloriam, mirificum me tibi comitem præbuissem. quamquam ille perennis inimicus amicorum suorum, qui tuis maximis beneficijs ornatus, in te potissimum fractam illam, et debilitatam uim suã contulit, * nostram vicẽ vltus est ipse sese: ea est enim conatus, quibus patefactis, nullã sibi in posterum non modo dignitatus, sed ne libertatis quidem partem reliquit. Te autem etsi mallem in meis rebus expertũ, q̃ etiam in tuis: tamen in * molestia gaudeo, eandem fidem cognoscere hominum nõ ita magna mercede, quã ego * maximo dolore cognoram. de qua ratione tota iam uidetur mihi exponendi tempus dari, ut tibi rescribam ad ea, quæ quæris. Certiorem te per litteras scribis esse factum, me cum Cæsare, et cum Appio esse in * gratia: teq́, id non reprehendere adscribis. Vatinium autem, scire velle ostendis, quibus rebus adductus defenderim; & laudarim. quod tibi ut planius exponam, altius paullo rationem meorum consiliorum repetam, necesse est. Ego * me, Lentule, initio rerum, atque actionum tuarum, non solum meis, sed etiam reip. restitutum putabam: &, quoniam tibi incredibilem * quendam amorem, & omnia in te ipsum summa, ac singularia studia deberem, reip. quæ te in me restituendo multum adiuuisset, eum certe me animo merito ipsius debere arbitrabar, quem antea tantummodo communi officio ciuium, non aliquo erga me singulari benefi-

quod à te consule sum restitutus.

quod in illũos facere oportuit fecit ipsemet.

sic tu contra dixeris, in uoluptate doleo. idem significat ep. 6. & 7.

per Cn. Pompeium: cuius filio Appij filia nupserat.

narratio altè repetita, ut inconstantiæ crimen à se depellat.

quasi dicat, quẽ tibi satis explicare non possum.

cio, debitum præstitissem. Hac me mente fuisse, & senatus ex me te consule* audiuit, & tu in nostris sermonibus, collocutionibusq; ipse uidisti. etsi iam primis temporibus illis, multis rebus meus offendebatur animus cum, te agente de reliqua nostra dignitate, aut occulta nonnullorum odia, aut obscura in me studia cernebam. nam neque de monumentis meis ab ijs adiutus* es, à quibus debuisti, neque de ui nefaria, qua cum fratre eram domo expulsus: neque hercule in ijs ipsis rebus, quæ quamquam erant mihi propter rei familiaris naufragia necessariæ, tamen à me minimi putabantur, in meis damnis ex auctoritate senatus resarciendis eam uoluntatem, quam exspectaram, præstiterunt. Quæ cum* uiderem (neque enim erant obscura) non tamen tam acerba mihi hæc accidebant, quam erant* illa grata, quæ fecerant. itaque, quamquam & Pompeio plurimum, te quidem ipso prædicatore, ac teste, debebam & eum non solum beneficio, sed amore etiam, & petetuo quodam iudicio meo diligebam: tamen, non reputans quid ille uellet, in omnibus meis sententijs de rep. pristinis permanebam. Ego, sedente Cn. Pompeio, cum, ut* laudaret P. Sextium, introijsset in urbem dixissetq; testis Vatinius, me fortuna, & felicitate C. Cæsaris commotum illi amicum esse cœpisse dixi, me eam* Bibuli fortunam, quam ille afflictam putaret, omnium triumphis, uictorijsq; anteferre: dixiq; eodem

postea quam restituto te sum, eo ipso anno.

de domo recuperanda.

eadem uerba in oratione pro Sextio.

cum te in me restituendo adiuuerunt.

in iudicio, cum Sextius de ui accusatus caussam diceret.

Bibulus enim, armorum metu domo inclusus, consul fuerat cituloterus.

*dem teſte alio loco, eoſdem eſſe, qui Bibulum exire domo prohibuiſſent, & qui me coegiſſent. tota uero interrogatio mea nihil habuit aliud, niſi reprehenſionem illius *tribunatus: in quo omnia dicta ſunt de libertate, animoq; maximo de ui, de auſpicijs, de donatione regnorum. neque uero hac in cauſſa modo, ſed conſtanter ſæpe in ſenatu. quin etiam, Marcellino, & Philippo cos. nonis Apr. mihi eſt ſenatus aſſenſus, ut de *agro Campano, frequenti ſenatu, idibus Maij referretur. num potui magis in arcem illius cauſſæ inuadere, aut magis obliuiſci *temporum meorum, & meminiſſe actionum? hac à me ſententia dicta, magnus animorum motus eſt factus, cum eorum, quorum oportuit, tum illorum etiam, quorum numquam putaram. nam, hoc S. C. in meam ſententiam facto, Pompeius, cum nihil mihi oſtendiſſet ſe eſſe offenſum, in Sardiniam, & in Africam profectus eſt: eoq; itinire *Lucam ad Cæſarẽ uenit: ubi multa de mea ſententia queſtus eſt Cæſar, quippe, qui etiam Rauennæ Craſſum ante uidiſſet, ab eoq; in me eſſet incenſus. ſane moleſte Pompeium id ferre conſtabat: quod ego cum audiſſem ex alijs, maxime ex meo fratre cognoui. quem cum in Sardinia Pompeius paucis poſt diebus, quã Luca diſceſſerat, conueniſſet· Te, inquit, ipſum cupio: nihil opportunio potuit accidere: niſi cum Marco fratre diligenter egeris· dependendum tibi eſt, quod mihi pro illo ſpopondiſti. quid multa?*

tribunus fuerat Vatinius conſule Cæſare.

diuidendo ep. 8. lib. 8. & ep. 10. libri 11.

tẽpora pro calamitatibꝰ, & hic, & alibi non ſemel uſurpantur.

prouinciæ Galliæ, cui præerat Cæſar, initium erant coloniæ duæ, Luca ad inferum mare, ad ſuperum Rauẽnua.

confirmandis à senatu.

de me ab exsilio reuocando.

i. ut nihil agerem ante quam ipse redijsset.

arguit ab honesto.

quia Cæsaris, soceri sui, potẽtiæ faueret.

arguit ab iniuria, ut excusetmutationẽ consilij sui.

oratio de prouincijs in extremo.

*quæstus est grauiter: sua merita commemorauit: quid egisset sæpissime de * actis Cæsaris cum ipso meo fratre, quidq; sibi is de me recepisset, in memoriam redegit: seque, quæ * de mea salute egisset, voluntate Cæsaris egisse, ipsum meum fratrem testatus est: cuius caussam, dignitatemq; mihi ut commendaret, rogauit· ut eam ne oppugnarem, si nollem, aut non possem tueri. Hæc cum ad me frater pertulisset· & cum ante tamen Pompeius ad me cum mandatis Vibullium misisset, * ut integrum mihi de caussa Campana ad suum reditum reseruarem: collegi ipse me, & cum ipsa quasi rep. sum collocutus· ut mihi tam multa pro se per esso, atque perfuncto, concederet, ut officium meum, memoremq; in bene meritos animum, fidemq; fratris mei præstarem· eumque, quem bonum ciuem semper habuisset, * bonum virum esse pateretur. In illis autem meis actionibus, sententijsq; omnibus, quæ * Pompeium videbantur offendere, certorum hominum, quos iam debes suspitari, sermones referebantur ad me: qui cum illa sentirent in rep. quæ ego agebam, semperq; sensissent· me tamen non satisfacere Pompeio, Cæsaremque inimicissimum mihi futurum, gaudere se aiebant. Erat hoc mihi dolendum, sed multo magis * illud, quod inimicum meum, meum autem? immo uero legum, iudiciorum, otij, patriæ, bonorum omniũ, sic * amplexabantur, sic in manibus habebant, sic fouebant, sic, me præsente, oscu-*

*oſculabantur, non illi quidem ut mihi * ſtomachũ facerent, quem ego funditus perdidi, ſed certe ut facere ſe arbitrarentur. Hic ego, quantum humano conſilio efficere potui, circumſpectis rebus omnibus rationibusqúe ſubductis, ſummam feci cogitationum mearum omnium: quam tibi, ſi potero, breuiter exponam. Ego, ſi ab improbis, & perditis ciuibus remp. teneri uiderem, ſicut & * meis tẽporibus ſcimus, & non nullis * alijs acciderunt accepimus: non modo præmijs, quæ apud me minimum ualent, ſe ne periculis quidem compulſus ullis, quibus tamen mouentur etiam fortiſſimi uiri, ad eorum cauſſam me adiungerem, ne ſi ſumma quidem eorum in me merita conſtarent. * cum autem in rep. Cn. Pompeius princeps eſſet, uir is, qui hanc potentiam & gloriam maximis in rempublicam meritis, præſtantiſſimisq; rebus geſtis eſſet conſecutus, cuiusq; dignitatis ab adoleſcentia fautor, in * prætura autem, & in conſulatu adiutor etiam exſtitiſſem: cumq; idem auctoritate, & ſententia per ſe, conſilijs, & ſtudijs tecum me adiuuiſſet: meumq; inimicum unum in ciuitate haberet inimicum: non putaui famem inconſtantiæ mihi pertimeſcendam, ſi quibuſdam in ſententijs paullum me immutaſſem, meamq; uoluntatem ad ſummi uiri, de meq; optime meriti dignitatem aggregaſſem. In hac ſententia complectendus erat mihi Cæſar, ut uides, in coniuncta & cauſſa, & dignitate. hic multum*

pro, iram commouerent.

ut à Mario, & Sylla.

ut à decemuiris. Liuius l. 3.

à Pompeij perſona.

prætor oratiõnẽ habuit pro lege Manilia; conſul retulit de ſupplicationibus Pompeio decernẽdis, bel lo Mithridatico confecto.

oratio de prouincijs.

*ualuit cum * uetus amicitia, quam tu non igno-*

Quinctus erat Cæsaris legatus in Gallia.

*ras mihi, et * Quincto fratri cum Cæsare fuisse tũ*

arguit à Cæsaris meritis in se, & in remp.

humanitas eius, ac liberalitas, breui tempore et

in Gallia.

litteris, & officijs perspecta nobis, & cognita.

Vehementer etiam res ipsa publica me mouit:

quæ mihi uidebatur contentionem, præsertim

*maximis rebus à Cæsare * gestis, cum illis uiris*

nolle fieri, et, ne fieret, uehementer recusare. Gra-

uissime autem me in hanc mentẽ impulit et Pom-

cum in me restituendo recepit, me illi aduersarium non futurum. oratio de prouincijs.

*peij fides, quam de me * Cæsari dederat, et fratris*

mei, quam Pompeio. Erãt præterea hæc animad-

uertenda in ciuitate, quæ sunt apud Platonem

nostrum scripta diuinitus. QVALES in rep. prin

ep. 29. l. 10. quo die cõsulatus inibatur.

cipes essent, tales reliquos solere esse ciues. Tene-

bam memoria, nobis consulibus ea fundamenta ia

cta ex Kalendis Ian. confirmandi senatus, ut ne-

minem mirari oporteret, nonis Dec. tantum uel

animi fuisse in illo ordine, uel auctoritatis. I-

demq; memineram, nobis priuatis usque ad Cæ-

quo anno senatus auctoritas à Cæsare immi nuta.

*sarem, & * Bibulum cos. cum sententiæ nostræ*

magnum in senatu pondus haberent, unum fere

sensum fuisse bonorum omnium. Postea, cum tu

ex prętura. añus designatur quo Piso, & Gabinius consules fuere.

*Hispaniam citeriorem cum imperio * obtineres*

neque resp. consules haberet, sed mercatores pro-

uinciarum, & seditionum seruos, ac ministros

iecit quidam casus caput meum, quasi certa-

minis caussa, in mediam contentionem, dissen-

mirifica, incredibilis, singularis, epithetorũ copia.

*sionemq; ciuilem. quo in discrimine, cum * mi-*

rifica senatus, incredibilis Italiæ totius, singu-

laris

laris bonorum omnium consensio in me tuendo exstitisset non dicam, quid acciderit (multorum est enim, & uaria culpa) tantum dicam breui, non mihi exercitum, sed duces defuisse. in quo, ut iam sit in ijs culpa, qui me non defenderunt non minor est in ijs, qui * reliquerunt. & si accusandi sunt, qui pertimuerunt magis etiam reprehendendi, qui se timere simularunt. Illud quidem certe nostrũ consilium iure laudandũ est, quod meos ciues, et à me seruatos, & me seruare cupientes, spoliatos ducibus, seruis armatis obijci *noluerim declarariq́, maluerim, quanta uis esse potuisset in consensu bonorum, si ijs pro me stante pugnare licuisset, cum *afflictum excitare potuissent. quorũ quidem animum tu non perspexisti solum cum de me ageres, sed etiam confirmasti, atque tenuisti. Qua in caussa non modo non negabo, sed etiam semper & meminero, & prædicabo libenter. usus es * quibusdam nobilissimis hominibus, fortioribus in me restituendo, quam fuerant ijdem in tenendo. qua in sententia si constare uoluissent, suam auctoritatem simul cum salute mea recuperassent. recreatis enim bonis uiris consulatu tuo, & constantissimis, atque optimis * actionibus tuis excitatis, Cn. Pompeio præsertim ad caussam adiuncto, cum etiam Cæsar, rebus maximis gestis, singularibus ornatus, & * nouis honoribus, ac iudicijs senatus, ad auctoritatem eius ordinis adiungeretur nulli improbo ciui

Pompeium designat; qui deseruit illum, cum se ei non defuturum promisisset.

idem sæpe in orationibus.

patria pulsum restituere.

Catone in primis, & Bibulum significat, Cæsaris inimicos. uide infra.

præsertim in me reducendo. supplicatione primũ xv. mox xx. dierum Plutarchus, oratio de prouincijs. Cæsar lib. 2. & 4. de bel. Gal.

locus

*locus ad remp. uiolandam esse potuisset. sed attende quaeso, quae sint consecuta. Primum illa furta muliebrium religionum: qui non pluris fecerat Bonam deam, quam tres * sorores, impunitatem est eorum sententijs assecutus, qui cum * tribunus pl. pœnas à seditioso ciue per bonos uiros iudicio persequi uellet, exemplum præclarissimum in posterum vindicandæ seditionis de rep. * sustulerunt: ijdemq; postea non meum monumentum, (non enim illa manubiæ meæ, sed operis locatio mea fuerat, monumentum vero senatus) hostili * nomine, & cruentis inustum litteris esse passi sunt. qui me homines quod saluum esse uoluerunt, est mihi gratissimum: sed uellem, non solum salutis meæ, quemadmodũ medici, sed etiam, ut * alipta, uirium, et coloris rationẽ habere uoluissent. nunc, ut Apelles * Veneris caput, & summa pectoris politissima arte perfecit, reliquam partem corporis inchoatam reliquit: sic quidam homines in * capite meo solum elaborarunt, reliquum corpus imperfectum, ac rude reliquerunt. in quo ego spem fefelli non modo inuidorum, sed etiam * inimicorum meorum: qui de uno acerimo, et fortissimo uiro, meoq; iudicio, omnium magnitudine animi, & constantia præstantissimo, Q. * Metello L. F. quondam falsam opinionem acceperunt: quem post reditum dictitant fracto animo, & demisso fuisse. est uero probandum, qui & summa uoluntate cesserit, & egregia animi alacritate ab fuerit,*

à fratre Clodio uiolatas.

tribunus Milo accusauit Clodium de ui.

cum Clodium, de ui à Milone accusatum, in iudicium adduci uetuerunt. pro Sextio. uide in oratione pro domo sua.

qui certaturos athletas ungebant. ep. 21. l. 2. Att. l. 3. de off. 2. de Diu. 2. de nat. de. in Verrem, & in Oratore, in proœmio.

cum me ab exsilio reuocarunt.

quibus satisfacere difficilius.

Numidico, qui abire maluit in exsiliũ, quam in leges Saturnini iurare. Val. Ma. l. 4. c. i. & de uir. ill.

*fuerit, neque sane redire curauit eum ob id ipsum fractum fuisse animo, in quo cum omnes homines, tum M. illum * Scaurum, singularem uirum, constantia, & grauitate superasset. sed, quod de illo acceperant, aut etiam suspicabantur, de me idem cogitabant, abiectiore animo me futurum: cum resp. maiorem etiam mihi animum, quam umquam habuissem, daret: quæ iam declarasset, sese non potuisse me uno ciue carere: cumq; Metellum unius tribuni pl. rogatio, me uniuersa resp. duce senatu, comitante Italia, promulgantibus omnibus, referente consule, comitijs * centuriatis, cunctis ordinibus, homnibúsque incumbentibus, omnibus denique suis uiribus recuperasset. Neque uero ego mihi postea quidquam assumpsi, neque hodie assumo, quod quemquam * maleuolentissimum iure possit offendere. tantum enitor, ut neque amicis, neque etiam alienioribus opera, consilio, labore desim. Hic meæ uitæ cursus offendit eos fortasse, qui splendorem, & speciem huius uitæ intuentur, sollicitudinem autem, & laborem perspicere non possunt. Illud uero non obscure queruntur in meis sententijs, quibus ornem Cæsarem, * quasi desciuerim à pristina caussa. Ego autem cum illa sequor, quæ paullo ante proposui, tum hoc non in postremis, de quo cœperam exponere. non offendes eundem bonorum sensum Lentule, quem reliquisti: qui confirmatus consulatu nostro, non numquam postea interruptus, & afflictus*

quẽ fuisse principem senatus, Cicero pro Rabirio, Sextio, Sallustio in lug. & Asconius 68 tradit.

quæ erant comitia nobiliora, cũ ijs maiores magistratus creari solerent.

ne maleuolentissimus quidem, se esse offensum à me, iure dixerit,

quasi Cæsari magis, quam reip. studeam. oratio de prouincijs.

consulatu primum Cæsaris, deinde etiã magis Pisonis, & Gabinij, tribuno pl. Clodio.

flictus * ante te consulem, recreatus abs te totus est, nunc ab ijs, à quibus tuendus fuerat, derelictus: idque non solum fronte, atque uultu, quibus simulatio facillime sustinetur, ij declarant, qui tum nostro illo statu optimates nominabantur, sed

sententia in senatu, tabella in iudicijs. ep. 6. lib. 2. ad Q. fr.

etiam * sententia sæpe iam, * tabellaq; docuerunt. itaque tota iam sapientium ciuium, qualem me & esse, & numerari uolo, & sententia, & uoluntas mutata esse debet. id enim iubet * idem ille

à Platonis auctoritate. in epist. ad Perdiccam.

* Plato, quem ego auctorem uehementer sequor: TANTAM contendere in rep. quantam probare tuis ciuibus possis: uim neque * parenti, neque patriæ afferre oportere. atque hanc quidem ille caussam sibi ait non attingendæ reip. fuisse, quod, cum

Sall. de bello Iugurthino, in principio.

offendisset populum Atheniensem prope iam desipientem senectute: cumq; eum nec persuadendo, nec cogendo regi posse uidisset: cum persuaderi posse diffideret, cogi fas esse non arbitraretur. Mea

iam enim antea me reip. dederam: ut integrũ amplius non esset.

ratio fuit alia, quod, neque desipiente populo, * neque integra re mihi ad consulendum capesserem ne remp. implicatus tenebar. sed lætatus tamen sum, quod mihi liceret in eadem caussa & mihi utilia, & cuiuis bono recta defendere. Huc accessit commemoranda quædam & diuina Cæsaris in me,

Cæsaris in Gallia legatum.

* fratemq; meum liberalitas: qui mihi, quascumq; res gereret, tuendus esset: nunc in tanta felicitate, tantisque uictorijs, etiam si in nos non is esset, qui est, tamen * ornandus uideretur. sic enim

reip. caussa.

te existimare uelim: cum à Tuobis meæ salutis auctoribus

ipso Lentulo, & Pompeio.

toribus discesserim, neminem esse, cuius officijs me tam esse deinctum non solum confitear, sed etiam gaudeam. Quod quoniam tibi exposui facilia sunt ea, quæ à me de Vatinio, & de Crasso requiris. Nam de Appio quod scribis, sicut de Cæsare, te non reprehendere: gaudeo tibi consilium probari meum. De* Vatinio autem, primum reditus interceſſerat in gratiam per Pompeium, statim ut ille prator est factus cum quidem ego eius petitionem grauissimus in senatu sententijs oppugnassem, neque tam illius lædendi causſa, quam defendendi, atque ornandi Catonis: post autem Cæsaris, ut illum defenderem, mira* contentio est consecuta. cur autem laudarim, peto à te, ut id à me né ue in hoc reo, né ue in alijs requiras: ne tibi ego idem reponam, cum ueneris: tametsi possum uel absenti. recordare enim, quibus laudationẽ *ex ultimis terris miseris. nec hoc pertimueris. nam à me ipso laudantur, & laudabuntur ijdem. sed tamen defendendi Vatinij fuit etiam ille stimulus, de quo in iudicio, cum illum defenderem, dixi me facere quiddam, quod in Eunucho parasitus suaderet militi.*

,, Vbi nominabit Phædriam: tu Pamphilam
,, Continuo. si quando illa dicet, Phædriam
,, Comissatum intromittamus: tu, Pamphilam
,, Cantatum prouocemus. si laudabit hæc
,, Illius formam: tu huius contra. deniq;
,, Par propari referto, quod eam mordeat.*

uide ep. 12. l. 6.

Vatinius in prætura petitione Catonem superauit. Plutarchus in Catone Vticensi.

quia Vatinius Cæsari consuls tribunus pl. in omni re obsecutus est, ep. 1. l. 7.

ex prouincijs tua Hispania ulteriore, ultimis imperij R. terminis. de Hispania citeriore supra 25. act. 3. sc. 1.

in quibusdam libris legitur, Par pari, corrupte, si uersum metiaris,

sic

sic petiui à iudicibus, ut, quoniam quidem nobiles homines, & de me optime meriti nimis amarent inimicum meum, meq; inspectante sæpe eum in senatu modo seuere seducerent, modo familiariter, atque hilare amplexarentur· quoniamq; illi haberent suum Publiũ, darent mihi ipsi alium Publium, in quo possem eorum animos mediocriter lacessitus leuiter repungere. neque solum dixi, sed etiam sæpe facio, dijs, hominibusq; approbantibus. Habes de Vatinio: cognosce de Crasso. Ego, cum mihi cum illo magna iam gratia esset· quod eius omnes grauissimas iniurias, communis concordiæ caussa, uoluntaria quadam obliuione contriueram· repentinam eius defensionem Gabinij, quem proximis superioribus diebus acerrime oppugnasset, tamen, si sine ulla mea contumelia suscepisset, tulissem· sed, cum me disputantem, non lacessentem, læsisset· exarsi, non solum præsenti, credo, iracundia, (nam ea tam uehemens fortasse non fuisset) sed cum inclusum illud * odium multarum eius in me iniuriarum, quod ego effudisse me omne arbitrabar, residuum tamen insciente me fuisset, omne repente apparuit. Quo quidem tempore ipso quidam homines, & ijdem illi, * quos sæpe nutu, significationéque appello, cum se maximum fructum cepisse dicerent ex libertate mea, méque tum denique sibi esse uisum reip. qualis fuissem, restitutum· cumque ea contentio mihi magnum etiam * foris fructum tulisset·*

sinerent me defendere P. Vatinium, cum illi tantopere diligerent P. Clodium.

odium meũ ab illius iniurijs natum.

eosdem significat supra in hac ipsa epist.

uulgo, ut lib. 2. ad Q. fr. Foris plauditur.

*lisset · gaudere se dicebant, mihi & illum inimicum, & eos, qui in eadem caussa essent, numquam amicos futuros. quorum iniqui sermones cum ad me per homines honestissimos perferrentur · cumq; Pompeius ita contendisset, ut nihil umquam magis, ut cum Crasso redirem in gratiam · Cæsarq; per litteras maxima se *molestia ex illa contentione affectum ostenderet: habui non temporum solum rationem meorum, sed etiam naturæ: Crassusque, ut quasi testata populo R. esset nostra gratia, pæne à meis laribus in prouinciam est profectus. nam cum mihi *condixisset, cenauit apud me in mei generi Crassipedis hortis. quamobrem eius caussam, quod te scribis audisse, magna illius commendatione susceptam, *defendi in senatu, sicut mea fides postulabat. Accepisti, quibus rebus adductus, quámque rem, caussámque defenderim · quique meus in rep. sit pro mea parte capessenda status. de quo sic uelim statuas · me hæc eadem sensurum fuisse, si mihi integra omnia, ac libera fuissent. nam neque pugnandum arbitrarer contra tantas opes · neq; delendum, etiam si id fieri posset, *summorum ciuium principatum · neque permanendum in una sententia, conuersis rebus, ac *bonorũ uoluntatibus immutatis · sed temporibus assentiendum. NVMQVAM enim præstantibus in rep. gubernada uiris laudata est in una sententia perpetua permansio. sed ut in nauigando tempestati obsequi *artis est, etiam si por*

cum Crassi filij, Marcus quæstor, Publius, Cæsaris in Gallia legatus esset. de bello Gal.

denunciasset. Festus.

uide de hac defensione ep. 8. lib. 5.

Crassi, Pompeij, Cæsaris, in rep. consentientiũ. de quibus uide supra.

tuetur suũ consilium à simili.

tum tenere non queas: cum uero id possis, mutata uelificatione, assequi, stultum est eum tenere cum periculo cursum, quem ceperis, potius, quam, eo commutato, quo uelis, tamen peruenire: sic, cum omnibus nobis in administranda rep. propositum esse debeat, id quod à me sæpissime dictum est, cum dignitate otium: NON idem semper dicere, sed idem * semper spectare debemus. Quamobrem, ut paullo ante posui, si essent omnia mihi solutissima: tamen in rep. non alius essem, atque nunc sum. cum uero in hunc sensum & alliciar * beneficijs hominum, & compellar iniurijs: facile * patior ea me de rep. sentire, ac dicere, quæ maxime cum mihi, tum etiam reip. rationibus putem conducere. Apertius autem hæc ago, ac sæpius, quod & Quinctus, frater meus, * legatus est Cæsaris: & nullum meum minimum dictum, non modo factum, pro Cæsare interceßit, quod ille non ita illustri gratia exceperit, ut ego eum mihi deuinctum putarem. itaque eius omni & gratia, quæ * summa est, & opibus, quas intelligis esse maximas, sic fruor, ut meis. nec mihi aliter potuisse uideor hominum perditorum de me consilia frangere, nisi cum præsidijs ijs, quæ semper habui, nunc etiam * potentium beneuolentiam coniunxissem. His ego consilijs si te præsentem habuissem: ut opinio mea fert, essem usus eisdem. noui enim temperantiam, & moderationem naturæ tuæ: noui animum cum mihi amicissimũ, tum * nulla in ceteros

semper bene sentire, & patriam diligere.

Pompeij, cuius uoluntati obsistere non possum. ep. 7. lib. 5. & 11. lib. 6. Cæs. lib. 5.

apud populum ep. 7.

ep. ult. l. 3. ad Q. fr.

exponit quod dixerat, moderationem naturæ.

res maleuolentia ſuffuſum, contraq; cum magnũ, & excelſum, tum etiam apertum, & ſimplicem. uidi ego quoſdam in te tales, qualcs tu eoſdem in me uidere potuiſti. quæ me mouerunt, mouiſſent eadem te profecto. ſed, quocumque tempore mihi poteſtas præſentis tui fuerit, tu eris omnium moderator conſiliorum meorum: tibi erit eidem, cui ſalus mea fuit, etiam dignitas curæ. me quidem certe tuarum actionum, ſententiarum, uoluntatum, rerum denique omnium * ſocium, comitemq; habebis: neque mihi in omni uita res tam erit ulla propoſita, quam ut quotidie uehementius, te de me optime meritum eſſe, latere. Quod rogas, ut mea tibi ſcripta mittam, quæ poſt diſceſſum tuum ſcripſerim: ſunt orationes quædam, quas * Menocrito dabo, neque ita multæ, ut * pertimeſcas. ſcripſi etiam, (nam etiam ab orationibus diſiungo me fere, referoq; ad manſuetiores muſas, quæ me maxime, ſicut iam à prima adoleſcentia delectarunt) ſcripſi igitur Ariſtotelico more, * quemadmodum quidem uolui, tres libros in diſputatione, ac dialogo de oratore: quos arbitror Lentulo tuo fore non inutiles: abhorrent enim à * communibus præceptis, & omnem antiquorum & Ariſtotelicam, & Iſocraticam rationem oratoriam complectuntur. ſcripſi etiam uerſibus tres libros de * temporibus meis: quos iampridem ad te miſiſſem, ſi eſſe edendos putaſſem: ſunt enim teſtes, & erunt ſempiterni meritorum tuorum erga me,

proprie ſocias agentem adiuuat, comes eum tem ſequitur.

liberto.

diuturno lege di labore deter ritus.

neſcio an ſim ſecutus, uolui quidem certe.

quæ uulgo do centur à uenali bus magiſtris.

de exſilio, & reſtitutione.

uidetur subaudiendum, non mili.

meaq; in te pietatis. * Sed, quia uerebar, non eos, qui se læsos arbitrarentur, (etenim id feci parce, & molliter) sed eos, quos erat infinitum bene de me meritos omnes nominare. quos tamen ipsos libros, si quem, cui recte committam, inuenero, curabo ad te perferendos. Atque istam quidem * partem uitæ, consuetudinisque nostræ totam ad te defero. quantū litteris, quantum studijs, ueteribus nostris delectationibus, consequi poterimus, id omne ad arbitrium tuum, qui hæc semper amasti, libentissime conferemus. Quæ ad me de tuis rebus domesticis scribis, quæque mihi commendas, ea tantæ mihi curæ sunt, ut me nolim admoneri, * rogari uero sine magno dolore uix possim. Quod de Quincti fratris negotio scribis, te priore æstate, quod morbo impeditus in * Ciliciam non transieris, conficere non potuisse, nunc autem omnia facturū, ut conficias: id scito esse eiusmodi, ut frater meus uere existimet, adiuncto isto fundo patrimonium fore suum per te constitutum. Tu me de tuis rebus omnibus, & de Lentuli tui, nostriq; studijs, & * exercitationibus uelim quamfamiliarissime certiorem, & quamsæpissime facias: existimesq;, neminem cuiquam neque cariorem, neque iucundiorem umquam fuisse, quam te mihi: idque, me, nō modo ut tu sentias, sed ut omnes gentes, etiam ut * posteritas omnis intelligat, esse facturum. Appius in sermonibus antea declitabat, postea dixit etiā in senatu palam, se se, si licitum

quod ad litteras & studia mea pertinet.

uide ep. 13. l. 9.

quæ erat pars Lentuli prouinciæ. nam etiam Asiæ partem regebat.

oratorijs maxime.

ostendit se in suis libris mentionem facturum beneficij à Lentulo accepti.

*licitum esset legem curiatam ferre, sortiturum esse cum collega prouinciam: si curiata lex non esset, se paraturum cum collega, tibiq; successurum: *legem curiatam consuli ferri opus esse, necesse non esse: se, quoniam ex S. C. prouinciam haberet, lege Cornelia imperium habiturum, quoad in urbem introiisset. ego, quid ad te tuorum quisque necessariorum scribat, nescio: uarias esse opiniones intelligo. sunt, qui putant posse te non decedere, quod sine lege curiata tibi succedatur: sunt etiam, qui, si decedas, à te *relinqui posse, qui prouinciæ præsit, mihi non tam de iure certum est, (quamquam ne id quidem ualde dubium est) quam illud, ad tuam summam amplitudinem, dignitatem, *libertatem, qua te scio libentissime solere frui, pertinere, te sine ulla mora prouinciam successori concedere: præsertim cum sine suspicione tuæ cupiditatis non possis illius cupiditatem refutare. ego utrumq; puto meum esse & quod sentiam, ostendere: &, quod feceris, defendere.*

lex curiata imperium & milites dabat rectoribus prouinciarum. oratio 2 in Rullum.

ut reliquit ipse Cicero Cœliũ quæstorem. ep. 15. l. 2.

hic non ad largitionẽ. sed ad quandam animi magnitudinem, & gratificandi cupiditatem defertur. ep. 3. lib. 10. & 9. l. 5.

*SCRIPTA iam epistola superiore, accepi tuas litteras de publicanis: quibus æquitatem tuam non potui non probare. felicitate autem, quod uellem, consequi potuisses, ne eius ordinis, quem semper ornasti, rem, aut uoluntatem offenderes. equidem non desinam tua decreta defendere: sed nosti consuetudinem hominum: scis, quam graiter inimici illi ipsi *Q. Scæuolæ fuerint. tibi tamen sum auctor, ut, quibus rebus possis, eum ti-*

pontifici max. qui summa iustitia Asiam rexit; ut etiam ad honorem eius dies festi, Mucia, sint instituti. Cic. in Verr. Pedianus, Val. lib. VIII.

bi ordinem aut reconcilies, aut mitiges. id etsi difficile est, tamen mihi uidetur esse prudentiæ tuæ. Vale.

ARG. Iocosa est epistola, & salibus referta. extra iocum hoc; se egisse gratias Lentulo, Ciliciam administranti; hortatur etiam, ut Romam redeat.

M. Cicero S. D. L. Valerio iurisconsulto. 10

iocatur, quasi iurisconsultum eum appellauerit, non ueritatis sed gratiæ caussa. ep. 1. 13.

**CVR enim tibi hoc non gratificer, nescio præsertim cum his temporibus audacia pro sapientia liceat uti. Lentulo nostro egi per litteras tuo nomine gratias diligenter. sed tu uelim desinas iam nostris litteris uti, & nos aliquando reuisas, & ibi malis esse, ubi aliquo numero sis, quam istic, ubi solus sapere uideare. quamquam qui istinc nunc ueniunt, partim te * superbum esse dicunt, quod nihil respondeas, partim contumeliosum, quod male * respondeas. Sed iam cupio tecum coram iocari. quare fac, ut quamprimum uenias: neque in Apuliam tuam accedas: ut possimus, saluum uenisse, gaudere. nam, illo si ueneris, tamquam Vlysses cognosces tuorum * neminem. Vale.*

uide scholia in extremo lib.

uide ep. 10. & 16. 17.

iocatur in Valerij ignobilitate. quasi à propinquis, & amicis esset admodum inops.

CICE-

CICERONIS EPISTOLARVM, AD CVRIONEM, ET Alios, Liber II.

ARGVMENTVM.

Quattuor partes habet hæc epistola. primum, accusatus à Curione quod minus sæpe scriberet, excusationem affert cum officij sui commemoratione. deinde, dolorem suum ex illius absentia, & ex eiusdem dignitate lætitiam narrat. tertio loco ad laudem, & uirtutem hortatur. postremo, commendat illi suam senectutem. Mittit autem Cicero in Asiam has omnes epistolas ad Curionem quæstorem, præter ultimam, quæ incipit, Sera gratulatio; quam scripsit in prouincia Romam ad Curionem tribunum pl.

M. Cicero S. D. C. Curioni.

QVAMQVAM me nomine negligentiæ suspectum tibi esse doleo: tamen *non tam mihi molestum fuit, accusari abs te officium meum, quam iucundū, requiri præsertim cum, in quo accusabar, culpa uacarem, in quo autem desiderare te significabas meas litteras, præferres perspectum mihi quidē, sed tamen dulcem & optatum amorem tuū. equidem neminē *prætermisi, quem quidem ad te peruenturum putarem, cui litteras non dederim. etenim quis est tam in scribendo *impiger, quam ego? à te uero bis, téque ad summum, & eas perbreues accepi. quare si iniquus es in me iudex: condēnabo eodē ego te crimine. sin me id facere noles te mihi *æquū præbere debebis. Sed de litteris hactenus. nō enim uereor, ne non scribendo te expleam præsertim si in eo genere studium meum non aspernabere. * Ego, te abfuisse tam

Curio, Scribonorum cognomen.

excusatio cum benevolentiæ testimonio.

ep. 1. l. 16.

non dixit diligens, sed impiger: magis ut excuset se, quam ut laudet.

ep. 2. l. 5.

Secunda pars epistolæ.

tam diu à nobis, & doleo, quod carui fructu iucundißimæ conſuetudinis: & lætor, quod abſens omnia cũ maxima dignitate es conſecutus, quodq; in omnibus tuis rebus meis optatis fortuna reſpondit. Breue eſt, quod me tibi præcipere meus incredibilis in te amor cogit. **Tanta eſt exſpectatio uel animi, uel ingenij tui ut ego te obſecrare, obteſtariq; non dubitẽ, ſic ad nos cõfirmatus* **reuerta re, ut, quam exſpectationem tui concitaſti, hanc ſuſtinere, ac tueri poßis. Et quoniam meam tuorum erga me meritorũ memoriam nulla umquam delebit obliuio: te* **rogo, ut memineris, quantæcumque tibi acceßiones fient & fortunæ, & dignitatis, eas te non potuiſſe conſequi, niſi meis puer olim fideliſſimis, atque amantiſſimis conſilijs paruiſſes. quare hoc animo in nos eſſe debebis, ut ætas noſtra iam* **ingraueſcens, in amore, atque in adoleſcentia conquieſcat tua. Vale.*

tertia pars epiſtolæ. laudat ſimul & hortatur; quia cohortatio debet eſſe cũ laude. ep. 12. l. 15.

quarta pars epiſtolæ.

ſcripſit enim hæc annos natus LIV.

ARG. Conſolatur Curionem in obitu patris, ſeq; illi parentis futurum loco pollicetur.

Cicero S. D. Curioni. 2

GRAVI teſte priuatus ſum amoris ſummi erga te mei, patre tuo, clariſſimo uiro: qui, cum ſuis laudibus, tum uero te filio, ſuperaſſet omnium fortunam, ſi ei contigiſſet, ut te ante **uideret, quam à uita diſcederet. ſed ſpero noſtram amicitiam non egere teſtibus. tibi patrimonium dij fortunent. me certe habebis, cui carus æque ſis, & perjucundus, ac fuiſti patri. Vale.*

poſt reditum è prouincia.

ARG.

ARG. Dissuadet à muneribus dandis in funere patris. dari autem populo solebat gladiatorium munus.

Cicero S. D. Curioni. 3

*RVPAE studium nõ defuit declarandorum munerum tuo nomine: sed nec mihi placuit, nec cuiquam tuorum, quidquam, te absente, fieri, quod tibi, cum uenisses, non esset integrum. meam quidem sententiam aut scribam ad te postea pluribus: aut, ne ad eam meditere, imparatum te offendam: coramq; contra *istam rationem, meam dicam: ut aut te in meam sententiam adducam: aut certe testatum apud animum tuum relinquam, quid senserim: ut, si quando, quod nolim, displicere tibi tuum consilium cœperit, possis meum recordari. *Breui tamen sic habeto, in eum statum temporum tuũ reditum incidere, ut ijs bonis, quæ tibi natura, studio, fortuna data sunt, facilius omnia, quæ sunt in rep. amplissima, consequi possis, quam muneribus: quorum neque facultatẽ quisquam admiratur (est *enim copiarum, non uirtutis) neque quisquam est quin satietate iam defessus sit. Sed aliter, atque ostenderam, facio, qui ingrediar ad explicandam rationem sententiæ meæ. quare omnem hanc disputationem in aduentum tuum differo. Summa scito in exspectatione te esse, eaq; à te exspectari, quæ à summa uirtute, summoq; ingenio exspectanda sunt. ad quæ si es, ut debes, paratus: quod ita esse confido: plurimis, maximisq; *munibus

libertus Curionis Rupa, & est declarare, pro ostẽdere; quod ep. 8. l. 9. dixit.

quæ te adducit, ut hæc munera danda populo existimes.

dissuasio à muneribus dãdis.

NOTA

quod est sine uirtute, admiratione dignum non est.

tacite monet gratiora fore merita in rep. quam munera gladiatoria.

ribus & nos amicos, & ciues tuos uniuersos, & remp. afficies. illud profecto cognosces, mihi te neque cariorem, neq; iucundiorem esse quemquam. Vale.

ARG. Hortatur Curionem ad studium summæ laudis, quod, exoriente iam bello ciuili, timet ne se ad improbos ciues deserta rep. conferat: quod euenit. grandi enim ære alieno à Cæsare liberatus, à Senatu ad populum transijt.

Cicero S. D. Curioni. 4

epistolarum tria genera.

Eptak tria genera.

EPISTOLARVM genera multa esse non ignoras, sed unum illud certissimum, cuius caussa inuenta res ipsa est, ut certiores faceremus absentes, si quid esset, quod eos scire, aut nostra, aut ipsorum interesset. huius generis litteras à me profecto non exspectas: tuarum enim rerum domesticarum habeas & scriptores, & nuncios: in meis autem rebus nihil est sane noui. Reliqua sunt epistolarum genera duo, quæ me magnopere delectant: unum familiare, & iocosum: alterum seuerum, & graue. utro me minus deceat uti, non intelligo. Iocér ne tecum per litteras? ciuem mehercule non puto esse, qui temporibus *his ridere possit. An grauius aliquid scribam? quid est, quod possit grauiter à Cicerone scribi ad Curionem, nisi de rep? atque in hoc genere hæc mea caussa est, ut neque ea, quæ nunc sentio, uelim* scribere. *Quam obrem, quoniam mihi nullum scribendi argumentum relictum est, utar ea* clausula, *qua soleo. teq; ad studium summæ laudis cohortabor. est enim tibi grauis aduersaria constituta, & parata, in-*

temporibus ad ciuile bellum spectantibus.

odiosa enim scriberem.

epistolam concludã qua sententia soleo.

cre-

*credibilis quædam exſpectatio: quam tu una re facillime uinces, ſi hoc ſtatueris, quarum laudum gloriam adamaris, quibus * artibus eæ laudes comparantur, in ijs eſſe laborandum. In hanc ſententiam ſcriberem plura, niſi te tua ſponte ſatis incitatum eſſe confiderem: & hoc, quidquid attigi, non feci inflammandi tui cauſſa, ſed teſtificandi amoris mei. Vale.*

NOTA quæ ſunt morales uirtutes iuſtitia, fortitudo, temperantia: quibus & nobis ipſis, & patriæ conſulimus.

ARG. Gratulatur Curioni, quod & Romæ non ſit, ubi multa contra remp. committuntur; & ibi ſit, ubi ex rectè factis magnam laudem conſequatur. poſtremo eum ad ſuſcipiendam remp. hortatur.

Cicero S.D. Curioni. 5

*HAEC negotia quo modo ſe habeant, ne epiſtola quidem narrare audeo tibi. etſi ubicumque es, ut ſcripſi ad te antea, in eadem es * naui: tamen, quod abes, gratulor: uel quia non uides ea, quæ nos: uel quod excelſo, & illuſtri loco ſita ſit laus tua, in plurimorum & ſociorum, & ciuium conſpectu: quæ ad nos nec * obſcuro, nec uario ſermone, ſed & clariſsima, & una omnium uoce perfertur. Vnum illud neſcio, gratulérne tibi, an timeam, quod mirabilis eſt exſpectatio reditus tui: non quo uerear, ne tua uirtus opinioni hominum non reſpondeat: ſed mehercule, ne, cum ueneris, non habeas iam, quod cures: ita ſunt omnia debilitata, iam prope & exſtincta. Sed hæc ipſa, neſcio, recténe ſint litteris cõmiſſa. quare cetera cognoſces ex alijs. Tu tamen, ſiue habes aliquam ſpem de rep. ſiue deſperas: ea * para, meditare,*

naue: poſuit pro periculo. μεταφορικῶς Liu. lib. 44.

antitheta quatuor: obſcuro, clariſsima: uario, una.

uſitata Ciceronis clauſula ad

Curionẽ. cuius enim nouerat ingenium, ab eo iure metuebat.

tare, cogita, quæ esse in eo ciue, ac uiro debent, qui sit remp. afflictam, & oppressam miseris temporibus, ac perditis moribus in ueterem libertatem, ac dignitatem uindicaturus. Vale.

ARG. Commendat suũo studio T. Annium Milonem ad petitionem consulatus: &, ut impetret quod uult, nihil omittit, quod in genere commendatitio requiri possit.

Cicero S. D. Curioni. 6

prima uerba studium petentis declarant. ep. 7. lib. 8.

*NONDVM * erat auditum, te ad Italiam aduentare, cum Sex. * Villium, Milonis mei familiarem, cum his ad te litteris misi: sed tamen, cum appropinquare tuus aduentus putaretur, &*

in qua Curio quæstor fuerat.

*te iam ex * Asia Romam uersus profectum esse constaret magnitudo rei fecit, ut non uereremur, ne nimis cito mitteremus, cum has ad te quamprimum perferri litteras magnopere uellemus.*

Insinuatio ad petitionem.

** Ego si mea in te essent officia solum, Curio, tanta, quanta magis à te ipso prædicari, quam à me ponderari solent·* à modestia.

** uerecundius à te, si qua magna res mihi petenda esset, contenderem. GRAVE est enim homini pudenti, petere aliquid magnum ab eo, de quo se bene * meritum putet ne id, quod petat, exigere magis, quam rogare, et in mercedis potius, quam beneficij loco numerare uideatur.*

à meritis suis dissimulanter.

*sed quia tua in me uel nota omnibus, uel ipsa nouitate meorum * temporum clarissima, & maxima exstiterunt· ESTQVE animi ingenui, cui multũ debeas, eidem * plurimum uelle debere: non dubitaui id à te per litteras petere, quod mihi omnium esset maximum, maximeq; necessarium. neque*

à tempore exsilij sui.

à consuetudine bonorum.

enim

*enim sum ueritus, ne sustinere tua in me uel innumerabilia beneficia non possem · cum præsertim * confiderem, nullam esse gratiam tantam, quam non uel capere animus meus in accipiendo, uel in remunerando, cumulandoq́ illustrare poßit. Ego omnia mea studia, omnem operam, curam, industriam, cogitationem, mentem denique omnem in Milonis consulatû fixi, & locaui: * statuiq́, in eo me non officij solum fructum, sed etiam pietatis laudem debere quærere. Neque uero cuiquam salutem, ac fortunas suas tantæ * curæ fuisse umquam puto, quantæ mihi sit honos eius: in quo omnia mea posita esse decreui. Huic te unum tanto adiumento esse, si uolueris, posse intelligo, ut nihil sit præterea nobis requirendum. habemus hæc omnia · bonorum studium, conciliatum ex tribunatu, propter nostram, ut spero te intelligere, caussam · uulgi, ac multitudinis, propter magnificentiam * munerum, liberalitatemq́ naturæ · iuuentutis, & gratiosorum in suffragijs, propter ipsius excellentem in eo genere uel gratiam, uel diligentiam · nostram suffragationem si minus potentem, at probatam tamen, & iustam, & * debitam, & propterea fortasse etiam gratiosam. dux nobis, & auctor opus est, & eorum uentorum, quos proposui, moderator quidam, & quasi gubernator. * qui si ex omnibus unus optandus esset · quē tecum conferre possemus, non haberemus. Quamobrem, si * me memorem, si gratum, si bonum*

à spe remunerandi.

ab honesto.

à studio suo.

in quæ Milo tria patrimonia effuderat. oratio pro Milone, & Ascon.

ipsius in me meritis.

à laude Curionis.

à persona sua.

dum uirum uel ex hoc ipso, quod tam uehementer de Milone laborem, existimare potes si dignum denique tuis beneficijs iudicas: hoc à te peto, ut subueuias huic meæ sollicitudini, ut huic meæ laudi, uel, ut uerius dicam, prope saluti tuum studium dices. De ipso T. Annio tantum tibi polliceor, te maioris animi, grauitatis, constantiæ, beneuolentiæ erga te, si complecti hominem uolueris, habiturum esse neminem. mihi *uero tantum decoris, tantum dignitatis adiunxeris, ut eundem te facile agnoscã fuisse in laude mea, qui fueris in *salute. Ego, ni te uidere scirem, cum hæc ad te scriberem, quantum officij sustinerem, quanto opere mihi esset in hac petitione Milonis omni non modo contentione, sed etiam dimicatione, elaborandum: plura scriberem. nunc tibi omnem rem, atque *causam, meq; totũ commendo, atque trado. unum hoc sic habeto: si à te hanc rem impetraro, me pæne plus tibi, quã ipsi Miloni, debiturum, non enim mihi tam mea salus cara fuit, in qua præcipue sum ab illo adiutus: quã *pietas erit in referenda gratia iucunda. eam autem unius tui studio me assequi posse confido. Vale.

a persona Milonis.

a re sua.

cum in me patrix restituendo uehementer contendisti.

causam, & rem coniũgit etiam ep. 7. l. 1.

ep. 1. & 9. l. b. 1.

ARG. Hanc epistolam scripsit in Cilicia proconsul. gratulatur Curioni de tribunatu pl. hortatur ad boni ciuis officium. de sacerdotio Curionis quiddam interserit postremo rogat, ne quid sibi temporis prorogari ad prouinciæ administrationem patiatur.

Cicero procos. S. D. Curioni trib. pl. 7

*SERA *gratulatio reprehendi non solet, præsertim*

Seria seruat in officio gratulationis primum gratulatur partam dignitatem: deinde bene pre-

*fertin si nulla negligentia prætermissa est. longe enim absum: audio sero. sed & tibi gratulor: &, ut sempiternæ laudi tibi sit iste tribunatus, exopto: téque hortor, ut omnia gubernes, & moderere prudentia tua: ne te auferant aliorum consilia. nemo est, qui sapientius tibi suadere possit te ipso. numquam labere, si te audies. * non scribo hoc temere. cui scribam, uideo. noui animum, noui consilium tuum: non uereor, ne quid * timide, ne quid stulte, facies, si ea defendes, quæ ipse recta esse senties. Quod in id reip. tempus non incideris, sed ueneris (iudicio enim tuo, non casu, in ipsum discrimen rerum contulisti tribunatum tuum) profecto uides, quanta uis in rep. temporum sit, quanta uarietas rerum, quam incerti exitus, quam flexibiles hominum uoluntates: quid insidiarum, quid uanitatis in uita, non dubito, quin cogites. sed amabo te cura, & cogita, nihil noui, sed illud idem, quod initio scripsi. tecum loquere. * te adhibe in consilium. te audi. tibi obtempera. alteri qui melius dare consilium possit, quam tu, non facile inueniri potest: tibi uero ipsi certe nemo melius dabit. Dij immortales, cur ego non * adsum uel spectator laudum tuarum, uel particeps, uel socius, uel minister consiliorum? tametsi hoc minime tibi deest: sed tamen efficeret magnitudo, & uis amoris mei, consilio te ut possem iuuare. Scribam ad te plura alias. paucis enim diebus eram missurus domesticos tabellarios: ut,*

caturi: tum hortatur ad magistratum cũ laude gerendum.

ep. 13. lib. 4.

fortitudo, & prudentia in administrantibus remp. requiruntur.

timebat, quod euenit, ne desciscere à reip. caussa.

si affuisset, forte Curio non se ad Cæsaris partes transtulisset.

de quo uide ep. 4. lib. 15.

*ut, quoniam sane * feliciter, & ex mea sententia remp. gesſimus, unis litteris totius æstatis res gestas ad senatum perscriberem. De * sacerdotio tuo quantam curam adhibuerim, quamq; difficili in re, atque causſa cognoſces ex ijs litteris, quas Thraſoni, liberto tuo, dedi. Te, mi Curio, pro tua incredibili in me beneuolentia, meaq; item in te singulari, rogo, atque oro, ne * patiare mihi quidquam ad hanc prouincialem moleſtiam temporis prorogari. præſens tecum egi, cum te tribunum pl. iſto anno fore non putarem: itemq; petiui ſæpius per litteras, ſed tum quaſi à ſenatore nobiliſſimo, & adoleſcente gratioſiſſimo, nunc à tribuno pl. & à Curione tribuno nō ut decernatur aliquid noui, quod ſolet eſſe difficilius ſed ut ne quid noui decernatur & ut S. C. & * leges defendas eaq; mihi condicio maneat, qua * profectus ſum. hoc te uehementer etiam atque etiam rogo. Vale.*

pontificatum, opinor, intelligi. Dio lib. 40. ſuffectus autem eſt in patris locum. de haruſp. reſponſis.

poterat enim ut tribunus pl. intercedere.

legibus annua erat prouinciarum adminiſtratio.

profectus erat cum annuo imperio.

ARG. Leuiter Cœlium obiurgat, qui commentarium miſiſſet refertũ leuiſsimis rebus. tum hortatur ad amicitiam Pompeij emergente iam belli ciuilis initio. addit de ſuo in prouinciam itinere. in extremo, ne ſibi prouinciæ tempus prorogetur.

Cicero procos S. D. M. Cœlio Rufo. 8

uide ep. 1. l. 8. cui Cicero reſpondet.

*QVID? tu * me hoc tibi mandaſſe exiſtimas, ut mihi gladiatorum compoſitiones, ut uadimonia dilata, & Chreſti compilationem mitteres, & ea, quæ nobis, cum Romæ ſumus, narrare nemo audeat? uide, quantum tibi meo iudicio * tribuam: (nec mehercule iniuria: πολιτικώτερον enim*

qui putem te futura proſpicere.

*enim te adhuc neminem cognoui) ne illa quidem curo mihi scribas, quæ maximis in rebus reip. geruntur quotidie nisi quid ad me ipsum pertinebit. scribent alij: multi nunciabunt: perferet multa etiam ipse rumor. quare ego nec præterita, nec præsentia abs te, sed, ut ab homine longe in posterum *prospiciente, futura exspecto: ut ex tuis litteris cum formam reip. uiderim, quale ædificium futurum sit, scire possim. neque tamen adhuc habeo, quod te accusem. neque enim fuit, quod tu plus prouidere posses, quam quiuis nostrum, in primisq; ego qui * cum Pompeio complures dies nullis in alijs nisi de rep. sermonibus uersatus sum: quæ nec possunt scribi, nec sunt scribenda. tantum habeto, ciuem egregium esse Pompeium, & ad omnia, quæ prouidenda sunt in rep. & animo, & consilio paratum. quare da te homini: complectetur, mihi crede. * iam ijdem illi & boni, et mali ciues uidentur, qui nobis uideri solent. Ego, cum Athenis decem *ipsos dies fuissem, multumq; mecum Gallus noster Caninius, proficiscebar inde pridie nonas Quinct. cum hoc ad te litterarum dedi. Tibi cum omnia mea commendatissima esse cupio, tum nihil magis, quam ne tempus nobis prouinciæ * prorogetur. in eo mihi sunt omnia. quid, quando, & quomodo, & per quos agendum sit, tu optime constitues. Vale.*

quod non nisi diuturno rerum usu, ingentiq́e præstantia consequimur.

Tarēti locutus erat cum Pompeio, ut est ep. 6. & 7. lib. 5. ad Att.

quia non idem antea senserat.

i. decem integros dies. sic locutus ep. 21. l. 3. ad Att. & in Bruto.

quod metuebat, emergente iam inter Cæsarem & Pompeium discordia. uide ep. 5. lib. 8.

ARG. Gratulatur Cœlio, quod superatis competitoribus, ædilis curulis designatus sit.

Cicero procos. S.D.M. Cœlio Rufo, ædili cur. des. 9

uide ep. 23. l. 7.

ædilitatẽ enim prætura, prætu-ram consulatus sequebatur.

*PRIMVM tibi, ut debeo, gratulor, lætorq; tum præsenti, tum etiam *sperata tua dignitate, serius, non negligentia mea, sed ignorantia rerum omnium. in his enim sum locis, quo & propter longinquitatem, & propter latrocinia tardissime omnia perferuntur. & cum gratulor: tum uero, quibus uerbis tibi gratias agam, non reperio,

uide ep. 3. l. 8.

*quod ita factus sis, ut dederis nobis, quemadmodum scripseras ad me, quem semper ridere possemus. itaque cum primum audiui, ego *ille ipse factus sum, (scis quem dicam) *egiq; omnes illos adolescentes, quos ille iactitat. difficile est loqui. Te autem contemplans absentem, & quasi tecum coram loquerer, Non ædepol quantam egeris rem, neque quantum facinus feceris: quod quia præter opinionem mihi acciderat, referebam me ad illud:

Hirtius. ipse mihi repræsentaui.

uerba Cæcilij poetæ. uide lib. 2. de fin.

*Incredibile hoc factu obijcitur. repente uero incessi omnibus lætitijs. in quo cum obiurgarer, quod nimio gaudio pæne desiperem: ita me defendebam:

fabaudi, errorẽ esse puto. sumptum à Trabea comico poeta, ut est libro. 2. de fin. et Tusc. iv. admit enim uoluptas mentẽ nõ minus quam molestia.

Ego *uoluptatem animi nimiam. quid quæris? dum illum rideo, pæne sum factus ille. Sed hæc pluribus, multaq; alia & de te, & ad te, cum primum ero aliquid nactus otij. Te uero, mi Rufe, diligo, quem mihi fortuna dedit amplificatorem dignitatis meæ, ultorem non modo inimicorum, sed etiam inuidorum meorum: ut eos partim scelerum suorum,

*suorum, partim etiam *ineptiarum pæniteret. Vale.*

ob Hirtum Ciceronis in auguratu cõpetitorẽ, ep. 3. l. 8.

ARG. Queri uidetur de tabellarijs epistolas non reddentibus; re uera Cœlium negligentiæ accusat. tum sua gesta magnifice narrat.

Cicero imp. S. D. Cœlio Rufo, ædili cur. des. 10

*TV uide *quam ad me litteræ non perferantur. non enim adduci possum, ut abs te, postea quam ædilis factus es, nullas putem datas præsertim cum esset tanta res, tantæ gratulationis: *de te, quia, quod sperabam de Hillo, (balbus enim sum) quod non putaram. atqui sic habeto nullam me epistolam accepisse tuam post comitia ista præclara, quæ me lætitia *extulerunt, ex quo uereor, ne idem eueniat in meas litteras. equidem numquam domum misi unam epistolam, quin esset ad te altera: nec mihi est te iucundius quidquam, nec carius. Sed balbi non sumus: ad rem redeamus. Vt *optasti, ita est. uelles enim, ais, tantum modo ut haberem negotij, quod esset ad * laureolam satis. Parthos times, quia diffidis copijs nostris. ergo ita accidit. nam, Parthico bello nunciato, locorum quibusdam angustijs & natura montium fretus ad Amanum exercitum adduxi, satis probe ornatum auxilijs, et quadam auctoritate apud eos, qui me non norant, nominis nostri. multũ est enim in his locis: Hiccine est ille, qui urbem? quem senatus?*

antiquus liber, quamobrẽ malem, quare.

respondet ad locũ epistolæ Cœlij, quę est 4. lib. 8.

cum ea mihi aliorum litteris cognita essent.

de exitu belli Parthici. ep. 5. lib. 8.

respondet ad locũ epistolę Cœlij. uide ep. 5. l. 8

tus? nosti cetera. Cum uenissem ad Amanum, qui mons mihi cum Bibulo communis est, diuisus aquarum diuortijs Cassius noster quod mihi magnæ uoluptati fuit, feliciter ab Antiochia hostem reiecerat. Bibulus * prouinciam acceperat. interea cum meis copijs omnibus uexaui Amanienses, hostes sempiternos. multi occisi, capti: reliqui dissipati. castella munita, improuiso aduentu capta, & incensa. ita uictoria iusta* imperator appellatus apud Issum. quo in loco sæpe, ut ex te audiui, * Clitarchus tibi narrauit, Darium ab Alexandro esse superatum. abduxi exercitum ad infestissimã Ciciliæ partem. ibi quinctum & uigesimum iam diem aggeribus, uineis, turribus oppugnabam oppidum munitissimum Pindenissum, tantis opibus, tantoq; negotio, ut mihi ad summã gloriam nihil desit, nisi *nomen oppidi: quod si, ut spero, cepero. tum uero litteras publice mittam. Hæc ad te in præsentia scripsi, ut speres te assequi id, quod optasti. Sed, ut redeam ad Parthos. hæc æstas habuit hunc exitum satis felicem: ea, quæ sequitur, magno est in timore. quare, mi Rufe, uigila, primum ut mihi succedatur. sin id erit, ut scribis, &, ut ego arbitror, *spissius illud, quod facile est, ne quid mihi temporis prorogetur. De rep. ex tuis litteris, ut antea tibi scripsi, cum præsentia, tum etiam futura magis exspecto. quare, ut ad me omnia quamdiligentissime perscribas, te uehementer rogo. Vale.*

C. Cassius, qui mox Cæsarem occidit.

Syriam prouinciam suam.

ep. 9. lib. 1.

historicus, Alexandri comes in expeditionib9. Pli. l. 6 c. 31. Ci. l. 1 de leg. Qu. Cur. l. ix. Qu. l. 10. c. 1.

ad Att. ep. 20. lib. 5.

i. difficillimus, ut in epistola ad fratrem, spissum opus.

ARG.

ARG. Suum declarat urbis desiderium: & pantheras ait non posse capi, quas Cœlius ædilis petierat, ut in suis ludis populo ostenderet.

Cicero imp. S. D. Cœlio ædili cur. II

*PVTARES neumquam accidere posse, ut, mihi *uerba deessent, neque solum ista uestra oratoria, sed hæc etiam leuia nostratia? desunt autẽ propter hanc caussam, quod mirifice sum sollicitus, quidnam de prouincijs decernatur. Mirum me desideriũ tenet *urbis, incredibile meorũ, atq; in primis tui, satietas autem prouinciæ, uel quia uidemur eam famã consecuti, ut non tam acceßio quærenda, quam fortuna *metuenda sit uel quia totum negotium non est dignũ uiribus nostris, qui maiora in rep. onera sustinere et posßimus, & soleamus: uel quia belli magni * timor impendet: quod uidemur effugere, si ad constitutam diem decedemus. De pantheris per eos, qui uenari solent, agitur mãdato meo diligenter: sed mira paucitas est: & eas, quæ sunt, ualde aiunt queri, quod nihil cuiquam * insidiarum in mea prouincia, nisi sibi, fiat. itaq; constituisse dicuntur in Cariam ex nostra prouincia decedere. sed tamẽ sedulo fit, & in primis à * Patischo, quidq; d erit, tibi crit: sed, q.d plane esset, nesciebamus. mihi mehercule magnæ curæ est ædilitas tua. ipsa dies me admonebat: scripsi enim hæc ipsis * Megalensibus. Tu uelim ad me de omni reip. statu quamdiligentißime perscribas: ea enim certißima putabo, quæ ex te cognouero. Val.*

nimia sollicitudine, nimio etiam gaudio ita perturbatur animus, ut uerba non suppetant.

cupiebat sibi succeßorem mitti.

ob exspectationem belli Parthici.

à Parthis æstate proxima, ut est in epistola antecedenti.

sublata à se latrocinia festiue significat.

ep. 6. lib. 8. & ep. 13. & 15. l. 12. & Hircius de bello Alex.

quo die ludos Megalenses, & Romanos dabant ædiles ante templũ Ma-

ARG. Litteras à Cœlio requirit de rebus urbanis; & hortatur eum, ut urbanos potius magistratus sequatur, quã prouinciales.

gnæ matris deum. eo igitur die Cicero admonebatur ludorũ Romanorũ, quibus pantheras Græcas dare Cœlius cupiebat. ep. 9. lib. 8.

quinque dies festi, Mineruæ dicati. Varro.

Cicero. im. S. D. Cœlio ædili cur. 12

*SOLLICITVS equidem eram de rebus urbanis: ita tumultuosæ conciones, ita molestæ * quinquatrus afferebantur: nam citeriora nondum audiebamus. sed tamen nihil me magis sollicitabat, quam in his molestijs non me, si qua ridenda essent, ridere tecum. sunt enim multa: sed ea non audeo scribere. illud moleste fero, nihil me adhuc his de rebus habere tuarum litterarum. quare, etsi, cum tu hæc leges, ego iam annuũ munus confecero: tamen obuiæ mihi uelim sint litteræ tuæ, quæ me erudiant de omni rep. ne hospes plane ueniam. hoc melius * quam tu, facere nemo potest. Diogenes tuus, homo modestus, à me cum Philone Peßinũte disceßit. iter habebant ad * Iaotregem: quamquã omnia nec benigna, nec copiosa cognorant. Vrbem, mi Rufe, cole, et in ista luce uiue. omnis enim peregrinatio, quod ego ab adolescentia iudicaui, obscura, et sordida estijs, quorũ industria Romæ potest illustris esse. quod cum probe scirem, utinã in sentẽtia permansissem. * cũ una mehercule ambulatiũcula, atque uno sermone nostro omnes fructus prouinciæ nõ confero. spero me * integritatis laudem consecutũ. non erat minor ex contẽnenda, quam ex conseruata prouincia spes * triumphi, inquis? satis gloriose triumpharem, si non essem tam*

quo neminem πολιτικώτερον cognoui. ep. 8. uide scholium.

laudat mansionẽ urbanam ab utili, & suauitate.

pro abstinentia posuit.

non enim triũphari potest, nisi eatur in prouinciam.

tam diu quidem in desiderio rerum mihi carissimarum. sed, ut spero, propediem te uidebo. tu mihi obuiam mitte epistolas te dignas. Vale.

ARG. Respondet epistolæ Cœlij, quæ noua est l. VIII. eam lege, si huius argumentum, atque etiam interpretationem quæris.

Cicero imp. S. D. Cœlio ædili cur. 13

*RARAS*tuas quidem, (fortasse enim non perferuntur) sed suaues accipio litteras, uel quas proxime acceperam, quam prudentes, quam multi & officij, & consilij. etsi omnia sic constitueram mihi agenda, ut tu admonebas: tamen confirmantur nostra consilia, cum sentimus*prudẽtibus, fideliterq́ suadentibus idem uideri. Ego *Appium, ut sæpe tecum locutus sum, ualde diligo meq́ ab eo diligi statim cœptum esse, ut simultatem deposuimus, sensi. nam & honorificus in me consul fuit, et suauis amicus, et studiosus studiorũ etiam meorũ. Mea uero officia ei non defuisse, tute es testis: quoniã σκωμικὸς μάρτυς, ut opinor, accidit * Phania. & mehercule etiam pluris eum feci, quod te amari ab eo sensi. iam me Pompeij totũ esse scis: *Brutum à me amari intelligis. quid est caussæ, cur mihi non sit in optatis, complecti hominem florentem ætate, opibus, honoribus, ingenio, liberis, propinquis, affinibus, amicis? *collegam meum præsertim, & in ipsa collegij laude, & scientia studiosum mei? Hæc eo pluribus scripsi quod mihi significabant tuæ litteræ subdubitare, qua essem erga illum uoluntate,*

uide artificium: cum paucis uerbis accuset, excuset, laudet.

ep. xi. lib. 6.

fratrem P. Clodij, à Milone occisi.

Appij libertus ep. 1. lib. 3.

ex duabus Appij filiabꝰ altera Pompeij filio nupserat, altera Bruto. ep. 4. lib. 3.

in auguratu. ep. 4. lib. 3.

te, credo te audisset aliquid. falsum est, mihi crede, si quid audisti. genus institutorum, & rationum mearum * *dissimilitudinem non nullam habet eum illius administratione prouinciæ. ex eo quidam suspicati fortasse sunt animorum contentionc, non opinionum dissensione, me ab eo discrepare. nihil autem feci umquam, neque dixi, quod contra illius existimationem esse uellem. post hoc negotium autem, & temeritatem nostri* * *Dolabellæ deprecatorem me pro illius periculo præbeo. Erat in eadem epistola* * *ueternus ciuitatis. gaudebam sane, & congelasse* * *nostrum amicũ lætabar otio. Extrema pagella pupugit me tuo chirographo. quid ais? Cæsarem nunc defendit Curio? quis hoc putaret præter me? nam, ita uiuam,* * *putaui. dij immortales, quam ego risum nostrum desidero. Mihi erat in animo. quoniam iurisdictionem confeceram· ciuitates locupletaram· publicanis etiã superioris lustri reliqua sine sociorũ ulla* *querela conseruaram· priuatis, summis, infimis fueram iucundus· proficisci in* * *Ciliciam nonis Maij, &, cum primum æstiua attigissem, militaremq; rem collocassem,* * *decedere ex S. C. Cupio te ædilem uidere: miroq; desiderio me urbs afficit, & omnes mei, tuq; in primis. Vale.*

side ep. 8. l. 3.

Dolabella Appium accusa uerat. ep. 9. lib. 8. Curionem significat. uide ep. 9. l. 8.

ob Curionis & leuitatem, & æs alienum.

ad Att. ep. 2. l. 6.

erat igitur in Asia.

senatus enim decreuerat, ut, anno confecto, decederet.

ARG. Commendat Fabium à quinque rebus, bonitate, doctrina, ingenio, modestia, amicitia sua.

coniũgit bonitatẽ, & doctrinam. nam nec imperita bonitas, nec improba doctrina laudatur.

Cicero imp. S. D. Cœlio ædili cur. 14.

MARCO Fabio, uiro * *optimo, & homine do-*

*doctissimo, familiarissime utor: mirificeq; eum diligo, cum propter summum eius ingenium, summamq; doctrinam, tum propter singularem modestiam. eius negotium sic uelim suscipias, ut si esset res mea. noui ego uos magnos patronos. hominem *occidat, oportet, qui uestra opera uti uelit. sed in hoc homine nullam accipio excusationem. omnia relinques, si me amabis, cum tua opera Fabius uti uolet. Ego res * Romanas uehementer exspecto, & desidero: in primisq;, quid agas, scire cupio: nam iamdiu propter hiemis magnitudinem nihil noui ad nos afferebatur. Vale.*

iocus cum laude Cœlij.

in hoc nomine uidetur esse ἐμφασις.

ARG. Scribit de supplicationibus suis, de nuptijs filiæ, & P. Cornelij Dolabellæ, de ciuilibus discordijs, de rationibus quibus adductus C. Cœlium, quæstorem suum, prouinciæ præposuerit. respondet Cœlij tribus epistolis, primum quæ est 11. deinde 12. postremo 7. l. 8.

Cicero imp. S. D. Cœlio ædili cur. 15

*NON potuit accuratius agi, neque prudentius, quam actum est à te cum Curione de *supplicatione. & mehercule confecta res est ex mea sententia, cum celeritate, tum quod is, * qui erat iratus, competitor tuus, & idem meus, assensus est ei, qui ornauit res nostras diuinis laudibus. quare scito me sperare ea, * quæ sequuntur: ad quæ tu te para. Dolabellam à te gaudeo primum laudari, deinde etiam amari. nam ea, quæ speras Tulliæ meæ prudentia * temperari posse, scio cui epistolæ tuæ respondeant. quid, si meam legas, quam ego tum ex tuis litteris misi ad Appium? sed quid*

uide ep. 11. l. 8.

Hircium intelligit, suum competitorem in auguratu.

1. triumphum, qui fere post supplicationes dabatur.

uide. ep. 9. & 12 lib. 8.

ag.is? sic uiuitur. quod actum est, dij approbent. spero fore iucundum generum nobis. multum in eo tua nos* humanitas adiuuabit. Resp. me ualde sollicitat. faueo Curioni: Cæsarem honestum esse cupio: pro Pompeio emori possum. sed tamen ipsa rep. nihil mihi est carius. in qua tu non ualde te *iactas: districtus enim mihi uideris esse, quod & bonus ciuis, et bonus amicus es. Ego, de prouincia decedens, quæstorem Cœlium præposui prouincia.* puerum inquies? at quæstorem, at nobilem adolescentem, at omnium fere exemplo. ne que erat* superiore honore usus, quem præficerem. * Pontinius multo ante discesserat. à Q. fratre impetrari non poterat: quem tamen si reliquissem dicerent iniqui, non me plane post annum, ut senatus uoluisset, ex prouincia decessisse, quoniam alterum me reliquissem. fortasse & illud adderent, senatum eos uoluisse prouincijs præesse, qui antea* non præfuissent: fratrem meum triennium Asiæ præfuisse. denique nunc sollicitus nõ sum: si fratrem reliquissem, omnia* timerem. postremo non tam meâ sponte, quã potentissimorum* duorum exemplo qui omnes Cassios, Antoniosq; complexi sunt. hominem adolescentem non tam allicere uolui, quam alienare nolui. hoc tu meum consilium laudes necesse est: mutari enim non potest. De* Ocella parum plane ad me scripseras & in actis non erat. Tuæ res gestæ ita notæ sunt, ut trans montem Taurum etiam de Matrinio sit auditum.

tu enim bonum mihi generum, pro mutuo inter nos amore, præstabis.

Cæsarem secutus est, à quo denique defeciit. Cæs. l. 2. de bel. ci.

ep. 1. l. 6. ad Att.

ep. 18.

Pontinium, & fratrem nominat, quia prætorius uterque.

ep. 7. l. 8. & ad Att. ep. 6. lib. 6.

ad Att. ep. 6. l. 6 Põpeij, & Cæsaris ad Att. ep. 1. lib. 6.

uide ep. 10. l. 8. Ocellas autem uocatos ab oculorum paruitate. Plin. ait lib. 11. c. 37.

auditum. Ego, nisi quid me Etesiæ morabuntur,
** celeriter, ut spero, uos uidebo. Vale.*

iã enim de prouincia decesserat.

ARG. Huius epistolæ apertum erit argumentum, si legas epistolam Cœlij, quæ ante ultimam est. lib. VIII. cui hæc respondet.

Cicero imp. S. D. Cœlio ædili cur. 16

MAGNO dolore me affecissent tuæ litteræ,
*nisi iam & * ratio ipsa depulisset omnes molestias,*
*& * diuturna desperatione rerum obduruissem animus ad dolorem nouum. sed tamen, quare accide-*
*rit, ut ex meis * superioribus litteris id suspicare-*
re, quod scribis, nescio. quid enim fuit in illis, præ-
ter querelam temporum, quæ non animũ meum
*magis * sollicitum haberent, quã tuum? nam non*
eam cognoui aciem ingenij tui. quod ipse uideã, te
id ut non putem uidere. Illud miror, adduci potuis-
se te, q̃ me penitus nosse deberes, ut me existimares
aut tam improuidum. qui ab excitata fortuna ad
inclinatam, & propè iacentem desciscerem: aut tã
inconstantem, ut collectam gratiam florentissimi
homins effunderẽ, à meq̃ ipse deficerem, &, quod
initio, semperq̃ fugi, ciuili bello interessem. Quod
*est igitur meum * triste consilium? ut discederem*
*fortasse in aliquas * solitudines. nosti enim nõ modo*
stomachi mei, cuius tu similẽ quondã habebas, sed
*etiam * oculorum in hominum insolentium indig*
nitate fastidium. Accedit etiam molesta hæc pom-
*pa lictorum meorum, nomenq̃ * imperij, quo ap-*
*pellor. eo si * onere carerem, quamuis paruis Ita-*

ratio multum potest ipsa per se, plus etiam cum consuetudine.

quæ nõ exstãt.

metu belli ciuilis. dictũ est aut ẽ sollicitum haberent, pro sollicitarent; ut ep. 1. l. 16. ad Att. & l. 3. de rep.

id est, à Cæsare ad Pompeium.

ep. 16. lib. 8.

ep. 16. lib. 8.

ep. 16. lib. 8. & 2. lib. 9.

erat enim proconsul.

honore, duo uetares libri.

lia

lia latebris contentus essem. sed incurrit hæc nostra * laurus non solum in oculos, sed iam etiam in uoculas maleuolorũ, quod cum ita esset nihil tamen umquam de profectione, nisi nobis approbantibus, cogitaui. sed mea prædiola tibi nota sunt: in his mihi necesse est esse, ne amicis molestus sim. Quod autem in maritimis facillime sum, moueo non nullis suspitionem, uelle me * nauigare. quod tamen fortasse non nollem, si possem ad otium. nam ad bellum quidem, qui * conuenit? præsertim contra eum, cui spero me satisfeciſſe ab eo, cui tamen satisfieri nullo modo potest. Deinde sententiam meã tu facillime perspicere potuisti iam ab illo tempore, cum in Cumanũ mihi * obuiam ueniſti: non enim te celaui. sed nón ne tum prouidisti, quam abhorrerem ab urbe relinquenda? quod cum audissem. nón ne tibi affirmaui, quiduis me potius perpessurum, quam ex Italia ad bellum ciuile exiturum? quid ergo accidit, cur consilium mutarem? nón ne * omnia potius, ut in sententia permanerem? credas hoc mihi uelim, quod puto te existimare, ex his miseriis nihil aliud me quærere, nisi ut homines aliquando intelligant, me nihil maluisse, quam pacem ea desperata, nihil tam fugisse, quam arma ciuilia. huius me constantiæ puto fore ut numquam paniteat, etenim nemini in hoc genere * gloriari solitum esse familiarem nostrum Q. Hortensium, quod numquam bello ciuili interfuisset. hoc nostra laus erit illustrior, quod

quam lictores post uictoriam præferebãt, fascibus insertã.

in Græciam ad Pompeium.

nauigauit tamẽ paullo post.

cum ex prouincia redirem.

re à Pompeio, & Pompeianis in Italia male gesta.

Syllanis temporibus ideo felicem appellat in Bruto.

illi

illi tribuebatur ignauiæ: de nobis id existimari posse non arbitror. Nec me ista terrent, quæ mihi à te ad timorem fœdissime, atque amantissime proponuntur. nulla est enim acerbitas, quæ non omnibus, hac orbis terrarum perturbatione, impendere uideatur: quam quidem ego à rep. meis priuatis, & domesticis incommodis libentissimè uel istis ipsis, quæ tu me mones ut caueam, redemissem. Filio meo, quem tibi carum esse gaudeo, si erit ulla resp. satis amplum patrimonium relinquam, memoriam nominis mei: sin autem nulla erit, nihil accidet ei separatim à reliquis ciuibus. Nam, quod rogas, ut respiciam* generum meum, adolescentem optimum, mihiqúe carissimum: an dubitas, cum scias quanti cum illum, tum uero Tulliam meam faciam, quin ea me cura uehementissime sollicitet? & eo magis, quod in communibus miserijs hac tantum oblectabar specula, Dolabellam meum, uel potius nostrum, fore ab ijs* molestijs, quas liberalitate sua contraxerat, liberum. uelim quæras, quos ille dies sustinuerit, in urbe dum fuit, quam acerbos sibi, quam mihi ipsi socero non honestos. Itaque* neque ego hunc Hispaniensem casum exspecto: de quo mihi exploratum est, ita esse, ut tu scribis: nec quidquam astute cogito. si quando erit ciuitas: erit profecto nobis locus: sin autem non erit: in easdem solitudines tu ipse, ut arbitror, uenies, in quibus nos consedisse audies. Sed ego fortasse* uaticinor: & hæc omnia*

scripserat Cœlius de Cæsare; Nihil, nisi atrox & sæuum cogitat. ep. 16. lib. 8.

P. Cornelium Dolabellam.

i. ab ære alieno.

nuncius exspectabatur de bello Hispaniensi, quod à Cæsare cõtra Pompeij legatos gerebatur.

alucinor, insanio, ut in orat. pro Sextio.

omnia meliores habebunt exitus. recordor enim de ſperationes eorum, qui ſenes erant adoleſcente me. eos ego fortaſſe nunc imitor, & utor ætatis uitio.

magiſtratum parari.

*uelim, ita ſit: ſed tamen, togam * prætextam texi Oppio, puto te audiſſe. nam Curtius noſter Dibaphum cogitat: ſed eum infector moratur. Hac adſperſi, ut ſcires, me tamen in * ſtomacho ſolere ridere. De Dolabella, quod ſcripſi, ſuadeo uideas, tam quam ſi res tua agatur. Extremum illud erit: nos nihil turbulenter, nihil temere faciemus. te tamen oramus, quibuſcum q3 erimus in * terris, ut nos, liberos q́, noſtros ita tueare, ut amicitia noſtra, & tua fides poſtulabit. Vale.*

ridere cum iracundia.

diſceſſum ex Italia ſignificat.

ARG. Reſpondet ad omnes partes epiſtolæ Caninij: deinde altera epiſtola roganti ut ſe Bibulo commendet, cauſſas affert, quare id facere non debeat; ſe tamen illi morem geſsiſſe confirmat.

mendoſum. nã, Caninius, & Salluſtius, duæ familiæ, ſimul eſſe non poſſunt. forte, C. Salluſtio, uel Caninio Salluſtiano quo modo locutus in inſcriptione ep. 59. l. 13.

Cicero imp. S. D. Caninio Salluſtio procos. 17

*LITTERAS à te mihi ſtator tuus reddidit Tarſi ad XVI. Kal. Sext. his ego ordine, ut uideris uelle, reſpondebo. De ſucceſſore meo nihil audiui: nec quemquam fore * arbitror. quin ad diem decedam, nulla cauſſa eſt, præſertim ſublato metu Parthico. commoraturum me nuſquam ſane arbitror: * Rhodum, Ciceronum cauſſa puerorum, acceſſurum puto: neque id tamen certum eſt. ad urbem uelim quamprimum uenire: ſed tamen iter meum * reip. & rerum urbanarum ratio gubernabit.*

rectè arbitratur. nemo enim ſuccesſit.

ep. 7. l. 6. ad Att. tortaſſe enim, ſi turbulenta audiero, ſubſiſtam in itinere.

Succeſ-

Successor tuus non potest ita maturare ullo modo, ut tu me in Asia possis conuenire. De rationibus referendis, non erat incommodum te nullam referre: quam tibi scribis à Bibulo fieri potestatem: sed id uix mihi uideris per legem Iuliam facere posse: quam Bibulus certa quadam ratione non seruat· tibi magnopere seruandam censeo. Quod scribis, Apamea præsidium deduci non oportuisse: uidebam idem ceteros existimare: molesteq; ferebam, de ea re minus commodos sermones maleuolorum fuisse.*

propter inimicitias cum Cæsare.

Parthi transierint, nec ne, præter te, uideo dubitare neminem: itaque omnia præsidia, quæ magna & firma paraueram, commotus hominum non dubio sermone, dimisi. Rationes mei quæstoris nec uerum fuit me tibi mittere· nec tum erant confectæ. eas nos* Apameæ deponere cogitabamus. De præda*mea, præter quæstores urbanos, id est populum R. teruncium nec attigit, nec tacturus est quisquam. Laodiceæ me prædas accepturum arbitror omnis pecuniæ publicæ· ut & mihi, & populo cautum sit sine uecturæ periculo. Quod scribis ad me de drachmis* CCCIↃↃↃ: nihil est, quod in isto genere cuiquam possim commodare: omnis enim pecunia ita tractatur, ut præda à præfectis, quæ autem mihi attributa est, à quæstore curetur. Quod quæris, quid existimem de legionibus, quæ decretæ sunt in Syriam: antea dubitabam, uenturæ ne essent· nunc mihi non est dubium, quin, si antea auditum erit, otium esse in Syria,*

Euphratem, imperij Romani terminum. sed loquitur de trãsitu discedentium.

uide ep. 20. l. 5.

uniuersa, ab ipso in bello facta, non quæ ad ipsum proprie pertineret.

i. centum millibus. drachma respondet fere denario Romano; denarius autem quattuor continet sestertios.

Sallustij. Bibulo. n. ciuili bello exorto, successit nemo.

*Syria, ueniturae non sint. Marium quidem *successorem tarde uideo esse uenturum: propterea quod senatus ita decreuit, ut cum legionibus iret. Vni epistolae respondi: uenio ad alteram. Petis à me, ut Bibulo te quamdiligentissime commendem. in quo mihi uoluntas non deest: sed locus uidetur esse tecum *expostulandi. solus enim tu ex omnibus, qui cum Bibulo sunt, certiorem me numquam feceris, quam ualde Bibuli uoluntas à me sine causa abhorreret. permulti enim ad me detulerunt cum magnus Antiochiae *metus esset, & magna spes in me, atque in exercitu meo, solitum dicere, quiduis se perpeti malle, quam uideri eguisse auxilio meo. quod ego officio *quaestorio te adductum reticere de *praetore tuo non molestè ferebam: quamquam, quemadmodum tractarere, audiebam. ille autem, cum ad Thermum de Parthico bello scriberet, ad me *litteram numquam misit, ad quem intelligebat eius belli periculum pertinere. tantum de *auguratu filij sui scripsit ad me. in quo ego *misericordia commotus, & quod semper amicissimus Bibulo fui, dedi operã, ut ei quamhumanissime scriberem. ille, si omnibus est maleuolus, quod numquam existimaui: minus offendor in me. sin à me est alienor: nihil tibi litterae meae prodesse runt. Nam, ad senatum quas Bibulus litteras misit, in ijs, quod mihi cum illo erat commune, sibi soli attribuit. se ait curasse, ut cum quaestu populi pecunia permutaretur. quod autem meum erat*

quo plus humanitatis ostẽdat, primum expostulat, deinde morem illi à se gestum subiungit.

Parthorum aduentu. ep. 10.

uide ep. 9. l. 13.

quia prouinciae praefuit, non quia pręturam gerat. sic Asc. de Scæuola.

nedum litteras.

ut eum adiuuaret. augur enim erat Cicero.

duos Bibuli filios occiderant equites Alexandrini. ideo dicit, Misericordia cõmotus. Val. Max. lib. 4. c. 4. Cæsar l. 3. de bel. ci.

pro-

*proprium, ut *alarijs tranſpadanis uti negarem. Id etiam populo ſe remiſiſſe ſcribit. quod uero illius erat ſolius, id mecum communicat. equitibus auxiliarijs, inquit, cũ amplius frumenti poſtularemus. Illud uero puſilli animi, & ipſa maleuolentia ieiuni, atque inanis, quod. Ariobarzanem, quẽ ſenatus per me regẽ appellauit, mihiq; commendauit, iſte in litteris non regem, ſed regis Ariobarzanis filium appellat. hoc animo qui ſunt, deteriores fiunt rogati: ſed tibi morem geſſi: litteras ad eum ſcripſi: quas cum acceperis, facies quod uoles. Vale.*

equitibus, qui tamquam alę utrimque apud legiones in acie collocantur.

regem Cappadociæ.

ARG. Suadet, ut decedens præponat prouinciæ quæſtorem potius, quam legatos. quod ipſe quoque poſtea fecit. uide ep. 15.

M. Cicero imp. S. D. Q. Thermo propræt. 18

Ioniã regebat. ep. 13. l. 5. ad Att.

OFFICIVM meum erga Rhodonem, ceteraq; mea ſtudia, quæ tibi, ac tuis præſtiti, tibi homini gratiſſimo, grata eſſe, uehementer gaudeo: mihiq; ſcito indies maiori curæ eſſe dignitatem tuam: quæ quidem à te ipſo integritate, & clementia tua ſic *amplificata eſt, ut nihil addi poſſe uideatur. ſed mihi magis, magisq; quotidie de rationibus tuis cogitanti, placet illud meum conſilium, quod initio Ariſtom noſtro, ut ad me uenit, oſtendi graues te ſuſcepturum inimicitias, ſi adoleſcens potens, & nobilis à te ignominia affectus eſſet. & hercle ſine dubio erit ignominia. habes enim neminem honoris gradu ſuperiorem. ille au-*

captat beneuolentiam à laude Thermi, et à ſtudio ſuo erga illum.

in prouincia.

tem, ut omittam nobilitatem, hoc ipso uincit uiros optimos, hominesq; innocentissimos legatos tuos, quod & * quæstor est, & quæstor tuus. nocere tibi iratum neminem posse perspicio: sed tamen tres fratres, summo loco natos, promptos, non indisertos, te nolo habere iratos, præsertim iure: quos uideo deinceps * tribunos pl. per triennium fore. tempore autem reip. qualia futura sint, quis scit? mihi quidem turbulenta uidentur fore. cur ego te uelim incidere in terrores tribunicios? præsertim cum sine cuiusquam reprehensione legatis quæstorem possis anteferre: qui si dignum se maioribus suis præbuerit, ut spero, et opto tua laus ex aliqua parte fuerit: sin quid offenderit sibi totum, nihil tibi offenderit. Quæ mihi ueniebant in mentem, quæ ad te pertinere arbitrabar quod in Ciliciam proficiscebar, existimaui me ad te oportere scribere. tu quod egeris, id uelim dij approbent: sed, si me audies, uitabis inimicitias, & posteritatis otio consules. Vale.

quæstor enim legatum dignitate anteit. uide ep. 15.

quorum potestas multis cæla mitatem intulit.

ARG. Ostendit optatiorem sibi quæstorem obtingere neminem potuisse; & hortatur, ut maturet in prouinciam uenire, ante quam ipse decedat.

hic est, quē pro uinciæ, cum decederet, præpo fuit. ep. 15.

M. Cicero imp. S. D. C. Cœlio Caldo, L. F. quæst. 19

CVM optatissimum nuncium accepissem, te mihi quæstorē obtigisse eo iucundiorem mihi eam sortem sperabam fore, quo diutius in prouincia mecum fuisses. magni enim uidebatur interesse, ad eam

eam necessitudinem, quam nobis *sors tribuisset, consuetudinem quoque accedere. postea, cum mihi nihil neque a te ipso, neque ab ullo alio de aduentu tuo scriberetur uerebar, ne idita caderet, quod etiam nunc uereor, ne ante, quam tu in prouinciam ueniisses, ego de prouincia decederem. accepi autem à te missas litteras in *Cilicia, cum essem in castris, ad x. Kal. Quinct. scriptas humanissime: quibus facile et officiū, et ingenium tuū perspici possit: sed neq; unde, neq; quo die datæ essent, aut quo tempore te exspectarem, significabāt: nec is, qui attulerat, à te acceperat: ut ex eo scirem, quo ex loco, aut quo tempore essent datæ. quæ cum essent incerta: existimaui tamen esse faciundum, ut ad te statores meos, & *lictores cum litteris mitterem: quas si satis opportuno tempore accepisti, gratissimum mihi feceris, si ad me in Ciliciam quamprimum ueneris. Nam, quod ad me Curius, consobrinus tuus, mihi, ut scis, maxime necessarius, quod item C.* Virgilius, propinquus tuus, familiarissimus noster, de te accuratissime scripsit: ualet id quidē apud me multū, sicuti debet hominū amicissimorum diligens commendatio: sed tuæ litteræ, de tua præsertim dignitate, & de nostra coniunctione, maximi sunt apud me ponderis. mihi quæstor optatior obtingere nemo potuit. quamobrem *quæcumq; à me ornamenta in te proficiscentur: ut omnes intelligant, à me habitā esse rationē tuæ, maiorumq; tuorum dignitatis. sed id iam facilius

quæstores ibant in prouincias aut sorte, aut S. C. aut lege. uide Philipp. 2.

quæ erat pars prouinciæ suæ.

dictos ait Fest. quod fasces uirgarum ligatos ferunt, quibus, iussu magistratuum, plagas delinquentibus inferunt. de quo Hirtius in lib. de bello Afric.

quæcunque, i. omnia, ut ad Att. ep. 21. l. 3. & ad eundem lib. 12. & Virg. l. 3. Aen.

consequar, si ad me in Ciliciam veneris. quod ego & mea, & reip. & maxime tua interesse arbitror. Vale.

CICERONIS EPISTOLARVM, AD APPIVM. LIBER III.

ARGVMENTVM.

Totus est hic liber ad Appium P. Clodij fratrē, cum quo post inimicitias in gratiam redierat. in hac autem epistola scribit de duobus Appij libertis, Phania, & Cilice. interserit quædam de sua beneuolentia, in extremo commendat Valerium iurisconsultum cum ioco familiari.

M. Cicero S.D. Appio Pulchro imp.

Appio gratificatur in liberti laude, & simul excusat breuitatem litterarum suarum.

SI IPSA *resp. tibi narrare posset, quomodo sese haberet: non facilius ex ea cognoscere posses, quā ex liberto tuo Phania: ita est homo non modo prudens, uerum etiam, quod uidi, curiosus. quapropter ille tibi omnia explanabit. id enim mihi & ad* breuitatem est aptius, & ad reliquas res prouidentius. De mea autem beneuolentia erga te etsi potes ex eodem Phania cognoscere, tamen uidentur etiam aliquæ meæ *partes. Sic enim tibi persuade, carissimum te mihi esse cum propter multas suauitates ingenij, officij, humanitatis tuæ: tum quod ex litteris tuis, & ex multorum sermonibus intelligo, omnia, quæ à me profecta sunt in te, tibi accidisse gratissima. quod cum ita sit: perficiam profecto,*

possunt enim in alienas manus litteræ peruenire.

ut aliquid ego quoque tibi significem.

profecto, ut longi temporis usuram, qua caruimus, intermissa nostra consuetudine, & gratia, crebritate, & magnitudine officiorum meorum sarciam. idq; me, quoniã tu ita uis, puto nõ* inuita Minerua esse facturum: quã quidem ego si forte de tuis sumpsero, non solum Pallada, sed etiam Appiada nominabo. Cilix, libertus tuus, antea mihi minus fuit notus: sed, ut mihi reddidit à te litteras, plenas & amoris, & officij, mirifice ipse suo sermone subsecutus est humanitatem litterarum tuarum, iucunda mihi eius oratio fuit, cum de animo tuo, tum de sermonibus, quos de me haberes quotidie, mihi narraret. quid quæris? biduo factus est mihi familiaris, ita tamen, ut* Phaniam ualde sim desideraturus. quem cum Romam remittes, quod, ut putabamus, celeriter eras facturus* omnibus ei de rebus, quas agi, quas curari à me uoles, mandata des uelim. L.* Valeriũ iurisconsultũ ualde tibi commendo, sed ita etiam, si non est iurisconsultus. melius enim ei cauere uolo, quam ipse alijs solet. ualde hominem diligo. est ex meis domesticis, atq; intimis familiaribus. omnino tibi* agit gratias: sed idem scribit, meas litteras maximum apud te pondus habituras. id eum ne fallat, te etiam atque etiam rogo. Vale.*

cum uiueret P. Clodius, Appij frater, Ciceronis inimicus.

hunc locum satis copiose in scholijs explanauimus.

qui ei familiarior erat, quam Cilix. uide. ep. 13. l. 2.

hic est, ad quem scribit epistolã ultimam lib. 1.

quod ipse tua sponte illũ humanissime tractaris.

ARG. Cum esset Appio successor in Ciliciæ administratione creatus, rogat eum, ut prouinciam sibi quammaxime aptam, explicataq; tradat, quo sit ei facilior administrandi ratio.

Cicero procos. S. D. Ap. Pulchro imp. 2

artificiosè exorditur à dissimulatione cupiditatis suæ.

CVM & contra *uoluntatem meam, & præter opinionem accidisset, ut mihi cum imperio in prouinciam proficiscì necesse esset: in multis, & uarijs molestijs, cogitationibusq; meis hæc una consolatio occurrebat, quod neque tibi amicior, quam *ego sum, quisquam posset succedere: neque ego ab ullo prouinciam accipere, qui mallet eam mihi quam maxime aptam, explicatamq; tradere. quod si tu quoque eandem de mea uoluntate erga te spem habes: ea te profecto numquam fallet. A te maximopere pro nostra summa coniunctione, tuáque singulari humanitate etiam atque etiam peto, & quæso, ut, quibuscumque rebus *potes, (potes autem plurimis) prospicias, & consulas rationibus meis. uides ex S. C. prouinciam esse habendam. si eam, quo ad eius facere potueris, quam expeditissimam mihi tradideris: *facilior erit mihi quasi decursus mei temporis. quid in eo genere efficere possis, tui *consilij est. ego te, quod tibi ueniet in mentem mea interesse, ualde rogo. Pluribus uerbis ad te scriberem, si aut tua humanitas longiorem orationem exspectaret: aut id fieri nostra *amicitia pateretur: aut res uerba desideraret, ac nõ pro se ipsa loqueretur. hoc uelim tibi persuadeas, si rationibus meis à te prouisum esse intellexero, magnam te ex eo, & perpetuam uoluptatem esse capturum. Vale.

significat, omnia se facturum in prouincia, quæ ad Appij dignitatem spectent, quo facilius impetret ab eo, quod de inceps petit.

ep. 5. l. 6. & 6. l. 10. & 41. l. 13. uide necessitatem.

uide commodum.

uide modestiã, nominatim nihil petentis.

uide artificium ad colligendam beneuolẽtiam, & excusandam breuitatem litterarum.

ARG.

ARG. Petit, quod in proxima superiore epistola, ut in tradenda prouincia commodet sibi quam maxime potest, præcipue ne numerum militum imminuat.

Cicero procos. S.D. Ap. Pulchro imp. 3

AD XI. Kal. Iun. Brudisium cum uenissem, Q. Fabius, legatus tuus, mihi præsto fuit, eáque me ex tuis mandatis monuit, quæ non modo mihi, ad quem pertinebant, sed uniuerso senatui uenerant in mentem, * præsidio firmiori opus esse ad istam prouinciam. censebant enim omnes fere, ut in Italia supplementum meis, & * Bibuli legionibus scriberetur. id cum Sulpicius consul passurum se negaret multa nos quidem questi sumus sed tantus consensus senatus fuit, ut mature proficisceremur, parendum ut fuerit: itaq; fecimus. Nunc, quod à te petij litteris ijs, quas Romæ tabellarijs tuis dedi, uelim tibi curæ sit, quæ successori * coniunctißimo, & amicißimo cõmodare potestis, qui prouinciam tradit, ut ea, pro nostra * constantißima uoluntate erga te, cura, ac diligentia tua complectare: ut * omnes intelligant, neminẽ beneuolentiori cuiquã succedere, nec te amiciori potuisse prouinciam tradere. ex ijs litteris, quarum exemplum ad me misisti, quas in senatu recitari uoluisti, sic intellexeram, permultos à te milites esse dimissos: sed mihi Fabius idem demonstrauit, id te cogitasse facere, sed, cum ipse à te discederet, * integrũ militum numerũ fuisse. id si ita est pergratũ mihi feceris, si istas exiguas copias, quas habuisti,

22

ob metum Parthici belli.

cui decreta erat Syriæ administratio, Crasso à Parthis interfecto.

à sua in illum beneuolentia.

uide scholia.

ab hominum opinione.

falso, nam aberant cohortes tres. uide ep. 6.

*buisti, quamminimum imminueris. qua de re S.C. quæ facta sunt, ad te missa esse arbitror. equidem pro eo, quanti te facio, quidquid feceris, * approbabo: sed te quoque confido ea esse facturum, quæ mihi intelliges maxime esse accommodata. Ego C. Pontinium, legatũ meum, Brundisij exspectabã: eumq; ante Kal. Iun. Brundisium uenturum arbitror. qui cum uenerit quæ primum nauigandi nobis facultas data erit, ea utemur. Vale.*

ab Appij prudẽtia, & sua in illum uoluntate; cui parem ab Appio uoluntatem modeste poscit.

ARG. Exspectari à se scribit L. Clodiũ cum Appij mandatis. mutuam beneuolentiam, eiusq; causas cõmemorat.

Cic. procos. S. D. Ap. Pulchro imp. 4

4 PRIDIE non. Iun. cum essem Brundisij, litteras tuas accepi quibus erat scriptũ, te L. * Clodio mandasse, quæ illum mecum loqui uelles. eum sane exspectabam, ut ea, quæ à te afferret, quamprimum cognoscerem. Meum studium erga te, & * officium tametsi multis iam rebus spero tibi esse cognitum, tamen in ijs maxime declarabo, quibus plurimum significare potuero, tuam mihi existimationem, & dignitatem carissimam esse. Mihi & Q. Fabius Virgilianus, & C. Flaccus L. F. & diligentissime M. Octauius Cn. F. demonstrauit, me à te plurimi fieri: quod egomet multis argumentis iam antea iudicaram, maximeq; illo libro augurali, quem, ad me * amantissime scriptum suauissimum misisti. mea in te omnia summa necessitudinis officia constabunt. nam cum te ipsum, ex quo * tempore tu me dilige-

præfecto fabrũ. uide ep. 8.

studio uoluntas, officio res ipsa declaratur.

à testibus.

ab ipsa re. ep. 9. & 11.

iam ante necem

re

*re cœpisti, quotidie pluris feci: tum accesserunt etiam coniunctiones necessariorum tuorum. duos enim duarum ætatum plurimi facio, Cn. Pompeium, filiæ tuæ socerum, & M. Brutum, generum tuum. * collegij́q; coniunctio, præsertim tam * honorifice à te approbata, non mediocre uinculum mihi quidem attulisse uidetur ad uoluntates nostras copulandas. Sed, si Clodiũ conuenero· ex illius sermone ad te scribam plura. & ipse operam dabo, ut te quamprimum uideam. Quod scribis, manendi tibi causſam eum fuisse, ut me conuenires: id mihi, * ne mentiar, gratum est. Vale.*

P. Clodij redierant in gratiam, ut est in oratione pro Milone.

erat enim augur uterque. scripto ad me lib ep. 9. & 11. quem exspectabat.

licet nihil te mea causſa contra uoluntatem meam uelim facere.

ARG. Agit Appio gratias, quod operam dederit, ut sibi expeditissimam prouinciam traderet. deinde rationem exponit itineris sui, quo certius de congressu statuere Appius possit.

Cic. procos. S.D. Ap. Pulchro imp. 5

27

*TRALLES ueni ad VI. Kal. Sext. ibi mihi præsto fuit L. Lucilius cum litteris, mandatisq; tuis. quo quidem homine neminem * potuisti nec mihi amiciorem, nec, ut arbitror, ad ea cognoscenda, quæ scire uolebam, aptiorem, prudentiorém ue mittere. ego autem & tuas litteras legi libenter, & audiui Lucilium diligenter. Nunc, quoniam & tu ita sentis· (scribis enim quæ de nostris officijs ego ad te scripserim, etsi ea iucunda fuerunt, tamen, quoniam ex alto repetita sint, non necessaria te putasse) & re uera,*

captat beneuolentiam ab Appij prudentia.

fidē nominat: quia redierāt in gratiam.

confirmata amicitia, & perspecta * fide, commemoratio officiorum superuacanea est: eam partem orationis prætermittam. tibi tamen agam, ut debeo, gratias. animaduerti enim, & didici ex tuis litteris, te omnibus in rebus habuisse ra-

ut mihi explicatam prouinciam traderes. ep. 2.

tionem, * ut mihi consuleres, restitueresque, & præparares quodammodo omnia, quo mea ratio facilior, & solutior esse posset. hoc tuum officium

gratum se fore pollicetur.

cum mihi gratissimum esse dicam. * sequitur illud, ut te existimare uelim, mihi magnæ curæ fore, atque esse iam, primum ut ipse tu, tuique omnes, deinde etiam ut reliqui scire possint, me tibi esse amicissimum. quod quibus adhuc non satis est perspectum, ij mihi nolle magis hoc animo nos esse, quam non intelligere uidentur. sed profe-

personati agebāt histriones. inde translatio. clarus enim uterque, cum uterque consularis, & augur esset.

cto intelligent. neque enim obscuris * personis, nec paruis in caussis res agetur. sed hoc fieri melius, quam dici, aut scribi, uolo. Quod itinerum meorum ratio te non nullam in dubitationem uidetur adducere, uisurus ne me sis in prouincia: ea res sic habet. Brundisij cum loquerer cum Phania, liberto tuo, ueni in eum sermonem, ut dicerem, me libenter ad eam partem prouinciæ primum esse uenturum, quo te maxime uelle arbitrarer. tunc mihi ille dixit, classe te uelle decedere: perfore accommodatum tibi, si ad Sidam, maritimam partem prouin-

excusatio in mutatione consilij.

ciæ, nauibus accessissem. dixi me esse facturum: itaque feci ssem, * nisi mihi L. Clodius noster Cor-

cyra dixisset, minime id esse faciendum: te * Laodicea fore ad meum aduentum. erat id mihi multo breuius, multoque commodius, cum præsertim te ita malle arbitrarer. tua ratio postea est commutata. nunc, quid fieri possit, tu facillime statues. ego tibi meum consilium exponam. Pridie Kal. Sext. puto me * Laodicea fore: ubi perpaucos dies, dum pecunia accipitur, quæ mihi ex publica permutatione debetur, commorabor. deinde iter faciam ad * exercitum: ut circiter idus Sext. putem me ad Iconium fore. sed si quid nunc me fallit in scribendo (procul enim aberam ab re ipsa, & locis) simul ac progredi cœpero, quam celerrimis potero, & quam creberrimis litteris faciam, ut tibi nota sit omnis ratio dierum, atque itinerum meorum. * oneris tibi imponere nec audeo quidquam, nec debeo: sed, quod tuo commodo fieri possit, utriusque nostrum magni interest, prius ut te conueniam, quam decedas. quam facultatem si quis * casus eripuerit: mea tamen in te omnia officia constabunt non secus, ac si te uidissem. Tibi de nostris rebus nihil sum ante mandaturus per litteras, quam desperaro, coram me tecum agere posse. Quod te à * Scæuola petijsse dicis, ut, dum tu abesses, ante aduentum meum prouinciæ præesset: eum ego Ephesi uidi fuitq; mecum familiariter triduum illud, quod ego Ephesi commoratus sum: nec ex eo quid quam audiui, quod sibi à te mandatum diceret.

quæ Asiæ urbs prouinciam ingredientibus prima occurrit. ep. 6.

1 Julij

ep. 15. & 19. lib. 5. ad Att.

qui præsidij causa in prouincia solebat esse.

non potuit neque uerecundius petere, neq; uehementius.

quod de Appij uoluntate suspicatur, id in casum confert.

Mucia gentis cognomen.

sane

sic locutus ep. 1. l. 7. ad Att.

*sane uellem *potuisse obsequi uoluntati tuæ: non enim arbitror noluisse. Vale.*

ARG. Ostendit, non per se, sed per Appium stetisse, quominus congrederentur: nihil tamen de sua erga illum benevolentia detractum.

Cicero procos. S. D. Appio. Pulchro imp. 6

iter utrinsque considerat.

*CVM *meum factum cum tuo comparo et si non magis mihi faueo in nostra amicitia tuenda, quam tibi tamen multo magis meo facto delector, quam tuo. Ego enim *Brundisij quæsiui ex Phania, cuius mihi uidebar et fidelitatem erga te perspexisse, & nosse *locũ, quem apud te hic teneret, quam in partem prouinciæ maxime putaret te uelle ut in succedendo primũ uenirem. cum ille mihi respondisset, nihil me tibi gratius facere posse, quã si ad Sidam nauigassem: etsi minus dignitatis habebat ille aduentus, et ad multas res mihi minus erat aptus tamen me ita dixi esse facturum. Idem ego cum L. *Clodium Corcyræ conuenissem, hominem ita tibi coniunctũ, ut mihi, cum illo cum loquerer, tecum loqui uiderer: dixi ei me ita facturum esse, ut in eam partem, quam Phania rogasset primum uenirem. tunc mihi ille cum gratias egisset, magnopere à me petiuit, ut Laodiceam protinus irem: te in prima prouincia uelle esse, ut quam primum decederes: quin nisi ego successor essem, quem tu *cuperes uidere, te antea, quam tibi successum esset, decessurum fuisse. quod quidem erat consentaneum cum ijs litteris, quas ego Romæ acceperam.*

epist. 5.

honestiorẽ scilicet, quam reliqui liberti.

inconstantiæ suæ culpam in Clodij sermonẽ reijcit. epistola superiori.

aliter esse, res indicauit.

ceperam ex quibus perſpexiſſe mihi uidebar, quã feſtinares decedere. Reſpondi *Clodio, me ita eſſe facturum, ac multo quidem libentius, quam ſi illud eſſe faciendum, quod promiſeram Phaniæ. itaq; et conſilium mutaui & ad te ſtatim mea manu ſcriptas litteras miſi quas quidem ex tuis litteris intellexi, ſatis mature ad te eſſe perlatas. Hoc ego meo facto ualde delector. nihil enim potuit fieri amantius. conſidera nunc uiciſſim tuum. Non modo ibi non fuiſti, ubi me * quamprimum uidere poſſes ſed eo diſceſſiſti, quo ego te ne perſequi quidem poſſem triginta diebus, qui tibi ad decedendũ lege, ut opinor, * Corneliæ conſtituti eſſent: ut tuum factum illis, qui, quo animo inter nos ſimus, ignorant, alieni hominis, ut leuiſſime dicam, & fugientis congreſſum, meum uero coniunctiſſimi, & amiciſſimi eſſe uideatur. Ac mihi tamen ante, quã in prouinciam uenirem, reddita ſunt à te litteræ: quibus etſi te Tarſum proficiſci demonſtrabas, tamen mihi non dubiam ſpem mei conueniendi afferebas: cum interea, credo equidem maleuoli homines, (late enim patet hoc uitium, *& eſt in mulis) ſed tamen probabilem materiam nacti ſermonis, ignari meæ conſtantiæ conabantur alienare à te uoluntatem meam qui te *forum Tarſi agere, ſtatuere multa, decernere, iudicare dicerent: cum poſſes iam ſuſpicari, tibi eſſe ſucceſſum: quæ ne ab iis quidem fieri ſolerent, qui breui tempore ſibi ſuccedi putarent. Horum ego ſermone non mouebar:

hic erat præfectus fabrum. apud Appium ep. 8.

diſputat contra Appij factum.

lex Cornelia magiſtratibus dabat, ut, poſt annuã prouinciæ adminiſtrationem, per menſem præterea commorari poſſent.

puto gloſſema nec eſt in meo libro.

ius dicere. ep. 8. l. 3. & ad Att. ep 16. l. 5. et Feſtus.

bar: quin etiam, (credas mihi uelim) si quid tu
dixit, si quid a- * ageres, leuari me putabam moleſtia: & ex an-
geres, quaſi nõ
credíderit ijs, nua prouincia, quæ mihi longa uideretur, prope
qui ab eo mul- iam undecim menſium prouinciam factam eſſe
ta agi dicerent. gaudebam, ſi abſenti mihi unius menſis labor de-
tractus eſſet. Illud, uere dicam, me mouet, in tan-
facta ſeditione. ta militum * paucitate abeſſe tres * cohortes, quæ
cf. 4. lib. 15. epiſt. 3. ſint pleniſſimæ nec me ſcire ubi ſint. Moleſtiſſime
autem fero, quod, te ubi uiſurus ſim, neſcio: eoqúe
ad te tardius ſcripſi, quod quotidie te ipſum exſpe-
ctabam: cum interea ne litteras quidem ullas ac-
cepi, quæ me docerent, quid ageres, aut ubi te ui-
ſurus eſſem. itaque uirum fortem, mihiqúe in pri-
mis probatum, Antonium, præfectum euocato-
rũ, miſi ad te, cui. ſi tibi uideretur, cohortes trade-
res: ut, dũ tempus anni eſſet idoneum, aliquid nego
contra Amani- tij * gerere poſſem. in quo, tuo cõſilio ut me ſpera-
enſes. ep. 10. l. 2. & 4. l. 15. & ad Att. ep. 19. l. 5. rem eſſe uſurum, & amicitia noſtra, & litteræ
tuæ fecerant: quod ego ne nunc quidem deſpero:
ſed plane, quando, aut ubi te uiſurus ſim, niſi ad me
concluſio cum ſcripſeris, ne ſuſpicari quidem poſſum. * Ego, ut, me
beneuolentiæ
ſignificatione. tibi amiciſſimum eſſe, & æqui & iniqui intelli-
gant, curabo. de tuo in me animo iniquis ſecus exi-
ſtimandi uideris non nihil loci dediſſe. id ſi corre-
xeris, mihi ualde gratum erit. & ut habere ratio-
nem poßis, quo loco me, ſalua lege Cornelia, conue-
31 Julij nias: ego in prouinciam ueni pridie Kal. Sext. iter
uide Ciliciam fu in * Ciliciam facio per Cappadociam. caſtra moui
iſſe partem pro
uinciæ. ab Iconio pridie Kal. Sept. nunc tu & ex diebus, &

ex

*ex ratione itineris, si *putabis me esse conuenien dum, constitues, quo loco id commodissime fieri pos sit, & quo die. Vale.*

ut ego quidem puto. ep. 5.

ARG. Querelam Appij refellit: contraque ipse queritur, & ostendit se iuste queri, uirtutem extollens contra inanem arrogantiam nobilitatis.

Cicero imp. S. D. Appio Pulchro imp. 7

*PLVRIBVS uerbis ad te scribam, cum plus otij nactus ero. hæc scripsi subito, cum Bruti pueri Laodiceæ me conuenissent, et se Romã properare dixissent. itaq; nullas ijs, præterquam ad te, & ad Brutum, dedi litteras. Legati Appiani mihi *uolumen à te plenũ querelæ iniquissimæ reddiderunt, quod eorum *ædificationem litteris meis impedissem. eadem epistola petebas, ut eos quam primum, ne in hiemem inciderent, ad facultatem ædificandi liberarẽ: & simul peracute querebare, quod eos tributa exigere uetarem prius, quam ego, re cognita, permisissem: genus enim quoddam fuisse impediendi, cum ego cognoscere non posem, nisi cum ad hiemem me ex Cilicia recepissem. ad omnia accipe, & cognosce æquitatem expostulationis tuæ. Primum, cum ad me *aditum esset ab ijs, qui dicerent à se intolerabilia tributa exigi: quid habuit iniquitatis, me scribere, ne facerent ante, quam ego rem, causamq; cognoscerem? Non *poteram, credo,*

longissimas litteras. ep. 30. lib. 12.

templũ exstruere Appio, ut de prouincia bene merito, cogitabant.

confutationis initium ab æquitate.

obiectio cum dissolutione.

do, ante hiemem. sic enim scribis. Quasi uero ad cognoscendum ego ad illos, non illi ad me uenire debuerint. tam longe inquis? quid? cum dabas ijs litteras, per quas mecum agebas, ne eos impedirem, quo minus ante hiemem ædificarent· non eos ad me uenturos arbitrabare? tametsi id quidem fecerunt ridicule. quas enim litteras afferebant, ut opus æstate facere possent· eas mihi post brumam reddiderunt. Sed scito, & multo plures esse, qui de tributis recusent, quam qui exigi uelint· & me tamen, quod te uelle existimem, esse facturum. De Appianis hactenus. A Pausania, Lentuli liberto, accenso meo, audiui, cum diceret, te secum esse questum, quod tibi obuiam non prodijssem. Scilicet contempsi te: nec potest fieri me quidquam superbius. Cum puer tuus ad me secunda fere* uigilia uenisset: isque te ante lucem Iconium mihi uenturum nunciasset· incertúmque, utra uia, cum essent duæ· altera Varronem, tuum familiarissimum, altera Qu.*

aculeus in Appij ambitionem

alterum Appij querelæ caput.

nox in tres uigilias distribuebatur, uigiliæ in quaterna horarum spacia. Macrobius. ep. 13. l. 9.

* *Leptam, præfectum fabrum meum, tibi obuiam misi· mandaui utrique eorum, ut ante ad me excurrerent, ut tibi obuiam prodire possem.* currens Lepta uenit· mihiq; nunciauit, te iam castra prætergressum esse. confestim Iconium ueni.*

à facto.

ab argumentis. ex gente patricia, claris maioribus, summis honoribus perfuncto.

cetera iam tibi nota sunt. An ego tibi obuiam non prodirem? primum Appio* Claudio? deinde imperatori? deinde more maiorum? deinde, quod caput est, amico? præsertim cum in isto*

ge-

genere multo etiam ambitioſius facere ſoleam, quam honos meus, & dignitas poſtulet. Sed hæc hactenus. Illud idem Pauſania dicebat te dixiſſe: Quid? Appius Lentulo, Lentulus Appio proceſſit obuiam. * *Cicero Appio noluit? Quæſo, etiam ne tu has ineptias, homo, mea ſententia, ſumma* * *prudentia, multa etiam doctrina, plurimo rerum uſu, addo* * *urbanitatem, quæ eſt uirtus, ut Stoici rectiſſime putant, ullam Appietatem, aut Lentulitatem ualere apud me plus, quam ornamenta uirtutis, exiſtimas? cum ea conſecutus nondum eram, quæ ſunt hominum opinionibus ampliſſima: tamen iſta ueſtra nomina numquam ſum admiratus: uiros eos, qui ea* * *uobis reliquiſſent, magnos arbitrabar. poſtea uero quam ita & accepi, & geſſi maxima imperia, ut mihi nihil neque ad honorem, neque ad gloriam acquirendum putarem: ſuperiorem quidem numquam, ſed parem uobis me ſperaui eſſe factum. nec mehercule aliter uidi exiſtimare uel Cn. Pompeium, quem omnibus, qui umquam fuerunt, uel P. Lentulum, quem mihi ipſi antepono. tu ſi aliter exiſtimas: nihil errabis, ſi paullo diligentius (ut, quid ſit ἐξοχή, quid ſit εὐγένεια, intelligas) Athenodorus, Sandonis filius, quid de his rebus dicat, attenderis. Sed, ut ad rem redeam, me tibi non amicum modo, uerum etiam amiciſſimum exiſtimes uelim.* *profecto omnibus meis officijs efficiam, ut ita eſſe uere poſſis iudicare. tu autem ſi id agis, ut minus mea*

in Ciceronis ignobilitatem.

naturalem ſignificat; quia ſeparatim deinde rerum uſum nominat.

quaſi Appius nõ ſua, ſed maiorum uirtute nobilis eſſet. ſummus enim honor conſulatus, quem, oppreſſa coniuratione, glorioſiſſime geſſerat.

concludit à benuolentia ſua, ut ſe non ſolum cauſſa, ſed etiã humanitate ſuperiorem oſtendat.

cauſſa, dum ego abſum, debere uidearis, quam ego tua laborarim: libero te iſta cura.

Agamemnonis uerba apud Homerum contra Achillem, Ili. l. 1.

παρ' ἐμοί γε καὶ ἄλλοι.
Οἵνέ με τιμήσουσι, μάλιστα δὲ μητίετα Ζεύς.

ſin autem natura es φιλαίτιος: illud non perficies, quo minus tua cauſſa uelim: hoc aſſequere, ut, quã in partem accipias, minus laborem. Hæc ad te ſcripſi liberius fretus conſcientia officij mei, beneuolentiæq́, quam à me certo iudicio ſuſceptam, quoad tu uoles, conſeruabo. Vale.

AR G. Querulis Appij litteris reſpondet cum excuſatione ſui facti; ipſumque Appium aut imprudentem ſignificat, qui ſermonibus iniquorum crediderit; aut nimis aſtutum, qui ea, quæ ipſi in mentem ueniant, alijs attribuat.

Cicero procos. S.D. Ap. Pulchro imp. 8

quid ſit, ad urbẽ eſſe, declarat Aſconius in 2. Verrina.

*ETSI, quantum ex litteris tuis intelligere potui, uidebam te hanc epiſtolã, cum ad urbem eſſes, eſſe lecturum, * refrigerato iam leuiſſimo ſermone hominum prouincialium: tamen, cum tu tam multis uerbis ad me de improborum oratione ſcripſiſſes, faciendum mihi putaui, ut tuis litteris * breui reſponderem. Sed prima duo capita epiſtolæ tuæ tacita mihi quodam modo relinquenda ſunt: nihil enim habent, quod definitum ſit, aut certum: niſi me * uultu, taciturnitate ſignificaſſe, tibi non eſſe amicum: idq́, pro tribunali, cum aliquid ageretur, & non nullis in conuiuijs intelligi potu-*

imminuto. ſic ep. x. l. 9.

longior fuit, quã cogitabat.

nõ enim ex uultu, & taciturnitate de cuiuſquã animo poſſumus certo iudicare.

*gi potuisse. Hoc totum nihil esse, possum intelligere: sed, cum sit nihil, nec quid dicatur quidem intelligo. illud quidem scio, meos multos, et illustres, & ex superiore, & ex æquo loco sermones habitos cum tua summa laude, & cum magna significatione nostræ familiaritatis, ad te uere potuisse deferri. Nam quod ad * legatos attinet, quid à me fieri potuit aut elegantius, aut iustius, quam ut sumptus egentissimarum ciuitatum minuerem sine ulla imminutione dignitatis tuæ, præsertim ipsis ciuitatibus postulantibus? nam mihi totum genus legationum * tuo nomine proficiscentium notum non erat. Apameæ cum essem, multarum ciuitatum principes ad me detulerunt, sumptus decerni legatis nimis magnos, cum soluendo * ciuitates non essent. hic ego * multa simul cogitaui. Primum, te, hominem non solum sapientem, uerum etiam, ut nunc loquimur, urbanum, non arbitrabar genere isto legationum delectari. idq; me arbitror Synnadis pro tribunali multis uerbis disputauisse: primum, * Appium Clodium senatui, populoq; R. non Myndensium testimonio, (in ea enim ciuitate mentio facta est) sed sua sponte esse laudatum: deinde, me ista uidisse accidere multis, ut eorum caussa legationes Romam uenirent: sed his legationibus non meminisse ullum tempus laudandi, aut locum dari: studia mihi eorum placere, quod in te bene merito grati essent: consilium totum uideri minime necessarium: si autem uellent declara*

quæstus erat Appius de legatis à Cicerone prohibitis.

ut tibi bene merito gratias in senatu agerent infra hac epist. à necessario.

ne uideatur temere cõmotus.

ab Appii laude.

ab ipsa re.

re in eo officium suum laudaturum me, si quis suo sumptus functus esset officio concessurum, si legitimo non permissurum, si infinito. quid enim reprehendi potest? nisi quod addis, uisum esse quibusdam edictum meum quasi consulto ad istas legationes impediendas esse accommodatum. Iam non tam mihi uidentur iniuriam facere ij, qui hac disputant, quam si * cuius aures ad hanc disputationem patent. Romæ composui edictum. nihil addidi, nisi quod publicani me rogarunt, cum Samum ad me ueniissent, ut te tuo edicto totidem uerbis transferrem in meum. diligentissime scriptum caput est, quod pertinet ad minuendos sumptus * ciuitatum: quo in capite sunt quædam noua, salutaria ciuitatibus, quibus ego magnopere delector. Hoc uero, ex quo suspicio nata est, me exquisiuisse aliquid, in quo te offenderem, * translaticium est. neque enim eram tam * desipiens, ut priuatæ rei caussa legari putarem, qui & tibi non priuato, & pro re non priuata sua, sed publica non in priuato, sed in publico orbis terræ consilio, id est, in senatu ut gratias agerent, mittebantur. Neque, cum edixi, ne quis iniussu meo proficisceretur, excluси eos, qui me in * castra, & qui trans Taurum persequi non possent. nam id est maxime in tuis litteris irridendum. quid enim erat, quod me persequerentur in castra, Taurum ue transirent cum ego Laodicea usque ad * Iconium iter ita fecerim, ut me omnium illarum

Ji enim contentionem quærere uidetur.

quarum consuli fortunis æquum fuit.

Suet. in Aug. cap. 9. ostendit se non potuisse per ignorantiã peccare.

ad Iconium. ep. 6.

ubi castra erant ep. 5. & 6.

rum diœceſium, quæ cis Taurum ſunt, omniumq; earum ciuitatum magiſtratus, legationesq; conuenirent? Niſi forte poſtea cœperunt legare, quam ego Taurum tranſgreſſus ſum. quod certe non ita eſt. cum enim * Laodiceæ, cum Apameæ, cum Synnadis, cum Philomeli, cum Iconij eſſem: quibus in oppidis omnibus commoratus ſum: omnes iam iſtius generis legationes erant conſtitutæ. Atque hoc tamen te ſcire uolo, me de iſto ſumptu legationum aut minuendo, aut remittendo decreuiſſe nihil, niſi quod principes ciuitatum à me poſtulaſſent, ne in uenditionem tributorum, & illam acerbiſſimam exactionem, quam tu non ignoras, capitum, atq; oſtiorum, inducerẽtur ſumptus minime neceſſarij. Ego autem cum hoc ſuſcepiſſem, non ſolum iuſtitia, ſed etiam* miſericordia adductus, ut leuarem miſerijs perditas ciuitates, & perditas maxime per magiſtratus ſuos non potui in illo ſumptu non neceſſario negligens eſſe. Tu, cum iſtiuſmodi ſermones ad te delati de me ſunt, non* debuiſti credere. ſin autem eo genere delectaris, ut quæ tibi in mentem ueniant, alijs attribuas: genus ſermonis inducis in amicitiam minime liberale. Ego, ſi in prouincia de tua fama detrahere umquam cogitaſſem, non ad generum tuum Lentulum, neque ad* libertum tuum Brundiſij, neque ad præ-
* fectum fabrum Corcyræ, quem in locum me uenire uelles, retuliſſem. Quare potes, doctiſſiſ-

Laodiceæ biduum, Apameæ dies quinque, Synnadis triduum, Philomeli dies quinque, Iconij decem. ad Att. l. 5. ep. 20. etſi aliter ep. 16. eiuſdem lib.

ab officio ſuo.

tacite accuſat Appiũ aut imprudentiæ, aut maleuoli animi.

Phaniam. ep. 5. L. Clodium. ep. 5.

*simis hominibus auctoribus, quorum sunt de amicitia gerenda præclarissime scripti libri, genus hoc totum orationis tollere: * Disputabant· ego contra disserebam: * Dicebant· ego negabam. an mihi de te nihil esse dictum umquam putas? ne hoc quidem, quod, cum me * Laodiceam uenire uoluisses, Taurum ipse transisti? quod ijsdem diebus meus conuentus erat Apameæ, Synnadis, Philomeli, tuus Tarsi? non dicam * plura· ne, in quo te obiurgem, id ipsum uidear imitari. illud dicam, ut sentio: si ista, quæ alios loqui dicis, ipse sentis· tua summa * culpa est: sin alij tecum hæc loquuntur· tua tamen, quod audis, culpa non nulla est. mea ratio in tota amicitia nostra constans, & grauis reperietur. Quod si quis me astutiorem fingit: quid potest esse * callidius, quam, cum te absentem semper defenderim, cum præsertim mihi usu uenturum non arbitrarer, ut ego quoque absens à te defendendus essem, nunc committere, ut tu * iure optimo me absentem deserere posses? unum genus excipio sermonis, in quo persæpe aliquid dicitur, quod te putem nolle dici: si aut legatorum tuorum cupiam, aut præfectorum, aut tribunorum mil. male dicitur: quod tamen ipsum non mehercule adhuc accidit me audiente, ut aut grauius diceretur, aut in * plures, quam mecum Corcyræ Clodius est locutus, cum in eo genere maxime quereretur te * aliorum improbitate minus felicem fuisse. hos*

uidentur esse uerba ex Attici litteris. ad Att. lib. 5. ep. 16. epist. 9.

ne colligam ea, quæ mihi de te dicta sunt.

qui fictis artibus oppugnes amicitiam nostram.

εἰρωνικῶς. quid enim stultius?

læsus à me in prouincia.

in alios. n. potius, quã in te. artificiose Appium excusat.

ego

*ego ſermones, quod & multi ſunt, & tuam exiſtimationem, ut ego ſentio, non offendunt, laceſſiui numquam, ſed non ualde *repreſſi. ſi quis eſt, qui neminem bona fide in gratiam putet redire poſſe non noſtram is perfidiam coarguit, ſed indicat ſuam· ſimulq; non de me is peius, quam de te, exiſtimat. ſin autem quem mea inſtituta in prouincia non delectant· & quadam* diſſimilitudine inſtitutorum meorum, ac tuorum lædi ſe putat· cum uterq; noſtrum recte fecerit, ſed non idem uterq; ſecutus ſit: hunc ego amicum habere non curo.* liberalitas tua, ut hominis nobiliſſimi, latius in prouinca patuit· noſtra ſi anguſtior, & ſi de tua prolixa, beneficaq; natura limauit aliquid poſterior annus propter quandam triſtitiam* temporum· non debent mirari homines, cum & natura ſemper ad largiendum ex alieno fuerim reſtrictior, & temporibus, quibus alij mouentur, ijſdem ego mouear, me eſſe acerbum ſibi, ut ſim dulcis mihi. De rebus urbanis quod me certiorem feciſti, cum per ſe, mihi gratum fuit, tum quod ſignificaſti tibi omnia mea mandata cura fore. in quibus unum illud te præcipue rogo, ut cures, ne quid mihi ad hoc negotij aut oneris accedat, aut temporis: Hortenſiumque, noſtrum* collegam, & familiarem, roges, ut, ſi umquam mea cauſſa qnidquam aut ſenſit, aut fecit, de hac quoque ſententia* bima decedat· qua mihi nihil poteſt eſſe inimicius. De noſtris*

ep. 1. lib. 8.

uide ep. 13. l. 1.

cum uideatur eũ laudare, carpit, ut ex alienis rebus liberalem.

liberalitatem reſpuentium.

in auguratu. Phil. 2. & in Bruto.

ut prouinciæ ab ijſdem rectoribus per biennũ regerentur.

rebus quod scire uis: Tarso nonis Oct. Amanum uersus profecti sumus. hæc scripsi postridie eius diei, cũ castra haberem in agro Mopsuhestiæ. si quid egero, scribam ad te: neque domum umquam ad meos litteras mittam, quin adiungam eas, quas tibi reddi uelim. De Parthis quod quæris, fuisse nullos puto. quo plus terroris inferrent. *Arabes qui fuerunt, admixto * Parthico ornatu, dicuntur omnes reuertisse. hostem esse in Syria negant ullum. Tu uelim ad me quamsæpissime & de tuis rebus scribas, & de meis, & de omni reip. statu: de quo sum sollicitus eo magis, quod ex tuis litteris cognoui, * Pompeium nostrum in Hispaniam* quo absente infirmæ uidebantur partes optimatum. ep. xi. l. 5. ad Att. *iturum. Vale.*

ARG. Appij litteris, humanissime scriptis, humanissime & ipse respondet. gratulatur de triumphi spe. hortatur ad absolutionem librorum auguralium. supplicationes petit.

Cicero imp. S.D. Appio Pulchro. 9

Appij propriã esse humanitatem ostendit. *VIX tandem legi litteras dignas Appio Clodio, plenas humanitatis, officij, diligentiæ. adspectus uidelicet urbis tibi tuam pristinam urbanitatem reddidit. nam quas ex itinere, ante quam ex Asia egressus es, ad me litteras misisti, unas de legatis à me prohibitis proficisci, alteras de * Appianorum ædificatione impedita, legi perinuitus. itaque conscientia meæ constantis erga te uoluntatis rescripsi tibi subiratus. ijs uero litteris lectis, quas Philotimo, liberto meo, dedisti, * cognoui, intellexiqúe in prouincia multos fuisse, qui nos, quo animo inter nos sumus, esse nollent:*

epist. 7.

Appium non sua sponte fuisse iniquiorem in se, sed improborum opera significat.

nollent: ad urbem uero ut acceſſeris, uel potius ut
orimum tuos uideris, cognoſſe te ex ijs, qua in te
abſentem fide, qua in omnibus officijs tuendis er-
ga te obſeruantia, & conſtantia fuiſſem. itaque
quanti illud me æſtimare putas, quod eſt in tuis
litteris ſcriptum? ſi quid inciderit, quod ad me-
am dignitatem pertineat, etſi uix fieri poßit, ta-
men te parem mihi gratiam relaturum. ut ue-
ro facile facies: NIHIL eſt enim, quod ſtudio,
& beneuolentia, uel amore * potius effici non
poßit. Ego, etſi et ipſe ita iudicabam, & fiebam
crebro à meis per litteras certior: tamen maxi-
mam lætitiam cœpi ex tuis litteris de * ſpe mi-
nime dubia, & plane explorata triumphi tui:
neque uero ob eam cauſſam, quo ipſe facilius
conſequerer, (nam id quidem ἐπιπόνρεον eſt)
ſed mehercule, quod tua dignitas, atque ampli-
tudo mihi eſt ipſa cara per ſe. quare, quoniam
plures tu habes, quam ceteri, quos ſcias in hanc
prouinciam proficiſci, quod te adeunt fere omnes,
ſi quid uelis: gratiſſimum mihi feceris, ſi ad me,
ſimul atque adeptus eris. quod & tu confidis, &
ego opto, litteras miſeris. longi * ſubſellij, ut no-
ſter Pompeius appellat, iudicatio, & mora ſi
quem tibi item unum, alterum úe diem abſtule-
rit: (quid enim poteſt amplius?) tua tamen dig-
nitas ſuum locum obtinebit. ſed, ſi me diligis,
ſi à me diligi uis, ad me litteras, ut quampri-
mum lætitia afficiar, mittito. Et uelim, * reliquũ

eodem modo, diligere, minus eſt, quam ama-re. ep. 14. l. 9. & 1. ad Erut. ex tuis rebus geſtis.

Epicurei ad ſe ipſos omnia referebant.

ſenatum intelli-git. ſenatus e-nim triumphũ dabat.

partem n. promissi iam præstiterat.ep.4. scribebat Appius de iure augurali.ep. 11. & Festus.

*quod est promissi, ac muneris tui, mihi persoluas. cum ipsam cognitionem iuris *auguralis consequi cupio: tũ mehercule tuis incredibiliter studijs erga me, muneribusq; delector. quod autem à me tale quiddam desideras: sane mihi *considerandum est, quonam te remunerẽ potissimum genere. nam profecto non est meum, qui in scribendo, ut solus admirari, tantum industriæ ponam, com-*

si, accepto à te munere, nihil remittam.

*mittere, ut scribendo negligens fuisse * uidear. præsertim cum id non modo negligentis, sed etiam ingrati animi crimen futurum sit. uerum hæc uidebimus. Illud, quod polliceris, uelim pro tua fide, diligentiaq;, & pro nostra non instituta, sed iam*

pro rebus in A mano gestis. ep.4.lib.15.

*inueterata amicitia cures, enitare, ut *supplicatio nobis quãhonorificentissime, quamprimumq; decernatur. Omnino serius misi litteras, quam uellem. in quo cũ difficultas nauigandi fuit odiosa: tum in ipsum discessum senatus incidisse credo meas litteras. sed id feci adductus auctoritate, & consilio tuo: idque à me recte factum puto, quod non statim, ut imperator appellatus sim, sed, alijs rebus additis, æstiuisq; confectis, litteras miserim. Hæc igitur tibi erunt curæ, quemadmodum ostendis: meque totum, & mea, et meos commendatos habebis. Vale.*

ARG. Dolabella Appiũ accusauerat, eoq; ipso tempore Ciceronis filiam duxerat uxorem. id factum à suis se insciente conatur Cicero probare, & in hanc sentẽtiam multa colligit.

Cicero

Cicero imp. S. D. Ap. Pulchro. 10

CVM est ad nos allatū de temeritate eorum, qui tibi * negotium facessérent: etsi grauiter primo nuncio commotus sum, quod nihil tam præter opinionem meam accidere potuit: tamen, ut me collegi, * cætera mihi facillima uidebantur: quod & in te ipso maximam spem, & in tuis magnam habebā: multaq; mihi ueniebant in mentē, quamobrem istum laborem tibi etiam * honori putarem fore: illud plane moleste tuli, quod certissimum, & iustissimum triumphum hoc inuidorum consilio esse tibi * ereptum uidebā. quod tu si tanti facies, quanti ego semper iudicaui faciundum esse: facies sapienter, & ages * uictor ex inimicorū dolore triumphum iustissimum. ego enim plane uideo fore neruus, opibus, sapientiaq; tua, uehementer ut inimicos tuos pæniteat intemperantiæ suæ. De me tibi sic, contestans omnes deos, promitto, atque confirmo: me pro * tua dignitate (malo enim dicere, quam pro salute) in hac prouincia, cui tu præfuisti, rogando, deprecatoris: laborando, propinqui: auctoritate, cari hominis, ut spero, apud ciuitates * grauitate, imperatoris susceptu-rum officia, atque partes. omnia uolo à me & postules, et exspectes. uincam meis officijs cogitationes tuas. Q. Seruilius perbreues à te mihi litteras reddidit: quæ mihi tamen nimis longe uisæ sunt. iniuriam enim mihi fieri putabam, cum rogabar.

lenius, quam si dixerit, qui te accusarent.

i. quod attinet ad crimina tibi obiecta.

in aduersis enim uirtus maxime perspicitur.

uide ep. 9. l. 8.

absolutus.

ne quis testis contra te Romam ueniat.

ponderis enim plus habebunt officia mea, ob auctam mihi ex imperatoris nomine dignitatē.

socerum filiæ tuæ. ep. 4.

generũ tuum. ep. 4.

gabar. nollem accidisset tempus, in quo perspicere posses, quanti ego te, quanti * Pompeium, quem unum ex omnibus facio ut debeo, plurimi, quanti * Brutum facerem: quamquã in consuetudine quotidiana perspexisses, sicuti perspicies: sed quoniam accidit si quid à me prætermissum fuerit, commissum facinus, & admissum dedecus confitebor. * Pontinius, qui à te tractatus est præstanti, ac singulari fide, cuius tui beneficij sum ego testis, præstat tibi memoriam, beneuolentiamqúe, quam debet: qui cum, maximis rebus suis coactus, à me inuitissimo decessisset tamen, ut uidit tua interesse, conscendens iam nauem Ephesо Laodiceam * reuertit. talia cum testudia uideam habiturum esse innumerabilia plane dubitare non possum, quin tibi amplitudini ista sollicitudo futura sit. si uero efficis, ut censores crentur & si ita gesseris * censuram, ut & debes, & potes: non tibi solum, sed tuis omnibus uideo in perpetuum summo te præsidio futurum. Illud pugna, & enitere, ne quid nobis temporis prorogetur: ut, cum hic tibi satisfecerimus, istic quoque nostram in te beneuolentiam nauare possimus. Quæ de hominum, atque ordinum omnium erga te studijs scribis ad me, * minime mihi miranda, & maxime iucunda acciderunt: eademq; ad me perscripta sunt à familiaribus meis. itaque capio magnam uoluptatem, cum tibi, cuius mihi amicitia non solum ampla, sed etiam iucun-

Ciceronis legatus. ep. 4. & ad Att. ep. 16. l. 4.

ut in prouincia operam daret, ne quis Romã ad testimonium contra te ueniret.

de Appio censore. ep. 13. l. 8.

ad Plancũ, Nec miror, & gaudeo. ep. 1. l. 10.

*iucunda est, ea tribui, quæ debeantur: tum uero etiamnum remanere in ciuitate nostra studia prope omnium consensu erga fortes, & industrios uiros: quæ mihi ipsi una semper tributa merces est laborum, & uigiliarum mearum. Illud uero mihi permirum accidit, tantam temeritatem fuisse in eo *adolescente, cuius ego salutem duobus capitis iudicijs summa contentione defendi, ut, tuis inimicitijs suscipiendis, obliuisceretur *patroni omnium fortunarum, ac rationum suarum præsertim cum tu omnibus uel ornamentis, uel præsidijs redundares, illi (ut leuissime dicam) multa deessent: cuius *sermo stultus & puerilis erat iam antea ad me à M. Cœlio, familiari nostro, perscriptus: de quo item sermone multa scripta sunt abs te. ego autem citius cum eo, qui tuas inimicitias suscepisset, ueterem coniunctionem diremissem, quam nouam conciliassem. neque enim de meo erga te studio dubitare debes: neque id est obscurum cuiquam in prouincia, nec Romæ fuit. sed tamen significatur in tuis litteris suspicio quædam, & dubitatio tua: de qua *alienum tempus est mihi tecum expostulandi, purgandi autem mei necessarium. Vbi enim ego cuiquam legationi fui impedimento, quo minus Romam ad laudem tuam mitteretur? aut in quo potui, si te palam odissem, minus quod tibi obesset, facere? si clam, magis aperte inimicus esse? Quod si essem ea perfidia, qua sunt ij, qui in nos*

hoc addidit, ut uideatur eum diligere, dum taxat utilitatis causa.

Dolabella.

quem tui esse amantissimum, non ignoraret.

iactabat, illam accusationem à Cicerone probari, quod sibi eo ipso tempore filiam collocasset.

ne satis grauem ex accusatione curam sustinendi hanc etiã molestiam adderet.

stultũ est enim ostendere nolũtatem nocendi, in quo nocere non possis.

nos hæc conferunt: tamen ea *stultitia certe non fuissem, ut aut in obscuro odio apertas inimicitias, aut, in quo tibi nihil nocerem, summam ostenderem uoluntatem nocendi. Ad me adire quosdam memini, qui dicerent, nimis magnos sumptus legatis decerni. quibus ego non tam *imperaui, quam *censui: sumptus legatis quam maxime ad legem Corneliam decernendos. atque in eo ipso me non perseueraſſe, testes sunt rationes ciuitatum: in quibus, quantum quæque uoluit legatis tuis datum, induxit. Te autem quibus mendacijs homines leuissimi onerarunt? non modo sublatos sumptus, sed etiam à procuratoribus eorum, qui iam profecti essent, repetitos, & ablatos eamque causſam multis omnino non eundi fuisse. *Quererer tecum, atque expostularem, nisi, ut supra scripsi, purgare me tibi hoc *tuo tempore, quam accusare te, mallem, idque putarem esse rectius. *itaque nihil de te, quod, credideris de me, quamobrem non debueris credere, pauca dicam, nam si me uirum bonum, si dignum ijs studijs, eaq; doctrina, cui me à pueritia dedi, si satis magni animi, non minimi consilij in maximis rebus perspectum habes: nihil in *me non modo perfidiosum, & insidiosum, & fallax in amicitia, sed ne humile quidem, aut ieiunum debes agnoscere. sin autem me astutum, & occultum lubet fingere: quid est, quod minus cadere in eiusmodi naturam possit, quam aut florentissimi *hominis

ingenioſe, quia & amicitiæ parcit, cum non imperat; & legis rationẽ habet, cum censet.

quod aures ijs præbueris. ep. 8.

cum sis reus.

quasi dicat, non contra te, sed pro me disputabo.

à sua persona.

à persona Appij.

minis aſpernari beneuolentiam? * aut eius exiſti- à tempore.
mationem oppugnare in prouincia, cuius laudem
domi defenderis? aut in ea re animum oſtendere
* inimicum, in qua nihil obſis? aut id eligere ad per ab ipſa re.
fidiam, quod ad indicandum odium apertiſſimum
ſit, ad nocendum leuiſſimum? * Quid erat autem, ab ingrati ani-
mi crimine.
cur ego in te tam implacabilis eſſem, cum te ex
fratre meo ne tunc quidem, cum tibi prope ne-
ceſſe eſſet eas agere partes, inimicum mihi fuiſſe
cognouiſſem? cum uero reditum noſtrum in gra-
tiam uterque expetiſſet: quid in conſulatu tuo
fruſtra * mecum egiſti, quod me aut facere, aut à conſtantia
ſua.
ſentire uoluiſſes? quid mihi mandaſti, cum * te euntem in pro-
Puteolis proſequerer, in quo non exſpectationem uinciam.
tuam diligentia mea uicerim? Quod ſi id eſt ma-
xime aſtuti, omnia ad ſuam utilitatem referre:
quid mihi tandem erat * utilius, quid commodis ab utili.
meis aptius, quam hominis nobiliſſimi, atque ho-
noratiſſimi coniunctio, cuius opes, ingenium, li-
beri, * affines, propinqui mihi magno uel ornamen Pompeius ma-
to, uel præſidio eſſe poſſent? quæ tamen ego o- xime, et Brutus,
ep. 4.
mnia in expetenda amicitia tua, non aſtutia qua-
dam, ſed aliqua potius ſapientia ſecutus ſum.
Quid illa uincula, quibus quidem libentiſſime ad-
ſtringor, quanta ſunt? * ſtudiorum ſimilitudo, ſua- à ſtudijs, à cor-
uitas conſuetudinis, delectatio uitæ, atque ui- ſuetudine, à lit-
teris.
ctus, ſermonis ſocietas, litteræ * interiores. At- ep. ult. lib. 7.
que hæc domeſtica. Quid illa tandem * popularia? ab hominum
opinione.
reditus illuſtris in gratiam? in quo ne per im-

prudentiam

prudentiam quidem errari potest sine suspicione perfidiæ amplissimi sacerdotij * collegium, in quo non modo amicitiam uiolari apud maiores nostros fas non erat, sed ne cooptari quidem sacerdotem licebat, qui cuiquam ex collegio esset inimicus. Quæ ut omittam tam multa, atque tanta: quis umquam tanti quemquam fecit, aut facere potuit, aut debuit, quanti ego Cn. * Pompeium, socerum filiæ tuæ? etenim, si merita ualent: patriam, liberos, salutem, dignitatem, memet ipsum mihi per illum restitutum puto. si consuetudinis iucunditas: quæ fuit umquam amicitia consularium in nostra ciuitate coniunctior? si ulla amoris, atque officij signa: quid mihi ille non commisit? quid non mecum communicauit? quid de se in se- natu, cum ipse * abesset, per quemquam agi maluit? quibus ille me rebus non ornatissimum uoluit amplissime? qua denique ille facilitate, qua humanitate tulit contentionem meam pro Milone, aduersantem interdum actionibus suis? quo studio prouidit, ne qua me illius temporis * inuidia attingeret: cum me consilio, cum auctoritate, cum armis denique texit suis? quibus quidem temporibus hæc in eo grauitas, hæc animi altitudo fuit, nō modo ut Phrygi alicui, aut * Lycaoni, quod tu in legatis fecisti, sed ne summorum quidem hominum maleuolis de me sermonibus crederet. Huius igitur filius cum sit gener tuus: cumque, præter hanc coniunctionem affinitatis, quam sis Cn. Pompeio

erat uterque augur. ep. 4.

à Cn. Pompeij persona. ep. 4.

præsertim bello Mithridatico

quia suspicio fuit, consilio Ciceronis Clodium à Milone occisum.

Lycaonia petti nebat ad imperium Ciceronis. ep. 5. & 6. & ad Att. ep. 15. l. 5.

Pompeio carus, quamq; iucundus, intelligam: quo tandem animo in te esse debeo? cum præsertim eas ad me is litteras miserit, quibus, etiam si tibi, cui sum amicissimus, hostis essem, placarer tamen, totumq; me ad eius uiri, ita de me meriti, uoluntatē, nutumq; conuerterem. Sed hæc hactenus: pluribus enim etiam fortasse uerbis, quam necesse fuit, scripta sunt. Nunc ea, quæ à me perfecta, *quæq; instituta sunt, cognosce. atque hæc agimus, & agemus magis pro dignitate, quam pro periculo tuo. te enim, ut spero, propediem censorem audiemus: cuius magistratus officia, quæ sunt maximi animi, summiq; consilij, tibi diligentius, & accuratius, quam hæc, quæ nos de te agimus, cogitanda esse* *censeo. Vale.*

qui & ipse augur erat. Phil. 2.

in prouincia, q̃ ad Appij, à Dolabella accusati, absolutionem pertinerēt.

opinor hic adiuncta fuisse. q̃ dixit à se perfecta, & instituta.

ARG. Acceptis ab Appio litteris de absolutione maiestatis, gratulatur maiorem in modum, & de ambitus iudicio bene illi sperandum significat.

Cicero imp. S.D. Ap. Pulchro, ut spero, censori. 11

CVM essem in castris ad fluuium Pyramum, redditæ mihi sunt uno tempore à te epistolæ duæ, quas ad me Q. Seruilius Tarso miserat. earum in altera dies erat adscripta nonarum Aprilium: in altera, quæ mihi recentior uidebatur, dies non erat. respondebo igitur superiori prius: in qua scribis ad me de absolutione* maiestatis. *de qua etsi permultum ante certior factus eram litteris, nuncijs,*

Ciliciæ fluuiū. Mela l. 1. Arrianus, Curtius.

quo crimine eū accusauerat Dolabella.

fama deniq; ipsa: (nihil enim fuit clarius: non quo quisquam aliter putasset: sed nihil de insignibus ad * *laudem uiris obscure nunciari solet) tamen eadem illa latiora fecerunt mihi tuæ litteræ: non solum, quia planius loquebantur, & uberius, quam uulgi sermo: sed etiam, quia magis tibi uidebar gratulari, cum de te ex te ipso audiebam.* * *Complexus igitur sum cogitatione te absentem, epistolam uero osculatus, etiam ipse mihi gratulatus sum. quæ enim à cuncto populo, à senatu, à iudicibus ingenio, industria, uirtuti tribuuntur: quia mihi ipse assentor fortasse, cum ea esse in me fingo: mihi quoque ipsi tribui puto: nec tam glorioſum exitum tui iudicij exstitisse, sed tam prauam inimicorum tuorum mentem fuisse mirabar. De* * *ambitu uero quid interest, inquies, an de maiestate? ad rem nihil: alterum enim non attigisti, alteram auxisti. uerumtamen est maiestas, ut* * *Sylla uoluit, ne in quemuis impune declamare liceret.* * *ambitus uero ita apertam uim habet, ut aut accusetur improbe, aut defendatur. qui enim facta, aut non facta largitio ignorari potest? tuorum autem honorum cursus cui suspectus umquam fuit? me miserum, qui non affuerim. quos ego risus excitassem. Sed de maiestatis iudicio duo mihi illa ex tuis litteris iucundissima fuerunt: unum, quod te ab ipsa rep. defensum scribis: quæ quidem etiam in summa* * *bonorum, &* * *fortium ciuium copia tueri tales uiros deberet nunc uero eo magis, quod tanta*

necessaria distinctio, nam etiam, insignis latro, dicitur: sic in oratore, insignia ad maximã laudem.

gratulari significantius non potuit.

uide modestam arrogantiam.

de quo nõdum erat absolutus.

Syllæ lex de maiestate.

ambitus est, cũ honores pecunia quæruntur.

nam neque timida probitas, neque improba fortitudo utilis reip.

*tanta pœnuria est in omni uel honoris, uel ætatis, gradu, ut tam orba ciuitas tales tutores complecti debeat: alterum, *quod Pompeij, & Bruti fidem, beneuolentiámque mirifice laudas. Lætor uirtute, & officio cum tuorum necessariorum, meorum amicissimorum, tum maxime alterius omnium sæculorum, & gentium principis, alterius iampridem iuuentutis, celeriter, ut spero, ciuitatis. De * mercenarijs testibus à suis ciuitatibus notandis, nisi iam aliquid factum est per Flaccum, fiet à me, cum per Asiam decedam. Nunc ad alteram epistolam uenio. Quod ad me quasi formam communium temporum, & totius reip. misisti expressam: prudentia litterarum tuarum ualde est mihi grata. uideo enim & pericula leuiora, quam timebam, & maiora præsidia: siquidem, ut scribis, omnes uires ciuitatis se ad *Pompeij ductum applicauerunt. tuumq; simul promptum animum, & alacrem perspexi ad defendendam *remp. mirificamq; cepi uoluptatem ex hac tua diligentia: quod in summis tuis occupationibus mihi tamen reip. statum per te notum esse uoluisti. Nam augurales *libros ad commune utriusq; nostrum otium serua. ego enim à te cum tua promissa per litteras flagitabam, ad urbem te *otiosissimum esse arbitrabar, nunc tamen, ut ipse polliceris, pro auguralibus libris orationes tuas confectas omnes exspectabo. Tullius, cui mandata ad me dederas, non conuenerat me:*

epist. 43

(qui mercede adducti ex Asia uenerant ad testimonium in Appium dicendũ.

emergebat ciuile bellum.

quam Pompeius, affinis Appij, defendere putabatur.

ep. 9. h. l. & ad Att. lib. 10.

non, ut postea cognoui, accusationis cura impeditum.

*nec erat iam quisquam mecum tuorum, praeter omnes meos, qui sunt omnes tui. Stomachosiores meas litteras quas dicas esse, non intelligo. bis ad te scripsi, me purgans diligenter, te leuiter accusans in eo, quod de me cito * credidisses. quod genus querelae mihi quidem uidebatur esse * amicitin tibi displicet, non utar eo posthac. sed, si, ut scribis, eae litterae non fuerunt disertae: scito meas non fuisse. ut enim Aristarchus Homeri uersum negat, quem non probat: sic tu, (libet enim mihi iocari) quod disertum non erit, ne putaris meum. Vale, & in censura, si iam es censor, ut spero, de * proauo multum cogitato tuo.*

epist. 8.

accusaui enim, nõ quod improbus esses, sed quod improbis crederes.

Appio Cæco, q censuram egregie gesit. sed antiquior, quam proauus. uide scholium.

ARG. Gratulatur de absolutione ambitus: &, querente Appio, quod accusatori suo Dolabellæ filiam collocarit, ostendit, id se insciente per suos factum.

Cicero imp. S.D. Appio Pulchro. 12

primus locus in epistola gratulationis est.

*GRATVLABOR tibi * prius (ita enim rerum ordo postulat) deinde ad me conuertar. Ego uero uehementer gratulor de iudicio ambitus: neque id, quod nemini dubium fuit, absolutum te esse: sed illud, quod, quo melior ciuis, quo uir clarior, quo fortior amicus es, quóque plura uirtutis, industriæ ornamenta in te sunt, eo mirandum est magis nullam ne in * tabellæ quidem latebra fuisse absconditam maleuolentiam, quæ te impugnare auderet. non horum temporum, non horum hominum, atque morum negotium. nihil iam sum pridem admiratus magis.*

in tabella potest latere male uolentia: ideo dixit, tabellæ latebra.

De

*De me autem * suscipe paullisper meas partes, & eum te esse finge qui ego sum. si facile iuueneris, quod dicas· noli ignoscere hæsitationi meæ. Ego uero uelim mihi, Tulliæq; meæ, sicut tu amicissime, & suauissime optas, prospere euenire * ea, quæ me insciente facta sunt à meis: sed ita cecidisse, ut agerentur eo tempore, spero omnino cum aliqua felicitate, & opto· ueruntamen plus me in hac spe tua sapientia, & humanitas consolatur, quam opportunitas temporis. itaque, quemadmodum expediam exitum huius institutæ orationis, non reperio, neque enim tristius dicere quidquam debeo * ea de re, quam tu ipse omnibus optimis prosequeris. neque non me tamen mordet aliquid: in quo unum non uereor, ne tu parum perspicias, ea, quæ gesta sunt, * ab alijs esse gesta, quibus ego ita mandaram, ut, cum tam longe abfuturus essem, ad me * ne referrent, agerent quod probassent. In hoc autem mihi * illud occurrit: quid tu igitur, si affuisses? rem probassem: de tempore, nihil te inuito, nihil sine consilio egissem tuo. Vides sudare me, iamdudum laborantem, quo modo ea tuear, quæ mihi tuenda sunt, & te non offendam. leua me igitur hoc onere: numquam enim mihi uideor tractasse caussam difficiliorem. sed tamen sic habeto: nisi * iam tunc omnia negotia cũ summa tua dignitate diligentissime confecissem: tametsi nihil uidebatur ad meũ erga te pristinum studium addi posse: tamen, hac mihi affinitate renunciata, non*

responsio ad q̃ relam de nuptijs Tulliæ.

quod accusatori tuo nupserit.

de his nuptijs.

à M. Cœlio. uide ep. 9. l. 8.

falsum. nam retulit ad eũ Cœlius. ep. 9. l. 8.

obiectio cum dissolutione.

cum mihi hæc affinitas est renunciata.

*maiore equidem studio, sed acrius, apertius, significantius dignitatem tuam defendissem. decedenti mihi, & iam imperio * annuo terminato, ante diem III. non. Sext. cū ad Sidam naui accederem, & mecum Q. Seruilius esset, litteræ à meis sunt redditæ. dixi statim Seruilio, (etenim uidebatur esse commotus) ut omnia à me maiora exspectaret. quid multa? beneuolentior tibi, quam fui, nihilo sum factus, diligentior quidem ad declarandam beneuolentiam multo. nam ut uetus nostra * simultas antea stimulabat me, ut cauerem, ne cui suspicionem fictæ reconciliatæ gratiæ darem: sic * affinitas nouam curam mihi affert cauendi, ne quid de summo meo erga te amore detractum esse uideatur. Vale.*

annuū erat pro uinciarum imperium lege Sē pronia. in orat. pro domo sua, & hic, ep. 7. l. 1.

ob inimicitias cum fratre tuo.

mihi cum Dolabella contracta.

ARG. Agit gratias Appio, quod amicos suos in supplicationibus sibi decernendis studiose iuuisset: pariq; illi officia pollicetur, quamquam socer Dolabellæ sit, qui de maiestate, & ambitu illum accusauerat.

Cicero imp. S. D. Ap. Pulchro. 13

*QVASI * diuinarem, tali in officio fore mihi aliquando exspectandum studium tuum sic, cum de tuis * rebus gestis agebatur, inseruiebam honori tuo. dicam tamen uere: plus, quam acceperas, reddidisti. quis enim ad me non perscripsit, te non solū auctoritate orationis, * sententia tua, quibus ego à tali uiro contentus eram, sed etiam opera, consilio, domum ueniendo, conueniendis meis, nullum onus officij*

in supplicationibus.

pro quibus decerni solebant supplicationes.

qua supplicationes Ciceroni decreuit.

officij cuiquam reliquum feciſſe? hæc mihi ampliora multo ſunt, quã illa ipſa, propter quæ hæc laborantur. INSIGNIA enim uirtutis multi etiam ſine uirtute aſſecuti ſunt: talium uirorum tanta ſtudia aſſequi ſola uirtus poteſt. itaque mihi propono fructum amicitiæ noſtræ ipſam* amicitiam, qua nihil eſt uberius, præſertim in ijs ſtudijs, quibus uterque noſtrum* deuinctus eſt. nam tibi me profiteor & in rep. ſocium, de qua idem ſentimus: et in quotidiana uita coniunctum cum ijs artibus, ſtudijsq; qua colimus. uelim ita fortuna tuliſſet, ut, quanti ego omnes tuos facio, tanti tu *meos facere poſſes: quod tamen ipſum, neſcio qua permotus animi diuinatione, non deſpero. ſed hoc nihil ad te: noſtrum eſt onus. illud uelim ſic habeas, quod intelliges hac re *nouata, additum potius aliquid ad meum erga te ſtudium, cui nihil uidebatur addi poſſe, quam quidquam eſſe detractum. Cum hæc ſcribebã, cenſorẽ iam te eſſe ſperabam: eo breuior eſt hæc epiſtola, &, ut* aduerſus magiſtrum morum, modeſtior. Vale.

pluris animum Appij facit, quã ipſas ſupplicationes. ſimilis ſententia lib. 1. de leg.

in qua mihi fũt omnia; fructum uero nullum præterea ſpecto.

eadẽ metapho. ra uſus eſt ep. 10.

hoc dicit propter generum ſuum Dolabellam, Appij accuſatorem.

quod mihi Dolabellam affinitate deuinxerim.

quaſi epiſtola coram cenſore loquatur.

CICERONIS EPISTOLARVM, AD SVLPICIVM, ET Alios, Liber IV.

ARGVMENTVM.

Satis patebit huius epistolæ argumentum, si lector sciat scriptam esse, cum Cæsar, pulso ex Italia Pompeio, bellum contra Pompeij legatos in Hispaniam pararet. respondet Sulpicio congressum petenti.

M. Cicero S. D. Ser. Sulpicio.

iurisconsultus, ad quem libros Topicorum misit.

CAIVS * Trebatius, familiaris meus, ad me scripsit, te ex se quæsisse quibus in locis essem: moleste q; ferre, quod me propter ualetudinem tuam, cum ad urbem accessissem, non uidisses: & hoc tempore uelle te mecum, si propius accessissem, de officio utriusque nostrum communicare. Vtinam Serui * saluis rebus (sic enim est dicendum) colloqui potuissemus inter nos: profecto aliquid opis occidenti reip. tulissemus. cognoram enim iam absens, te hæc mala multo ante prouidentem, * defensorem pacis, & in consulatu tuo, & post consulatum fuisse. ego autem cum consiliũ tuum probarem, & idem ipse sentirem, nihil proficiebam. sero enim * ueneram: solus eram: rudis esse uidebar in caussa: incideram in hominum * pugnandi cupidorũ insanias. nunc, quoniam nihil iam uidemur posse * opitulari reip. si quid est, in quo nobismet ipsis consulere possimus, non ut aliquid ex pristino statu nostro retineamus, sed ut * quam hone-

alibi dixit, salua republica, eodẽ sensu, & de re priuata. epist. 30. l. 7.

Suetonius in Cæsare.

ex prouincia reuersus. ep. 14. h. l. & 21. l. 6. & 6. lib. 9. & 10. l. 16.

sublata concordiæ spe.

ut in his mise-

*honeſtiſſime lugeamus· nemo eſt omnium, qui cum potius mihi, quam tecum, communicandum putem. nec enim clariſſimorum uirorum, quorum ſimiles eſſe debemus, exempla, neq; doctiſſimorum, quos ſemper coluiſti, præcepta te fugiunt. Atque ipſe antea ad te ſcripſiſſem, te fruſtra in ſenatum, ſiue potius in conuentum ſenatorum eſſe uenturum, ni ueritus eſſem, ne eius animũ offenderem, qui à me, *ut te imitarer, petebat. cui quidem ego, cum me rogaret ut adeſſem in ſenatu, eadem omnia, quæ à te de pace, & de * Hiſpanijs dicta ſunt, oſtendi me eſſe dicturum. Rem *uides, quo modo ſe habeat· orbem terrarum, imperijs diſtributis, ardere bello· urbem ſine legibus, ſine iudicijs, ſine iure, ſine fide, * relictã direptioni, & incendijs. itaq; mihi uenire in mentem nihil poteſt, nõ modo quod ſperem, ſed uix iam quod audeam optare. ſin autem tibi, homini prudentiſſimo, uidetur utile eſſe, nos colloqui: quamquam longius etiam cogitabam ab urbe diſcedere, cuius iam etiam * nomen inuitus audio· tamen propius accedam. Trebatio mandaui, ut, ſi quid tu eum uelles ad me mittere, ne recuſaret: idque ut facias, uelim: aut ſi quem tuorum fidelium uoles, ad me mittas: ne aut tibi exire ex urbe neceſſe ſit, aut mihi accedere. ego tibi tantum tribuo, quantum mihi fortaſſe * arrogo: ut exploratum habeam, quidquid nos communi ſententia ſtatuerimus, id omnes homines probaturos. Vale.*

riſs quam licet honeſte uiuamus.

Lut eius cauſam ne oppugnarẽ, ſi nollem defendere. uide ad Att. ep. 18. l. 9. ep. 8. lib. 8.

cum Pompeius cum cõſulibus abiiſſet. ep. 11. lib. 16.

quia nullã iam præſe ferret dignitatem, ſpoliata legibus, iudicijs, magiſtratibus.

arrogamus nobis, quæ noſtra non ſunt.

ARG. Disputat, utrum manendum sit in Italia, an ad Pompeium in Græciam naũgandum: quorum alterum utilius, alterum honestius ait esse. concludit, difficilem esse deliberationem; se tamen discessionem magis probare.

Cicero S. D. Sulpicio.

29 Ap:

AD III. Kal. Maias, cum essem in Cumano, accepi tuas litteras: quibus lectis, cognoui non satis prudenter feciſſe *Philotimum qui, cum abs te mandata haberet, ut scribis, de omnibus rebus, ipse ad me non ueniſſet, litteras tuas miſiſſet: quas intellexi breuiores fuiſſe, quod eum perlaturum putaſſes. sed tamen, poſtquam litteras tuas legi, * Postumia tua me conuenit, & Seruius noſter. his placuit, ut tu in Cumanũ uenires: quid etiam, mecũ, ut ad te scriberem, egerunt. Quod mecum consilium exquiris: id est tale, ut capere facilius ipse poſſim, quam alteri dare. quid enim est, quod audeam suadere tibi, homini summa auctoritate, summáq; prudentia? si, * quid rectiſsimum sit, quærimus: perſpicuum est. si, quid maxime expediat: obscurum. sin ij sumus, qui profecto esse debemus, ut nihil arbitremur expedire, niſi quod rectum, honestumque sit: non potest esse dubium, quid * faciendum nobis sit. Quod existimas meam cauſſam coniunctam esse cum tua: certe similis in utroque noſtrum, cum optime sentiremus, error fuit. nam omnia utriuſque consilia ad concordiam spectauerunt. qua cum ipſi Cæsari nihil esſet * utilius gratiam quoque nos inire ab eo defen-

Terentiæ liber tum.

uxor Sulpicij, quam à Cæsare stupratam scribit Suetonius.

idem ep. 19. l. 5.

i. eundum ad Pompeium.

si, quod honestũ est, id unum utile putemus,

defendenda pace, arbitrabamur. quantum nos fefellerit, & quem in locum res deducta sit, * *uides: neque solum ea perspicis, quæ geruntur, quæque iam gesta sunt, sed etiam qui cursus rerum, qui exitus futurus sit. Ergo aut probare oportet ea, quæ fiunt: aut interesse, etiam si non probes. quorum altera mihi turpis, altera etiam periculosa ratio uidetur. Restat, ut discedendum putem: in quo reliqua uidetur esse deliberatio, quod consilium in discessu, quæ loca sequamur. omnino cũ miserior res* *numquam accidit, tũ ne deliberatio quidem difficilior. nihil enim constitui potest, quod non incurrat in magnam aliquam difficultatem. Tu, si uidebitur, ita censeo facias: ut, si habes iam statutum, quid tibi agendũ putes, in quo* * *non sit coniunctum consilium tuum cum meo, supersedeas hoc labore itineris: sin autem est, quod mecum communicare uelis, ego te exspectabo. tu, quod tuo commodo fiat, quam primum uelim uenias, sicut intellexi &* * *Seruio, & Postumiæ placere. Vale.*

uides uentum esse ad arma, contra quã arbitrati sumus.

periculũ enim numquam grauius impendit reip.

i. si uẽturus mecum ad Pompeium nõ es. hoc significat, sed aperte non explicat.

epist. 8. lib. 10. ad Att.

ARG. Sulpicium, Achaiæ à Cæsare præfectum, consolatur in dolore, quem ex reip. calamitate capiebat. scripta est epistola post uictum Pompeium.

Cicero S. D. Sulpicio. 3

VEHEMENTER te esse * *sollicitum, & in communibus miseriis præcipuo quodam dolore angi, multi ad nos quotidie deferunt. quod quam-*

reip. causta. ep. 1. lib. 6.

id est dolorem. *quamquam minime miror, & * meum quodam modo agnosco: doleo tamen te, sapientia præditum prope singulari, non * tuis bonis delectari potius, quam alienis malis laborare. Me quidem, etsi nemini * concedo, qui maiorem ex pernicie, & peste reip. molestiam traxerit· tamen multa iam consolantur, maximeq; conscientia consiliorum meorum. multo enim ante, tamquam ex aliqua specula, prospexi tempestatem futuram· neque id solum mea sponte, sed multo etiam magis monente, & denunciante te. etsi enim * abfui magnam partem consulatus tui: tamen & absens cognoscebam, quæ esset tua in hoc pestifero bello cauendo, & prædicendo sententia: & * ipse affui primis temporibus tui consulatus cum accuratissime monuisti senatum, collectis omnibus bellis ciuilibus, ut & illa timerent, quæ meminissent· & scirent, cum superiores, nullo tali exemplo antea in rep. cognito, tam crudeles fuissent, quicumque postea remp. oppressisset armis, multo intolerabiliorem futurum. NAM, quod exemplo fit, id etiam iure fieri putant, & aliquid, atque adeo multa addunt, & afferunt de suo. Quare meminisse debes, * eos, qui auctoritatem, & consilium tuum non sunt secuti, sua stultitia occidisse, cum tua prudentia salui esse potuissent. Dices: Quid me ista res consolatur in tantis tenebris, & quasi parietinis reip? Est omnino uix consolabilis dolor: tanta est omnium rerum*

tua uirtute, optimorumq; tũ factorum, tum cõsiliorum conscientia. ep. 29. l. 10.

cum esset in Cilicia proçõsul.

narratio ad consolationem inducta.

ne Cæsari ante concessum lege Trebonia tempus succederetur. Dio l. 40.

*rum amiſsio, & deſperatio recuperandi. ſed tamen & Cæſar ipſe ita de te * iudicat, & omnes ciues ſic exiſtimant, quaſi lumen aliquod, exſtinctis ceteris, elucere ſanctitatem, & prudentiam, & dignitatem tuam. Hæc tibi ad leuandas moleſtias magna eſſe debent. Quod autem à tuis * abes, id eo leuius ferendum eſt, quod eodem tempore à multis, ac magnis moleſtijs abes: quas ad te omnes perſcriberem, niſi uererer, ne ea cognoſceres abſens, quæ quia non uides, mihi uideris meliore eſſe conditione, quam nos, qui uidemus. Hactenus exiſtimo noſtram conſolationem recte adhibitam eſſe, quoad certior ab homine amiciſſimo fieres ijs * de rebus, quibus leuari poſſent moleſtiæ tuæ. reliqua ſunt in te ipſo, neque mihi ignota, nec minima * ſolatia, &, ut quidem ego ſentio, multo maxima: quæ ego ipſe experiens quotidie ſic probo, ut ea mihi ſalutem afferre uideantur. te autem ab initio ætatis, memoria teneo, ſumme omnium * doctrinarum ſtudioſum fuiſſe, omniáque, quæ à ſapientiſsimis ad bene uiuendum tradita eſſent, ſummo ſtudio, curáq; didiciſſe: quæ quidem, uel optimis rebus, & uſui, & * delectationi eſſe poſſent: his uero temporibus habemus aliud nihil, in quo acquieſcamus. nihil faciam inſolenter, nec te, tali uel ſcientia, uel natura præditum, hortabor, ut ad eas te referas artes, quibus à primis temporibus ætatis ſtudium tuum dediſti. tantum dicam, quod te ſpero approbaturum me, * poſteaquam illi arti, cui*

consolationis loco est, cum intelligimus de nobis bene existimari.

erat enim Sulpicius in Græcia cũ Achaiæ præesset. epistola sequenti.

de rebus urbanis.

tractationem literarum significat.

Rhodi cum ipso Cicerone dedit operam philosophiæ. uide librum de claris orat.

ep. 12. lib. 6.

eloquentiæ,

neque in senatu, neque in iudicijs.

cui ſtudueram, nihil eſſe loci * *neque in curia, neque in foro uiderim, omnem meam curam, atque operam ad philoſophiam contuliſſe.* * *tuæ ſcientiæ excellenti, ac ſingulari, non multo plus, quam noſtræ, relictum eſt loci. Quare non equidem te moneo ſed mihi ita perſuaſi, te* * *quoque in ijſdem uerſari rebus, quæ etiam ſi minus prodeſſent, animum tamen à ſollicitudine abducerent.* * *Seruius quidem tuus in omnibus ingenuis artibus, in primiſq; in hac, in qua ego me ſcripſi acquieſcere, ita uerſatur, ut excellat à me uero ſic diligitur, ut tibi uni concedam, præterea nemini: mihiq; ab eo gratia refertur: in quo ille exiſtimat, quod facile appareat, cum me* * *colat, & obſeruet, tibi quoque in eo ſe facere gratiſſimum. Vale.*

iuris ciuilis ſcientiæ.

in philoſophiæ ſtudio.

patris prænomine appellabatur, qui primus filius natus eſſet

ep. 4.

AR G. Laudat Sulpicij ſcripta: probat, quod Achaiæ adminiſtrandæ curam non recuſarit. ſcribit de Marcelli reſtitutione, de ſuis ſtudijs, de Sulpicio filio, de rebus urbanis, de Cæſare.

Cicero S. D. Sulpicio. 4

ep. 25. l. xii.

ACCIPIO excuſationem tuam, qua uſus es, cur ſæpius ad me litteras uno exemplo dediſſes ſed accipio ex ea parte, quatenus aut negligentia, aut improbitate eorum, qui epiſtolas accipiant, fieri ſcribis, ne ad nos perferantur. illam partem excuſationis, qua te ſcribis, orationis paupertate, (ſic enim appellas.) ijſdem uerbis epiſtolas ſæpius mittere,

*tere,*nec agnoſco, nec probo: & ego ipſe, quem tu* id eſt ueram eſ-
periocum (ſic enim accipio) diuitias orationis ha- ſe non fateor.
bere dicis, me non eſſe uerborum admodum ino-
pem agnoſco. εἰρωνεύεσθαι enim non neceſſe eſt. ſed
tamen idem, nec hoc εἰρωνευόμενος, facile cedo tuo
rum ſcriptorum ſubtilitati, & elegantiæ. Conſili-
*um tuum, quo te uſum ſcribis hoc * Achaicum ne-* Achaiæ adminiſ-
gotium non recuſauiſſe, cum ſemper probauiſſem, ſtrationē à Cæ-
tum multo magis probaui, lectis tuis proximis lit- ſare demandatā.
teris. omnes enim cauſſæ, quas commemoras, iuſtiſ- ep. 1, & 6. lib. 6.
ſimæ ſunt, tuáque & auctoritate, & prudentia,
digniſſimæ. Quod aliter cecidiſſe rem exiſtimas,
*atque * opinatus ſis: id tibi nullo modo aſſentior.* putaſti te minus
ſed quia tanta perturbatio, & confuſio eſt re- miſerum in iſta
rum, ita perculſa, & poſtrata fœdiſſimo bello ia- prouincia fore,
cent omnia, ut is cuique locus, ubi ipſe ſit, mi- quam eos, qui
ſerrimus eſſe uideatur: propterea & tui te conſi- Romæ eſſent.
*lij * pœnitet, & nos, qui domi ſumus, tibi beati* quod Achaiæ
uidemur. at contra nobis non tu quidem uacuus curam ſuſce-
moleſtijs, ſed præ nobis beatus. atque hoc ipſo peris.
melior eſt tua, quam noſtra condicio· quod tu,
quid doleas, ſcribere audes· nos ne id quidem
tuto poſſumus· nec id uictoris uitio, quo ni-
*hil moderatius, ſed ipſius * uictoriæ, quæ ciui-* epiſt. 9.
libus bellis ſemper eſt inſolens. Vno te uicimus,
*quod de Marcelli, * collegæ tui, ſalute paullo an-* in conſulatu,
te, quam tu, cognouimus· etiam mehercule ep. 12.
quod, quemadmodum ea res ageretur, uidimus.
nam ſi fac exiſtimes, poſt has miſerias, id eſt poſt- epiſt. 14.

quam

quam armis disceptari cœptum est de iure publico, nihil esse actum aliud cum dignitate. nam & ipse Cæsar, accusata acerbitate *Marcelli, (sic enim appellabat) laudataq; honorificentissime & æquitate tua, & prudentia, repente præter spem dixit, se senatui roganti de Marcello, *ne hominis quidem caussa, negaturum. fecerat autem hoc senatus, ut, cũ à L. Pisone mentio esset facta de Marcello, & cum C. *Marcellus se ad Cæsaris pedes abiecisset, cunctus consurgeret, & ad Cæsarem supplex accederet. noli quærere: ita mihi pulcher hic dies uisus est, ut speciem aliquam uiderer uidere quasi reuiuiscentis reip. itaq; cum omnes ante me rogati gratias Cæsari egissent, præter Volcatium (is enim, si *eo loco esset, negauit se facturum fuisse) ego rogatus mutaui meum consilium. nam statueram, non mehercule inertia, sed desiderio pristinæ dignitatis, in perpetuum tacere. fregit hoc meum consilium & Cæsaris *magnitudo animi, & senatus officium. itaque pluribus uerbis *egi Cæsari gratias: méque, metuo, ne etiam in ceteris rebus honesto otio priuarim: quod erat unum solatium in malis. sed tamen, quoniam effugi eius offensionem, qui fortasse arbitraretur, me hanc remp. non putare, si perpetuo tacerem, *modice hoc faciam, aut etiam *intra modum ut & illius uoluntati, & meis studijs seruiam. nam etsi à prima ætate me omnis ars, & doctrina liberalis, & maxime me philosophia delectauit: tamen hoc studium

Suet. in Iulio.

quamquã acerbior fuisset Marcellus.

hic Iuliæ, Cesaris fororis, neptem Octauiam uxorem duxit, & ex ea genuit Marcellum illũ, de quo Virg. lib. 6.

si Marcellus esset, negauit se rediturum.

cum ignouit inimico suo Marcello.

quæ exstat oratio.

modice, est cũ modo; intra modum uero, minus.

*ſtudium quotidie ingraueſcit, credo & ætatis maturitate ad prudentiam, & his temporum uitijs, ut nulla res alia leuare animum moleſtijs poſſit. à quo ſtudio te abduci negotijs, intelligo ex tuis litteris. ſed tamen aliquid iam noctes te adiuuabunt. Seruius tuus, uel potius noſter, ſumma me obſeruantia colit: cuius ego cum omni probitate, ſummáq; * uirtute, tum ſtudijs, doctrináq; delector. is mecum ſæpe de tua manſione, aut deceſſione communicat. adhuc in hac ſum ſententia, nihil ut faciamus, niſi quod maxime Cæſar uelle uideatur. res ſunt eiuſmodi, ut, ſi Romæ ſis, nihil te præter tuos delectare poſſit. de reliquis nihil melius * ipſo eſt. ceteri, et cetera eiuſmodi, ut, ſi alterutrum neceſſe ſit, audire ea malis, quam uidere. Hoc noſtrũ conſilium nobis minime iucundum eſt, qui te uidere cupimus: ſed conſulimus tibi. Vale.*

et ſane pleraque ſcripſit poſt euerſam rempublicam φιλοσοφούμενα.

diſiungit uirtutem à doctrina; ut intelligas, uirtutẽ eſſe poſſe ſine peritia literarum.

ualde enim ſe moderatũ præbuit Cæſar in uictoria.

ARG. Cum Cæſar bellum gereret in Hiſpania contra Pompeij liberos, perijt Tullia ex partu, Ciceronis filia, iam à Dolabella dimiſſa. conſolatur Ciceronem Sulpicius, argumentis ad tollendum dolorem undecumque collectis. De Sulpicio ſic Quinct. lib xi. Ser. Sulpicius inſignem non immerito famam tribus orationibus meruit.

Sulpicius S.D. Ciceroni.

recte incipit à dolore ſuo: nam qui non dolet amici calamitate, amicus non uidetur: ideóq; pondus habere illius conſolatio non poteſt.

POSTEAQVAM mihi renunciatum eſt de obitu Tulliæ filiæ tuæ, ſane quam pro eo, ac debui, grauiter, moleſteq; tuli, communemq; eam calamitatem exiſtimaui: qui ſi iſtic affuiſſem, neque

tibi defuissem, coramqúe meum dolorem tibi declarassem. etsi genus hoc consolationis miserum, atque acerbum est: propterea quia per quos id fieri debet, propinquos, ac familiares, ipsi pari molestia afficiuntur, neque sine lacrimis multis id conari queũt: ut magis ipsi uideantur aliorũ consolatione indigere, quam alijs posse suum officium præstare: tamen, quæ in * præsentia mihi in mentem uenerunt, decreui breui ad te perscribere: non quod ea te fugere existimem: sed, quod forsitan dolore impeditus, minus ea perspicias. Quid est, * quod tantopere te commoueat tuus dolor intestinus? cogita, quemadmodum adhuc fortuna nobiscum egerit: ea nobis erepta esse, quæ hominibus non minus, quam liberi, cara esse debent, patriam, * honestatem, dignitatem, honores omnes. hoc uno incommodo addito, quid ad dolorem adiungi potuit? aut qui non in illis rebus exercitatus animus * callere iam debet, atque omnia minoris æstimare? An illius uicem, credo, doles? quoties in eam cogitationem necesse est & tu ueneris, & nos sæpe incidimus, hisce temporibus non pessime cum ijs esse actum, quibus * sine dolore licitum est mortem cum uita commutare. Quid autem fuit, quod illam hoc tempore ad uiuendum magnopere inuitare posset? quæ res? quæ spes? quod animi solatium? ut, cum aliquo adolescente primario coniuncta, ætatem ageret? licitum est tibi, credo, pro tua dignitate ex hac iuuentute * generum

sic ep. 20. l. 15. ad Att. dicitur etiam, in præsenti. ep. 10. l. 2. & Liu. l. 34.

consolationis initium à temporum condicione. 1.

minus est, quam dignitas.

id est callo obducto dolorem non sentire.

2.

cum in bello, multi interfecti cum dolore perierint.

*nerum deligere, cuius fidei liberos tuos te tuto committere putares. An ut ea liberos ex sese pareret, quos cum florentes uideret, lætaretur? qui rem à parente traditam per se tenere possent, honores *ordinatim petituri essent in rep. in amicorum negotijs liberalitate sua uterentur? quid horum fuit, quod non prius, quam datum, ademptum sit? At uero malum est liberos amittere: malum, nisi hoc peius sit, * hæc sufferre, & perpeti. Quæ res mihi non mediocrem consolationem attulit, uolo tibi commemorare: si forte eadem res tibi minuere dolorem possit. Ex Asia rediens, cum ab Aegina Megaram uersus nauigarem, cœpi regiones circumcirca prospicere. post me erat Aegina, ante Megara, dextra Piræeus, sinistra Corinthus: quæ *oppida quondam tempore florentissima fuerunt, nunc prostrata, & diruta ante oculos iacent. cœpi egomet mecum sic cogitare: Hem, nos homunculi indignamur, si quis nostrum interijt, aut occisus est, quorum uita breuior esse debet: cum uno loco tot oppidum cadauera proiecta iaceant. uis ne tu te Serui cohibere, & meminisse, hominem te esse natum? Crede mihi, cogitatione ea non mediocriter sum confirmatus. hoc idem, si tibi uidetur, fac *ante oculos tibi proponas. Modo, uno tempore tot uiri clarissimi interierunt: de imperio præterea tanta deminutio facta est: omnes prouinciæ conquassatæ sunt: in unius mulierculæ ani-*

ergo Dolabella diuortium cum ea iam fecerat.

quo ordine per leges licet. de quo diximus in lib. de legibus.

NOTA.

publicam seruitutem.

3.

oppida uocat urbes.

à maiori ad minus, nam, si oppida intereunt, idem accidere hominibus mirandum nõ est.

argumentum à comparatione ductum.

mula si iactura facta sit, tantopere commoueris? quæ si hoc tempore non suum diem obijsset, paucis post annis tamen ei * moriendum fuit, quoniam homo nata fuerat. Etiam tu ab hisce rebus animum, ac cogitationem tuam auoca: atque ea potius reminiscere, quæ digna tua persona sunt: illam, quam * diu ei opus fuerat, uixisse: una cum reip. fuisse: te, patrem suum, prætorem, consulem, augurem uidisse: * adolescentibus primarijs nuptam fuisse: omnibus bonis prope perfunctam esse: cum resp. occideret, uita excessisse. quid est, quod tu, aut illa cum fortuna hoc nomine queri possitis? Denique noli te obliuisci Ciceronem esse, & eum, qui alijs consueueris præcipere, & dare consilium: neque imitari malos medicos, qui in alienis morbis profitentur se tenere medicinæ scientiam, ipsi se curare non possunt: sed potius, quæ alijs tute præcipere soles, ea tute tibi subijce, atque apud animum propone. NVLLVS dolor est, quem non longinquitas * temporis minuat, atque molliat. hoc te exspectare tempus, tibi * turpe est, ac non ei rei sapientia tua te * occurrere. quod si quis etiam inferis sensus est: qui illius amor in te fuit, pietásque in omnes suos, hoc certe illa te facere non * uult. da hoc illi mortuæ: da ceteris amicis, & familiaribus, qui tuo dolore mærent: da patriæ: ut, si qua in re opus sit, opera, & consilio tuo uti possit. Denique, quoniam in eam fortunam deuenimus, ut etiam huic rei

à necessario.

4. à persona Tullix.

Pisoni, Crassipedi, Dolabellæ.

5.

6. ep. 28. lib. 7. ab opinione hominum.

7. ad Att. ep. xi. lib. ii.

à uoluntate mortuæ.

*rei nobis seruiendum sit: noli * cõmittere, ut quis-* à salute ipsius.
quam te putet non tam filiam, quam reip. tempo-
ra, & aliorum uictoriam lugere. Plura me ad te
de hac re scribere pudet, ne uidear prudentiæ tuæ
*diffidere. quare, si * hoc unum proposuero; finem* Philipp. l. 14. & lib. 2. de. off. sic locutus.
faciam scribendi. Vidimus aliquoties secundam
pulcherrime te ferre fortunã, magnamq; ex ea re
te laudem adipisci. fac aliquando intelligamus, ad
uersam quoque te æque ferre posse, neq; id maius
quam debeat, tibi onus uideri: ne ex omnibus
** uirtutibus hæc una tibi uideatur deesse. Quod ad* à Ciceronis laude.
me attinet, cum te tranquilliore esse animo cogno
uero, de his rebus, quæ hic geruntur, quemadmo- Achaia.
*dumq; se * prouincia habeat, certiorem faciam.*
Vale.

ARG. Ad Seruij consolationem respondet, suum dolorem, lectis illius litteris, aliqua ex parte lenitum; sed dolendi causas apud se & plures, & graviores esse, quã apud quem uis alium in simili calamitate.

Cicero S. D. Sulpicio. 6

EGO uero, Serui, uellem, ut scribis, in meo simile principium ep. 30. lib. 7. & 5. l. 9.
grauissimo casu affuisses. quantum enim præ-
sens me adiuuare potueris et consolando, & pro-
pe æque dolendo, facile ex eo intelligo, quod,
litteris tuis lectis, aliquantulum acquieui. nam
*& ea scripsisti, quæ leuare * luctum possent: &* alterum prudẽtiæ, & doctrinæ; alterum amoris, & humanitatis.
in me consolando, non mediocrem ipse animi dolo-
rem adhibuisti. Seruius tamen tuus, omnibus of-
ficijs, quæ illi tempori tribui potuerunt, declara-

ARG. Disputat, utrum manendum sit in Italia, an ad Pompeium in Græciam nauigandum: quorum alterum utilius, alterum honestius ait esse. concludit, difficilem esse deliberationem; se tamen discessionem magis probare.

Cicero S. D. Sulpicio.

29 Ap:

AD III. Kal. Maias, cum essem in Cumano, accepi tuas litteras: quibus lectis, cognoui non satis prudenter feciisse *Philotimum qui, cum abs te mandata haberet, ut scribis, de omnibus rebus, ipse ad me non ueniisset, litteras tuas misisset: quas intellexi breuiores fuisse, quod eum perlaturum putasses. sed tamen, postquam litteras tuas legi, *Postumia tua me conuenit, & Seruius noster. his placuit, ut tu in Cumanũ uenires: qui & etiam, mecũ, ut ad te scriberem, egerunt. Quod mecum consilium exquiris: id est tale, ut capere facilius ipse possim, quam alteri dare. quid enim est, quod audeam suadere tibi, homini summa auctoritate, summáq; prudentia? si, *quid rectissimum sit, quærimus: perspicuum est. si, quid maxime expediat: obscurum. sin ij sumus, qui profecto esse debemus, ut nihil arbitremur expedire, nisi quod rectum, honestumque sit: non potest esse dubium, quid *faciendum nobis sit. Quod existimas meam causam coniunctam esse cum tua: certe similis in utroque nostrum, cum optime sentiremus, error fuit. nam omnia utriusque consilia ad concordiam spectauerunt. qua cum ipsi Cæsari nihil esset *utilius gratiam quoque nos inire ab eo defen-

Terentiæ liberti.

uxor Sulpicij, quam à Cæsare stupratam scribit Suetonius.

idem ep. 19. l. 5.

i. eundum ad Pompeium.

si, quod honestũ est, id unum utile putemus,

defendenda pace, arbitrabamur. quantum nos fefellerit, & quem in locum res deducta sit, * *uides: neque solum ea perspicis, quæ geruntur, quæque iam gesta sunt, sed etiam qui cursus rerum, qui exitus futurus sit. Ergo aut probare oportet ea, quæ fiunt: aut interesse, etiam si non probes. quorum altera mihi turpis, altera etiam periculosa ratio uidetur. Restat, ut discedendum putem: in quo reliqua uidetur esse deliberatio, quod consilium in discessu, quæ loca sequamur. omnino cũ miserior res* *numquam accidit, tũ ne deliberatio quidem difficilior. nihil enim constitui potest, quod non incurrat in magnam aliquam difficultatem. Tu, si uidebitur, ita censeo facias: ut, si habes iam statutum, quid tibi agendũ putes, in quo* * *non sit coniunctum consilium tuum cum meo, supersedeas hoc labore itineris: sin autem est, quod mecum communicare uelis, ego te exspectabo. tu, quod tuo commodo fiat, quam primum uelim uenias, sicut intellexi &* * *Seruio, & Postumiæ placere. Vale.*

uides uentum esse ad arma, contra quã arbitrati sumus.

periculũ enim numquam grauius impendit reip.

i. sũturus mecum ad Pompeium nõ es. hoc significat, sed aperte non explicat.

epist. 8. lib. 10. ad Att.

ARG. Sulpicium, Achaiæ à Cæsare præfectum, consolatur in dolore, quem ex reip. calamitate capiebat. scripta est epistola post uictum Pompeium.

Cicero S. D. Sulpicio. 3

VEHEMENTER te esse * *sollicitum, & in communibus miserijs præcipuo quodam dolore angi, multi ad nos quotidie deferunt. quod quam-*

reip. causta. ep. 1. lib. 6.

id est dolorem. *quamquam minime miror, & * meum quodam modo agnoſco: doleo tamen te, ſapientia præditum prope ſingulari, non * tuis bonis delectari potius, quam alienis malis laborare. Me quidem, etſi nemini * concedo, qui maiorem ex pernicie, & peſte reip. moleſtiam traxerit· tamen multa iam conſolantur, maximeq; conſcientia conſiliorum meorum. multo enim ante, tamquam ex aliqua ſpecula, proſpexi tempeſtatem futuram· neque id ſolum mea ſponte, ſed multo etiam magis monente, & denunciante te. etſi enim * abfui magnam partem conſulatus tui: tamen & abſens cognoſcebam, quæ eſſet tua in hoc peſtifero bello cauendo, & prædicendo ſententia: & * ipſe affui primis temporibus tui conſulatus cum accuratiſſime monuiſti ſenatum, collectis omnibus bellis ciuilibus, ut & illa timerent, quæ meminiſſent· & ſcirent, cum ſuperiores, nullo tali exemplo antea in rep. cognito, tam crudeles fuiſſent, quicumque poſtea remp. oppreſſiſſet armis, multo intolerabiliorem futurum. NAM, quod exemplo fit, id etiam iure fieri putant, & aliquid, atque adeo multa addunt, & afferunt de ſuo. Quare meminiſſe debes, * eos, qui auctoritatem, & conſilium tuum non ſunt ſecuti, ſua ſtultitia occidiſſe, cum tua prudentia ſalui eſſe potuiſſent. Dices: Quid me iſta res conſolatur in tantis tenebris, & quaſi parietinis reip? Eſt omnino uix conſolabilis dolor: tanta eſt omnium rerum*

tua uirtute, optimorumq; tũ factorum, tum cõſiliorum conſcientia. ep. 29. l. 10.

cum eſſet in Cilicia proçõſul.

narratio ad conſolationem inducta.

re Cæſari ante conceſſum lege Trebonia tempus ſuccederetur. Dio l. 40.

rum amiſsio, & deſperatio recuperandi. ſed tamen & Cæſar ipſe ita de te * iudicat, & omnes ciues ſic exiſtimant, quaſi lumen aliquod, exſtinctis ceteris, elucere ſanctitatem, & prudentiam, & dignitatem tuam. Hæc tibi ad leuandas moleſtias magna eſſe debent. Quod autem à tuis * abes, id eo leuius ferendum eſt, quod eodem tempore à multis, ac magnis moleſtijs abes: quas ad te omnes perſcriberem, niſi uererer, ne ea cognoſceres abſens, quæ quia non uides, mihi uideris meliore eſſe conditione, quam nos, qui uidemus. Hactenus exiſtimo noſtram conſolationem recte adhibitam eſſe, quoad certior ab homine amiciſſimo fieres ijs * de rebus, quibus leuari poſſent moleſtiæ tuæ. reliqua ſunt in te ipſo, neque mihi ignota, nec minima * ſolatia, &, ut quidem ego ſentio, multo maxima: quæ ego ipſe experiens quotidie ſic probo, ut ea mihi ſalutem afferre uideantur. te autem ab initio ætatis, memoria teneo, ſumme omnium * doctrinarum ſtudioſum fuiſſe, omniáque, quæ à ſapientiſsimis ad bene uiuendum tradita eſſent, ſummo ſtudio, curaq́, didiciſſe: quæ quidem, uel optimis rebus, & uſui, & * delectationi eſſe poſſent: his uero temporibus habemus aliud nihil, in quo acquieſcamus. nihil faciam inſolenter, nec te, tali uel ſcientia, uel natura præditum, hortabor, ut ad eas te referas artes, quibus à primis temporibus ætatis ſtudium tuum dediſti. tantum dicam, quod te ſpero approbaturum me, * poſteaquam illi arti, cui

conſolationis loco eſt, cum intelligimus de nobis bene exiſtimari.

erat enim Sulpicius in Græcia cũ Achaiæ præeſſet. epiſtola ſequenti.

de rebus urbanis.

tractationem literarum ſignificat.

Rhodi cum ipſo Cicerone dedit operam philoſophiæ. uide librum de claris orat.

ep. 12. lib. 6.

eloquentiæ,

neque in senatu, neque in iudicijs.

cui ſtudueram, nihil eſſe loci neque in curia, neque in foro uiderim, omnem meam curam, atque operam ad philoſophiam contuliſſe.*

iuris ciuilis ſcientiæ.

tuæ ſcientiæ excellenti, ac ſingulari, non multo plus, quam noſtræ, relictum eſt loci. Quare non equidem te

in philoſophiæ ſtudio.

moneo ſed mihi ita perſuaſi, te quoque in ijſdem uerſari rebus, quæ etiam ſi minus prodeſſent, animum tamen à ſollicitudine abducerent.* Seruius

patris prænomine appellabatur, qui primus filius natus eſſet

quidem tuus in omnibus ingenuis artibus, in primiſq; in hac, in qua ego me ſcripſi acquieſcere, ita uerſatur, ut excellat à me uero ſic diligitur, ut tibi uni concedam, præterea nemini: mihiq; ab eo gratia refertur: in quo ille exiſtimat, quod facile

ep. 4.

appareat, cum me colat, & obſeruet, tibi quoque in eo ſe facere gratiſſimum. Vale.*

ARG. Laudat Sulpicij ſcripta: probat, quod Achaiæ administrandæ curam non recuſarit. ſcribit de Marcelli reſtitutione, de ſuis ſtudijs, de Sulpicio filio, de rebus urbanis, de Cæſare.

Cicero S. D. Sulpicio. 4

ep. 25. l. xii.

ACCIPIO excuſationem tuam, qua uſus es, cur ſæpius ad me litteras uno exemplo dediſſes ſed accipio ex ea parte, quatenus aut negligentia, aut improbitate eorum, qui epiſtolas accipiant, fieri ſcribis, ne ad nos perferantur. illam partem excuſationis, qua te ſcribis, orationis paupertate, (ſic enim appellas) ijſdem uerbis epiſtolas ſæpius mittere,

*tere,*nec agnoſco, nec probo: & ego ipſe, quem tu per iocum (ſic enim accipio) diuitias orationis habere dicis, me non eſſe uerborum admodum inopem agnoſco.* εἰρωνεύεσθαι *enim non neceſſe eſt. ſed tamen idem, nec hoc* εἰρωνευόμενος, *facile cedo tuorum ſcriptorum ſubtilitati, & elegantiæ. Conſilium tuum, quo te uſum ſcribis hoc* Achaicum negotium non recuſauiſſe, cum ſemper probauiſſem, tum multo magis probaui, lectis tuis proximis litteris. omnes enim cauſſæ, quas commemoras, iuſtiſſimæ ſunt, tuáque & auctoritate, & prudentia, dignißimæ. Quod aliter cecidiſſe rem exiſtimas, atque *opinatus ſis: id tibi nullo modo aſſentior. ſed quia tanta perturbatio, & confuſio eſt rerum, ita perculſa, & poſtrata fœdißimo bello iacent omnia, ut is cuique locus, ubi ipſe ſit, miſerrimus eſſe uideatur: propterea & tui te conſilij* pœnitet, & nos, qui domi ſumus, tibi beati uidemur. at contra nobis non tu quidem uacuus moleſtijs, ſed præ nobis beatus. atque hoc ipſo melior eſt tua, quam noſtra condicio· quod tu, quid doleas, ſcribere audes· nos ne id quidem tuto poſſumus· nec id uictoris uitio, quo nihil moderatius, ſed ipſius * uictoriæ, quæ ciuilibus bellis ſemper eſt inſolens. Vno te uicimus, quod de Marcelli, * collegæ tui, ſalute paullo ante, quam tu, cognouimus· etiam mehercule quod, quemadmodum ea res ageretur, uidimus. nam ſi fac exiſtimes, poſt has miſerias, id eſt poſt-*

id eſt ueram eſſe non fateor.

Achaiæ adminiſtrationē à Cæſare demandatā. ep. 1, & 6, lib. 6.

putaſti te minus miſerum in iſta prouincia fore, quam eos, qui Romæ eſſent.

quod Achaiæ curam ſuſceperis.

epiſt. 9.

in conſulatu.

ep. 12.

epiſt. 14.

quam

quam armis disceptari cœptum est de iure publico, nihil esse actum aliud cum dignitate. nam & ipse Cæsar, accusata acerbitate * Marcelli, (sic enim appellabat) laudataq; honorificentissime & æquitate tua, & prudentia, repente præter spem dixit, se senatui roganti de Marcello, * ne hominis quidem caussa, negaturum. fecerat autem hoc senatus, ut, cũ à L. Pisone mentio esset facta de Marcello, & cum C. * Marcellus se ad Cæsaris pedes abiecisset, cunctus consurgeret, & ad Cæsarem supplex accederet. noli quærere: ita mihi pulcher hic dies uisus est, ut speciem aliquam uiderer uidere quasi reuiuiscentis reip. itaq; cum omnes ante me rogati gratias Cæsari egissent, præter Volcatium (is enim, si * eo loco esset, negauit se facturum fuisse) ego rogatus mutaui meum consilium. nam statueram, non mehercule inertia, sed desiderio pristinæ dignitatis, in perpetuum tacere. fregit hoc meum consilium & Cæsaris * magnitudo animi, & senatus officium. itaque pluribus uerbis * egi Cæsari gratias: méque, metuo, ne etiam in ceteris rebus honesto otio priuarim: quod erat unum solatium in malis. sed tamen, quoniam effugi eius offensionem, qui fortasse arbitraretur, me hanc remp. non putare, si perpetuo tacerem, * modice hoc faciam, aut etiam * intra modum ut & illius uoluntati, & meis studijs seruiam. nam etsi à prima ætate me omnis ars, & doctrina liberalis, & maxime me philosophia delectauit: tamen hoc studium

Suet. in Iulio.

quamquã acerbior fuisset Marcellus.

hic Iuliæ, Cesaris fororis, neptem Octauiam uxorem duxit, & ex ea genuit Marcellum illũ, de quo Virg. lib. 6.

si Marcellus esset, negauit se rediturum.

cum ignouit inimico suo Marcello.

quæ extat oratio.

modice, est cũ modo; intra modum uero, minus.

*ſtudium quotidie ingraueſcit, credo & ætatis maturitate ad prudentiam, & his temporum uitijs, ut nulla res alia leuare animum moleſtijs poſſit. à quo ſtudio te abduci negotijs, intelligo ex tuis litteris. ſed tamen aliquid iam noctes te adiuuabunt. Seruius tuus, uel potius noſter, ſumma me obſeruantia colit: cuius ego cum omni probitate, ſummáq; * uirtute, tum ſtudijs, doctrináq; delector. is mecum ſæpe de tua manſione, aut deceſſione communicat. adhuc in hac ſum ſententia, nihil ut faciamus, niſi quod maxime Cæſar uelle uideatur. res ſunt eiuſmodi, ut, ſi Romæ ſis, nihil te præter tuos delectare poſſit. de reliquis nihil melius * ipſo eſt. ceteri, et cetera eiuſmodi, ut, ſi alterutrum neceſſe ſit, audire ea malis, quam uidere. Hoc noſtrũ conſilium nobis minime iucundum eſt, qui te uidere cupimus: ſed conſulimus tibi. Vale.*

et ſane pleraque ſcripſit poſt euerſam rempublicam φιλοσοφούμενα.

diſiungit uirtutem à doctrina; ut intelligas, uirtutẽ eſſe poſſe ſine peritia litterarum.

ualde enim ſe moderatũ præbuit Cæſar in uictoria.

ARG. Cum Cæſar bellum gereret in Hiſpania contra Pompeij liberos, periit Tullia ex partu, Ciceronis filia, iam à Dolabella dimiſſa. conſolatur Ciceronem Sulpicius, argumentis ad tollendum dolorem undecumque collectis. De Sulpicio ſic Quinct. lib xi. Ser. Sulpicius inſignem non immerito famam tribus orationibus meruit.

Sulpicius S. D. Ciceroni.

recte incipit à dolore ſuo: nam qui non dolet amici calamitate, amicus non uidetur: ideóq; pondus habere illius conſolatio non poteſt.

POSTEAQVAM mihi renunciatum eſt de obitu Tulliæ filiæ tuæ: ſanequam pro eo, ac debui, grauiter, moleſteq; tuli, communemq; eam calamitatem exiſtimaui: qui ſi iſtic affuiſſem, neque

tibi defuissem, coramque meum dolorem tibi declarassem. etsi genus hoc consolationis miserum, atque acerbum est: propterea quia per quos id fieri debet, propinquos, ac familiares, ipsi pari molestia afficiuntur, neque sine lacrimis multis id conari queũt: ut magis ipsi uideantur aliorũ consolatione indigere, quam alijs posse suum officium præstare: tamen, quæ in * præsentia mihi in mentem uenerunt, decreui breui ad te perscribere: non quod ea te fugere existimem: sed, quod forsitan dolore impeditus, minus ea perspicias. Quid est, * quod tantopere te commoueat tuus dolor intestinus? cogita, quemadmodum adhuc fortuna nobiscum egerit: ea nobis erepta esse, quæ hominibus non minus, quam liberi, cara esse debent, patriam, * honestatem, dignitatem, honores omnes. hoc uno incommodo addito, quid ad dolorem adiungi potuit? aut qui non in illis rebus exercitatus animus * callere iam debet, atque omnia minoris æstimare? An illius uicem, credo, doles? quoties in eam cogitationem necesse est & tu ueneris, & nos sæpe incidimus, hisce temporibus non pessime cum ijs esse actum, quibus * sine dolore licitum est mortem cum uita commutare. Quid autem fuit, quod illam hoc tempore ad uiuendum magnopere inuitare posset? quæ res? quæ spes? quod animi solatium? ut, cum aliquo adolescente primario coniuncta, ætatem ageret? licitum est tibi, credo, pro tua dignitate ex hac iuuentute * generum

sic ep. 20. l. 15. ad Att. dicitur etiam, in præsenti. ep. 10. l. 2. & Liu. l. 34. consolationis initium à temporum condicione.

minus est, quam dignitas.

id est callo obducto dolorem non sentire.

cum in bello, multi interfecti cum dolore perierint.

*nerum deligere, cuius fidei liberos tuos te tuto committere putares. An ut ea liberos ex sese pareret, quos cum florentes uideret, lætaretur? qui reni à parente traditam per se tenere possent, honores *ordinatim petituri essent in rep. in amicorum negotijs liberalitate sua uterentur? quid horum fuit, quod non prius, quam datum, ademptum sit? At uero malum est liberos amittere: malum, nisi hoc peius sit, *hæc sufferre, & perpeti. Quæres mihi non mediocrem consolationem attulit, uolo tibi commemorare: si forte eadem res tibi minuere dolorem possit. Ex Asia rediens, cum ab Aegina Megaram uersus nauigarem, cœpi regiones circumcirca prospicere. post me erat Aegina, ante Megara, dextra Piræeus, sinistra Corinthus: quæ *oppida quodam tempore florentissima fuerunt, nunc prostrata, & diruta ante oculos iacent. cœpi egomet mecum sic cogitare: Hem, nos homunculi indignamur, si quis nostrum interijt, aut occisus est, quorum uita breuior esse debet: cum uno loco tot oppidum cadauera proiecta iaceant. uis ne tu te Seruii cohibere, & meminisse, hominem te esse natum? Crede mihi, cogitatione ea non mediocriter sum confirmatus. hoc idem, si tibi uidetur, fac *ante oculos tibi proponas. Modo, uno tempore tot uiri clarissimi interierunt: de imperio præterea tanta deminutio facta est: omnes prouinciæ conquassatæ sunt: in unius mulierculæ ani-*

ergo Dolabella diuortium cum ea iam fecerat.

quo ordine per leges licet. de quo diximus in lib. de legibus.

NOTA.

publicam seruitutem.

3.

oppida uocat urbes.

à maiori ad minus, nam, si oppida intereunt, idem accidere hominibus mirandum nõ est.

argumentum à comparatione ductum.

mula si iactura facta sit, tantopere commoueris? quæ si hoc tempore non suum diem obijsset, paucis post annis tamen ei * moriendum fuit, quoniam homo nata fuerat. Etiam tu ab hisce rebus animum, ac cogitationem tuam auoca: atque ea potius reminiscere, quæ digna tua persona sunt: illam, quam * diu ei opus fuerat, uixisse: una cum reip. fuisse: te, patrem suum, prætorem, consulem, augurem uidisse: * adolescentibus primarijs nuptam fuisse: omnibus bonis prope perfunctam esse: cum resp. occideret, uita excessisse. quid est, quod tu, aut illa cum fortuna hoc nomine queri possitis? Denique noli te obliuiscì Ciceronem esse, & eum, qui alijs consueueris præcipere, & dare consilium: neque imitari malos medicos, qui in alienis morbis profitentur se tenere medicinæ scientiam, ipsi se curare non possunt: sed potius, quæ alijs tute præcipere soles, ea tute tibi subijce, atque apud animum propone. NVLLVS dolor est, quem non longinquitas * temporis minuat, atque molliat. hoc te exspectare tempus, tibi * turpe est, ac non ei rei sapientia tua te * occurrere. quod si quis etiam inferis sensus est: qui illius amor in te fuit, pietásque in omnes suos, hoc certe illa te facere non * uult. da hoc illi mortuæ: da ceteris amicis, & familiaribus, qui tuo dolore mœrent: da patriæ: ut, si qua in re opus sit, opera, & consilio tuo uti possit. Denique, quoniam in eam fortunam deuenimus, ut etiam huic rei

à necessario.

à persona Tullix.

Pisoni, Crassipedi, Dolabellæ.

ep. 28. lib. 7. ab opinione hominum.

ad Att. ep. xi. lib. 12.

à uoluntate mortuæ.

*rei nobis seruiendum sit: noli *cõmittere, ut quis-* à salute ipsius.
quam te putet non tam filiam, quam reip. tempo-
ra, & aliorum uictoriam lugere. Plura me ad te
de hac re scribere pudet, ne uidear prudentiæ tuæ
*diffidere. quare, si *hoc unum proposuero; finem* Philipp. l. 14. & lib. 2. de. off. sic locutus.
faciam scribendi. Vidimus aliquoties secundam
pulcherrime te ferre fortunã, magnamq; ex ea re
te laudem adipisci. fac aliquando intelligamus, ad
uersam quoque te æque ferre posse, neq; id maius,
quam debeat, tibi onus uideri: ne ex omnibus
**uirtutibus hæc una tibi uideatur deesse. Quod ad* à Ciceronis laude.
me attinet, cum te tranquilliore esse animo cogno
uero, de his rebus, quæ hic geruntur, quemadmo-
*dumq; se *prouincia habeat, certiorem faciam.* Achaia.
Vale.

ARG. Ad Seruij consolationem respondet, suum dolorem, lectis illius litteris, aliqua ex parte lenitum; sed dolendi causas apud se & plures, & grauiores esse, quã apud quemuis alium in simili calamitate.

Cicero S. D. Sulpicio. 6

EGO uero, Serui, uellem, ut scribis, in meo simile principium ep. 30. lib. 7. & 5. l. 9.
grauissimo casu affuisses. quantum enim præ-
sens me adiuuare potueris et consolando, & pro-
pe æque dolendo, facile ex eo intelligo, quod,
litteris tuis lectis, aliquantulum acquieui. nam
*& ea scripsisti, quæ leuare *luctum possent: &* alterum prudẽtiæ, & doctrinæ; alterum amoris, & humanitatis.
in me consolando, non mediocrem ipse animi dolo-
rem adhibuisti. Seruius tamen tuus, omnibus of-
ficijs, quæ illi tempori tribui potuerunt, declara-

uit, & quanti ipse me faceret, & quam suum talem erga me animum tibi gratum putaret fore:

iucunditati. n. locus non est in rebus miseris.

*cuius officia * iucundiora scilicet sæpe mihi fuerunt, numquam tamen gratiora. me autem non oratio tua solum, & societas pæne ægritudinis, sed etiam auctoritas consolatur. turpe enim esse existimo, me non ita ferre casum meum, ut tu, tali sapientia preditus, ferendum putas. sed opprimor interdum, & uix resisto dolori, quod ea me solatia deficiunt, quæ ceteris, quorum mihi exempla propono, simili in fortuna non defuerunt. nam & Q.* Maximus, qui filium consularem, clarum uirum, & magnis rebus gestis, amisit, & L.* Paullus, qui duos septem diebus, & * uester Gallus, & M. Cato, qui summo ingenio, summa uirtute filium perdidit, ijs temporibus fuerunt, ut eorum tum ipsorum dignitas consolaretur ea, quam ex rep. consequebantur. mihi autem, amissis * ornamentis ijs, quæ ipse commemoras, quæque eram maximis laboribus adeptus, unum manebat illud solatium, quod ereptum est. non * amicorum negotijs, non reip. procuratione impediebantur cogitationes meæ: nihil in foro agere libebat: adspicere curiam non poteram. existimabam id, quod erat, omnes me & industriæ meæ fructus, & fortunæ perdidisse. sed, cum cogitarem hæc mihi tecum, & cum quibusdam esse communia: & cum frangerem iam ipse me, cogeremq; illa ferre toleranter: habebam quo con-*

Fabius.

Æmilius. quia fuit è Sulpicia gente.

honestate, dignitate, honoribus. ep. 5.

collectio cautarum, dolorem efficientium: ut ostendat se reprehendi non posse, quia doleat id, quod dolendum iure sit.

confugerem, ubi conquiescerem, cuius in sermone, & suauitate omnes curas, doloresq; deponerem. nunc autem hoc tam graui uulnere etiam illa, quæ *consenuisse uidebantur, recrudescunt. non enim, ut tum me à rep. mœstũ domus excipiebat, quæ leuaret: sic nunc, domo mœrens, ad remp. confugere possum, ut in eius *bonis acquiescam. itaque & domo absum, & foro: quod nec cum dolorem, quem à rep. capio, domus iam consolari potest, nec domesticum resp. quo magis te exspecto, téque uidere quam primum cupio. maior mihi leuatio afferri nulla potest, quam coniunctio consuetudinis, sermonumq; nostrorum. quamquam sperabam tuum aduentum (sic enim audiebam) appropinquare. ego autem cum multis de causis te exopto quam primum uidere, tum etiam, ut ante commentemur inter nos, qua ratione nobis traducendum sit hoc tempus, quod est totum ad *unius uoluntatem accommodandum, & prudentis, & liberalis, &, ut perspexisse mihi uideor, nec à me alieni, & tibi *amicissimi. quod cum ita sit magnæ tamen est deliberationis, quæ ratio sit ineunda nobis, non agendi aliquid, sed illius concessu, & beneficio quiescendi. Vale.

quia tempus acerbitatem minuit. ep. 5.

quæ nunc nulla sunt.

Cæsaris.

cum eius filius Cæsaris arma contra Pompeium secutus sit. ad Att. ep. ult. l. 9. & 3. l. 10.

ARG. Suadet, ut exsulandi consilium abijciat, & in patriam suam redeat: id Cæsarem facile concessurum; id dpta re ipsius fratrem, id ipsam remp. id ad rationem etiam rei familiaris pertinere.

Cicero S. D. M. Marcello. 7

ne incidat in arrogantiæ uitiũ, quia tali uiro consilium dare uelit, incipit à laude Marcelli, & ab amicitiæ comemoratione, quo se facilius insinuet.

.ETSI eo te adhuc consilio usum intelligo, ut id reprehendere non audeam: non quia ab eo ipse dissentiam: sed quod ea te sapientia esse iudicem, ut meum consilium non anteponam tuo: tamen & amicitia nostra uetustas, & tua summa erga me beneuolentia, quæ mihi iam à pueritia tua cognita est, me hortata est, ut ea scriberem ad te, quæ & saluti tuæ conducere arbitrarer, & non aliena esse ducerem à dignitate.* Ego cum te esse, qui horum malorum initia multo ante uideris, consulatum magnificentissime, atque optime gesseris, præclare memini. sed idem etiam illa uidi, neque te consilium ciuilis belli ita gerendi, neque copias Cn. Pompeij, nec genus exercitus probare, semperq; summe diffidere. qua in sententia me quoque fuisse, memoria tenere te arbitror. itaq; neque tu multum interfuisti rebus gerendis: & ego id semper egi, ne interessem. non enim ijs rebus pugnabamus, quibus * ualere poteramus, consilio, auctoritate, causſa, quæ erant in nobis superiora: sed lacertis, & uiribus, quibus pares non eramus. uicti sumus igitur: aut, si uinci dignitas non potest, fracti certe, & abiecti. in quo tuum consilium nemo potest non maxime laudare, quod cum* spe uincendi simul abiecisti certandi etiam cupiditatem: ostendistiq;, sapientem, & bonum ciuem initia belli ciuilis inuitum suscipere, extrema libenter

suasionis initiũ q̃ probare uult, satis iam Marcellum boni cuiusq; officio fecisse; reliquum esse, ut patriam, multis malis affectam, etiam ad spectu suo ne priuet.

idem alijs uerbis ep. 1. l. 6.

idem alijs uerbis ep. 3. lib. 7.

non

*non persequ. Qui non idem consilium, quod tu; secuti sunt· eos uideo in duo genera esse distractos, aut enim renouare bellum conati sunt, hiq; se in * Africam contulerunt· aut, quemadmodum nos, uictori sese crediderunt.* medium quoddam tuum consilium fuit, qui hoc fortasse humilis animi duceres, illud pertinacis. fateor à plerisque, uel dicam ab omnibus, sapiens tuum consilium, à multis etiam magni, ac fortis animi iudicatum: sed habet ista ratio, ut mihi quidem uidetur, quendam modum· præsertim cum tibi nihil deesse arbitrarer ad tuas * fortunas omnes obtinendas, præter uoluntatem. sic enim intellexi, nihil aliud esse, quod dubitationem afferret ei, * penes quem est potestas, nisi quod uereretur, ne tu illud beneficium omnino non putares. de quo quid sentiam, nihil attinet dicere· cum appareat, * ipse quid fecerim. sed tamen, si iam ita constituisses, ut abesse perpetuo malles, quam ea, quæ nolles, uidere: * tamen id cogitare deberes, ubicumque esses, te fore in eius ipsius, quem fugeres, potestate. qui si facile passurus esset, te carentem patria, & fortunis tuis, quiete, & libere uiuere: * cogitandum tibi tamen esset, Romæ ne, & domi tua, cuiusmodi res esset, an Mytilenis, aut Rhodi malles uiuere. sed, cum ita late pateat eius potestas, quem ueremur, ut terrarum orbem complexa sit: nón ne mauis sine periculo tuæ domi esse, quam cum periculo alienæ? equidem, etiam*

ad Iubam regē.

ut neque bellū renouares, neque Romam redires, sed exsulandi cōsilium caperes.

quarum desperatione exsiliū elegerat.

qui omnia tenet. epistola sequenti.

suasio ab exemplo.

à necessario.

neque honestū ait esse eius exsilium, neque tutum.

si oppetenda mors esset, domi atque in patria mallem, quam in externis, atque alienis locis. hoc idem

à communi cõsilio. ** omnes, qui te diligunt, sentiunt· quorũ est magna pro tuis maximis, clarissimisq; uirtutibus multitudo.*

ab utili. *Habemus etiam * rationem rei familiaris tuæ, quam dissipari nolumus. nam, etsi nullam potest accipere iniuriam, quæ futura perpetua sit·*

Idem alijs uerbis ep. 8. & 9. & 13. *proptera quod neque is, qui * tenet remp. pateretur, neque ipsa resp. tamen impetum prædonum in tuas fortunas fieri nolo. ij autẽ qui essent, auderem scribere, nisi te intelligere confiderem. Hic te unius sollicitudines, unius etiam multæ & assiduæ lacrymæ C. * Marcelli, fratris optimi, * deprecantur. nos cura, & dolore proximi sumus,*

consularis. Sic in oratione pro eo. *precibus tardiores, quod ius adeundi, cum ipsi deprecatore eguerimus, non habemus. gratiæ tantum possumus, quantum uicti: sed tamen*

De Marcelli reditu minime laborantibus. ep. 8. & 11. *consilio, studio Marcello non defumus: à tuis * reliquis non adhibemur: ad omnia parati sumus. Vale.*

ARG. Et hæc epistola eo spectat, ut Marcello reditus in patriam persuadeatur.

Cicero S. D. Marcello. 8

*NEQVE monere te audeo, præstanti prudentia uirum nec confirmare, maximi animi hominem, uirumq; fortissimum· consolari uero nullo modo. nam si ea, quæ acciderunt, ita fers, ut audio: gratulari magis * uirtuti debeo, quam consolari*

quæ in aduersis maxime perspicitur.

lari dolorem tuum. sin te tanta mala reip. frangunt: non ita abundo ingenio, ut te consoler, cum ipse me non possim. Reliquum est igitur, ut tibi me in omni re eum præbeam, præstemque, ut ad omnia, quæ tui uelint, ita adsim præsto, ut me non solum omnia debere tua caussa, quæ possum, sed ea quoque, quæ * non possum, putent. Illud tamen philipp. 6. uide artificiosam admonendi rationem, ut offensio uitetur. * uel tu me monuisse, uel censuisse puta, uel propter beneuolentiam tacere non potuisse: ut, quod ego facio, tu quoque animum inducas, si sit aliqua resp. in ea te esse oportere, iudicio omnium, réque principem, necessitate cedentem tempori: sin autem nulla sit, hunc tamen aptissimū esse etiam ad * exsulandum locum. si enim libertatem sequimur, q̄ locus hoc dominatu uacat? sin qualēcumq; locum quis est domestica sede iucundior? sed, mihi crede, etiam is, q̄ omnia tenet, * fauet ingenijs, nobilitatem uero, & dignitatem hominum, quantum ei res, & ipsius caussa concedit, amplectitur. Sed plura, quam statueram. redeo ergo ad unum illud, me tuum fore cum tuis, si modo erunt * tui, sin minus, me certe in omnibus rebus satis nostræ coniunctioni, amoriq; facturum. Vale. exsilium enim est, ubi resp. non est. hoc adiecit, ut Marcellus uetere dignitatē sperare. uide ep. superiorem, & u.

ARG. Reditum in patriam suadet, ut supra. argumenta ex intima arte deprom.t, ad persuadendum firmissima.

Cicero S. D. Marcello. 9

ETSI perpaucis ante diebus dederam Q. Mucio litteras ad te pluribus uerbis scriptas, qui-

*quibus declaraueram, quo te animo censerem esse oportere, & quid tibi faciendum arbitrarer: tamen, cum Theophilus, libertus tuus, proficisceretur, cuius ego fidem erga te, beneuolentiamq; perspexeram· sine meis litteris eum ad te uenire nolui. Iisdem igitur de rebus etiam atque etiam hortor, quibus superioribus litteris hortatus sum· ut in ea rep. * quæcumque est, quamprimum uelis esse. multa uidebis fortasse, quæ nolis· non plura tamen, quam audis quotidie. non est porro tuum, uno sensu solum oculorum moueri· cum illud idem auribus percipias, quod etiam * maius uideri solet, minus laborare. At tibi ipsi dicendum erit aliquid, quod non sentias· aut faciendum, quod non probes. Primum, TEMPORI cedere, id est necessitati * parere, semper sapientis est habitum. deinde, non habet, ut nunc quidem est, id uitij res. dicere fortasse, quæ sentias, non licet· tacere plane licet. * omnia enim delata ad unum sunt. is utitur consilio ne suorum quidem, sed suo. qd non multo secus fieret· si is * remp. teneret, quē secuti sumus. an, qui in bello, cum omnium nostrum coniunctū esse periculum suo cerneret, * certorum hominum minime prudentium consilio uteretur· eum magis cōmunē censemus in uictoria futurū fuisse, quā incertis in rebus fuisset? & q nec, te consule, tuū sapientissimum consiliū secutus esset· nec, * fratre tuo consulatum ex auctoritate tua gerētē, uobis auctoribus uti uoluerit·*

nunc

supra dixit, Cuiusmodi res esset, epist. 7.

diuersa ratio ep. 1. l. 6. pro auribus contra oculos.

ep. 50. l. 12. ad Att.

idem alijs uerbis ep ist. 7. 8. & 13. Pompeius.

Scipionis, Domitij, & aliorū.

C. Macello, fratre eius patruele. * alq; nobis

*nunc omnia tenentem, noſtras ſententias deſidera turum cenſes fuiſſe? OMNIA ſunt miſera in bellis ciuilibus: quæ maiores noſtri ne ſemel quidem noſtra * ætas ſæpe iam ſenſit: ſed MISERIVS nihil, quam ipſa * uictoria, quæ, etiam ſi ad meliores uenit, tamen eos ipſos ferociores, impotentioresq; reddit ut, etiam ſi natura tales non ſint, neceſsitate eſſe cogantur. * MVLTA enim uictori eorum arbitrio, per quos uicit, etiam inuito facienda ſunt. An tu non uidebas mecum ſimul, quam illa * crudelis eſſet futura uictoria? * igitur tunc quoque patria careres, ne, quæ nolles, uideres? non, inquies: ego enim ipſe tenerem opes, & dignitatem meam. at erat tuæ uirtutis, in minimis res tuas ponere de rep. uehementius laborare. Deinde, qui finis iſtius conſilij eſt? nam adhuc & factum tuum probatur, &, ut in tali re, etiam * fortuna laudatur: factum, quod & initium belli neceſſario ſecutus ſis, & extrema ſapienter perſequi nolueris fortuna, quod honeſto otio tenueris & ſtatum, & famam dignitatis tuæ. * nunc uero nec locus tibi ullus dulcior eſſe debet patria nec eam diligere minus debes, quod deformior eſt, ſed miſereri potius nec eam, * multis claris uiris orbatam, priuare etiam adſpectu tuo. Denique, ſi fuit magni animi, non iſſe ſupplicem uictori: uide, ne ſuperbi ſit, aſpernari eiuſdem liberalitatem: &, ſi ſapientis eſt carere patria, duri non deſiderare: & ſi re publica non poſsis frui, ſtultum eſt nolle priuata.*

propter Sullana tempora. ep. 4. & Phil. 8

Cæſarem excuſat.

ep. 14. hic Marcellum acri pertinacia munitum, tamē expugnat.

quod tuto otio fruaris. infra.

cum iam boni ciuis officio ſatisfeceris.

Pompeio, Catone, Domitio, Scipione, Bibulo, Lentuli, Appio: qui erant omnes conſulares, excepto Catone prætorio.

priuata. Caput illud est, ut, si ista uita tibi commodior esse uideatur, * cogitandum tamen sit, ne tutior non sit. magna gladiorum est licentia: sed in externis locis minor etiam ad * facinus uerecundia. mihi salus tua tantæ curæ est, ut Marcello fratri tuo aut par, aut certe proximus sim. Tuum est consulere * temporibus, & incolumitati, & uitæ, & fortunis tuis. Vale.

quod non cogitare, sapientis non est. supra.

ut cogites cuncta esse in Cæsaris potestate.

ARG. Hortatur, ut reditum maturet. iam enim de reditu persuaserat.

Cicero S. D. Marcello. 10

ETSI nihil noui, quod ad te scriberem, habebam magisq; litteras tuas iam exspectare incipiebam, uel te potius ipsum: tamen, cum Theophilus proficisceretur, non potui nihil ei litterarum dare. Cura igitur, ut quamprimum uenias: uenies enim, mihi crede, exspectatus, neque solum nobis, id est tuis, sed prorsus omnibus. uenit enim mihi in mentem, subuereri interdum, ne te delectet * tarda decessio. quod si nullum haberes sensum, nisi oculorum prorsus tibi ignoscerem, si quosdam nolles uidere. sed, cum leuiora non multo essent, quæ * audirentur, quam quæ uiderentur, suspicarer autem multum interesse rei familiaris tuæ, te quamprimum uenire, idque in omnes * partes ualere: putaui ea de re te esse admonendum. sed quoniam, quod mihi placeret, ostendi reliqua tu pro tua prudentia

ut qui nõ libenter uenias.

de malis reip.

ep. 10. lib. 5.

dentia considerabis. me tamen uelim, quod ad tempus te exspectemus, certiorem facias. Vale.

ARG. Significat se in patriam rediturum, commotum consilio, & auctoritate Ciceronis.

Marcellus S. D. Ciceroni. 11

*PLVRIMVM ualuisse apud me tuam semper *auctoritatem, cum in omni re, tum in hoc maxime negotio potes existimare. cum mihi C. Marcellus frater, amantissimus mei, non solum consilium daret, sed precibus quoque me obsecraret· non prius mihi persuadere potuit, quam tuis est effectum litteris, ut uterer uestro potissimum consilio. *Res quemadmodum sit acta, uestræ litteræ mihi declarant. Gratulatio tua etsi est mihi probatissima, quod ab optimo sit animo: tamen hoc mihi multo iucundius est, & gratius, quod, in summa paucitate amicorum, *propinquorum, ac necessariorum, qui uere meæ saluti fauerent, te cupidissimum mei, singularemq; mihi beneuolentiam præstitisse cognoui. *Reliqua sunt eiusmodi, quibus ego, quoniam hæc erant tempora, facile, & æquo animo carebam. hoc uero eiusmodi esse statuo, ut sine talium *uirorum, & amicorum beneuolentia, neque in aduersa, neque in secunda fortuna quisquã uiuere possit. itaq; hoc ego mihi gratulor. tu uero ut intelligas, homini amicissimo tribuisse officium, re tibi præstabo. Vale.*

auctoritate potest aliquis apud nos plus ualere, quã frater; amore non item.

de ipsius reditu à Cæsare impetrato.

hinc illud, Si uere erunt tui, ep. 8.

præter unum te.

quorum & uirtus, & beneuolentia singularis.

ARG.

ARG. Marcellum à Magio interfectum, suáq; erga mortuum officia significat.

Seruius S. D. Ciceroni. 12

aut enim casu moriuntur homines, aut natura.

ETSI scio non iucundissimum me nuncium uobis allaturum: tamen, quoniam * CASVS, & natura in bonis dominatur: uisum est faciendum, quoquo modo res se haberet, uos certiores facere. Ad x. Kal. Iun. cum ab Epidauro Piræeum naui aduectus essem, ibi Marcellum, * collegam nostrum, conueni: eumq; diem ibi consumpsi, ut cum eo essem. postero die, cum ab eo digressus essem, eo consilio, ut ab Athenis in Bœotiam irem, reliquamq; * iurisdictionem absoluerem, ille, uti aiebat, supra * Maleas in Italiam uersus nauigaturus erat. postridie eius diei, cum ab Athenis proficisci in animo haberem: circiter horam decimam noctis Postumius familiaris eius, ad me uenit: & mihi nunciauit, M. Marcellum, collegam nostrum, post cenæ tempus à P. Magio Cilone, familiari eius, pugione percussum esse, & duo uulnera accepisse, unum in stomacho, alterum in capite * secundum aurem: sperare tamen, eum uiuere posse: * Magium se ipsum interfecisse: postea se à Marcello ad me missum esse, qui hæc nunciaret, & rogaret, uti cogerem medicos. coegi: & è uestigio eo sum profectus prima luce. cum non longe à Piræo abessem: puer * Acidini mihi obuiam uenit cum codicillis, in quibus erat scriptum, paullo ante lucem Marcellum diem

in consulatu. ep. 4.

præerat enim Sulpicius Achaiæ. ep. 4.

de Malea uide Plinium epist. lib. 10.

post aurem.

ad Att. ep. 10. lib. 13.

cognomen gentis Manliæ.

diem ſuum obijſſe. ita uir clariſſimus ab homine teterrimo acerbiſſima morte eſt aſſectus & cui inimici propter dignitatem pepercerant, inuentus eſt amicus, qui ei mortem afferret. ego tamen ad tabernaculum eius perrexi, inueni duos libertos, & pauculos ſeruos: reliquos aiebant profugiſſe metu perterritos, quod dominus eorum* ante tabernaculum interfectus eſſet. coactus ſum in eadem illa lectica, qua ipſe delatus eram, meisq; lecticarijs in urbem eum referre: ibiq́ue pro ea copia, quæ Athenis erat, funus ei ſatis amplum faciendum curaui. ab Athenienſibus, locum ſepulturæ intra urbem ut darent, impetrare non potui, quod religione ſe* impediri dicerent: neque tamen id antea cuiquam conceſſerant. quod proximum fuit· uti in quo uellemus gymnaſio eum ſepeliremus, nobis permiſerunt. nos in nobiliſſimo orbis terrarum gymnaſio* Academiæ locum delegimus: ibiq; eum combuſſimus: poſteáque curauimus, ut ijdem Athenienſes in eodem loco monumentum ei marmoreum faciendum locarent. ita, quæ noſtra officia fuerunt, pro* collegio, & propinquitate, & uiuo, & mortuo omnia ei præſtitimus. Vale. Datæ pridie Kalen. Iun. Athenis.*

Cæſar enim ei reditum in patriam conceſſerat.

quod ſeruis capitale erat, qui dominum non defendiſſent.

Romæ quoque lex uetabat.

in qua floruerat Plato.

quia conſulatũ ſimul geſſerant.

ARG. Exſulantem Nigidium ſpe reditus conſolans, ſuam illi operam, ſuúmque officium pollicetur, præterea rem omnem familiarem. in extremo hortatur, ut bono animo, fortiq́ue ſit in utramque partem.

Cicero S. D. P. Nigidio Figulo. 13

*QVAERENTI mihi iam diu, quid ad te potißimum ſcriberem, non modo certa res nulla, ſed ne genus quidem litterarum uſitatum ueniebat in mentem. unam enim partem, et conſuetudinem earum epiſtolarum, quibus ſecundis rebus uti ſolebamus, tempus eripuerat: perfeceratq; fortuna, ne quid tale ſcribere poſſem, aut omnino cogitare. relinquebatur triſte quoddam, & miſerum, & his temporibus conſentaneum genus litterarum. id quoque deficiebat me: in quo debebat eſſe aut promißio auxilij alicuius, aut conſolatio doloris tui. quod pollicerer, non erat. ipſe enim, * pari fortuna abiectus, aliorum opibus caſus meos ſuſtentabam: ſæpiusq; mihi ueniebat in mentem, queri, quod ita uiuerem, quam gaudere, quod uiuerem. quamquam enim nulla me ipſum priuatim perculit inſignis iniuria nec mihi quidquam tali tempore in mentem uenit optare, quod non ultro mihi Cæſar detulerit: tamen nihilo minus eis conficior curis ut hoc ipſum, quod * maneam in uita, peccare me exiſtimem. careo enim cum familiariſſimis multis, quos aut mors * eripuit nobis, aut diſtraxit fuga: tum omnibus amicis, quorum beneuolentiam nobis conciliarat per me quondam, te ſocio, defenſa reſp. uerſorq; in eorum naufragijs, & bonorum direptionibus: nec audio ſolum, quod ipſum eſſet miſerum, ſed etiam id ipſum * uideo, quo*

communicatio fortunæ genus conſolationis eſt apud afflictos.

cum exſtincta reſp. ſit.

Pompeium, Catonem, Lentulos, & alios. uide ep. 9.

ep. 1. l. 6.

*quo nihil est acerbius, eorum fortunas dissipari, quibus nos olim adiutoribus illud * incendium exstinximus? & in qua urbe modo gratia, auctoritate, & gloria floruimus, in ea nunc ijs quidem omnibus caremus· obtinemus ipsius Cæsaris summam erga nos humanitatem: sed ea plus non potest, * quamuis, & mutatio omnium rerum, atque temporum. itaque, orbus ijs rebus omnibus, quibus & natura me, & uoluntas, & consuetudo assuefecerat· cum ceteris, ut quidem uideor, tum mihi ipse displiceo. natus enim ad agendum semper aliquid dignum uiro, nunc non modo agendi rationem nullam habeo, se ne cogitandi quidem: & qui antea aut obscuris hominibus, aut etiam sontibus opitulari poteram· nunc P. * Nigidio, uni omnium doctissimo, & sanctissimo, et maxima quondam gratia, & mihi certe amicissimo, ne benigne quidem polliceri possum. Ergo hoc ereptum est litterarum genus? Reliquum est, ut consoler, & afferam rationes, quibus te à molestijs coner * abducere, at eą quidem facultas, uel tui, uel alterius consolandi, in te summa est, si umquam in ullo fuit· itaque eam partem, quæ ab exquisita quadam ratione, & doctrina proficiscitur, non attingam, tibi totam relinquam. * quid sit forti, & sapienti homine dignum, quid grauitas, quid altitudo animi, quid acta tua uita, quid studia, quid artes, quibus à pueritia floruisti, à te flagitent, tu uidebis. ego, quod intel-*

Catilinæ coniurationem.

Cæsarem excusans, auertit culpã in tempora.

Latinorum omniũ post Varronem doctissimus appellatur à Gellio.

idem alijs uerbis ep. 8. & 9.

recta admonitio, cum laude tamen, ut proxime iam ostendit.

ligere, & ſentire, quia ſum Romæ, & quia curo, attendóque, poſſum, id tibi affirmo, te in iſtis moleſtijs, in quibus es hoc tempore, non diutius futurum: in ijs * autem, in quibus etiam nos ſumus, fortaſſe ſemper fore. uideor mihi perſpicere, primum ipſius animum, qui * plurimum poteſt, propenſum ad ſalutem tuam. * non ſcribo hoc temere. quo minus familiaris ſum, hoc ſum ad inueſtigandum curioſior. quo facilius, * quibus eſt iratior, reſpondere triſtius poßit, hoc eſt adhuc tardior ad te moleſtia liberandum. familiaris uero eius, et ij quidem, qui illi iucundiſſimi ſunt, mirabiliter de te & loquuntur, & ſentiunt. Accedit eodem uulgi uoluntas, uel potius conſenſus omnium. etiam illa, quæ minimum nunc quidem poteſt, ſed poßit neceſſe eſt, reſp. quaſcumq; uires habebit, ab ijs ipſis, quibus tenetur, de te propediem, mihi crede, impetrabit. Redeo igitur ad id, ut iam tibi etiam pollicear aliquid: quod primo omiſeram. nam & complectar eius familiariſſimos, qui me admodum * diligunt, multumq; mecum ſunt: & in ipſius conſuetudinem, quam adhuc meus pudor mihi clauſit, inſinuabo: & certe omnes uias perſequar, quibus putabo ad id, quod uolumus, peruenire poſſe. in hoc toto genere plura faciam, quam ſcribere audeo. * Cetera, quæ tibi à multis prompta eſſe certo ſcio, à me ſunt paratiſſima. nihil in re familiari mea eſt, quod ego meum malim eſſe, quam tuum. hac de re, & de hoc genere toto hoc

in reip. calamitate.

idem alijs uerbis ep. 8. & 9. ep. 7. l. 2.

ijs, qui in Africa bellum renouauerant. uide ep. 13. l. 6.

colligit omnia quæ ualent ad ſpem.

ut Oppius, Hirtius, Balbus, Marius, Panſa, Poſtumius. ep. 12. l. 6.

quod ad rem familiarem attinet.

ſcribo

*ſcribo parcius, quod te, id quod ipſe confido, ſperare malo, te eſſe uſurum tuis. Extremum illud eſt ut te horter, & obſecrem, animo ut maximo ſis· nec ea ſolum memineris, quæ ab alijs magnis uiris accepiſti, ſed illa etiam, quæ ipſe ingenio, ſtudioq; peperiſti. quæ ſi colliges· & ſperabis omnia optime· & quæ accident, qualiacumque erunt, ſapienter feres. Sed hæc tu melius, uel optime omnium. Ego, quæ pertinere ad te intelligam, ſtudioſiſſime omnia, diligentiſſimeq; curabo· tuorumq; * triſtiſſimo meo tempore meritorum erga me memoriam conſeruabo. Vale.*

* cum eiectus à Clodio fum.

ARG. Reſpondet ad duplicem Plancij gratulationem de recuperata Ciceronis dignitate, & de nouis eiuſdē nuptijs cum Publilia, diuortio iam facto cum Terentia.

Cicero S. D. Cn. Plancio. 14

BINAS à te accepi litteras, Corcyræ datas: quarum alteris mihi gratulabare, quod audiſſes meam me priſtinam dignitatem obtinere· alteris dicebas, te uelle, quæ egiſſem, bene, ac feliciter* eue nire. Ego autem, ſi dignitas eſt bene de rep. ſentire, & bonis uiris probare, quod ſentias· obtineo dignitatem meam. ſin autem in eo dignitas eſt, quod ſentias· aut re efficere ſi poſſis, aut denique libera oratione defendere: ne * ueſtigium quidem ullum eſt reliquum nobis dignitatis: agiturq; præclare, ſi noſmet ipſos regere poſſumus· ut ea, quæ partim iam adſunt, partim impendēt, moderate feramus:*

apud Cæſarem.

de nuptijs Publiliæ. Plutarchus, & in epiſtolis ad Att.

epiſt. 1. lib. 10.

& reliquijs Pompeianarum partium in Africa renouato, ducibus Scipione, Pompeij socero, Catone, Iubarege.

*quod est difficile in eiusmodi *bello, cuius exitus ex altera parte cædē ostentat, ex altera seruitutem. quo in periculo non nihil me consolatur, cum recordor, hæc me tum uidisse, cum secundas etiam res nostras, non modo aduersas, pertimescebā uidebamque, quanto periculo de iure publico discepta retur armis: quibus si ij uicissent, ad quos ego, pacis spe, non belli cupiditate adductus, accesseram intelligebam tamen, & iratorum hominum, & cupidorum, & insolentium quam *crudelis esset futura victoria: sin autem victi essent, quantus interitus esset futurus ciuium partim amplissimorum, partim etiam optimorum: * qui me hæc prædicentem, atque optime consulentem saluti suæ, malebant nimium timidum, quam satis prudentem, existimari. Quod autem mihi de eo, quod egerim, gratularis: te ita uelle, certo scio: sed ego tam misero tempore nihil noui consilij cepissem, nisi in * reditu meo nihilo meliores * res domesticas, quam remp. offendissem. quibus enim pro meis immortalibus beneficijs carissima mea salus, et meæ fortunæ esse debebant· cum propter eorum scelus nihil mihi intra meos parietes tutum, nihil insidijs uacuum uiderem· nouarum me necessitudinum fidelitate contra *ueterum perfidiam muniendum putaui. Sed de nostris rebus satis, uel etiā nimium multa. De tuis, uelim, ut eo sis animo, quo debes esse, id est ut ne quid tibi præcipue timendū putes. si enim status erit aliquis ciuitatis· quicumque*

ep. 9. h. l. & 21. lib. 5.

intelligit Domitium, Lentulū, Scipionē, pugnandi maxime cupidos. ep. 1. h. l. & 6. lib. 9.

post pugnam Pharsalicam. Terentiæ negligentia deminutas.

hic Quinctum fratrem, & filiū significat, ut apparet ex lib. 11. ad Atticum.

*que erit, te omnium periculorum uideo expertem fore. nam *alteros tibi iam placatos esse intelligo, *alteros numquam iratos fuisse. De mea autem in te uolũtate sic, uelim, iudices, me, quibuscumq; rebus opus esse intelligam, quamquam uideam, quis sim hoc tempore, & quid possim, opera tamẽ, & consilio, studio quidem certe rei, famæ, saluti tuæ præsto futurum. Tu, uelim, & quid agas, & quid actũrum te putes, facias me quam diligentissime certiorem. Vale.*

Cæsarem. Pompeium.

ep. 2. l. 1. & 13. & 14. lib. 6.

ARG. Hortatur, ut communem fortunam fortiter ferat.

Cicero S. D. Plancio. 15

*ACCEPI perbreues tuas litteras: quibus id, quod scire cupiebam, cognoscere non potui: cognoui autem id, quod mihi dubium non fuit. nam, quã fortiter ferres communes miserias, non intellexi quam me amares, facile perspexi. sed hoc scieram illud si scissem, ad id meas litteras accõmodassem. sed *tamen etsi antea scripsi, quæ existimaui scribi oportere: tamen hoc tempore breuiter commonendum putaui, ne quo periculo te proprio existimares esse. in magno omnes, sed tamen in communi sumus. quare non debes aut propriã fortunam, & præcipuam postulare, aut communem recusare. quapropter eo animo simus inter nos, quo semper fuimus: quod de te sperare, de me præstare possum. Vale.*

pro tametsi, rarissime usurpatum. l. 3. de or. ex uetere poeta, At Romanus homo, tamen etsi res benegesta est, Corde suo trepidat. & Q. Cicero de petitione consulatus, in extremo, & ad Att. ep. 17. l. 5.

CICERONIS EPISTOLARVM, AD METELLVM, ET Alios, Liber V.

ARGVMENTVM.

Queritur Metellos Celer, qui Galliam proconsul regebat, Metellum Nepotem, fratrem suum, à Cicerone oppugnatum. uidetur esse paullo arrogantior epistola.

Q. Metellus Q. F. Celer procos. S. D. M. Tullio Ciceroni.

non propie dictum. uide sequentem epistolam.

*SI VALES, bene est. Existimarã, pro mutuo inter nos animo, et pro * reconciliata gratia, neque me absentem ludibrio læsum iri, nec Metellum fratrem, ob dictum, capite, ac fortunis per te oppugnatum iri. quem si parum pudor ipsius defendebat uel * familiæ debebat*

nobilissimæ, licet plebeiæ.

*nostræ dignitas, uel meum studium erga nos, remque pub. satis subleuare. nunc uideo illum circumuentum, me desertum à quibus minime conueniebat. itaque in luctu, & squalore sum, qui prouinciæ, qui * exercitui præsum, qui bellum gero. quæ*

in Piceno contra Catilinam. Sallustius.

quoniam nec ratione, nec maiorum nostrorum clementia administrastis: non erit mirandum, si uos pœnitebit. Te tam mobili in me meosq; esse animo, non sperabam. Me interea nec domesticus dolor, nec cuiusquam iniuria à rep. abducet. Vale.

ARG. Excusat se de Metello Nepote, suáque in ipsum Celerem merita commemorat.

M. Cicero

M. Cicero S. D. Q. Metello Q. F. Celeri procos. 2

*SI TV, exercitusq; ualetis, bene est. Scribis ad me, te existimasse pro mutuo inter nos animo, & pro reconciliata gratia numquam te à me ludibrio lesum iri. quod cuiusmodi sit, satis intelligere non possum: sed tamen suspicor ad te esse allatum, me, in senatu cum disputarem, permultos esse, qui remp. à me conseruatam dolerent, dixisse à te * propinquos tuos, quibus negare non potuisses, impetrasse, ut ea, quæ statuisses tibi in senatu de mea laude esse dicenda, reticeres. quod cum dicerem, illud adiunxi: mihi tecum ita dispertitum officium fuisse in reip. salute retinenda, ut ego urbem à * domesticis insidijs, & ab intestino scelere, tu Italiam et ab * armatis hostibus, & ab occulta coniuratione defenderes: atq; hanc nostram tanti, & tam præclari muneris societatem à tuis propinquis labefactatam: qui, cum tu à me rebus amplissimis, atque honorificentissimis ornatus esses, timuissent, ne qua mihi pars abs te uoluntatis mutuæ tribueretur. Hoc in sermone, cũ à me exponeretur, quæ mea expectatio fuisset orationis tuæ, quantoq; in errore uersatus essem: uisa est oratio non iniucunda, & mediocris quidam est * risus consecutus, non in te, sed magis in errorem meum, & quod, me abs te cupisse laudari, aperte, atque ingenue confitebar. Iam, hoc non potest in te*

notat Metellũ Nepotem, Metelli Celeris fratrem.

Lentuli, & Cethegi. Catilinã significat, & Manliũ, qui exierant, uocibus & minis extrusi Ciceronis cõsulis: qua de re quatuor exstant orationes.

quia meam inanem ambitionem fatebar.

*non honorifice esse dictum, me in clarissimis meis, atque amplissimis rebus tamen aliquod testimonium tuæ uocis habere uoluisse. Quod autem ita scribis, pro mutuo inter nos animo: quid tu existimes esse in amicitia mutuum, nescio: equidem hoc arbitror, cum * par uoluntas accipitur, & redditur. Ego si hoc dicam, me tua caussa prætermisisse prouinciam, tibi ipse leuior uidear esse. meæ enim rationes ita tulerunt: atque eius mei consilij maiorem in dies singulos fructum, uoluptatemq; capio. illud dico, me, ut primum in concione * prouinciam deposuerim, statim, quemadmodum eam tibi traderem, cogitare cœpisse. Nihil dico de * sortitione uestra: tantum te suspicari uolo nihil in ea re per collegam meum me inscio esse factum. Recordare cetera: quam cito senatum illo die, facta sortitione, coegerim: quam multa de te uerba fecerim: cum tu ipse mihi dixisti, orationem meam non solum in te honorificam, sed etiam in * collegas tuos contumeliosam fuisse. Iam illud S. C. quod eo die factum est, ea præscriptione est, ut, dum id exstabit, officium meum in te * obscurum esse non possit. Postea uero quam profectus es, uelim recordere, quæ ego de te in senatu egerim, quæ in concionibus dixerim, quas ad te litteras miserim. Quæ cum omnia collegeris: tu ipse uelim iudices, satis ne uideatur his omnibus rebus tuus aduentus, cum proxime Romam ueneris, mutuo respondisse.*

aculeus in Metellum, quasi parem uoluntatem non reddiderit.

Galliam. oratio in Pisonem.

prouincias aut sortiebantur, aut cõparabãt inter se. Liuius, & alij.

prætores: nam erat prætor Metellus, quo tempore prouincia est sortitus.

ob eorum claritatem, qui scribẽdo afferunt. quæ S.C. auctoritates dicebantur.

Quod

*Quod scribis de reconciliata nostra gratia: non intelligo, cur reconciliatam esse dicas, quæ numquam immutata est. Quod scribis, non oportuisse Metellum, fratrem tuum, ob dictum à me oppugnari: primum, hoc uelim existimes, animum mihi istum tuum uehementer probari, & fraternam plenam humanitatis, ac * pietatis uoluntatem deinde, si qua ego in re fratri tuo reip. causſa restiterim· peto, ut mihi ignoscas. tam enim sum amicus reip. quam qui maxime. si uero meam salutem contra illius impetum in me crudelissimum defenderim: satis habeas, nihil me etiam tecum de tui fratris iniuria conqueri. quem ego cum comperissem omnem sui tribunatus conatum in meam perniciem parare, atque meditari·egi cum * Claudia, uxore tua, & cum uestra sorore * Mucia, cuius erga me studium, pro Cn. Pompeij necessitudine, multis in rebus perspexeram, ut eum ab illa iniuria deterrerent. Atque ille, quod audisse credo, pridie Kal. Ian. qua iniuria nemo umquam in aliquo magistratu improbissmus ciuis affectus est, ea me consulem affecit, cum remp. conseruassem· atque abeuntem magistratu concionis habendæ potestate * priuauit. cuius iniuria mihi tamẽ honori summo fuit. nam, cum ille mihi nihil, nisi ut iurarem, permitteret· magna uoce * iuraui uerissimum, pulcherrimumq́, iusiurandum: quod populus item magna uoce, me uere iurasse, iurauit. Hac accepta*

pium Metellũ, sed non equum dicit esse.

sorore P. Clodij.

uxore Cn. Pompeij, ut est apud Dionem, Plutarchum, Pedianum, & alios.

pro ea potestate, quam tribunus pl. habebat.

iurauit, remp. à se seruatam, in oratione in Pisonem, & pro domo.

accepta tam insigni iniuria, tamen illo ipso die misi ad Metellum communes amicos, qui agerent cum eo, ut ab illa mente desisteret. quibus ille respondit sibi non esse integrum. etenim paullo ante in concione dixerat, ei, qui in alios animaduertisset indicta caussa, dicendi ipsi potestatem fieri non oportere. hominem grauem, & ciuem egregium qui, qua pœna senatus, consensu bonorum omnium, eos affecerat, qui urbem incendere, magistratus, ac senatum trucidare, bellum maximum conflare uoluissent, eadem dignum iudicaret eum, qui curiam cæde, urbem incendijs, Italiam bello liberasset. itaque ego Metello fratri tuo præsenti restiti. nam in senatu *Kal. Ian. sic cum eo de rep. disputaui, ut sentiret sibi cum uiro forti, & constanti esse pugnandum. Ad III. non. Ian. cum* agere cœpisset, tertio quoque uerbo orationis suæ me appellabat, mihi minabatur: neque illi quidquam deliberatius fuit, quam me, quacumque ratione posset, non iudicio, neque* disceptatione, sed ui, atque impressione euertere. huius ego temeritati si uirtute, atque animo non* restitissem quis esset, qui me in consulatu non* casu potius existimaret, quam consilio fortem fuisse? Hæc si Metellum cogitare de me nescisti: debes existimare, te maximis de rebus à fratre esse celatum. sin aliquid impertiuit tibi sui consilij: lenis à te, et facilis existimari debeo, qui nihil tecum de his ipsius rebus ex postu-

Catilinæ socios.

pridie consulatum absolueret. in senatu.

iudiciale uerbum.

hoc usus est uerbo, ut ostenderet, non oppugnationem suam fuisse, sed defensionem. Phil. 6.

*poſtulem. etſi intelligis, non me dicto Metelli, ut ſcribis, ſed conſilio eius, animoq; in me inimiciſſimo eſſe commotum. Cognoſce nunc humanitatem meam: ſi*humanitas appellanda eſt in acerbiſſima iniuria remiſſo animi, ac* diſſolutio. Nulla eſt à me umquam ſententia dicta in fratrem tuum. quotieſcumq; aliquid eſt actum, ſedens ijs aſſenſi, qui mihi* leniſſime ſentire uiſi ſunt. addam illud etiam: quod iam ego curare non debui, ſed tamen fieri non moleſte tuli, atque etiam, ut ita fieret, pro mea parte adiuui: ut S.C. meus inimicus, quia tuus frater erat, ſubleuaretur. Quare non ego oppugnaui fratrem tuum, ſed fratri tuo repugnaui: nec in te, ut ſcribis, animo fui mobili, ſed ita ſtabili, ut in mea erga te uoluntate, etiam deſertus ab officijs tuis, permanerem. Atque hoc ipſo tempore tibi, pæne minitanti nobis per litteras, hoc reſcribo, atque reſpondeo. Ego dolori tuo non ſolum ignoſco, ſed ſummam etiam laudem tribuo. meus enim me ſenſus, quanta uis fraterni ſit amoris, admonet. à te peto, ut tu quoq; *æquum te iudicem dolori meo præbeas: ſi acerbe, ſi crudeliter, ſi ſine cauſſa ſum à tuis oppugnatus, ut ſtatuas mihi non modo non cedendum, ſed etiam tuo, atque exercitus tui auxilio in eiuſmodi cauſſa utendum fuiſſe. Ego te mihi ſemper amicum eſſe uolui: me ut tibi amiciſſimum eſſe intelligeres, laboraui. maneo in uoluntate, &,* quoad uoles tu, permanebo: citiusq; amore tui fratrem tuum odiſſe deſinam, quam*

quæ laudatur: at animi diſſolutio reprehenditur.

cum ageretur de Nepote reip. adminiſtratione ſummouendo, Suet. in Iulio.

eodem modo locutus eſt ep. 1. lib. 2.

ita humanitatẽ præfefert, ut tamen grauitatem non abijciat.

quam illius odio quidquam de noſtra beneuolentia detrahatur. Vale.

ARG. Quæ ſequitur epiſtola, non dubito quin Metelli Celeris potius ſit, quam Nepotis, & in epiſtola Nepotem puto ſignificari.

Q. Metellus Nepos S.D. Ciceroni. 3

maledicta in te iniquiſsima.

*HOMINIS importuniſsimi *contumeliæ, quibus me crebris concionibus onerat, tuis erga me officijs leniuntur: &, ut ſunt leues huiuſmodi homines, à me deſpiciuntur: libenterq; commutata perſona, te mihi fratris loco eſſe duco. de illo ne meminiſſe quidem uolo: tametſi bis eum inuitum ſeruaui. De me, meisq; rebus, ne uobis multitudine litterarum moleſtior eſſem, ad Lollium perſcripſi: de rationibus etiam prouinciæ quid uellem fieri,*

quod puto eſſe difficile, cum à fratre meo grauiſsimam iniuriam acceperis.

*ut is uos doceret, & commonefaceret. Si *poteris, uelim priſtinam tuam erga me uoluntatem conſerues. Vale.*

ARG. Studium, & auxilium Metelli Nepotis, conſulatum gerentis, exſul implorat.

Cicero S. D. Metello Nepoti cos. 4.

LITTERAE Quincti fratris, & T. Pomponij, neceſſarij mei, tantum mihi ſpei dederant, ut in te

P. Lentulo conſule, qui retulit ad ſenatum de Cicerone reſtituendo.

non minus auxilij, quam in tuo collega, mihi conſtitutum fuerit. itaq; ad te litteras ſtatim miſi: per quas, ut fortuna poſtulabat, & gratias tibi egi, & de reliquo tempore auxilium petij. poſtea mihi non

tam

*tam meorum litteræ, quam sermones eorum, qui hac iter faciebant, animum tuum immutatum significabant: quæ res fecit, ut tibi litteris obstrepere non auderem. nunc mihi Quinctius, frater meus, *mitissimam tuam orationem, quam in senatu habuisses, perscripsit: qua inductus, à te scribere sum coactus: et abs te, quantum tua fert uoluntas, peto, quæsoq;, ut tuos mecum serues potius, quam propter arrogantem crudelitatem *tuorum me oppugnes. tu, tuas inimicitias ut reip. donares, te uicisti: alienis ut contra remp. confirmes, adducere? quod si mihi tua clementia opem tuleris: omnibus in rebus me fore in tua potestate tibi confirmo. sin mihi neque *magistratum, neque senatum, neque populum auxiliari propter eam uim, quæ me cum resp. uicit, licuerit, uide, ne, cum uelis reuocare tempus omnium conseruandorum, cum, qui seruetur, non erit, non possis. Vale.*

quod ab eo, qui ante fuerit inimicus, satis uidetur.

Clodianorum. nam & lib. 4. ad Att. epist. 3. appellatur hic Metellus frater P. Clodij, Ciceronis inimici.

consulem P. Lẽtulum, ad salutẽ Ciceronis maxime propensum.

ARG. Exprobat Antonio, qui Macedoniam proconsul regebat, ingrati animi uitium; deinde Atticum illi commendat.

Cicero S.D. Antonio M.F. imp. 5

ETSI statueram nullas ad te litteras mittere, nisi commendaticias: non quod eas intelligerem satis apud te ualere: sed, ne ijs, qui me rogarent, aliquid de nostrâ coniunctione imminutum esse ostenderem. tamen cum T. Pomponius, homo omnium meorum in te studiorum, & officiorum

miror, cur, imperatori, adscribat. cum. in prouincia male rem ab eo gestam, Dio, Obsequẽs, epitome Liuiana significet.

ciorum maxime conscius, tui cupidus, nostri amantissimus, ad te proficisceretur· aliquid mihi scribendum putaui, præsertim * cum aliter ipsi Pomponio satisfacere non possem. Ego si abs te summa officia desiderem, mirum nemini uideri debeat. omnia enim à me in te profecta sunt, quæ ad tuum * commodum, quæ ad honorem, quæ ad dignitatem pertinerent. pro his rebus nullam mihi abs te relatam esse gratiam, tu es optimus testis. contra etiam esse aliquid abs te profectum, ex multis audiui: nam, comperisse me, non audeo dicere· ne forte id ipsum uerbum ponam, quod abs te aiunt falso in me solere conferri. sed ea, quæ ad me * delata sunt, malo te ex Pomponio, cui non minus molesta fuerunt, quam ex meis litteris, cognoscere. meus in te animus quam singulari officio fuerit, & senatus, & populus R. testis est· tu, quam gratus· erga me fueris, ipse existimare potes· quantum mihi debeas, ceteri existiment. ego, quæ tua caussa antea feci, uoluntate sum adductus, posteaq; * constantia: sed * reliqua, mihi crede, multo maius meũ studium, maioremq; grauitatem, & laborem desiderant: quæ ego si non profundere ac perdere uidebor, omnibus meis uiribus sustinebo: sin ingrata esse sentiam· non committam, ut tibi ipse insanire uidear. ea quæ sint, & cuiusmodi, poteris ex Pomponio cognoscere. Atque ipsum tibi Pomponium ita commendo, ut, quamquam ipsius caussa confido te facturum esse omnia, tamen abs te hoc petam, ut, si quid

significat se inuitum scripsisse.

ad augendã copiam. hic est locus cum illo cõferendus. ep. 8.

uide ad Att. ep. 10. lib. 1.

ep. 8. iudicium, quod in Antoniũ parabatur, M. Cœlio accusatore: quo in iudicio Antonium Cicero defendit. uide orat. pro Cœlio, & ad Att. ep. x. lib. 1.

si quid resident in te amoris erga me, id omne in Pomponij negotio ostendas. hoc mihi gratius facere nihil potes. Vale.

ARG. Narrat, se diligentiam adhibuisse, ne Sextio succederetur. adscribit de domo à se empta.

Cicero S.D.P. Sextio L.F. procos. 6

*CVM ad me Decius librarius uenisset· egissetque mecum, ut operam darem, ne tibi hoc tempore succederetur: quamquam illum hominem frugi et tibi amicum existimabam· tamen, quod memoria tenebam, cuiusmodi ad me litteras antea misisses, non satis credidi homini prudenti, tam ualde esse mutatam uoluntatem tuam. sed postea quam & Cornelia tua Terentiam conuenit· & ego cum Q. Cornelio locutus sum: adhibui diligentiam, quoties cum q. senatus fuit, ut adessem: plurimum q. in eo negotij habui, ut Q. Fusium tribunum pl. et ceteros, ad quos * tu scripseras, cogerem mihi potius credere, quam tuis litteris. omnino res tota in mensem Ianuariũ reiecta erat, sed facile obtinebatur. Ego, tua gratulatione commotus, quod ad me pridem scripseras, uelle te bene euenire, quod de Crasso domũ emissem, emi eam ipsam domum *XXXV, aliquanto post tuã gratulationem. itaq. nunc me scito tantum habere æris alieni, ut cupiam * coniurare, si quis me recipiat. sed partim odio inducti me excludunt, & aperte uindicem coniurationis*

ut tibi succederetur, contra quam Decius mecum egerat.

id est tricies quinquies. Gel. l. 12. c. 12.

alludit ad coniurationem Catilinæ, ex ære alieno contractã.

odcrunt: partim non credunt· & à me insidias me
tuunt· nec putant ei nummos deesse posse, qui ex
de off. lib. 2. libri ueteres, omni; pro, cuiuis. debitor, qui soluendo esse possit. ** obsidione feneratores exemerit. * omnino semissibus magna copia est: ego autem meis rebus gestis hoc sum assecutus, ut * bonum nomen existimer. Domum tuam, atque adificationem omnem perspexi, & uehementer probaui. * Antonium, etsi eius in me officia omnes desiderant, tamen in senatu grauissime, ac diligentissime defendi· senatúmque uehementer oratione mea, atque auctoritate commoui. Tu ad me uelim litteras crebrius mittas. Vale.*

collegam suum in consulatu, quẽ postea Cœlius accusauit. uide orationem pro M. Cœlio.

ARG. Leuiter expostulat, quod Pompeius sibi de oppressa Catilinæ coniuratione non esset pro rei magnitudine litteris gratulatus.

Cicero S. D. Cn. Pompeio Cn. F. Magno, imp. 7

eõfecto Mithridatico bello. *SI TV, exercitusq; ualetis, bene est. Ex* litteris tuis, quas publice misisti, cepi una cum omnibus incredibilem uoluptatem. tantam enim spem otij ostendisti, quantam ego semper omnibus, te uno fretus, pollicebar. sed hoc scito, tuos ueteres hostes, nouos amicos, uehementer litteris perculsos, atque ex magna spe deturbatos, iacere. Ad me autem litteras quas misisti, quamquam exiguam significationem tuæ erga me uoluntatis habebant, tamen mihi scito iucundas fuisse. nulla enim re tam latari soleo, quam meorum officiorum conscientia.*

*entia. quibus si quando non * mutuo respondetur apud me plus officij residere, facillime patior. illud non dubito, quin, si te mea summa erga te studia parum mihi adiunxerunt, resp. nos inter nos conciliatura, coniunctura q, sit. ac, ne ignores, quid ego in tuis litteris desiderarim: scribam aperte, sicut & mea natura, & nostra amicitia postulat. Res eas gessi, quarum aliquam in tuis litteris, & nostræ necessitudinis, & reip. caussa, gratulationem exspectaui: quam ego abs te prætermissam esse arbitror, quod uerebare, ne * cuius animum offenderes. sed scito, ea, quæ nos pro salute patriæ gessimus, orbis terræ iudicio, ac testimonio comprobari. quæ, cum ueneris, tanto consilio, tantáque animi magnitudine à me gesta esse cognosces, ut tibi, multo maiori, quam Africanus fuit, me, non multo minorem, quam Lælium, facile & in repub. & in amicitia adiunctum esse patiare. Vale.*

mordet Pompeium ut immemorem beneficij: habuerat enim Cicero orationem pro lege Manilia de bello Mithridatico illi demãdando.

ut Crassi aut Cæsaris, qui coniuratos non esse interficiendos sensit.

ARG. Officium suum in Crassum prædicat; omniáque pollicetur, quæ ad alijs commodum, aut amplitudinem pertinebunt.

Cicero. S. D. M. Licinio P. F. Crasso. 8

** QVANTVM meum studium exstiterit dignitatis tuæ uel tuendæ, uel etiam augendæ, non dubito, quin ad te omnes tui perscripserint, non enim fuit aut mediocre, aut obscurum, aut eiusmodi, quod silentio posset prateriri. nam & cum*

proficiscebatur Crassus ad bellum Parthicum.

Domitio, & Appio.

consulibus, & cum multis consularibus tanta contentione decertaui, quanta numquam antea ulla in causſa: ſuſcepiq; mihi perpetuam propugnationem pro omnibus ornamentis tuis: ueteriq́ue noſtræ neceſsitudini iamdiu debitum, ſed multa uarietate temporum interruptum officium cumulate reddidi. Neque mehercule umquam mihi tui aut colendi, aut ornandi uoluntas defuit: ſed quædam peſtes hominum, laude aliena dolentium, & te non numquam à me alienarunt, et me aliquando * immutarunt tibi. ſed exſtitit tempus optatum mihi magis, quam ſperatum, ut, flòrentiſſimis tuis rebus, mea perſpici poſſet, & memoria noſtræ uoluntatis, & amicitiæ fides. ſum enim conſecutus, non modo ut domus tua tota, ſed ut cuncta ciuitas me tibi amiciſſimum eſſe cognoſceret. itaque & præſtantiſſima omnium feminarum* uxor tua, & eximia pietate, uirtute, gratia* tui Craſſi meis conſilijs, monitis, ſtudijs, actionibusq; nituntur: & ſenatus, populusq; R. intelligit, tibi abſenti nihil eſſe tam promptum, aut tam paratum, quam in omnibus rebus, quæ ad te pertineant, operam, curam, diligentiam, auctoritatem meam. Quæ ſint acta, quæque agantur, domeſticorum tibi litteris declarari puto. De me ſic exiſtimes, ac tibi perſuadeas uehementer uelim: non me repentina aliqua uoluntate, aut fortuito ad tuam amplitudinem meis officijs amplectendam incidiſſe, ſed, ut primum forum

fuerat enim ſi multas inter eos. Plutarchus.

Ieuius eſt, quam alienarunt: & huius immutationis cauſſam in alios confert.

Suet. in Iulio.

filij, Marcus, & Publius; quorũ Marcus Cęſaris in Gallia quæſtor, Publius legatus fuit. Cęſar de bel. Gal.

*forum attigerim, ſpectaſſe ſemper, ut tibi poſſem quã maxime eſſe coniunctus. quo quidem ex tempore, memoria teneo, neque meam tibi obſeruantiam, neque mihi tuam ſummam beneuolentiam, ac liberalitatem defuiſſe. ſi qua interciderunt, non tam re, quam ſuſpicione uiolata ea cum fuerint & falſa, & inania, ſint euulſa ex omni memoria uitaq; noſtra. is enim tu uir es, & eum me eſſe cupio, ut, quoniam in eadem reip. tempora incidimus, coniunctionem, amicitiamq; noſtram utrique noſtrum laudi ſperem fore. Quamobrem tu, quantum tuo iudicio tribuendum nobis eſſe putes, *ſtatues ipſe, &, ut ſpero, ſtatues ex noſtra dignitate: ego uero tibi profiteor, atque polliceor eximium, & ſingulare meum ſtudium in omni genere officij, quod* ad honeſtatem, & gloriam tuam ſpectet. in quo, etiam ſi multi mecum contendent, tamen, cum reliquis omnibus, tum Craſſis tuis iudicibus, omnes facile ſuperabo: quos quidem ego ambos unice diligo, ſed in Marco beneuolentia impari: hoc magis ſum * Publio deditus, quod me, quamquam à pueritia ſua ſemper, tamen hoc tempore maxime, ſicut alterum parentem, & obſeruat, & diligit. Has litteras uelim exiſtimes fœderis habituras eſſe uim, non epiſtolæ: méque ea, quæ tibi promitto, ac recipio, ſanctiſſime eſſe obſeruaturum, diligentiſſiméque facturum. Quæ à me ſuſcepta defenſio eſt, te abſente, dignitatis tuæ, in ea iam ego non ſolũ amicitiæ noſtræ, ſed etiam*

ab ineunte igitur adoleſcentia. nam adoleſcẽtes uirili toga ſumpta anno ætatis XVII, in forum ibant.

pariæ officia modeſte poſtulat.

ep. 1. lib. 10.

hic enim Ciceroni patrem cõciliau it. uide Plutarchum in Craſſo.

nide ep.5. *tiam * constantiæ meæ causſa permanebo. quamobrē ſatis eſſe hoc tēpore arbitratus ſum, hoc ad te ſcribere· me, ſi quid ipſe intelligerem aut ad uo-*

epiſt.5. *luntatem, aut ad * commodum, aut ad amplitu-*

idem ep. 8. l. 6. *dinem tuam pertinere, mea * ſponte id eſſe factu-rum. ſin quippiam aut à te eſſem admonitus, aut à tuis, effecturum, ut intelligeres, nihil neque te ſcripſiſſe, neque quemquam tuorum fruſtra ad me detuliſſe. quamobrem uelim ita & ipſe ad me ſcribas de omnibus minimis, maximis, mediocribuſq;*

ange copiā ex aliis locis. ep. 3. 4. & 6. l. 1. *rebus, ut ad hominem amiciſſimum· & tuis præcipias, ut * opera, conſilio, auctoritate, gratia mea ſic utantur in omnibus publicis, priuatis, forenſibus, domeſticis tuis, amicorum, hoſpitum,*

quo tenentur amici tui, hoſpites, clientes. *cliētum tuorū negotijs, ut, quoad eius fieri poſſit, præſentiæ tuæ * deſiderium meo labore minuatur. Vale.*

ARG. Vatinius ex conſulatu à Cæſare dictatore in Illyricum miſſus, commendat ſuam dignitatem Ciceroni contra maleuolorum obtrectationes.

P. Vatinius imp. S. D. Ciceroni ſuo. 9

*SI uales, bene eſt. ego ualeo. Si tuam conſuetudinem in patrocinijs tuendis ſeruas, P. Vatinius cliens ad te uenit, qui pro ſe cauſſam dicier uult. non puto repudiabis in honore, quē in periculo recepiſti. ego autem quem potius adoptem, aut inuocem, quam illum, quo * defendente uincere didici? an uerear, ne, qui potentiſſimorum hominum con-*

captat beneuolentiam à commemoratione.

ſpiratio-

*ſpirationem neglexerit pro mea ſalute, is pro honore meo, puſillorum, ac maleuolorum obtrectationes, & inuidias non proſternat, atque obterat? Quare, ſi me, ſicut ſoles, amas ſuſcipe me totum, atque hoc, quidquid eſt oneris, ac muneris, pro mea dignitate tibi tuendum, ac ſuſtinendum puta. ſcis meam fortunam neſcio quo modo facile obtrectatores inuenire, nō meo quidem mehercule merito: ſed quanti id refert, ſi tamen fato neſcio quo accidit? ſi quis forte fuerit, qui noſtræ dignitati obeſſe uelit peto à te, ut tuam conſuetudinem, & liberalitatē in me abſente defendēdo mihi præſtes. Litteras ad ſenatum noſtris de rebus * geſtis quo exemplo miſeram, infra tibi perſcripſi. Dicitur mihi tuus ſeruus anagnoſtes † fugitiuus cum Vardæis eſſe: de quo tu mihi nihil mandaſti: ego tamen, terra, mariq; ut conquireretur, præmanduui: & profecto tibi illum reperiam, niſi ſi in * Dalmatiam aufugerit: & inde tamen aliquando eruam. Tu nos fac ames. Vale. ad V. id. Quinct. ex caſtris, Narona.*

acceptis beneficij. de quo beneficio Valerius Max. l. 4. c. 3.

in Dalmatia.

de hoc ſeruo ut de ep. 77. l. 13.

Dalmatiæ nomen ab urbe Daimno deductum, ſignificat Strabo l. 7.

ARG. Scribit hæc, de Dionyſio Ciceronis ſeruo, de Catilio pirata, de rebus à ſe in Dalmatia geſtis, pro quibus ſupplicationes ſibi decerni poſtulat.

Vatinius imp. S. D. Ciceroni. 10

SI uales, bene eſt: ego quidem ualeo. De Dionyſio tuo adhuc nihil extrico, & eo minus, quod me frigus Dalmaticum, quod illinc eiecit,

etiam hic refrigerauit. sed tamen non desistam, quin illum aliquando eruam. Sed tamen omnia mihi * dura imperas. de Catilio nescio quid ad me scripsisti deprecationis diligentissimæ. apage te cum nostro Sex. Seruilio: nam mehercule ego illum quoq; amo. sed huiuscemodi uos clientes, huiusmodi caussas recipitis? hominem unum omnium crudelissimum, qui tot ingenuos, matres familias, ciues R. occidit, arripuit, dispersidit, regiones uastauit? simius, non semissis homo, contra me arma tulit: & eum bello cepi. sed tamen, mi Cicero, quid facere possum? omnia mehercule cupio, quæ tu mihi imperas. meam animaduersionem, & supplicium, quo usurus eram in eum, quem cepissem, remitto tibi, & condono. quid illis respondere possum, qui sua bona directa, naues expugnatas, fratres, liberos, parentes occisos, actione expostulant? si mehercule Appij * os haberem, in cuius locum suffectus sum: tamen hoc sustinere non possem. quid ergo est? faciam omnia sedulo, quæ te sciam uelle. defenditur à Q. Volusio, tuo discipulo. si forte ea res poterit aduersarios fugare, in eo maxima spes est. Nos, si quid erit istic opus, defendes. Cæsar adhuc mihi iniuriam facit: de meis supplicationibus, & rebus gestis Dalmaticis adhuc non * refert: quasi uero non iustissimi triumphi in Dalmatia res gesserim. nam, si hoc exspectandum sit, dum totum bellum conficiam: uiginti oppida sunt Dalmatiæ antiquæ: quæ * ipsi sibi ad-

cum neque seruum possim inuenire, neque de Catilio, quod petis, facile cõcedere.

si essem ita impudens, ut est Appius, ore scilicet durissimo.

relatio ad senatum consulum erat, & Consul erat Cæsar.

Dalmatæ.

adſciuerunt, amplius ſexaginta. hæc niſi omnia expugno, ſi mihi ſupplicationes non decernuntur: longe alia condicione ego ſum, ac ceteri imperatores.

*Ego, poſt ſupplicationes mihi decretas, in Dalmatiam profectus ſum: ſex oppida ui oppugnando cepi: vnum * hoc, quod erat maximum, quater à me iam captum: quattuor enim turres, et quattuor muros cepi, & arcem eorum totam: ex qua me niues, frigora, imbres detruſerunt: indignéque, mi Cicero, oppidum captum, & bellum iam confectum relinquere ſum coactus. Quare te rogo, ſi opus erit, ad Cæſarem meam cauſſam agas, néque tibi in omnes * partes defendendum putes, hoc exiſtimans, neminem te tui amantiorem habere. Vale. nonis Dec. Narona.*

proxime à ſe relictum.

ep. 10. l. 4.

ARG. Suum ſtudium erga uxorem Vatinij, ipſúmq; Vatinium ſignificat. rogat deinde, ut omnino ſibi remittat ſeruum ſuum fugitiuum Dionyſium.

Cicero S. D. Vatinio imp. 11

GRATA tibi eſſe officia mea, non miror. cognoui enim te gratiſſimum omnium: idq; numquam deſtiti prædicare. nec enim tu mihi gratiam modo habuiſti, uerum etiam cumulatiſſime retuliſti. quamobrem reliquis tuis rebus omnibus pari me ſtudio erga te, & eadem uoluntate cognoſces. Quod mihi feminam primariam Pompeiam, uxorem tuam, commendas: cum

epiſtolam Vatinij, cui hæc reſpondet, periſſe conſtat.

*Sura noſtro ſtatim, tuis litteris lectis, locutus ſum, ut ei meis uerbis diceret, ut, quidquid opus eſſet, mihi denunciaret me omnia, quæ ea uellet, ſummo ſtudio, curáq; facturum: itaque faciam eamq;, ſi opus eſſe uidebitur, ipſe conueniam. tu tamen ei uelim ſcribas, ut nullam rem neque tam magnam, neque tam paruam putet, quæ mihi aut difficilis, aut parum me digna uideatur. omnia quæ in tuis rebus agam, & non laborioſa mihi, & honeſta uidebuntur. De Dionyſio, ſi me amas, confice. quamcumque ei fidem dederis, præſtabo. ſi uero improbus fuerit, ut eſt duces eum * captiuum in triumpho. Dalmatis dij male faciant, qui tibi moleſti ſunt: ſed, ut ſcribis, breui capientur, & illuſtrabunt res tuas geſtas: ſemper enim habiti ſunt bellicoſi. Vale.*

apparet, Dionyſium in manu Vatinij fuiſſe.

ARG. Lucceium, hiſtoriarum ſcriptorem, rogat, ut de rebus à ſe in conſulatu geſtis ſeparatum uolumen conficiat: quod illuſtrius uidebatur.

Cicero S. D. L. Lucceio Q. F. 12

hanc epiſtolam ipſe bellam uocat in epiſtola 6. lib. 4. ad Atticum.

CORAM me tecum eadem hæc agere ſæpe conantem deterruit pudor quidam pæne ſubruſticus: quæ nunc expromam abſens audacius: epiſtola enim non erubeſcit. Ardeo cupiditate incredibili, neque, ut ego arbitror, reprehendenda, nomen ut noſtrum ſcriptis illuſtretur, et celebretur tuis. quod etſi mihi ſæpe oſtendis te eſſe facturum: tamen ignoſcas uelim huic feſtinationi

mea.

*meæ. genus enim ſcriptorum tuorum etſi erat ſemper à me uehementer exſpectatum · tamen *uicit opinionem meam · neque ita uel cepit, uel incendit, ut cuperem quamcelerrime res noſtras monumentis commendari tuis. non enim me ſolum commemoratio poſteritatis ad ſpem quandã immortalitatis rapit, ſed etiam illa cupiditas, ut uel auctoritate teſtimonij tui, uel indicio beneuolentiæ, uel ſuauitate ingenij uiui perfraumur. Neque tamen, hæc cum ſcribebã, eram neſcius, quantis oneribus premere ſuſceptarum rerum, & iam inſtitutarum. ſed, quia uidebam * Italici belli, & ciuilis hiſtoriam iam pæne à te eſſe perfectam · dixeras autem mihi, te reliquas res ordiri: deeſſe mihi nolui, quin te admonerem, ut cogitares, coniunctè ne malles cum ceteris rebus noſtra contexere, an, ut multi Græci fecerunt, Calliſthenes Troicum bellum, Timæus Pyrrhi, Polybius Numantinum, qui omnes à perpetuis ſuis hiſtorijs ea, quæ dixi, bella ſeparauerunt · tu quoque item * ciuilem coniurationem ab hoſtilibus, externisqúe bellis ſeiungeres. equidem ad noſtram laudem non multum uideo intereſſe: ſed ad properationem meam quiddam interest, non te exſpectare, dum ad locum uenias, ac ſtatim, cauſſam illam totam, & tempus arripere. Et ſimul, ſi * uno in argumento, unáque in perſona mens tua tota uerſabitur · cerno iam animo, quanto omnia uberiora, atque ornatiora futura ſint. Neque*

laudatio ad colligendam beneuolentiam.

belli ſocialis: cum ſocij, ſe ciuitate extruſos indignati, arma ſumpſerunt.

Catilinariam.

ut tantum & de ciuili coniuratione, & de meo uno, à quo eſt exſtincta, cogites.

*que tamen ignoro, quam imprudenter faciam, qui primum tibi tãtum oneris imponam, (potest enim mihi denegare occupatio tua) deinde etiam, ut ornes me, postulem. quid, si illa tibi non tantopere uidentur ornanda? sed tamen, QVI semel uerecundiæ fines transierit, eum bene, & nauiter oportet esse impudentem. itaque te plane etiam atque etiam rogo, ut & ornes ea uehementius etiam, quam fortasse sentis· & in eo * leges historiæ negligas· gratiamq; illam, de qua suauissime quodam in proœmio scripsisti, à qua te affici non magis potuisse demonstras, quam Herculem * Xenophontium illum, à uoluptate ea si me tibi uehementius commendabit, ne aspernere· amoriq; nostro plusculum etiam, quam concedit ueritas, largiare. Quod si te adducemus, ut hoc suscipias: erit, ut mihi persuadeo, materies digna facultate, & copia tua. à principio enim coniurationis usque ad * reditum nostrum uidetur mihi modicum quoddam corpus confici posse. In quo & illa poteris uti ciuilium commutationum * scientia, uel in explicandis caussis rerum nouarum, uel in remedijs incommodorum· cum & reprehendes ea, quæ uituperanda duces· &, quæ placebunt, exponendis rationibus comprobabis· &, si liberius, ut consuesti, agendum putabis, multorum in nos * perfidiam, insidias, proditionem notabis. multam etiam casus nostri tibi uarietatem in scribendo*

quæ nihil præter ueritatem concedunt.

apud Xenophõtem lib. 2. Memorabilium, & de off. l. 1.

ab exsilio.

cũ te publicæ mutationis peritum ostẽdes.

notat Pompeium, & alios, à quibus contra fidem, & amicitiam proditus est; ut Clodio gratificarẽtur.

ſuppeditabunt, plenam cuiuſdam uoluptatis, quæ uehementer animos hominum in legendo ſcripto retinere poſſit. NIHIL *eſt enim aptius ad delectationem lectoris, quam temporum uarietates, fortunæqúe uiciſſitudines: quæ etſi nobis optabiles in experiendo non fuerunt, in legendo tamen erunt iucundæ.* HABET *enim præteriti doloris ſecura recordatio delectationem · ceteris uero, nulla perfunctis propria moleſtia, caſus alienos ſine ullo dolore intuentibus, etiam ipſa miſericordia eſt iucunda. Quem enim noſtrum ille moriens apud Mantineam Epaminondas non cum quadam* miſeratione delectat? qui tum denique ſibi auelli iubet ſpiculum, poſtea quam ei percunctanti dictum eſt, clypeum eſſe ſaluum: ut etiam in uulneris dolore æquo animo cum laude moreretur. Cuius ſtudium in legendo non erectum Themiſtoclis fuga, redituq́ retinetur? etenim ordo ipſe annalium mediocriter nos retinet quaſi enumeratione faſtorum: at uiri ſæpe excellentis ancipites, uariiqúe caſus habent admirationem, exſpectationem · lætitiam, moleſtiam ſpem, timorem: ſi uero exitu notabili concluduntur, expletur animus iucundiſſimæ lectionis uoluptate. quo mihi acciderit optatius, ſi in hac ſententia fueris, ut à continentibus tuis ſcriptis, in quibus perpetuam rerum geſtarum hiſtoriam complecteris, ſecernas hanc quaſi fabulam rerum, euentorumq́ noſtrorum, habet enim*

* miſeratio exilius interitu, delectatio ex animi conſtantia, & amore erga ſuos. uide hiſtoriam apud Aemilium Probũ, Iuſtinum l. 6. & Strabonem, l. 9.

ratio, cur fabulam dixerit.

enim uarios actus, multasque actiones & consiliorum, & temporum. Ac non uereor, ne * assentatiuncula quadam aucupari tuam gratiam uidear, cum hoc demonstrem, me à te potissimum ornari, celebrariqúe uelle. neque enim tu is es, qui, quid sis, nescias: & qui non eos magis, qui te non admirentur, inuidos, quam eos, qui laudent, assentatores arbitrere. neque autem ego sum ita demens, ut me sempiternæ gloriæ per eum commendari uelim, qui non ipse quoque in me commendando propriam ingenij gloriam consequatur. neque enim Alexander ille gratiæ caussa ab * Apelle potissimum pingi, & à Lysippo fingi uolebat, sed quod illorum artem cum ipsis, tum etiam sibi gloriæ fore putabat. atque illi artifices, corporis simulacra * ignotis nota faciebant: quæ uel si nulla sint, nihilo sunt tamen obscuriores clari uiri. nec minus enim est Spartiates Agesilaus ille perhibendus, qui neque pictam, neque fictam * imaginem suam passus est esse, quam qui in eo genere laborarunt. unus enim Xenophontis libellus in eo rege laudando facile omnes imagines omnium, statuasq; superauit. Atque hoc præstantius mihi fuerit & ad lætitiam animi, & ad memoriæ dignitatem, si in * tua scripta peruenero, quam si in ceterorum: quod non ingenium mihi solum suppeditatum fuerit tuum, sicut * Timoleonti à Timæo, aut ab Herodoto Themistocli, sed etiam auctoritas clarissimi, & spectatissimi uiri,

amouet à se suspicionem assentationis.

Pli. l. 7. c. 37. Hor. ep. l. 1. 2.

a actiue posuit, pro ijs, qui non nouerant. antiqua figura, de qua ui de scholium.

Dio Chrysostomus in orat. Corinthiaca.

à persona Lucceij.

Corinthio. Probus, & Plutarchus.

*uiri, & in reip. maximis, grauißimisq́ caußis cogniti, atque in primis probati: ut mihi non solum præconiũ, quod, cum in Sigæum uenisset, *Alexander ab Homero Achilli tributum esse dixit, sed etiam graue testimonium impertitum clari hominis magniqúe uideatur. placet enim Hector ille mihi * Næuianus, qui non tantum laudari se lætatur, sed addit etiam, à laudato uiro. Quod si à te non impetro· hoc est, si qua te res impedierit: (neque enim * fas esse arbitror, quidquam me rogantem abs te non impetrare) cogar fortasse facere, quod non nulli sæpe reprehendunt: scribam ipse de me, multorum tamen exemplo: & clarorum uirorum. sed, quod te non fugit, hæc sunt in hoc genere * uitia: & uerecundius ipsi de sese scribant, necesse est, si quid est laudandum· & prætereant, si quid forte reprehendendum est. accedit etiam, ut minor sit fides, minor auctoritas, multi denique reprehendant, & dicant uerecundiores esse præcones ludorum gymnicorum, qui, cum ceteris coronas imposuerint uictoribus, eorumq́ nomina magna uoce pronunciarint, cum ipsi ante ludorum mißionem corona donentur, alium præconem adhibeant, ne sua uoce ipsi se uictores esse prædicent. hæc nos uitare cupimus, &, si recipis caussam nostram, uitabimus: idqúe ut facias, rogamus. Ac, ne forte mirere, cur, cum mihi sæpe ostenderis te accuratißime nostrorum temporum consilia, atque euentus litteris*

non satis est res præclaras gerere, sed scriptore etiam excellenti opus est. apud Næuium poetã. ep. 6. l. 15.

argumentum ab amicitia.

caus. quæ ipsum à scribendo de sese deterreant.

teris mandaturum, à te id nunc tantopere, & tam multis uerbis petamus: illa nos cupiditas incendit, de qua initio scripsi, festinationis, quod alacres animo sumus, ut & ceteri, uiuentibus nobis, ex libris tuis nos cognoscant, & nosmet ipsi uiui gloriola nostra perfruamur. His de rebus quid acturus sis, si tibi non est molestum, rescribas mihi uelim. si enim suscipis causſam· conficiam commentarios rerum omnium. sin autem differs me in tempus aliud· coram tecum loquar. tu interea non cessabis· & ea, quæ habes instituta, perpolies· nos q3 diliges. Vale.*

plus significauit, quam si dixisset, cupidi. nam in alacritate motus est, summæ lætitiæ index.

ARG. Significat, Lucceij litteræ consolatoriæ quantum profecerint ad eam sollicitudinem minuendam, quam ex afflicta rep. capiebat.

Cicero S. D. Lucceio. 13

QVAMQVAM ipsa consolatio litterarum tuarum mihi gratissima est· declarat enim summam beneuolentiam coniunctam pari prudentia: tamen illum fructum ex ijs litterris uel maximum cepi, quod te præclare res humanas contemnentem, & optime contra fortunam paratum, armatum q3 cognoui. quam quidem laudem sapientiæ statuo esse maximam. NON aliunde pendere, nec extrinsecus aut bene, aut male uiuendi suspensas habere rationes. quæ cogitatio cum mihi non omnino excidisset, (etenim penitus insederat) ui tamen tempestatum, & concursu calamitatum erat*

notandum ad nostram imitationem, quod uerba simul attulerit ad perficiendam, exornandāque translationem.

erat aliquantum labefactata, atque conuulsa: cui te opitulari & uideo, & id feciſſe etiam proximis litteris, multumq; profeciſſe ſentio. itaq; hoc ſæpius dicendum, tibiq; non ſignificandum ſolum, ſed etiam declarandũ arbitror, nihil mihi eſſe potuiſſe tuis litteris gratius. Ad conſolandum autem cum illa ualent, quæ eleganter, copioſeq; collegiſti: tum nihil plus, quam quod firmitudinem, grauitatemq; animi* tui perſpexi quam non imitari, turpiſſimum exiſtimo.* itaq; hoc etiam fortiorem me puto, quam te ipſum præceptorem fortitudinis, quod tu mihi uideris ſpem non nullam habere, hæc aliquando futura meliora: caſus enim gladiatorij, ſimilitudinesq; eæ, tum rationes in ea diſputatione, à te collectæ,* uetabant me reip. penitus diffidere. itaq; alterum minus mirũ, fortiorem te eſſe, cum aliquid ſperes: alterum mirũ, ſpe ulla teneri. quid eſt enim non ita affectũ, ut id non deletum, exſtinctumq; omne eſſe fateare? circumſpice omnia membra reip. quæ notiſſima ſunt tibi: nullum reperies profecto, quod non fractum, debilitatum úe ſit. quæ perſequerer, ſi aut melius ea uiderem, quam tu uides: aut commemorare poſſem ſine dolore, quamquam tuis monitis, præceptisq; omnis eſt abiicicndus dolor. ergo & * domeſtica feremus, ut cenſes, et publica paullo etiã fortius fortaſſe, quam tu ipſe, qui præcipis. te enim ſpes aliqua conſolatur, ut ſcribis: nos autem erimus etiam in omni deſperatione fortes, ut tu tamen idem & hortaris,

ab exemplo.

atque, magis placeret.

eo ſpectabant, ne prorſus de rep. deſperarẽ.

Tulliolæ mortem.

& præcipis. das enim mihi iucundas recordationes

qua semper optime de rep. sensi. Catilinæ coniurationem significat.

** conscientiæ nostræ, rerumq; earum, quas, te in primis auctore, gessimus. præstitimus enim patriæ non minus certe, quam debuimus, plus profecto, quã est ab animo cuiusquam, aut consilio hominis postulatum. Ignoscesmihi de me ipso aliquid prædicanti. quarum enim tu rerum cogitationes nos leuare ægritudine uoluisti, earum etiam commemoratione lenimur. itaque, ut mones, quantum potero, me ab omnibus molestijs, & angoribus abducam: transferamq; animum * ad ea, quibus secundæ res ornantur, aduersæ adiuuantur: tecumque & ero tantum, quantum patietur utriusq; ætas, & ualetudo: &, si esse una minus poterimus, quam uolumus, animorum tamen coniunctione, ijsdem studijs ita fruemur, ut numquam non una esse uideamur. Vale.*

ad studium philosophiæ: quod coluit maxime post afflictam remp.

ARG. Caussam quærit, cur Cicero ab urbe tam diu absit hortaturque, ut animum à mœrore abducat.

Lucceius S. D. Ciceroni. 14.

*SI uales, bene est: ego ualeo, sicut soleo, paullulo tamen etiam deterius, quam soleo. Te requisiui sæpius, ut uiderem. Romæ quia postea non fuisti, quam à me discesseras, miratus sum: quod item nunc miror. non habeo certum, quæ te res * hinc maxime retrahat. si solitudine delectare, cum scribas, & aliquid agas eorum, quorum consuesti: gaudeo, neque reprehendo tuum consilium: nam nihil*

ab urbe.

isto

isto potest esse iucundius, non modo miseris his temporibus, & luctuosis, sed etiam tranquillis, et optatis, præsertim uel animo defatigato tuo, qui nunc requiem quærat ex magnis occupationibus, uel erudito, qui semper aliquid ex se promat, quod alios delectet, te ipsum laudibus illustret. sin autem, sicut hic dum eras, lacrymis, & tristitiæ te tradidisti: doleo, quia doles, & angere: non possum te non, si concedis, quod sentimus, ut liberius dicamus, accusare. quid enim? tu solus aperta non uidebis, qui propter acumẽ occultißima perspicis? tu non intelliges te querelis quotidianis nihil proficere? non intelliges * duplicari sollicitudines, quas eleuare tua te prudentia postulat? quod si non possumus aliquid proficere suadendo gratia contendimus, & rogando si quid nostra causſa uis, ut istis te molestijs laxes, & ad conuictum nostrum redeas, & ad consuetudinem * uel nostram communem, uel tuam solius, ac propriam. Cupio non obtundere te, si non delectare nostro studio, cupio deterrere, ne permaneas in incepto: cum duæ res istæ contrariæ me conturbent: ex quibus aut in altera mihi uelim, si potes, obtemperes aut in altera non * offendas. Vale.*

id est, te querelis nihil proficere.

augetur enim dolor retractando.

aut cum amicis ut solebas, uiue, aut saltem solus hilariter.

pro offendaris, ut etiam ep. 1. lib. 1. ad Q. fr.

ARG. Querenti Lucceio, cur ab urbe abesset, eiusque mœrorem minuere conanti, respondet, & cur doleat, & cur in urbe non uiuat.

Cicero S. D. Lucceio. 15

OMNIS amor tuus ex omnibus partibus se

*oſtendit in ijs litteris, quas à te proxime accepi, non ille quidem mihi ignotus, ſed tamen gratus, & optatus: dicerẽ, iucundus, niſi id uerbum in omne tempus perdidiſſem, neque ob eam *unam cauſſam, quam tu ſuſpicaris, et in qua me, leniſſimis, et amantiſſimis uerbis utens, re grauiter accuſas: ſed quod illius tanti uulneris quæ remedia eſſe debebant, ea nulla ſunt. quid enim? ad amicos ne confugiam? quam multi ſunt? habuimus enim fere communes: quorum alij occiderunt, alij neſcio quo pacto obduruerunt. tecum uiuere poſſem equidem, et maxime uellem. uetuſtas eſt, amor, conſuetudo, ſtudia paria. quod uinculum, quæ res deeſt noſtræ coniunctioni? poſſumus né igitur eſſe una? nec mehercule intelligo, quid impediat: ſed certe adhuc non fuimus, cum eſſemus uicini in Tuſculano, in Puteolano: nam, quid dicam, in urbe? in qua, cum forum commune ſit, uicinitas non requiritur. ſed caſu neſcio quo, in ea tempora noſtra ætas incidit, ut, cum maxime florere nos oporteret, tum uiuere etiam puderet. quod enim mihi poterat eſſe perfugium ſpoliato & *domeſticis, & forenſibus ornamentis, atq; ſolatijs? litteræ, credo, quibus utor aſſidue: quid enim aliud facere poſſum? ſed neſcio quo modo ipſæ illæ excludere me à portu, et pfugio uidentur, et quaſi *exprobrare, quod in eã uita maneam, in qua nihil inſit, niſi propagatio miſerrimi tẽporis. Hic tu ea me abeſſe urbe miraris, in qua domo nihil delectare poſſit, ſummũ ſit odium temporũ, hominum,*

non tam ob amiſsionem reip. quam ob amicorum aut interitum, aut abſentiam. quidam enim obduruerant, ut in patriã libertate ſpoliatam redire nollent.

ob interitum filiæ. ep. 6. l. 4.

oderunt enim turpia. turpiſſimum autem, ſeruire.

num, fori, *curiæ? itaque sic litteris utor, in quibus consumo omne tempus, non ut ab his medicinam perpetuam, sed ut exiguam doloris obliuionem petam. quod si id egissemus ego, atq; tu quod ne in mentem quidē nobis ueniebat propter quotidianos metus:* *omne tempus una fuissemus neque me ualetudo tua offenderet, neque te mæror meus. quod quantum fieri poterit, consequamur. quid enim utrique nostrum aptius? propediem te igitur uidebo. Vale.*

in foro causſas agere ſolebat, in curia ſententiam de rep. dicere.

poſt Pharſalicā pugnam. ſtatim enim Cicero in Italiam redijt.

ARG. Consolatur diligenter in primis amicum, filij obitum immoderatius ferentem.

Cicero S. D. Titio. 16

*ETSI unus ex omnibus minime sum ad consolandum accommodatus quod *tantum ex tuis molestijs cepi doloris, ut consolationc ipse egerem: tamen cum *longius à summi luctus acerbitate meus abesset dolor, quam tuus, statui nostræ necessitudinis esse, meaque in te beneuolentiæ, non tacere tanto in tuo mærore tam diu, sed adhibere aliquam modicam consolationem, quæ leuare dolorem tuum posset, si minus sanare potuisset. Est autem consolatio peruulgata quidem illa maxime, quam semper in ore, atque in animo habere debemus *HOMINES, nos ut esse meminerimus, ea lege natos, ut omnibus fortunæ telis proposita sit uita nostra neque esse recusandum, quo minus ea, qua nati sumus, condicione *uiuamus ne úe tam*

communicatio doloris, consolatio est.

uterque enim reip. malis angimur, tu etiam proprijs..

stultum est, cōmunem legem recusare.

expositi omnibus fortunæ telis.

grauiter eos casus feramus, quos nullo cõsilio uitare possumus: euentúsq; aliorum memoria repetendis, nihil accidisse nobis noui cogitemus. neque hæc, neq; cetera consolationes, quæ sunt à sapientissimis uiris usurpatæ, memoriæq; litteris proditæ, tantum uidentur proficere debere, quantum status ipse nostræ ciuitatis, & hæc perturbatio temporum perditorum: cum beatissimi sint, qui liberos non susceperunt: minus autem miseri, qui his temporibus amiserunt, quam si eosdem bona, aut denique* aliqua rep. perdidissent. Quod si tuum te desiderium mouet: aut si tuarum rerum cogitatione mæres: non facile exhauriri tibi istum dolorem posse uniuersum puto. Sin illa te res cruciat, quæ magis amoris est, ut eorum, qui occiderunt, miserias lugeas: ut ea non dicam, quæ sapissime & legi, & audiui, nihil mali esse in morte: in qua si resideat* sensus, immortalitas illa potius, quam mors, ducenda sit: sin sit amissus, nulla uideri miseria debeat, quæ non sentiatur: hoc tamen non dubitans, confirmare possum, ea misceri, parari, impendere reip. quæ qui reliquerit, nullo modo mihi quidem deceptus esse uideatur. quid est enim iam non modo pudori, probitati, uirtuti, rectis studijs, bonis artibus, sed omnino libertati, ac saluti loci? non mehercule quemquam audiui hoc grauissimo, & pestilentissimo anno adolescentulum, aut puerum mortuum, qui mihi non à dijs immortalibus ereptus ex his miserijs, atque ex iniquissima condicione

qui est miserrimus; ut bono uiro iucũda uita esse non possit.

quasi tũc nulla prorsus esset.

quod probare studet in lib. de Senectute.

condicione

dicione uitæ uideretur. Quare si tibi unum hoc detrahi potest, ne quid ijs, quos amasti, mali putes contigisse: permultum erit ex mærore tuo deminutum. relinquetur enim simplex illa iam cura doloris tui, quæ non cum illis communicabitur, sed ad te ipsum proprie referetur. in qua non est iam grauitatis, ac * sapientiæ tuæ, quam tu à puero præstitisti, ferre immoderatius casum incommodorum tuorum, qui sit ab eorum, quos dilexeris, miseria, maloque seiunctus. etenim eum semper te & priuatis in rebus, & publicis præstitisti, tuenda tibi ut sit grauitas, & constantiæ seruiendū. nam, quod allatura est ipsa * diuturnitas, quæ maximos luctus uetustate tollit, id nos * præripere consilio, prudentiaq; debemus. etenim si nulla umquam fuit, liberis amissis tam imbecillo mulier animo, quæ non aliquando lugendi modum fecerit: certe nos, quod est dies allatura, id consilio anteferre debemus, neque exspectare temporis medicinam, quam * repræsentare ratione possimus. His ego litteris si quid profeciissem, existimabam optandum quiddā me esse assecutum: sin minus forte ualuissent, officio tamen functum beneuolentissimi, atq; amicissimi: quem me tibi & fuisse semper, existimes uelim, & futurum esse confidas. Vale.*

cum eos uideas nō hac luce esse priuatos, sed horum temporum miserias effugisse.

sapiens enim nulla re afficitur, præter quam culpa.

ep. 28. lib. 7.

statim, auidéq; præcipere.

ante tempus consequi.

ARG. Excusat tarditatem litterarum: hortatur Sextiū, ut exsilij casum sapienter, fortiterq; ferat.

Cicero S. D. P. Sextio P. F. 17

NON obliuione amicitiæ nostræ, neque inter-

*missione consuetudinis meæ, superioribus temporibus ad te nullas litteras misi, sed q; priora tempora in ruinis reip. nostris q; iacuerunt, posteriora autem mea scribendo tuis iniustissimis, atq; acerbissimis *incommodis retardarunt. cum uero & interuallum iam satis longum fuisset· & tuam uirtutem, animiqúe magnitudinem diligentius essem mecum recordatus: non putaui esse alienum institutis meis, hæc ad te scribere. Ego te, P. Sexti, & primis temporibus illis, quibus in inuidiam absens, & in crimen uocabare, defendi: & cum in tui *familiarissimi iudicio, ac periculo tuum nomen coniungeretur, quã potui accuratissime te, tuamqúe causſam tutatus sum: & proxime recenti aduentu meo cum rem aliter institutã offendissem, ac mihi placuisset, si affuissem, tamen nulla re saluti tuæ defui: cumqúe eo tempore inuidia annonæ inimici non solum tui, uerum etiam amicorum tuorum iniquitas totius iudicij, multaq; alia reip. uitia plus, quã causſa ipsa, ueritasq; *ualuissent· Publio tuo neque opera, neque consilio, neque labore, neq; gratia, neq; testimonio defui. quamobrem, omnibus officijs amicitiæ diligenter à me, sancteq; seruatis, ne hoc quidem prætermittendũ esse duxi, te ut hortarer, rogaremq; ut & hominem te, & uirum esse meminisses· id est ut & communem, incertumq; casum, quem neque uitare quisquam nostrum, neq; præstare ullo pacto potest, sapienter ferres· & dolori *fortiter, ac fortunæ resisteres·*

exſilium intelligit Sextij.

Milonis.

id est, cum iudicio condemnatus esſes.

hoc refertur ad dictionem, uirum.

cogi-

cogitaresq; & in nostra ciuitate, & in ceteris, quæ rerum potitæ sunt, multis fortissimis, atq; optimis uiris, iniustis iudicijs, * tales casus incidisse. ab exemplis.
Illud utinam ne uere scriberem, ea te * rep. carere, à statu reip.
in qua neminem prudentem hominem res ulla delectet. De tuo autem filio, uereor, ne, si nihil ad te scripserim, debitum * eius uirtuti uidear testimonium non cepisse: sin autem omnia, quæ sentio, præscripserim, ne refricē meis litteris desiderium, ac dolorem tuū. sed tamen prudentissime facies, si illius pietatem, uirtutem, industriam, ubicunque erit, tuam esse, * tecum esse duces. nec enim minus omissa copula, ut ep. 14. & 28. lib. 13.
nostra sunt, quæ animo complectimur, quam quæ oculis intuemur. quamobrem & illius eximia uirtus, summusq; in te amor magnæ tibi consolationi debet esse: & nos, * ceteriqúe, qui te non ex fortuna, sed ex uirtute tua pendimus, semperq; pendemus: & maxime animi tui conscientia, cum tibi nihil merito accidisse reputabis: & illud adiunges, à iudicio amicorum.
HOMINES sapientes turpitudine, non casu, & delicto suo, non aliorum * iniuria, commoueri. Ego, quasi non iure damnatus esset.
& memoria nostræ ueteris amicitiæ, et uirtute, atque obseruantia filij tui monitus, nullo loco desero neque ad consolandum, neque ad leuandum fortunam tuam. tu si quid ad me forte scripseris, perficiam, ne te frustra scripsisse arbitrere. Vale.

ARG. Argumentis utitur septem, ut Fabium exsulem consoletur.

Cicero S. D. T. Fabio. 18

à dolore suo: nã genus est cõsolationis, cum nos quoque dolere significamus.

ETSI *egomet, qui te* * *consolari cupio, consolandus ipse sum: propterea quod nullam rem grauius iamdiu tuli, quam incommodum tuum: tamen te magnopere non hortor solum, sed etiam pro amore nostro rogo, atque oro, te colligas, uirumq; præbeas, &, qua* * *condicione omnes homines, & quibus* * *temporibus nati sumus, cogites. Plus tibi uirtus tua dedit, quam* * *fortuna abstulit: propterea quod adeptus es, quod non multi homines noui amisisti, quod plurimi homines nobilissimi. Ea deinque uidetur condicio* * *impendere legum, iudiciorum, temporum, ut optime actum cum eo uideatur esse, qui quamleuissima pœna ab hac rep. discesserit.* * *Tu uero, qui & fortunas, & liberos habeas, & nos, ceterosq; necessitudine, et beneuolẽtia tecum coniunctissimos: quiq; magnã facultatem sis habiturus nobiscum, et cum omnibus tuis uiuendi: & cum unum sit iudicium ex tam multis, quod reprehendatur, ut quod una* * *sententia, eaq; dubia, potentiæ alicuius condonatũ existimetur: omnibus his de causis debes istã molestiam quamleuissime ferre. Meus animus erit in te, liberósque tuos semper, quẽ tu esse uis, & qui esse debet. Vale.*

à communi cõdicione.

à temporum statu.

à comparatione uirtutis, & fortunæ.

à metu publicæ calamitatis.

à spe restitutionis.

ab opinione hominum.

ab officio suo.

ARG. Rufo, paullo ante quæstori suo in prouincia, suadet, ut in bello ciuili Pompeium sequatur.

Cicero S. D. Rufo. 19

aduerte in ple-

* ETSI *mihi numquam dubium fuit, quin tibi*

tibi essem carissimus: tamen quotidie magis id perspicio: exstatque id, quod mihi ostenderas quibusdam litteris, hoc te studiosiorem in me colendo fore, quam in prouincia fuisses, (etsi, meo iudicio, nihil ad tuũ prouinciale officium addi potest) quo liberius iudicium esse posset tuum. itaque me & superiores litteræ tuæ admodum delectauerunt, quibus & exspectatum meum aduentum abs te amanter uidebam, &, cum aliter res cecidisset, ac putasses, te meo consilio magnopere esse lætatum: & his proximis litteris magnum cepi fructum & iudicij, & officij tui: iudicij, quod intelligo, te, id quod omnes fortes, ac boni uiri facere debent, nihil putare utile esse, nisi quod * rectum, honestumq; sit: officij, quod te mecum, quodcunque cepissem consilij, polliceris, fore: quo neque mihi gratius, neque, ut ego arbitror, tibi honestius esse quidquam potest. Mihi consilium captum iamdiu est: de quo ad te, non quo celandus esses, nihil scripsi antea, sed quia communicatio consilij tali tempore quasi quædam admonitio uidetur esse officij, uel potius efflagitatio ad iucundam societatem uel periculi, uel laboris. cum uero ea tua sit uoluntas, humanitas, beneuolentia erga me: libenter amplector talem animum, sed ita: (non enim dimittam pudorem in rogando meum) si feceris id, quod ostendis, magnam habeo gratiam: si non feceris, ignoscam, & * alterum timori, alterum mihi te negare non potuisse arbitrabor. est enim res profecto maxima.

risque epistolis insinuationem esse quãdam ad beneuolentiam in principio.

de ciuili parte eligenda.

si te ciuilibus armis immiscere nolueris,

idem ep.2.l.4. *ma.* quid rectum sit, apparet· quid expediat, obscurum est, ita tamen, ut, si nos ij sumus, qui esse debemus, id est studio digni, & litteris nostris, dubitare non possimus, quin ea maxime conducant,*

ut ad Pompeiũ simul eamus. *quæ sunt rectissima. Quare tu, si * simul placebit, statim ad me uenies: sin idem placebit, atq; eodem,*

quidquid statuam & de discessu, & de tempore. *nec continuo poteris ? * omnia tibi ut nota sint, faciam. quidquid statueris, te mihi amicum· sin id, quod opto, etiam amicissimum iudicabo. Vale.*

ARG. Purgatio Ciceronis ad Rufum quæstorem antea suum in Cilicia, de rationibus prouincialibus. obscura epistola, sed adijciemus in margine, quæ magnam partem illustrent.

Cicero S. D. Rufo. 20

hic est L. Mescinius Rufus, quæstor Ciceronis. ep.26. lib.13. *QVO modo potuissem, te conuenissem, si eo, quo constitueras, uenire uoluisses. quare, etsi mei commodi caussa commouere me uoluisti: tamẽ ita existimes uelim, me antelaturum fuisse, si ad me*

si nunciasses te ueniſſe quo cõstitueras. **misisses, uoluntatem tuam commodo meo. Ad ea, quæ scripsisti, cõmodius equidem possem de singulis ad te rebus scribere, si M. Tullius, scriba meus, adesset : à quo mihi exploratum est, in rationibus dumtaxat referendis, (de ceteris rebus affirmare non possum) nihil eum fecisse scientem, quod esset*

mos uetus erat ut ad urbem is, qui proconsul erat, cum quæstore suo rationes conferret prius quam ad ærarium referret. *contra aut rem, aut existimationem tuã· deinde, si rationum * referendarum ius uetus, & mos antiquus maneret, me relaturũ rationes, nisi tecum pro coniũctione nostræ necessitudinis contulissem, confecissemqúe, non fuisse. quod igitur fecissem ad urbem, si consuetudo pristina maneret· id,*

quando

*quando lege Iulia relinquere rationes in prouincia neceſſe erat, eaſdemq; totidem uerbis referre ad ærarium, *feci in prouincia, neq; ita feci, ut te ad meum arbitrium adducerem: ſed tribui tibi tantum, quantum me tribuiſſe numquam pœnitebit. totum enim ſcribam meum, quem tibi uideo nunc eſſe ſuſpectum, tibi tradidi, tu ei M. Mindium, fratrem tuum, adiunxiſti. rationes confectæ me abſente ſunt tecũ: ad quas ego nihil adhibui præter * lectionem. ita accepi librum à meo ſeruo ſcriba, ut eundem acceperim à fratre tuo. ſi honos is fuit, maiorem tibi habere non potui: ſi fides, maiorem tibi habui, quam pœne ipſi mihi. ſi prouidendum fuit, ne quid aliter, ac tibi et honeſtum, & utile eſſet, referretur: non habui, cui potius id negotij darem. Illud quidem certe factum eſt, quod lex iubebat, ut apud duas ciuitates, Laodicenſem, & *Apamenſem, quæ nobis maxime uidebantur, quoniam ita neceſſe erat, rationes confectas, & conſolutas deponeremus. itaque huic loco primum reſpondeo, me, quamquam iuſtis de cauſſis rationes * deferre properarim, tamen te exſpectaturum fuiſſe, niſi in prouincia relictas rationes pro latis habere. Quamobrem, de Voluſio quod ſcribis, non eſt id rationum. docuerunt enim me periti homines, in his cum omnium peritiſſimus, tum mihi amiciſſimus C. Camillus, ad Voluſium * transferri nomen à Valerio non potuiſſe, ſed prædes Valerianos teneri. neque id erat H-S XXX, ut ſcribis, ſed XIX. erat enim cu-*

contuli eas tecum in prouincia ex Cęſaris lege. uide ep. 17. lib. 2.

confectas à ſcriba meo & fratre tuo legi.

ep. 17. lib. 2.

querebatur Rufus, quod rationes deferre ad ærarium nimis properaſſet: quædam enim corrigi cupiebat.

quod Rufus poterat.

rata

*rata nobis pecunia Valerij mancipis nomine: ex qua, reliquum quod erat in rationibus, retuli. sed sic me & liberalitatis fructu priuas, & diligentiæ, &, quod minime tamen laboro, mediocris etiam prudentiæ: liberalitatis, quod mauis scribæ mei beneficio, quam meo, legatum meum, præfectumq; maxima calamitate leuatos, cum præsertim non deberent esse obligati: diligentiæ, quod existimas, de tanto officio meo, tanto etiam periculo nec scisse me quidquam, nec cogitasse scribam, quidquid uoluisset, cum id mihi ne recitasset quidem, * retulisse: prudentiæ, cum rem à me ne insipienter quidem cogitatam putas. nam & Volusij liberandi meum fuit consilium: &, ut multa tam grauis Valerianis prædibus, ipsiq; T. Mario depelleretur, à me inita ratio est: quam quidem omnes non solum probant, sed etiam laudant. &, si uerum scire uis, hoc uni scribæ meo intellexi non nimium placere. sed ego putaui esse uiri boni, cum populis suum seruaret, consulere fortunis tot uel amicorum, uel ciuium. Nam de Lucceio est ita actum, ut auctore Cn. Pompeio ista *pecunia in fano poneretur. id ego agnoui meo iussu esse factum. qua pecunia Pompeius est usus, ut tua, quam tu deposueras, Sextius. sed hoc ad te nihil intelligo pertinere. Illud me non animaduertisse moleste ferrem, ut adscriberem, te in fano pecuniam iussu meo deposuisse, nisi ista pecunia grauissimis esset, certissimisq; monumentis testata, cui data, quo S.C. quibus tuis, quibus meis litteris*

in rationes.

quam tu in fano posuisti meo iussu; quod nunc quereris à me esse in rationibus referendis prætermissum.

*litteris P. Sextio tradita esset. Quæ cum uiderem tot uestigijs impressa, ut in his errari non posset: non *adscripsi id, quod tua nihil refercbat ego tamen adscripsisse mallem, quando id te uideo desiderare. Sicut scribis tibi id esse referendum, idem ipse sentio: neque in eo quidquam à meis rationibus discrepabunt tuæ. addes enim tu, meo iussu: quod ego numquam addidi: nec caussa est, cur negem nec, si esset, & tu nolles, negarem. Nam de H-S nongentis millibus, certe ita relatum est, ut tu, siue frater tuus referri uoluit. sed, si quid est, quando de Lucceio parum prouisum est, quod ego in rationibus referendis etiamnum corrigere possim: de eo mihi, cum S. C. non sim usus, * quid per leges liceat, considerandum est. te certe in pecunia exacta ita efferre ex meis rationibus relatis non oportuit: nisi quid me fallit: sunt enim alij peritiores. illud caue dubites, quin ego omnia faciam, quæ interesse tua, aut etiam uelle te existimem, si ullo modo facere possim. Quod scribis de beneficijs, scito à me & tribunos militares, & præfectos, & contubernales dumtaxat meos * delatos esse: in quo quidem ratio me fefellit. liberum enim mihi tempus ad eos deferendos existimabam dari: postea certior sum factus, triginta diebus deferri necesse esse, quibus rationes retulissem. sane moleste tuli, non illa beneficia tuæ potius ambitioni reseruata esse, quam meæ, qui ambitione nihil uterer. de centurionibus tamen, & de*

non scripsi in rationibus, meo iussu à te esse positam.

tacite ostendit, se nihil illius caussa facturũ, quod per leges non liceat.

* uide scholium.

*& de tribunorum militarium contubernalibus res est in integro: genus enim horum beneficiorum definitum lege non erat. Reliquum est de H-S centũ millibus: de quibus memini mihi à te Myrina litteras esse allatas, non mei errati, sed tui: quo peccatum uidebatur esse, si modo erat, *fratris tui, & Tullij. sed, cum id corrigi non posset quod iam depositis rationibus ex prouincia decessemus, credo me quidem tibi pro animi mei uoluntate, proq; ea spe facultatum, quam tum habebamus, quam humaniſsime potuerim scripsisse, sed neque tum me humanitate mearum litterarum obligatum puto, neque tuam hodie epistolam *de H-S centum millibus sic accepisse, ut ij accipiunt, quibus epistolæ per hæc tempora molestæ sunt. simul illud cogitare debes, me omnem pecuniam, quæ ad me saluis legibus perueniſſet, Ephesi apud * publicanos deposuisse: id fuisse H-S XXII: eam omnem pecuniam Pompeium abstulisse. quod ego siue æquo animo fero, siue iniquo: tu de H-S centum millibus æquo animo ferre debes, & existimare, eo minus ad te uel de tuis *cibarijs, uel de mea liberalitate peruenisse. quod si mihi expensa ista H-S centum tulisses: tamen, quæ tua est suauitas, quiq; in me amor, nolles à me hoc tempore *æstimationem accipere. nam, numeratum si cuperem, non erat. Sed hæc iocatum me putato, ut ego te existimo. ego tamen, cum Tullius rure redierit. mittam eum ad te, si quid ad rem putabis pertinere. Hanc epistolam cur*

qui rationes me absente confecerant.

quæ mutua petebas.

uidetur explanandum, bis uicies millies.

publice datis.

possessionem lege Cæsaris æstimatam. uide nostrum scholiũ.

non

non scindi uelim, causſa nulla est. Vale.

ARG. Cupidum se esse significat Mescinij uidendi; eúmq; hortatur, ut acerbitatem temporum litterarum studio, optimæque conscientiæ recordatione mitiget.

Cicero S. D. L. Mescinio. 21

*GRATAE mihi tuæ litteræ fuerunt: ex quibus intellexi, quod etiam sine litteris arbitrabar, uidendi mei te summa * cupiditate affectum esse. quod ego ita libenter accipio, ut tamẽ tibi non concedam. nam, tecum esse, ita mihi omnia, quæ opto, contingant, ut uehementer uelim. etenim, cum esset maior & uirorum, & ciuium * bonorum, & iucundorum hominum, & amantium mei copia, tamen erat nemo, quicum essem libentius, quam tecum, & pauci, quibuscum æque libenter: hoc uero tempore, cum alij interierint, alij absint, alij mutati uoluntate sint, unum mediusfidius tecum diem libentius posuerim, quã hoc omne tempus cum plerisq; eorum, quibuscum uiuo necessario. noli enim existimare, mihi non solitudinem iucundiorẽ esse, qua tamen ipsa uti non licet, quam sermones * eorum, qui frequentant domum meam, excepto uno, aut ad * summum altero. itaq; utor eodem perfugio, quo tibi utendum censeo, litterulis nostris, præterea etiam conscientia consiliorum meorum. Ego enim is sum, quemadmodum tu facillime potes existimare, qui nihil umquã mea potius, quam meorum ciuium causſa fecerim: cui nisi * inuidisset*

idem alijs uerbis ep. xi. l. i.

bonitas, iucunditas, & amor, causſæ cur amemus, unáq; esse cupiamus. uide ep. 24. l. 9.

Cæsaris familiarium. ep. i. l. 2.

Pompeius

is, quem tu numquam amasti. (me enim amabas) & ipse beatus esset, et omnes boni. ego sum, qui nul lius uim plus ualere uolui, quam honestum otium.

Cæsariana. *idemq; cum *illa ipsa arma, quæ semper timueram, plus posse sensi, quam illum consensum bonorum, quem ego idem effeceram, *quauis tuta condicione pacem accipere malui, quam uiribus cum ualentiore pugnare. Sed & hæc, & multa alia coram breui tempore licebit. neque me tamen ulla res alia Romæ tenet, nisi exspectatio rerum* Africanarum. uidetur enim mihi res in propinquum adducta discrimen. puto autem mea non nihil interesse: quamquam, id ipsum quid interfit, non sane intelligo: uerumtamen, quidquid illinc nunciatum sit, non longe abesse à consilijs amicorum. est enim res ipsa iam in eum locum adducta, ut, quam quam multum interfit inter eorum causas, qui dimicant, tamen inter* uictorias non multum interfuturum putem. sed plane animus, qui dubijs rebus forsitan fuerit infirmior, desperatis confirmatus est multum: quem etiam superiores tuæ litteræ confirmarunt: quibus intellexi, quam fortiter iniuriam ferres: iuuitq; me, tibi cum summam humanitatem, tum etiam tuas litteras profuisse. uerum enim scribam: teneriore mihi animo uidebare, sicut omnes fere, qui, uita ingenua, in beata, & libera ciuitate uiximus. sed ut illa* secunda moderate tulimus: sic hanc non solum aduersam, sed etiam funditus* euersam fortunã fortiter ferre debe-*

etiam si esset minus honesta.

ex una parte Cæsar fuit, ex altera Scipio & Iuba rex.

utriusque uictoriam fore crudelem putat. uide ep. 9. & 14. lib. 4.

cum resp. floreret.

cum Cæsari seruiamus.

re debemus: ut hoc saltem in maximis malis boni consequamur, ut mortem, quam etiam beati contemnere debebamus, propterea quod nullum sensum esset habitura, nunc, sic affecti, non modo contemnere debeamus, sed etiam optare. Tu, si me diligis, fruere isto otio· tibiq; persuade, PRAETER culpam, ac peccatum, quo semper caruisti, & carebis, homini accidere nihil posse, quod sit horribile, aut pertimescendum. Ego, si uidebitur recte fieri posse, ad te ueniam breui: si quid acciderit, ut mutandum consilium sit te certiorem faciam statim. Tu ita fac cupidus mei uidendi sis, ut istinc te ne moueas tam infirma ualetudine, nisi ex me prius quæsieris per litteras, quid te uelim facere. Me uelim, ut facis diligas, ualetudiniq; tuæ, & tranquillitati animi seruias. Vale.

* rerum humanarum. nam imortales animos putat, idque nititur probare in lib. de Senectute.

CICERONIS EPISTOLARVM, AD TORQVATVM, ET alios, liber VI.

ARGVMENTVM.

A Manlium Torquatum, qui Pompeianas partes secutus erat, consolatur in eo, quod Romæ non sit; & aliquam simul spem reditus ostendit.

Cicero S. D. A. Torquato. 1

consolatur à cõmuni hominum condicione, & aduerte, in principio huius epistolæ quater esse repetitum, etsi tamen: quod in nobis uitio duceretur.

ETSI ea perturbatio est omnium rerum, ut suæ quemque fortunæ maxime pæniteat· nemoq; sit, quin ubiuis, quam ibi, ubi est, esse malit: tamen mihi dubium non est, quin hoc tempore bono uiro, Romæ esse, miserrimum sit. nam etsi, quocumq; in loco quisq; est, idem est ei sensus, & eadem acerbitas ex interitu rerum & publicarum, & suarum: tamen * oculi augent dolorem, qui ea, quæ ceteri audiunt, intueri coguntur, nec auertere à miserijs cogitationem sinunt. Quare, etsi multarum rerum desiderio te angi necesse est: tamen illo dolore, quo maxime te confici audio, quod Romæ non sis, animum tuum libera. etsi enim cum magna molestia tuos, tuaq; desideras: tamen illa quidem, quæ requiris, suum statum tenent, nec melius, si tu adesses, tenerent, nec sunt ullo in proprio periculo. nec debes tu, cum de tuis cogitas, aut præcipuam aliquam fortunam postulare, aut communẽ recusare. De te autem ipso.

ep. 4. & 13. l. 4. & 30. lib. 7. aurium autem sensum plus doloris afferre, quã oculorum, dixit supra ad Marcellum, ep. 9. l. 4. oratoris hoc est, eiusdem rebus, si res postulet, uel contrarijs uti.

Torquate,

Torquate, est tuum sic agitare animo, ut non adhibeas in consilium cogitationum tuarum desperationem, aut timorem. nec enim is, qui in te adhuc iniustior, quam tua dignitas postulabat, fuit, non magna signa dedit animi erga te mitigati. nec tamen is ipse, à quo salus petitur, habet explicatam, aut exploratã rationem salutis suæ. CVM Q. omnium bellorum exitus incerti sint * ab altera uictoria tibi periculum nullum esse perspicio, quod quidem seiunctum sit ab omnium interitu* * ab altera te ipsum numquã timuisse, certo scio.*

à Cæsare.

à Pompeio.

*Reliquum est, ut te id ipsum, quod ego quasi consolationis loco pono maxime excruciet, commune periculum reip. cuius tanti mali, quamuis docti uiri multa dicant, tamen uereor, ne consolatio nulla possit uera reperiri, præter illam, quæ tanta est, quantum in cuiusque animo roboris est, atque neruorum. si enim, * BENE sentire rectéq; facere, satis est ad bene, beatéq; uiuendum: uereor, ne, eum, qui se optimorum consiliorum conscientia sustentare possit, miserum esse, nefas sit dicere. nec enim nos arbitror, uictoriæ præmijs ductos, patriam olim, & liberos, et fortunas reliquisse: sed quoddam nobis * officium iustum, & pium, & debitum reip. nostræq; dignitati uidebatur: qui neque, cum id faciebamus, tam eramus amentes, ut explorata nobis esset uictoria. quare, si id euenit, quod ingredientibus nobis in caussam propositum fuit accidere posse: non debemus ita cadere*

cum iam ostenderim, tibi de te ipso nihil esse timendum.

à conscientia consolationem hauriri uult.

bonus uir non spem sequitur, sed officium. uide ep. 5. l. 9.

animis, quasi aliquid euenerit, quod fieri posse numquã putarimus. Simus igitur ea mente, quam ratio, & ueritas præscribit: ut nihil in uita nobis præstandum præter culpam putemus: eáque cum careamus, omnia humana placate, & moderate feramus. Atque hæc eo pertinet oratio, ut, * perditis rebus omnibus, tamen ipsa uirtus se sustentare posse uideatur. sed, si est spes aliqua rebus communibus, ea tu, quicumque status est futurus, carere non debes. Atque hæc mihi scribenti ueniebant in mentem, me eum esse, cuius tu * desperationẽ accusare solitus esses, quemque auctoritate tua cunctantem, & diffidentem excitare. quo quidẽ tempore non ego caussam nostram, sed concilium improbabam, sero enim nos ijs armis aduersari uidebam, quæ multo ante * confirmata per nosmet ipsos erant: docebamq; pilis, & gladijs, non consilijs, neque auctoritatibus nostris, de iure publico * disceptari. Neque ego ea, quæ facta sunt, fore cum dicebam, diuinabam futura: sed, quod & fieri posse, & exitiosum fore, si euenisset, uidebam, id ne accideret, timebam: præsertim cum, si mihi alterutrum de euentu, atq; exitu rerum promittendum esset, id futurum, quod euenit, exploratius possem * promittere. ijs enim rebus * præstabamus, quæ non prodeunt in aciem: usu autem armorum, & militum robore inferiores eramus. Sed tu illum animum nunc adhibe quæso, quo me tum esse oportere censebas. Hæc eo scripsi, quod mihi nunc Philar-

si essent perditæ res, tamen te tua uirtus Torquate consolari deberet.

in cassa Pompeiana.

cũ Cæsari Gallias in alterum quinquennium prorogauimus. ep. 7. lib. 4.

de Cæsaris uictoria. idem alijs uerbis ep. 7. l. 4.

*Philargyrus tuus, omnia de te requirenti, fidelissimo animo, ut mihi quidem uisus est, narrauit, te interdum *sollicitum solere esse uehementius.* ep.3.lib.4.
*qp facere nõ debes, nec dubitare, quin aut aliqua rep. sis *futurus: qui esse debes aut, perdita, non, afflictiore condicione, quam ceteri.* in summa dignitate.
*hoc uero tempus, quo exanimati omnes, & suspensi sumus, hoc moderatiore animo ferre debes, quod & in ea *urbe* Athenis.ep.3.
es, ubi nata, & alta est ratio, ac moderatio uitæ: & habes Ser. Sulpicium, quem semper unicæ dilexisti: qui te profecto, &* Achaiæ præfectum.ep. 4.l.4. & 6. huius lib.
beneuolentia, & sapientia consolatur. cuius si essemus auctoritatem, & suasit Sulpicius bellum ciuile fugiendum. ep. 4.lib.4.
**consiliũ secuti rogati potius potentiam, quã armati uictoriã subissemus. Sed hæc longiora fortasse fuerunt, quã necesse fuit.* illa, quæ maiora sunt, breuius exponam.* uide modum connectendi.
*Ego habeo, cui plus, quam tibi, debeam, neminem. quibus tantum debebam, quantũ tu intelligis, eos mihi huius belli casus eripuit. qui sim autẽ hoc tempore, *intelligo. sed quia NEMO est tam afflictus, qui, si nihil aliud studeat, ni si id, quod agit, non possit nauare aliquid, & efficere: omne meum consilium, operam, studium certe uelim existimes tibi, tuisque liberis esse *debitum. Vale.* sine ulla uidelicet auctoritate. deditum, uidetur legendum; ut se aliquid nauaturum promittat.

ARG. Primum se excusat, quod minus sæpe scribat: deinde, de reditu Torquati esse impetratum, significat: & consolationis loco subiungit, nihil ei præcipue timendum.

M. Cicero S. D. A. Torquato. 2

PETO à te, ne me putes obliuione tui rarius

translatum uerbum, quia dixerat, grauitate.

ad te scribere, quam solebam, sed aut grauitate ualetudinis, qua tamen iam paullulum uideor * leuari: aut quod absim ab urbe, ut qui ad te proficiscantur, scire non possim. quare uelim ita statutum habeas, me tui memoriam summa cum beneuolentia tenere, tuasque omnes res non minori mihi curæ, quam meas, esse. Quod maiore in uarietate uersata est * adhuc tua causa, quam homines aut uolebant, aut opinabantur: mihi crede, non est pro malis temporum, quod moleste feras. necesse est enim, aut armis * urgeri remp. sempiternis, aut, his positis, recreari aliquando, aut funditus interiri. si arma ualebunt: nec eos, à quibus reciperis, uereri debes, nec eos, * quos adiuuisti. sin, armis aut condicione positis, aut defagitatione abiectis, aut uictoria detractis, ciuitas respirauerit: et dignitate tua frui tibi, & fortunis licebit. sin omnino interierint omnia: fuerit que is exitus, quē uir prudentissimus * M. Antonius iam timebat, cū tantum instare malorū suspicabatur: misera est illa quidem consolatio, tali præsertim ciui, & uiro, sed tamē * necessaria, NIHIL esse præcipue cuiquam dolendum in eo quod accidat uniuersis. Quæ uis insit in his paucis uerbis, (plura enim committenda epistolæ non erant) si attendes, quod facis: profecto etiam sine meis litteris intelliges, te aliquid habere, quod speres: nihil, quod aut * hoc, aut aliquo reip. statu timeas: omnia si interierint, cum superstitem te esse reip. ne si liceat quidē uelis,

ergo de reditu Torquati erat impetratum.

continuis bellis uexari.

Pompeianos.

orator ille summus.

quia nihil est præterea, quod consolari possit.

qui perditus plane non est.

lis, ferendam esse fortunam, præsertim quæ absit à *culpa. *Sed hæc hactenus. Tu uelim scribas ad* epist. 1.
me, quid agas, & ubi futurus sis ut, aut quo scri-
bam, aut quo ueniam, scire possim. Vale.

ARG. Consolari nult; sed, quia nihil aliud ad consolandum suppetit, consolationem ait debere esse optimorum consiliorum conscientiam.

M. Cicero S. D. A. Torquato. 3

SVPERIORIBVS litteris, beneuolentia magis, adductus, quam quod res ita postularet, fui longior. neque enim confirmatione nostra egebat *uirtus tua: neque erat ea mea causa, atque fortuna, ut, cui omnia deessent, alterum confirmarem. hoc item tempore breuior esse debeo. siue enim tum nihil opus fuit tam multis uerbis nihilo magis nunc opus est: siue tum opus fuit illud satis est, præsertim cum accesserit nihil noui. nam, etsi quotidie aliquid audimus *earum rerum, quas ad te perferri existimo: summa tamẽ eadem est, & idem exitus, quem ego tam *uideo animo, quam ea, quæ oculis cernimus. nec uero quidquam uideo, quod non idem te uidere certo sciam. nam etsi, quem exitum acies habitura sit, diuinare nemo potest: tamen & belli exitum uideo, &, si id minus, hoc quidem certe, cum sit necesse *alterutrum uincere, qualis futura sit uel hæc, uel illa uictoria. idque cum optime perspexi, tale uideo, nihil ut mali uideatur esse futurum, si id uel ante acciderit, quod uel maximum ad timorem proponitur. ITA enim*

uirtus est in aduersis fortiter ferendis.

quæ geruntur in Hispania.

ep. 12. lib. 5. dixit, cernere animo.

utriusque victoriam uideo crudelem. ep. 9. & 14. l. 4. & prima & sequenti huius lib.

uiuere, ut non sit uiuendum, miserrimum est: mori autem nemo sapiens miserum duxit, ne beato quidem. Sed in ea es urbe, in qua haec uel plura, & ornatiora parietes ipsi loqui posse uideantur. Ego tibi hoc confirmo, ETSI leuis est consolatio ex miseriis aliorum, nihilo te nunc maiore in discrimine esse, quam quemuis aut eorum, qui* discesserint, aut eorum, qui remanserint. alteri dimicant: alteri uictorem timent. Sed haec consolatio leuis, illa grauior, qua te uti spero, ego certe utor. nec enim, dum ero, angar ulla re, cum omni uacem culpa & , si non ero, sensu omnino carebo. Sed rursus γλαῦνα εἰς Ἀθήνας, qui ad te haec. Mihi tu, tui tua, omnia maximae curae sunt, &, dum uiuam, erunt. Vale.*

quod ad timorē proponitur. Athenis. ep. 1. & in Bruto in extremo.

ad bello: qui uictorem timent.

officio fere solet Cicero epistolas claudere, quod exempla declarant.

ARG. Consolatoria epistola, rationibus undecumque collectis; sed, si consideras, desperationem potius continet.

M. Cicero S. D. A. Torquato. 4

NOVI, quod ad te scriberem, nihil erat: & tamen, si quid esset, sciebam te à tuis certiorem fieri solere. de futuris autem rebus etsi semper difficile est dicere: tamen interdum coniectura possis propius accedere, cum res est eiusmodi, cuius exitus prouideri possit. Nunc tantum uidemur intelligere, non diuturnum bellum: etsi id ipsum non nullis uideatur secus: equidē, cum haec scribebam, aliquid iam actum putabam: non, quo ego certo scirem: sed quod non difficilis erat coniectura. nam*

inter Cæsarem, & reliquias Pōpeianarum partium, in Hispania pugnantes.

cum

cum omnis belli mars communis, & cum ſemper incerti exitus prœliorum ſunt : tum hoc tempore ita magnæ utrimque copiæ, ita paratæ ad depugnandum eſſe dicuntur, ut, utercumq; uicerit, non ſit mirum futurum. Illa in dies ſingulos magis magisq; opinio hominum confirmatur: etiam ſi inter cauſſas armorum aliquantum interſit, tamen inter uictorias non multum interfuturum. alteros propemodum iam ſumus experti: de altero, nemo eſt quin cogitet quam ſit metuendus iratus uictor armatus. Hoc loco ſi uideor augere dolorẽ tuũ, quem conſolando leuare debebam: fateor me communium malorum conſolationem nullã inuenire, præter illã quæ tamen, ſi poſſis eam ſuſcipere, maxima eſt, quaq; ego quotidie magis utor: CONSCIENTIAM* rectæ uoluntatis maximã conſolationẽ eſſe rerum incommodarũ, nec eſſe ullum magnum malũ præter culpam. à qua quando tantum abſumus, ut etiam optime ſenſerimus, euentusq; magis noſtri conſilij, quam conſilium reprehendatur: & quãdo præſtitimus, quod debuimus: moderate, quod euenit, feramus. Sed hoc mihi tamen non ſumo, ut te conſoler de communibus miſerijs, quæ & ad conſolendum maioris ingenij, & ad* ferendum ſingularis uirtutis indigent. Illud cuiuis facile eſt docere, cur præcipue tu dolere nihil debeas. eius enim, qui tardior in te leuando fuit, quam fore putauimus, non eſt mihi dubia de tua ſalute ſententia: de alijs autem non arbitror te exſpectare*

Pompeianos. uide ep. 21. l. 5.

ſemper, ubi ad conſolandum alia deſunt, ad hanc rationem decurrit.

cum uerbo ferre uirtutẽ coniungit.

*ſpectare quid ſentiam. Reliquum eſt, ut te angat, quod abſis à tuis tam diu, res moleſta, præſertim ab ijs * pueris, quibus nihil poteſt eſſe * feſtiuius. ſed, ut antea ad te ſcripſi, tempus eſt huiuſmodi, ut ſuam quiſque conditionem miſerrimam putet, et, ubi quiſque ſit, ibi eſſe minime uelit. equidem, nos quod Romæ ſumus, miſerrimum eſſe duco: non ſolum, quod in omnibus malis acerbius eſt * uidere, quam audire: ſed etiam, quod ād * omnes caſus ſubitorum periculorum magis obiecti ſumus, quam ſi abeſſemus. etſi me ipſum conſolatorem tuum non tantum litteræ, quibus ſemper ſtudui, quantum longinquitas temporis mitigauit. quanto * fuerim dolore, meminiſti. in quo prima illa conſolatio eſt, uidiſſe me plus, quam ceteros, cum * cupiebam quamuis iniqua condicione pacem. quod etſi caſu, non diuinatione mea, factum eſt: tamen hac inani prudentiæ laude delector. deinde, quod mihi ad conſolationem commune tecum eſt, ſi iam uocer ad exitum uitæ, non ab ea * rep. auellar, qua carendum eſſe doleam, præſertim cum id ſine ullo * ſenſu futurum ſit. Adiuuat etiam ætas, & acta iam uita: quæ cum curſu ſuo bene confecto delectatur, tum uetat in eo uim timere, quo nos iam natura ipſa pæne perduxerit. Poſtremo is * uir, uel etiam ij uiri hoc bello occiderunt, ut impudentia uideatur, eandem fortunam, ſi res cogat, recuſare. Equidem mihi omnia propono: nec ullum eſt tantum malum, quod non putem impendere: ſed*

Torquati filijs. feſtiuitas in pueris amabilis. ep. 10. lib. 1. ad Att.

ep. 9. lib. 2. ad minuendum Torquati deſiderium.

belli ciuilis initio.

à conſcientia.

à ſtatu reip.

eripit ſenſum mortuis, ex Ariſtotelis ſententia in ethicis.

Pompeius Magnus.

sed cum plus in metuendo mali sit, quam in illo ipso, quod timetur· desino· præsertim cum id impendeat, in quo non modo dolor nullus, uerum finis etiam doloris futurus sit. Sed hæc satis multa, uel plura potius, quam necesse fuit. facit autem non loquacitas mea, sed beneuolentia longiores epistolas.* Seruium discessisse Athenis, moleste tuli. non enim dubito, quin magnæ tibi leuationi sit solitus esse quotidianus congressus, et sermo cum familiarissimi hominis, tum optimi, & prudentissimi uiri. Tu uelim te, ut debes, & soles, tua uirtute sustentes. ego, quæ te uelle, quæq; ad te, & ad tuos pertinere arbitrabor, omnia studiose, diligenterq; curabo. quæ cum faciam· beneuolentiam tuam erga me imitabor, merita non* assequar. Vale.*

interius.

Sulpicium. uide ep. 4. l. 4. & 6. huius lib.

uide similem sententiã, alijs uerbis expressam, ep. 3. lib. 1. in fine, & 13. l. v.

ARG. Cæcinam, qui pro Pompeio contra Cæsarem pugnauerat, patria carentem, bene sperare iubet; séq; ei nulla in re defuturum pollicetur. Ei autem Cæsarem ignouisse, Hirtius tradit de bello Africano.

Cicero S. D. A. Cæcinæ. 5

QVOTIESCVMQVE filium tuum uideo, (uideo autem fere quotidie) polliceor ei studium quidem meum, & operam sine ulla exceptione aut laboris, aut occupationis, aut temporis· gratiam autem, atque auctoritatem cum hac exceptione, quantum ualeã, quantumq; possim. Liber tuus & lectus est, & legitur à me diligenter, & custoditur diligentissime. Res, et fortunæ tuæ mihi maxi-*

ornata locutio ob eiusdem uerbi repetitionẽ. uide ep. 2. l. 3. & 6. l. x. & 4. l. 13.

hi maximæ curæ sunt: quæ equidem quotidie faciliores mihi, & meliores uidentur multisq; uideo magnæ esse curæ: quorum de studio, & de sua spe filium ad te perscripsisse certo scio. ijs autem de rebus, quas coniectura consequi possumus, non mihi sumo, ut plus ipse prospiciam, quam te uidere, atque intelligere mihi persuaserim. sed tamen, quia fieri potest, ut tu ea perturbatiore animo cogites, puto esse meum, quid sentiam, exponere: Ea* natura rerum est, & is temporum cursus, ut non possit ista aut tibi, aut ceteris fortuna esse diuturna, neque hærere in tam bona* caussa, et in tam bonis ciuibus tam acerba iniuria. Quare ad eam spem, quam extra ordinẽ de te ipso habemus, non solum propter dignitatẽ,* & uirtutem tuam, (hæc enim ornamenta sunt tibi etiam cum alijs communia) accedunt tua præcipua, propter eximium ingenium, summamq; uirtutem: cui mehercule hic, cuius in potestate sumus, multum tribuit. itaque ne punctum quidem temporis in ista fortuna fuisses, nisi eo ipso* bono tuo, quo delectatur, se uiolatum putasset. quod ipsum* lenitur quotidie: significaturq; nobis ab ijs, qui simul cũ eo uiuunt, tibi hãc ipsam opinionem ingenij apud ipsum plurimum profuturam. Quapropter primum fac animo forti, atque magno sis. ita enim* natus, ita educatus, ita doctus es, ita etiam cognitus, ut tibi id faciendum sit. deinde spem quoque habeas firmißimam propter eas caussas, quas scripsi. à me uero tibi omnia, liberisque*

de futuris dictu ri uitemus atro gantiam Cicero nis exemplo.

consolatio à natura rerum.

à caussa.

nide uirtutẽ pro præstantia quadam in rebus omnibus, & paullo post pro scientia.

ingenio Cæsaris.

Cæsaris ira, quia contra eum scripseris, quotidie lenitur.

sume hinc adaugendam copiã. sunt enim optabilia hæc quatuor, natus, educatus, doctus, cognitus.

qúe tuis paratißima eſſe confidas uelim. id enim & uetuſtas noſtri amoris, & mea conſuetudo in meos, & tua multa erga me officia poſtulant. Vale.

ARG. Ad confirmandum Cæcinæ exſulis animum diuinationem quandam inducit, ſumptam ex Cæſaris natura, & ex ciuilium temporum ratione.

Cicero S. D. Cæcinæ. 6

VEREOR, ne deſideres officium meum: quod tibi pro noſtra & meritorum multorum, & ſtudiorum, partium coniunctione deeſſe non debet: ſed tamen uereor, ne litterarum à me officium requiras: quas tibi & iampridem, & ſæpe miſiſſem niſi, quotidie melius exſpectans, gratulationem, quam confirmationem animi tui, complecti litteris maluiſſem. nunc autem, ut ſpero, breui gratulabimur: itaque in aliud tempus id argumentum epiſtolæ differo. his autem litteris animum tuum, quem minime imbecillum eſſe & * audio, & ſpero, etſi non ſapientißimi, at amicißimi hominis auctoritate confirmandum etiam atque etiam puto, nec ijs quidem uerbis, quibus te conſoler ut * afflictum, & iam omni ſpe ſalutis orbatum, ſed ut eum de cuius incolumitate non plus dubitem, quam te memini dubitare de mea. nam cum me ex republica expuliſſent ij, qui illam cadere poſſe, * ſtante me, non putarunt: memini me ex multis hoſpitibus, qui ad me ex Aſia, in qua tu eras, uenerant, audire, te de glorioſo, & celeri reditu*

quia ſimul Pompeium ſecuti ſumus.

nota coniuncta uerba in rebus optatis.

translatū tranſlato reddidit, quia dixerat imbecillum.

uide ep. 9. l. 1. & 2. l. 7.

meo

ab Etruſcis enī orta diuinandi ratio. de Diu. lib.1.

meo confirmare. ſi te ratio quædam Etruſcæ diſciplinæ, quam à patre, nobiliſſimo, atque optimo uiro, acceperas, non fefellit: nec nos quidem noſtra diuinatio fallet, quam tum ſapientiſſimorum uirorum monumentis, atque præceptis, plurimoq3, ut tu ſcis, doctrinæ ſtudio, tum magno etiam uſu tractandæ reipublicæ, magnaq3 noſtrorum temporum uarietate conſecuti ſumus. cui quidem diuinationi hoc plus confidimus, quod ea nos nihil in*

cum de bellorū ciuilium & origine, & euentu prædixi.

*his tam * obſcuris rebus, tamq3 perturbatis umquam omnino fefellit. dicerem, quæ antea futura dixiſſem, ni uererer, ne ex euentis fingere uiderer. ſed tamen plurimi ſunt teſtes, me & initio, ne coniungeret ſe cum Cæſare, monuiſſe Pompeium, &*

Idem in Philippica 2.

*poſtea, ne ſeiungeret. coniunctione frangi ſenatus opes, diſiunctione ciuile bellum excitari uidebam. atque utebar familiariſſime Cæſare, Pompeium faciebam plurimi: ſed erat meum conſilium cum fidele Pompeio, tū ſalutare utriq3, quæ præterea proui derim, prætereo. nolo enim * hunc, de me optime*

Cæſarem; qui ei reditum in patriam conceſſerat, refertur non ad diuitias, ſed ad potentiam. Pompeius. Cæſaris.

*meritum, exiſtimare, ea me ſuaſiſſe Pompeio, quibus ille ſi paruiſſet, eſſet hic quidem clarus in toga, & princeps, ſed tantas * opes, quantas nunc habet, non haberet. Eundum in Hiſpaniā cenſui. quod ſi feciſſet, ciuile bellum nullū omnino fuiſſet. rationem*

Pompeio tertiū conſule. ep. 3. li. 8. Att. & 2. l. 7. ibidem. Cæſ. lib. 1. bel. ci. & Florus l. 4. uide. ep. 3. l. 7.

*haberi abſentis nō tam pugnaui ut liceret, quā ut, quando, ipſo * conſule pugnante, populus iuſſerat, haberetur. cauſſa belli orta eſt: quid ego prætermiſi aut monitorum, aut querelarum? cum uel * iniquiſſimam*

*quissimam pacem iustissimo bello anteferrem. uicta est auctoritas mea non tam à Pompeio, (nam is mouebatur) quam ab ijs, qui duce Pompeio freti, peropportunam & *rebus domesticis, & cupiditatibus suis illius belli uictoriam fore putabant. suscepтum bellum est quiescente me: depulsum ex Italia, manente me * quoad potui. sed ualuit apud me plus pudor meus, quam timor. ueritus sum deesse Pompeij saluti, cum ille aliquando * non defuisset meæ. itaque uel officio, uel fama bonorum, uel pudore uictus, ut in fabulis Amphiaraus, sic ego prudens, et sciens ad *pestem ante oculos positam sum profectus. quo in bello nihil aduersi accidit non prædicente me. Quare, quando, ut augures, & astrologi solent, ego quoque augur publicus ex meis superioribus prædictis constitui apud te auctoritatẽ aurij, & diuinationis meæ, debet habere fidem nostra prædictio. non igitur ex alitis inuolatu, nec è cantu sinistro oscinis, ut in *nostra disciplina est, nec è tripudijs solistimis, aut somnijs tibi auguror: sed habeo alia signa, quæ obseruẽ: quæ etsi non sunt certiora illis, minus tamen habent uel obscuritatis, uel erroris. Notantur autem mihi ad diuinandum signa duplici quadam uia: quarum alteram duco è Cæsare ipso, alteram è temporum ciuilium natura, atque ratione. In * Cæsare hæc sunt, mitis, clemens q; natura, qualis exprimitur præclare illo libro querelarum tuarum. accedit, quod mirifice *ingenijs excellentibus, quale est tuũ, delectatur.*

propter æs alienum. ep. 3. l. 7.

quoad sermones bonorũ me reprehendentium sustinere potui.

tollitur in quibusdã libris negatiua, ut Pompeius, desertor Ciceronis, accusetur. oratio pro Marcello.

augurali. de inuolatu autem, cantu, somnijs uide l. 1. de Diuin. in princip. & de Nat. de libro 3.

à Cæsaris natura.

ep. 8. lib. 4.

præterea, cedit multorum iustis, et officio incensis, non inanibus, aut ambitiosis uoluntatibus. in quo uehementer eũ cõsentiens *Etruria mouebit. Cur hæc igitur adhuc parum profecerunt? Quia non putat se sustinere caussas posse multorum, si tibi, cui iustius uidetur irasci posse, concesserit. quæ est igitur, inquies, spes ab irato? Eodẽ fonte se* *hausturum intelligit laudes suas, è quo sit leuiter adspersus. Postremo, homo est ualde acutus, & multum prouidens: intelligit, te, hominem in parte Italiæ minime contemnenda facile omniũ nobilissimum, & in communi rep. cuius summorum tuæ ætatis uel ingenio, uel gratia, uel fama populi R. parem, nõ posse prohibere à rep. diutius. nolet hoc* *temporis potius esse aliquando beneficium, quam iam suum. Dixi de Cæsare: nunc dicam de temporum, rerumq; natura. Nemo est tam inimicus ei caussæ, quàm Pompeius animatus melius, quàm paratus, susceperat, qui nos malos ciues dicere, aut homines improbos audeat. in quo admirari solco grauitatem, & iustitiam, & sapientiã Cæsaris: numquam nisi honorificentissime Pompeium appellat. at in eius personam multa fecit asperius. armorum ista, & uictoriæ sunt facta, non Cæsaris. at nos quemadmodum est complexus? Cassiũ sibi legauit:* *Brutum Galliæ præfecit, Sulpicium Græciæ: Marcellum, cui maxime succensebat, cum summa illius dignitate restituit. Quo igitur hæc spectant? rerũ hoc natura, & ciuilium temporum non patietur:*

quæ supplex pro te rogabit.

tacite Cæcinam hortatur, ut Cæsarem edito libro laudet; cui alio libro maledixerat, ut appareat ex epistola præcedenti, & ex Suetonio.

simile ep. 4.

Marcum Brutum. uide in Oratore, & ep. 26. l. 12. ad Att. de Cassio ep. 15 l. 15. de Sulpicio, & Marcello ep. 4. l. 4.

*nec manens, nec mutata ratio feret, primùm ut non in cauſſa pari eadem ſit & condicio, & fortuna omnium: deinde ut in eam ciuitatem boni uiri, & boni ciues, nulla ignominia notati, non reuertantur, in quam tot, nefariorum ſcelerum *condemnati, reuerterunt. Habes auguriũ meum: quo, ſi quid addubitarem, non potius uterer, quam illa conſolatione, qua facile fortem uirũ ſuſtentarem, te, ſi explorata uictoria arma ſumpſiſſes pro rep. (ita enim tum putabas) nõ nimis eſſe laudandum: ſin propter incertos exitus, euentúsque bellorum poſſe accidere, ut uinceremur, putaſſes non debere ad ſecundam *fortunam bene paratum fuiſſe, aduerſam ferre nullo modo poſſe. Diſputarem etiam, quanto ſolatio tibi conſcientia tui *facti quanta delectationi in rebus aduerſis litteræ eſſe deberent. commemorarem non ſolum ueterum, ſed horum etiam recentium uel* ducum, uel comitum tuorum grauiſſimos caſus: etiam externos multos claros uiros nominarem. LEVAT enim dolorem communis quaſi legis, & humanæ condicionis recordatio. Exponerem etiam, quemadmodũ hic, & quanta in turba, quantaq; in confuſione * rerum omnium uiueremus. neceſſe eſt enim minore deſiderio perdita rep. carere, quam bona. ſed hoc genere nihil opus eſt. incolumem te cito, ut ſpero, uel potius ut perſpicio, uidebimus. Interea tibi abſenti, & huic, qui adeſt, magni animi, & corporis tui,* cõſtantiſſimo, atq; optimo filio tuo ſtu-*

alludit ad eos, quos, lege Pompeia damnatos, Cæſar reſtituerat. Suetonius.

à fortitudinis laude.

á cõſcientia recte factorum.

dux Pompeius, comites, Domitius, Lentulus, alij, qui perierant.

à ſtatu reip. miſero.

à ſpe non dubia.

qui aduerſam fortunam fortiter ferat.

*dium, officium, operam, laborem meum iam pridem & pollicitus sum, et detuli, nunc hoc amplius, quod me amicissime quotidie magis Cæsar amplectitur, familiares quidē eius sicuti neminem. apud quē quidquid *ualebo uel auctoritate, uel gratia, ualebo tibi. Tu cura, ut cum firmitudine te animi, tum etiam spe optima sustentes. Vale.*

iteratio uerbi ep. xi. & 18. l. 2.

ARG. Primum agit de libro, quem in Cæsarem scripserat; deinde studiose rogat, ut ueniam sibi à Cæsare, postea temque impetret redeundi.

Cæcina S. D. Ciceroni. 7

non est hic liber Cęcinę contra Cęsarem scriptus, sed potius cum Cæsaris laude, quod fortasse Cæcina fecit à Cicerone admonitus epistola superiore. de illo autem male dico libro significat, cum infert, Cum adhuc styli pœnas dem.

**QVOD tibi non tam celeriter liber est redditus, ignosce timori nostro, et miserere temporis. silius, ut audio, pertimuit, (neq; iniuria) si liber exisset, quando non tam interest, quo animo scribatur, quam quo accipiatur, ne ea res inepte mihi noceret cum præsertim adhuc styli pœnas dem. qua qui dem in re, singulari sum fato. nam, cum mendum scripturæ litura tollatur, stultitia fama multetur: meus error exsilio corrigitur: cuius summa crimenis est, quod armatus aduersario maledixi. nemo nostrum est, ut opinor, quin uota uictoriæ suæ fecerit: nemo, quin, etiam cum de alia re immolaret, tamen eo quidem ipso tempore, ut quamprimū Cæsar superaretur, optarit. hoc si nō cogitat omnibus rebus felix est. si scit, & persuasus est: quid irascitur ei, qui aliquid scripsit contra suam uoluntatem, cum ignorit omnibus, qui *multa deos uenerati sint contra eius salutem? Sed, ut eodem reuertar,*

sic, Multa peccat, alibi Cicero dixit.

*uertar, cauſſa hæc fuit timoris: ſcripſi de te, parce mediusfidius, & timide, nõ reuocans me ipſe, ſed pæne refugiens. genus autem hoc ſcripturæ non modo liberum, ſed incitatum, atque elatum eſſe debere, quis ignorat? ſolutum exiſtimatur eſſe, alteri maledicere: tamen cauendum eſt, ne in petu lãtiam incidas. impeditũ, ſe ipſum laudare, ne uitium arrogantiæ ſubſequatur. ſolum uero liberũ, alterum laudare: de quo * quidquid detrahas, neceſſe eſt aut infirmitati, aut inuidiæ aſſignetur. Ac neſcio, an tibi gratius, opportuniusq; acciderit. nam, quod præſtare non poteram, primum erat non attingere: ſecundum beneficium, quam parciſſime facere. ſed tamen ego me quidem * ſuſtinui: multa minui: multa ſuſtuli: complura ne poſſui quidem. QVEMADMODVM igitur, ſcalarum gradus ſi alios tollas, alios incidas, non nullos male hærentes relinquas, ruinæ periculum ſtruas, non adſcenſum pares: ſic tot malis tũ uictum, tum fractum ſtudium ſcribendi, quid dignum auribus, aut probabile poteſt afferre? Cum uero ad ipſius Cæſaris nomẽ ueni, toto corpore contremiſco, non pæne metu, ſed ipſius iudicij: totum enim Cæſarem non noui. Quem putas * animum eſſe, ubi ſecum loquitur? hoc probabit: hoc uerbum ſuſpicioſum eſt. quid, ſi muto? at uereor, ne peius ſit. Age uero, laudo aliquem: num offendo? cum porro offendam, quid ſi non uult? armati ſtylum perſequitur: uicti, & nondum reſtituti quid faciet?*

ſi perfecte non laudes.

cũ ea libri parte, qua Ciceronem laudabat.

meum.

*Auges etiam tu mihi timorem, qui in Oratore tuo caues *tibi per Brutum, & ad excusationẽ socium quæris. ubi hoc omnium patronus facit· quid me ueterem tuũ, nunc omnium clientem, sentire oportet? In hac igitur calumnia timoris, & cæcæ suspicionis tormento cum plurima ad alieni sensus coniecturam, non ad suũ iudicium, scribantur, quam difficile sit * euadere, si minus expertus es, quod te ad omnia summũ, atq; excellens armauit ingeniũ, nos sentimus. sed tamen ego filio dixeram, librum tibi legeret, & auferret, aut ea condicione daret, si reciperes te correcturum, hoc est, si totum alium faceres. De* Asiatico itinere, quamquã summa necessitas premebat, ut imperasti, feci. Te pro me qd horter. uides tempus uenisse, quo necesse sit de nobis constitui. nihil est mi Cicero, quod filiũ meum exspectes. adolescẽs est, omnia excogitare uel* studio, uel ætate, uel metu non potest. totũ negotium tu sustineas oportet. in te mihi omnis spes est. tu pro tua prudentia, quibus rebus gaudeat, quibus capiatur Cæsar, *tenes. à te omnia proficiscantur, et per te ad exitum perducantur, necesse est. apud ipsum multum, apud eius omnes plurimum potes. unum si tibi persuaseris, non hoc esse tui muneris, si quid rogatus fueris, ut facias, (quamquã id magnum, & amplum est) sed totum tuũ esse onus perficies, nisi forte aut in* miseria nimis stulte, aut in amicitia animis impudenter tibi onus impono. sed utrique rei excusationem tuæ uitæ consuetudo dat.*

in extremo lib. qui, Orator, inscriptus est.

quo cogitat is, qui scribit.

epistola sequenti.

studium hic est animi quædam uehemens affectio.

in hac epistolæ parte tria dicit: & intelligis Cicero, & potes, & soles.

miseris enim tã audacter petere nix licet.

dat. nã quod ita consuesti pro amicis laborare, non iam sic sperant abs te, sed etiam sic imperant tibi familiares. Quod ad librum attinet, quem tibi filius dabit· peto à te, ne exeat· aut ita corrigas, ne mihi noceat. Vale.

ARG. Datum sibi à Balbo, & Oppio scribit, ut Cæcinæ liceret esse in Sicilia: ibiq; ut commoretur, suadet.

Cicero S. D. Cæcinæ. 8

*CVM esset mecum Largus, homo tui studiosus, locutus Kal. Ia. tibi *præfinitas esse: quod omnibus in rebus perspexeram, quæ *Balbus, & Oppius, absente Cæsare, egissent, ea solere illi rata esse· egi uehementer cum his, ut hoc mihi darent, tibi in Sicilia, quoad uellemus, uti esse liceret. qui mihi cum suessent aut libenter polliceri, si qd esset eiusmodi, quod eorũ animos non offenderet· aut etiã negare, & afferre rationem, cur negarent: huic meæ rogationi potius nõ continuo responderunt: eodẽ die tamen ad me reuerterunt· mihi hoc dederunt, ut esses in Sicilia, quod uelles: se *præstaturos, nihil ex eo te offensionis habiturum. Quando, quid tibi permittatur, cognouisti· qd mihi placeat, puto te scire oportere. Actis his rebus, litteræ à te mihi sunt redditæ: quibꝰ à me consiliũ petis, qd sim tibi *auctor, in Sicilia ne subsidas, an ut ad reliquas Asiaticæ negotiationis proficiscare. hæc tua deliberatio non mihi conuenire uisa est cum oratione Largi. ille enim mecũ, quasi tibi non liceret in Sicilia diutius*

ne ultra Kal. Ia. tibi esse in Sicilia liceret. epist. 12.

sic libri ueteres, non præstituros.

quid suadeam tibi. parum Romane loquuntur, qui dicunt, auctor libri, pro, scriptor.

commorari, ita locutus erat: tu autem, quasi conceſſum ſit, ita deliberas. ſed ego, ſiue hoc, ſiue illud eſt, in Sicilia cenſeo commorandum. propinquitas locorum uel ad impetrandum adiuuat crebris litteris, & nuncijs, uel ad reditus celeritatem, re aut impetrata, quod ſpero, aut aliqua ratione confecta. quamobrem cenſeo magnopere commorandū.

Siciliæ præfecto.

*T. * Furfanio Poſtumo, familiari meo, legatiſq; eius, item meis familiaribus, diligentiſſime te commendabo, cum uenerint: erant enim omnes Mutinæ. uiri ſunt optimi, & tui ſimilium ſtudioſi, & mei neceſſarij. Quæ mihi * uenient in mentem, quæ ad te pertinere arbitrabor, ea mea ſponte faciam. ſi quid ignorabo, de eo admonitus omnium ſtudia uincam. Ego, etſi coram de te cum Furfanio ita loquar, ut tibi litteris ad eum nihil opus ſit tamen, quoniā tuis placuit te habere meas litteras, quas ei redderes, morem eis geſſi. earum litterarū exemplum infraſcriptum eſt. Vale.*

uide eandē ſententiam ad Craſſum, ep. 8. l. 5.

ARG. Breuis eſt epiſtola, ſed perfectæ commendationis exemplum.

M. Cicero S. D. L. Furfanio procos.

*CVM A. Cæcina tanta mihi familiaritas, conſuetudoq; ſemp fuit, ut nulla maior eſſe poſſit. nā & patre eius, claro homine, & forti uiro, plurimum uſi ſumus: & hunc à * puero, quod & ſpem mihi magnam afferebat * ſummæ probitatis, ſummæq; eloquentiæ, & uiuebat mecum coniunctiſſime non ſolum officijs amicitiæ, ſed etiam * ſtudijs com-*

à uetuſtate amicitiæ.
à cauſsis amicitiæ.
à ſtudijs.

*communibus, sic semper dilexi, ut non ullo cum homine * coniunctius uiuerem. nihil attinet me plura scribere. quam mihi necesse sit eius salutem, & fortunas, quibuscumque rebus possim, tueri, uides. Reliquum est, ut, cum * cognorim pluribus rebus, quid tu & de bonorum fortuna, & de reip. calamitatibus sentires, nihil à te petam, nisi ut ad eam uoluntatem, quam tua sponte erga Cæcinam habiturus esses, tantus cumulus accedat commendatione mea, quanti me à te fieri intelligo. hoc mihi gratius facere nihil potes. Vale.*

à mutua benevolentia.

à commendationis causſa.

ARG. Pollicetur quidquid potest ad eius incolumitatẽ: neque nullam spem fortunæ melioris ostendit.

Cicero S. D. Trebiano. 9

*EGO, quanti te faciam, semperq; fecerim, quanti me à te fieri intellexerim, sum mihi ipse testis. nam & consilium tuũ, uel casus potius diutius in armis ciuilibus commorandi, semper mihi magno dolori fuit: & hic euentus, quod tardius quam est æquum, et quam ego uellem, recuperes fortunam, & dignitatem tuam, mihi non minori curæ est, quam tibi semper fuerint * casus mei. itaque & Postumuleno, & Sextio, & sæpissime Attico nostro, proximeq; Theudæ, liberto tuo, totũ me patefeci: et his singulis sæpe dixi, quacumque re possem, me tibi, & liberis tuis satisfacere cupere: idq; tu ad tuos uelim scribas, hæc quidem certe, quæ in potestate mea sunt, ut * operam, studium, consilium, rem, fidem meam sibi ad omnes res paratam*

refertur ad illud, Quanti te fecerim.

ad illud refer: Quãti te faciã. quod autem sequitur, Casus mei, spectat illud, Quanti me à te fieri intelexerim.

epist. 14.

ratam putent, Si auctoritate, & gratia tantum
posſem, quantū in ea rep. de qua ita meritus ſum,
posſe debēer: tu quoq; is eſſes, qui fuiſti, cum omni
gradu ampliſsimo dignisſimus, tum certe ordinis
quia Pompeiū ſecuti ſumus. *tui facile princeps. ſed quando eodē tempore, * ea-*
demq; de cauſſa noſtrum uterque cecidit: tibi &
illa polliceor, quæ ſupra ſcripſi, quæ ſunt adhuc
mea & ea, quæ præterea uideor mihi ex aliqua
parte retinere tamquam ex reliquijs priſtinæ dig-
nitatis. neque enim ipſe Cæſar, ut multis rebus
intelligere potui, eſt alienus à nobis: & omnes
non enim hoc ſpectabam, ut eorum opera aliquando poſ- ſem indigere. *fere familiariſsimi eius, * caſu deuincti magnis*
meis ueteribus officijs, me diligenter obſeruant, &
colunt. itaque, ſi quis mihi erit aditus de tuis for-
tunis, id eſt de tua incolumitate, in qua ſunt om-
nia, agendi quod quidem quotidie magis ex eorum
ſermonibus adducor ut ſperem: agam per me ipſe,
& moliar. ſingula perſequi non eſt neceſſe: uniuer-
ſum ſtudium meum, & beneuolentiam ad te defe-
ro. ſed magni mea intereſt, hoc tuos omnes ſcire,
quod tuis litteris fieri poteſt, ut intelligant omnia
Ciceronis patere Trebiano. hoc eo pertinet, ut ni-
uide ſimilem ſententiam in epiſtola ad Vatinium, quæ eſt 11. lib. 5. *hil exiſtiment eſſe tam difficile, quod non, pro te*
mihi ſuſceptum, iucundum ſit futurum. Vale.

ARG. Excuſatio, cur non ſcripſerit: conſolatio: promiſsio meliarum rerum, & officij ſui.

Cicero S. D. Trebiano. 10

ANTEA miſiſſem ad te litteras, ſi genus ſcri-
in aduerſa fortuna. epiſt. 13. *bendi inuenirē, * tali enim tempore aut conſolari*
**amicorum eſt, aut polliceri. conſolatione non ute-*
bar.

bar, quod ex multis audiebam, quam fortiter, sapienterq; ferres iniuriam temporum, quamq; te uehementer consolaretur conscientia factorum, & consiliorum tuorum. quod quidem si facis, magnum *fructum studiorum optimorũ capis: in quibus te scio semper esse uersatum: idque ut facias, etiam atque etiam te hortor. Simul & illud tibi, homini peritissimo* rerum, & exemplorum, & omnis uetustatis, ne ipse quidem rudis, sed in studio minus fortasse, quam uellem, at in rebus, atque usu plus etiam, quam uellem, uersatus, spondeo, tibi acerbitatem istam, & iniuriam non diuturnam fore. nam & ipse, qui plurimum potest, quotidie mihi delabi ad æquitatem, & ad rerũ* naturam uidetur: & ipsa causa ea est, ut iam simul cum rep. quæ in perpetuum iacere non potest, necessario reuiuiscat, atque recreetur: quotidieq; fit aliquid lenius, & liberalius, quam timebamus. quæ quoniam in temporum inclinationibus sæpe paruis posita sunt: omnia momenta obseruabimus, neque ullum prætermittemus tui iuuandi, & leuandi locum. itaque illud alterum, quod dixi, litterarum genus quotidie mihi, ut spero, fiet* procliuius, ut etiam polliceri possim. id re, quam uerbis, faciam libentius. Tu uelim existimes, & plures te amicos habere, quam qui in isto casu sint, ac fuerint, quantum quidem ego intelligere potuerim: & me concedere eorum nemini. Fortem fac animum habeas, & magnum, quod est in uno te.

fructus studiorum in calamitate maxime capitur.

tractandis rebus, notandis exemplis, cognoscenda antiquitate erudimur.

quæ est, ut homo hominem tueatur, & diligat.

facilius, ut est descensio per cliuos.

te. quæ sunt in fortuna, temporibus regentur, &
occurremus, quantum licet, humano consilio. nam omnino uitare non licet. *consilijs nostris * prouidebuntur. Vale.*

ARG. Gratulatur de reditu in patriam impetrato: hortatur, ut præterita ex animo deleat, dignitatisq; recuperationem rei familiaris iacturæ anteponat.

Cicero S. D. Trebiano. 11

**DOLABELLAM antea tantummodo di-*
generum Ciceronis ep. 16. l. 2, & 13. lib. 8. *ligebam: obligatus ei nihil erã. nec enim acciderat*
de quibus ep. 10. lib. 3. *mihi opus esse: & ille mihi debebat, quod nõ defuerat eius * periculis. nũc tanto sum deuinctus eius beneficio, quod & antea in re, & hoc tempore in salute tua cumulatissime mihi satisfecit, ut nemini plus debeam. qua in re tibi gratulor ita uehementer, ut te quoque mihi gratulari, quam * gratias agere, malim. alterum omnino non desidero:*
quod per generum meum de tua salute à Cæsare impetraue rim. *alterum uere facere poteris. Quod reliquum est: quando tibi uirtus, & dignitas tua reditũ ad tuos aperuit: est tuæ sapientiæ, magnitudinisq; animi, quid amiseris, obliuiscì. quid recuperaueris, cogitare. uiues cum tuis: uiues nobiscum. plus acquisiuisti dignitatis, quam amisisti rei familiaris: quæ ipsa tum esset iucundior, si ulla res esset publica.*
puteolanus, de quo in epist. ad Att. sæpe. ** Vestorius, noster familiaris, ad me scripsit te mihi maximas gratias agere. hæc prædicatio tua mihi ualde grata est: eàque te uti facile patior cum apud alios, tũ mehercule apud Sironem, nostrum amicum. quæ enim facimus, ea * prudentissimo*
uide eandem sententiam ep. 3. lib. 2. *cuique maxime probata esse uolumus. Te cupio uidere quamprimum. Vale.*

ARG.

ARG. Gratulatur de reditu impetrato: & ad consolationem adscribit quædam perditis rebus aptiora.

Cicero S. D. Ampio Balbo. 12

*GRATVLOR tibi, mi Balbe, *uereq; gratulor: nec sum tam stultus, ut te usura falsi gaudij frui uelim, deinde frangi repente, atque ita cadere, ut nulla res te ad æquitatem animi postea possit extollere. Egi tuam caussam apertius, quam tempora nostra ferebant. uincebatur enim fortuna ipsa debilitatæ gratiæ nostræ tui * caritate, & meo perpetuo erga te amore, culto. à te diligentissime. omnia promissa, confirmata, certa, & rata sunt, quæ ad reditum, & salutem tuam pertinent. uidi, cognoui, interfui. & enim omnes Cæsaris familiares satis opportune habeo implicatos consuetudine, & beneuolentia, sic, ut, cum ab illo *discesserit, me proximum habeant. hoc Pansa, Hirtius, Balbus, Oppius, Matius, Postumius plane ita faciunt, ut me unice * diligant. quod si mihi pro me efficiendum fuisset, non me pæniteret pro ratione temporum ita esse molitum. sed nihil est à me inseruitum temporis caussa. ueteres mihi necessitudines cum his omnibus intercedunt: quibuscum ego agere de te non destiti: principem tamen habuimus Pansam, tui studiosissimum, mei cupidum qui ualet apud illum non minus auctoritate, quam gratia. * Cimber autem Tillius mihi plane satisfecit. ualent tamen apud Cæsarem non tam ambitiosæ rogationes,

de Ampio ep. 3. lib. 1. & ep. 29. lib. 10. & Cæs. l. 3. bel. ci.

caritas in te mea faciebat, ut apertius agerē, quā per nostram miseram fortunam liceret.

similiter locutus ep. 9. l. 1.

ep. 13. l. 4.

unus ex ijs, qui mox in Cæsarē coniurarunt. Suetonius. cum antea Cæsaris partium defensor fuisset acerrimus. Seneca l. 3. de ira.

gationes, quam necessariæ: quas quia Cimber habebat, plus ualuit, quam pro ullo alio ualere potuisset. diploma statim non est datum: quod mirifica est improbitas in quibusdam, qui tulissent a-

Phil. 7. *cerbius, ueniam tibi dari, quem illi appellant* tubã belli ciuilis: multaq; ita dicunt, quasi non gaudeant id bellũ inci disse. quare uisum est occultius agendum, neq; ullo modo diuulgandum, de te iam esse perfectũ: sed id erit perbreui: nec dubito, quin, legente te has litteras, confecta iam res futura sit, Pansa quidem mihi, grauis homo, & certus, non solum confirmauit, uerum etiam recepit, perceleriter se ablaturum diploma. mihi tamen placuit, hæc ad te perscribi. minus enim te firmum sermo Eppuleiæ tuæ, lacrymæq;* Ampiæ declarabãt, quã significant litteræ tuæ. atque illæ arbitrabantur, cum à te abessent ipsæ, multo in grauiore te curæ futurum. quare magnopere putaui, angoris, & doloris tui leuandi caussa pro certis ad te ea, quæ essent, certa, perscribi oportere. Scis me antea sic solitum esse scribere ad te, magis ut cõsolarer fortem uirum, atq; sapientem, quam ut exploratam spem salutis ostenderem, nisi eam quam ab ipsa rep. cum hic* ardor extinctus esset, sperari oportere censerem. recordare tuas litteras, quibus, & magnum animum mihi semper ostendisti, & ad omnes casus ferendos constantem, atq; paratum. quod ego non mirabar: cum recordarer te & à primis temporibus ætatis in rep. esse uersatum: & tuos magistratus

feminis familiarũ nomina imponebantur; ideo Ampia dicitur Ampij Balbi filia.

strepitu bellorum sedato.

*tus * in ipsa discrimina incidisse salutis, fortunarumq; communium: & in hoc ipsum bellum esse ingressum, non solum ut victor beatus, sed etiam, si ita accidisset, victus ut sapiens esses. * Deinde, cum studium tuum consumas in uirorum fortium factis memoriæ prodendis, considerare debes, nihil tibi esse committendum, quamobrem eorum, quos laudas, non te similem * præbeas. Sed hæc oratio magis esset apta ad illa tempora, quæ iam effugisti. nunc uero tantum te para * ad hæc nobiscum ferenda, quibus ego si quam medicinã inuenirem, tibi quoque eandem traderem. sed est unum perfugiũ, doctrina, ac litteræ, quibus semper usi sumus: * quæ secundis rebus delectationem modo habere uidebantur, nunc uero etiam salutem. Sed, ut ad initium reuertar, caue dubites, quin omnia de salute, ac reditu tuo perfecta sint. Vale.*

in calamitatem ciuilium contẽtionum.

eodem argumẽto usus est ep. 13. lib. 4.

ep. 18 lib. 2.

ad communem seruitutem.

uide eãdem sententiam ep. 3. l. 4. & 2. lib. 9.

ARG. Scribit, se bene sperare de Ligarij salute; ad eámque impetrandam omnia sua pollicetur, interim hortatur, ut aduersam fortunam moderate ferat.

Cicero S. D. Q. Ligario. 13

*ET SI tali tuo tempore me aut consolandi, aut iuuandi tui caussa scribere ad te aliquid pro nostra * amicitia oportebat: tamen adhuc id nõ feci: quia neque lenire uidebar oratione, neq; leuare posse dolorem tuum. postea uero quam magnam spem habere cœpi, fore, ut te breui tempore incolumem haberemus: facere non potui, quin tibi & sententiam, & uoluntatem declararem meam. Primum igitur*

hic est pro quo extat Ciceronis oratio.

aut consolari, aut polliceri, amicorum est, ep. 10.

igitur scribam, quod intelligo, & perspicio, non fore in te Cæsarem * durioreni. nam & res eum quotidie, & dies, & opinio hominum, &, ut mihi uidetur, etiam sua natura mitiorem facit. idq; cum de reliquis sentio, tum de te etiam audio ex familiarissimis eius: quibus ego exeo tempore, quo primum ex Africa * nuncius uenit, supplicare una cũ fratribus tuis non destiti: quorum quidem & uirtus, & pietas, & amor in te singularis, & assidua, & perpetua salutis tuæ cura tantum proficit, ut nihil sit, quod non * ipsum Cæsarem tributurum existimem: &, si tardius fit, quam uolumus magnis occupationibus eius, à quo omnia petuntur, aditus ad eum difficiliores fuerunt: et simul Africanæ caussæ * iratior, diutius uelle uidetur eos habere sollicitos, à quibus se putat diuturnioribus esse molestijs conflictatũ. sed hoc ipsum intelligimus eum quotidie remissius, & placatius ferre. Quare mihi crede, & memoriæ manda, me tibi id affirmasse, te in istis molestijs diutius non futurum. Quando, * quid sentirem, exposui quid uellem tua caussa, re potius declarabo, quam oratione. et si tantum possem, quantum in ea rep. de qua ita meritus sum, ut tu existimas, posse debebam ne tu quidem in istis incommodis esses. eadem enim caussa * opes meas fregit, quæ tuam salutem in discrimen adduxit. sed tamen, quidquid imago ueteris meæ dignitatis, quidquid reliquæ gratiæ ualebunt, * studium, consilium, opera, gratia, fides mea nullo loco derit tuis optimis

antitheta, mitis & durus.

de Pompeianis in Africa uictis.

sine cuiusquam intercessione.

quia bellum renouassent. ep. 13. lib. 4.

ep. 10. l. 4. quod mihi placeret ostendi.

dignitatem, & gratiam.

ep. 2. l. 1. & 14. lib. 4.

optimis fratribus. Tu fac habeas fortem animum, quem semper habuisti primum ob eas causas, quas scripsi: deinde, quod ea de rep. semper uoluisti, atque sensisti, ut non modo * nunc secunda sperare debeas, sed etiam, si omnia aduersa essent, tamen, conscientia & factorum, & consiliorum tuorum, quæcumq; accidissent, fortissimo, & maximo animo ferre deberes. Vale.

cum intelligas de tua salute optime sperandum.

ARG. Exorditur ab officij sui commemoratione; deinde, quid de reditu Ligarij opinetur, subiungit.

Cicero S. D. Ligario. 14

ME scito omnem meum laborem, omnem operam, curam, studium in tua salute consumere. nam cum te semper maxime dilexi: tum fratrum tuorum, quos æque, atq; te, summa beneuolentia sum complexus, singularis * pietas, amorq; fraternus nullum me patitur officij erga te, studijq; munus, aut tempus prætermittere. sed quæ faciã, fecerimque pro te, ex * illorũ te litteris, quam ex meis, malo cognoscere. quid autem sperem, aut confidam, et exploratum habeam de salute tua, id tibi à me declarari uolo. Nam si quisquam est timidus in magnis, periculosisq; rebus, semperq; magis aduersos rerum exitus metuens, quam sperans secundos, is ego sum: &, si hoc uitium est, do me non carere confiteor. Ego idem tamen, cum ad III. Kal. interkalares priores rogatu fratrum tuorum ueniissem mane ad Cæsarem: atque omnem adeundi, & conueniendi illius * indignitatem, & molestiam pertu-

ep. 2. l. 1. et 14. lib. 4. & superiori.

quam in tua salute declarant.

cum tamen iam ipse scripserit.

qualis illa ad Att. l. 14. ep. 1.

*lissem cum fratres, & propinqui tui iacerent ad pedes & ego essem locutus, quæ causſa, quæ tuum tempus postulabat non solum ex oratione Cæsaris, quæ sane mollis, & liberalis fuit, sed etiam ex *oculis, et uultu, & multis prætèrea signis, quæ facilius perspicere potui, quam scribere, hanc in opinionem discessi, ut mihi tua salus dubia non esset. Quamobrem fac animo magno, fortiq; sis: &, si *turbidissima sapienter ferebas, tranquilliora lætè feras. ego tamen tuis rebus sic adero, ut difficillimis, neque Cæsari solum, sed etiam amicus eius omnibus, quos mihi amicissimos esse cognoui, pro te, sicut adhuc feci, libentissime supplicabo. Vale.*

potest esse ficta oratio, sed oculi sunt indices animi.

antitheta, turbida, tranquilla.

ARG. Continet hæc epistola, omnium breuissima, gratulationem, beneuolentiam, officium.

Cicero S. D. Basilio. 15

TIBI **gratulor: mihi gaudeo. te amo: tua tueor. à te amari, & quid agas, quidq; istic agatur, certior fieri uolo. Vale.*

gratulor, & gaudeo, in quo differant, hic locus aperte ostendit.

ARG. Insinuat se ad petitionem, mutui amoris commemoratione: petit autem, ut se absentem tueatur; siquidem gratum fore non dubitet.

Bithynicus S. D. Ciceroni. 16

Pompeiæ gentis cognomen.

SI mihi tecum non & multæ, & iustæ causſæ amicitiæ priuatim essent repeterem initia amicitiæ ex parentibus nostris: quod faciendum ijs existimo, qui paternam amicitiam nullis ipsi officijs prosecuti sunt. itaque contentus ero nostra ipsorum

*pſorum amicitia: cuius fiducia peto à te, ut abſentem me, quibuſcumq; in rebus opus fuerit, tueare: ſi nullum officium tuum apud me * intermoriturum exiſtimas. Vale.*

intermortui dicuntur, qui deliquium animi paſsi ſunt.

ARG. Mirum declarat deſiderium cum Bithynico uiuendi; & adijcit, ſe eſſe illi amore coniunctiſsimum.

Cicero S. D. Bithynico. 17

Qu. Pompeio Bithynico, de quo in libro de claris or. cauſſam huius cognominis fuiſſe Bithyniam deuictam, indicat Feſtus in dictione, Rutrum.

*CVM ceterarum rerum cauſſa cupio eſſe aliquando remp. conſtitutam: tum uelim, mihi credas, accidere id etiam, quo magis expetam promiſſum tuum, quo in litteris uteris. ſcribis enim, ſi ita ſit, te mecum eſſe uicturum. gratiſsima mihi tua uoluntas eſt: facisq; nihil alienum neceſsitudine noſtra, iudicijsq; patris tui de me, ſummi uiri: nã ſic habeto, * beneficiorum magnitudine eos, qui temporibus * ualuerunt, aut ualeant, coniunctiores tecum eſſe, quam me, neceſsitudine neminem. quamobrem grata mihi eſt & memoria tua noſtræ coniunctionis, & eius etiam augendæ uoluntas. Vale.*

quæ accepiſti à Cæſarianis. uidetur Bithynicus in Cæſaris partibus fuiſſe.

ARG. Reſpondet Leptæ, qui præconium feciſſent, licere eis eſſe in decurionibus, ſcribit de bello Hiſpanienſi, de Leptæ negotio, & Oratore ſuo, de manſione urbana.

Cicero S. D. Leptæ. 18

SIMVL accepi à Seleuco tuo litteras, ſtatim quæſiui è Balbo per codicillos, quid eſſet in lege. reſcripſit, eos, qui facerent præconium, uetari eſſe in decurionibus: qui feciſſent, non uetari. quare bono animo ſint & tui, & mei familiares. neque

ſimul, pro ſimul atque, uide ſcholia noſtra.

propter Spurinam, haruſpicē, à Cæſare ſenatorio ordine donatum.

enim erat ferendum, cum, qui hodie *haruſpicinam facerent, in ſenatu Romæ legerentur, eos, qui aliquando præconium feciſſent, in municipijs decuriones eſſe non licere. De Hiſpanijs noui nihil: magnum tamen exercitum *Pompeium habere conſtat. nam Cæſar ipſe ad nos miſit exemplum *Paciaci litterarum: in quo erat, illi XI. eſſe legiones. ſcripſerat etiam Meſſalla Q. Salaſſo, P. Curtium, fratrem eius, iuſſu Pompeij, inſpectante exercitu, interfectū: quod conſenſiſſet cum Hiſpanis quibuſdam, ſi in oppidū neſcio quod Pompeius rei frumentariæ cauſſa ueniſſet, eum comprehendere, ad Cæſarem q; deducere. De negotio tuo, quod ſponſor es pro Pompeio: ſi Balbus conſponſor tuus redierit, homo in re familiari non parum diligens, non deſinam cum illo communicare, ſi quid expediri poſſit: quod uidebatur mihi ille confidere. *Oratorem meū tantopere à te probari, uehementer gaudeo. mihi quidem ſic perſuadeo, me, quidquid habuerim iudicij *de dicendo, in illum librum contuliſſe. qui ſi eſt talis, qualem tibi uideri ſcribis: ego quoq; aliquid ſum: ſin aliter: non recuſo, quin, quantum de illo libro, tantundem de mei iudicij fama detrahatur. Leptam *noſtrum cupio delectari iam talibus ſcriptis. etſi abeſt maturitas ætatis: iam tamen perſonare aures eius huiuſmodi uocibus, nō eſt inutile. Me Romæ tenuit omnino Tulliæ meæ *partus, ſed, cum ea, quemadmodum ſpero, ſatis firma ſit: teneor tamen, dum à Dolabellæ procuratoribus exigam

Cnæum Pompeij Magni filium.

L. Iunij Paciæci meminit Hirtius de bel. Hiſp.

librum de perfecto oratore. ep. 20. l. 15.

de dicendi ratione, dixit lib. 1. de or. & l. 2.

Alium tuum.

ex quo eam peperiſſe, Plutarchus ait.

*exigam primam * pensionem. & mehercule non tam sum peregrinator iam, quam solebam. ædificia mea me delectabant, & otiũ. domus est, quæ nulli uillarum mearum cedat: otium omni desertissima regione maius. itaque ne litteræ quidem meæ impediuntur: in quibus sine ulla interpellatione uersor. quare, ut arbitror, prius hic te nos, quam istic tu nos uidebis. Lepta suauissimus ediscat Hesiodũ. & * habeat in ore,*

pro dote reddẽda post dimissam Tulliam.

,, τῆς δ' ἀρετῆς ἱδρῶτα. &c.

more suo non omnes uersus recitat. idem de uirtute Simonides apud Clementem Alexandr. l. 2. Stromatum.

ARG. Cum Cæsar ludos regionatim daturus esset, curationem eorum Lepta cupiebat. Cicero dissuadet. meminit Suetonius de his ludis in Iulij uita.

Cicero S. D. Leptæ. 19

**MACVLAM officio functum esse gaudeo. eius Falernum mihi semper idoneum uisum est diuersorio: si modo tecti satis est ad comitatum nostrum recipiendum. ceteroqui is mihi locus non displicet. nec ea re Petrinum tuum deseram, nam & illa, & amœnitas illa commorationis est, non diuersorij. De curatione aliqua munerum regionum, cum Oppio locutus sum. nam Balbum, postea quã tu es profectus, non uidi. tantis * pedum doloribus afficitur, ut se conueniri nolit. omnino de tota re, ut mihi uideris, sapientius faceres, si non curares. quod enim eo * labore assequi uis, nullo modo assequere. tanta est enim intimorum multitudo, ut ex his potius aliquis effluat, quam nouo sit aditus, præsertim qui nihil afferat præter operam, in*

puto esse Pompeium Maculã, de quo Macrobius lib. 2. Sat.

podagra.

id autem eo labore assecuturum se sperabat Lepta, ut unus fieret ex intimis Cæsaris amicis.

qua ille se dedisse beneficium putabit, si modo ipsum sciet, *non accepisse. sed tamen aliquid uidebimus, in quo sit spes. aliter quidem non modo non appetendum, sed etiam fugiendum puto. Ego me Asturæ diutius arbitror commoraturum, quoad ille quandoque* *ueniat. Vale.*

de off. lib. 1.

ueniebat Cæsar ex Hispania uictor.

ARG. Monet Toranium, ut in Sicilia commoretur, quoad scire possit, quid sibi agendum sit. Clausula consolationis nescio quid continet.

Cicero S. D. Torano. 20

DEDERAM triduo ante pueris Cn. Plancij litteras ad te: eo nunc ero breuior, téque, ut ante consolabar, hoc tempore monebo. Nihil puto tibi esse utilius, quam ibidem opperiri, quoad scire possis, quid tibi agendum sit. nam, præter nauigationis longæ, & hiemalis, & minime portuosæ periculum, quod uitaueris *ne illud quidem nō, quamuis subito, cum certi aliquid audieris, te istinc posse proficisci: nihil est præterea, cur aduenientibus te offerre gestias, multa præterea metuo, quæ cum Cilone nostro communicaui. quid multa? loco opportuniore in his malis nullo esse potuisti, ex quo te, quocumque opus erit, facillime, & expeditissime conferas. quod si recipiet ille se ad tempus aderis. sin quoniam multa accidere possunt, aliqua res eum uel impediet, uel morabitur: tu tibi eris,* *ubi omnia scire possis. hoc mihi prorsus ualde placet. De reliquo, ut te sæpe per litteras hortatus sum, ita uelim*

id est, & præter illud, ut duæ negatiuæ affirmēt.

quia propinquo loco eris.

uelim tibi persuadeas, te in hac causſa nihil habere, quod timendum ſit, præter cõmunem casum ciuitatis. qui etſi est grauiſsmus: tamen ita uiximus, & id ætatis iam ſumus, ut omnia quæ non noſtra culpa nobis accident, fortiter ferre debeamus. Hic tui omnes ualent, ſummáq; pietate te deſiderant, & diligunt, & colunt. Tu & cura, ut ualeas· & te iſtinc ne temere commoueas.*

* in hac tota re, quæ ad te pertinet.

ARG. Ad conſolandum Toranium præterita colligit; &, quid ipſe fecerit, quaſi exemplum ad imitandum proponit.

Cicero S. D. Toranio. 21

ETSI, cum hæc ad te ſcriberem, aut appropinquare exitus huius calamitoſiſsimi belli, aut iam aliquid actum, & confectũ uidebatur: tamen quotidie commemorabam, te unum in tanto exercitu mihi fuiſſe aſſenſorem, & me tibi ſolosq; nos uidiſſe, quantum eſſet in eo bello mali, in quo, ſpe pacis excluſa, ipſa uictoria futura eſſet acerbiſsima, quæ aut interitũ allatura eſſet, ſi uictus eſſes, aut, ſi uiciſſes,* ſeruitutem. itaque ego, quem tũ fortes illi uiri, et ſapientes, Domitij, & Lentuli,* timidũ eſſe dicebant, (& eram plane: timebam enim, ne euenirent ea, quæ acciderunt) idem nunc nihil timeo, et ad omnem euentum paratus ſum. cum aliquid uidebatur caueri poſſe, tum id negligi dolebam: nunc uero, euerſis omnibus rebus, cum conſilio proſici nihil poſsit, una ratio uidetur, quidqd*

* memoria repetebam.

* ob cõtumacem arrogantiã Põpeianorum.

* cũ uel iniquiſsimam pacem iuſtiſsimo bello anteferrem. ep. 13. l. 5. intelligit autem Domitium Ahenobarbum, L. Lentulum Cruſcellũ, conſulem anno primo ciuilis belli.

euenerit, ferre moderate: præsertim cum omnium rerum mors sit extremum: & mihi sim conscius, me, quoad licuerit, dignitati reip. consuluisse, &, hac amissa,* salutem retinere uoluisse. Hæc scripsi, non ut de me ipse dicerem, sed ut tu, qui coniunctissima fuisti mecum & sententia, & uoluntate, eadem cogitares. MAGNA enim consolatio est, cum *recordare, etiam si secus acciderit, te tamen recte, uereq; sensisse. atque utinam liceat aliquãdo aliquo reip. statu nos frui, interq; nos conferre sollicitudines nostras, quas pertulimus tũ, cum timidi putabamur, quia dicebamus ea futura, quæ facta sunt. De tuis rebus nihil esse, qp timeas,* præter uniuersæ reip. interitũ, tibi confirmo. De me autem sic uelim iudices: quantũ ego possim, me tibi, saluti tuæ, liberisq; tuis summo cum studio præsto semper futurum. Vale.

reipublicæ.

á conscientia optimæ mẽtis.

præter cõmunem casum ciuitatis, dixit in proxima superiore epistola.

ARG. Domitium, interitu amicorum dolentem, rogat. ut, cum reip. iam satisfecerit, incolumitati suæ consulat.

Cicero S. D. Domitio. 22

NON cares me deterruit, quo minus postea quam in Italiam ueneris, litteras ad te mitterem, quod tu ad me nullas miseras: sed quia nec qd tibi pollicerer; ipse* egens rebus omnibus, nec qd suaderem, cum mihimet ipsi consilium deesset, nec quid consolationis afferrem, in tantis malis reperiebam. hæc quamquam nihilo meliora sunt, nunc etiam atque etiam multo desperatiora: tamen iu-

ep. 13. lib. 4.

anes

anes esse meas litteras, quam nullas, malui. Ego, si te intelligerem plus conatum esse suscipere reip. causa muneris, quam quantum præstare potuisses, tamen quibuscumq; rebus possem, ad eam condicionem te uiuendi, quæ daretur, quæq; esset, hortarer. sed cum* consilij tui bene, fortiterq; suscepti eum tibi finem statueris, quem ipsa fortuna terminum nostrarum contentionũ esse uoluisset: oro, obtestorq; te pro nostra uetere coniunctione, ac necessitudine, proq; summa mea in te beneuolentia, & tua in me pari, te ut nobis, parenti, coniugi, tuisque omnibus, quibus es, fuistique semper carissimus, saluum conserues· incolumitati tuæ, tuorumque, qui ex te pendent, consulas· quæ didicisti, quæq; ab adolescẽtia, pulcherrime à sapientissimis uiris tradita, memoria, & scientia comprehendisti, ijs hoc tempore utare· quos coniunctos summa beneuolentia, plurimisq; officijs anisisti, eorum desiderium si non* æquo animo, at forti feras. Ego, quid possim, nescio, uel potius me parum posse sentio: illud tamẽ tibi polliceor, me, quæcumque saluti, dignitatiq; tuæ conducere arbitrabor, tanto studio esse facturum, quanto semper tu & studio, & officio in meis rebus fuisti. hanc meam uoluntatem ad matrem tuã, optimam feminam, tuiq; amantissimam, detuli. si quid ad me scripseris· ita faciam, ut te uelle intellexero: sin autem tu mihi scripseris· ego tamẽ omnia, quæ tibi utilia esse arbitrabor, summo studio, diligẽterq; curabo. Val.

id est, si post pugnam Pharsalicam renouare bellũ cum alijs uoluisses.

quasi prœlio Pharsalico suã uoluntatem de tota re fortuna declarasset.

nõ enim possumus nõ dolere: sed dolorẽ premere, & uincere fortitudine possumus.

CICERONIS EPISTOLARVM, AD MARIVM, ET Alios, Liber VII.

ARGVMENTVM.

Ludos, quos Pompeius Magnus iterum consul dedit, describit, & extenuat; utrumque ob eam caussam, ne Marium eos prætermisisse pæniteret.

M. Cicero S. D. M. Mario.

dolor corporis refertur ad podagram, quæ Mariuni sæpe uexabat. ep. 4.

SITE* *dolor aliquis corporis, aut infirmitas ualetudinis tuæ tenuit, quo minus ad ludos uenires: fortunæ magis tribuo, quam sapientiæ tuæ. sin hæc, quæ ceteri mirantur, contemnenda duxisti, & cũ per ualetudinem posses, uenire tamen noluisti: utrumque lætor, & sine dolore corporis te fuisse, & animo ualuisse, cũ ea, quæ sine caussa mirantur alij, neglexeris: modo ut tibi constiterit fructus otij tui: quo quidem tibi perfrui mirifice licuit, cum esses in ista amœnitate pæne solus* relictus. neque tamen dubito, quin tu ex illo cubiculo tuo, ex quo tibi Stabianum perforasti, & patefeciſti Seianũ, per eos dies matutina tempora lectiunculis consumpseris: cũ illi interea, qui te istic reliquerunt, spectarent communes mimos semisomni. reliquas uero partes diei tu consumebas ijs delectationibus, quas tibi ipsi ad arbitrium tuum compararas. nobis autem erant ea perpetienda, quæ* scilicet P. Metius probauisset. omnino, si quæris, ludi apparatissimi, sed non tui sto-

ab ijs relictus, qui ad ludorũ spectacula in urbem se contulerant.

cum stomacho, Scilicet, dixit.

ſtomachi: coniecturam enim facio de meo. nam primum honoris cauſſa in ſcenam redierant ij, * quos ego honoris cauſſa de ſcena deceſſiſſe arbitrabar. delicia uero tua, noſter Aeſopus eiuſmodi fuit, ut ei deſinere per omnes homines liceret. is iurare cum cœpiſſet, uox eum defecit in illo loco, * SI ſciens fallo. Quid tibi ego alia narrem? noſti enim reliquos ludos. quid? ne id quidem leporis habuerunt, quod ſolent mediocres ludi. apparatus enim ſpectatio tollebat omnẽ hilaritatem. quo quidem apparatu non dubito quin animo æquiſſimo caueris. quid enim delectationis habent ſexcenti muli in * Clytemneſtra? aut in Equo Troiano craterarum tria millia? aut armatura uaria peditatus, & equitatus in aliqua pugna? quæ popularem admirationem habuerunt, delectationem tibi nullam attuliſſent. Quod ſi tu per eos dies operam dediſti * Protogeni tuo: dummodo is tibi quiduis potius, quã orationes meas legerit: ne tu haud paullo plg, quam quiſquam noſtrũ, delectationis habuiſti. Nõ enim te puto * Græcos, aut Oſcos ludos deſideraſſe: præſertim cum Oſcos ludos uel in ſenatu * noſtro ſpectare poſſis, Græcos uero ità nõ ames, ut ne ad uillam quidem tuam uia Græca ire ſoleas. Nam quid ego te * athletas putem deſiderare, qui gladiatores contempſeris? in quibus ipſe * Pompeius confitetur ſe & operam, et * oleum perdidiſſe. Reliquæ uenationes, binæ per dies quinque, magnificæ, nemo negat: ſed quæ poteſt eſſe homini poli-

qui, per ætatem cum agere iam non poſſent, artem omiſerant.

uerba iuriſiurãdi per Iouem lapidem. ep. 12. Gell. l. 1. c. 21. & Acad. 4. & Feſtus. & Polybius lib. 3.

tragœdiarum nomina.

ſeruo anagnoſti.

ad Att. lib. 16.

Arpinati. uterque enim Arpinas.

in circo.

dator ludorũ.

quo athletarum corpora ungebantur.

infima fortasse plebs delectatur, minime uero homines in tractanda rep. uersati.

* politico delectatio, cum aut homo imbecillus à ualentissima bestia laniatur, aut præclara bestia uenabulo transuerberatur? quæ tamen si uidenda sint, sæpe uidisti: neque nos, qui hæc spectauimus, quidquam noui uidimus. Elephantorum extremus dies fuit: in quo admiratio magna uulgi, atque turbæ, delectatio nulla exstitit: quin etiã *misericordia quædam consecuta est, atq; opinio eiusmodi, esse quandam illi bellua cum genere humano societatem. His ego tamen diebus, ludis scenicis, ne forte uidear tibi nõ modo beatus, sed liber omnino fuisse, dirumpi pæne me in iudicio *Galli Caninij, familiaris tui. quod si tam facilem populũ haberem, quam Aesopus habuit· libenter mehercule artem * desinerem·tecumq;, & cum similibus nostri uiuerem. nam me cum antea tædebat, cum & ætas, & ambitio hortabantur, & licebat deniq;, quem nolebam, non defendere: tũ uero hoc tempore uita nulla est. neq; enim fructum ullum laboris exspecto: & cogor nonnumquam * homines non optime de me meritos, rogatu eorũ, qui bene meriti sunt, defendere. itaq; quæro caussas omnes aliquando uiuendi arbitratu meo: téque, & istam rationem otij tui & laudo uehementer, & probo: quodq; nos minus interuisis, hoc fero animo æquiore. quod si Romæ esses, tamen neq; nos lepore tuo, neq; te, si quis est in me, meo frui liceret, propter molestissimas occupationes meas: quibus si me *relaxaro, (nam, ut plane exsoluam, non postulo) te ipsum quidẽ, qui

uide Plinium lib. 8. cap. 7.

Val. l. 4. c. 1.

à iudicijs, caussisq; discederẽ.

significat Gabinium inimicum suum, rogatu Pompeij à se defensum. Dio li. 39. & D. Hier. contra Rufinum locũ recitat ex oratione pro A. Gabinio.

obserua duo trãslata uerba, relaxare, exsoluere. ep. 15. lib. 16. Att.

*qui multos annos nihil aliud commentaris, docebo profecto, quid sit * humaniter uiuere. Tu modo istam imbecillitatem ualetudinis tuæ sustenta, & tuere, ut facis: ut nostras uillas obire, et mecum nostra simul lecticula concursare possit. Hæc ad te pluribus uerbis scripsi, quam soleo, non otij abundantia, sed amoris erga te, quod me quadã epistola subinuitaras, si memoria tenes, ut ad te aliquid eiusmodi scriberem, quo minus te prætermisisse ludos pæniteret. quod si assecutus sum: gaudeo: sin minus: hoc me tamen consolor, quod posthac ad ludos uenies, nosq; uises, neque in epistolis relinques meis spem aliquam delectationis tuæ. Vale.*

tum laudabiliter, tum etiam iucunde uiuere.

ARG. Marij negotium sibi curæ fore promittit: deinde cribit. quanti & faciat, & facere debeat condemnationem T. Munatij Planci Bursæ: de quo uide Pedianũ in commentario Milonianæ. Scripta est primis diebus eius anni, quo Ser. Sulpicius, & M. Marcellus consules fuere. nam paullo post Cicero in prouinciam iuit. & Dio Plancum damnatum ait, cum primum exijt è magistratu.

Cicero S. D. Mario. 2

*MANDATVM tuum curabo diligenter, sed homo acutus ei mandasti potissimum, cui * expediret, illud uenire quamplurimo: sed eo uidisti multum, quod præfinisti, quo ne pluris emerem. quod si mihi permisisses: qui meus amor in te est, confecissem cum cohæredibus. nunc, quando tuum pretium noui, licitatorem potius, apponam, quam illud minoris ueneat. sed de ioco satis est. tuum negotium agam, sicuti debeo, diligenter. De Bursa te gaudere*

quod Cicero esset unus ex cohæredibus, ad quos pertinebat fundi uenditio.

quod is me ac-cusante sit dam-natus. ep.10.l.9. & Philipp.13.et Dio l.40. Clodium Milo occiderat,& da mnatus exsula-bat.

*gaudere certo scio: sed nimis uerecunde mihi gra-tularis. putas enim,ut scribis,propter hominis for-des minus me magnam illam lætitiam putare.cre-das mihi uelim,magis me iudicio hoc,quã * morte inimici,lætatum.primũ enim iudicio malo, quam gladio deinde,gloria potius amici,quam calamita-te.in primisq; me delectauit, tantum studium bo-norum in me exstitisse contra incredibilem conten-tionem * clarissimi,ac potentissimi uiri. postremo, quod uix ueri simile fortasse uideatur,oderam mul-to peius hunc, quam illum ipsum Clodium. illum enim oppugnaram, hunc defenderam. & ille,cum omnis resp.in meo capite discrimen esset habitura, magnum quiddam spectauit, nec sua quidem spon-te,sed eorum auxilio, qui,me * stante,stare non po-terant: hic simiolus animi caussa me,in quem inue-heretur,delegerat: persuaserat q; non nullis inuidis meis,se in me emissariũ semper fore. Quamobrem ualde iubeo gaudere te. magna res gesta est. num-quam ulli fortiores ciues fuerunt, quam qui ausi sunt eum contra tantas opes eius, à quo ipsi * lecti iudices erant, condemnare. quod fecissent numq; nisi ijs dolori meus fuisset dolor. Nos hic multitudi-ne,& nouitate iudiciorum,et nouis legibus ita di-stinemur,ut quotidie uota faciamus,ne * interka-letur ut quamprimum te uidere possimus. Vale.*

Pompeium significat,qui Plã cum reum scri-pto laudauit. Dio l.40.

uide ep.6.lib.6

consul enim ter tium Pompeius eos iudices le-gerat. Dio, Vel-leius, Plut. in Pompeio, ipse pro Milone. nam interkala-tio tempus pro trahebat.

ARG Caussam exponit,cur,acie Pharsalica uictus,à bel-lo discesserit,quod illi ab iniquis uitio dabatur.

Cicero S. D. Mario. 3

PERSAEPE mihi cogitanti de communibus miserijs,

miſerijs, in quibus tot annos uerſamur, &, ut uideo, uerſabimur, ſolet in mentem uenire illius temporis, quo* proxime fuimus una. quin etiam ipſum diem memoria teneo. nam ad III. idus Maias, Lentulo, & Marcello coss. cum in Pompeianum ueſperi ueniſſem, tu mihi ſollicito animo præſto fuiſti. ſollicitum autem te habebat cogitatio tum officij, tum etiam periculi mei, ſi manerem in Italia. uerebare, ne* officio deeſſem. ſi proficiſcerer ad bellum, periculum te meum commouebat. quo tempore uidiſti profecto me quoque ita conturbatum, ut non explicarem, quid eſſet optimum factu. pudori tamen malui, famæq; cedere, quam ſalutis meæ rationem ducere. cuius me mei facti pænituit, non tam propter periculũ meum, quam propter* uitia multa, quæ ibi offendi, quo ueneram: primum, neq; magnas copias, neque bellicoſas: deinde, extra ducem, paucoſq; præterea, (de principibus loquor) reliqui primum in ipſo bello rapaces, deinde in oratione ita* crudeles, ut ipſam uictoriam horrerem: maximũ autem æs* alienum ampliſſimorum* uirorũ. quid quæris? nihil boni præter cauſſam. Quæ cum uidiſſem, deſperans uictoriam, primum cœpi ſuadere pacem, cuius fueram ſemper auctor: deinde, cũ ab ea ſententia Pompeius ualde abhorreret, ſuadere inſtitui, ut bellum duceret. hoc interdum probabat, et in ea ſententia uidebatur fore, et fuiſſet fortaſſe, niſi quadam ex* pugna cœpiſſet ſuis militibq confidere. ex eo tempore uir ille ſummus, nullus

ante bellum ciuile. ergo multo antea. dixit enĩ, in quibus tot annos uerſamur.

erga remp. & Pompeium bene meritum,

uide ep. 6. l. 6.

Pompeianorũ

ep. 14. lib. 4. & 19. lib. 15. ep. 6. lib. 6. præſertim L. Lentuli ep. 5. l. 5. & Cæſar l. 1. de bello ci.

ad Dyrrhachiũ Cæſar lib. 1. de bello ci.

Tusc.1i. *nullus imperator fuit: signa* tirone, & collecticio exercitu cum legionibus robustissimis contulit: victus, turpissime, amissis etiam castris, solus fugit. hunc ego belli mihi finem feci: nec putaui, cum*

epist.7.lib.4. ** integri pares non fuissemus, fractos superiores fore. discessi ab eo bello, in quo aut in acie cadendum fuit, aut in aliquas insidias incidendum, aut*

ut Scipio. *deueniendum in uictoris manus, aut ad* Iubam*

ut M. Marcellus. *confugiendum, aut capiendus tamquam* exsilio*

ut Cato, qui se Vticæ occidit, unde illi postea cognomen Vticensis. *locus, aut consciscenda *mors uoluntaria. certe nihil fuit præterea: si te uictori nolles, aut non audere committere. Ex omnibus autem ijs, quæ dixi, incommodis, nihil tolerabilius exsilio, præsertim innocenti, ubi nulla adiuncta est turpitudo: addo etiam, cum ea urbe careas, in qua nihil sit, quod uidere possis sine dolore. ego cum meis, (si quidquam nunc cuiuspiam est) etiam in meis esse malui. quæ acciderunt, omnia dixi futura, ueni domum, non quod optima uiuendi condicio esset, sed tamen, si esset aliqua forma reip. tamquam in patria ut essem: si nulla, tamquam in exsilio. mortem mihi cur consciscerem, caussa nulla uisa est: cur optarem, multæ. uetus est enim, ubi non sis, qui fueris, non esse, cur uelis uiuere. sed tamen, VACARE culpa, magnum est solatium: præsertim cum habeam duas res, quibus me sustentem, optimarũ* artium scientiam, & maximarum* rerum gloriam: quarũ altera mihi uiuo numquam eripietur, altera ne mortuo quidem. Hæc ad te scripsi uerbosius & tibi*

à doctrina. à rebus gestis.

molestus

*moleſtus fui, quod te cum mei, tum reip. cognoui amantiſsimum. notum tibi omne conſilium meum eſſe uolui, ut primum ſcires, me numquam uoluiſſe plus quemquam poſſe, quam uniuerſam remp. poſtea autem quam alicuius culpa tantum ualeret * unus, ut obſiſti non poſſet, me uoluiſſe pacem: amiſſo exercitu, & eo duce, in quo ſpes fuerat uno, me uoluiſſe etiam reliquis omnibus: poſtquam non potuerim, mihi ipſi finem feciſſe belli: nunc autẽ, ſi hæc ciuitas eſt, ciuem eſſe me: ſi non, exſulem eſſe non incommodiore loco, quam ſi me Rhodum, aut * Mitylenas contuliſſem. Hæc tecum coram malueram: ſed, quia longius fiebat, uolui per litteras eadem: ut haberes, quid diceres, ſi quando in uituperatores meos incidiſſes. ſunt enim, qui, cum meus interitus nihil fuerit * reip. profuturus, criminis loco putent eſſe, quod uiuam. quibus ego certo ſcio non uideri ſatis multos periſſe: qui ſi me audiſſent, quamuis * iniqua pace, honeſte tamẽ uiuerent: armis enim inferiores, non cauſſa, fuiſſent. Habes epiſtolam uerboſiorem fort. aſſe, quam uelles. quod tibi ita uideri putabo, niſi mihi longiorem remiſeris. Ego, ſi quæ uolo, expediero, breui tempore te, ut ſpero, uidebo. Vale.*

Cæſar Pompeij culpa ita firmo, ut plus potuerit unus, quam uniuerſa reſp.

ut Marcellus. ep. 7. lib. 4.

quaſi non recuſet, ſi è rep. ſit, mortem oppetere.

uide ep. 6. l. 6.

ARG. Præmonet Marium de aduentu ſuo in Pompeianum.

Cicero S. D. Mario. 4

*AD VIII. Kal. in Cumanum ueni cum * Libone tuo,*

Scribonio.

ne tuo, uel noſtro potius: in Pompeianum ſtatim cogito. ſed faciam te ante certiorem. te cum ſemper ualere cupio, tum certe dum hic ſumus: uides enim quanto poſt una futuri ſumus. quare, ſi quod ſtitutum cum podagra habes, fac in alium diem differas. cura igitur, ut ualeas: & me hoc biduo, aut triduo exſpecta. Vale.*

conſtitutum de podagra curanda. ep. 1.

ARG. Commendat ſtudioſiſsime Trebatium iuriſconſultum Cæſari Galliarum præfecto.

M. Cicero S. D. C. Cæſari imp. 5

VIDE, quam mihi perſuaſerim, te me eſſe alterum, non modo in ijs rebus, quæ ad me ipſum, ſed etiam in ijs, quæ ad meos pertinent. C. Trebatium cogitaram, quocumque exirem, mecum ducere, ut eum meis omnibus ſtudijs, & beneficijs quam ornatiſſimum domum reducerem. ſed poſtea quam & Pompeij commoratio diuturnior erat, quam putaram & mea quædam tibi non ignota dubitatio aut impedire profectionem meam uidebatur, aut certe tardare: uide, quid mihi ſumpſerim: cupi uelle ea Trebatium exſpectare à te, quæ ſperaſſet à me: neque mehercule minus ei * prolixe de tua uoluntate promiſi, quam eram ſolitus de mea polliceri. caſus uero mirificus quidam interuenit, quaſi uel teſtis opinionis meæ, uel ſponſor humanitatis tuæ. nam cum de hoc ipſo Trebatio cum Balbo noſtro loquerer * accuratius domi meæ, litteræ mihi dantur à te, quibus in extremis ſcriptū erat: M. Furium, quem mihi commendas, uel regem Galliæ*

artificioſa inſinuatio ad impetrandum.

cum Pompeio, ad rei frumentariæ curationem. uide ep. 1. lib. 4. ad Att.

liberaliter. uide ep. 8. lib. 3.

cum eum commendarem.

Galliæ faciam, uel hunc Leptæ delegam: si uis tu, * ad me alium mitte, quem ornem. Sustulimus manus & ego, & Balbus: tanta fuit opportunitas, ut illud nescio quid non fortuitum, sed diuinum uideretur. Mitto igitur ad te Trebatium, atque ita mitto, ut initio mea sponte, post autem * inuitatu tuo mittendum duxerim. hunc, mi Cæsar, sic uelim omni tua comitate complectare, ut omnia, quæ per me possis adduci ut in meos conferre uelis, in unum hunc conferas. de quo tibi homine hoc spondeo, non illo uetere uerbo meo, quod, cum ad te de Milone scripsissem, iure lusisti, sed * more Romano, quo modo homines non inepti loquuntur, probiorem hominem, meliorem uirum, prudentiorem esse neminem. accedit etiam, * quod familiam ducit, in iure ciuili singularis memoria, summa scientia. huic ego neque tribunatum, neque præfecturam, neque ullius beneficij certum nomen peto: beneuolentiam tuam, & liberalitatem peto: neque impedio, quo minus, si tibi ita placuerit, etiam hisce eum ornes gloriolæ * insignibus. totum denique hominem tibi trado de manu, ut aiunt, in manum tuam istam & uictoria, & fide præstantem. sumus enim * putidiusculi, quam per te uix licet: uerum, ut uideo, licebit. Cura ut ualeas: & me, ut amas, ama.

scripsisti enim, Alium mitte.

epist. 18.

i. quod in eo summum est. uide scholium in extremo lib.

i. castrensibus honoribus.

uide scholium in extremo lib.

ARG. Trebatium, desiderium urbis uix ferentem, hortatur, ut urbis, urbanitatisque memoriam, quasi quasdam inceptias, abijciat, & de prouincia, quo se contulerat, tum spe beneficiorum, tum constantiæ caussa cogitet.

M. Cicero S. D. C. Trebatio. 6

IN omnibus meis epistolis, quas ad Cæsarem, aut Balbum mitto,* legitima quædam est accessio commendationis tuæ, nec ea uulgaris, sed * cum aliquo insigni iudicio meæ erga te beneuolentiæ. tu modo ineptias istas, & desideria urbis, & urbanitatis depone: &, quo consilio profectus es, id assiduitate, & uirtute consequere. hoc tibi tam ignoscemus nos amici, quam ignouerunt Medeæ, quæ Corinthum, arcem altam,* habebant, matronæ opulentæ optimates: quibus illa manibus gypsatissimis persuasit, ne sibi illæ uitio uerterent, quod abesset à patria.

usitata, ut ea, quæ lege fiunt. infra dixit, more Romano. epist. 18.

pro, habitabant, ut ad Att. epist. 14. lib. 1.

» Nam multi suam rem bene gessere, & publicam patria procul:

» Multi, qui domi ætatem agerent, propterea sunt improbati.

quo in numero tu certe fuisses, nisi te extrusissemus. Sed plura scribemus alias. Tu, qui ceteris * cauere didicisti, in Britannia ne ab essedarijs decipiaris, caueto. &, quando Medeam agere cœpi, illud semper memento: * QVI ipse sibi sapiens prodesse nequit, nequidquam sapit. Cura ut ualeas.

eum iurisconsultus sis: iurisconsultorum enim est, alijs cauere. * uersus Euripidis, ep. 15. l. 13. uidetur fuisse in Medea, sed in hac non exstat. ex quo patet, quæ legitur, Euripidis non esse, sed fortasse Neophronis, de quo Suidas, uel potius alterius Euripidis, à Suida nominati.

ARG. Studium suum in commendando Trebatio significat. iocatur de Britannia. monet, ut in familiaritatem Cæsaris se penitus insinuet, & occasione utatur.

Cicero S. D. Trebatio. 7

EGO te commendare non desisto: sed, quid proficiam,

ficiam, ex te scire cupio. spem maximam habeo in Balbo: *ad quē de te diligentissime, et sæpissime scribo. Illud soleo mirari, non me toties accipere tuas litteras, quoties à Q. fratre mihi afferuntur. In Britannia nihil esse audio neque* * *auri, neque argenti. id si ita est, esse dum aliquod suadeo rapias, et ad nos quamprimum recurras. sin autem sine Britannia tamen* * *assequi id, quod uolumus, possumus: perfice, ut sis in familiaribus Cæsaris. multum te in eo frater adiuuabit meus, multum Balbus, sed, mihi crede, tuus pudor, & labor plurimum.* * *imperatorem liberalissimum habes, ætatem opportunissimam, commendationem certe singularem: ut tibi unū timendum sit, ne ipse tibi defuisse uideare. Vale.*

qui apud Cæsarem gratia plurimum poterat.

ad Att. lib. 4. ep. 16.

Cæsaris beneuolentiam,

ep. 17.

ARG. Modeste reprehendit Trebatium, qui tribunatum militum, à Cæsare delatum, recusauerat.

Cicero S. D. Trebatio. 8

SCRIPSIT ad me Cæsar perhumaniter, nondum te sibi satis esse familiarem propter occupationes suas, sed certe fore. cui quidem ego rescripsi, quam mihi gratū esset futurum, si quamplurimum in te studij, officij, liberalitatis suæ contulisset. sed ex tuis litteris cognoui præpoperam quandam festinationē tuam: & simul sum admiratus, cur tribunatus cōmoda, dempto præsertim labore militiæ, contempseris. querar cū Vacerra, & Manilio. nā * *Cornelio nihil audeo dicere. cuius tu periculo stultus es, quando te ab eo sapere didicisse profiteris.*

qui Trebatij magister fuerat in iure ciuili. Digest. l. 1. tit. 2.

infima fortasse plebs delectatur, minime uero homines in tractanda rep. uersati.

*politico delectatio, cum aut homo imbecillus à ualentissima bestia laniatur, aut præclara bestia uenabulo transuerberatur? quæ tamen si uidenda sint, sæpe uidisti: neque nos, qui hæc spectauimus, quidquam noui uidimus. Elephantorum extremus dies fuit: in quo admiratio magna uulgi, atque turbæ, delectatio nulla exstitit: quin etiã *miscricordia quædam consecuta est, atq; opinio eiusmodi, esse quandam illi belluæ cum genere humano societatem. His ego tamen diebus, ludis scenicis, ne forte uidear tibi nõ modo beatus, sed liber omnino fuisse, dirumpi pæne me in iudicio *Galli Caninij, familiaris tui. quod si tam facilem populũ haberem, quam Aesopus habuit· libenter mehercule artem *desinerem·tecumq;, & cum similibus nostri uiuerem. nam me cum antea tædebat, cum & ætas, & ambitio hortabantur, & licebat deniq;, quem nolebam, non defendere: tũ uero hoc tempore uita nulla est. neq; enim fructum ullum laboris exspecto: & cogor nonnumquam * homines non optime de me meritos, rogatu eorũ, qui bene meriti sunt, defendere. itaq; quæro caussas omnes aliquando uiuendi arbitratu meo: téque, & istam rationem otij tui & laudo uehementer, & probo: quodq; nos minus interuisis, hoc fero animo æquiore. quod si Romæ esses, tamen neq; nos lepore tuo, neq; te, si quis est in me, meo frui liceret, propter molestissimas occupationes meas: quibus si me *relaxaro, (nam, ut plane exsoluam, non postulo) te ipsum quidẽ, qui*

uide Plinium lib. 8. cap. 7.

Val. l. 4. c. 2.

à iudicijs, caussisq; discederẽ.

significat Gabinium inimicum suum, rogatu Pompeij à se defensum. Dio li. 39. & D. Hier. contra Rufinum locũ recitat ex oratione pro A. Gabinio.

obserua duo trãslata uerba, relaxare, exsoluere. ep. 15. lib. 16. Att.

*qui multos annos nihil aliud commentaris, docebo profecto, quid sit * humaniter uiuere. Tu modo istam imbecillitatem ualetudinis tuæ sustenta, & tuere, ut facis: ut nostras uillas obire, et mecum nostra simul lecticula concursare possis. Hæc ad te pluribus uerbis scripsi, quam soleo, non otij abundantia, sed amoris erga te, quod me quadã epistola subinuitaras, si memoria tenes, ut ad te aliquid eiusmodi scriberem, quo minus te prætermisisse ludos pæniteret. quod si assecutus sum: gaudeo: sin minus: hoc me tamen consolor, quod posthac ad ludos uenies, nosq; uises, neque in epistolis relinques meis spem aliquam delectationis tuæ. Vale.*

tum laudabiliter, tum etiam iucunde uiuere.

ARG. Marij negotium sibi curæ fore promittit: deinde cribit. quanti & faciat, & facere debeat condemnationem T. Munatij Planci Bursæ: de quo uide Pedianũ in commentario Milonianæ. Scripta est primis diebus eius anni, quo Ser. Sulpicius, & M. Marcellus consules fuere. nam paullo post Cicero in prouinciam iuit. & Dio Plancum damnatum ait, cum primum exijt è magistratu.

Cicero S. D. Mario. 2

*MANDATVM tuum curabo diligenter, sed homo acutus ei mandasti potissimum, cui * expediret, illud uenire quamplurimo: sed eo uidisti multum, quod præfinisti, quo ne pluris emerem. quod si mihi permisisses: qui meus amor in te est, confecissem cum cohæredibus. nunc, quando tuum pretium noui, licitatorem potius, apponam, quam illud minoris ueneat. sed de ioco satis est. tuum negotium agam, sicuti debeo, diligenter. De Bursa te gaudere*

quod Cicero esset unus ex cohæredibus, ad quos pertinebat fundi uenditio.

quod is meac-cusante sit dam-natus. ep.10.l.9. & Philipp.13.et Dio l.40.

*gaudere certo scio: sed nimis uerecunde mihi gratularis. putas enim, ut scribis, propter hominis sordes minus me magnam illam lætitiam putare. credas mihi uelim, magis me iudicio hoc, quã * morte inimici, lætatum. primũ enim iudicio malo, quam gladio deinde, gloria potius amici, quam calamitate. in primisq; me delectauit, tantum studium bonorum in me exstitisse contra incredibilem contentionem * clarissimi, ac potentissimi uiri. postremo,*

Clodium Milo occiderat, & damnatus exsulabat.

Pompeium significat, qui Plãcum reum scripto laudauit. Dio l.40.

quod uix ueri simile fortasse uideatur, oderam multo peius hunc, quam illum ipsum Clodium. illum enim oppugnaram, hunc defenderam. & ille, cum omnis resp. in meo capite discrimen esset habitura, magnum quiddam spectauit, nec sua quidem spon-

vide ep.6.lib.6

*te, sed eorum auxilio, qui, me * stante, stare non poterant: hic simiolus animi caussa me, in quem inueheretur, delegerat: persuaserat q; non nullis inuidis meis, se in me emissariũ semper fore. Quamobrem ualde iubeo gaudere te. magna res gesta est. numquam ulli fortiores ciues fuerunt, quam qui ausi sunt eum contra tantas opes eius, à quo ipsi * lecti iudices erant, condemnare. quod fecissent numq; nisi ijs dolori meus fuisset dolor. Nos hic multitudine, & nouitate iudiciorum, et nouis legibus ita distinemur, ut quotidie uota faciamus, ne * interkalatur ut quamprimum te uidere possimus. Vale.*

consul enim tertium Pompeius eos iudices legerat. Dio, Velleius, Plut. in Pompeio, ipse pro Milone.

nam interkalatio tempus protrahebat.

ARG Causssam exponit, cur, acie Pharsalica uictus, à bello discesserit, quod illi ab iniquis uitio dabatur.

Cicero S. D. Mario. 3

PERSAEPE *mihi cogitanti de communibus miserijs,*

miserijs, in quibus tot annos uersamur, &, ut uideo, uersabimur, solet in mentem uenire illius temporis, quo* proxime fuimus una. quin etiam ipsum diem memoria teneo. nam ad III. idus Maias, Lentulo, & Marcello coss. cum in Pompeianum uesperi uenissem, tu mihi sollicito animo præsto fuisti. sollicitum autem te habebat cogitatio tum officij, tum etiam periculi mei, si manerem in Italia. uerebare, ne* officio deessem. si proficiscerer ad bellum periculum te meum commouebat. quo tempore uidisti profecto me quoque ita conturbatum, ut non explicarem, quid esset optimum factu. pudori tamen malui, famæq; cedere, quam salutis meæ rationem ducere. cuius me mei facti pœnituit, non tam propter periculũ meum, quam propter* uitia multa, quæ ibi offendi, quo ueneram: primum, neq; magnas copias, neque bellicosas: deinde, extra ducem, paucosq; præterea, (de principibus loquor) reliqui primum in ipso bello rapaces, deinde in oratione ita* crudeles, ut ipsam uictoriam horrerem: maximũ autem æs* alienum amplissimorum* uirorũ. quid quæris? nihil boni præter caussam. Quæ cum uidissem, desperans uictoriam, primum cœpi suadere pacem, cuius fueram semper auctor: deinde, cũ ab ea sententia Pompeius ualde abhorreret, suadere instituí, ut bellum duceret. hoc interdum probabat, et in ea sententia uidebatur fore, et fuisset fortasse, nisi quadam ex* pugna cœpisset suis militibq; confidere. ex eo tempore uir ille summus, nullus

ante bellum ciuile. ergo multo antea. dixit enĩ, in quibus tot annos uersamur.

erga remp. & Pompeium bene meritum,

uide ep. 6. l. 6.

Pompeianorũ

ep. 14. lib. 4. & 19. lib. 15. ep. 6. lib. 6. præsertim L. Lentuli ep. 13. l. 5. & Cæsar l. 1. de bello ci.

ad Dyrrhachiũ Cæsar lib. 1. de bello ci.

Tusc.lib. nullus imperator fuit: signa * tirone, & collecticio exercitu cum legionibus robustißimis contulit: uictus, turpißime, amißis etiam castris, solus fugit. hunc ego belli mihi finem feci: nec putaui, cum epist.7.lib.4. * integri pares non fuissemus, fractos superiores fore. discessi ab eo bello, in quo aut in acie cadendum fuit, aut in aliquas insidias incidendum, aut ut Scipio. deueniendum in uictoris manus, aut ad * Iubam ut M. Marcellus. confugiendum, aut capiendus tamquam * exsilio ut Cato, qui se Vticæ occidit, unde illi postea cognomen Vticensis. locus, aut consciscenda * mors uoluntaria. certe nihil fuit præterea: si te uictori nolles, aut non auderes committere. Ex omnibus autem ijs, quæ dixi, incommodis, nihil tolerabilius exsilio, præsertim innocenti, ubi nulla adiuncta est turpitudo: addo etiam, cum ea urbe careas, in qua nihil sit, quod uidere possis sine dolore. ego cum meis, (si quidquam nunc cuiuspiam est) etiam in meis esse malui. quæ acciderunt, omnia dixi futura, ueni domum, non quod optima uiuendi condicio esset, sed tamen, si esset aliqua forma reip. tamquam in patria ut essem: si nulla, tamquam in exsilio. mortem mihi cur consciscerem, caussa nulla uisa est: cur optarem, multæ. uetus est enim, ubi non sis, qui fueris, non esse, cur uelis uiuere. sed tamen, VACARE culpa, magnum est solatium: præsertim cum habeam duas res, quibus me sustentem, optimarū * artium scientiam, & maximarum * rerum gloriam: quarū altera mihi uiuo numquam eripietur, altera ne mortuo quidem. Hæc ad te scripsi uerbosius & tibi

à doctrina.
à rebus gestis.

molestus

*moleſtus fui, quod te cum mei, tum reip. cognoui amantiſsimum. notum tibi omne conſilium meum eſſe uolui, ut primum ſcires, me numquam uoluiſſe plus quemquam poſſe, quam uniuerſam remp. poſtea autem quam alicuius culpa tantum ualeret * unus, ut obſiſti non poſſet, me uoluiſſe pacem: amiſſo exercitu, & eo duce, in quo ſpes fuerat uno, me uoluiſſe etiam reliquis omnibus poſtquam non potuerim, mihi ipſi finem feciſſe belli: nunc autẽ, ſi hæc ciuitas eſt, ciuem eſſe me: ſi non, exſulem eſſe non incommodiore loco, quam ſi me Rhodum, aut * Mitylenas contuliſſem. Hæc tecum coram malueram ſed, quia longius fiebat, uolui per litteras eadem ut haberes, quid diceres, ſi quando in uitu peratores meos incidiſſes. ſunt enim, qui, cum meus interitus nihil fuerit * reip. profuturus, criminis loco putent eſſe, quod uiuam. quibus ego certo ſcio non uideri ſatis multos periſſe: qui ſi me audiſſent, quamuis* iniqua pace, honeſte tamẽ uiuerent: armis enim inferiores, non cauſſa, fuiſſent. Habes epiſtolam uerboſiorem fort. aſſe, quam uelles. quod tibi ita uideri putabo, niſi mihi longiorem remiſeris. Ego, ſi quæ uolo, expediero, breui tempore te, ut ſpero, uidebo. Vale.*

Cæſar Pompeij culpa ita firmo, ut plus potuerit unus, quam uniuerſa reſp.

ut Marcellus. ep. 7. lib. 4.

quaſi non recuſet, ſi è rep. ſit, mortem oppetere.

uide ep. 6. l. 6.

ARG. Præmonet Marium de aduentu ſuo in Pompeianum.

Cicero S. D. Mario. 4

*AD VIII. Kal. in Cumanum ueni cum * Libone tuo,*

Scribonio.

ne tuo, uel noſtro potius: in Pompeianum ſtatim cogito. ſed faciam te ante certiorem. te cum ſemper ualere cupio, tum certe dum hic ſumus: uides enim quanto poſt una futuri ſumus. quare, ſi quod * *conſtitutum cum podagra habes, fac in alium diem differas. cura igitur, ut ualeas: & me hoc biduo, aut triduo exſpecta. Vale.*

conſtitutum de podagra curanda. ep. 1.

ARG. Commendat ſtudioſiſsime Trebatium iuriſconſultum Cæſari Galliarum præfecto.

M. Cicero S. D. C. Cæſari imp. 5

VIDE, quam mihi perſuaſerim, te me eſſe alterum, non modo in ijs rebus, quæ ad me ipſum, ſed etiam in ijs, quæ ad meos pertinent. C. Trebatium cogitaram, quocunque exirem, mecum ducere, ut eum meis omnibus ſtudijs, & beneficijs quamornatiſſimum domum reducerem. ſed poſtea quam & Pompeij commoratio diuturnior erat, quam putaram & mea quædam tibi non ignota dubitatio aut impedire * *profectionem meam uidebatur, aut certe tardare: uide, quid mihi ſumpſerim: cœpi uelle ea Trebatium exſpectare à te, quæ ſperaſſet à me: neque mehercule minus ei* * *prolixe de tua uoluntate promiſi, quam eram ſolitus de mea polliceri. caſus uero mirificus quidam interuenit, quaſi uel teſtis opinionis meæ, uel ſponſor humanitatis tuæ. nam cum de hoc ipſo Trebatio cum Balbo noſtro loquerer* * *accuratius domi meæ, litteræ mihi dantur à te, quibus in extremis ſcriptū erat: M. Furium, quem mihi commendas, uel regem Galliæ*

artificioſa inſinuatio ad impetrandum.

cum Pompeio, ad rei frumentariæ curationem. uide ep. 1. lib. 4. ad Att. liberaliter. uide ep. 8. lib. 3.

cum eum commendarem.

*Galliæ faciam, uel hunc Leptæ delegam: si uis tu, ad me alium mitte, quem ornem. Sustulimus manus & ego, & Balbus: tanta fuit opportunitas, ut illud nescio quid non fortuitum, sed diuinum uideretur. Mitto igitur ad te Trebatium, atque ita mitto, ut initio mea sponte, post autem * inuita tu tuo mittendum duxerim. hunc, mi Cæsar, sic uelim omni tua comitate complectare, ut omnia, quæ per me possis adduci ut in meos conferre uelis, in unum hunc conferas. de quo tibi homine hoc spondeo, non illo uetere uerbo meo, quod, cum ad te de Milone scripsissem, iure lusisti, sed * more Romano, quo modo homines non inepti loquuntur, probiorem hominem, meliorem uirum, prudentiorem esse neminem. accedit etiam, * quod familiam ducit, in iure ciuili singularis memoria, summa scientia. huic ego neque tribunatum, neque præfecturam, neque ullius beneficij certum nomen peto: beneuolentiam tuam, & liberalitatem peto: neque impedio, quo minus, si tibi ita placuerit, etiam hisce eum ornes gloriolæ * insignibus. totum denique hominem tibi trado de manu, ut aiunt, in manum tuam istam & uictoria, & fide præstantem. sumus enim * putidiusculi, quam per te uix licet: uerum, ut uideo, licebit. Cura ut ualeas: & me, ut amas, ama.*

scripsisti enim. Alium mitte.

epist. 18.

i. quod in eo summum est. uide scholium in extremo lib.

i. castrensibus honoribus.

uide scholium in extremo lib.

ARG. Trebatium, desiderium urbis uix ferentem, hortatur, ut urbis, urbanitatisque memoriam, quasi quasdam ineptias, abijciat, & de prouincia, quo se contulerat, tum spe beneficiorum, tum constantiæ caussa cogitet.

M. Cicero S. D. C. Trebatio. 6

IN omnibus meis epistolis, quas ad Cæsarem, aut Balbum mitto,* legitima quædam est accessio commendationis tuæ, nec ea uulgaris, sed * cum aliquo insigni iudicio meæ erga te beneuolentiæ. tu modo ineptias istas, & desideria urbis, & urbanitatis depone: &, quo consilio profectus es, id assiduitate, & uirtute consequere. hoc tibi tam ignoscemus nos amici, quam ignouerunt Medeæ, quæ Corinthum, arcem altam,* habebant, matronæ opulentæ optimates: quibus illa manibus gypsatissimis persuasit, ne sibi illæ uitio uerterent, quod abesset à patria.

usitata, ut ea, quæ lege fiunt. infra dixit, more Romano. epist. 18.

pro, habitabant. ut ad Att. epist. 14. lib. 1.

» Nam multi suam rem bene gessere, & publicam patria procul:

» Multi, qui domi ætatem agerent, propterea sunt improbati.

quo in numero tu certe fuisses, nisi te extrusissemus. Sed plura scribemus alias. Tu, qui ceteris * cauere didicisti, in Britannia ne ab essedarijs decipiaris, caueto. &, quando Medeam agere cœpi, illud semper memento: * QVI ipse sibi sapiens prodesse nequit, nequidquam sapit. Cura ut ualeas.

cum iurisconsultus sis: iurisconsultorum enim est, alijs cauere.

* uersus Euripidis, ep. 15. l. 13. uidetur fuisse in Medea, sed in hac non exstat. ex quo patet, quæ legitur, Euripidis non esse, sed fortasse Neophronis, de quo Suidas, uel potius alterius Euripidis, à Suida nominati.

ARG. Studium suum in commendando Trebatio significat. iocatur de Britannia. monet, ut in familiaritatem Cæsaris se penitus insinuet, & occasione utatur.

Cicero S. D. Trebatio. 7

EGO te commendare non desisto: sed, quid proficiam,

ficiam, ex te scire cupio. spem maximam habeo in Balbo: *ad quē de te diligentissime, et sæpissime scribo. Illud soleo mirari, non me toties accipere tuas litteras, quoties à Q. fratre mihi afferuntur. In Britannia nihil esse audio neque * auri, neque argenti. id si ita est, essedum aliquod suadeo rapias, et ad nos quamprimum recurras. sin autem sine Britannia tamen * assequi id, quod uolumus, possumus: perfice, ut sis in familiaribus Cæsaris. multum te in eo frater adiuuabit meus, multum Balbus, sed, mihi crede, tuus pudor, & labor plurimum. * imperatorem liberalissimum habes, ætatem opportunissimam, commendationem certe singularem: ut tibi unū timendum sit, ne ipse tibi defuisse uideare. Vale.*

qui apud Cæsarem gratia plurimum poterat.

ad Att. lib. 4. ep. 16.

Cæsaris beneuolentiam,

ep. 17.

ARG. Modeste reprehendit Trebatium, qui tribunatum militum, à Cæsare delatum, recusauerat.

Cicero S. D. Trebatio. 8

*SCRIPSIT ad me Cæsar perhumaniter, nondum te sibi satis esse familiarem propter occupationes suas, sed certe fore. cui quidem ego rescripsi, quam mihi gratū esset futurum, si quamplurimum in te studij, officij, liberalitatis suæ contulisset. sed ex tuis litteris cognoui præpoperam quandam festinationē tuam: & simul sum admiratus, cur tribunatus cōmoda, dempto præsertim labore militiæ, contempseris. querar cū Vacerra, & Manilio. nā * Cornelio nihil audeo dicere. cuius tu periculo stultus es · quando te ab eo sapere didiciſſe profiteris.*

qui Trebatij magister fuerat in iure ciuili. Digest. l. 1, tit. 2.

plus est facultas, quam occasio.

*fiteris. quin tu urges istam occasionem & *facultatem, qua melior numquam reperietur? Quod scribis de illo Prætiano iurisconsulto· ego te ei non desino commendare. scribit etiam ipse mihi, te sibi gratias agere debere. de eo quid sit, cura ut sciã. Ego uestras Britannicas litteras exspecto. Vale.*

ARG. Litterarum officium à Trebatio requirit: monet ne reditum in urbem præpropere cupiat.

Cicero S. D. Trebatio. 9

*IAMDIV ignoro, quid agas. nihil enim scribis: neque ego ad te his duobus mẽsibus scripseram. quia cum Quincto, fratre meo, non eram quo mitterem, aut cui darem, nesciebam. cupio scire, quid agas, & ubi sis *hiematurus. equidem uelim cum*

non enim uno loco uniuersus exercitus hiemabat.

cæsare: sed ad eum propter eius occupationes nihil sum ausus scribere. ad Balbum tamen scripsi. tu tibi deesse noli. serius potius ad nos, dũ plenior. quod huc properes, nihil est, præsertim Vacerra mortuo. sed tibi consilium non deest. quid constitueris, cupio scire. Cn. Octauius, an Cn. Cornelius quidem,

iocatur in Octauij ignobilitatem. ep. 16. sic locutus & Iuuenalis sat. 4. & Persius sat. 6.

*tuus familiaris, summo genere natus, *terræ filius, is me, quia scit tuũ familiarem esse, crebro ad cenam inuitat. adhuc non potuit perducere: sed mihi tamen gratum est. Vale.*

ARG. Leuitatis Trebacium per iocum arguit, quia scripserat, se Cæsari ualde iureconsultum uideri; item timiditatis, qui transire in Britanniam cum Cæsare recusarit. alia non nulla.

Cicero

Cicero S. D. Trebatio. 10

LEGI *tuas litteras ex quibus intellexi, te Cæsari nostro ualde *iureconsultum uideri. Est quod gaudeas, te in ista loca ueniſſe, ubi aliquid ſapere uiderere. quod ſi in Britanniam quoque profectus eſſes profecto nemo in illa tanta inſula peritior te fuiſſet. uerumtamẽ (rideamus licet: ſum enim à te inuitatus) ſubinuideo tibi, ultro te etiam accerſitũ ab eo, ad quem ceteri, nõ propter eius ſuperbiã, ſed propter occupationem, adſpirare non poſſunt. ſed tu in iſta epiſtola nihil mihi ſcripſiſti de tuis rebus: quæ me hercule mihi non minori curæ ſunt, quam meæ. ualde métuo, ne *frigeas in hibernis. quamobrem camino luculento utendum cenſeo. idem & *Mucio, et Manilio placebat, præſertim, qui ſagis non abundares. quamquam uos nunc iſtic ſatis *calere audio. quo quidem nuncio ualde mehercule de te timueram. ſed tu in re militari multo es cautior, quam in aduocationibus, qui neque in Oceano *natare uolueris ſtudioſiſſimus homo natandi, neque ſpectare eſſedarios, quem antea ne *andabatam quidem defraudare poteramus. Sed iam ſatis iocati ſumus. Ego de te ad Cæſarem quam diligenter ſcripſerim, tute ſcis quam ſæpe, ego. ſed mehercule iam intermiſeram ne uiderer liberaliſſimi hominis, meique amantiſſimi uoluntati erga me diffidere. ſed tamen his litteris, quas proxime dedi, putaui eſſe hominem commonendum. id feci. quid profecerim,*

in ambitionem.

in inſcitiam.

in paupertatẽ.

de hoc Mucio uide Digeſt. l. 1. tit. 2. ep. 19. l. 7. Att. & huc ep. 9. l. 8.

in timiditatem.

Luſus eſſe genus, cum clauſis oculis certatur, Seneca uidetur exiſtimare.

*facias me uelim certiorem, & simul de toto statu tuo, consilijsq; omnibus. scire enim cupio, qd agas, quid *exspectes, quam longum istum tuum discessum à nobis futurum putes. sic enim tibi persuadeas uelim, unum mihi esse solatium, quare facilius possim pati, te esse sine nobis, si tibi esse id emolumento sciam. sin autem id non est nihil duobus nobis est stultius me, qui te non Romam attraham te, qui non huc aduoles. una mehercule nostra uel seuera, uel iocosa congressio pluris erit, quam non modo hostes, sed etiam fratres nostri * Aedui: quare omnibus de rebus fac ut quamprimũ sciam.*

an sis in spe alicuius commodi.

Aedui fratres populi R. Tacitus lib. II.

* *Aut consolando, aut consilio, aut re iuuero.*

Terentij senarius.

ARG. Conatur Trebatio desiderium urbis adimere. præcipit tamen, ut, nisi absit ab urbe cum emolumento, redeat.

Cicero S. D. Trebatio. 11

*NISI ante Roma *profectus esses, nunc eam certe relinqueres. quis enim tot interregnis iureconsultum desiderat? ego omnibus, unde petitur, hoc consilij dederim, ut à singulis interregibus binas aduocationes postulẽt. Satis ne tibi uideor abs te ius ciuile didicisse? Sed heus tu, quid agis? ecquid sit? uideo enim te iocari p litteras. hæc * signa meliora sunt, quã in meo Tusculano. sed quid sit, scire cupio. consuli quidem te à Cæsare scribis: sed ego tibi ab illo consuli mallẽ. quod si aut fit, aut futurũ putas perfer istam militiam, et permane. ego enim desi-*

interregni tempore iudicia iacebant.

ambigua signorũ significatio, & pro indicijs, & pro statuis.

desiderium tui spe tuorum commodorum consola-
*bor. sin autem ista sunt*inaniora recipe te ad nos.* infra dicit, sin ista frigebunt, eodem sensu.
nã aut erit hic aliquid aliquãdo aut, si minus, una
mehercule collocutio nostra pluris erit, quam om-
nes Samarobrinæ. denique, si te cito retuleris sermo
nullus erit: sin frustra diutius abfueris nõ mo-
*do*Laberium, sed etiam sodalem nostrum Vale-* alterũ mimum, alterum iurisconsultum.
rium pertimesco. mira enim persona induci potest
Britannici iureconsulti. Hæc ego nõ rideo, quam-
uis tu rideas: sed de re seuerissima tecum, ut soleo,
iocor. Remoto ioco, tibi hoc amicissimo animo præ-
cipio, ut, si istic mea commendatione tuam digni-
tatem obtinebis, perferas nostri desiderium honesta-
tem, & facultates tuas augeas: sin autem ista
frigebunt recipias te ad nos. omnia tamen, quæ
uis, & tua uirtute profecto, & nostro summo erga
*te*studio consequere.* quia te studiose Cæsari commendamus.

ARG. Ex intermissione litterarum arguit Trebatium Epicureum esse factum: & in eo iocatur.

Cicero S. D. Trebatio. 12

MIRABAR, quid esset, quod tu mihi litteras Tarentum mollis ciuitas, & dedita uoluptati. sic legitur in duobus antiquis libris. alij, Zeius, ignotum mihi nomen inter Romanas familias.
mittere intermisisses. indicauit mihi Pansa meus
Epicureum te esse factum. ô castra præclara: quid
*tu feciisses, si te*Tarentum, & non Samarobrinã*
misissem? iam tum mihi non placebas, cum idem
*intuebare. q; et*Titius, familiaris meus. sed quo-*
nam modo ius ciuile defendes, cũ omnia tua causa

Epicurea refutatio.

*facias, non ciuium? ubi porro illa erit formula fiduciæ, VT inter bonos bene agier oportet? quis enim est bonus, qui facit nihil, nisi sua causſa? quod ius statues communi diuidundo, cum cõmune nihil posſit esſe apud eos, qui omnia uoluptate ſua metiuntur? quo modo autem tibi placebit Iouem lapidem iurare, cum ſcias Iouem *iratum esſe nemini posſe? qd fiet porro populo Vlubrano, ſi tu ſtatueris πολιτένεσθαι nõ oportere? Quare, ſi plane à nobis deficis· moleſte fero: ſin *Panſæ aſſentari cõmodũ est· ignoſco. modo ſcribe aliquãdo ad nos, quid agas, & à nobis quid agi, quid fieri, aut curari uelis. Vale.*

de off. l. 3. Epicurus enim dixit, deos non curare mortalia.

qui Epicuri ſectam colebat.

ARG. Intermiſsionis litterarum cauſſam dicit: quam non accipiente Trebatio, inde occaſionem arripit liberius iocandi.

Cicero S. D. Trebatio. 13

ex abrupto exorditur, ut ep. 8. l. 2. Quid tu me, & ep. 6. 15. & 17. lib. 8. & Catil. 1.

*ADEO ne me *iniuſtum esſe exiſtimaſti, ut tibi iraſcerer, quod parum mihi conſtans, & nimium cupidus decedendi uiderere, ob eamq; cauſſam me arbitrarere litteras ad te iamdiu non miſiſſe? mihi perturbatio animi tui, quam primis litteris perſpiciebam, moleſtiam attulit: neque alia fuit ulla cauſſa internißionis litterarũ, niſi quod, ubi eſſes, plane neſciebam. Hic tu me etiam inſimulas, nec, *ſatisfactionem meam accipis. audi mi Teſta: utrum ſuperbiorem te pecunia facit, an quod te imperator cõſulit? moriar, ni, quæ tua *gloria est, puto*

ep. 13. l. 8. cognomen Trebatij, ep. 22. ambitio, cupiditas honoris. ep. 15. lib. 8.

puto te malle à Cæsare consuli, quam inaurari. si uero utrumq; est quis te feret, præter me, qui omnia ferre possum? Sed ut ad rem redeam, te istic in uitum non esse, uehementer gaudeo: ut illud erat molestum, sic hoc est iucundum. tantum metuo, ne artificium tuũ tibi parum prosit. nam, ut audio, istic.

*„ Non ex*iure manu consertum, sed magis ferro*
„ Rem repetunt.

uide hos Ennij uersus apud Ciceronem in oratione pro Murena: Gellium lib. 10. cap. 9. & ad Att. ep. 8. l. 15. & Seruium in vlt. eccloga.

*Et tu soles ad uim faciundam adhiberi? Neque est, quod illã exceptionem in interdicto pertimescas, quod tu prior ui hominibus armatis nõ ueneris. scio enim te non esse procacem in lacessendo. Sed, ut ego quoque te aliquid de nostris cautionibus admoneam: Treuiros uites censeo. audio capitales esse. mallem, * auro, argento, ære essent. Sed alias iocabimur. Tu ad me de istis rebus omnibus scribas uelim quamdiligentissime. Ad III. non. Mart. Vale.*

uide scholia in extremo lib.

ARG. Familiariter, & iocose Trebatium reprehendit, qui litteras nullas miserat.

Cicero S. D. Trebatio. 14

etiam ipse Cyrus libertus erat, sed ab architectura nobilis. ad Att. l. 2. ep. 3.

*CHRYSIPPVS Vettius, Cyri architecti * libertus, fecit ut te non immemorem putarem mei: salutem enim mihi uerbis tuis nunciauit. ualde iã lautus es, qui grauere litteras ad me dare, homini præsertim prope domestico. quod si * scribere oblitus es minus multi iam te aduocato caussa* cadent. sin nostri oblitus es dabo operã, ut istuc ueniã ante,*

sub audi formulas. hoc n. sensu usurpatur à iurisconsultis.

tuis enim scriptis non utentur.

ante, quam plane ex animo tuo effluam. sin æstiuo
timor futuri belli, quod æstate renouabatur. rum *timor te debilitat aliquid excogita, ut feci-
sti de Britannia. Illud quidem perlibenter audi-
ui ex eodem Chrysippo, te Cæsari familiarem. sed
mehercule mallem, id quod erat æquius, de tuis re-
bus ex tuis litteris quã sæpissime cognoscere. quod
melior iurisconsultus, quam amicus. certe ita fieret, si tu maluisses * beneuolentiæ, quã
litium, iura perdiscere. Sed hæc iocati sumus &
tuo more, et non nihil etiam nostro. Te ualde ama-
mus nosqúe à te amari tum uolumus, tum etiam
confidimus. Vale.

ARG. Declarat suum absentis Trebatij desiderium: & gratulatur de C. Matij familiaritate.

Cicero S. D. Trebatio. 15

à genere descendit ad speciem. QVAM sint morosi, qui amant, uel ex * hoc
intelligi potest. Moleste ferebam antea, te inuitum
istic esse: pungit me rursus, quod scribis te esse istic
libenter. neque enim, mea commendatione te non
delectari, facile patiebar: & nunc angor, quidquã
tibi sine me esse iucundũ. sed tamẽ hoc malo nos fer
re desiderium, quam te non ea, quæ spero, consequi.
hic est, cuius epistola legitur 28. l. II. Quod uero in C. * Matij, suauissimi, doctissimiqúe
hominis, familiaritatem ueneristi nõ dici potest, quã
ualde gaudeam: qui, fac, ut te quammaxime dili-
gat, mihi crede, nihil ex ista prouincia potes, quod
iucundius sit, deportare. Cura ut ualeas.

ARG. Laudare uidetur Trebatium ut sapientem, qui belli pericula uitaret, sed re uera notat ut timidum. adscribit de Octauio, de Trebatij diuitijs, de superbia, per iocum.

Cicero

Cicero S. D. Trebatio. 16

IN *Equo Troiano scis esse in extremo, SERO SAPIVNT. tu tamen, mi uetule, non sero. primum illas *rabiosulas, sat fatuas, dedisti. deinde, quod in Britannia non nimis φιλοθέωρον te præbuisti, plane non reprehendo. nunc uero in hibernis iniectus mihi uideris: itaq; te commouere non curas. VSQVEQVAQVE sapere oportet. id erit telum acerrimum. Ego, si foris cenitarem, Cn. Octauio, familiari tuo, non defuissem: cui tamen dixi, cum me aliquoties inuitaret, oro te, *quis tu es? sed mehercule, extra iocum, homo bellus est, uellem, eum tecum adduxisses. Quid agatis, & ecquid in Italiã uenturi sitis hac hieme, fac plane sciam. Balbus mihi confirmauit, te diuitem futurum. id utrum Romano more locutus sit, bene nummatum te futurum, an, quo modo Stoici dicunt, omnes esse diuites, qui cælo, & terra frui possunt, postea uidero. Qui istinc ueniunt, superbiam tuam accusant, quod negent te percunctantibus *respondere. sed tamen est, quod gaudeas. constat enim inter omnes neminem te uno Samarobrinæ iuris peritiorem esse. Vale.*

tragœdiæ nomen.

quod omnino discedere à bello cuperes: in quo sapere uidebaris.

notat hominis ignobilitatem ep. 9.

nõ quod superbus esset, sed quod à nemine consuleretur. ep. 10. lib. 1. fol. 19. b.

ARG. Gratulatur Trebatio, quod de reditu in urbem iam non amplius cogitet: & hortatur, ut Cæsaris amicitiam plurimi faciat: quam fore fructuosam promittit, in seque ipse recipit.

Cicero S. D. Trebatio. 17

EX tuis litteris & Quincto fratri gratias egi,

de eo, quod apud Cæsarē Trebatij causſa fecerat. erat enim Quinctus Cæsaris legatus in Gallia.

*egi, & te aliquando collaudare possum, quod iam uideris certa aliqua in sententia constitisse. nam primorum mensium litteris tuis uehementer commouebar, quod mihi interdum (pace tua dixerim) leuis in urbis, * urbanitatisq; desiderio, interdum piger, interdum timidus in labore militari, sæpe autem etiam, quod à te alienissimum est, subimpudens uidebare. tamquam enim syngraphas ad imperatorem, non epistolam, attulisses, sic, pecunia ablata, domum redire properabas: nec tibi in mentem ueniebat, eos ipsos, qui cum* syngraphis uenissent Alexandriam, nullum adhuc nummum auferre potuisse. Ego, si mei commodi rationem ducerem, te mecum esse maxime uellem: non enim mediocri afficiebar uel uoluptate ex consuetudine nostra, uel utilitate ex consilio, atque opera tua: sed, cum te ex adolescentia tua in amicitiam, & fidem meam contulisses· semper te non modo tuendum mihi, sed etiam augendum, atque ornandum putaui. itaque, quoad opinatus sum me in prouinciam exiturum· quæ ad te ultro attulerim, meminisse te credo. postea quam mea mutata* ratio est: cum uiderem me à Cæsare honorificentissime tractari, & unice diligi· hominisq; liberalitatem incredibilem, & singularem fidem nossem· sic ei te * commendaui, & tradidi, ut grauissime, diligentissimeq; potui. quod ille ita & accepit, et mihi sæpe litteris significauit, & tibi uerbis, & re ostendit, mea commendatione sese ualde esse commotū.

non est, ut alibi, p acutis dictis, sed pro rebus urbanis.

alludit ad creditores Ptolemęi, regis Alexandrini. ep. 1. lib. 1.

res meæ aliter tulerunt. uide epist. 5. lib. 3.

uide epistolam commendaticiam, ep. 5.

Hunc

*Hunc tu uirum nactus, si me aut sapere aliquid, aut uelle tua causſa putas, ne dimiseris: &, si qua te forte res aliquando offenderit, cum ille aut occupatione, aut difficultate tardior tibi erit uisus, perferto, & ultima exspectato: quæ ego tibi & *iucunda, et honesta præstabo. Pluribus te hortari non debeo: tantum moneo, neque amicitiæ confirmandæ clarissimi ac liberalissimi *uiri, neque uberioris prouinciæ, neq; ætatis magis idoneum tempus, hoc si amiseris, te esse ullam umquam reperturum. hoc, quemadmodum uos scribere soletis in uestris libris, idem Q. *Cornelio uidebatur: in Britanniam te non esse profectũ, uehementer gaudeo: quod & tu labore caruisti: & ego te de rebus illis non *audiam. ubi sis hibernaturus, & qua spe, aut *condicione, perscribas ad me uelim. Vale.*

utilia, & honorifica.

epist. 7.

epist. 8.

quasi glorioſe narrantem.

præsentis commodi.

AR G. Laudat Trebatium, qui de militia cum Cæsare perferenda cogitaret: iocatur præterea in illius parsimoniam, quia scripserat in palimpsesto.

Cicero S. D. Trebatio. 18

*ACCEPI à te aliquot epistolas uno tempore, quas tu diuersis temporibus dederas: in quibus me *cetera delectarunt: significabant enim te istam militiam iam firmo animo ferre, & esse fortem uirum, & constantem: quæ ego paullisper in te ita desideraui nõ imbecillitate animi tui, sed magis ut desiderio nostri te æstuare putarem. quare perge, ut cœpisti: forti animo istam tolera militiam. multa, mihi crede, assequere: ego enim renouabo commendationem, sed *tempore. sic habeto, non tibi*

hoc pendet, usque ad illud, cetera belle.

ep. 38. lib. 13. ad Att.

maiori

maiori esse curæ, ut iste tuus à me discessus fructuosissimus tibi sit, quam mihi. itaque, quando uestræ cautiones infirmæ sunt,* græculam tibi misi cautionē chirographi mei. Tu me uelim de ratione Gallici belli certiorem facias: ego enim* ignauissimo cuique maximam fidem habeo. Sed, ut ad epistolas tuas redeam, cetera belle: illud miror: quis solet eodē exemplo plures dare, q̄ sua manu scribit? Nam, quod in palimpsesto, laudo equidem parsimoniam: sed miror, quid in illa chartula fuerit, quod delere malueris, quam hæc scribere: nisi forte tuas formulas: non enim puto te meas epistolas delere, ut reponas tuas. an hoc significas, nihil fieri, frigere te, ne chartā quidem tibi* suppeditare? iā ista tua culpa est, qui uerecundiā tecum extuleris, & non hic nobiscum reliqueris. ego te Balbo, cū ad uos proficiscetur,* more Romano commendabo. Tu, si interuallum longius erit mearum litterarum, ne sis admiratus. eram enim abfuturus mense Apr. Has litteras scripsi in Pontino, cum ad uillam M. Aemilij Philemonis diuertissem: ex qua iam audieram fremitum *clientium meorum· quos quidem tu mihi conciliasti. nam Vlubris, honoris mei caussa, uim maximam *ranunculorū se commouisse constabat. Cura ut ualeas. VI. idus Apr. de Pontino.

litteras cōmendaticias, græce scriptas.

quia ignaui spectatores pugnarum sunt; itaque certius omnia & obseruant, & narrare deinde possunt.

pro suppetere, ut alibi.

epist. 5.

qui prope erāt.

non dixit hominum, sed ranunculorum, ob paludes.

EPISTOLAM tuam, quam accepi ab L. Arruntio, conscidi innocentē: nihil enim habebat, quod non uel in concione recte legi posset. sed et Aruntius ita te mandasse aiebat, & tu adscripseras.

uerum

uerum illud esto. nihil te ad me postea scripsisse, demiror, præsertim tam nouis rebus.

ARG. Scribit de topicis à sè conscriptis, ut roganti Trebatio satisfaceret; eáque esse obscuriora significat, nec legenda sine interprete. addit, si expeditam in quæstionibus habere doctrinam uelit, exercitationem esse necessariam.

Cicero S. D. Trebatio. 19

*VIDE, *quanti apud me sis. etsi iure id quidem: non enim amore te uinco. ueruntamen, quod præsenti tibi prope subnegaram, non tribueram certe, id absenti *debere non potui. itaque ut primum Velia nauigare cœpi, institui Topica Aristotelica conscribere, ab ipsa urbe commonitus amantissima tui. eum librum tibi misi Rhegio, scriptum quam planissime res illa scribi potuit. sin tibi quæ-dã uidebuntur obscuriora cogitare debebis, NVLLAM artem *litteris sine interprete, & sine aliqua exercitatione percipi posse. non longe abieris. num ius ciuile uestrum ex libris cognosci potest? qui quamquam plurimi sunt, doctorem tamen, lumenq; desiderant, quamquã tu, si attente leges, si sæpius, per te omnia consequere, *ut certe intelligas. ut uero etiã ipsi tibi loci, proposita quæstione, occurrãt, exercitatione consequere: in qua quidem nos te continebimus, si et salui redierimus, et salua ista offenderimus. Vale. V. Kal. Sext. Rhegio.*

initium efficax ad beneuolentiam.

eadem locutio topicorum initio.

ex ipsis tantum litteris, & quasi muto libro.

correctio est, si non omnia, certe hoc, inquit, consequere, ut intelligas.

ARG. De amore Velienſium in Trebatium scribit; & hortatur, ne possessiones eas uendat; quæ, tam miseris temporibus, perfugium esse possint.

Cicero S. D. Trebatio. 20

AMABILIOR mihi Velia fuit, quod te ab ea

cognomen Trebatiæ familiæ.

*ſenſi amari. ſed quid ego dicam te, quem quis non amat? * Rufio mediusfidius tuus ita deſiderabatur, ut ſi eſſet unus è nobis. ſed ego te non reprehendo, qui illum ad ædificationem tuam traduxeris. quamquam enim Velia non eſt uilior, quam Lupercal: tamen iſtuc malo, quam hæc omnia. tu, ſi me audies, quem ſoles, has paternas poſſeſſiones tenebis (neſcio quid enim Velienſes uerebantur) neque Heletem, nobilem amnem, relinques, nec * Papirianam domum deſeres: quamquam illa quidem habet lucum, à quo etiam aduenæ teneri ſolent: quem tamen ſi * excideris, multum proſpexeris, ſed in primis opportunũ uidetur, his præſertim temporibus, habere perfugium primum eorum urbem, quibus carus ſis, deinde etiam tuam domum, tuos q; agros, ea q; remota, ſalubri, amœno q; loco: id q; etiam mea intereſſe, mi Trebati, arbitror. ſed ualebis meaq; negotia uidebis meque, dijs iuuantibus, ante brumam * exſpectabis. Ego à Sex. Fabio, Niconis diſcipulo, librum abſtuli Νικωνος περὶ πολυφαγίας. ô medicum ſuauem, meq; docilem ad hanc diſciplinam. ſed Baſſus noſter me de hoc libro celauit te quidem non uidetur. Ventus * increbeſcit. Cura, ut ualeas. XIII. Kal. Sext. Velia.*

Trebatij, de aliquo Papirio emptam.

poteſt incidi lucus ſine piaculo. Cato li. 1.

cogitabat Cicero in Græciam ſe conferre ad uiſendum filium ſuum, qui Athenis litterarum ſtudia colebat. ep. 1. l. 10.

flare incipit uehementius.

AR G. Silij cauſſam, uiri optimi, amici ſui, Trebatio commendat, uidetur autem, cum extra urbem eſſet, ad Trebatium in urbem hæc ſcripſiſſe.

Cicero S. D. Trebatio. 21

SILII cauſſam te docui. is poſtea fuit apud me. cum

*cum ei dicerem tibi uideri, ſponſionem illam nos ſine periculo facere poſſe, SI * bonorum Turpiliæ poſſeſſionem Q. Cæpio prætor ex edicto ſuo mihi dedit: negare aiebat * Seruium tabulas teſtamenti eſſe eas, quas inſtituiſſet is, qui factionem teſtamenti non habuerit: hoc idem * Offilium dicere: tecum ſe locutum negabat: meq; rogauit, ut ſe, cauſſamq; ſuam tibi commendarem. Nec uir melior, mi Teſta, nec mihi amicior P. Silio quiſquam eſt; te tamen excepto. gratiſſimum igitur mihi feceris, ſi ad eum ultro ueneris, eiq; pollicitus eris, ſed, ſi me amas, quamprimum. hoc te uehementer etiam atque etiam rogo. Vale.*

uerba ſponſionis.

Sulpitium.

uide de Offilio iuriſconſulto Digeſt. lib. tit. 2.

AR G. Auctoritate iuriſconſultorum probat, quod de controuerſia quadam dixerat.

Cicero S. D. Trebatio. 22

*ILLVSERAS heri inter ſcyphos, quod dixeram controuerſiam eſſe, poſſetne heres, quod furtum antea factum eſſet, recti furti agere. itaq; etſi domum bene * potus, ſeroq; redieram: tamen id caput, ubi hæc controuerſia eſt, notaui, & deſcriptum tibi miſi: ut ſcires, id, quod tu neminem ſenſiſſe dicebas, Sex. Aelium, M. * Manilium, M. Brutum ſenſiſſe. ego tamen Scæuolæ, & * Teſtæ aſſentior. Vale.*

ſic, bene nummatum, ep. 16.

li. 1. & 3. de or.

id eſt tibi. nam Teſta Trebatij cognomen, ep. 13.

AR G. Signa quædam Ciceroni Gallus emerat, cum is tabellas potius pictas cuperet. reſcripſit igitur, ex illis emptionibus nullam ſe curaſſe. de proxima domo illi conducenda ſe deſiderare, addit.

Cicero S. D. M. Fabio Gallo. 23

TANTVM quod ex Arpinati ueneram, cum

ep. 13. li. 15. Att.

mihi à te litteræ redditæ ſunt: ab eodemq; accepi
statuarij. * Auiani litteras: in quibus hoc erat liberaliſſimũ, nomina ſe facturum, cum ueniſſet, qua ego uellem die. fac quæſo, qui ego ſum, eſſe te. eſt ne aut tui pudoris, aut noſtri, primum rogare de die, deinde plus
annua die, bima die, trima die, ſæpe legimus in ueterum iuriſconſultorum libris, ad Att. ep. 2. l. 12. * annua poſtulare? ſed eſſent, mi Galle, omnia facilia, ſi et ea mercatus eſſes, quæ ego deſiderabã, & ad eam ſummam, quam uolueram. ac tamen iſtæc ipſa, quæ te emiſſe ſcribis, non ſolum rata mihi erunt, ſed etiam grata. plane enim intelligo, te, non modo ſtudio, ſed etiam amore uſum, quæ te delectarint hominem, ut ego ſemper iudicaui, in omni iudicio elegantiſſimum, quæq; me digna putaris, coe-
ſcripſerat Gallus, ea ſigna, ſi Cicero non emeret, empturum Damaſippũ, de quo Horat. ſat. 3. lib. 2. miſſe. ſed uelim maneat* Damaſippus in ſententia. prorſus enim ex iſtis emptionibus nullam deſidero. tu autem ignarus inſtituti mei, quanti ego genus omne ſignorum omnium nõ æſtimo, tanti iſta quatuor, aut quinque ſumpſiſti. Sed Bacchas iſtas cum muſis Metelli comparas: quid ſimile?* primum ipſas ego muſas numquam tanti putaſſem: atque id
ſine, deinde, poſitum eſt, ut ep. 9. l. 2. & ad Att. ep. xi. lib. 8. & 18. l. 12. ad eundem. feciſſem muſis omnibus approbantibus. ſed tamen erat aptum bibliothecæ, ſtudijsq; noſtris congruens: Bacchis uero ubi eſt apud* me locus? at pulchellæ ſunt. noui optime, & ſæpe uidi, nominatim tibi ſigna, mihi nota, madaſſem, ſi probaſſem. eà enim ſigna ego emere ſoleo, quæ ad ſimilitudinem
quem neq; Bachus, neque Venus delectat. gymnaſiorum exornent mihi in palæſtra locum.
Mars, & Saturnus infeſta ſigna, Mercurius boni euentus index. * Martis uero ſignum quo mihi pacis auctori? gaudeo nullum* Saturni ſignum fuiſſe. hæc enim duo

ſigna

ſigna putarem mihi alienum attuliſſe. *Mercurij, mallem, aliquod fuiſſet: felicius, puto, cum Auiano tranſigere poſſemus. Quod tibi deſtinaras Trapezophoron: ſi te delectat, habebis: ſin autem ſententiam mutaſti, ego habebo ſcilicet. iſta quidē* *ſumma næ ego multo libentius emerim diuerſoriū Tarracinæ: ne ſemper hoſpiti moleſtus ſim. omnino liberti mei uideo eſſe culpam, cui plane res certas mandaram: itemqúe Iunij, quem puto tibi notum eſſe, Auiani familiarem. Exedria quædam mihi noua ſunt inſtituta in porticula Tuſculani: ea* *uolebam tabellis ornare. etenim, ſi quid generis iſtiuſmodi me delectat, pictura delectat. ſed tamē, ſi iſta mihi ſunt habenda, certiorem uelim me facias, ubi ſint, quādo accerſantur, ꝙ genere uecturæ. ſi enim Damaſippus in ſententia nō manebit:* *aliquē pſeudo Damaſippum uel cū iactura reperiemus. Quod ad me de domo ſcribis iterum: iam id ego proficiſcens mandaram meæ Tulliæ. ea enim ipſa hora acceperam tuas litteras, egeram etiam cū tuo Niciaꝙ is utitur, ut ſcis, familiariter Caſſio. ut redij autem, prius, quam tuas legi has proximas litteras,* *quæſiui de mea Tullia, quid egiſſet. per Liciniā ſe egiſſe dicebat. ſed opinor Caſſiū uti non ita multū ſororc. eam porro negare ſe audere, cū uir abeſſet, (eſt enim profectus in Hiſpaniam Decius) illo & abſente, & inſciente migrare. eſt mihi gratiſſimū, tanti à te æſtimatā conſuetudinem uitæ, uictuſq́, noſtri, primū ut eam domū ſumeres, ut non modo*

tanta pecunia.

ut exedrijs ſuperimpoſitæ tabellæ ſpectarentur.

omnino aliquē, qui emat, reperiemus.

quæſiui ex Phania, ep. 6. l. 3.

fortasse, quod domus ea Ciceronis domui iũcta esset pariete communi.

*prope me, sed plane *mecum habitare posses: deinde, ut migrare tantopere festines. sed, ne uiuam, si tibi concedo, ut eius rei tu cupidior sis, quam ego sum. itaq; omnia experiar. uideo enim, quid mea interfit, quid utriusq; nostrum. si quid egero, faciam ut scias. tu et ad omnia rescribes: &, quando te exspectem, facies me, si tibi uidebitur, certiorẽ. Vale.*

ARG. Narrat, quam inique Tigellius sibi irascatur. idem scribit lib. 13. ad Att. ep. 47. nec dubito, quin huius nepos sit is, de quo Horatius sat. 2. & 3. lib. 1.

M. Cicero S. D. M. Fabio Gallo. 24.

uide locutionẽ eandem ep. 13. l. 2. & ad Att. l. 13. ep. 42. præterea apud Macrob. l. 3.

AMORIS quidem tui, quoquo me uerti, uestigia, uel proxime de Tigellio: sensi enim ex litteris tuis, ualde te laborasse. amo igitur uoluntatẽ. sed pauca de re. Capius, opinor, olim, NON omnibus dormio: sic ego non omnibus, mi Galle, seruio. etsi quæ est hæc seruitus? olim, cum regnare existimabamur, non tam ab ullis, quã hoc tempore *observor à familiarissimis Cæsaris omnibus, præter istum. id ego in lucris pono, non ferre hominem pestilentiorem patria sua: eumq; addictum iam tum puto esse * Calui Licinij Hipponacteo præconio, at uide quid succenseat, Phameæ caussam susceperã, ipsius quidem caussa: erat enim mihi sane familiaris, is ad me uenit, dixitq; iudicem sibi operam dare constituisse eo ipso die, quo de P. Sextio in consilium iri * necesse erat. respondi, nullo modo me facere posse, cum uellem: alium diem si sumpsisset, me ei non defuturum. ille autem, qui sciret se nepotem*

ep. 20. lib. 9.

Calnus in Ciceronem scripsit, quia prætor patrem suum damnarat. Plutarchus.

quia præstituti dies erant eorũ iudiciorũ, quæ lege Pompeia fiebant. ad Att. l. 13. ep. 47.

potem bellum tibicinem habere, & ſat bonum unctorem, diſceſſit à me, ut mihi uidebatur, iratior. Habes Sardos uenales, alium alio nequiorem. cognoſti meã cauſſam, & iſtius Salaconis iniquitatẽ.* Catonem tuũ mihi mitte: cupio enim legere. me adhuc nõ legiſſe, turpe utriq; noſtrum eſt. Vale.*

pauperem hominem fuiſſe, qui ſe diuitem ſimularet, ſcripſit Suadas. & Catonem Cicero ſcripſit. Tacitus lib. 4.

ARG. Reſcribit de epiſtola non conſciſſa. monenti, ut de Cæſare caute loqueretur, & ſcriberet, gratias agit.

M. Cicero S. D. M. Fabio Gallo. 25

QVOD epiſtolam conſciſſam doles, noli laborare: ſalua eſt domi: petes, cũ libebit. Quod autem me mones, ualde gratum eſt: idq; ut ſemper facias, rogo. uideris enim mihi uereri, ne, ſi iſtum habuerimus, rideamus. γέλωτα σαρδώνιον. Sed heus, tu, manum de tabula:* magiſter adeſt citius, quam putaramus, uereor, ne in Catonẽ, Cato in nos. Mi Galle, caue putes quidquam melius, quam epiſtolæ tuæ partẽ ab eo loco, Cetera labuntur. ſecreto hoc audi: tecum habeto: ne Apellæ quidem liberto tuo dixeris. præter duo nos loquitur iſto modo nemo: bene, malé ue, uidero: ſed, quidquid eſt, noſtrum eſt. urge igitur, nec tranſuerſum unguem, quod aiunt, àſtylo: is enim eſt dicendi* opifex. atq; ego quidem aliquantum iam etiam noctis aſſumo. Vale.*

Cæſarem.

Cæſar Africano bello confecto: quem redeuntem ſenatus, delata cenſura, moribus præfecerat. ludit igitur in magiſtri nomine ambiguo. Dio lib. 43

lib. 1. de or.

ARG. Scribit de morbo ex herbarum eſu contracto.

Cicero S. D. Gallo. 26

CVM decimum iam diem grauiter ex inteſtino laborarem, neque ijs, qui mea opera uti uole-*

in forenſibus cauſsis.

*bant, probarem me non ualere, quia febrim nõ haberem: fugi in Tusculanum· cum quidem biduum ita ieiunus fuissem, ut ne aquã quidem gustarem. itaque, confectus languore, & fame, magis * tuum officiũ desideraui, quam abs te requiri putaui meum. ego autem cum omnes morbos reformido, tum quo Epicurum tuum Stoici male accipiunt, quia * dicat* δυσουρικὰ καὶ δυσεντερικὰ πάθη *sibi molesta esse: quorum alterum morbum edacitatis esse putant, alterum etiam turpioris intemperantiæ. sane* δυσεντερίαν *pertimueram. sed uisa est mihi uel loci * mutatio, uel animi etiam relaxatio, uel ipsa fortasse iam senescentis morbi remissio profuisse. attamẽ, ne mirere, unde hoc acciderit, quo modó ue commiserim: * lex sumptuaria, quæ uidetur* λιτότητα *attulisse; ea mihi fraudi fuit. nam, dum uolũt isti lauti terra * nata, quæ lege excepta sunt, in honorem adducere· fungos, heluellas, herbas omnes ita condiunt, ut nihil possit esse suauius. in eas cum incidissem in cena * augurali apud Lentulũ, tanta me* διάῤῥοια *arripuit, ut hodie primum uideatur cœpisse consistere. ita ego, qui me ostreis, & murenis facile abstinebam, à beta etiam, et malua deceptus sum. posthac igitur erimus cautiores. tu autem cũ audisses ab Anicio, (uidit enim me nauseantem) non modo mittendi caussam iustam habuisti, sed etiã uisendi. Ego hic cogito commorari, quoad me reficiã. nam et uires, et corpus amisi. sed si morbum depulero· facile, ut spero, illa reuocabo: Vale.*

ut ipse potius ad me uenires, quam ego ad te.

uide Epicuri epistolam in Laertio.

morborum remedia, loci mutatio, animi relaxatio.

ep. 15. & 26. lib. 9.

Gellius l. 2. c. 24. ubi, tũ, pro natum, mendose legitur.

Varro de re rust. l. 3. c. 6.

ARG.

ARG. Gallum, non eum, ad quem proxime scripsit, Fauiæ gentis, sed ut opinor, Sextiæ, accusat ut iniquum, & impudentem.

Cicero S. D. *Gallo. 27

uide scholium.

*MIROR cur me accuses· cum tibi id facere non liceat· quod si liceret, tamen non debebas. *EGO te in consulatu obseruaram. & ais fore, ut te Cæsar restituat. Multa tu quidem dicis, sed tibi nemo credit. Tribunatum plebis dicis te mea caussa petisse. utinam semper esses tribunus: *intercessorem non quæreres. Negas me audere, quod sentiam, dicere: quasi tibi, cum parũ pudenter me negares, parum fortiter responderim. Hæc tibi scripsi, ut isto ipso in genere, in quo aliquid posse uis, te nihil esse cognosceres. quod si humaniter mecum questus esses· libenter tibi me, & facile purgassem. nõ enim mihi ingrata sunt, quæ feci sti, sed quæ scripsisti, molesta. Me autem, propter quẽ ceteri *liberi sunt, tibi liberum nõ uisum, demiror. nam si falsa fuerunt, quæ tu ad me, ut ais, detulisti· quid ego tibi debeo? sin uera· tu es optimus testis, quid mihi populus R. debeat. Vale.*

uerba ex epistola Galli.

tribuni enim intercedebant. Gallus autem Ciceronem rogauerat, ut pro se intercederet apud Cæsarem. est igitur ἀμφιβολία.

coniuratione oppressa.

ARG. Probat consilium Gurij, qui, rep, desperata, in Græciam se contulerit. & adiungit, se totum in litteris esse, libertate prorsus amissa.

M. Cicero S. D. Man. Curio. 28

MEMINI, cum mihi desipere uidebare, quod istic potius uiueres, quam nobiscũ. erat enim multo domicilium huius urbis, cum quidem hæc urbs, aptius humanitati, & suauitati tuæ, quam tota

discesit enim Curius ante exitium reip.

*Peloponnesus, nedum Patræ. nunc contra & * uidisse mihi multũ uideris, cum prope desperatis his rebus, te in Græciam contuliſti: & hoc tempore nõ solũ sapiens, qui hinc abſis, sed etiã beatus. quamquam quis, qui aliquid sapiat, nunc beatus esse potest? sed quod tu, cui licebat, pedibus es consecutus,*

subaudi, neque facta audias, neque nomen. ep. 30. Philipp. 13.

*ut ibi esses, ubi nec * Pelopidarum: noſti cetera: nos idem propemodum consequimur alia ratione. cum enim salutationi nos dedimus amicorum, quæ fit hoc etiam frequentius, quam solebat, quod, quasi auem albam, uidentur bene sentientem ciuem uidere: abdo me in bibliothecam: itaque opera efficio tanta, quanta fortasse tu * senties. intellexi enim ex tuo sermone quodam, cum mæstitiam meam & desperationẽ accusares, domi tuæ dicere te, * ex meis libris animum meũ desiderare. sed mehercule & tum remp. lugebam, quæ non solum suis erga me, sed etiam meis erga se beneficijs erat mihi carior: & hoc tempore, quamquam me non ratio solũ consolatur, quæ plurimum debet ualere, sed etiam * dies, quæ stultis quoq; mederi solet, tamen doleo ita communem rem esse dilapsam, ut ne spes quidem, melius aliquãdo fore, relinquatur. nec uero nunc quidem culpa in eo est, in cuius potestate omnia sunt: nisi forte id ipsum esse * non debuit: sed alia casu, alia etiam nostra culpa sic acciderunt, ut de præteritis non sit querendum. reliquam spem nullam uideo. quare ad * prima redeo. sapienter hæc reliquiſti, si consilio feliciter, si casu. Vale.*

idem tibi, ut mihi, probabuntur.

non eum me esse, qui uideret in meis libris.

ep. 5. l. 4. & 16. lib. 5.

non debuit in unius potestate omnis esse resp.

ad Att. ep. 10. lib. 1.

ARG.

ARG. Memoriã declarat accepti à Cicerone beneficij: & commendaticias ab eo litteras petit ad Sulpicij successorem.

Man. Curius S. D. M. Ciceroni suo. 29

*SI uales, bene est: sum enim χρῆσα μὲν tuus, κτῆσει δὲ Attici nostri. ergo fructus est tuus, mancipium illius. quod quidẽ si inter senes, coemptionales uenale proscripserit, egerit non multũ. at illa nostra prædicatio quãti est? nos *quod sumus, quod habeamus, q̃ homines existimemur, id omne abste habere. quare Cicero mi perseuera constanter nos conseruare: et Sulpicij successori nos de meliore *nota commenda, quo facilius tuis præceptis obtemperare possimus, teq̃ ad urbem lubentes uidere, & nostra defigere, deportareq̃ tuto possimus. sed, amice magne, noli hanc epistolam Attico ostendere: sine eum errare, & putare me uirum bonum esse, nec solere, duos parietes de eadem *fidelia dealbare. ergo patrone mi bene uale, Tironemq̃ meum saluta nostris uerbis. D. A. D. IIII. kal. Nou.*

ep. 17. & 50. l. 13. & l. 16. & ad Att. ep. 5. l. 8.

ep. 23. l. 10. & ad Att. ep. 13. l. 1.

à dolijs metaphora, quæ diuersis notis distinguuntur, ut internoscantur uina.

adagium, à pictoribus natum

ARG. Ostendit, quam misere agatur cum rep. cum Cæsar Caninium ad aliquot horas consulem creauerit: & de litteris commendaticijs ad Acilium scriptis significat.

Cicero S. D. Curio. 30

*EGO *uero iam te nec hortor, nec rogo, ut domum redeas: quin hinc ipse euolare cupio, & aliquo peruenire, ubi nec *Pelopidarum nomen, nec facta audiam. incredibile est, quam turpiter mihi facere uidear, qui his rebus interfim. ne tu uideris multo ante prouidisse, quid impenderet, tum, cum hinc*

simile principium ep. 6. l. 4 & 5. l. 9.

ep. xi. l. 15. ad Att. & Phil. xiii.

hinc profugisti. quamquam enim hæc etiam audi-
ep.1.lib.vi. tu acerba sunt: tamen * audire tolerabilius est,
in campo Martio creabantur magistratus. quam uidere. in * campo certe non fuisti, cum hora
secunda, comitijs quæstorijs institutis, sella Q. Maximi, quem illi consulem esse dicebant, posita esset,
quo mortuo nunciato, sella sublata est. ille autem,
tributis enim quæstores, centuriatis consules creabantur. qui comitijs * tributis esset auspicatus, centuriata
habuit, consulem hora septima renunciauit, qui
l.8. de bel. Gal. usque ad Kal. Ian. esset, quæ erant futuræ mane postridie. ita * Caninio consule scito neminem prandisse. nihil tamen eo consule mali factum est. fuit
Macr. l. 2. hoc recitat Ciceronis dictum. enim mirifica * uigilantia, qui suo toto consulatu somnum non uiderit. Hæc tibi ridicula uidentur:
non enim ades: quæ si uideres, lacrymas non teneres. quid, si cetera scribam? sunt enim innumerabilia generis eiusdem: quæ quidem ego non ferrem,
nisi me in philosophiæ portum contulissem, & nisi haberem socium studiorum meorum Atticum nostrum. cuius quando propriũ te esse scribis mancipio, et nexu, meum autẽ usu et fructu: contentus isto sum. ID ENIM cuiusq; est propriũ, quo quisq; fruitur, atque utitur. Sed hæc alias pluribus. Acilius, qui in Græciam cum legionibus missus est, ma-
sic locutus Philipp. 8. cum numquam damnatus sit. eodem modo locutus est ep. 1. l. 4. cum de rep. loqueretur, ximo meo beneficio * est: bis enim est à me iudicio
capitis rebus * saluis defensus: & est homo non ingratus, meq; uehementer obseruat. ad eum de te diligentissime scripsi: eamq; epistolam cum hac coniunxi: quam ille cum acceperit, ecquid tibi pollicitus sit, uelim ad me scribas. Vale.

ARG.

ARG. Inuitat eum ad officia mutua: &, in urbem ut redeat, rogat, ueteris urbanitatis retinendæ causſa.

Cicero S. D. Curio. 31

*FACILE perſpexi ex tuis litteris, quod ſemper ſtudui, & me à te plurimi fieri, & te intelligere, quam mihi carus eſſes. quod quando uterque noſtrum conſecutus eſt: reliquum eſt, ut officijs certemus inter nos: quibus æquo animo uel * uincam te, uel uincar abs te. Acilio non fuiſſe neceſſe meas * dari litteras, facile patior. Sulpicij tibi operam intelligo ex tuis litteris non multum opus fuiſſe, propter res tuas ita contractas, ut, quemadmodum ſcribis, nec caput, nec pedes. equidem uellem uti pedes haberent, ut aliquando redires: uides enim exaruiſſe iam ueterẽ * urbanitatem, ut Pomponius noſter ſuo iure poſſit dicere, niſi * nos pauci retineamus gloriam antiquã Atticam. ergo is tibi, nos ei ſuccedimus. ueni igitur, quæſo: ne * tantum ſemen urbanitatis una cum rep. intereat. Vale.*

ep. 7. lib. 5. moleſtum enim non eſt, ab amico in officio uinci, i. reddi.

leporem, acumenq; dictorũ. princeps Curius in dictis ſecũdus Atticus, Cicero tertius. ep. 11. lib. 8.

ARG. Scribit hanc epiſtolam in prouincia. prima pars de dictis eſt, ſecunda de iudicijs, tertia de rep. ultima de Dolabella, nondum genero.

Cicero S. D. Volumnio. 32

*QVOD ſine prænomine familiariter, ut debebas, ad me epiſtolam miſiſti: primum addubitaui, num à Volumnio * ſenatore eſſet, quocum mihi eſt magnus uſus: deinde σύντραπελία litterarum fecit, ut intelligerem tuas eſſe. quibus in litteris omnia mihi periucunda fuerunt, præter illud, quod parum*

de quo Varro l. 2. de re ruſt. & in Attici uita. in de etiam dictus eſt Volumnius Eutrapelus. ep. 26. l. 9. Plin. 31. cap. 7.

oratio pro Plancio.

parũ diligenter posſeßio* ſalinarum mearũ à te procuratore defenditur. aïs enim, ut ego diſceſſerim, omnia omnium* dicta, in his etiam Sextiana, in me conferri. quid? tu id pateris? nón ne defendis? non reſiſtis? equidem ſperabam ita notata me reliquiſſe genera* dictorum meorum, ut cognoſci ſua ſponte poſſent. ſed quando tanta fex eſt in urbe, ut nihil ſit tam ἀνύθηρον, quod non alicui* uenuſtum eſſe uideatur: pugna, ſi me amas, niſi acuta ἀμφιβολία, niſi elegans ὑποβολή, niſi παράγραμμα bellum, niſi ridiculum παρὰ προσδοκίαν, niſi cætera, quæ ſunt à me in ſecundo libro de oratore per* Antonij perſonam diſputata de ridiculis, ἔντεχνα, & arguta apparebunt, ut ſacramento contendas mea non eſſe. Nam de iudicijs quod quereris, multo labòro minus. trahantur per me pedibus omnes rei: ſit uel Selius tam eloquens, ut poßit probare ſe liberum: non laboro. urbanitatis poſſeßionem, amabo, quibuſuis* interdictis defendamus: in qua te unum metuo, contemno ceteros. Derideri te putas? nunc demum intelligo te ſapere. Sed mehercule, extra iocum, ualde mihi tuæ litteræ facetæ, elegantesqúe uiſæ ſunt. illa, quamuis ridicula eſſent, ſicut erant, mihi tamen riſum non mouerunt. cupio enim noſtrum illum *amicum in tribunatu quamplurimũ habere gratiam, idq; cũ ipſius cauſſa (eſt enim mihi, ut ſcis, in* amoribus) tum mehercule etiam Reip. quam quidẽ, quamuis in me ingrata ſit, tamen amare nõ deſinam.

Macr. l. 1. Sat.

Quinctil. l. 6. c. 3. Phil. lib 13. de or. lib. 2. & ad Her. l. 1.

Immo per Iulij perſonam. mendum librarij puto, non memoriæ Ciceronis. ep. 19. lib. 13. ad Att.

alludit ad conſuetudinem iudiciorum.

C. Curionem. ita loquebantur, ad indicandum ſummum quendam amorem. ad Att. l. 16 & Phil. 12.

*desinam. Tu, mi Volumni, quando & instituisti, & mihi uides esse gratum, scribe ad me quamsæpissime de rebus urbanis, de Rep. iucundus est mihi sermo litterarum tuarũ. præterea Dolabellam, quẽ ego perspicio, et iudico cupidissimũ esse, atq; amantissimum mei, cohortare, & confirma, & *redde plane meũ. non mehercule quo quidquã desit, sed quia ualde cupio, non uideor nimiũ laborare. Vale.*

ep. 19. lib. 16.

quamquam maxime laborem, nimium tamen mihi laborare non uideor.

ARG. Hæc epistola missa est post ciuile bellum. scribit, se exercitationis caussa declamare, auditoribus Hirtio, Cassio, Dolabella. Volumnium uocat ad eadem studia. addit, deliberatum sibi esse, Cæsare permittente, a causis, iudicijsq; discedere.

Cicero S. D. Volumnio. 33

*QVOD *declamationibus nostris cares, damni nihil facis. Quod Hirtio inuideres, nisi eum amares: non erat caussa inuidendi: nisi forte ipsius elo-quentiæ magis, quam quod me audiret, inuideres. nos enim plane, mi suauissime Volumni, aut nihil sumus, aut nobis quidem ipsis displicemus, gregalibus illis, quibus te plaudente, uigebamus *amissis: ut etiamsi aliquando aliquid dignum nostro nomine emisimus, ingemiscamus, quod hæc pennigero, non armigero in corpore tela exerceantur, ut ait * Philoctetes apud Attium abiecta gloria. sed tamen omnia mihi erunt, si tu ueneris, hilariora: quamquam uenies, ut ipse intelligis, in maximarum quasi concursum occupationum: quas si, ut uolumus, exceperimus ego uero multã *salutẽ & foro dicam, & curiæ uiuamq; tecũ multum, & cũ cõmunibus nostris amatoribus. nã et Cassius tuus, &*

cur se ad declamationes contulerit, caussam uide ep. 18. l. 9.

ciuili bello.

de Philoctete Attij tragœdia Varro lib. 6. de ling. lat.

græca locutio, ut πολλὰ χαῖρε ep. 8. l. 8. ad Att. Plato in ep. ad Perdiccam, & in Critone.

epist. 4. lib. 3.

*& Dolabella noſter, uel potius uterque noſter, ſtudijs ijſdem tenentur, & meis æquiſſimis utuntur auribus. opus eſt huc limatulo, & politulo tuo iudicio, & illis * interioribus litteris * meis, quibus ſæpe uerecundiorẽ me in loquendo facis. mihi enim iudicatum eſt, ſi modo hoc Cæſar aut patietur, aut uolet, deponendam iam perſonam, in qua me ſæpe illi ipſi probaui, ac me totum in litteras * abdere, tecumqúe, & cum cæteris earum ſtudioſis honeſtiſſimo otio perfrui. Tu, uellem, ne ueritus eſſes, ne * perinuitus legerem tuas litteras, ſi mihi, quemadmodum ſcribis, longiores forte miſiſſes. ac uelim poſthac ſic ſtatuas, tuas mihi litteras longiſſimas quaſque gratiſſimas fore. Vale.*

quas in te diligo; uel, quibus maxime delector.

idem alijs uerbis ep. 20. l. 9.

pluribus, uideo ſcriptum eſſe in omnibus antiquis libris. itaq; admonere uiſum eſt.

EPI-

EPISTOLARVM M. COELII AD CICERONEM, LIber VIII.

ARGVMENTVM.

Commentarium mittit rerum urbanarum: & excusat se, quod alteri negotium dederit ad illa colligenda. addit hæc; de comitijs transpadanorum Romæ rumorem nullum esse, de successione Galliarum nihil relatum, de Pompeio cupere se aliquid cognoscere; de Cæsare uaria dissipari, aliáque non nulla. Respondit Cicero huic epistolæ ea, quæ est 8. lib. 2.

M. Cœlius Rufus S. D. M. Ciceroni. 1

QVOD tibi * decedens pollicitus sum, me omnes res urbanas diligentissime tibi perscripturum: data opera paraui, qui sic omnia persequeretur, ut uerear, ne tibi arguta nimium hæc sedulitas uideatur. tametsi tu scio quam sis curiosus, et quam omnibus peregrinantibus gratum sit, minimarum quoque rerum, quæ domi gerantur, fieri certiores: tamen in hoc te deprecor, ne meum hoc officium arrogantiæ condemnes, quod hunc laborem alteri delegaui: non quin mihi suauissimum sit & occupato, & ad litteras scribendas, ut tu nosti, pigerrimo, tuæ * memoriæ dare operam; sed ipsum uolumen, quod tibi misi, facile, ut ego arbitror, me excusat. nescio cuius otij esset, non modo perscribere hæc, sed omnino animad uertere. omnia enim sunt ibi S. C. edicta. * fabulæ,

decedere de prouincia, usitatius est, quam decedere ab urbe, tamen Cœlius eodem uerbo in eadem significatione etiam infra usus est, ep. 8

hoc dicit, non is sum, qui de te non libenter cogitem.

in scena recitatæ.

rumores. quod exemplum si forte minus te delectarit: ne molestiã tibi cum impensa mea exhibeam, fac me certiorem: si quid in rep. maius actum erit, quod isti operarij minus commode persequi possint: & quemadmodum actum sit, & quæ *existimatio consecuta, quæq; de eo spes est, diligenter tibi perscribemus. Vt nunc est, nulla magnopere exspectatio est. nam & illi rumores de comitijs transpadanorum *Cumarum tenus caluerunt. Romam cum ueniissem, ne tenuissimam quidem auditionem de ea re accepi. præterea Marcellus quidem adhuc nihil retulit de successione prouinciarum Galliarum. in Kal. Iun. ut mihi ipse dixit, eam distulit relationem. sanequam eos sermones *repressit, qui de eo tum fuerant, cum Romæ nos essemus. Tu, si Pompeium, ut uolebas, * offendisti qui tibi uisus sit, & quam orationem habuerit tecum, quamq; ostenderit uoluntatem, (solet enim aliud sentire, et loqui, neque tamen tantum ualere ingenio, ut non appareat, quid cupiat) fac mihi *perscribas. Quod ad Cæsarem attinet, crebri, et nõ belli de eo rumores, sed susurrationes duntaxat ueniunt. alius, equitem perdidisse: quod opinor certe factum: alius, septimam legionem uapulasse, ipsum apud Bellouacos circumsideri, intercluſum ab reliquo exercitu. neque adhuc certi quidquam est: neque hæc incerta tamen uulgo iactantur, sed inter paucos, quos tu nosti plane, secreto narrantur. at Domitius, cum manus ad os apposuit? Te ad IX. Kal. Iun. *subrostrani,

epist. 5.

ultra Cumas progressi non sunt, uide ad Att. l. 5. ep. 2.

retudit sermones, dixit ep. 6.

offendit eum Tarenti ep. 8. l. 2. et ad Att. li. 5. ep. 9

Cicero tamen perscribere noluit. uide ep. 8. lib. 2.

quidam, qui sub rostris uersari consuerunt, ex infima plebe,

*strani, quod illorum capiti sit, dissiparant periisse: ita ut in urbe, ac foro toto maximus rumor fuerit, te à Q. Pompeio in itinere occisum. ego, qui scirem Q. Pompeium Baulis embæneticam facere, & usq; eo, ut ego misererer eius esuriei, non sum commotus: & hoc mendacio, si qua pericula tibi impenderent, ut defungeremur optaui. Plancus quidem *tuus Rauennæ est: &, magno congiario donatus à Cæsare, nec beatus, nec bene instructus est. Tui politici libri omnibus uigent. Vale.*

ironia: nam est Plancus Bursa, Cicerone accusante, condēnatus. ep. 32. l. 9.

ARG. Nunciat de absoluto Messalla, einsq; defensore Hortensio à populo male accepto. adijcit quædam de rep. & de competitoribus suis.

Cœlius S. D. Ciceroni. 2

CERTE, *inquam,* absolutus est. me repræsentante pronunciatum est, & quidem omnibus ordinibus, sed singulis in uno quoque ordine *sententijs. uide modo, inquis. non mehercules: nihil enim umquam tam præter opinionem, tam quod uideretur omnibus indignum, accidit. quin ego, cum pro amicitia ualidissime fauerem ei, & me iam ad dolendum præparassem: postquam factum est, obstupui, et mihi uisus sum captus esse. quid alios putas? clamoribus scilicet maximis iudices corripuerunt: & ostenderunt plane esse, quod ferri non posset. itaque relictus lege Licinia, maiore esse periculo uidetur. accessit huc, quod *postridie eius absolutionis in theatrum Curionis Hortensius introijt: puto, ut suum gaudium gauderemus. hic tibi strepitus, fremi-*

ad Att. ep. n. lib. 5.

non modo, inquit, absolutus est à senatorio ordine, equestri, tribunicio, sed omnibus omnium sententijs.

& sane post absolutionem alio crimine damnatus est. ep. 8.

tus, clamor, tonitruum, & rudentum sibilus. hoc magis animaduersum est, quod intactus à sibilo peruenerat Hortensius ad senectutem. sed tum ita bene, ut in totam uitam cuiuis satis esset, & paniteret eum iam * uicisse. De rep. quod tibi scribam, nihil habeo. Marcelli impetus resederunt, non inertia, sed, ut mihi uidebatur, consilio. De comitijs consularibus * incertissima est existimatio. Ego incidi in competitorem nobilem, & nobilem agentem: nam M. Octauius Cn. F. & C. Hirrus mecum petit. hoc ideo scripsi, quod scio te acriter propter * Hirrum nuncium nostrorum comitiorum exspectaturum. tu tamen simul ac me * designatum audieris ut tibi curæ sit, quod ad * pantheras attinet, rogo. Syngraphan Sitianam tibi commendo. Commentarium rerum urbanarum primum dedi L. Castrino Pæto, secundum ei, qui has litteras tibi reddet. Vale.

ep. 2. lib. 9.

Messallæ absolutionem obtinuisse.

qui consules futuri sint.

competitorem tuum. ep 3. & 9. curulem ædilem.

ep. 4. 6. 9. 10. & lib. 2. ep. xi.

ARG. Suum in scribendo officium prædicat. scribit, de comitijs suis quæ opinio sit, de Milonis re quid egerit: præterea, cupere se aliquo Ciceronis libro illustrari.

M. Cœlius S. D. M. Ciceroni. 3

* EST ne? uici, & tibi sæpe, quod negaras discedens curaturum, litteras mitto? est, siquidem perferuntur, quas do. atque hoc eo diligentius facito, quod, cum otiosus sum, plane, ubi delectum otiolum meum, non habeo. tu cum Romæ eras, hoc mihi certum, ac iucundissimum * uacanti negotium erat, tecũ id otij * tempus consumere: idq; non mediocri-

tale illud, & eodem sensu, Ain tandem? ep. 21. lib. 9.

ep 30. li. 12. tempus otij, pro, tẽpus otiosum.

*mediocriter desidero: ut non modo mihi solus esse, sed Romæ, te profecto, solitudo uideatur facta: & qui, quæ mea negligentia est, multos sæpe dies ad te, cum hic eras, non accedebam, nunc quotidie non esse te, ad quem cursitem, discrucior. maxime uero, ut te dies, noctesq; quæram, competitor Hirrus curat. quo modo illum putas, auguratus tuum * competitorem, dolere, & dissimulare me certiorem, quam se, candidatum? de quo ut, quem optas, quamprimum nuncium accipias, tua mediusfidius magis, quam * mea caussa cupio. nam mea, si fio, forsitan cum locupletiore referam: sed hoc usque eo suaue est, quod, si acciderit, tota uita risus nobis deesse non poterit. sed tanti? sed mehercules. non multum M. Octauius eorũ odia, quæ Hirrum premunt, quæ permulta sunt, subleuat. Quod ad Philotimi liberti officiũ, & bona Milonis attinet: dedimus operam, ut & Philotimus quam honestissime * Miloni absenti. eiusque necessarijs satisfaceret: & secundum eius fidem, & sedulitatem æstimatio tua cõseruaretur. Illud nũc à te peto, si eris, ut spero, otiosus, aliquod ad nos, ut intelligam9 nos tibi curæ esse, σύνταγμα conscribas. quid tibi istuc, inquis, in mentem uenit, homini nõ inepto? aliquid ex tam multis tuis monumentis exstare, quod nostræ * amicitiæ memoriam posteris quoq; prodat. cuiusmodi uelim, puto quæris. tu aptius, qui omnem disciplinam, quod maxime conueniat, excogitabis, genere tamen, quod & ad nos pertineat,*

epist. 9.

quod mihi erit sumptui. nam in ludis dandis cum locuplete collega certabo.

ad Att. ep. 8. l. 5.

ambitionem sub amicitiæ nomine.

& διδασκαλίαν quandam, ut uersetur inter manus, habeat. Vale.

ARG. Scribit de iudicijs, de magistratibus, rep. de seipso, de syngrapha Sitiana, de rege Alexandrino.

M. Cœlius S. D. M. Ciceroni. 4.

epist. 2.

*INVIDEO tibi: tam multa quotidie, quæ mirere, istoc perferuntur: primum illud, * absolulutum Messallam, deinde eundem condemnatum: C. Marcellum consulem factũ: M. Claudium à repulsa postulatum à * Gallis duobus: P. Dolabellam XV. uirum factum. hoc tibi non inuideo, caruisse te pulcherrimo spectaculo, & Lentuli Cruris repulsi uultum non uidisse. at qua spe, quam certa opinione descenderat? quam ipso diffidente Dolabella? & hercules, nisi * nostri equites acutius uidissent, pæne concedente aduersario superasset. illud te nõ arbitror miratũ, Seruium, tribunum pl. designatũ, condemnatum: cuius locum C. Curio petijt. sanequam multis incutit, qui eum, facilitatemq; eius non norunt, magnum metũ. sed, ut spero, & uolo, & ut se fert ipse, bonos, & senatum malet. totus, ut nunc est, hoc scaturit. huius autem uoluntatis initium, et caussa est, quod eum non mediocriter Cæsar, qui solet infirmorum hominum amicitias sibi qualibet impensa * adiungere, ualde contempsit. qua in re mihi uidetur illud perquam uenuste cecidisse, quod à reliquis quoq; usque eo est animaduersum ut Curio, qui nihil cõsilio facit, ratione, & insidijs usus uideretur in euitandis his consilijs, qui*

fortasse, à Caninio Gallo, Fabio Gallo. ep. 8 l. 2. & 1. lib. 7.

quod & Cœlius, & Cicero equestri loco nati postea, senatoriam dignitatem assecuti, ex ordine senatorio, non ex equestri dicebantur.

ad extremum sibi etiam Curionem adiunxit.

*qui se intenderant aduersarios in eius tribunatũ: Lælios, & Antonios, & id genus ualentes dico. Has ego tibi litteras eo maiore misi interuallo, quod comitiorum dilationes occupatiorem me habebant, & exspectare in dies exitum cogebant, ut * confectis omnibus, te facerem certiorẽ. ad Kal. Sext. usque exspectaui. prætorijs moræ quædam inciderũt. mea porro quem euentum sint habitura, nescio: opinionem quidem, quod ad Hirrũ attinet, incredibilem * ædiliũ pl. comitijs nacta sunt. nam M. Cœlium Vicinianum mentio illa fatua, quam deriseramus olim, & promulgatio de dictatore subito deiecit, & deiectum magno clamore insecuta est. inde Hirrum cuncti iam, non faciendum, flagitare. spero te celeriter, & de nobis, quod speraſti, & de * illo, quod uix sperare ausus es, auditurum. De rep. iam noui quidquã exspectare desieramus: sed, cum senatus habitus esset * ad Apollinis ad XI. Kal. Sext. & referretur de stipendio Cn. Pompeij · mentio facta est de legione ea, quam expensam tulit C. Cæsari Pompeius, quo numero esset, quo appeteretur: cum, ex Gallia, coactus est dicere Pompeius, se legionem abducturum, sed non * statim sub mentionem, & conuicium obtrectatorum. inde interrogatus de successione C. Cæsaris. de qua, hoc est de prouincijs, placitum est, ut quamprimum ad urbem reuerteretur Cn. Pompeius · ut coram eo de successione prouinciarũ ageretur. nam Ariminum ad exercitum Pompeius erat iturus, & statim ijt.*

iam enim cõsularia, & tribunicia ostendit esse habita.

duplex enim erat ædilitas, curulis, & plebeia. curulem Cœlius petebat.

ep. 10. lib. 2.

antiqua locutio, de græcis ducta fontibus ep. 2. lib. 14.

erat. n. tardus, & dissimulator. uide ep. 5. l. 1. & ep. 1. huius lib.

epist. 6.

*puto *idibus Sext. da eare factum iri. profecto aut transiget ur aliquid, aut turpiter intercedetur. nam in disputando coniecit illam uocem Cn. Pompeius, omnes oportere senatui dicto audientes esse. ego tamen sic nihil exspecto, quo modo Paullum cos.* dies. primum sententiam dicentem. Sapius te admoneo de *syngrapha Sitiana: cupio enim te intelligere, eam rem ad me ualde pertinere. item de pantheris, ut Cibyratas accersas, curesq; mihi ut uehantur. Praterea nunciatum nobis, & pro certo iam habetur, regem Alexandrinũ *mortuum. quid mihi suadeas, quo modo regnum illud sese habeat, quis procuret, diligenter mihi perscribas. Kal. Sext. Vale.*

moris enim fuit, ut cõsul designatus primus sententiam diceret.

ut exigeretur pecunia in Ciceronis prouincia. ep. 7. & 8. facile id Cicero nosse poterat, quod ei, Ciliciæ præfecto, prope in conspectu Ægypto erat, ep. 7. lib. 1.

ARG. Monet Ciceronem, ut, ante quam Parthi bellum inferrent, statueret quid sibi agendum esset; imparem enim fore dimicationem. de rep. nihil ait esse noui.

M. Cœlius S. D. M. Ciceroni. 5

*QVA tu cura sis, quod ad pacem prouinciæ tuæ, finitimarumq; regionum attinet, nescio. ego quidem uehementer animi pendeo. nam si hoc moderari possemus, ut pro uiribus copiarum tuarum belli quoque exsisteret magnitudo & quantum gloriæ, *triumphoq; opus esset, assequeremur periculosam, et grauem *illam dimicationem euitaremus: nihil tam esset optandum. nunc, si Parthus mouet aliquid, scio non mediocrem fore contentionem. tuus porro exercitus *uix unum saltum tueri potest. hanc autem nemo ducit rationem: sed omnia*

ep. 10. lib. 2.

cum omnes copiæ cõfligunt.

nam duæ tantũ legiones erant. uide ad Att. ep. 15. lib. 5.

omnia desiderantur ab eo, (tamquam nihil denegatum sit ei, quo minus quamparatissimus esset) qui publico negotio præpositus est. Accedit huc, quod successionem futuram propter Galliarum *controuersiam non uideo. tametsi hac de re puto te constitutum, quid facturus esses, habere: tamen, quo maturius* constitueres, cum hunc euentum prouidebam, uisum est ut te facerem certiorem. nosti enim hæc translaticia. de Gallijs constituetur: erit, qui* intercedat: deinde alius exsistet, qui, nisi libere liceat de omnibus prouincijs decernere senatui, reliquas impediat. sic multum, ac diu ludetur, atque ita diu, ut plus biennio in his tricis moretur. Si quid noui de rep. quod tibi scriberem, haberem usus essem mea consuetudine, ut diligenter, et quid actum esset, & quid ex eo* futurū sperarem, perscriberem. sane tamquam in quodam silice iam omnia adhæserunt. Marcellus idem illud de prouincijs* urget: sed neque adhuc frequentem senatum efficere potuit. hoc si præterito anno Curio tribunus, & eadem actio de prouincijs introibit: quam facile nunc sit omnia impedire, & quam hoc Cæsari, qui sua caussa remp. non curet,* superet, non te fallit. Vale.

cum Cæsar sibi succedi nollet.

quē prouinciæ præponeres epist. 6.

intercedet Cæsarianus tribunus; Pompeianus reliquas impediet.

epist. 2.

ut omnino Cæsar successor mitatur.

quasi difficultas impendeat.

ARG. Narrat de Hirro competitore ab ædilitate delecto; de prouincijs nihil actum significat; pantheras petit; M. Feridium commendat; addit non nulla de Fauonio, Pompeio, Calidio.

M. Cœlius S. D. M. Ciceroni.

Hirrus Luceiæ gētis cognomen, ep. 8.

SIC tu, inquis, Hirrum tractasti? immo, si

competitorem auguratus ep.4.

de mittẽdo Cæsari successore. epist. 8.

epist. 4.

ut, legitimo senatorum numero, S. C. fieri posset.

plus est, quam cœptũ; minus, quam cõfectũ. epist. 4.

quod euenit, & reliquit Cœliũ quæstorem. ep. 15. lib. 2.

ep. 11. lib. 2. id est multo plures. ep. 2. lib. 1.

*scias quam facile, quam ne contentionis quidem minimæ fucrit. pudeat te, ausum illum umquam esse incedere tamquam tuum *competitorem. post repulsam uero risus facit: ciuem bonum ludit, & contra Cæsarẽ sententias dicit: *exspectationem corripit: Curionem prorsus non mediocriter obiurgatus. hac repulsa se mutauit. præterea, qui numquam in foro apparuerit, non multum in iudicijs uersatus sit. agit causſam liberalis, sed raro post meridiem. De prouincijs quod tibi scripseram *idibus Sext. actum iri, interpellat iudicium Marcelli consulis designati. in Kal. reiecta causſa est. *ne frequentiam quidem efficere potuerant. has litteras ad VI. non. Sept. dedi, cũ ad eam diẽ ne *profligatum quidem quidquam esset. ut uideo causſa hæc integra in proximũ annum transferetur: &, quantum diuino, *relinquendus tibi erit, qui prouinciam obtineat. nam non expedietur succeſsio: quando Galliæ, quæ habent interceſsorem, in eandem condicionem, quam ceteræ prouinciæ, uocantur. hoc mihi non est dubium: quo tibi magis scripsi, ut ad hunc euentum te parares. Fere litteris omnibus tibi de pantheris scripsi. turpe tibi erit, *Patischũ Curioni decem misisse, te non *multis partibus plures. quas ipsas Curio mihi, & alias Africanas decem donauit. ne putes illum tantum prædia ruſtica dare scire. tu, si modo memoria tenueris, et Cibyratas accersieris, itemq; in Pamphyliam litteras miseris (nam ibi plures capi aiunt) quod*

*quod uoles, efficies. hoc uehementius laboro nunc, quod seorsum à collega puto mihi omnia paranda. Amabo te * impera tibi: hoc cura: soles libenter, ut ego, * maiorem partem nihil curare. in hoc negotio nulla tua, nisi loquendi, cura est, hoc est imperandi, & mandandi. nam, simul atque erunt captæ, qui alant eas, & deportent, habes eos, quos ad Sitianam syngraphã misi. puto, etiam si nullam spem mihi litteris ostenderis, me isto missurũ alios. M. Feridium, equitem Romanum, amici mei filium, bonum, & * strenuum adolescentem, qui ad suum negotium istuc uenit, tibi commendo: & te rogo, ut eum in tuorum numero habeas. agros, quos fructuarios habent ciuitates, uult tuo beneficio, quod tibi facile, & honestum factu est, immunes esse. gratos, et bonos uiros tibi obligaris. Nolo te putare Fauonium à columnarijs * prætoritũ. optimus quisque eum non fecit. Pompeius tuus aperte, Cæsarem prouinciam tenere cum exercitu, et consulem esse: tamen hanc sententiam dixit, nullũ hoc tempore S. C. faciendum: Scipio hanc, ut Kal. Mart. de prouincijs Gallis neu quid coniunctim, referretur. contristauit hæc sententia Balbũ Cornelium. & scio eum conquestum esse cum Scipione. Calidius in defensione sua fuit disertissimus, in accusatione satis * frigidus. Vale.*

ad Att. ep. 24. lib 11.

Terẽtius in Eunucho. Imperaui egomet mihi, omnia assentari.

ep. 15. lib. 9. & Cæsar lib. 4. de bel. Gal.

minime tardum in agendo.

in petitione magistratus.

etiam in libro de claris orat. Cicero eum frigidum, & remissum in accusationibus appellat.

ARG. Varia scribit. primum de iudicijs quibusdam, tum de rep. satis copiose, postremo de se ipso.

M. Cœlius S. D. M. Ciceroni. 7

ETSI de rep. quæ tibi scribam, habeo: tamen

men nihil, quo magis gauisurum te putem, habeo, quam hoc. scito C. Sempronium Rufum,* Rufum, mel, ac delicias tuas, calumniam maximo plausu tulisse. quæris, qua in caussa? M. Tuccium, accusatorem suum, post ludos Romanos reū lege * Plotia de ui fecit, hoc consilio, quod uidebat, si extraordinarius nemo reus accessisset, sibi hoc anno caussam esse dicendum. dubium porro illi non erat, quid futurum esset, nemini hoc deferre * munusculum maluit, quam suo accusatori. itaque sine ullo subscriptorem descendit, & Tuccium reum fecit. at ego, simul atque audiui, inuocatus ad subsellia rei accurro: surgo, neque uerbum de re facio: totum Sempronium usque eo perago, ut Vestorium quoque interponam, & illam fabulam narrem, quemadmodum tibi pro bene beneficio dederit, si quid iniurijs suis esset quod Vestorius teneret. Hæc quoque magna nunc contentione forum tenet. M. Seruilius, postquam, ut cœperat, omnibus in rebus turbarat, nec quod non uenderet cuiquam, reliquerat * maxima nobis * traditus erat inuidia: neque Laterensis prætor, postulante Pausania, nobis patronis, quo ea pecunia peruenisset, recipere uoluit. quod Pilius,* necessarius Attici nostri, de repetundis eum postulauit: magna illico fama surrexit, & de damnatione feruenter loqui est cœptum. quo uento proijcitur Appius minor, ut indicet, pecuniam ex bonis paternis peruenisse ad Seruilium, *prævaricationis q̄, caussa diceret despositum H-S LXXXI.

qui tibi tam iucundus est. Plautina uox.

Asconius in cõmentario Milonianæ.

itidem locutus est ep. 13.

se nobis defendendum tradiderat.

uxor enim Attici Pilia fuit.

ut Seruilius, Appij patris accusator, prævaricaretur,

LXXXI. *admiraris amentiam. quid, si actiones stultissimas, quid, si nefarias patris confessiones audisses? mittit in consilium eosdem illos, qui litis æstimarant, iudices, cum æquo numero sententiæ fuissent, Laterensis, leges ignorans, pronunciauit quid singuli *ordines iudicassent: & ad extremũ, ut solent, Non redigam. postquam discessit, & pro absoluto Seruilius haberi cœptus· legisq; unum & centesimum caput legit, in quo ita erat· QVOD eorum iudicum maior pars iudicarit, id ius, ratumq; esto: in tabulas absolutum non retulit, ordinum iudicia perscripsit. postulante rursus Appio, cum L. Lollio transegit, & se relaturum dixit. sic nunc neque absolutus, neque damnatus Seruilius, de repetundis, saucius, Pilio tradetur. nam, de diuinatione, Appius, cum calumniam *iurasset, contendere ausus non est, Pilioq; cessit· & ipse de pecunijs repetundis à Seruilijs est postulatus, & præterea de ui reus à quodam suo * emissario est factus. recte hoc par habet. Quod ad remp. pertinet, omnino multis diebus, exspectatione Galliarum, actum nihil est, aliquando tamen, re sæpe relata, & grauiter acta, & plane perspecta Cn. Pompeij uoluntate in eam partem, ut * eum decedere post Kal. Mart. placeret, S.C. quod tibi misi, factum est, auctoritatesq; perscriptæ. S.C. auctoritas. Pridie Kal. Oct. in æde Appollinis. *scribendo affuerunt, L. Domitius Cn.F. Aenobarbus, Q. Cæcilius Q.F. Metellus Pius Scipio, Villius L.F. Pom. *Annalis, C. Septimius*

tres enim ordines iudicabant, senatores, equites, tribuni ærarij.

in tabulas absolutum.

ep. 2. lib. 7.

Cæsarem.

ep. 29. l. 12. & 6. lib. 15.

cognomen esse Villiorum, ex Liuio constat.

minus T. F. *Quirina*, C. *Luceius* C. F. *Pup. Hirrus*, C. *Scribonius* C. F. *Pop. Curio*, L. *Ateius* L. F. *An. Capito*, M. *Oppius* M. F. *Terentina*.

& ex Ciceronis orat, pro Fundanio, quam Priscianus nominat lib. 7.

Quod M. Marcellus cos. V. F. de prouincijs consularibus: D. E. R. I. C. uti L. Paullus, C. Marcellus cos. cum magistratum inissent, ad ex Kal. Mart. quæ in suo magistratu futuræ essent, de consularibus prouincijs ad senatum referrent, né ue quid prius ex Kal. Mart. né ue quid coniunctim de ea re referretur à consulibus: utiq; eius rei causſa per dies* comitiales senatum haberent, S. Q. C. facerent: & cum de ea re ad senatum referretur à consulibus, qui eorum in C C C. iudicibus essent, sex abducere liceret: si quid de ea re ad populum, plebem uelato opus esſet, ut Ser. Sulpicius, M. Marcellus cos. præt. trib. pl. quibus eorum uideretur, ad populum, plebem úe ferrent, quod ij non tulissent, uti quicumque deinceps essent, ad populum, plebem úe ferrent.*

Kalendis Ian.

cũ alioqui per dies comitiales senatus haberi non posſet. uide epistolã secundam l. 1. ad Qu. fr.

I. V. Pridie Kal. Oct. in æde Appollinis. scribendo affuerunt, L. Domitius Cn. F. Ahenobarbus, Q. Cæcilius Q. F. Metellus Pius Scipio, L. Villius L. F. Pomp. Annalis, C. Septimius* T. F. *Quirina*, C. *Scribonius* C. F. *Pop. Curio*, L. *Ateius* L. F. *An. Capito*, M. *Oppius* M. F. *Terentina*. *Quod M. Marcellus cos. V. F. de prouincijs*: D. E. R. I. C. *senatum existimare, neminem eorum, qui potestatem habent intercedendi, impediendi, moram afferre oportere, quo minus de rep. quamprimum ad senatum re-*

adoptatus à Metello Pio, Numidici filio. Dio lib. xl.

*tum referri, S.Q.C. fieri posit: qui impedierit, eum senatum existimare contra remp. feciſſe: ſi quis huic S.C. interceſſerit. ſenatui placere, auctoritatem perſcribi, & de ea re ad ſenatum, populumqúe referri. Huic S.C. interceſsit C. Cœlius, L. Vicinius, P. *Cornelius, C. Vibius Panſa. Item ſenatui placere, de militibus, qui in exercitu C. Cæſaris ſunt, qui eorum ſtipendia emerita, cauſſas, quibus de cauſsis miſsi fieri debeant, habeant, ad hunc ordinem referri, ut eorum ratio habeatur, cauſſaqúe cognoſcantur. ſi quis huic S. C. interceſſerit· ſenatui placere, auctoritatem perſcribi, & de ea re ad ſenatum, populumqúe referri· Huic S. C. interceſsit C. Cœlius, C. *Panſa trib. pl. Itemqúe ſenatui placere, in Ciliciam prouinciam, inqúe VIII. reliquas prouincias, quas prætorij proprætores obtinerent, eos, qui prætores fuerunt, * neque in prouincia cum imperio fuerunt, quos eorum ex S. C. cum imperio in prouincias proprætores mitti oporteret, eos ſortito in prouincias mitti placere: ſi ex eo numero, quos S.C. in prouincias ire oporteret, ad numerum non eſſent, qui in eas prouincias proficiſcerentur· tum, uti quodque collegium primum prætorum fuiſſet, neque in prouincias profecti eſſent, ita ſorte in prouincias proficiſcerentur: ſi ad numerum ij non eſſent· tunc deinceps proximi cuiuſque collegij, qui prætores fuiſſent, neque in prouincias profecti eſſent, in ſortem conijcerentur, quoad is numerus effectus eſſet,*

alibi Cornelij ſunt patricij: hic plebeius, quia tribunus pl. nemo enim patricius eum magiſtratum gerere per leges potuit.

Vibiorum cognomen.

uide ep. 15. l. 2 & ad Att. ep. 6. lib. 6.

*esset, quem ad numerum in prouincias mitti oporteret: si quis huic S.C. interceßisset, auctoritas perscriberetur. Huic S.C. interceßit C. Cœlius, C. Pansa trib. pl. Illa præterea Cn. Pompeij sunt animaduersa, quæ maxime * confidentiam attulerunt hominibus ut diceret, se ante Kal. Mart. non posse sine iniuria de prouincijs Cæsaris statuere: post Kal. Mart. se non dubitaturum. Cum interrogaretur, si qui tum intercederent dixit, hoc nihil interesse, utrũ Cæsar senatui dicto audiens futurus non esset, an pararet, qui senatum decernere non pateretur. Quid si, inquit alius, & consul esse, & exercitum habere uolet? at ille, quam clementer: Quid, si filius meus fustem mihi impingere uolet? his uocibus, ut existimarent homines Pompeio cum Cæsare esse negotium, effecit. itaque iam, ut uideo, alterutram ad condicionem descendere uult Cæsar ut aut * maneat, neque hoc * anno sui ratio habeatur aut, si designari poterit, decedat. Curio se contra eum totum parat, quid assequi possit, nescio. illud uideo, bene sentientem, et si nihil effecerit, cadere non posse. Me tractat liberaliter & mihi suo munere * negotium imposuit. nam si mihi non dedisset eas, quæ ad ludos ei aduectæ erant Africanæ potuit supersedere. nunc, quando dare necesse est uelim tibi curæ sit, quod à te semper petij, ut aliquid istinc * bestiarum habeamus: Sitianamq; syngraphã tibi commendo. libertum Philonem istuc misi, & Diogenem Græcum, quibus mandata, & litteras*

non esse male animatum in Cæsarem.

tribunũ pl. qui intercedendo senatum impediret.

minime iracunde; ut lib. 2. de fin. Clemens in disputando.

in prouincia. quod ei lex dabat. uide ep. 7. l. 1. & 6. lib. 6.

quasi onus imposuit. à ludis dandis.

pantheras significat. ep. 6.

*teras ad te dedi. eos tibi, & rem, de qua miſi, uelim cura habeas. nam, quam uehementer ad me *pertineat, in ijs, quas tibi illi reddent, litteris deſcripſi. Vale.*

erat enim ex ea ſyngrapha exigenda pecunia. uide ep. 4. & ſequenti.

ARG. Scribit de Parthici belli rumore, & de prouincijs quid puteta ctum iri. addit actiones Curionis de agro Campano, de Ciceronis deceſſu, affirmat ſe officio ſuo ſatis eſſe facturum.

M. Cœlius S. D. M. Ciceroni. 8

*SANE QVAM litteris C. *Caſſij, & Deiotari ſumus commoti. nam Caſsius, cis *Euphratem copias Parthorũ eſſe, ſcripſit· Deiotarus, profectas per Commagenem in prouinciam noſtram. ego quidem præcipuum metum, quod ad te attinebat, habui, qui ſcirem, quam paratus ab exercitu eſſes, ne quod hic tumultus dignitati tuæ periculum afferret. nam de uita, ſi *paratior ab exercitu eſſes, timuiſſem. nunc hæc exigũitas copiarũ, receſſum, nõ dimicationem mihi tuã præſagiebat. hoc quo modo acciperent homines, quam probabilis neceſsitas futura eſſet· uereor etiam nunc, neq; prius deſinam formidare, quam tetigiſſe te Italiam audiero. ſed de Parthorum tranſitu nuncij uarios ſermones excitarunt. alius enim, Pompeium mittendum· alius, ab urbe nõ remouendum· alius, Cæſarem cum ſuo exercitu· alius, conſules· nemo tamen, ex S. C. priuatos. conſules autem, quia uerentur ne illud S. C. fiat, ut *paludati exeant, & contumelioſe præter eos ad aliũ res transferatur, omnino ſenatum haberi nolunt· uſq; eo, ut parum*

M. Craſſo à Parthis cæſo, quæſtor eius Caſsius in prouincia remanſerat. terminus erat Euphrates imperij Romani.

non n. acie confligũt, qui ſunt ab exercitu imparati, itaq; uitam in diſcrimẽ non adducunt.

ad bellum enim paludati exibant. ep. 17. l. 15.

negligentia uoluntatis est, inertia etiam inscitiæ. ep. 20. lib. 12.

diligentes in rep. uideantur. sed honeste, siue * negligentia, siue inertia est, siue ille, quem proposui, metus, latet sub hac temperantiæ existimatione, nolle prouinciam. à te litteræ non uenerunt: &,

& sine Cassius non optime audiuit auaritiæ nomine. Plutarchus.

nisi Deiotari subsecutæ essent, in eam * opinionẽ Cassius uenerat: quæ dirupisset ipse, ut uiderentur ab hoste uastata, finxisse bellum, & Arabas in prouinciam immisisse, eosq; Parthos esse senatui renunciasse. quare tibi suadeo, quicunq; est istic status rerum, diligenter, & caute perscribas · ne aut

assentando gratificatus.

* uelificatus alicui dicaris, aut aliquid, quod referret scire, reticuisse. nunc exitus est anni: nam ego has litteras ad XIV. Kal. Dec. scripsi. plane nihil uideo ante Kal. Ian. agi posse. nosti * Marcellum, quam tardus, & parum efficax sit, itemque Seruium, quam cunctator. cuiusmodi putas hos esse? aut qui id, quod nolint, conficere posse, qui, quæ cupiunt, tamen ita frigide agunt, ut nolle existimentur? nouis magistratibus autem, si Parthicum bellum erit, hæc caussa primos menses occupabit. sin autẽ aut non erit istic bellum, aut * tantum erit, ut uos, aut successores, paruis additis copijs, sustinere possint: Curionem uideo se dupliciter iactaturum · primum, ut aliquid Cæsari adimat · inde, ut aliquid Pompeio tribuat, quoduis, quamlibet tenue munusculum. Paullus porro non humane de prouincia loquitur. huius cupiditati * occursurus est Furnius noster. plures suspicari non possum. Hæc noui, alia, quæ possunt accidere,

M. Marcellus, & Ser. Sulpicius consules erant.

tantum, hoc loco refertur ad paruitatem: ut epist. 7. l. 13. lib. VII. xi. h. lib. 14. l. 15. & ad Att. ep. 19. l. 12. & apud Cæsarem lib. 6. de bel. Gal. & lib. 3. de bel. ci. quia tribunus pl. esset designatus. ep. 18. l. 5. ad Att.

non

*non cerno. multa tẽpus afferre, et præparata multa scio: sed intra fines hos, quæcunq; acciderint, uertentur. Illud addo, ad actiones C. Curionis, de *agro Campano: de quo negant Cæsarem laborare, sed Pompeium ualde nolle: ne uacuus aduenienti Cæsari pateat. Quod ad tuum decessum attinet, illud tibi non possum polliceri, me curaturum, ut tibi succedatur: illud certe præstabo, ne quid amplius *prorogetur. tui consilij est, si tempus, si senatus coget, si honeste à nobis recusari non poterit, uelis ne perseuerare. mei officij est meminisse, qua obtestatione *decedens, mihi, ne paterer fieri, mandaris. Vale.*

dinidendo ep. 9. lib. 1. & 20. l. 11.

uide ep. 8. l. 2.

epist. 1.

ARG. Capita sunt huius epistolæ, de Appio à Dolabella accusato, de Ciceronis officio, de affinitate cum Dolabella iungenda, de rep.

M. Cœlius S. D. M. Ciceroni. 9

*NON dubito, quin perlatum ad te sit, Appium à Dolabella reum factum: sanequam non ea, qua existimauerã, *inuidia. neq; enim stulte Appius qui simul atq; Dolabella accessit ad tribunal, introierat in urbem, *triumphiq; postulationem abiecerat. quo facto *retudit sermones paratiorq; uisus est, quam sperauerat accusator. is nunc in te maximam spem habet. scio tibi eum non esse odio, quam uelis eum obligare, in tuã manu est: *cum quo simultates si tibi non fuissent, liberius tibi de tota re esset. nunc si ad illam summam ueritatem legitimũ ius exegeris: *cauẽdum*

uide ep. 10. l. 3.

aduersa hominum uoluntate.

uide ep. 10. l. 3.

epist. 1.

huic epistolæ respondet Cicero lib. 2. ep. 13. ep. 12. lib. 3. in extremo.

tibi erit, ne parum simpliciter & candide posuisse inimicitias uidearis. in hanc partem porro tutum tibi erit, si quid uolueris, gratificari: nemo enim necessitudine, & amicitia te deterritum ab officio dicet. Illud mihi occurrit, quod inter * postulationem, & nominis delationem uxor à Dolabella discessit. quid mihi discedens * mandaris, memini quid ego tibi scripserim, te non arbitror oblitum. non est iam tempus plura narrandi. unum illud monere te possum: si * res tibi nō displicebit, tamen hoc tempore nihil de tua uoluntate ostendas: & exspectes, quemadmodum exeat ex hac caussa: ne qua inuidiosum tibi sit, si emanarit. porro significatio ulla si interceserit, clarius, quā deceat, aut expediat, fiat. neque ille tacere eam rem poterit, quæ suæ * spei tam opportuna acciderit, quæqúe in negotio conficiendo tanto illustrior erit: cum præsertim is sit, qui, si pernicioſum sciret esse, loqui de hac re, uix tamen se contineret. Pompeius dicitur ualde pro Appio * laborare: ut etiam putēt alterutrum de filijs ad te missurum. hic nos omnes absciuimus. & hercules confecta, omnia fœda, & inhoneſta sunt. Consules autem habemus summa diligentia. adhuc S. C. nisi de ferijs Latinis, nullum facere potuerunt. Curioni noſtro tribunatus * conglaciat. sed dici non potest, quo modo hic omnia iaceant, nisi ego cū tabernarijs, et aquarijs pugnarē, * ueternus ciuitatē occupasset. si Parthi nos nihil calfaciunt, nos hic frigore frigescimus. tamen, quo-

ep. 2. lib. 2. ad Q. fr.

ep. 12. lib. 3.

ut ei Tulliola matrimonio iungatur.

de Appij damnatione.

nec mirum. nam Pompeij filius Appij genere erat ep. 4. l. 3.

uide ep. 13. l. 2.

uide ep. 13. l. 2.

quo

quo modo hic omnia iaceant, potuit ſine Parthis, *Bibulus *in Amano neſcio quid cohorticularum* ad Att. ep. 20. lib. 5.
*amiſit. hoc ſic nunciatum eſt. Quod tibi ſupra ſcripſi, Curionem frigere: iam *calet: nã feruentiſſime concerpitur: leuiſſime enim quia de interkalando non obtinuerat, transfugit ad populum, & pro Cæſare loqui cepit, legemq; *uiariam, non diſſimilem agrariæ Rulli, & alimentariam, quas iubet ædiles metiri, *iactauit. hoc nondum fecerat, cum priorem epiſtolæ partem ſcripſi. Amabo te, ſi quid, qp opus fuerit, Appio facies, ponito me in gratiã. De *Dolabella integrũ tibi reſerues, ſuadeo. et huic rei, de qua loquor, & dignitati tuæ, æquitatiq; opinioni hoc ita facere expedit. Turpe tibi erit, pantheras *græcas me non habere. Vale.*

minime otioſus eſt. ad Att. ep. 7. lib. 15.
à pontificum collegio. Appianus l. 2. de bel. ci.
ſe laturum.
de nuptijs Tulliæ.
omnis enim Aſia græce loquebatur. & erant præterea pantheræ Africanæ. ep. 8. & 9.

ARG. Scribit de belli Parthici periculo, de Cornificij nuptijs, de Valeriæ diuortio, de Ocellæ adulterio.

M. Cœlius S. D. M. Ciceroni. 10

*QVAM cito tu iſtinc decedere cupias, neſcio: ego quidẽ eo magis, quo adhuc felicius rem *geßiſti. dum iſtic eris, de belli Parthici periculo cruciabor, ne hunc riſum meum metus *aliqui perturbet. Breuiores has litteras properanti publicanorũ tabellario ſubito dedi. tuo liberto pluribus uerbis ſcriptas pridie dederam. Res autem nouæ nullæ ſane acciderunt: niſi hæc uis tibi ſcribi, quæ certe uis. Cornificius adoleſcens *Oreſtillæ filiam ſibi deſpondit. Paulla Valeria, ſoror Triarij, diuortium ſine cauſſa, quo die uir è prouincia uenturus erat, fecit.*

geſſerat ea, de quibus in ep. ad Catonem 4. lib. 15.
pro aliquis, antique.
Oreſtilla uxor Catilinæ fuerat. Salluſtius.

ep.7.lib.11. nuptura est D.* Bruto. nondum retulerat. multa in hoc genere incredibilia, te absente, acciderunt. uide ep.15.l.2. Ser. * Ocella nemini persuasisset se mœchum esse, in adulterio. nisi triduo bis * deprehensus esset. quæris, ubi? ubi fortasse amici sui domum stupri labe inquinatam dolet. hercules ego * minime uellem. relinquo tibi, quod ab alijs quæras. neque enim displicet mihi, imperatorem singulos percunctari, cum qua sit aliquis deprehensus. Vale.

ARG. Supplicationes Ciceroni à senatu decretas significat pro re in prouincia bene gesta: &, quæ fuerit cuiusque uel sententia, uel uoluntas, docet. adscribit etiam de rep.

M. Cœlius S. D. M. Ciceroni. 11

NON diu, sed acriter nos tuæ supplicationes torserunt. incideramus enim in difficilem nodum. tribunus pl. nam * Curio, tui cupidissimus, cui omnibus rationibus comitiales eripiebantur, negabat se ullo modo pati posse, * decerni supplicationes ne, si quid tribunus pl. supplicationes intercedēdo impediebat; & tribunus erat Curio. furore Paulli adeptus esset boni, sua culpa uideretur amisisse, et prævaricator caussæ publicæ existimaretur. itaque ad pactionem descendimus: & confirmarunt consules, se his supplicationibus in hunc annum non usuros. plane, quod utrisque consulibus gratias agas, est. Paullo magis certe. nam Marcellus sic respondit ei, spem in istis supplicationibus nō habere: Paullus, se omnino in hunc annum supplicatones. non * dicturum. Renunciatum nobis erat, Hirrum diutius dicturum. prendimus eum. non modo non fecit, sed, cum de hostibus ageretur, & posset rem ad Att. ep.1.l.7 impedire, si, ut numeraretur, postularet, tacuit: tantum

*tantum Catoni assensus est· qui, de te et locutus honorifice, nõ decrerat supplicationes. tertius ad hos Fauonius accessit. quare pro cuiusque natura, & instituto gratia sunt agenda his, quod * tantũ uoluntatem ostenderunt pro sententia· cum impedire possent, nõ pugnarunt· Curioni uero, quod de suarum actionum cursu tua caussa deflexit. nam Furnius, & Lentulus, ut debuerunt, quasi eorum res esset, una nobiscum circumierunt, & laborarunt. Balbi quoq; Cornelij operam, & sedulitatem laudare possum. nam cum Curione uehementer locutus est: & eum, si aliter fecisset, iniuriam Cæsari facturum dixit: tum eius * fidem in suspicionem adduxit. decrerant, qui inique transigi uolebant, Domitij, Scipiones. quibus hac re ad intercessionẽ euocandã interpellantibus, uenustissime Curio respondit, se eo libenter non intercedere, quod quosdam, qui decernerent, uideret confici nolle. Quod ad remp. attinet, in unam caussam omnis contentio coniecta est: de prouincijs inquam adhuc est. incubuisse cum senatu Pompeius uidetur, ut Cæsar ante id. Nou. decedat. Curio omnia potius subire constituit, quam id pati: ceteras suas abiecit actiones. * nostri porro, quos tu bene nosti, ad extremũ certamen rem deducere non audent. scena rei totius hæc. Pompeius, tamquã Cæsarem non impugnet, sed quod illi æquũ putet, constituat, ait Curionem quærere discordias. ualde autem non uult, & plane timet, Cæsarẽ consulem designari prius, quã*

tantum, pro saltem. ut ep. 31. lib. 7.

quasi Curio minus bona fide cum Cæsare in gratiam redijsset, nisi ei de supplicationibus Ciceroni gratificaretur.

optimates.

in quo multa Cæsari dederat, quæ nunc idem contra ius eripere uellet.

*exercitum, & prouinciam tradiderit. Accipitur satis male à Curione: & totus eius secundus * consulatus exagitatur. hoc tibi dico: si omnibus rebus prement Curionem, Cæsar defendetur: intercessorem si, quod uidentur, reformidabunt, Cæsar, quoad uolet, manebit. Quam quisque sententiam dixerit, in commentario est rerum urbanarum: è quo tu, quæ digna sunt, selige: multa transi, in primis ludorum * explosiones. & funerum, & cæterarum ineptiarum plura habet inutilia. denique malo in hanc partem errare, ut, quæ non desideras, audias, quam quidquam, quod opus est, prætermittatur. Tibi curæ fuisse de Sitiano negotio, gaudeo: sed, quando suspicaris minus certa fide eos tibi uisos: tanquam procurator sic agas, rogo. Vale.*

ingredientibus in theatrum plausus dabatur, popularibus æqualis, cæteris cum sibilo, & strepitu, ep. 2.

ARG. Gratulatur affinitate Dolabellæ: de Curionis intercessione, & de prouincijs quid actum sit, significat, & de Hortensij præsenti iam morte nunciat.

M. Cœlius S. D. M. Ciceroni. 12

Dolabellæ ep. 16. lib. 2.

*GRATVLOR tibi affinitate * uiri medius fidius optimi. nam hoc ego de illo existimo. cetera porro, quibus adhuc ille sibi parum utilis fuit, & ætate iam sunt decursa · & consuetudine, atq; auctoritate tua, pudore * Tulliæ, si qua restabunt, confido celeriter sublatum iri. non est enim pugnax uitijs, neque hebes ad id, quod melius sit, intelligendum. deinde, quod maximum est, ego illum ualde amo. Vides Cicero Curionem nostrum lau-*

uide ep. 15. l. 2.

tum interceſsionis de prouincijs exitum habuiſſe? nam cum de interceſsione referretur· quæ relatio fiebat ex S.C. primaq; M. Marcelli ſententia pronunciata eſſet, qui agendum cum tribunis pl. cenſebat: frequens ſenatus in* alia omnia ijt. ſtomacho eſt ſcilicet Pompeius Magnus nunc ita languenti, ut uix id, quod ſibi placeat, reperiat. tranſierant illuc, ut ratio eſſet eius habenda, qui neque exercitum, neque prouincias traderet. quemadmodum hoc Pompeius laturus ſit, cum cognoſcat, quidnam Reip. futurum ſit, ſi aut *non curet, uos ſenes diuites uideritis. Q. *Hortenſius, cum has literas ſcripſi, animam agebat. Vale.*

interceſſerat Curio, ne S.C. fieret de ſucceſſore ante tempus Cæſari mittendo.

pro, diſſenſit. uide ep. 2. l. 1.

orator ille ſummus, Ciceronis æmulus. de quo uide in Bruto.

ARG. Queritur de Appij Claudij iniurijs.

M. Cœlius S. D. M. Ciceroni. 13

PVDET me tibi confiteri, & queri de Appij, hominis ingratiſsimi, iniurijs· qui me odiſſe, quia magna mihi debebat beneficia, cœpit: &, cum homo auarus, ut ea ſolueret, ſibi imperare non poſſet· occultum bellum mihi indixit, ita occultum tamen, ut multi mihi renunciarent, & ipſe facile animaduerterem male eum de me cogitare. poſtea quam uero comperi eum collegium tentaſſe, deinde aperte cum quibuſdam locutum, cum L.*Domitio, ut nunc eſt, mihi inimiciſsimo homine, deliberare uelle, hoc munuſculum deferre Cn. *Pompeio: ipſum reprehenderem, & ab eo deprecarer iniuriam, quem uitam mihi debere puta-*

augurum; qui Appij collega fuerat in conſulatu.

ſuſpicor de mendo. nam, deferre munuſculum, eſt apud Cœlium, accuſare, ep. 8.

genus loquēdi, à Liuio etiam usurpatū l. 44.

rem, impetrare à me non potui. *quid ergo est? tamen, quasi aliquid, amicis. qui testes erant meorū*

L. Pisonis, qui Appij collega erat in censura. Dio lib. 40.

in illum meritorū, locutus sum. postea quā illum, ne cui satisfaceret quidem, me dignum habere sensi, malui *collegæ eius, homini alienissimo, mihi, et, propter amicitiam tuam, non æquissmo, me obligare, quā illius simiæ uultum subire. id postquam*

ueteres aliquot libri, scanduit.

*resciit, *incanduit & me causſam inimicitiarum quærere clamitauit ut, si mihi in pecunia minus satisfecisset, per hanc speciem simultatis eum consectarer. postea non destitit accersere palam Seruiū accusatorem, inire cū Domitio consilia. quibus cum parum procederet, ut ulla lege mihi ponerent accusatorē compellari ea lege me uoluerūt, qua dicere non poterant, insolentissimi homines summis*

quos Cœlius ædilis dabat. sed puto glossema esse.

Circensibus *ludis meis postulandū me lege Scantinia curant. uix hoc erat Pola elocutus, cum ego Appium censorem eadem lege postulaui. quod melius caderet, nihil uidi. nam sic est à populo, & non infimo quoque approbatum, ut maiorem Appio*

erat enim Scantinia lex de concubitu puerorum.

**dolorem fama, quam postulatio, attulerit, præterea cœpi sacellum, in domo quod est, ab eo petere. Conturbat me mora serui huius, qui tibi litteras attulit. nam, acceptis prioribus litteris, amplius quadraginta mansit. Quid tibi scribam, nescio.*

similiter locutus ep. 14.

**Scis Domitio diem timori esse? exspecto ualde, & quamprimum uidere cupio. A te peto, ut meas iniurias proinde doleas, ut me existimas, & dolere, & ulcisci tuas solere. Vale.*

ARG.

ARG. Hæc epistola multa complectitur, de L. Domitij Ahenobarbi repulsa in auguratu, de Saturnino ab Cn. Domitio Caluino accusato, de Pompeij, Cæsarisq; discordia, de Appij ad corrigendam ciuitatem ridicula diligentia.

M. Cœlius S. D. M. Ciceroni. 14

TANTI *non fuit* * *Arsacen capere, Seleuceam expugnare, ut earum rerum, quæ hic gestæ sunt, spectaculo careres. numquam tibi oculi doluissent, si in repulsa Domitij uultum uidisses. magna illa comitia fuerunt: & plane studia ex partium sensu apparuerunt. perpauci necessitudinem secuti, officium præstiterunt. itaque mihi est Domitius inimicissimus, ut ne familiarem quidem suũ quemquam tam oderit, quam me atque eo magis, quod per iniuriam sibi putat ereptum, cuius ego auctor fuerim. nunc furit tam gauisos homines suum dolorem. unumq; me studiosiorem* * *Antonij. Nam Cn. Sarturninum adolescentem ipse Cn. Domitius reum fecit, sanequam superiore à uita inuidiosum. quod iudiciũ nunc in exspectatione est, etiam in bona spe, post Sex. Pæducei absolutionẽ. De summa. rep. sæpe tibi scripsi me annum pacem non uidere: &, quo propius ea cõtentio, quã fieri* *necesse est, accedit eo clarius id periculum apparet. propositum hoc est, de quo, qui rerum potiuntur, sunt dimicaturi: quod Cn. Pompeius constituit non pati, C. Cæsarem consulem aliter fieri, nisi exercitum, & prouincias tradiderit: Cæsari autem persuasum est, se saluum esse non posse, si ab exercitu recesse-*

quia Cicero cũ Parthis bellum gerebat, quorũ rex Arsaces, regia Seleucea. nã, ut Ægyptij reges Ptolemei, sic omnes apud Parthos Arsacidæ.

cõpetitoris sui, qui auguratum obtinuit l. 8. de bello Gal. & hic ep. 22. l. 12. & Phil. 2. & Plut. in Antonio.

erat enim illa inter Pompeium, & Cæsarem uoluntaria potius, quam necessaria contentio.

receſſerit, fert illam tamen condicionem, ut ambo exercitus tradant. ſic illi * amores, & inuidioſa coniunctio non ad occultã recedit obtrectationem, ſed ad bellum ſe erumpit, neque mearũ rerum quid conſilij capiam, reperio: quod non dubito, quin te quoque hæc deliberatio ſit perturbatura. nam mihi cum hominibus his & gratia, & neceſſitudo eſt. tum cauſſam illam, non homines, odi. illud te non arbitror fugere, QVIN homines in diſſenſione domeſtica debeant, quã diu ciuiliter ſine armis certetur, honeſtiorem ſequi partem: ubi ad bellum, & caſtra uentũ ſit, firmiorem: & id melius * ſtatuere, quod tutius ſit. In hac diſcordia uideo Cn. Pompeium ſenatum, quiq; * res iudicant, ſecũ habiturum ad Cæſarem omnes, qui cum timore, aut mala ſpe uiuant, acceſſuros: exercitum conferendum non eſſe. omnino ſat ſpatij ſit ad cõſiderandas utriuſque copias, & ad eligendam partem. Prope oblitus ſum, quod maxime fuit ſcribendum. Scis Appium cenſorem hic oſtenta * facere? de ſignis, & tabulis, de agri modo, de ære alieno acerrime agere? perſuaſum eſt ei, cenſuram lomentum, aut nitrum eſſe. errare mihi uidetur. nam ſordes eluere uult. uenas ſibi omnes, et uiſcera aperit. curre per deos, atq; homines: et quamprimũ hæc riſum ueni: legis Scantiniæ * iudicium apud Druſum fieri: Appium de tabulis, et ſignis agere. crede mihi, eſt properandum. Curio noſter ſapienter id, quod remiſit de ſtipendio Pompeij, feciſſe exſtimatur. ad ſum-

cum ſe Pompeius, & Cæſar nõ ſolum amicitia, ſed etiam affinitate iunxerunt, bonis omnibus improbãtibus, quod coniunctio contra rẽp. uidebatur.

quod ipſe ſtatuit. uide ep. ſequenti.

ita loquebãtur, cum iudices ſignificarẽt. exẽpla non deſunt.

cum bonum ciuem ſimulet.

iudicẽ eſſe Druſum, qui reus eſſe deberet.

mam

*mam quæris, quid putem futurũ? si alteruter eorum ad Parthicum bellum non ea, uideo magnas impendere discordias: quas ferrum, & uis iudicabit, uterque & animo, & copijs est paratus. si sine summo periculo fieri posset, magnum & *iucundum tibi fortuna spectaculum parabat. Vale.*

loquitur ex ingenio suo. nam Ciceroni, optimo uiro, & patriæ studioso, minime iucundum certamen inter ciues.

ARG. Pompeium uituperat, Cæsarem laudat; addit de cupiditate suâ conueniendi, & alloquendi Ciceronis, & de itinere ad alpes.

M. Cœlius S. D. M. Ciceroni. 15

*ECQVANDO tu hominem ineptiorem, quam tuum Cn. Pompeiũ, uidisti, qui tantas turbas, qui tam nugax esset, commorit? ecquem autem Cæsare nostro acriorem in rebus gerendis, eodem in uictoria *temperatiorem aut legisti, aut audisti? quid est? nunc tibi nostri milites, qui durissimis, et frigidissimis locis, tæterrima hieme, bellum ambulando confecerunt, malis orbiculatis esse pasti uidentur. quid? iam, inquis, gloriose omnia. si scias, quam sollicitus sum, tum hanc meam* gloriam, quæ ad me nihil pertinet, derideas. quæ tibi exponere, nisi coram, non possum: idque celeriter fore spero. nam me, cũ expulisset ex Italia Pompeium, constituit ad urbem uocare: id quod iam existimo confectum: nisi maluit Pompeium Brundisij circumsedere. *peream, si minima caussa est properandi isto mihi, quod te uidere, & omnia intima conferre discupio. habeo autem quã multa. hui ueteor,*

hoc dicit, quia Cæsar, Corfinio capto, ciuibus omnibus pepercerat, in ijs Domitio, Lentulo, alijs.

ep. 13. lib. 7.

id est, peream, nisi maxima caussa est.

reor, quod solet fieri, ne, cum te uidero, omnia ob-

quodnam ob meũ delictum, cum hoc quasi ad alicuius peccati pœnam imponatur.

liuiscar. sed tamen * quodnam ob sceleus iter mihi necessariũ retro ad alpes uersus incidit? adeo, quod Intemelij in armis sunt, neq; de magna caussa. Bellienus, * uerna Demetrij, qui ibi cum præsidio erat, Domitium quendam, nobilem illic, Cæsaris hospitem, à contraria factione nummis acceptis, comprehendit, et strangulauit. ciuitas ad arma ijt. eo nunc * cohortibus mihi per niues eundum est. Vsquequaq;, inquis: se * Domitij mali dant. Vellem quidem Venere prognatus tantum animi habuisset in uestro Domitio, quantum ipse * cadenatus in hoc habuit. Ciceroni F. S. D. Vale.

olim, non cum præesset Intemelijs.

sic antiqui libri, pro, cum cohortibus.

ob L. Domitiũ, Corfinij captũ.

Pfecade natus, legit Octauius Pantagathus, egregie.

ARG. Pulso ex Italia Pompeio, suadet Ciceroni Cœlius, ne afflictam fortunam sequatur: consulitq; ut in aliquem locum à bello uacuum se recipiat, suasio est ab utili contra honestum. nam esse enim Pompeio resp. uidebatur.

M. Cœlius S. D. M. Ciceroni. 16

huic epistolæ respondet Cicero ep. 16. lib. 2.

EXANIMATVS sum tuis litteris, quibus te nihil, nisi triste, cogitare ostendisti: neque, id quid esset, perscripsisti: neque non tamen, quale esset, quod cogitares, aperuisti. has ad te illico litteras scripsi. Per * fortunas tuas, Cicero, per liberos te oro, & obsecro, ne quid grauius de salute, & incolumitate tua consulas. nam deos, homines q;, amicitiam q; nostram testificor, me neque temere tibi prædixisse, neque temere monuisse, sed, postquam Cæsarem conuenerim, sententiam q; eius, qualis futura esset parta uictoria, cognouerim, te certiorem

usurpatur hic loquendi modus in re misera. uide ep. 1. l. 14.

feciſſe,

feciſſe. Si exiſtimas eandem rationem fore Cæſa-*
ri in dimittendis aduerſarijs, & conditionibus fe-
rendis, erras. nihil, niſi atrox, & ſæuum, cogitat,
atq; etiam loquitur: iratus ſenatui exijt: is in-*
terceſſionibus plane incitatus eſt. non mehercules
erit deprecationi locus. quare ſi tibi tu, ſi filius u-
nicus, ſi domus, ſi ſpes tuæ reliquæ tibi caræ ſunt
ſi aliquid apud te nos, ſi uir optimus gener tuus ua
let· quorum fortunas non debes uelle conturbare:
ut eam cauſſam, in cuius uictoria ſalus noſtra eſt,
odiſſe, aut relinquere cogamur· aut impiam cupi-
ditatem contra ſalutem tuam habeamus. denique
illud cogita· quod offenſæ fuerit, in iſta cunctatione
te ſubiſſe. nunc te cõtra uictorem facere, quem du-
bijs rebus lædere noluiſti, & ad eos fugatos accede-
re, quos reſiſtentes ſequi nolueris, ſummæ ſtultitiæ
eſt. uide, ne, dum pudet te parum optimatem eſ-*
ſe, parum diligenter, quid optimum ſit, eligas.
quod ſi totum, tibi perſuadere non poſſum: ſal-
tem, dum, quid de Hiſpanijs agamus, ſcitur,*
exſpecta: quas tibi nuncio aduentu Cæſaris fore
noſtras. quam iſti ſpem habeant amiſſis Hiſpanijs,
neſcio: quod porro tuum conſilium ſit ad deſpe-
ratos accedere, non mediusfidius reperio. hoc,
quod tu, non dicendo, mihi ſignificaſti, Cæſar
* *audierat: ac ſimul atque, haue, mihi dixit,*
ſtatim, quid de te audiſſet, expoſuit. negaui me
ſcire: ſed tamen ab eo petij, ut ad te litteras mit-
teret, quibus maxime ad remanendum commo-

ſi ita leuem fore putas in dimittendis aduerſarijs, ut fuit in condicionibus de pace ferendis.

ex urbe.

nam & Cœlius & Ciceronis gener Dolabella Cæſarẽ ſequebantur,

adoptatum, plerique ueteres libri, quod ad tuam ſalutem pertineat.

proficiſcebatur in Hiſpaniã Cæſar contra Pompeij legatos, ipſo Italia electo.

te ad Pompeiũ in Greciam tranſiturum.

ueri posses. me secum in Hispaniam ducit. nam, nisi ita faceret, ego prius, quam ad urbem accederem, ubicunque esses, ad te percurrissem, & hoc à te præsens contendissem, atque omni ui te retinuissem. Etiam atque etiam, mi Cicero, cogita, ne te, tuosq; omnes funditus euertas · ne te sciens, prudensq; eo demittas, unde exitum uides nullum esse. quod si te aut uoces optimatium commouent · aut non nullorum hominum* insolentiam, & iactationem ferre non potes: eligas, censeo, aliquod oppidum* uacuum à bello, dum hæc decernuntur, quæ iam erunt confecta. id si feceris · & ego te sapienter fecisse iudicabo · & Cæsarem non offendes. Vale.*

ne ex Italia discederes.

ep.16.lib.2. & 2.lib.9.

ep.16.lib.2.

ARG. Queritur, se Curionis amore, & Appij odio ab optima mente desciuisse, & Cæsaris partes potius, quam Pompeij, secutum esse · cuius rei culpam partim in fortunam, quod in Hispania fuerit, quo tempore Cicero ad Pompeium in Græciam profectus est, partim etiam in Ciceronem ipsum confert. postremo, quid moliatur, exponit.

M. Cœlius S. D. M. Ciceroni. 17

ERGO me potius in Hispania fuisse tum, quam Formijs, cum tu profectus es ad Pompeium? quod utinam aut Ap. Claudius in ista parte, aut C. Curio: cuius amicitia me paulatim in hanc perditam caussam imposuit. nam mihi sentio bonam mentem* iracundia, & amore ablatam. Tu porro, cum ad te, proficiscens noctu Ariminum, uenissem, dum mihi pacis mandata das ad Cæsarem, & mirificum ciuem agis, amici officium neglexisti, neque*

fuit enim cum Cæsare. ep. superiore.

iracundia in Appium, amore in Curionem, de Appio ep. 13. de Curione ep. 8. 9. & 12.

neque mihi consuluisti. Neque hæc dico, quod diffidam huic caussæ: sed, crede mihi, perire satius est, quã hos uidere. quod si timor uestræ crudelitatis non esset · eiecti iampridem hinc essemus. nam hic nunc, præter feneratores paucos, nec homo, nec ordo quisquam est, nisi Pompeianus. equidem iam effeci, ut maxime plebs, &, qui antea noster fuit, populus uester esset. cur hoc, inquis? immo reliqua exspecta: uos inuitos uincere coegero. arruntanum me Catonem. uos dormitis nec hæc adhuc mihi uidemini intelligere, qua nos pateamus, & qua simus imbecilli. atq; hoc nullius præmij spe faciam, sed quod apud me plurimum solet ualere* doloris, atque indignitatis caussa. quid istic facitis? prælium exspectatis, quod firmissimum est? uestras copias non noui. nostri ualde depugnare, & facile algere, & esurire consuerunt. Vale.*

minatus erat Pompeius, qui cum ipso arma non sumpsissent, pro hostibus habiturũ.

huius doloris caussam, uide apud Cæsarem. l. 3. de bello ci.

CICERONIS EPISTOLARVM, AD VARRONEM, ET Alios, Liber IX.

ARGVMENTVM.

Aduentum cupit Varronis, quod in eius, librorúmque consuetudine omnem spem reposuerit leniendi doloris, quem ex afflicta Repub. capiebat.

M. Cicero S. D. M. Terentio Varroni.

Pli.l.16.c.4.

EX IIS litteris, quas Atticus à te missas mihi legit, quid ageres, & ubi esses, cognoui: quando autem te uisuri essemus, nihil sane ex ijsdē litteris potui suspicari. in spem tamen uenio, appropinquare tuum aduentum: qui mihi utinam solatio sit. etsi tot, tantisq; rebus urgemur, ut nullam alleuationem quisquam nō stultissimus sperare debeat. sed tamē aut tu potes me, aut ego te fortasse aliqua re iuuare. scito enim me, postea quam in urbem uenerim, redijsse cum ueteribus amicis, id est cum libris nostris in gratiam. etsi non ītcirco eorum usum dimiseram, quod ijs succenserem, sed quod eorum me suppudebat. uidebar enim mihi, cum me in res turbulentissimas, infidelissimis socijs, demisissem, præceptis illorum non satis paruisse. ignoscunt mihi, & reuocant in cōsuetudinem pristinā te q̄, quod in ea * permanseris, sapientiorem, quam me, dicunt fuisse. quamobrem

uicto Pompeio Magno cū Cæsar ex Alexandria rèuersus Ciceroni peperciſſet.

non ualde se Varro immiscuit ciuilibus bellis. uide ep. 6.

*obrem, quando placatis his utor, uideor sperare debere, si te uiderim, & ea, quæ premant, & ea, quæ impendeant, me facile transiturum. quamobrem, siue in Tusculano, siue in Cumano ad te placebit, siue, quod minime uelim, Romæ * dummodo si- ep. 1. lib. 7.
uml simus, perficiam profecto, ut id utriq; nostrum commodissimum esse uideatur. Vale.*

ARG. Diutius retentæ epistolæ causſam exponit: deinſuadet, sibique ita statutum affirmat, ut hominum frequentiam uitet, dum gratulatio ob Africanæ uictoriæ nuncium deferuescat: suumq; iuuandæ quoquo modo reip. desiderium declarat.

Cicero S. D. Varroni. 2

*CANINIVS, * idem tuus, & idem noster, cum ad me peruesperi ueniſſet, & se postridie mane ad te iturum esse dixisset · dixi ei me daturum aliquid mane, et, ut peteret, rogaui. conscripsi epistolam noctu: nec ille ad me redijt. oblitum credidi. attamen eam ipsam epistolam misissem per meos, nisi audissem ex eodem, postridie te mane è Tusculano exiturum. at * tibi repente, paucis post diebus cum minime exspectarem, uenit ad me Caninius mane · proficisci ad te statim, dixit. etsi erat ἑωλος illa epistola, præsertim tantis postea nouis rebus allatis: tamen perire meam * lucubrationem nolui, & eam ipsam Caninio dedi. sed cum eo, & homine docto, & amantissimo tui, locutus ea sum, quæ per tulisse illum ad te existimo. Tibi autem idem consilij do, quod mihimet ipsi · ut uitemus oculos hominum, si linguas minus facile possumus. qui*

sic legitur in tribus antiquis libris, sic etiam locutus est infra, ep. 17. & l. 2. de Diuin. Marcellus, idem imperator, idem augur.

tibi, ornamenti causſa positum, ut ep. 2. l. 8. & ad Att. ep. 14. l. 10. & ep. 6. ad M. Brutum.

lucubratio proprie, quia noctu scripta fuerat.

*enim uictoria se efferunt, quasi uictos nos intuentur: qui autem uictos esse nostros moleste ferunt, nos dolent * uiuere. Quæres fortasse, cur, cum hæc in urbe sint, non absim, quemadmodum tu. tu enim ipse, qui & me, & alios prudentia uincis, omnia, credo, uidisti: nihil omnino te fefellit. Quis est tam * lynceus, qui in tantis tenebris nihil offendat? nusquam incurrat? Ac mihi quidem iampridem uenit in mentem, bellum esse, aliquo exire, ut ea, quæ agebantur hic, quæque dicebantur, nec uiderem, nec audirem. sed * calumniabar ipse: putabam, qui obuiam mihi ueniisset, ut cuique commodum esset, suspicaturum, aut dicturum etiam, si non suspicaretur: hic autem metuit, & ea refugit: aut aliquid cogitat, & habet nauem paratam. denique, leuissime qui suspicaretur, & qui fortasse me nouisset optime, putaret me iccirco discedere, quod quosdam homines * oculi mei ferre non possent. Hæc ego suspicans, adhuc Romæ maneo: & tamen λελησθότως consuetudo diuturna callum iam obduxit stomacho meo. Habes rationem mei consilij. tibi igitur hæc. Censeo latendum tantisper ibidem, dum deferuescat hæc * gratulatio, & simul dum audiamus, quemadmodum negotium confectum sit: confectum enim esse existimo. magni autem interierit. qui fuerit uictoris animus, qui exitus rerum. quamquam, quo me coniectura ducat, habeo: sed exspecto tamen. te uero nolo, nisi ipse * rumor iam raucus erit factus,*

uide ep. 3. l. 7. & sequenti.

unde adagium, Lynceo perspicacior.

suspicabar falsa fortasse.

uide. ep. 16. l. 2. & lib. 8.

quod in urbe maneam.

de Africana Cæsaris uictoria.

*ctus, ad Baias uenire. erit enim nobis honestius etiam, cum hinc discesserimus, uideri ueniisse in illa loca ploratum potius, quam natatum. Sed hæc tu melius: modo *stet nobis illud, una uiuere in studijs nostris, à quibus *antea delectationem modo petebamus, nunc uero etiam salutem: non deesse, si quis adhibere uolet non modo ut architectos, uerum etiam ut fabros ad ædificandam remp. potius libenter accurrere: sin nemo utetur opera, tamen & scribere, & legere πολιτείας· &, si minus in curia, atq; in foro, at in litteris, et libris, ut doctissimi ueteres fecerunt, *nauare Reip. & de moribus, ac legibus quærere. Mihi hæc uidentur. tu quid sis acturus, & quid tibi placeat, pergratum erit, si ad me scripseris.*

in uita Attici, in extremo. ep. 3. lib. 4. & 3. h. l. & 13. l. 5.

grauare Remp. habent ueteres libri multi. legendum fortasse, iuuare.

ARG. Scribit se iturum ad Varronem; sed homines reprehensuros dicit, si Baijs futuri sint; se tamen eorum insciam negligere, & in studijs omnino cum Varrone uicturū.

Cicero S. D. Varroni. 3

*ETSI, quid scriberem, non habebam: tamen Caninio ad te eunti non potui nihil dare. quid ergo potißimum scribam? quod uelle te puto, cito me ad te esse uenturum. etsi uide quæso, satis ne rectum sit, nos, hoc tanto incendio ciuitatis, in istis locis esse. dabimus sermonem ijs, qui nesciunt nobis, quocunq; in loco simus, eundem cultum, eundem uictum esse. quid refert? tamen in sermonem incidemus. ualde id, *credo, laborandū est, ne, cum omnes in omni genere & scelerum, & flagitiorum*

hæc est epistola, quam in proxima superiore uocat ἑωλον: ideóq; collocari ante illā debuit.

ironia, qua corrigit superiorē proximam sententiam.

uolutentur, noſtra nobiſcum, aut inter nos ceſſatio
indoctorum hominum. *uituperetur. ego uerò, neglecta* barbarorum inſcitia, te perſequar. quamuis enim hæc ſint miſera, quæ ſunt miſerrima: tamẽ artes noſtræ neſcio quo modo nunc uberiorès fructus ferre uidẽtur, quam*
uide ep. 3. l. 4. & 2. huius lib. *olim ferebant: ſiue quia nulla nunc in re alia* acquieſcimus: ſiue quod grauitas morbi facit, ut medicinæ egeamus, eaq; nunc appareat, cuius uim nõ ſentiebamus, cum ualebamus. Sed quid ego hæc ad te, cuius domi naſcuntur, γλαῦκ' εἰς Ἀθήνας? nihil ſcilicet, niſi ut reſcribens aliquid, me exſpectares. ſic igitur facies. Vale.*

ARG. De Varronis aduentu ex Diodori philoſophi ſententia iocatur. nam in lib. de Fato Diodori opinionem improbat, & Chryſippo aſſentitur.

Cicero S. D. Varroni. 4

de hoc Diodoro, & de Chryſippo. uide Cic. in lib. de Fato. *Περὶ Διωκτῶν me ſcio κατὰ Διόδωρον κρίνειν. quapropter, ſi uenturus es, ſcito, neceſſe eſſe te uenire: ſi autem non es, τῶν ἀδυνάτων eſt te uenire. nunc uide, utra te κρίσις magis delectet. Χρυσιππεία ne, an hæc, quam noſter* Diodotus non concoquebat. ſed de his etiã rebus, otioſi cum erimus, loquemur. hoc etiam eſt κατὰ Χρύσιππον Διωκτόν. De Coſtio mihi gratum eſt: nam id etiam Attico mandaram. Tu ſi minus ad nos, accurremus ad te. ſi hortum in bibliotheca habes, nihil deerit. Vale.*

de hoc Diodoro, Stoico Philoſopho, Ciceronis magiſtro, l. 1. de nat. de. & in Bruto.

ARG. Probat & diem, quo conuenturi ſunt, & Varronis, ſuúmq; conſilium, quod ſemel à Cæſare uicti, ab armis diſceſſerint.

Cicero

Cicero S. D. Varroni. 5

MIHI * *uerò, ad nonas, bene maturum uidetur fore, neq; solum propter Remp. sed etiam propter anni tempus. quare diem istum probo: itaque eundem ipse sequar. Consilij nostri, ne si eos quidem, qui id secuti non sunt, non pæniteret, nobis pœnitendum putarem. secuti enim sumus, nō spem sed * officium: reliquimus autem non officium, sed desperationem. ita uerecundiores fuimus, quam qui se domo nō commouerunt: saniores, quam qui, amissis opibus, domum non reuerterunt. sed nihil minus fero, quam seueritatē * otiosorum: & quoquo modo res se habet, magis illos uereor, qui in bello occiderunt, quam hos curo, quibus non satisfacimus, quia uiuimus. Mihi si spatium fuerit in Tusculanum ante nonas ueniendi, istic te uidebo: sin minus, persequar in Cumanum: et ante te certiorem faciam, ut lauatio parata sit. Vale.*

uide ep. 6. l. 4. & 30. lib. 7.

uide ep. 1. l. 6.

qui reprehendebant eos, qui extrema belli ciuilis persequi noluerāt. ep. 11.

ARG. Nunciat Cæsaris aduentum & belli ciuilis causam in Pompeium potius, quam in Cæsarem, confert: Varronem autem laudat, quod se ab armis ad studia. quasi à tempestate in portum, contulerit.

Cicero S. D. Varroni. 6

CANINIVS *noster me tuis uerbis admonuit, ut scriberem ad te, si quid esset, quod putarem te scire oportere. Est igitur * aduentus in expectatione: neq; tu id ignoras. sed tamen, cum ille*

de hac epistola uide ep. 2.

aduentus Cæsaris ex Africa.

scripsisset, ut opinor, se in Alsiense uenturum, scripserunt ad eum sui, ne id faceret: multos ei molestos fore, ipsumq; multis: Ostiæ, uideri commodius, eum exire posse. id, ego non intelligebam, quid interesset: sed tamẽ Hirtius mihi dixit, & se ad eum, & Balbum, & Oppium scripsisse, ut ita faceret, homines, ut cognoui, amantis tui. hoc ego iccirco nosse te uolui, ut scires, hospitium tibi ubi parares, uel potius utrobiq;: quid enim ille facturus, incertum est. & simul ostentauit tibi, me istis esse familiarem. et consilijs eorum interesse. quod ego cur nolim, nihil uideo.* NON *enim est idem, ferre, si quid ferendum est· et probare, si quid probandum non est. et si, quid non probem quidem, nescio, praterinitia rerum. nam hæc in uoluntate fuerunt. uidi enim, (nam tu aberas) nostros amicos* cupere bellum, hunc autem non tam cupere, quam non timere. ergo hæc consilij fuerunt, reliqua necessaria. uincere autẽ aut hos, aut illos, necesse est. scio te semper mecum in luctu fuisse· cum uideremus, quam illud ingens malũ alterutrius exercitus ducum interitu: tum uero, extremum malorum omnium esse ciuilis belli uictoriam: quam quidem ego etiam illorum timebam, ad quos ueneramus. *crudeliter enim otiosis minabantur: erat ẽ ijs & tua inuisa uoluntas, & mea oratio. nunc uero si essent nostri * potiti, ualde intemperantes fuissent: erant enim nobis perirati: quasi quidquã de nostra salute decreuissemus, quod non idem illis censuissemus·*

cum scripserim tibi, quid mihi Hirtius dixerit: quæ fuit quasi ostentatio quædam familiaritatis cum Hirtio.

ep. 1. & 14. l. 4. & 21. lib. 6.

ep. 14. l. 4. ult. l. 8. & ad Att ic. ep. 6. lib. 11. & Cæs. l. 1. de bel. ci. in Africa.

mus aut quasi utilius reip. fuerit, eos etiã ad *bestiarum auxilium confugere, quam uel mori, uel cum spe si non optima, at aliqua tamen uiuere. At in perturbata rep. uiuimus. quis negat? sed hæc uiderint ij, qui nulla sibi subsidia ad omnes uitæ status parauerunt. huc enim ut *uenirem, superior longius, quam uolui, fluxit oratio. cũ enim te semper magnum hominem duxi tum, quod his tempestatibus es prope solus in portu, fructusq; doctrinæ percipis eos, qui maximi sunt, ut ea consideres, eaque tractes, quorum & usus, & delectatio est omnibus *istorum, & actis, & uoluptatibus anteponenda. equidem hos tuos Tusculanenses dies instar esse uitæ puto: libenterq; omnibus omnes opes concesserim, ut mihi liceat, ui nulla interpellante, isto modo uiuere. quod nos quoque imitamur, ut possumus, et in nostris studijs libentissime cõquiescimus. QVIS enim hoc non dederit nobis, ut, cum opera nostra patria siue non possit uti, siue nolit, ad eam uitam reuertamur, quam multi docti homines, fortasse non recte, sed tamen multi etiam reip. præponendam putauerunt? quæ igitur studia, magnorum hominum sententia, uacationem habent *etiam publici muneris, ijs, concedente rep. cur non abutamur? Sed plus facio, quã Caninius mandauit. is enim, si quid ego scirem, rogarat, quod tu nescires: ego tibi ea narro, quæ tu melius scis, quam ipse, qui narro. faciam ergo illud, quod rogatus sum, ut eorum, quæ temporis huius sint, quæ tua

ad Iubæ regis elephantos.

epist. 1.

Cæsarianorum, qui ob uictoriã lætissimi sunt. instar mortis, lib. 2. de orat.

etiam cum resp. non concedere uidetur: cũ scilicet, rebus saluis, quæ nunc perditæ sunt, officium, atque operã à ciuibus exigit.

intereſſe audiero, ne quid ignores. Vale.

ARG. Ait iam maturum eſſe, ut ab urbe diſcedat: & de reditu Cæſaris ex Africano bello rumores quoſdam nunciat.

Cicero S. D. Varroni. 7

*CENABAM apud Seium, cum utrique noſtrum redditæ ſunt à te litteræ. Mihi uerò iam maturum uidetur. nam, quod antea * te calumniatus ſum, indicabo malitiam meam. uolebam prope alicubi eſſe, ſi quid bonæ ſalutis σύρτε λύ' ἐρχομένω. nunc, quando confecta ſunt omnia, dubitandum non eſt, quin equis uiris. nam, ut audiui de * Lucio Cæſare filio, mecum ipſe: Quid hic mihi faciet * patri? itaque non deſino apud iſtos, qui nunc dominantur, cenitare. quid faciam? temporì ſeruiendum eſt. ſed ridicula miſſa, præſertim cum ſit nihil, quod rideamus.*

Te, uidetur abundare.

à Cæſare occiſo. Suet.

ex Andria Terentij.

„ *Africâ terribili tremit, horrida terra, tumultu. itaque nullum eſt ἀποπροηγμένον, quod non uerear. Sed, quod quæris, quando, qua, quo: nihil adhuc ſcimus: iſtuc ipſum de Baijs. non nulli dubitant, an per Sardiniam ueniat. illud enim adhuc * prædium ſuum non inſpexit: nec ullum habet deterius, ſed tamen non contemnit. ego omnino magis arbitror per Siciliam: uel iam ſciemus: aduentat enim Dolabella. eum puto * magiſtrum fore.*

per iocũ Sardiniam prædium uocauit, quaſi prouinciæ populi R. Cæſaris eſſent prædia.

deterius, autem dixit ob cœli peſtilentiam.

ad Q. fr. ep. 3. l. 2.

„ *πολλοὶ μαθηταὶ κρείττονες διδασκάλων.*

ſed tamen, ſi ſciam quid tu cõſtitueris, meum conſilium

filium accommodabo potissimum ad tuum: quare exspecto tuas litteras. Vale.

is nos docebit, cum nos eum in litteris solea-mus.

ARG. Promiserat Varro, quosdam libros se esse in Ciceronis nomine editurum. Cicero nunc admonet eum promissi, missis quasi admonitoribus quattuor libris Academicis, quos Varroni dicauit.

Cicero S. D. Varroni. 8

*ETSI, munus flagitare, quamuis quis *ostenderit, ne populus quidem solet, nisi concitatus: tamen ego exspectatione *promissi tui moueor, ut admoneam te, non ut flagitem. missi autem ad te quattuor admonitores, non nimis uerecundos. nosti enim profecto os eius adolescentioris Academiæ. ex ea igitur media excitatos misi: qui metuo, ne te forte flagitent: ego autem mandaui, ut rogarent. exspectabam omnino iamdiu, méque sustinebam, ne ad te prius ipse quid scriberem, quam aliquid accepissem: ut possem te remunerare quamsimillimo munere: sed, cum tu tardius faceres, id est, ut ego interpretor, diligentius: teneri non potui, quin coniunctionem studiorum, amorisq; nostri quo possem litterarum genere declararem. feci igitur sermonem inter nos habitum in Cumano, cum esset una Pomponius. tibi dedi partes *Antiochinas: quas à te probari, intellexisse mihi uidebar: mihi sumpsi *Philonis. puto fore, ut, cum legeris, mirere id nos locutos esse inter nos, quod numquã locuti sumus: sed nosti morẽ dialogorum. posthac autẽ, mi Varro, quãplurima, si uidebitur, et de nobis, et inter nos: sero fortasse: sed *superiorũ tempo-*

significauerit se daturum ep. 3. lib. 2.

forte libros intelligit de lingua latina, quos postea ad Ciceronem misit.

Plut. in Lucullo, in extremo. epist. 1. l. 13. & Tusc. 2.

quod antehac

minus scripsimus, eorum tẽporum causſam resp. ſuſtinere debet: hæc autẽ tempora præſtare ipſi debemꝰ, quoniam otiũ conceditur.

temporum fortuna reip. cauſſam ſuſtineat: hæc ipſi præſtare debemus. atque utinam, quietis temporibus, atque aliquo, ſi non bono, at ſaltem certo ſtatu ciuitatis, hæc inter nos ſtudia exercere poſſemus. quamquã tum quidem uel aliæ quæpiam rationes honeſtas nobis et curas, & actiones darent. nunc autem quid eſt, ſine his cur uiuere uelimus? mihi uero cum his ipſis uix: his autem detractis, ne ſic locutus lib. 2. de Fin. ** uix quidem. Sed hæc coram, & ſæpius. Migrationem, & emptionem feliciter euenire uolo: tuumqúe in ea re conſilium probo. Cura ut ualeas.*

ARG. Suadet Dolabella gener Ciceroni, ut aut Cæſaris partes ſequatur; aut in aliquam ciuitatem à bello uacuam ſe recipiat. quod idem Cœlius fecerat. uide ep. 16. lib. 8.

Dolabella S. D. M. Ciceroni. 9

SI uales, gaudeo: & ipſe ualeo: & Tullia noſtra recte ualet. Terentia minus belle habuit: ſed certum ſcio, iam conualuiſſe eam. præterea rectiſſime ſunt apud te omnia. Etſi nullo tempore in ſuſpicionem tibi debui uenire, partium cauſſa potius, quam tua, tibi ſuadere, ut te aut cum Cæſare, nobiſcumq; coniungeres, aut certe in otium referres: præcipue nunc, iã* inclinata uictoria, ne poſſum quidem in ullam aliam incidere opinionem, niſi in eam, in qua ſcilicet tua de re tibi ſuadere uidear, quod* pie tacere non poſſum. tu autem, mi Cicero, ſic hæc accipies, ut, ſiue probabuntur tibi, ſiue non probabuntur, ab optimo certe animo, ac deditiſſimo tibi & cogitata, & ſcripta eſſe iudices.*

quã uixiſſe annos CVIII. Pliniius narrat.

iam Pompeius Italiam, Hiſpaniasq; amiſerat. infra hac ipſa epiſtola.

pro noſtra affinitate.

Animad-

*Animaduertis Cn. Pompeium nec nominis sui, nec
*rerum gestarum gloria, nec etiam regũ, aut na-
tionum clientelis, quas ostentare crebro solebat, es-
se tutum & hoc etiam, quod infimo cuique contigit, illi nõ posse contingere, ut honeste effugere pos-
sit, pulso Italia, amissus Hispanijs,* capto exercitu
ueterano,* circumuallato nũc denique: quod nes-
cio, an ulli umquam nostro acciderit imperatori.
quamobrem, quid aut ille sperare possit, aut tu, a-
nimum aduerte pro tua prudentia. sic enim facil-
lime, quod tibi utilissimũ erit, consilij capies. Illud
*autem à te peto, ut, si iam ille euitauerit hoc pe-
riculũ, et se abdiderit in classem, tu tuis rebus con-
sulas, et aliquando tibi potius, quã cuiuis, sis ami-
cus.* satisfactũ est iam à te uel officio, uel familia-
ritati: satisfactum etiam partibus, et ei reip. quam
tu probabas. reliquũ est, ubi nunc est resp. ibi simus
potius, quam dum illam ueterem sequimur, simus
in nulla. quare uelim, mi iucundissime Cicero, si
forte Pompeius, pulsus his quoque* locis, rursus a-
lias regiones petere cogatur, ut tu te uel Athenas,
uel in quamuis quietam recipias ciuitatem. quod
si eris facturus, uelim mihi scribas ut ego, si ullo
modo potero, ad te aduolem. quæcumque de tua di
gnitate ab imperatore erunt impetranda qua est
humanitate Cæsar, facillimum erit ab eo tibi ipsi
impetrare: et meas tamen preces apud eum nõ mi-
nimum auctoritatis habituras puto. Erit tuæ quo-
que fidei, et humanitatis, curare, ut is tabella-
rius,*

unde Magni cognomen assumpserat.

in Hispania.

ad Dyrrachium

ab utili.

ab honesto. sic Virgilius, Sat patriæ, Priamóq; datum.

Dyrrachij Pompeius obsidebatur.

rius, quem ad te miſi, reuerti poſsit ad me, & à te mihi litteras referat. Vale.

ARG. Quaſi per iocum ſcribit, inter Niciam & Vidium ſe iudicem eſſe conſtitutum, & item per iocum de P. Syllæ morte quiddam ſcribit.

Cicero S. D. Dolabellæ. 10

liberto.

*NON ſum auſus*Saluio noſtro nihil ad te litterarum dare: nec mehercule habebam, quid ſcriberem, niſi, te à me mirabiliter amari: de quo, etiã nihil ſcribente me, te non dubitare certe ſcio. omni no mihi magis litteræ ſunt exſpectandæ à te, quam à me tibi. nihil enim Romæ geritur, quod te putem ſcire curare: niſi forte ſcire uis, me inter Niciam noſtrum, et Vidium iudicem eſſe. profert alter, ut opinor, duobus uerſiculis expenſum Niciæ: alter Ariſtarchus hos ὀβελίζει. ego, tamquam criticus antiquus, iudicaturus ſum, utrum ſint τοῦ ποιητοῦ, an παρεμβεβλημένοι puto te nunc dicere: Oblitus ne es igitur fungorum illorum, quos apud Niciam? et ingentium culinarũ cum Sophia*Septimæ? Quid ergo? tu adeo mihi excuſſam ſeueritatem ueterem putas ut ne in foro quidem reliquiæ priſtinæ frontis appareant? ſed tamen ſuauiſſimum συμβιώτην noſtrum præſtabo integellum: nec committam, ut, ſi ego eũ condemnaro, tu reſtituas ne habeat Plancus Burſa, apud quem litteras diſcat: Sed quid ago? cum mihi ſit incertum, tranquillo ne ſis animo, an, ut in bello, in aliqua maiuſcula cura, negotió ue *uerſere. labor longius. cum igitur mihi erit exploratum,*

hic eſt Curtius Nicias grammaticus, de q̃ Sueto. in l. de claris grammaticis.

ſubaudi, filia. mulieres interdum ab ordine naſcendi appellabantur.

alludit ad eos, quos lege Pompeia damnatos Cæſar reſtituerat.

in bello Hiſpanienſi.

ratum, te libenter esse risurum scribam ad te pluribus. te tamen hoc scire uolo, uehementer populum sollicitum fuisse de P. Syllæ * morte ante quam certum scierit. nunc quærere desierunt, quo modo perierit. satis putant se scire, quod sciunt. ego cetera qui animo æquo fero: unũ uereor, ne * hasta Cæsaris refrixerit. Vale.

ep. 17 lib. 15. & l. 3. de off. & Sall. in orat. Lepidi.

præfuerat Sylla uendendis in auctione proscriptorum ciuium bonis.

ARG. Deplorat Tulliolæ mortem: & in Dolabellæ sermonibus plurimum sibi ait. solatij futurum. quamquam iam eam Dolabella dimiserat; sed fingendum erat Ciceroni, temporis caussa; cum Dolabella apud Cæsarem dominantem gratia plurimum ualeret.

Cicero S. D. Dolabellæ suo. 11

VEL meo ipsius interitu mallem litteras meas desiderares, quã eo casu, quo sum grauissime afflictus: quem ferrem certe moderatius, si te habere. nam & oratio tua prudens, & amor erga me singularis multũ leuaret. sed quoniã * breui tempore ut opinio nostra est, te sum uisurus: ita me affectũ offendes, ut multum à te possim iuuari: nõ quo ita sim fractus, ut aut, hominẽ me esse, oblitus sim, aut fortunæ succumbendũ putem: sed tamẽ * hilaritas illa nostra, et suauitas, quæ te præter ceteros delectabat, erepta mihi omnis est: firmitatẽ tamen & * constantiã, si modo fuit aliquando in nobis, eandem cognosces, quã reliquisti. Quod scribis, prælia te mea caussa sustinere: non tam id laboro, ut, si qui mihi obtrectẽt, à te refutẽtur, quã intelligi cupio, quod

iam. n. Hispaniẽsis belli, cui Dolabella intererat exitus expectabatur.

ad Att. ep. 39. lib. 12.

uiro dignã, quã tamen uidetur amisisse, ut ex epistolis ad Atticum licet conijcere.

quod certe intelligitur, me à te amari: quod ut facias, te etiam atq; etiam rogo: ignoscasq; breuitati mearum litterarum: nam & celeriter una futuros nos arbitror: & nondum satis confirmatus sum ad scribendum. Vale.

ARG. Gratulatur Dolabellæ de Baiarum salubritate: & orationem, pro Deiotaro rege ad Cæsarem habitam, mittit.

Cicero S. D. Dolabellæ. 12

quo se ualetudinis causſa cõferebant. ep. 14.

GRATVLOR Baijs nostris. siquidem, ut scribis, salubres repente factæ sunt: nisi forte te amant, et tibi assentãtur: & tam diu, dum tu ades, sunt oblitæ sui. quod quidem si ita est: minime miror, cælum etiam, & terras uim suam, si tibi ita conueniat, dimittere.* Oratiunculam pro Deiotaro, quam requirebas, habebam mecum: quod nõ putarem: itaque eam tibi misi. uelim sic legas, ut causſam tenuem, & inopem, nec scriptione magnopere dignam. sed ego hospiti ueteri, & amico munusculum* mittere leuidense crasſo filo,* cuiusmodi ipsius solent esſe munera. Tu uelim animo sapienti, fortiq; sis: ut tua moderatio, & grauitas aliorum infamet iniuriam. Vale.

quæ exstat.

sic in antiquis libris, ut subaudiatur, uolui. nec enim benignus erat Deiotarus.

ARG. Rogat Dolabellam, ut Suberino & Plãncio reditũ in patriam conficiat, eósq; ita excusat, ut ostendat, casu quodã & necessitate coactos Pompeij partes in Hispania fouisſe.

Cicero S. D. Dolabellæ. 13

Lepta fuerat cũ Cicerone præfectus fabrum in prouincia. ep. 7. lib. 3.

C. SVBERINVS Calenus & meus est familiaris, & *Leptæ, nostri familiarissimi, perneceſſarius.*

rius. is cum, uitandi belli causſa, profectus esſet in Hiſpaniam cum M. Varrone ante bellum, ut in ea prouincia esſet, in qua nemo noſtrum, poſt Afranium ſuperatum, bellum ullum fore putarat: incidit in ea ipſa mala, quæ ſummo ſtudio uitauerat: oppreſſus eſt enim bello repentino: quod bellum commotum à * Scapula, ita poſtea confirmatum eſt à Pompeio, ut nulla ratione ſe ab illa miſeria eripere poſſet. Eadem causſa fere eſt M. Planij Heredis, qui eſt item Calenus, Leptæ noſtri familiariſſimus. Hoſce igitur ambos ſic tibi cõmendo, ut maiore * cura, ſtudio, ſollicitudine animi commendare nõ poſsim. uolo ipſorum causſa: meq; in eo uehementer & amicitia mouet, & humanitas. Lepta uerò cum ita laboret, ut eius fortunæ uideantur in diſcrimen uenire, nõ poſſum ego non aut proxime, atque ille, aut etiam æque laborare. quapropter, etſi ſæpe expertus ſum, quantum me amares: tamen ſic uelim tibi perſuadeas, id me in hac re maxime iudicaturum. Peto igitur à te, uel, ſi * pateris, oro, ut homines miſeros, & fortuna, quam uitare nemo poteſt, magis, quam culpa, calamitoſos, conſerues incolumes. uelisq;, per te me hoc muneris cum ipſis amicis hominibus, tum municipio Caleno, quicum mihi magna neceſsitudo eſt, tum Leptæ quem omnibus antepono, dare. Quod dicturus ſum, puto equidem non ualde ad rem pertinere, ſed tamen nihil obeſt dicere. res familiaris alteri eorũ ualde exigua eſt, alteri uix * equeſtris. quapropter,

T. Quinctio Scapula. de hoc bello uide Dionẽ lib. 43.

obſerua hæc tria uerba, quibus ſingulis uis petitionis augetur.

non enim hoc pati uidetur amor in me tuus uide in fine ep. 9. lib. 1.

ad quadringẽta igitur millia eius cẽſus peruenie bat. Horat. ep. 1. l. 1. de Roſcia lege.

*quando his Cæsar uitam sua liberalitate conceſſit nec eſt, quod ijs præterea magnopere poſsit adimi: reditum, ſi me tantum amas, quantum certe amas, hominibus cõfice: in quo nihil eſt, præter uiam longam: quam iccirco nõ fugiunt, ut et uiuant cum ſuis, et moriantur domi. quod ut enitare, contendasq́, uel potius ut perficias, (*poſſe enim te, mihi perſuaſi) uehementer te etiam atque etiam rogo. Vale.*

erat enim apud Cæsarem gratioliſsimus Dolabella.

ARG. Dolabellam laudibus extollit, quia columnam, in foro Cæsari, quasi deo, erectam, euerterat. uide lib. xiv. ad Atticum, & Lactantium lib. i. cap. xv.

Cicero S. D. Dolabellæ cos. 14.

ETSI contentus eram, mi Dolabella, tua gloria: satisq́, ex ea magnam lætitiam, uoluptatemq́, capiebam: tamen non poſſum non confiteri, cumulari me maximo gaudio: quod uulgo hominũ opinio ſocium me adſcribat tuis laudibus. neminem conueni, (conuenio autem quotidie plurimos: ſunt enim permulti optimi uiri, qui ualetudinis cauſſa, in hæc loca conueniãt, præterea ex municipijs frequentes neceſſarij mei) quin omnes, cum te ſummis laudibus ad cælũ* extulerunt, mihi continuo maximas gratias agant. negant enim ſe dubitare, quin tu, meis præceptis, & conſilijs obtemperans, præſtantiſsimum te ciuem, & ſingularem* conſulem præbeas. quibus ego quamquam uerisſime poſſum reſpondere, te, quæ facias, tuo iudicio, & tua ſponte*

non erat amplius Ciceronis gener. diuortium enim fecerat cũ Tullia. l. ii. ep. 24. ad Att.

ad Baias. ep. 12.

ob euerſam à te columnam, atque eram. ep. 2. l. ii. & 1. l. 12.

erat. n. conſul Dolabella cum Antonio.

ſponte facere, nec cuiuſquam egere conſilio: tamen neq; plane aſſentior, ne imminuam tuam laudem, ſi omnis à meis conſilijs profecta uideatur: neque ualde nego: ſum enim auidior etiã, quam ſatis eſt, gloriæ. eſt tamen non alienũ à dignitate tua, quod ipſi *Agamemnoni, regum regi, fuit honeſtum, habere aliquem in conſilijs capiundis Neſtorem: mihi uero glorioſum, te iuuenem conſulẽ florere laudibus, quaſi *alumnum diſciplinæ meæ. L. quidem Cæſar, cum ad eum ægrotum* Neapolim ueniſſem, quamquam erat oppreſſus totius corporis doloribus, tamẽ ante, quam me plane ſalutauit, O mi Cicero, inquit, gratulor tibi, cum tantum uales apud Dolabellam, quantum ſi ego apud ſororis *filium ualerem, iam ſalui eſſe poſſemus. Dolabellæ uero tuo & gratulor, & gratias ago: quẽ quidem, poſt te conſulem, ſolũ poſſumus uere conſulẽ dicere. deinde multa de facto, ac de re geſta: tum nihil magnificentius, nihil præclarius actum umquam, nihil reip. *ſalutarius. atque hæc una uox omnium eſt. A te autem peto, ut me hanc quaſi falſam hereditatem alienæ gloriæ ſinas *cernere· meq; aliqua ex parte in ſocietatem tuarũ laudũ uenire patiare. quamquam, mi Dolabella, (hæc enim iocatus ſum) libẽtius omnes meas, ſi modo ſunt aliquæ meæ laudes, ad te *transfuderim, quam aliquam partem exhauſerim ex tuis. nam cum te ſemper tantũ dilexerim, quantum tu intelligere potuiſti: tum his tuis factis ſic incenſus ſum, ut nihil umquam in

Homerus Il. lib. 1.

diſcipulum ſuũ uocat ep. ult. l. 7. & 7. & 9. huius lib. ad Att. ep. 17. lib. 14.

M. Antonium, collegam Dolabellæ in conſulatu, cuius mater L. Cæſarem, fratrem ſuum, proſcriptũ poſtea ſeruauit. App. lib. 4. de bel. ci. uide ep. 2. l. 12.

id eſt. adire. ut locutus eſt ſæpe, cum ad Atticũ ſcriberet.

uide translatum translato reddítum. ſunt enim antitheta translata. transfundere, & exhaurire.

amore fuerit ardentius. NIHIL *est enim, mihi crede, uirtute formosius, nihil pulchrius, nihil amabilius. Semper amaui, ut scis, M. Brutum, propter eius summum ingenium, suauissimos mores, singularem probitatem, atque constantiam: tamen* * *idibus Mart. tantum accessit ad amorem, ut mirarer locum fuisse augendi in eo, quod mihi iampridem cumulatum esse uidebatur. Quis erat, qui putaret ad eum amorem, quem erga te habebam, posse aliquid accedere? tantum accessit, ut mihi nunc deniq; amare uidear, antea* * *dilexisse. quare quid est, quod ego te horter, ut dignitati, & gloriæ seruias? proponam tibi claros uiros: quod facere solent, qui hortantur? neminem habeo clariorem, quam te ipsum. te imitere oportet, tecum ipse certes. nec licet quidem tibi iam, tantis rebus gestis, non tui similem esse. quod cum ita sit: hortatio nō est necessaria, gratulatione magis utendum est. contigit enim tibi, quod haud scio an nemini, ut summa* * *seueritas animaduersionis non modo non inuidiosa, sed etiam popularis esset, & cum bonis omnibus, tum infimo cuique gratissima. hoc si tibi fortuna quadam contigisset: gratularer felicitati tuæ: sed contigit magnitudine tum animi, tum etiam ingenij, atque consilij. legi enim concionem tuam: nihil illa sapientius. ita pedetentim, & gradatim tum accessus à te ad caussam facti, tum recessus,* * *ut res ipsa maturitatem tibi animaduertendi omnium concessu daret. liberasti igitur*

quo die Cæsarem Brutus occidit. ep. 28. l. 10.

diligere leuius est, quam amare. in epist. 1. ad M. Brutū, Clodius, inquit, ualde me diligit, uel, ut ἔμφρον τοκώτερον, ualde me amat. & hic ep. 9. l. 3.

populo. n. gratior clementia, quam seueritas. ad Att. l. 10. ep. 4

ut per omnes liceret tibi quam primū animaduertere in eos, qui columnam erexerant.

*tur & urbem periculo, & ciuitatem metu: neque solum ad tempus maximam utilitatem attulisti, sed etiam ad exemplum. quo facto, intelligere debes in te positam esse remp. tibiq; non modo tuendos, sed etiam ornandos esse illos uiros, à quibus *initium libertatis profectum est. Sed his de rebus coram plura propediem, ut spero. Tu, quoniam Remp. nosq; conseruas, fac ut diligentissime te ipsum, mi Dolabella, custodias. Vale.*

quasi dicat, reliqua à te exspectantur.

ARG. Duabus Pæti epistolis respondet, priori hoc, iure se eius ualetudine perturbatum, cuius & amorem in se, & ingenij festiuitatem plurimi faciat; posteriori, nihil referre, utrum Romæ sit, an Neapoli; cum Romæ unius nutu omnia regantur; itaque, se manere in sententia de domo Neapoli emenda.

Cicero S. D. Papirio Pæto. 15

*DVABVS tuis epistolis respondebo, uni, quam triduo ante acceperam à *Zetho · alteri, quam attulerat *Phileros tabellarius. Ex prioribus tuis litteris intellexi pergratam tibi esse curam meam ualetudinis tuæ: quam tibi perspectam esse gaudeo: sed, mihi crede, non perinde, ut est *reapse, ex litteris perspicere potuisti. nam cum à satis multis (non enim possum aliter dicere) & coli me uideam, & diligi · nemo est illorum omnium mihi te iucundior. nam quod me amas · quod id & iampridem, & constanter facis · est id quidem magnum, atque haud scio, an maximum, sed tibi commune cum multis: quod tu ipse tam amandus es, tamq; dulcis, tamq; in omni genere iucundus,*

seruorum nomina.

pro re ipsa. l. 1. de Diuin. lib. 5. de Fin. Eodem modo Pacuuius, & Africanus minor locuti sunt. Festus, & Seneca l. 19. epist.

*id est proprie tuum. accedunt nō Attici, sed salsiores, quam illi Atticorum, Romani ueteres, atq; urbani sales. ego autem (existimes licet quod lubet) mirifice capior facetijs, maxime nostratibus, præsertim cum eas uideam primum * oblitas Latio tum, cum in urbem nostram est infusa peregrinitas, nunc uerò etiam brachatis, & * transalpinis nationibus, ut nullam ueteris leporis uestigium appareat. itaque, te cum uideo, omnes mihi Granios, omnes Lucilios, uere ut dicam, Crassos quoq; & * Lælios uidere uideor. moriar, si, præter te, quemquam reliquum habeo, in quo possim imaginem antiquæ, & uernaculæ festiuitatis agnoscere. ad hos lepores cum amor erga me tantus accedat, miraris me tanta perturbatione ualetudinis tuæ tam grauiter exanimatum fuisse? Quod autem altera epistola purgas, te non dissuasorem mihi emptionis Neapolitanæ fuisse, sed auctorem commorationis urbanæ: * neque ego aliter accepi: intellexi tamen idem, quod his intelligo litteris, non existimasse te, mihi licere, id quod ego arbitrabar, res has non omnino quidem, sed * magnam partem relinquere. Catulum mihi narras, et illa tempora: quid simile? ne mihi quidem ipsi tunc placebat diutius abesse ab Reip. custodia. sedebamus enim in puppi, clauumq; tenebamus: nunc autem uix est in sentina locus. an minus multa S. C. futura putas, si ego sim Neapoli? Romæ cum sum, & urgeo forū S. C. scribuntur apud * amatorē tuum familia-*

inquinatas.

hoc dicit, quia Cæsar multos ex Gallia transalpina ciuitate donarat.

Lælio tribuit. 1. de off. uultus hilaritatem. in l. de claris or. sermonis elegantiam. miror, cur de C. Cæsare, Catuli fratre, nō meminerit, qui facetijs omnes uicit. l. 1. de off. bis. & l. 2. de orat. ep. 4. ad Att.

pro, ex maiori parte. sic ep. 6. lib. 8. Acad. 2. Tusc. 4. Ter. in Eun. & Cæs. Magnam partem facte aiunt.

epist. 25.

*familiarem meum. & quidem, cum in *mentem uenit, ponor ad scribendum: & ante audio S.C. in Armeniam, & Syriam esse perlatum, quod in meam sententiam factum esse dicatur, quam omnino mentionem ullam de ea re esse factam. atq; hoc nolim me iocari putes. nam mihi scito iam à regibus ultimis allatas esse litteras, quibus mihi gratias agant, quod se mea sententia reges appellauerim. quos ego non modo reges appellatos, sed omnino natos nesciebam. quid ergo est? tamen quamdiu hic erit noster hic præfectus *moribus, parebo auctoritati tuæ: cum uerò abierit, ad fungos me tuos conferam. domum si habebo in denos dies, singulos sumptuariæ legis conferam. sin minus inuenero, quod placeat, decreui habitare apud te: scio enim, me nihil gratius tibi facere posse. Domum Sullanam desperabam iam, ut tibi proxime scripsi, sed tamen non *abieci. tu, uelim, ut scribis, cum fabris eam perspicias. si enim nihil est in parietibus, aut in tecto uitij cetera mihi probabuntur. Vale.*

cum ipsi Cæsari in mentē uenit, ponit in Senatusconsulto, me affuisse scribendo.

loquitur de Cæsare, quem senatus moribus per triennium præfecerat. Dio lib. 43.

sic, abijcere ædificationem, ep. 1. l. 13.

ARG. Ostendit, primum, nihil à se prætermissum, ut Cæsarianorum sibi beneuolentiam conciliaret; deinde, neque boni ciuis, neque sapientis hominis officium in se desiderari posse, postremo, ad Papirij iocationes respondet.

Cicero S. D. Papirio Pæto. 16

*DELECTAVERVNT me litteræ tuæ: in quibus primum *amaui amorem tuum, qui te ad scribendum incitauit, uerentem, ne Silius suo nuncio aliquid mihi solicitudinis attulisset. de quo & tu mihi antea scripseras, bis quidē eodem exemplo,*

sic, dolere dolorem, gaudere gaudium. ep. 2. l. 7. & l. 8.

facile ut intelligerem te esse commotum: et ego tibi accurate rescripseram, ut quoquo modo, in tali re, atque tempore aut liberarem te ista cura, aut certe leuarem. sed quando proximis quoque litteris *ostendis, quantæ curæ tibi sit ea res: sic mi Pæte habeto: quidquid arte fieri potuerit, (non enim iam satis est consilio pugnare: artificium quoddam excogitandum est) sed tamen quidquid elaborari, aut effici potuerit ad istorum beneuolentiam conciliandam, & colligendam, summo studio me consecutũ esse, nec frustra, ut arbitror. sic enim color, sic obseruor ab omnibus ijs, qui à Cæsare diliguntur, ut ab eis me amari *putem. nam etsi NON facile dijudicatur amor uerus, & fictus, nisi aliquod incidat eiusmodi tempus, ut, quasi aurũ igne, sic beneuolentia fidelis periculo aliquo perspici possit: cetera sunt signa communia: *Sed ego uno utor argumento, quamobrem me ex animo, uereq; arbitrer diligi: quod & nostra *fortuna ea est, & illorum, ut simulandi causſa nõ sit. De illo autem, quem penes est omnis potestas, nihil uideo, quod timeam, nisi quod omnia sunt incerta, cum à iure discessum est: nec *præstari quidquã potest, quale futurum sit, quod est in alterius uoluntate, ne dicam libidine. sed tamẽ eius ipsius nulla re à me offensus est animus. est enim adhibita in ea re ipsa sũma à nobis moderatio. ut enim olim arbitrabar esse meũ, libere loqui, *cuius opera esset in ciuitate libertas: sic, ea nunc amissa, nihil loqui, quod offendat

uerebatur Pætus, ne quem ex Cæsarianis Cicero offẽderet.

potest enim aliquis coli, nec amari.

pro, tamen; ut referatur ad Etsi.

certissimum argumentum ad distinguẽdam à simulatione ueritatem.

pro certo affirmari.

ob Catilinæ cõiurationem oppressam.

dat aut illius, aut eorũ, qui ab illo diliguntur, uoluntatem. effugere autem si uelim non nullorum acute, aut facete dictorum* offensionem fama ingenij mihi est abijcienda. quod si id possem, non recusarem. sed tamen ipse Cæsar habet peracre iudicium. et ut Seruius, frater tuus, quem litteratissimum fuisse iudico, facile diceret, hic uersus Plauti non est. hic est· quod tritas haberet aures* notandis generibus poetarum, & consuetudine legendi: sic audio Cæsarem, cum uolumina iam confecerit, ἀνοφθεγμάτων si quid afferatur ad eũ pro meo, quod meum non sit, reijcere solere. quod eo nunc magis facit, quia uiuunt mecũ fere quotidie illius familiares. incidunt autem in sermone uario multa, quæ fortasse illis, cum dixi, nec illitterata, nec insulsa esse uideantur. hæc ad illũ cum reliquis actis perferuntur: ita enim ipse mandauit. sic fit, ut, si quid præterea de me audiat, non audiendum putet. quamobrem* Oenomao tuo nihil utor. et si posuisti ioco uersus Attianos. sed quæ est inuidia? aut quid nũc mihi inuideri potest? uerũ fac esse omnia. sic uideo philosophis placuisse, ijs, qui mihi soli uidentur uim uirtutis tenere· NIHIL esse sapientis* præstare, nisi culpam. qua uideor mihi dupliciter carere: & quod ea senserim, quæ rectissima fuerunt: & quod, cum uiderem præsidij non satis esse ad ea obtinenda, uiribus certandum cum ualentioribus non putarim. ergo in officio boni ciuis certe non sum reprehendendus. reliquum est·* ne

quod incurreret in ea uel sine industria.

& quia attente legerat, & quia multum.

Attij tragœdia, cuius uersus in epistola sua Papirius recitarat.

efficere, ut non sit, cauere, uitare. nam, culpa quidem ut utetur, in nobis est.

quod est officium sapientis.

quid ſtulte, ne quid temere dicam, faciám ue contra potentes. id quoque puto eſſe ſapientis. catera uerò, quid quiſque me dixiſſe dicat, aut quo modo ille accipiat, aut qua fide mecum uiuant ij, qui me aſſidue colunt, & obſeruant, * *præſtare non poſſum. ita ſit, ut & ſuperiorum conſiliorum conſcientia, & præſentis temporis moderatione me conſoler: & illam Attij ſimilitudinem non modo iam ad inuidiam, ſed ad fortunam transferam: quam exiſtimo,* * *leuem, & imbecillam, ab animo firmo, & graui, tamquam fluctum à ſaxo, frangi oportere. etenim, cum plena ſint monumenta Græcorum, quemadmodum ſapientiſſimi uiri regna tulerint uel Athenis, uel Syracuſis, cum ſeruientibus ſuis ciuitatibus, fuerint ipſi quodam modo liberi: ego me non putem tueri meum ſtatum ſic poſſe, ut neque offendam animum cuiuſquam, nec frangam dignitatem meam? Nunc uenio ad iocationes tuas: quando tu, ſecundum Oenomaum Attij, nõ, ut olim ſolebat,* Atellanum, ſed ut nunc fit, mimum introduxiſti. quem tu mihi* popilium, quem denarium narras? quam tyrotarichi patinam? facilitate mea iſta ferebantur antea: nunc mutata res eſt. Hirtium ego, & Dolabellam dicendi diſcipulos habeo, cenandi magiſtros. puto enim te audiſſe, ſi forte ad uos omnia perferuntur, illos apud me declamitare, me apud illos cenitare. tu autem quod mihi bonam copiam* eiures, nihil eſt, tum enim, cum rem agebas, quæſtiunculis te faciebam*

multis. n. quaſi inuolucris obtenditur cuiuſque natura.

antitheta, leue, & graue; imbecillũ, & firmum; quibus exornatur oratio.

Donatus in uita Terentij, & Liu. l. 7. &, popillum, &, polypum, eſt in antiquis libris. de polypo quidem paullo infra.

uide ſcholium.

*faciebam *attentiorem: nunc cum tam æquo animo bona perdas, non eo sis consilio, ut, cum me hospitio recipias, æstimationem te aliquam putes accipere. etiam hæc leuior est plaga ab amico, quam à debitore. Nec tamen eas cenas quæro, ut magnæ reliquiæ fiant. quod erit, magnificum sit, et lautũ. memini te mihi * Phameæ cenam narrare. temperius fiat: cetera eodem modo. quod si perseueras me ad matris tuæ cenam uocare· feram id quoq; . uolo enim uidere animum, qui mihi audeat ista, quæ scribis, apponere, aut etiam polypum Miniani Iouis similem. crede mihi, non audebis. ante meũ aduentum fama ad te de mea noua lautitia: eam extimesces. neq; est, quod in promulside spei ponas aliquid: quam totam sustuli. solebam enim antea * delectari oleis, & lucanicis tuis. Sed quid hæc loquimur? liceat modo isto uenire. tu uerò (uolo enim abstergere animi tui metum) ad tyrotarichũ antiquum redi. ego tibi unum sumptum afferam, quod balneum calfacias oportebit: cetera more nostro. superiora illa lusimus. De uilla Seliciana & curasti diligẽter, & scripsisti facetissime: itaq; puto me prætermissurum: * salis enim satis est, sanionum parum. Vale.*

attentus dicitur hoc loco ad rẽ conseruandam. unde illud Horatij ep. 7. Durus, ait, Vult ei nimis, attentusq; uideris.

puto esse Tigellij cantoris auum, de quo ep. 24. lib. 7.

sic in duobus libris Sigonij; in meo, delibitari: quasi, leuiter pasci: à delibo.

hoc uidetur dicere: amœnus quidem locus, sed solitarius.

ARG. Agros quosdam Cæsar militibus diuidebat. ea diuisio, ueritus est Pætus, ne ad ipsius agros perueniret. id quærenti Cicero respondet.

Cicero S. D. Papirio Pæto. 17

*NON tu homo ridiculus es, qui cum * Balbus noster*

intimus Cæsaris amicus.

noſter apud te fuerit, ex me quæras, quid de iſtis municipijs, & agris futurum * putem? quaſi aut ego quidquam ſciam, quod iſte neſciat: aut, ſi quid aliquando ſcio, non ex iſto ſoleam ſcire. immo uero, ſi me amas, tu fac, ut ſciam, quid de * nobis futurũ ſit. habuiſti enim in tua poteſtate, ex quo uel ex ſobrio, uel certe ex ebrio ſcire poſſes. ſed ego iſta, mi Pæte, non quæro: primum quia de * lucro prope iam quadriennium uiuimus: ſi aut hoc lucrum eſt, aut hæc uita, ſuperſtitem reip. uiuere: deinde, quod ſcire quoq; mihi uideor, quid futurum ſit. fiet enim, quodcumq; uolent, qui ualebunt: ualebunt autem ſemper arma. nobis igitur ſatis eſſe debet, quidquid conceditur. hoc ſi quis pati non potuit, * mori debuit. Veientem quidem agrum, & Capenatem metiuntur. hic non longe abeſt à Tuſculano. nihil tamen timeo: fruor, dum licet: opto, ut ſemper liceat. ſi id minus contigerit: tamen, quando ego, uir fortis, idemqúe philoſophus, uiuere pulcherrimum duxi, non poſſum eum non diligere, cuius beneficio id cõſecutus ſum. qui ſi cupiat eſſe remp. qualem fortaſſe & ille uult, & omnes optare debemus: quid faciat, tamen non habet: ita ſe cum * multis colligauit. Sed longius progredior: ſcribo enim ad * te. hoc tamen ſcito, nõ modo me, qui conſilijs non interſum, ſed ne ipſum quidem principem ſcire quid futurum ſit. nos enim illi ſeruimus, ipſe temporibus. ita nec die, quid tẽpora poſtulatura ſint, nec nos, quid ille cogitet, ſcire poſſumus.

num fore putẽ, ut diuidantur.

non de agris, ſed de nobis ipſis.

quia uitã, quam iure belli nobis Cæſarpoterat eripere, ſua liberalitate conceſſit.

uel in acie, ut multi, uel morte uoluntaria, ut Cato, & Scipio, Pompeij ſocer.

Epiſt. 24. cui hæc nota ſunt, quem nihil præterit. uide epiſt. 2.

Hæc

*Hæc tibi antea non reſcripſi, non quo ceſſator eſſe ſolerem, præſertim in litteris: ſed, cum explorati nihil haberem, nec tibi ſollicitudinẽ ex dubitatione mea, nec ſpẽ ex affirmatione afferre uolui. Illud tamen adſcribam, quod eſt ueriſſimũ, me his temporibus adhuc * de iſto periculo nihil audiſſe. tu tamen pro tua ſapientia debebis optare optima, cogitare difficillima, ferre quæcumque erunt. Vale.*

de agris iſtis diuidundis, hac ipſa epiſtola.

ARG. Exponit, quibus cauſsis adductus, quaſi aperto ludo, adoleſcentes in eloquentia cœperit exercere, addit non nulla per iocum de cenarum lautitia.

Cicero S. D. Papirio Pæto. 18

*CVM eſſem otioſus in Tuſculano, propterea quod * diſcipulos obuiam miſeram, ut ijdem me quammaxime conciliarent familiari ſuo· accepi tuas litteras pleniſſimas ſuauitatis: ex quibus intellexi, probari tibi meum conſilium, quod ut Dionyſius tyrannus, cum Syracuſis expulſus eſſet, Corinthi dicitur ludũ aperuiſſe· ſic ego, ſublatis iudicijs, * amiſſo regno forenſi, ludum quaſi habere cœperim. quid quæris? me quoque delectat conſilium. multa enim conſequor. primum, id quod maxime nunc opus eſt, * munio me ad hæc tẽpora: id cuiuſmodi ſit, neſcio: tantum uideo, nullius adhuc conſilia me huic anteponere. niſi forte mori melius fuit: in lectulo, fateor: ſed non accidit. in acie non fui. ceteri quidẽ, Pompeius, Lentulus tuus, Scipio, Afranius * fœde perierunt: at Cato præclare. iam qui-*

Hirtium, & Dolobellam, Cæſaris familiariſſimos. epiſt. ult. l. 7. & 7. h. l.

cum in cauſsis ob ſingularem eloquentiã regnare uidere tur.

munio mẽ Cæſaris amicorum amicitia, Hirtij, Dolabellæ.

Scipio tamẽnõ

fœde, quiſe ipſum occidit, ut Cato epitome Liuiana l. cxiv.

quia do operã, ut muniam me amicitia Cæſaris amicorum.

*quidem, cũ uolemus, licebit: demus modo operam, ne tam neceſſe nobis ſit, quam illi fuit: id quod * agimus. ergo hoc primũ. ſequitur illud. ipſe melior fio, primum ualetudine: quam, intermiſſis exercitationibus, amiſeram: deinde ipſa illa, ſi qua fuit in me, facultas orationis, niſi me ad has exercitationes retuliſſem, exaruiſſet. Extremum illud eſt, quod tu neſcio an primum putes: plures iam pauones confeci, quam tu pullos columbinos. tu iſtic te*

aut coquus, aut conuiua Pæti, artifex cenarũ.

Ateriano iure delectato, ego me hic Hirtiano. ueni igitur, ſi uir es, & diſce iam προλεγόμενα, quæ quæris. etſi ſus Mineruam. ſed quando, ut uideo,

uide ſcholium.

*æſtimationes tuas uendere non potes, neque ullã denariorum implere: Romam tibi remigrandum eſt. ſatius eſt hic cruditate, quam iſtic fame. uideo te bona perdidiſſe: ſpero idem iſtuc * familiares tuos. actũ igitur de te eſt, niſi prouides. potes mulo iſto, quem tibi reliquum dicis eſſe, quando cantherium comediſti, Romam peruehi. ſella tibi erit in ludo, tamquam hypodidaſcalo, * proxima: eam pulninus ſequetur. Vale.*

cenam tibi dare ſolitos.

propemeam ſellam.

ARG. Cum ſcripſiſſet Pætus, Balbum tenuiculo apparatu fuiſſe contentum, loci materiam inde arripit Cicero, idq; eum arguit malitioſe ſcripſiſſe. ne maiorem apparatũ ipſe requireret.

M. Cicero S. D. Papirio Pæto. 19

TAMEN à malitia non diſcedis. tenuiculo apparatu ſignificas Balbum fuiſſe contentum. hoc uideris dicere, cũ reges tam ſint continentes, multo * magis conſulares eſſe oportere. neſcis me abillo

quaſi rex eſſet Balbus, quia potentiſsimus erat apud Cæſarem.

omnia

*omnia expiscatum: recta enim à porta domũ meam uenisse. neque hoc admiror, quod nõ ad tuam potius, sed illud, quod nec ad suam. ego autem tribus primis uerbis, Quid noster Pætus? at ille adiurans, nusquam se unquam libentius. hoc si uerbis assecutus es aures ad te afferam nõ minus elegantes: sin autẽ obsonio peto à te, ne pluris esse * Balbos, quam disertos putes. Me quotidie aliud ex alio impedit. sed, si me expediero, ut in ista loca uenire possim non committam, ut te sero à me certiorem factum putes. Vale.*

* ludit in Balbi ambiguo nomine.

ARG. Iocatur suo more cum Pæto: Epicureum se ait esse factum, abiecta reip. iudiciorum quæ cura.

M. Cicero S. D. Papirio Pæto. 20

*DVPLICITER delectatus sum tuis litteris & quod ipse risi, & quod te intellexi iam posse ridere. me autem à te, ut scurram uelitem, * malis oneratum esse, nõ moleste tuli. illud doleo, in ista loca uenire me, ut constitueram, non potuisse. habuisses enim non hospitem, * sed contubernalem: at quem uirum? non eum, quem tu es solitus promulside conficere. integram famem * ad ouum affero: itaque ad assum uitulinum opera perducitur. illa mea, quæ solebas antea laudare, ô hominem * facilem, ô hospitem nõ grauem, abierunt. nam omnem nostram de rep. curam, cogitationem de dicenda in senatu sententia, commentationem caussarum abiecimus. in Epicuri nos, * aduersarij nostri, castra coniecimus, nec tamen ad hanc insolentiam, sed*

* forte ob malã à Papirio dono missã.

* diu enim mansissem apud te.

* ad initium cenæ.

* qui quolibet cibo contentus esset. ep. 16.

magna enim Epicuro cũ Academicis de summo bono controuersia est.

*ſed ad illam tuam lautitiam: ueterem, dico, cum in ſumptum habebas: etſi nunquam plura prædia habuiſti. proinde te para: cum homine edaci tibi res eſt, & qui iam aliquid intelligat. ὀψιμαθεῖς autem homines ſcis quam inſolentes ſint. dediſcendæ tibi ſunt ſportellæ, & *artolagani tui. nos iam ex areis tantum habemus, ut Verrium tuum, & Camillum, qua munditia homines? qua elegantia? uocare ſæpius audeamus. ſed uide audaciam: etiam Hirtio cenam dedi, ſine pauone tamen. in ea cena coquus meus præter ius feruens, nihil potuit imitari. Hæc igitur eſt nunc uita noſtra. mane ſalutamus domi & bonos uiros multos, ſed triſtes, & hos lætos uictores: * qui me quidem perofficioſe, & peramanter obſeruant. ubi ſalutatio defluxit, litteris me * inuoluo: aut ſcribo, aut lego. ueniunt etiam, qui me audiant quaſi doctum hominem, quia paullo ſum, quam ipſi, doctior. inde corpori omne tempus datur. patriam eluxi iam & grauius, et diutius, quam ulla *mater unicum filium. ſed cura, ſi me amas, ut ualeas: ne ego, te iacente, bona tua comedam. ſtatui enim tibi ne ægroto quidem parcere. Vale.*

panes placentis ſimiles.

idem ep. 13. l. 4. 7. & 12. l. 6. & 24. lib. 7.

abdo me in litteras, idem eſt. uide ep. 33. l. 7.

& natura molior, ideóq; ad fletum propliuior quam pater; & ſpe ſenectutis alendæ deſtituta. nam patri, amiſſo filio, præſidij tamen aliquid in ſe ipſo relinquitur.

ARG. Confutat quod Papirius ſcripſerat, fulmina quædam uerborum eſſe in Ciceronis epiſtolis, quæ ipſe ſtulte imitaretur. confutat & illud, quod negarat Papirium quemquam fuiſſe patricium.

M. Cicero S. D. Papirio Pæto. 21

AIN' tandem? inſanire tibi uideris, quod imitere uerborum meorum, ut ſcribis, fulmina? tum inſanires,

ſic lib. 6. ad Att. 4. de Fin. 1. & 3. de leg. & Terẽt.

*insanires, si consequi non posses: cum uerò etiam uincas, me prius irrideas, quam te, oportet. quare nihil tibi opus est illud à * Trabea, sed potius ἀποφθεγμα meum. ueruntamen quid tibi ego uideor in epistolis? nón ne* plebeio sermone agere tecum? nec enim semper eodem modo. quid enim simile habet epistola aut iudicio, aut concioni? quin ipsa iudicia non solemus omnia tractare uno modo. priuatas causas, & eas tenues, agimus *subtilius: capitis, aut famæ, scilicet ornatius. epistolas uerò quotidianis uerbis texere solemus. Sed tamen, mi Pæte, qui tibi uenit in mentem negare, Papirium quemquam umquam nisi plebeium fuisse? fuerunt enim patricij minorũ gentium: quorum princeps L. Papirius Mugillanus: qui* consul cum L. Sempronio Atratino fuit, cum antea censor cum eodẽ fuisset, annis post R. C. CCCXII. sed tum Papisij dicebamini. post hunc, XIII. fuerunt, sellæ curuli, ante L. Papirium Crassum, qui primus Papisius est uocari desitus. is dictator cum L. Papirio Cursore magistro equitum factus est, annis post R. C. CCCCXV. & quadriennio post consul cum K. Duillio. hunc secutus est Cursor, homo ualde honoratus: deinde L. Maso ædilicius: inde multi masones: quorum quidem tu omnium patriciorum imagines * habeas uolo. deinde Carbones, & Turdi insequuntur. hi plebeij fuerunt: quos contemnas, censeo. nam, præter hunc Cn. Carbonem, quem Damasippus * occidit, ciuis è

poeta comico. de Fin. lib. 2. & in Tusc. 4. & apud Gell. lib. 15. cap. 24.

humili, nec elaborato.

subtilitas est, cũ minuta quæque diligentissime persequimur. l. 3. de or.

præposterè, cõsul, &, censor, librarius collocauit, cum alterũ alterius loco reponendum, Liuius & Dionysius ostendant.

domi è cedro, quod genus ligni tineas nescit. Seruius in comm. Virg. Val. Max. lib. 9. cap. 2.

Rep. Carbonum nemo fuit. cognouimus Cn. Carbonem, & eius fratrem scurram: quid his improbius? de hoc amico meo, Rubriæ filio, nihil dico. tres illi fratres fuere, C. Cn. M. Marcus, P. Flacco accusante, condemnatus, fur magnus ex Sicilia. Caius, accusante L. Crasso, cantharidas sumpsisse dicitur. is & tribunus pl. seditiosus, & P. Africano uim attulisse existimatus est. * hoc uerò, qui Lilybæi à Pompeio nostro interfectus est, improbior nemo, meo iudicio, fuit. iam, pater eius, accusatus à M. * Antonio, sutorio atramento absolutus putatur. quare ad * patres, censeo, reuertare. plebeij quam fuerint importuni, uides. Vale.*

l. 1. & 3. de oratore, & in Bruto, & Tacitus. Cnæum significat. Val. Max. lib. 5. c. 3.

oratore, L. Crassi æmulo.

Suet. Clodium, à patribus ad plebem transire conantē, eadē die, horaq; nona traduxit.

ARG. Disputat in epistola sequenti pro Stoicis de libertate loquendi: quos tamen ait se non imitari.

Cicero S. D. Papirio Pæto. 22

*AMO uerecundiam, uel * potius libertatem loquendi. atq; hoc Zenoni placuit, homini mehercule acuto: etsi Academiæ nostræ cum eo magna rixa est. sed, ut dico, placet * Stoicis suo quaniq; rem nomine appellare. sic enim differunt: nihil esse obscenum, nihil turpe dictu: nam si quod sit in obscenitate flagitium, id aut in re esse, aut in uerbo: nihil esse tertium. in re non est: itaq; nō modo in comœdijs res ipsa narratur, ut ille in Demiurgo modo, (forte nosti * canticum: meministi Roscium) Ita me destituit nudum: totus est sermo uerbis tectus, re impudentior: sed etiam in tragœdijs. quid est enim illud? Quæ mulier una? quid inquam, est?*

correctio. amo equidem uerecundiā, sed magis libertatem loquendi. quorum sectæ principem. & conditorē Zenonem Citiacū nominauit.

uno in scena loquente, canticū dicitur; duobus uel tribus, diuerbium latine, dialogus græce. Liuius l. 7.

Vsurpata

*Vsurpata duplex cubile. quid illud? Pherei hic cubile inire est ausus. quid est? Virginem me quondam inuitam per uim uiolat. Iuppiter bone, uiolat? at qui idem significat, sed * alterum nemo tulisset. Vides igitur, cum eadem res sit, quia uerba non sint, nihil uideri turpe. ergo in re non est: multo minus in uerbis. si enim, quod uerbo significatur, id turpe non est: uerbum, quod significat, turpe esse non potest. Anum appellas alieno nomine: cur non suo potius? si turpe est, ne alieno quidem: si non est, suo potius. Caudam antiqui penem uocabant, ex quo est propter similitudinem peniculus: at hodie penis est in obscenis. * at uerò Piso ille Frugi in annalibus suis queritur adolescentes peni deditos esse. quod tu in epistola appellas suo nomine, ille tectius penem. sed * quia multi, factum est tam obscenum, quam id uerbum, quo tu usus es. Quid, quod uulgo dicitur, * cum nos te uolumus conuenire, num obscenũ est? memini in senatu disertum consularem ita eloqui, Hanc culpam maiorẽ, * an illam dicã? potuit obscenius? non, inquis: non enim ita sensit. non ergo in uerbo est. docui autẽ in re non esse: nusquã igitur est. Liberis dare operam, quam honeste dicitur. etiam patres rogant filios: eius operæ nomen non audent dicere. Socratem fidibus docuit nobilissimus fidicen. is Connus uocitatus est. num id obscenum putas? Cum loquimur, terni, nihil flagitij dicimus, at, cum bini, obscenum est. * Græcis quidem, inquies. nihil est ergo in uerbo:

ut sit uerbum deponens temporis præteriti.

futuit, nemo tulisset.

&, magis placeret. non enim cõtraria, sed similia sequũtur.

quia multi penem appellant.

in Oratore.

quasi anillam: quod est obscenum uerbum, ab anus.

βίνειν enim apud Græcos à βινέω coco.

quando & ego græce scio· & tamen tibi dico, bini· idq; tu facis, quasi ego græce, non latine dixerim. Ruta, & menta, recte utrunq;. uolo mentam pusillam ita appellare, ut rutulam: non licet. Bella tectoriola dicis: dic ergo etiam pauimenta isto modo: non potes. Vides igitur nihil esse, nisi ineptias, turpitudinem nec in uerbo esse, nec in re, itaq; nusquam esse. Ergo in uerbis honestis obscena ponimus. quid enim, non honestum uerbum est diuisio? at inest obscenum. cui respondet intercapedo. num hæc ergo obscena sunt? nos autem ridicule, si dicimus, ille patrem strangulauit, honorem non præfamur: sin de* Aurelia aliquid, aut Lollia, honos præfandus est. Et quidem iam non etiam obscena uerba pro obscenis sunt. batuit, inquit, impudenter· depsit, multo impudentius, atqui neutrum est obscenum. STVLTORVM plena sunt omnia. Testes, uerbũ honestißimum in iudicio, alio loco* non nimis. at honesti Colei Lanuini, Cliternini non honesti. Quid? ipsa res modo honesta, modo turpis. suppedit, flagitium est: iam erit nudus in Balneo, non reprehendes. Habes scholam Stoicam. ὁ σοφὸς σὺ θυῤῥήμων ἔσει. quam multa ex uno uerbo tuo? Te aduersus me omnia audere, gratum est. ego* seruo, & seruabo (sic enim assueui) Platonis uerecundiam. itaq; tectis uerbis ea ad te scripsi, quæ apertißimis agunt Stoici. sed illi etiam crepitus aiunt æque liberos, ac ructus esse oportere.* honorem igitur* Kalendis Martijs. Tu me diliges, & ualebis.*

diuisio, & intercapedo quid hic sint, præstat ignorare, quam scire.

meretrices.

non multũ, parum, ut in Diuinatione in extremo.

amat libertatẽ, sed uerecundiã seruat.

subaudi habere uolui.

uide Seruiũ ad illud Virg. l. 8. Curibusq; seueris; & Festum in dictione Martias.

ARG.

ARG. Prænunciat Pæto aduentum suum: quamquam enim audierit eum pedibus laborare, se tamen putare ait, coquum illius articulari morbo non impediri, quo minus cenam possit apparare.

Cicero S. D. Papirio Pæto. 23

*HERI ueni in Cumanum: cras ad te fortasse: sed, cum * certum sciam, faciam te paullo ante certiorem. et si M. Ceparius, cum mihi in silua * Gallinaria obuiam uenisset· quæsissemq̃, quid ageres· dixit te in lecto esse, quod ex pedibus laborares. tuli scilicet moleste, ut debui: sed tamen constitui ad te uenire· ut & uiderem te, & uiserem, & cenarem etiam. non enim arbitror coquum etiam te arthricum habere. exspecta igitur hospitem cum * minime edacem, tum inimicum cenis sumptuosis. Vale.*

infra dicit, constitui ad te uenire: sed, quo die, certum non habeo. Strabo lib. 5.

non multi cibi, dixit infra, ep. 26.

ARG. Rufum, à Pæto commendatum, ait sibi curæ etiam atque etiam fore. dein monet, ut omnino ad cenas & conuictum amicorum redeat. concludit, nihil sibi esse rep. carius.

Cicero S. D. Papirio Pæto. 24

*RVFVM istum, amicum tuum, de quo iterum iam ad me scribis, adiuuarem quantum possem, etiam si ab eo læsus essem, * cum te tantopere uiderem eius caussa laborare: cum uerò & ex tuis litteris, & illius ad me missis, intelligam, et iudicem, magnæ curæ ei salutem meam fuisse· non possum ei non amicus esse, neq; solum tua commendatione, quæ apud me, ut debet, * ualet plurimum, sed etiã uoluntate, ac iudicio meo: uolo enim te scire, mi Pæte, initiũ mihi * suspicionis, & cautionis, & diligentiæ fuisse litteras tuas: quibus litteris congru-*

amicitiæ nostræ illius iniurias condonarem.

idem ep. 19. l. 2.

Catilinæ temporibus.

*entes fuerunt aliæ postea multorũ. nam & Aquini & Fabrateriæ consilia sunt inita de me, quæ te uideo * inaudisse: &, quasi diuinarent, quam his molestus essem futurus, nihil aliud egerunt, nisi, me ut opprimerent. quod ego non suspicans, incautior fuissem, nisi à te admonitus essem. Quamobrẽ iste tuus amicus apud à me cõmendatione nõ eget, utinam ea * fortuna reip. sit. ut ille me quam gratissimũ possit cognoscere. Sed hæc hactenus. Te ad cenas itare desisse, moleste fero. magna enim te delectatione, et uoluptate priuasti: deinde etiam uereor, (licet enim uerũ dicere) ne nescio quid illud, quod solebas, dediscas, & obliuiscare cenulas facere. nam si tum, cum habebas quos * imitarere, non multum proficiebas quid nunc te facturũ putem? Spurina quidem, cum ei rem demonstrassem, & uitam tuam superiorem exposuissem magnũ * periculum summæ reip. demonstrabat, nisi ad superiorem consuetudinem tum, cum Fauonius flaret, reuertisses: hoc tempore ferri posse si forte tu frigus * ferre non posses. Sed mehercule, mi Pete, extra iocum, moneo te, quod pertinere ad beate uiuendum arbitror, ut cum uiris * bonis, iucundis, amantibus tui uiuas. nihil est aptius uitæ, nihil ad beate uiuendum accommodatius. nec id ad uoluptatem refero, sed ad communitatem uitæ, atque uictus, remissionemq; animorũ, quæ maxime sermone efficitur familiari, qui est in conuiuijs dulcissimus: ut sapientius nostri, quam Græci: illi*

in audire, est de rebus occultis: ut exempla declarant.

quia resp. bellis ciuilibus afflicta suas uires amiserat.

cum eorum cenas uideres.

hæc non ferio, sed per iocum dicta.

Iussit in uerborum similitudine, ferri, & ferre.

eodem modo, uiros bonos, iucundos amantes sui, dixit ep. 44. l. 5.

συμπόσια, aut συνδειπνα, id est compotationes, aut concenationes: nos conuiuia quod tum maxime simul uiuitur. Vides, ut te * philosophando reuocare coner ad cenas? Cura ut ualeas: id foris cenitando, facillime cõsequere. Sed caue, si me amas, existimes me, quod iocosius scribam, abiecisse curam reip. sic tibi mi Pate persuade, me dies, & noctes nihil aliud agere, nihil curare, nisi ut mei ciues salui, liberiq; sint. nullum locum prætermitto * monendi, agendi, prouidendi. hoc denique animo sum, ut, si in hac cura, atque administratione uita mihi ponenda sit, * præclare actum mecum putem. Etiam atque etiam uale.

quia rationibus utitur.

tria postulantur ab optimo ciue.

non pessime, dixit ep. 5. l. 4.

ARG. Scripsit hanc epistolam ante bellum ciuile, cum esset in Cilicia proconsul. & cauillatur in eo, quia sibi Papirius præcepta re militari litteris tradiderat. dein M. Fabium commendat.

M. Cicero imp. S. D. Papirio Pæto. 25

SVMMVM me * ducem littera tua reddidere. plane nesciebam te tam peritum esse rei militaris. * Pyrrhi te libros, et Cyneæ uideo lectitasse. itaque obtemperare cogito præceptis tuis, hoc amplius, nauicularũ habere aliquid in ora maritima. contra equitem Parthũ negant ullam armaturam * meliorem inueniri posse. Sed quid ludimus? nescis, quocum imperatore tibi negotium sit. Κύρου παιδείαν, quam contriueram legendo, totam in * hoc imperio explicaui. Sed iocabimur alias coram, &, ut spero, breui: nunc ades ad imperandũ,

ἐιρωνικῶς.

Cic. Tusc. 1. Pli. l. 7. c. 24. Plut. in Pyrrho, Aelianus in lib. de aciebus.

quia scilicet effugere nauibus possumus.

in hac prouincie administratione.

uide ſchelium. *uel adparendum potius: ſic enim *antiqui loquebantur. Cũ M. Fabio, quod ſcire te arbitror, ſummus mihi eſt uſus: ualdeq́, eum diligo cum propter ſummam probitatem eius, ac ſingularem modeſtiam, tum quod in ijs controuerſijs,* quas habeo cũ tuis combibonibus Epicureis, optima opera eius uti ſoleo. is cũ ad me Laodiceã ueniſſet · mecumq́, eum ego eſſe uellem · repente percuſſus eſt atrociſſimis litteris in quibus ſcriptum erat, fundum Herculanenſem à Q. Fabio fratre *proſcriptum eſſe, qui fundus cum eo communis eſſet. id M. Fabius pergrauiter tulit · exiſtimauitq́ue, fratrem ſuum, hominem non ſapientem, impulſu inimicorũ ſuorum eo progreſſum eſſe. nunc ſi me amas, mi Pæte, negotium totum ſuſcipe, moleſtia Fabium libera. *auctoritate tua nobis opus eſt, & conſilio, & etiam gratia. noli pati litigare fratres, & iudicijs turpibus conflictari. * Mathonem, & Pollionem inimicos habet Fabius. quid multa? non mehercule tam perſcribere poſſum, quam mihi gratum feceris, ſi otioſum Fabium reddideris. id ille in te poſitum eſſe putat, mihiq́ue perſuadet. Vale..*

in diſputationibus cõtra Epicureos.

ad Att. ep. 8. l. 4. & Ter. in. And.

ut uenderetur.

apud Cæſarem. epiſt. 15.

Matho cognomen Põponiæ gentis, Pollio Aſiniæ.

ARG. Deſcriptio & excuſatio cenæ hilarioris, præſertim accumbente Cyteride meretrice, mima.

Cicero S. D. Papirio Pæto. 26

quas deinde, cũ domum rediſſem, ex codicillis in chartam translatas ad te mitterem.

*ACCVBVERAM hora nona, cum ad te *harum exemplum in codicillis exaraui. dices, ubi? apud Voluminium Eutrapelum: & quidem*

ſupra

*supra me Atticus, infra Verrius, familiares tui. mi raris tam exhilaratam esse seueritatem nostram? quid ergo faciam? te consulo, qui philosophum audis. angar? excruciem ne me? quid assequar? deinde, quem ad finem? uiuas, inquis, in litteris. an quidquam me aliud agere censes? * haud possem uiuere, nisi in litteris uiuerem: sed est earū etiam non satietas, sed quidam modus. à quibus cum discessi, * etsi minimū mihi est in cena, quod tu unū ξήτημα Dioni philosopho posuisti: tamen, quid potius faciam, prius, quam me dormitum conferam, non reperio. Audi reliqua. Infra Eutrapelum * Cyteris accubuit. in eo igitur, inquis, conuiuio Cicero ille, Quem adspectabant, cuius * ob os Graij ora obuertebant sua? nō mehercule susp icatus sum illam affore: sed tamen ne * Aristippus quidem ille Socraticus erubuit, cum esset obiectū, habere eum Laida: habeo, inquit, non habeor à Laide. græce hoc melius, tu, si uoles, interpretabere. me uero nihil istorum ne iuuenem quidem mouit unquam, ne nunc senem. conuiuio delector. ibi loquor aliquid, quod in * solum, ut dicitur: & genitum etiam in risus maximos transfero. an tu id melius, qui etiam philosophum irrideris· cum ille, si * quis quid quæreret, dixisset, cenam te quærere à * mane dixeris? ille Baro te putabat quæsiturum, unum calum esset, an innumerabilia. quid ad te? at hercule cena numquid ad te? ibi præsertim? Sic igitur uiuitur: quotidie aliquid legitur, aut scribitur: dein-*

aut posse, antiquus liber. sic locutus de or. l. 1.

etsi minime cenam curo. ludit in ambiguo sensu.

Eutrapeli amica. Plutarchus, & Seruius, Pli. l. 8. c. 16.

ob pro ad. Festus, Tusc. 3. & in Oratore.

de Aristippo & Laide uide Laercium in Aristippi uita, Athenæum l. 12. Clementē Alexand. Strom. 2. Gellium l. 1. c. 8. Lactantium l. 3. cap. 15. de nat. de l. 1. & Varro apud Nonium.

de or. l. 1. & 3.

à mane ad uesperam.

de, ne amicis nihil tribuamus, epulamur una non modo non contra legem, si ulla nunc lex est, sed etiam intra legem, & quidem aliquanto. quare nihil est., quod aduentum nostrum extimescas, non* multi cibi hospitem accipies, sed multi ioci. Vale.*

sumptuariam Cæsaris. ep. 26. l. 7. & 15. lib. 9.

minime edacē dixit. ep. 23.

CICERONIS

CICERONIS EPISTOLARVM, AD PLANCVM, ET Alios, Liber X.

ARGVMENTVM.

Inuehitur in Antonij immoderatam potentiam: & Plancum, transalpinam Galliam, quam ultimam Cicero Philippicarum lib. v. uocat, administrantem, hortatur, ut in rem p. omni cogitatione studióq; incumbat. postremo, agit gratias de Furnio honorifice tractato.

Cicero S. D. L. Munatio Planco, imp. cos. des.

IT ABFVI, *proficiscens in Graciam: &, postea quam de* * *medio cursu reip. sum uoce reuocatus, numquam per M. Antoniũ quietus fui: cuius tanta est nõ insolentia, (nam id quidem uulgare uitium est) sed immanitas, non modo ut uocem, sed ne uultũ quidem liberum possit ferre cuiusquam. itaq; mihi maxima cura est, non de mea quidem uita, cui satis feci uel ætate, uel factis, uel, si quid etiam hoc ad rem pertinet, gloria: sed me patria sollicitat, in primisque mi Plance exspectatio* * *consulatus tui: quæ ita longa est, ut optandum sit, ut possimus ad id tempus reip. spiritum ducere. quæ potest enim spes esse in ea rep. in qua hominis impotentissimi, atque intemperantissimi armis oppressa sunt omnia? & in qua nec senatus, nec populus uim habet ullam? nec leges*

uide. l. 3. de off. in extremo, & hic ep. 15. l. 12. & 19. ad M. Brutum.

erat enim Plancus consul designatus cum D. Bruto, ut Antonium, & Dolabellam sequerẽtur Hirtius & Pãsa, Hirtium, & Pansam Plancus & Brutus. ep. 14. lib. 4. Phil. lib. 5.

leges ullæ sunt, nec iudicia, nec omnino simulacrũ aliquod, aut uestigium ciuitatis? Sed, quando acta omnia mitti ad te arbitrabar nihil erat, quod singulis de rebus scriberem. Illud autem erat amoris
epist. 3. mei, quem à tua * pueritia susceptum non seruaui solum, sed etiam auxi monere te, atque hortari, ut in remp. omni cogitatione, curaq; incumberes. quæ
ad eum annum, quo eris cõsul. si * ad tuũ tempus perducitur, facilis gubernatio est: ut perducatur autem, magnæ tũ diligentiæ est, tum etiam fortunæ. sed & te aliquanto ante, ut spero, habebimus: &, præterquam quod reip. consulere debemus, tamen tuæ dignitati ita fauemus, ut omne nostrum consilium, studium, officium, operam, laborem, diligentiam ad amplitudinem tuam cõferamus. ita facilime & reip. quæ mihi carissima est, & amicitiæ nostræ, quam sanctissime nobis colendam puto, me intelligo satisfacturum.
Planci legatum. ep. 8. idem aliis ter- bis in ep. 10. lib. 3. & 1. lib. 10. ad Att & Phil. l. 11. & in Hortensio. * Furnium nostrum tanti à te fieri, quantum ipsius humanitas, & dignitas postulat, * nec miror, & gaudeo: téque hoc existimare uolo, quidquid in eum iudicij, officij q; contuleris, id ita me accipere, ut in me ipsum te putem contulisse. Vale.

ARG. Excusat se, quod in senatum ad agendum Planci caussam non uenerit, & officium suũ pollicetur in ijs rebus, quæ præsentiam suam requirere uidebuntur.

Cicero S. D. Planco imp. cos. des. 2

MEVM studium honori tuo pro necessitu-
ep. 2. lib. 12. dine nostra non defuisset. si aut * tuto in senatum, aut honeste uenire potuissem. sed nec sine periculo quis-

*lo quiſquam, libere de rep. ſentiens, uerſari poteſt in ſumma impunitate * gladiorum: nec noſtræ dignitatis uidetur eſſe, ibi ſententiam de rep. dicere, ubi me & melius, & propius audiant armati, quã ſenatores. quapropter in priuatis rebus nullum neq; officium, neque ſtudium meum deſiderabis: ne in publicis quidem, ſi quid erit, in quo me intereſſe neceſſe ſit, nunquam deero, ne cum periculo quidem meo, dignitati tuæ. in ijs autem rebus, quæ nihilo minus, ut ego abſim, confici poſſunt, peto à te, ut me rationem habere uelis & * ſalutis, & dignitatis meæ. Vale.*

propter Antonij conſulis arma. Phil. 2.

reſpondet ad illud, tuto, & honeſte,

ARG. Aucupatur beneuolentiam Planci partim laudibus, partim commemoratione ueteris amicitiæ: & hortatur, ut remp. ſuſcipiat, ueritus id, quod accidit, ne ſe cum Antonio coniungeret.

Cicero S. D. Planco imp. cos. des. 3

*CVM ipſum Furnium per ſe uidi libentiſſime, tum hoc libentius, quod illum audiens, te uidebar audire. nam & in re militari * uirtutem, & in adminiſtranda prouincia iuſticiam, et in omni genere prudentiam mihi tuam expoſuit: & præterea mihi non ignotam in conſuetudine, & familiaritate ſuauitatem tuam adiunxit, præterea ſummã erga ſe * liberalitatem. quæ omnia mihi iucunda, hoc extremum etiam gratum fuit. ego, Plance, neceſſitudinem conſtitutam habui cum domo ueſtra ante aliquanto, quam tu natus es: amorem autem erga te ab ineunte * pueritia tua, confirmata iam ætate familiaritatem, cum ſtudio meo, tum iudi-*

præfecti laudes, ut peritus militiæ, iuſtitiæ ſtudioſus, prudens in omni actione ſit.

humanitatẽ potius, quam largitionem, ſignificat, ut ep. 9. l. 1. & 9. l. 5.

epiſt. 1.

cio

lib.11.ep.15. dixit, eadem sententia Cæsarem honestum esse cupio.

cio tuo constitutam. his de caussis mirabiliter * faueo dignitati tuæ: quã mihi tecum statuo esse communem. Omnia summa consecutus es, uirtute duce, comite fortuna: eaq; es adeptus adolescens, multis inuidentibus, quos ingenio, industriaq; fregisti. nunc me, amantissimum tui, nemini cõcedentem, qui tibi uetustate necessitudinis potior possit esse, si audies: omnem tibi reliquæ uitæ dignitatem ex optimo reip. statu acquires. Scis profecto, (nihil enim te fugere potuit) fuisse quoddã tempus, cum homines existimarent, te nimis * seruire temporibus. quod ego quoq; existimarem, si te ea, quæ patiebare, probasse etiam arbitrarer. sed, cum intelligerem, quid sentires prudenter te * arbitrabar uidere, quid posses. nunc alia ratio est omnium rerum. tuum iudicium est, idq; liberum. consules designatus, optima ætate, summa eloquentia, maxima * orbitate reip. uirorum talium. incumbe, per deos immortales, in eam curam, & cogitationem, quæ tibi summam dignitatem, & gloriam afferat. unus autẽ est, hoc præsertim tempore, per tot annos rep. deuexata, reip. bene gerendæ cursus ad gloriam. Hæc amore magis impulsus scribenda ad te putaui, quam quod arbitrarer te monitis, & præceptis meis egere. sciebam enim, ex * ijsdem te hæc haurire fontibus, ex quibus ipse hauseram. quare modum faciam. hoc tantum significandum putaui, ut potius amorẽ tibi * ostenderem meũ, quam ostentarem prudentiam. Interea, quæ ad dignitatem

eodem modo locutus est l. 4. epist. 3.

quia fuerat C. Cęsaris amicus, ep. 23. et legatus, Cęsar l. 1. de bel. ci. & 5. de bel. Gal.

excusatio, quæ incitationi suim habet.

à necessitate, & reip. tempore.

ex ijs scilicet libris, quibus ad laudem præcepta traduntur.

testificari amorem, dixit. ep. 4. lib. 2.

tem tuam pertinere arbitrabor, ſtudioſe, diligenter q̃ curabo. Vale.

ARG. Agit gratias Ciceroni; quod eum ad ueriſsimæ gloriæ ſtudium cohortatus ſit; ſéq; in reip. poteſtate totum fore pollicetur.

Plancus S. D. Ciceroni. 4

*GRATISSIMAE mihi tuæ litteræ fuerunt, quas ex Furnij ſermone * te ſcripſiſſe animaduerti. ego autem præteriti temporis excuſationem affero, quod te profectum audieram, nec multo ante rediſſe ſciui, quam ex * epiſtola tua cognoui. nullum enim in te officium, ne minimum quidem, ſine maxima culpa uideor poſſe præterire. in quo tuendo habeo cauſſas plurimas, uel * paternæ neceſsitudinis, uel meæ à pueritia obſeruãtiæ, uel tui erga me mutui amoris. quare, mi Cicero, quod mea, tuaq̃ patitur ætas, perſuade tibi te unum eſſe, in quo ego colendo patriam mihi conſtituerim ſanctitatem. omnia igitur tua conſilia mihi non magis prudentiæ plena, quæ ſumma eſt, uidentur, quam fidelitatis, quã ego ex mea conſcientia * metior. Quare, ſi aut aliter ſentirem, certe admonitio tua me reprimere aut, ſi dubitarem, hortatio impellere poſſet, ut id ſequerer, quod tu optimũ putares. nunc uerò quid eſt, quod me in aliã partẽ trahere poſsit? quæcunq; in me bona ſunt, aut fortunæ beneficio tributa, aut meo labore parta, etſi à te propter amorẽ cariùs ſunt æſtimata, tamẽ uel inimiciſsimi iudicio tãta ſunt, ut, præter * bonã famam, nihil*

tua manu, cum alioqui amanuenſi uti ſoleres.

quę prima legitur in hoc lib.

cauſſę tres amoris. ideo dixit infra, ep. 6. Pro plurimis noſtris neceſsitudinibus.

de tuo animo ex meo iudico, ex animo meo tuum ſpecto.

quam adeptus fortaſſe nõ ſum; cum ea geſſerim Cæſare dominante.

*nihil deſiderare uideantur. Quare hoc unum tibi perſuade, quantum uiribus eniti, conſilio prouidere, auctoritate mouere potuero, hoc omne Reip. ſemper futurum. Non eſt ignotus mihi ſenſus tuus: neque ſi facultas, optabilis mihi quidem, tui præſentis eſſet, nunquam à tuis conſilijs diſcreparem: nec nunc committam, ut ullum meum factum reprehendere iure poſſis. Sum in exſpectatione omnium rerum, quid in Gallia * citeriore, quid in urbe Ianuario menſe * geratur, ut ſciam. interim maximam hic ſollicitudinem, curamq; ſuſtineo, ne inter aliena uitia hæ gentes noſtra mala ſuam putent occaſionem. quod ſi * proinde, ut ipſe mereor, mihi ſucceſſerit: certe & tibi, cui maxime cupio, & omnibus uiris bonis ſatisfaciam. Fac ualeas, meq; mutuo diligas.*

cui præerat D. Brutus.

à nouis conſulibus, qui Kal. Ian. magiſtratum ineunt.

& proinde, & perinde ueteres dicebãt, eadem ſignificatione. Tuſc. 1. & alibi.

ARG. Hic quoq; Plancum ad ſuſcipiendam, tuendam q; remp. gloriæ ſtimulis incitat.

Cicero S. D. Planco imp. cos. des. 5

*BINAS à te accepi litteras eodem exemplo: quod ipſum argumento mihi fuit diligentiæ tuæ. intellexi enim te laborare, ut ad me tuæ exſpectatiſſimæ litteræ perferrentur. ex quibus cepi fructum duplicem, mihiq; in comparatione difficilem ad iudicandum, amorẽm ne erga me tuum, an animum in remp. pluris æſtimandum putarem. eſt omnino patriæ caritas, meo quidem iudicio, maxima: ſed amor, uoluntatisq; coniunctio plus certe habet * ſuauitatis. itaque commemoratio tua paterna*

binas litteras, non duas, dici, &, duas epiſtolas, non binas, neſcire puto neminem.

uere; nõ tamen plus amoris. nã patria & parentibus, & liberis, non modo amicis in amore præfertur. itaq; lib. 1. de off. omnes, inquit, om-

*ternæ neceſsitudinis, beneuolentiæq; eius, quam erga me à pueritia contuliſſes, cæterarumq; rerum, quæ ad eam ſententiam pertinebant, incredibilem mihi lætitiam attulerat, rurſus declaratio animi tui, quem haberes de rep. quemq; habiturus eſſes, mihi erat iucundiſſima: eoq; maior erat hæc lætitia, quod ad illa ſuperiora accedebat. Itaque te non hortor ſolum, mi Plance, ſed plane etiam oro: quod feci ijs litteris, quibus tu humaniſſime reſpondiſti: ut tota mente, omniq; animi impetu in Remp. incumbas. nihil eſt, quod tibi maiori fructui, gloriæq; eſſe poſſit. NEC quidquam ex omnibus rebus humanis eſt præclarius, aut præſtantius, quam de rep. bene mereri. adhuc enim patitur tua ſumma humanitas, & ſapientia, me, quod ſentiam, libere dicere. Fortuna ſuffragante, uideris res maximas conſecutus. quod quamquam ſine * uirtute non potuiſſes: tamen ex maxima parte ea, quæ es adeptus, fortunæ, * temporibus q; tribuuntur. his temporibus difficillimis, reip. quidquid ſubueneris, id erit totum, & proprium tuum. incredibile eſt omnium ciuium, latronibus exceptis, odium in Antonium. magna ſpes in te, & in tuo exercitu, magna exſpectatio. cuius, per deos, * gratiæ, gloriæq; cauetẽ pus amittas. ſic moneo, ut filiũ: ſic faueo, ut mihi: ſic hortor, ut & pro patria, & amiciſſimũ. Vale.*

nium caritates una patria complectitur.

ſupra, ep. 3. uirtute duce, comite fortuna.

quod ea ob amicitiam Cæſaris uidearis aſſecutus. ep. ſeq.

quam, ſuſcepto reipub. patrocinio, inibis apud omnes bonos. idem infra. ep. 19.

ARG. Cum Plancus litteris ad ſenatum ſcriptis, pacem cum Antonio ſuaſiſſet, ſuadet Cicero, ut pacem armis potius, quam pactione, quærat, ut ſe, à ſocietate malorum ciuium aliquando ſeiungens, totum ad remp. transferat.

Cicero S. D. Planco imp. cos. des. 6

Planci legatus, Ciceronis studiosissimus. ep. xi. lib. 8. & 1. & 8. huius lib.

*QVAE locutus est Furnius * noster de animo tuo in remp. ea gratissima fuerunt senatui, populoq; R. probatissima. quæ autem recitatæ sunt litteræ in senatu, nequaquam consentire cum Furnij oratione uisæ sunt. pacis enim auctor eras: cum * collega tuus, uir clarissimus, à fœdissimis latronibus obsideretur: qui aut, positis armis, pacem petere debent: aut, si pugnantes eam postulant, uictoria pax, non pactione, parienda est, sed de pace litteræ uel * Lepidi, uel tuæ, quam in partem acceptæ sint, ex uiro optimo, fratre tuo, & C. Furnio poteris cognoscere. me autẽ impulit tui caritas, ut, quamquam nec tibi ipsi consilium deesset, & fratris, Furnijq; beneuolentia, fidelisq; prudẽtia tibi præsto esset futura, uellem tamen meæ quoq; auctoritatis pro * plurimis nostris necessitudinibus præceptum ad te aliquod peruenire. Crede igitur mihi, Plance, omnes, quos adhuc gradus dignitatis consecutus sis, (es autem adeptus * amplissimos) eos honorum uocabula habituros, nõ dignitatis insignia, nisi te cum libertate populi R. & cum senatus auctoritate coniunxeris. seiunge te, quæso, aliquando ab ijs, cum quibus te non tuum iudicium, sed temporum uincula coniunxerunt, * complures in perturbatione reipublicæ consules dicti: quorum nemo consularis habitus, nisi qui animo exstitit in remp. cõsulari. talem igitur te esse oportet, qui primum te ab impiorũ ciuium, tui dissimillimorum,*

D. Brutus, quẽ M. Antonius Mutinæ obsidebat.

postea quoque pacem suasit. uide litteras eius publice missas ep. 26. & 34.

res enumerat. ep. 14. lib. 4.

epist. 3. & 4.

argumentum à spe gloriæ ductum. consulem enim fieri, ita præclarum est, si cõsulare munus pro dignitate, ac salute reip. sustinetur.

societate

*societate seiungas: deinde te senatui, bonisq; omnibus auctorem, principem, ducem præbeas: postremo, ut pacem esse iudices non in armis positis, sed in abiecto armorũ, & seruitutis metu. hæc si & ages, & senties: tum eris non * modo consul, & consularis, sed magnus etiam consul, & consularis. sin aliter: tum in istis amplissimis nominibus honorum non modo * dignitas nulla erit, sed erit summa * deformitas. Hæc, impulsus beneuolentia, scripsi paullo seuerius: quæ tu in experiendo, ea ratione, quæ te digna est, uera esse cognosces. XIII. Kal. April.*

Phil. I. 8. & pro Balbo.

antitheta.

in Oratore.

ARG. Exponit, cur brevior sit hæc epistola, & cur studium suum in remp. serius patefecerit, suámq; dignitatem Ciceroni commendat.

Plancus imp. cos. des. Ciceroni S.D. 7

*PLVRA tibi de meis * consilijs scriberem, rationemq; omnium rerum redderem uerbosius, quo magis iudicares omnia me reip. præstitisse, quæ & tua exhortatione excepi, & mea affirmatione tibi recepi: (non minus enim à te probari, quam diligi, semper uolui: nec te magis in culpa defensorem mihi paraui, quam prædicatorem meritorum meorum esse uolui) sed breuiorem me duæ res faciunt: una, quod publicis litteris omnia sum persecutus: altera, quod M. Varisidium, equitem Romanum, familiarem meum, ad te ipsum transire iussi, ex quo omnia cognoscere posses. Non mediusfidius mediocri dolore afficiebar, cum alij occupare*

cur non statim post obitũ Cæsaris pro libertate arma ceperim.

*possessionem laudis uiderentur: sed usq; mihi temperaui, dum perducerem eo rem, ut dignum aliquid & * consulatu meo, & uestra exspectatione efficerem. quod spero, si me fortuna non fefellerit, me consecuturum. ut, maximo præsidio reip. nos fuisse, & nunc sentiant homines, & in posterum memoria teneant. A te peto, ut dignitati meæ suffrageris · &, quarum rerum spe ad laudem me uocasti, harum fructu in reliquum facias alacriorem. non minus posse te, quam uelle, exploratum mihi est. Fac ualeas, meq; mutuo diligas.*

quem gesturus erat biennio post, cum iam à Cæsare ad parthicum bellum ituro, designatus esset cũ D. Bruto. sed, ob ciuile bellũ, consulatum nõ nisi triennio post gessit.

ARG. Causas affert, quibus adductus non ita mature, ut homines exspectabant, defensorẽ se publicæ libertatis professus sit. déq; exercitu suo, & statu prouinciæ significat.

Plancus imp. cos. des. S.D. cos. prætrib. pl. S. P. P. L. Q. R. 8

*SI cui forte uideor, diutius & hominum exspectationem, & spem Reip. de mea uoluntate tenuisse suspensam · huic prius excusandum me esse arbitror, qui quam de insequenti officio quidquam ulli pollicendum. non enim præteritam culpã * uideri uolo redemisse, sed optimæ mentis cogitata iampridem, maturo tempore enunciare. Non me præteribat, in tanta sollicitudine hominum, & tam perturbato statu ciuitatis fructuosissimam esse professionem bonæ uoluntatis, magnosq; honores ex ea re complures consecutos uidebam. sed, * cum in eum casum me fortuna demisisset, ut aut, celeriter pollicẽdo, magna in spe ad proficiendum impedimenta opponerem · aut, si in eo mihi tempera-*

Vellei uerba sunt lib. 2. Plancus diu, quarum esset partium, secũ luctatus, se natui se litteris uenditans, mox eiusdem proditor. nunc, cũ remp. tuendam suscipio.

eum eo loco meæ res essent.

*temperauiſſem, maiores occaſiones ad opitulandũ haberem: expeditius iter communis ſalutis, quam meæ laudis, eſſe uolui. nam quis in ea fortuna, quæ mea eſt, & ab ea uita, quam in me cognitam hominibus arbitror, & cum ea ſpe, quam in manibus habeo, aut * ſordidum quidquam pati, aut pernicioſum concupiſcere poteſt? ſed aliquantum nobis temporis, & * magni laboris, & multæ impenſæ opus fuit, ut quæ Reip. bonisq; omnibus polliceremur, exitu præſtaremus · neq; ad auxilium patriæ nudi cum bona uolũtate, ſed cum facultatibus accederemus. cõfirmandus erat exercitus nobis, magnis ſæpe præmijs ſollicitatus · ut ab rep. potius moderata, quam ab uno infinita, ſperaret. confirmandæ complures ciuitates, quæ ſuperiore anno largitionibus, conceßionibusq; præmiorum erant obligatæ, ut & illa uana putarent, & eadem à melioribus auctoribus petenda exiſtimarent. eliciendæ etiam uoluntates reliquorum, qui finitimis prouincijs, exercitibusq; præfuerunt · ut potius cum pluribus ſocietatem defendendæ libertatis iniremus, quam cum paucioribus * funeſtam orbi terrarum uictoriam pareremus. muniendi uerò noſmetipſi fuimus, aucto exercitu, auxilijsq; multiplicatis · ut, cum præferremus ſenſus aperte, tum, etiam inuitis quibuſdã, ſciri, quid defenſuri eſſemus, non eſſet periculoſum. itaq; nunquam diſſitebor, multa me, * ut ad effectum horum conſiliorũ peruenirem, et ſimulaſſe inuitum, & diſſimulaſſe*

qualis ſeruitus eſt.

hoc neceſſe eſt referri ad illud, Opus fuit. non enim cum, Aliquantum, conſungi poteſt, ergo non recte in quibuſdam libris, Opus fuerunt. meus etiã liber, & duo Sigoniani habẽt, Fuit.

difficilior enim paucis victoria, quam multis.

ut hæc ad exilum cõſilia perducerem.

cum dolore quod, præmatura denunciatio boni ciuis imparati quam periculosa esset, ex casu * collegæ uidebam. quo nomine etiam C. Furnio legato, uiro forti, atque strénuo, plura etiam uerbo, quam scriptura, mandata dedimus: ut & tectius ad uos perferrentur, & nos essemus tutiores: quibusq; rebus & communem salutem muniri, & nos armari conueniret, præcepimus. ex quo intelligi potest, curam Reip. summæ defendendæ, iampridem apud nos excubare. nunc, cum deum benignitate ab omni re simus paratiores, non solum bene sperare de nobis homines, sed explorate iudicare uolumus. legiones habeo * quinque sub signis, & sua fide, uirtuteq; reip. coniunctißimas, et nostra liberalitate nobis obsequentes: prouinciam omnium ciuitatum consensu paratißimam, & summa contentione ad officia certantem: equitatus, auxiliorumq; tantas copias, quantas hæ gentes ad defendendam suam salutem, libertatemque conficere possunt. ipse ita sum animo paratus uel prouinciam tueri, uel ire quo Resp. uocet, uel tradere exercitum, auxilia, prouinciamq;, ut uel omnem impetum belli in me conuertere non recusem: si modo meo casu aut confirmare patriæ salutem, aut periculum morari possim. hæc si, iam * expeditis omnibus rebus, tranquilloq; statu ciuitatis, polliceor in damno meæ laudi: Reip. commodo lætabor. sin ad societatem integerrimorũ, et maximorum periculorum accedam: consilia mea æquis iudicibus ab obtrectatione inuidorum

D. Bruti; qui, nondum firmo exercitu munitus, præmature suam uoluntatem studiumq; erga remp. aperuerat. itaque Mutinæ obsessus à M. Antonio, & se ipsum, & remp. in discrimẽ adduxit.

quattuor memorat ep. 15.

Antonio ad Mutinam profligato. in quo discepture uidebatur omnis fortuna reip. infra ep. 10

inuidorũ defendenda commendo. mihi quidem ipſi fructus meritorum meorum in reip. incolumitate ſatis magnus eſt paratus. eos uero, qui, meam auctoritatem, & multo magis ueſtram fidem ſecuti, nec ulla ſpe decipi, nec ullo metu terreri potuerũt, ut commendatos uobis habeatis, petendũ uidetur. Vale.

ARG. Suum ſtudium erga remp præſefert; modeſte dignitatem ſuam commendat; quid egerit, quid acturus ſit, exponit; qualem ducat exercitum, ſignificat.

Plancus imp. cos. des. S. D. Ciceroni. 9

NIHIL *me tibi* * *temere ſcripſiſſe, aut te ceteris de me fruſtra recepiſſe, lætor. certe hoc maius habes teſtimonium amoris mei, quo maturius tibi, quam ceteris, conſilia mea uolui eſſe nota. in dies uero meritorum meorum fieri* *acceſſiones, peruidere te ſpero, cogniturum magis recipio. Quod ad me attinet, mi Cicero, (ita ab imminentibus malis reſp. me adiuuãte liberetur) ſic honores, præmiaq; ueſtra ſuſpicio, conferenda certe cum* *immortalitate, ut ſine his nihil de meo ſtudio, perſeuerãtiaq; ſim remiſſurus. niſi in multitudine optimorũ ciuium impetus animi mei fuerit ſingularis, & opera præcipua nihil ad meam dignitatem accedere uolo ſuffragatione ueſtra. concupiſco autẽ nihil mihi, cõtra quã ipſe pugno. ſed & * temporis, et rei te moderatorẽ facile patior eſſe. NIHIL aut ſero, aut exigue à patria ciui tributũ poteſt uideri. Exercitum ad VI. Kal. Maias Rhodanum tranſieci. magnis*

ſiquidẽ ea præſto; quæ ſum pollicitus,

eodem modo locutus eſt ep. 1. lib. 2.

quæ præſtare uidetur omnibus rebus.

tacite petit honorum acceſsiones. infra, ep. 17.

& quo tempore, & quibus honoribus ornandus ſit uobis ſimi

itineribus Vienna equites mille uia breuiore præmiſi. ipſe, ſi a Lepido non impediar, celeritate ſatis faciam: ſin autem in itinere meo ſe oppoſuerit, ad tempus conſilium capiam. copias adduco & *genere, & numero, & fidelitate firmiſſimas. Te ut diligas me, ſi mutuo te facturũ* ſcis. rogo. Vale.*

infra, ep. 24.

quæ tria in exercitu requirũtur. infra, ep. 16

pro, ſcis, in antiquo libro ſcriptum eſt, putas in omnibus autem, me, non, te.

ARG. Laudat Plancum de optima uoluntate ſtudioq; iuuandæ reip. præmioq; illum à ſenatu honorificentiſſima ſperare uult: operámq; in eo ſuam pollicetur; & hortatur, ut egregie pergat in reip. tuenda.

Cicero S. D. Planco imp. cos. des. 10

*ETSI ſatis ex Furnio noſtro cognoueram, quæ tua uoluntas, quod conſilium de rep. eſſet: tamen, lectis tuis litteris, *liquidius de toto ſenſu tuo iudicaui. quamobrem, quamquã in uno prælio omnis fortuna reip. diſceptat: quod quidem, cum hæc legeres, iam *decretum arbitrabar fore: tamen ipſa fama, quæ de tua uoluntate percrebuit, magnam es laudem conſecutus. itaque, ſi *conſulem Romæ habuiſſemus, declaratũ eſſet à ſenatu cum tuis magnis honoribus, quã gratus eſſet conatus, & apparatus tuus. cuius rei non modo non præteriit tempus, ſed ne *maturum quidem etiam nunc, meo quidem iudicio, fuit. IS ENIM denique honos mihi uideri ſolet, qui non propter ſpẽ futuri beneficij ſed propter magna merita claris uiris defertur, & datur. quare, ſit modo aliqua reſp. in qua honos elucere poſſit: omnibus, mihi crede, ampliſſimis honoribus abundabis. IS AVTEM, qui uere appellari poteſt honos, non * inuitamentum ad tempus, ſed per-*

ep. 27. lib. xi.

ad Mutinam, non, deliberatũ, ſed, confectum, Liu. l. 28. decernere pugnam. aberat uterque conſul, cum ad bellum contra Antonium exiſſent.

adhuc enim conatus tantum audiuntur; exſpectatur ipſa res.

tantũ enim uo-

*perpetuæ uirtutis est præmium. Quamobrem, mi Plance, incũbe toto pectore ad laudem: subueni patriæ: opitulare collegæ: omnium gentiũ consensum, & incredibilem conspirationem adiuua. me tuorum consiliorum adiutorem, dignitatis fautorem omnibus in rebus tibi amicissimum, fidelissimũq; cognosces. ad eas enim causſas, quibus inter nos amore sumus, officijs, *uetustate coniuncti, patriæ caritas accessit: ea q; effecit, ut tuam uitam anteferrem meæ. IV. Kal. Apr.*

Iuntatem Plancus ostenderat; ut, si quid ei tribueretur, inuitamentum, non præmium, uideretur.

noti enim alter alteri iamprídè sumus. sic etiam locutus est infra, ep. 22.

ARG. Gratias agit pro officijs, quæ in ipsum Cicero contulerat: & de suo studio erga remp. omnia pollicetur.

Plancus S. D. Ciceroni.

*IMMORTALES ago tibi gratias, agamq; dum uiuam: nam, relaturum me, affirmare non possum. tantis enim tuis officijs non uideor mihi *respondere posse: nisi forte, ut tu grauissime, disertissimeq; scripsisti, ita sensurus es, ut me referre gratiam putes, cum memoria tenebo. Si de filij tui *dignitate esset actum, amabilius certe nihil facere potuisses. Primæ tuæ sententiæ infinitis cumulatæ meritis, posteriores ad tempus arbitrium amicorum meorum compositæ, oratio assidua & perpetua de me, iurgia cum obtrectatoribus propter me notissima mihi sunt. nõ mediocris adhibenda mihi est cura, ut reip. me ciuẽ dignum tuis laudibus præstem, in amicitia tua memorem, atque gratum. Quod reliquum est, tuum munus *tuere, & me, si, quem esse uoluisti, eum exitu, rebusq; cognoscis,*

sic, immortaliter gaudeo, pro uehemẽtissime.

Cicero dixit, assequi merita, ep. 4. lib. 1.

sacerdotium uidetur significare; de quo in epistola ad M. Brutum.

quas mei defendendi, atque ornandi partes iã susceptisti, eas ne depone.

*defende, ac ſuſcipe. Cum Rhodanum copias transiecisſem, fratremq; cũ tribus millibus equitum præmisiſſem, ipſe iter ad Mutinã dirigerem · in itinere de prælio facto, Brutoq; & Mutina ol. ſidione liberatis audiui. animaduerti nullum aliũ receptum Antonium, reliquiasque, quæ cum eo eſſent, habere niſi in his partibus: duasq; ei ſpes eſſe propoſitas, unam Lepidi ipſius, alteram exercitus · quod quadã pars exercitus non minus*furioſa eſt, quam qui cũ Antonio fuerunt. equitatum reuocaui: ipſe in Allobrogibus conſtiti · ut proinde ad omnia paratus eſſem, ac res me moneret. ſi nudus huc ſe Antonius conferet · facile mihi uideor per me ſuſtinere poſſe, rémque publicam ex ueſtra ſententia adminiſtrare, quamuis ab exercitu Lepidi recipiatur. ſi uero copiarũ aliquid ſecũ adducet · et ſi decima legio*ueterana, quæ noſtra opera reuocata cũ reliquis eſt, ad eundem furorem redierit: tamen, ne quid detrimenti fiat, dabitur opera à me: idq; me præſtaturum ſpero, dum iſtinc copiæ transyciãtur, coniunctæq; nobiſcũ facilius perditos opprimant. Hoc tibi ſpondeo, mi Cicero, neque animum, neque diligentiam mihi defuturam. cupio mehercules* nullam reſiduam ſollicitudinem eſſe: ſed, ſi fuerit, nec animo, nec beneuolentiæ, nec patientiæ cuiuſquam pro uobis cedam. do quidem ego operam, ut etiam Lepidum ad huius rei ſocietatem incitem: omniáque ei* obſequia polliceor, ſi modo remp. reſpicere uolet. utor in hac re adiutoribus, interpretibusque fratre*

qui non eſſent erga remp. beneanimati, furioſi dicebantur, & inſani. infra eadem epiſtola.

cuius erat præcipua fortitudo. militauerat autem in Gallia cum Cæſare.

nullas eſſe belli reliquias, Antonio ad Mutinam fuſo.

omnibus in rebus me fore in ſua poteſtate. ep. 4. lib. 5.

*fratre meo, & Latereuſe, et Furnio noſtro, non me impedient * priuatæ offenſiones, quos minus pro reip. ſalute etiam cũ inimiciſſimo cõſentiam. quod ſi nihil profecero, nihilo minus maximo ſum animo: & * maiore fortaſſe cum mea gloria uobis ſatisfaciam. Fac ualeas, méque mutuo diligas.*

uide infra, ep. 15. 18. & 20.

quia gloriæ ſocium non habebo.

ARG. Significat, quam gratæ ſenatui fuerint eius litteræ de apparatu, ſtudióque defendendæ reip. quidq; ex eius litteris actũ ſit: & hortatur eum ad recuperandam libertatẽ.

Cicero S. D. Planco imp. cos. des. 12

*ETSI reip. cauſſa maxime gaudere debeo, tantum ei te præſidij, tantum opis attuliſſe * extremis pæne temporibus: tamen, ita te uictorem complectar rep. recuperata: ut magnam partem mihi lætitiæ tua dignitas affert, quam & eſſe iam, & futuram ampliſſimam intelligo. caue enim putes ullas litteras umquam gratiores, quam tuas, in ſenatu eſſe recitatas. idq; contigit tum * meritorum tuorũ in remp. eximia quadã magnitudine, tum uerborum, ſententiarumque grauitate. quod mihi quidem minime nouum: qui & te noſſem, & tuarum litterarum ad me miſſarum promiſſa meminiſſem: & haberẽ à Furnio noſtro tua penitus conſilia cognita: ſed ſenatui maiora uiſa ſunt, quam erant exſpectata: non quod uniquam de tua uoluntate dubitaſſet: ſed nec, quantum facere poſſes, nec, quo progredi uelles, exploratum ſatis habebat. itaque cum ad VII. id. April. mane mihi tuas*

cum ab interitu non longe abeſſet.

de quibus eas litteras loquebantur. infra, ep. 16. & 19.

tuas litteras M. Varisidius reddidisset, casq; legissem, incredibili gaudio sum elatus. cumq; magna multitudo optimorum uirorum, et ciuium me de domo deduceret, feci continuo omnes participes meæ uoluptatis. interim ad me uenit Munatius noster, ut consucuerat: & ego ei litteras tuas ostendi. nihil dum enim sciebat: nam ad me primum Varisidius: idq; sibi à te mandatum esse dicebat. paullo post idem mihi Munatius eas litteras legendas dedit, quas ipsi miseras, & eas, quas publice. placuit nobis, ut statim ad* Cornutum prætorem urb. litteras deferremus· qui q; cõsules * aberant, consulare munus sustinebat more maiorum. senatus est continuo conuocatus, frequensq; conuenit propter famam, atque exspectationem tuarum litterarum. recitatis litteris, oblata religio Cornuto est, pullariorum admonitu, non satis diligenter eum* auspicijs operam dedisse: idq; à nostro* collegio comprobatum est: itaque res dilata est in posterum. eo autem die magna mihi fuit pro tua dignitate contentio cum* Seruilio. qui cum gratia effecisset ut sua sententia prima pronunciaretur: frequens cum senatus reliquit, et in alia omnia discessit: meæq; sententiæ, quæ secũda pronunciata erat, cum frequens assentiretur senatus, rogatu Seruilij P.* Titius intercessit. res in posterum dilata. uenit paratus Seruilius, Ioui ipsi iniquus, cuius in* tẽplo res agebatur. hunc quemadmodũ fregerim, quantaq; contentione Titium intercessorem abiecerim,*

Planci cognatus. nã Plancus Munatiorum cognomen.

Sulpiciæ gentis.

absentibus consulibus prætorum prima dignitas. Phil. 14. in extremo.

auspicato enim senatus habebatur. augurum. ep. 4. lib. 15.

Isaurici filio, qui cõsulatum cũ Cæsare gesserat.

de hoc Titio Dio lib. 46.

senatus enim in tẽplis habebatur, & Iouis templum erat in Capitolio.

*terim, ex aliorum te litteris malo cognoscere: unũ hoc ex meis: senatus grauior, constantior, amicior tuis laudibus esse non potuit, quam tum fuit. nec uero tibi senatus amicior, quã cuncta ciuitas. mirabiliter enim populus R. uniuersus, & omnium generum, ordinumq; consensus ad liberandam remp. conspirauit. perge igitur, ut agis, nomenq; tuum commenda immortalitati: atque hæc omnia, quæ habent speciẽ gloriæ, collecta in anissimis splendoris insignibus contemne breuia, *fugacia, caduca existima. uerum DECVS in uirtute positũ est, quæ maxime illustratur magnis in remp. meritis. eam facultatẽ habes maximam: quã quando complexus es, tene & perfice ut ne minus resp. tibi quam tu reip. debeas. me tuæ dignitatis non modo fautorem, sed etiam amplificatorem cognosces. id tum reip. quæ mihi est mea * uita carior, tum nostræ necessitudini debere me iudico. * Atq; in his curis, quas contuli ad dignitatem tuam, cepi magnã uoluptatem, quod bene cognitam mihi T.* Munatij prudentiam, et fidem, magis etiam perspexi in eius incredibili erga te beneuolentia, et diligentia. III. id. April. Vale.*

uide scholia.

Phil. 13. idem fere alijs uerbis ep. 24. l. 9. in extremo. cum neque hic, neque supra fratrem appellet; suspicor cognatũ potius, quam fratrem esse L. Planci. etsi non me præterit, T. Munatium, L. Planci oratoris fratrẽ, à Pedia no nominari.

ARG. Scribit de S. C. in suam sententiam facto, ad augendam Planci dignitatem; hortaturque, ut Antoniani belli reliquias conficiat.

Cicero S. D. Planco imp. cos. des. 13

VT primum potestas data est augendæ dignitatis tuæ, nihil prætermisi in te ornando, quod positum

*situm esset aut in præmio uirtutis, aut in honore uerborum. id ex ipso S. C. poteris cognoscere: ita enim est perscriptum, ut à me de scripto dicta sententia est: quam senatus frequens secutus est summo studio. magnoq; consensu. Ego, quamquam ex tuis litteris, quas mihi misisti, perspexeram te magis iudicio bonorum, quam * insignibus gloriæ delectari · tamen considerandum nobis existimaui, etiam si tu nihil postulares, quantum tibi à Rep. deberetur. tu * contexes extrema cum primis. qui enim M. Antonium oppresserit, is bellum confecerit. itaque Homerus non Aiacem, nec Achillem, sed Vlissem appellauit πτολιπόρθιον. Vale.*

honoribus à senatu decretis.

Id est, bellũ iam magna ex parte à cõsulibus profligatum, ipse conficies infra, ep. 19. & 20.

Iliad *l.*

ARG. Laudat Plancum de subsidio reip. ferendo; & hortatur, ut Antonium ad Mutinam fusum persequatur, ac perdat.

Cicero S. D. Planco, imp. cos. des. 14

Mutinẽsem, Antonio fugato.

*O GRATAM famam biduo ante * uictoriam, de subsidio tuo, de studio, de celeritate, de copijs. atqui etiam hostibus fusis, spes omnis in te est, fugisse enim ex prælio Mutinensi dicuntur notissimi latronum duces. EST autem non minus gratum extrema delere, quam prima depellere. equidem exspectabam iam tuas litteras, idq; cum multis: sperabamq; etiam Lepidum, Reip. temporibus * admonitum, tecum & Reip. satis esse facturum. In illam igitur curam incumbe, mi Plance, ut ne qua scintilla tæterrimi belli relinquatur. quod si erit factum, & remp. diuino beneficio affeceris & ipse*

præsenti periculo: quo boni ciues ad opem patriæ ferendam impelluntur.

ipſe aternam gloriã conſequere. III. Id. Maÿ. Vale.

ARG. Nunciat, quid ad opprimendum Antonium paret.

Plancus S. D. imp. Ciceroni. 15

HIS litteris ſcriptis, quæ poſtea accidiſſent, ſcire te, ad remp. putaui pertinere. * *Sedulitas mea, ut ſpero, & mihi, & reip. tulit fructum. namq; aſſiduis internuntijs cum Lepido egi, ut omiſſa omni contentione,* * *reconciliataq; uoluntate noſtrã, communi conſilio reip. ſuccurreret: ſe, liberos, urbem pluris, quam unum perditum,* * *abiectumq; latronem, putaret: obſequioq; meo, ſi ita faceret, ad omnes res abuteretur. profeci itaq; per Laterenſem internuntium. fidem mihi dedit, ſe Antonium, ſi prohibere ſua prouincia non potuiſſet, bello perſecuturum: me, ut uenirem, copiasq; cõiungerem, rogauit, eoq; magis, quod et Antonius ab* * *equitatu firmus eſſe dicebatur, & Lepidus ne mediocrem quidem equitatum habebat: nam etiam ex paucitate eius, non multis ante diebus, decem, qui optimi fuerãt, ad me tranſierunt. Quibus rebus ego cognitis, cunctatus non ſum in* * *curſu bonorum conſiliorum Lepidum adiuuandum putaui. aduentus meus quid profecturus eſſet, uidi: uel quod equitatu meo perſequi, atq; opprimere equitatũ eius poſſem: uel quod exercitus Lepidi eam partem, quæ* * *corrupta eſt, & ab rep. alienata & corrigere, & coercere præſentia mei exercitus poſſem. itaque in Iſara, flumine* * *maximo, quod in finibus eſt Allobrogũ, porte uno die facto exercitũ ad IV. Id. Maÿ traduxi.*

infra, ep. 20.

ſuprà, ep. 2. & infra, ep. 18. & 21.

quia iã prælio Mutinenſi fractus erat Antonius.

ep. 33. lib. 10. & 10. lib. xi.

dum Lepidus bene de rep. ſentiret.

infra, ep. 21.

Plinius Iſaram Rhodano coniungi, l. 3. c. 4.

traduxi, cum uerò mihi nunciatum esset, L. Antonium, præmissum cum equitibus, & cohortibus, ad Forum Iulij uenisse: fratrẽ cum equitum quattuor millibus, ut occurreret ei, misi ad pridie id. Maij: ipse maximis itineribus cum quattuor legionibus expeditis, & reliquo equitatu subsequar. si nos mediocris modo fortuna reip. adiuuerit: et audaciæ perditorũ, & nostræ sollicitudinis hic finem reperiemus. quod si latro, præcognito nostro aduentu, rursus in Italiam se recipere cœperit: * Bruti erit officium occurrere ei: cui scio nec consilium, nec animum defuturũ. ego tamen, si id acciderit, fratrem cum equitatu mittam, qui sequatur, Italiam à uastatione defendat. Fac ualeas, meq; mutuo diligas.*

quinque nominantur ep. 8. huius libri, quattuor ep. 13. l. 11.

Decimi Bruti, Galliæ cisalpinæ præfecti.

ARG. Gratissimas fuisse Planci litteras, maximeq; opportunas significat, eiq; auctor est, ut in rebus tã subitis consilium senatus ne exspectet, ipse à sese consilium capiat.

Cicero S. D. Planco. 16

*NIHIL post hominum memoriam gloriosius, nihil gratius, ne tempore quidem ipso opportunius accidere uidi, quam tuas, Plance, litteras. redditæ sunt enim, frequenti senatu, Cornuto, cum is frigidas sane, & inconstantes recitasset litteras Lepidi. sub eas statim recitatæ sunt tuæ, non sine magnis quidem clamoribus. cum * rebus enim ipsis essent, & studijs, beneficijsq; in remp. gratissimis uerbis, et sententijs. flagitare senatus instituit Cornutum, ut referret statim de tuis litteris. ille se consi-*

quoad meminisse homines possunt.

uide eandẽ sententiam supra, ep. 12. & infra ep. 19.

*considerare ait uelle. cum ei magnum conuicium fieret cuncto à senatu, quinq; * tribuni pl. retulerunt. Seruilius rogatus rem distulit. ego eam sententiam dixi, cui sunt assensi ad unum. ea quæ fuerit, ex S. C. cognosces. Tu quamquam consilio non eges, uel abundas potius, tamen hoc animo esse debes, ut nihil huc reijcias, né ue in rebus tam subitis, tamq; * angustis à senatu consilium petendum putes. ipse tibi sis senatus. quocumque te ratio Reip. ducet, sequare. cures, ut ante factum aliquid à te egregium audiamus, quam futurum putarimus. Illud tibi promitto, quidquid erit à te factum, id senatum, non modo ut fideliter, sed etiam ut sapienter factum, comprobaturum. Vale.*

aduerte etiam tribunos pl. ius referendi ad senatũ habuisse. qua de re Gellius l. 14. cap. 7.

spatium negantibus mittendi ad senatum.

ARG. Præsentẽ belli statum describit, cum excusatione fratris à se dimissi, & commendatione suæ dignitatis.

Plancus imp. S. D. Ciceroni. 17

*ANTONIVS idibus Maij ad Forum Iulij cum primus copijs uenit. Ventidius bidui spatio abest ab eo. Lepidus ad forum Voconij castra habet: qui locus à * Foro Iulij quattuor & uiginti millia passuum abest: ibiq; me exspectare constituit, quemadmodum ipse mihi scripsit. quod si omnia mihi * integra & ipse, & fortuna seruauerit: recipio uobis, celeriter me negotium ex sententia confecturum. Fratrem meum, assiduis laboribus, * concursationibusq; confectum, grauiter se habuisse, antea tibi scripsit. sed tamen, cum primum posse ingredi cœpit: non magis sibi, quam reip. con-*

ep. 18. 33. & 34. & ep. 10. l. 11.

urbe Galliæ Narbonensis. Mela lib. 2.

nisi quid ab ipso peccatũ sit.

ut qui equitum turmis præfuerit, supra, ep. 15.

*ualuisse se existimans, ad omnia pericula princeps esse non recusabat. sed ego eum non solum hortatus sum, uerum etiam coegi isto proficisci: quod illa ualetudine magis conficere se, quam me tueri posset in castris: & quod acerbissimo * interitu consulum Remp. nudatam, tali ciue prætore in urbanis officijs indigere existimabam. quod si quis uestrûm non probabit mihi prudentiam in consilio defuisse sciat, non illi erga patriam fidelitatem. Lepidus tandem, quod ego desiderabam, fecit, ut Apellam ad me mitteret, quo obside * fide illius, & societatis in Rep. administranda uterer. studium in ea re suum mihi L. Gellius de tribus fratribus, * Segauiano probauit: quo ego interprete nouissime ad Lepidum sum usus. amicum eum Reip. cognoscere uideor: libenterq; ei sum testimonio, & omnibus ero, qui bene merentur. Fac ualeas, meq; mutuo diligas: dignitatemq; meã, si * mereor, tuearis, sicut adhuc singulari cum beneuolentia fecisti. Vale.*

Hirtij & Pansæ, qui Mutinensi pugna perierãt infra, ep. 33.

fide pro fidei, ut die pro diei. Gell. l. 9. c. 14. uide scholia.

epist. 9.

ARG. Narrat. quibus de caussis ad Lepidũ proficiscatur.

Plancus S. D. Ciceroni. 18

*QVID in animo habuerim, cum * Læuus, Neruaq; discesserunt à me, & ex litteris, quas eis dedi, & ex ipsis cognoscere potuisti, qui omnibus rebus, consilijs q; meis * interfuerunt. Accidit mihi, quod homini * pudenti, & cupido satisfaciendi Reip. bonis q; omnibus accidere solet ut cõsilium sequerer periculosum magis, dum me probarem, quam tutum, quod habere posset obtrectationem: itaq;*

infra, ep. 21.

epist. 6. lib. 1. qui timet infamiam, ep. 23.

itaque, post discessum * legatorum, cum binis continuis litteris & Lepidus me, ut uenirem, rogaret & Laterensis multo etiam magis, prope implorans, obtestaretur, non ullam rem aliam extimescens, quam eandem, quæ mihi quoque facit timorem, * uarietatem, atque infidelitatem exercitus eius: non dubitandum putaui, quin succurrerem, méque communi periculo offerrem. sciebam enim: & cautius illud erat consilium, exspectare me ad Isaram, dum Brutus transiiceret exercitũ, et cum collega consentiente, sicut * milites faciunt, hostibus obuiã ire. tamen, si quid Lepidus bene sentiens detrimenti cepisset, hoc omne assignatum iri aut pertinacia meæ, aut, timori uidebam: si aut hominem * offensum mihi, coniunctũ cum rep. non subleuassem: aut ipse à certamine belli tam necessarij me remouissem. itaq; potius periclitari uolui, si possem mea præsentia & Lepidum tueri, & exercitũ facere meliorem, quã nimis cautus uideri. sollicitiorem certe hominem * nõ suis contractis neminẽ puto fuisse. nam quæ res nullam habebat dubitationem: si exercitus Lepidi absit, ea nunc magnã affert sollicitudinem, magnumq; habet casum. mihi enim si cõtigisset, ut prior occurrerem Antonio: nõ mehercule horam constitisset: tantum ego & mihi confido, & sic perculsas illius copias, Ventidijq; mulionis castra despicio. sed nõ possum nõ exhorrescere, si quid intra cutẽ subest uulneris, quod prius * nocere potest, quã sciri, curariq; possit. sed certe, nisi

Læui, & Nerua.

infra, ep. 23.

uide quæ scripsit ipse Lepidus infra, ep. 35.

milites enim pari gradu simul contra hostes eunt.

supra, ep. 11. & 15. & infra, ep. 20.

nulla sua culpa, ex ijs, quæ ipse non contraxit. sic ad Q. fr. l. 1. ep. 1.

de Lepidi fide non prorsus bene sperat. supra, ep. 13, & 14.

*nisi uno loco metaremur, magnum periculum ipse Lepidus, magnum ea pars exercitus adiret, quæ bene de Rep. sentit. magnam etiam perditi hostes acceßionem sibi feciſſent, ſi quas copias à Lepido abſtraxiſſent. quæ ſi aduentus meus repreſſerit· agam gratias fortunæ, conſtantiæq; meæ, quæ me ad hanc experientiam excitauit. itaque ad XII. Kal. Iun. ab *Iſara caſtra moui: pontem tamen, quem in Iſara feceram, caſtellis duobus ad capita poſitis, reliqui· præſidiaq; ibi firma poſui· ut ueni-enti *Bruto, exercituiq; eius ſine mora tranſitus eſſet paratus. ipſe, ut ſpero, diebus octo, quibus has litteras dabam, cum Lepidi copijs me coniungam. Vale.*

ep. 21. lib. 10. & 13. lib. 11.

collegæ. ep. 8. 20. & 22.

ARG. Officium Planci in actione gratiarum ſibi fuiſſe gratiſsimum fatetur: hortatuſque, ut ad exſtinguendas belli reliquias omni ſtudio incumbat.

Cicero S. D. Planco imp. 19.

tribus modis erga bene meritos officio fungimur, gratiarũ actione, re ipſa, animo.

*QVAMQVAM *gratiarum actionem à te non deſiderabam, cum te re ipſa, atque animo ſcirem eſſe gratiſsimum: tamen (fatendum eſt enim) fuit ea mihi periucunda. ſic enim uidi, quaſi ea quæ oculis cernũtur, me à te amari. dices, Quid antea? Semper quidem, ſed numquam illuſtrius. Litteræ tuæ mirabiliter gratæ ſunt ſenatui cũ rebus ipſis, quæ erant grauiſsimæ, et maximæ, fortiſsimi animi, ſummiq; conſilij, tum etiam *grauitate ſententiarũ, atq; uerborum. ſed mi Plance, incumbe, ut belli extrema perficias. in hoc erit ſumma*

uide eandẽ ſententiam ſupra, ep. 12.

*ma & gratia, & gloria. cupio omnia Reip. cauſſa: ſed mehercule, in ea conſeruanda iam * defatigatus, non multo plus faueo patriæ, quam tuæ * gloriæ: cuius maximam facultatem tibi dij immortales, ut ſpero, dedere: quam complectere, obſecro. qui enim Antonium * oppreſſerit, is hoc tæterrimum bellum, periculoſiſſimumq; confecerit. Vale.*

de animo dicit, feſſus autem de corpore, ſcribit Fronto. ſupra, ep. 5.

ſupra, ep. 14.

ARG. Petit, ut de Lepidi fide ſignificet, utrum à Rep. ſit, an ſe cum Antonio coniunxerit; & hortatur ad belli reliquias opprimendas.

Cicero S. D. Planco. 20

*IT A erant omnia, quæ iſtinc afferebantur, incerta, ut, quid ad te ſcriberem, nõ occurreret. modo enim, quæ * uellemus, de Lepido, modo contra nuntiabantur. de te tamen conſtans fama, nec decipi poſſe, nec uinci. quorum alterius fortuna partem habet quandam · alterum proprium eſt prudentiæ tuæ. ſed accepi litteras à * collega tuo, datas idibus Maij: in quibus erat, te ad ſe ſcripſiſſe, à Lepido non recepi Antonium. quod erit certius, ſi tu ad idem ſcripſeris. ſed minus audes fortaſſe propter inanem lætitiam * litterarum ſuperiorum. uerum ut errare, mi Plance, potuiſti: (quis enim id effugerit?) ſic, decipi te non potuiſſe, quis non uidet? nunc uero etiam erroris cauſſa ſublata eſt. culpa enim illa, BIS ad eundem, uulgari reprehenſa prouerbio eſt. ſin, ut ſcripſiſti ad collegã, ita ſeres habet: omni cura * liberati ſumus, nec tamen erimus prius, quã, ita eſſe, tu nos feceris certiores.*

ab eo non recipi Antonium.

D. Bruto. ſupra ep. 8. & 18.

cum ſcripſit, Sedulitas mea reip. tulit fructum. ſupra, ep. 15.

ſic ep. 7. lib. 3.

tuas litteras M. Varisidius reddidisset, casq; legissem, incredibili gaudio sum elatus. cumq; magna multitudo optimorum uirorum, et ciuium me de domo deduceret, feci continuo omnes participes meæ uoluptatis. interim ad me uenit Munatius noster, ut consucuerat: & ego ei litteras tuas ostendi. nihil dum enim sciebat: nam ad me primum Varisidius: idq; sibi à te mandatum esse dicebat. paullo post idem mihi Munatius eas litteras legendas dedit, quas ipsi miseras, & eas, quas publice. placuit nobis, ut statim ad* Cornutum prætorem urb. litteras deferremus· qui q; cõsules * aberant, consulare munus sustinebat more maiorum. senatus est continuo conuocatus, frequensq; conuenit propter famam, atque exspectationem tuarum litterarum. recitatis litteris, oblata religio Cornuto est, pullariorum admonitu, non satis diligenter eum* auspicijs operam dedisse: idq; à nostro* collegio comprobatum est: itaque res dilata est in posterum. eo autem die magna mihi fuit pro tua dignitate contentio cum* Seruilio. qui cum gratia effecisset ut sua sententia prima pronunciaretur: frequens eum senatus reliquit, et in alia omnia discessit: meæq; sententiæ, quæ secũda pronunciata erat, cum frequens assentiretur senatus, rogatu Seruilij P.* Titius intercessit. res in posterum dilata. uenit paratus Seruilius, Ioui ipsi iniquus, cuius in* tẽplo res agebatur. hunc quemadmodũ fregerim, quantaq; contentione Titium intercessorem abiecerim,

Planci cognatus. nã Plancus Munatiorum cognomen.

Sulpiciæ gentis.

absentibus consulibus prætorum prima dignitas. Phil. 14. in extremo.

auspicato enim senatus habebatur.

augurum. ep. 4. lib. 15.

Isaurici filio, qui cõsulatum cũ Cæsare gesserat.

de hoc Titio Dio lib. 46.

senatus enim in tẽplis habebatur, & Iouis templum erat in Capitolio.

*cerim, ex aliorum te litteris malo cognoscere: unũ hoc ex meis: senatus grauior, constantior, amicior tuis laudibus esse non potuit, quam tum fuit. nec uero tibi senatus amicior, quã cuncta ciuitas. mirabiliter enim populus R. uniuersus, & omnium generum, ordinumq; consensus ad liberandam remp. conspirauit. perge igitur, ut agis, nomenq; tuum commenda immortalitati: atque hæc omnia, quæ habent speciẽ gloriæ, collecta inanissimis splendoris insignibus contemne breuia, *fugacia, caduca existima. uerum DECVS in uirtute positũ est, quæ maxime illustratur magnis in remp. meritis. eam facultatẽ habes maximam: quã quando complexus es, tene & perfice ut ne minus resp. tibi quam tu reip. debeas. me tuæ dignitatis non modo fautorem, sed etiam amplificatorem cognosces. id tum reip. quæ mihi est mea* uita carior, tum nostræ necessitudini debere me iudico. * Atq; in his curis, quas contuli ad dignitatem tuam, cepi magnã uoluptatem, quod bene cognitam mihi T.* Munatij prudentiam, et fidem, magis etiam perspexi in eius incredibili erga te beneuolentia, et diligentia. III. id. April. Vale.*

uide scholia.

Phil. 13.

idem fere alijs uerbis ep. 24. l. 9. in extremo. cum neque hic, neque supra fratrem appellet; suspicor cognatũ potius, quam fratrem esse L. Planci. etsi nonme præterit, T. Munatium, L. Planci oratoris fratrẽ, à Pedia no nominari.

ARG. Scribit de S. C. in suam sententiam facto, ad augendam Planci dignitatem; hortaturque, ut Antoniani belli reliquias conficiat.

Cicero S. D. Planco imp. cos. des. 13

VT primum potestas data est augendæ dignitatis tuæ, nihil prætermisi in te ornando, quod positum

situm esset aut in præmio uirtutis, aut in honore uerborum. id ex ipso S.C. poteris cognoscere: ita enim est perscriptum, ut à me de scripto dicta sententia est: quam senatus frequens secutus est summo studio. magnoq; consensu. Ego, quamquam ex tuis litteris, quas mihi misisti, perspexeram tema-

honoribus à senatu decretis.

*gis iudicio bonorum, quam * insignibus gloriæ delectari · tamen considerandum nobis existimaui, etiam si tu nihil postulares, quantum tibi à Rep. deberetur. tu * contexes extrema cum primis. qui enim M. Antonium oppresserit, is bellum confecerit. itaque Homerus non Aiacem, nec Achillem, sed Vlissem appellauit πολυμήχανον. Vale.*

id est, bellũ iam magna ex parte à cõsulibus profligatum, ipse conficies infra, ep. 19. & 20. Iliad ℓ.

ARG. Laudat Plancum de subsidio reip. ferendo; & hortatur, ut Antonium ad Mutinam fusum persequatur, ac perdat.

Cicero S. D. Planco, imp. cos. des. 14

Mutinẽsem, Antonio fugato.

*O GRATAM famam biduo ante * victoriam, de subsidio tuo, de studio, de celeritate, de copijs. atqui etiam hostibus fusis, spes omnis in te est, fugisse enim ex prælio Mutinensi dicuntur notissimi latronum duces. EST autem non minus gratum extrema delere, quam prima depellere. equidem exspectabam iam tuas litteras, idq; cum multis: sperabamq; etiam Lepidum, Reip. temporibus*

præsenti periculo: quo boni ciues ad opem patriæ ferendam impelluntur.

admonitum, tecum & Reip. satis esse facturum. In illam igitur curam incumbe, mi Plance, ut ne qua scintilla tæterrimi belli relinquatur. quod si erit factum, & remp. diuino beneficio affeceris & ipse

ipse æternam gloriã consequere. III. Id. Maij. Vale.

ARG. Nunciat, quid ad opprimendum Antonium paret.

Plancus S. D. imp. Ciceroni. 15

HIS litteris scriptis, quæ postea accidissent, scire te, ad remp. putaui pertinere. * *Sedulitas mea, ut spero, & mihi, & reip. tulit fructum. namq; assiduis internuntijs cum Lepido egi, ut omissa omni contentione,* * *reconciliataq; uoluntate nostra, communi consilio reip. succurreret: se, liberos, urbem pluris, quam unum perditum,* * *abiectumq; latronem, putaret: obsequioq; meo, si ita faceret, ad omnes res abuteretur. profecit itaq; per Laterensem internuntium. fidem mihi dedit, se Antonium, si prohibere sua prouincia non potuisset, bello persecuturum: me, ut uenirem, copiasq; cõiungerem, rogauit, eoq; magis, quod et Antonius ab* * *equitatu firmus esse dicebatur, & Lepidus ne mediocrem quidem equitatum habebat: nam etiam ex paucitate eius, non multis ante diebus, decem, qui optimi fuerãt, ad me transierunt. Quibus rebus ego cognitis, cunctatus non sum in* * *cursu bonorum consiliorum Lepidum adiuuandum putaui. aduentus meus quid profecturus esset, uidi: uel quod equitatu meo persequi, atq; opprimere equitatũ eius possem: uel quod exercitus Lepidi eam partem, quæ* * *corrupta est, & ab rep. alienata & corrigere, & coercere præsentia mei exercitus possem. itaque in Isara, flumine* * *maximo, quod in finibus est Allobrogũ, porte uno die facto exercitũ ad IV. Id. Maij traduxi.*

infra, ep. 20.

supra, ep. 2. & infra, ep. 18. & 21.

quia in prælio Mutinensi fractus erat Antonius.

ep. 33. lib. 10. & 10. lib. xi.

dum Lepidus bene de rep. sentiret.

infra, ep. 21.

Plinius Isaram Rhodano comparat, l. 3. c. 4.

traduxi, cum uerò mihi nunciatum esset, L. Antonium, præmissum cum equitibus, & cohortibus, ad Forum Iulij uenisse: fratrẽ cum equitum quattuor millibus, ut occurreret ei, misi ad pridie id. Maij: ipse maximis itineribus cum quattuor legionibus expeditis, & reliquo equitatu subsequar. si nos mediocris modo fortuna reip. adiuuerit: et audaciæ perditorũ, & nostræ sollicitudinis hic finem reperiemus. quod si latro, præcognito nostro aduentu, rursus in Italiam se recipere cœperit: *Bruti erit officium occurrere ei: cui scio nec consilium, nec animum defuturũ. ego tamen, si id acciderit, fratrem cum equitatu mittam, qui sequatur, Italiam à uastatione defendat. Fac ualeas, meq; mutuo diligas.*

quinque nominantur ep. 8. huius libri, quattuor ep. 13. l. 11.

Decimi Bruti, Galliæ cisalpinæ præfecti.

ARG. Gratissimas fuisse Planci litteras, maximeq; opportunas significat, eiq; auctor est, ut in rebus tã subitis consilium senatus ne exspectet, ipse à sese consilium capiat.

Cicero S. D. Planco. 16

NIHIL post hominum memoriam glorioſius, nihil gratius, ne tempore quidem ipso opportunius accidere uidi, quam tuas, Plance, litteras. reddita sunt enim, frequenti senatu, Cornuto, cum is frigidas sane, & inconstantes recitasset litteras Lepidi. sub eas statim recitatæ sunt tuæ, non sine magnis quidem clamoribus. cum rebus enim ipsis essent, & studijs, beneficijsq; in remp. gratissimis uerbis, et sententijs. flagitare senatus instituit Cornutum, ut referret statim de tuis litteris. ille se conside-*

quoad meminisse homines possunt.

uide eandẽ sententiam supra, ep. 12. & infra ep. 19.

*consíderare ait uelle. cum ei magnum conuicium fieret cuncto à senatu, quinq; * tribuni pl. retulerunt. Seruilius rogatus rem distulit. ego eam sententiam dixi, cui sunt assensi ad unum. ea quæ fuerit, ex S. C. cognosces. Tu quamquam consilio non eges, uel abundas potius, tamen hoc animo esse debes, ut nihil huc reijcias, né ue in rebus tam subitis, tamq; * angustis à senatu consilium petendum putes. ipse tibi sis senatus. quocumque te ratio Reip. ducet, sequare. cures, ut ante factum aliquid à te egregium audiamus, quam futurum putarimus. Illud tibi promitto, quidquid erit à te factum, id senatum, non modo ut fideliter, sed etiam ut sapienter factum, comprobaturum. Vale.*

aduerte etiam tribunos pl. ius referendi ad senatū habuisse. qua de re Gellius l. 14. cap. 7.

spatium negantibus mittendi ad senatum.

ARG. Præsentē belli statum describit, cum excusatione fratris à se dimissi, & commendatione suæ dignitatis.

Plancus imp. S. D. Ciceroni. 17

*ANTONIVS idibus Maij ad Forum Iulij cum primus copijs uenit. Ventidius bidui spatio abest ab eo. Lepidus ad forum Voconij castra habet: qui locus à * Foro Iulij quattuor & uiginti millia passuum abest: ibiq; me expectare constituit, quemadmodum ipse mihi scripsit. quod si omnia mihi * integra & ipse, & fortuna seruauerit: recipio uobis, celeriter me negotium ex sententia confecturum. Fratrem meum, assiduis laboribus, * concursationibusq; confectum, grauiter se habuisse, antea tibi scripsit. sed tamen, cum primum posse ingredi cœpit: non magis sibi, quam reip. con-*

ep. 18. 33. & 34. & ep. 10. l. 11.

urbe Galliæ Narbonensis. Mela lib. 2.

nisi quid ab ipso peccatū sit.

ut qui equitum turmis præfuisset, supra, ep. 15.

ualuisse

*ualuisse se existimans, ad omnia pericula princeps esse non recusabat. sed ego eum non solum hortatus sum, uerum etiam coegi isto proficisci: quod illa ualetudine magis conficere se, quam me tueri posset in castris: & quod acerbissimo * interitu consulum Remp. nudatam, tali ciue praetore in urbanis officijs indigere existimabam. quod si quis uestrûm non probabit mihi prudentiam in consilio defuisse sciat, non illi erga patriam fidelitatem. Lepidus tandem, quod ego desiderabam, fecit, ut Apellam ad me mitteret, quo obside * fide illius, & societatis in Rep. administranda uterer. studium in ea re suum mihi L. Gellius de tribus fratribus, * Segauiano probauit: quo ego interprete nouissime ad Lepidum sum usus. amicum eum Reip. cognoscere uideor: libenterq; ei sum testimonio, & omnibus ero, qui bene merentur. Fac ualeas, meq; mutuo diligas dignitatemq; meã, si * mereor, tuearis, sicut adhuc singulari cum beneuolentia feci sti. Vale.*

Hirtij & Pansæ, qui Mutinensi pugna perierãt infra, ep. 33.

fide pro fidei, ut die pro diei. Gell. l. 9. c. 14. uide scholia.

epist. 9.

ARG. Narrat. quibus de causis ad Lepidũ proficiscatur.

Plancus S. D. Ciceroni. 18

*QVID in animo habuerim, cum * Læuus, Neruaq; discesserunt à me, & ex litteris, quas eis dedi, & ex ipsis cognoscere potuisti, qui omnibus rebus, consilijsq; meis * interfuerunt. Accidit mihi, quod homini * pudenti, & cupido satisfaciendi Reip. bonisq; omnibus accidere solet ut cõsilium sequerer periculosum magis, dum me probarem, quam tutum, quod habere posset obtrectationem: itaq;*

infra, ep. 21.

epist. 6. lib. 1.

qui timet infamiam, ep. 23.

itaque, post discessum * legatorum, cum binis continuis litteris & Lepidus me, ut uenirem, rogaret & Laterensis multo etiam magis, prope implorans, obtestaretur, non ullam rem aliam extimescens, quam eandem, quæ mihi quoque facit timorem, * uarietatem, atque infidelitatem exercitus eius: non dubitandum putaui, quin succurrerem, méque communi periculo offerrem. sciebam enim: & cautius illud erat consilium, exspectare me ad Isaram, dum Brutus transiiceret exercitũ, et cum collega consentiente, sicut * milites faciunt, hostibus obuiã ire. tamen, si quid Lepidus bene sentiens detrimenti cepisset, hoc omne assignatum iri aut pertinacia meæ, aut, timori uidebam: si aut hominem * offensum mihi, coniunctũ cum rep. non subleuassem: aut ipse à certamine belli tam necessarij me remouissem. itaq; potius periclitari uolui, si possem mea præsentia & Lepidum tueri, & exercitũ facere meliorem, quã nimis cautus uideri. sollicitiorem certe hominem * nõ suis contractis neminẽ puto fuisse: nam quæ res nullam habebat dubitationem: si exercitus Lepidi absit, ea nunc magnã affert sollicitudinem, magnumq; habet casum. mihi enim si cõtigisset, ut prior occurrerem Antonio: nõ mehercule horam constitisset: tantum ego & mihi confido, & sic perculsas illius copias, Ventidijq; mulionis castra despicio. sed nõ possum nõ exhorrescere, si quid intra cutẽ subest uulneris, quod prius * nocere potest, quã sciri, curariq; possit. sed certe,

Læui, & Nerua.

infra, ep. 23.

uide quæ scripsit ipse Lepidus infra, ep. 35.

milites enim pari gradu simul contra hostes eunt.

supra, ep. 11. & 15. & infra, ep. 20.

nulla sua culpa, ex ijs, quæ ipse non contraxit. sic ad Q. fr. l. 1. ep. 1.

de Lepidi fide non prorsus bene sperat. supra, ep. 13. & 14.

*nisi uno loco metaremur, magnum periculum ipse Lepidus, magnum ea pars exercitus adiret, quæ bene de Rep. sentit. magnam etiam perditi hostes acceßionem sibi feciſſent, ſi quas copias à Lepido abſtraxiſſent. quæ ſi aduentus meus repreſſerit · agam gratias fortunæ, conſtantiæq́ meæ, quæ me ad hanc experientiam excitauit. itaque ad XII. Kal. Iun. ab *Iſara caſtra moui: pontem tamen, quem in Iſara feceram, caſtellis duobus ad capita poſitis, reliqui · præſidiaq́ ibi firma poſui · ut uenienti *Bruto, exercituiq́ eius ſine mora tranſitus eſſet paratus. ipſe, ut ſpero, diebus octo, quibus has litteras dabam, cum Lepidi copijs me coniungam. Vale.*

ep. 21. lib. 10. & 13. lib. 11.

collegæ. ep. 8. 10. & 11.

ARG. Officium Planci in actione gratiarum ſibi fuiſſe gratiſsimum fatetur: hortatúrque, ut ad exſtinguendas belli reliquias omni ſtudio incumbat.

Cicero S. D. Planco imp. 19

tribus modis erga bene meritos officio fungimur, gratiarũ actione, re ipſa, animo.

*QVAMQVAM *gratiarum actionem à te non deſiderabam, cum te re ipſa, atque animo ſcirem eſſe gratißimum: tamen (fatendum eſt enim) fuit ea mihi periucunda. ſic enim uidi, quaſi ea quæ oculis cernũtur, me à te amari. dices, Quid antea? Semper quidem, ſed numquam illuſtrius. Litteræ tuæ mirabiliter gratæ ſunt ſenatui cũ rebus ipſis, quæ erant grauißimæ, et maximæ, fortiſſimi animi, ſummiq́ conſilij, tum etiam *grauitate ſententiarũ, atq́ uerborum. ſed mi Plance, incumbe, ut belli extrema perficias. in hoc erit ſumma*

uide eandẽ ſententiam ſupra, ep. 12.

*ma & gratia, & gloria. cupio omnia Reip. cauſſa: ſed mehercule, in ea conſeruanda iam * defatigatus, non multo plus faueo patriæ, quam tuæ * gloriæ: cuius maximam facultatem tibi dij immortales, ut ſpero, dedere: quam complectere, obſecro. qui enim Antonium * oppreſſerit, is hoc tæterrimum bellum, periculoſiſſimumq; confecerit. Vale.*

de animo dicit, feſſus autem de corpore, ſcribit Fronto. ſupra, ep. 5.

ſupra, ep. 14.

ARG. Petit, ut de Lepidi fide ſignificet, utrum à Rep. ſit, an ſe cum Antonio coniunxerit; & hortatur ad belli reliquias opprimendas.

Cicero S. D. Planco. 20

*ITA erant omnia, quæ iſtinc afferebantur, incerta, ut, quid ad te ſcriberem, nõ occurreret. modo enim, quæ * uellemus, de Lepido, modo contra nuntiabantur. de te tamen conſtans fama, nec decipi poſſe, nec uinci. quorum alterius fortuna partem habet quandam: alterum proprium eſt prudentiæ tuæ. ſed accepi litteras à * collega tuo, datas idibus Maij: in quibus erat, te ad ſe ſcripſiſſe, à Lepido non recepi Antonium. quod erit certius, ſi tu ad idem ſcripſeris. ſed minus audes fortaſſe propter inanem lætitiam * litterarum ſuperiorum. uerum ut errare, mi Plance, potuiſti: (quis enim id effugerit?) ſic, decipi te non potuiſſe, quis non uidet? nunc uero etiam erroris cauſſa ſublata eſt. culpa enim illa, BIS ad eundem, uulgari reprehenſa prouerbio eſt. ſin, ut ſcripſiſti ad collegã, ita ſe res habet: omni cura * liberati ſumus, nec tamen erimus prius, quã, ita eſſe, tu nos feceris certiores.*

ab eo non recipi Antonium.

D. Bruto. ſupra ep. 8. & 18.

cum ſcripſit, Sedulitas mea reip. tulit fructum. ſupra, ep. 15.

ſic ep. 7. lib. 3.

*pub. mecũ perdidiſſem, mortuo nõ modo honorem, ſed miſericordiam quoque defuturam. itaque redi turus ſum: nec tanta munera perditis hominibus dari poſſe ſinam, exercitũ locis ut habeam opportunis prouinciã tuear, etiam ſi ille * exercitus deſciuerit, omnia ut * integra ſeruem, dabo operam, quoad exercitus huc ſummittatis, * pariq; felicitate remp. hic uindicetis. nec depugnare, ſi occaſio tulerit: nec obſideri, ſi neceſſe fuerit: nec mori. ſi caſus inciderit, pro uobis paratior fuerit quiſquam. Quare hortor te, mi Cicero, exercitum huc tranſijciendum quamprimũ cures, & matures prius, quam hoſtes magis corroborẽtur, & noſtri perturbentur. in quo ſi celeritas erit adhibita: reſp. in poſſeſſione uictoriæ, deletis ſceleratis, permanebit. Fac ualeas, méque diligas. Fratrem meum tibi, fortiſſimũ ciuem, et ad omnia paratiſſimum, * excuſem litteris? qui ex labore in febriculã incidit aſſiduã, & ſatis moleſtam. cum primũ poterit: iſtuc recurrere non dubitabit: ne quo loco reip. * deſit. Meam dignitatem commendatam habeas, rogo. concupiſcere me nihil oportet. habeo te & amantiſſimum mei, et, quod optaui, ſummæ auctoritatis. tu uideris, * quantum, & quando tuum munus apud me uelis eſſe. tantum te rogo, in Hirtij locum me ſubdas, & ad tuũ amorem, et ad meam obſeruantiam. Vale.*

Lepidi. ep. 24. ut ad Mutinam.

excuſes, antiqui libri habent.

erat enim prætor Planci frater. ſupra. ep. 17.

ſupra, epiſt. 9. Temporis, & rei te moderatorem facile patior eſſe.

ARG. Agris diuidundis præfici Plancus cupiebat, ad militum gratiam colligendam, de ea re Cicero reſpondet.

Cicero

Cicero S. D. Planco. 22

IN te, & in collega omnis spes est dijs approbantibus. concordia uestra, quæ senatui declarata ep. 8. 18. & 20.
*litteris uestris est, mirifice & senatus, et cuncta ciuitas delectata est. Quod ad me scripseras, de re *agraria: si consultus senatus esset, ut quisque de te honorificentissimam sententiam dixisset, eam secutus essem: qui certe ego fuissem: sed propter tarditatem sententiarum, moramq; rerum, cum ea, quæ consulebantur, ad exitū non peruenirent commodissimum mihi, Plancóque fratri uisum est, uti eo, quod ne nostro arbitratu componeretur, quis fuerit impedimento, arbitror te ex Planci litteris cognouisse. sed siue in S.C. siue in ceteris rebus desideras aliquid, sic tibi persuade, *tantam esse apud omnes bonos tui caritatem, ut nullū genus amplissimæ dignitatis excogitari possit, quod tibi non paratum sit. Litteras tuas uehementer exspecto, & quidem tales, quales maxime opto. Vale.*

idem & D. Brutus cupiebat. supra ep. 12.

de quibus ad senatum referebatur.

ad minuendum dolorem ob S. C. minus ex sententia scriptum.

ARG. Excusat se, quod Lepido crediderit: & suam diligentiam in copijs tuto reducendis declarat accepto nuncio de Lepidi, Antonijq; coniunctione, quo in periculo subsidium Cæsariani exercitus postulat.

Plancus S. D. Ciceroni. 23

*NVMQVAM mehercule, mi Cicero, me pœnitebit maxima pericula pro patria subire, dū, si quid *acciderit mihi, à reprehensione temeritatis absim. Confiterer imprudentia me lapsum, si umquā Lepido ex animo credidissem. CREDVLITAS*

ut fortuna fert. supra. ep. 20.

Credulitas. LITAS enim error est magis, quam culpa: & quidem in optimi cuiusque mentem facillime irrepit. sed ego non hoc uitio pæne sum deceptus: Lepidum enim pulchre noram. quid ergo est? pudor me, qui in * bello maxime est periculosus, hunc casum coegit subire. nam, si uno loco essem, uerebar ne cui obtrectatorum uiderer & nimium pertinaciter Lepido * offensus, & mea patientia etiam alere bellum. itaque copias prope in adspectum Lepidi, Antonijqúe adduxi: quadraginta áque millium passuum spatio relicto, consedi, eo consilio, ut uel celeriter accedere, uel *salutariter recipere me possem. adiunxi hæc in loco eligendo, flumen oppositum ut haberem, in quo mora transitus, esset: Vocontij sub * manu ut essent, per quorũ loca mihi fideliter pateret iter. Lepidus, desperato aduentu meo, quem non mediocriter captabat, se cum Antonio coniunxit ad IV. Kal. Iun. eodemq; die ad me castra mouerunt. uiginti millia passuum cum abessent, res mihi nunciata est. dedi operam Deûm benignitate, ut & celeriter me reciperem, & hic discessus nihil fugæ simile * haberet, non miles ullus, non eques, non quidquam impedimentorum amitteretur, aut ab illis feruentibus latronibus interciperetur. itaque pridie non. Iun. omnes copias Isaram transieci, pontesq; quos feceram, interrupi, ut & spatium ad se * colligendum homines haberent, & ego me interea cũ collega coniungerem: quem triduo, cum has dabam litteras, exspecta-

maxime enim ad res gerendas interest, optime de ducũ uirtute milites opinari. ep. 18. pro infensus. Phil. 1.

cum salute, duo ueteres libri.

ita propinqui, ut quasi in manibus essent.

quod in duce non minus laudari solet, quam si prœlio uicerit.

ex timore recreandos.

exspectabam. Laterensis nostri & fidem, & animum singularem in Remp. semper fatebor. sed certe nimia eius indulgentia in Lepidum, ad hæc pericula perspiciunda fecit eum minus sagacẽ. qui quidem cum in fraudem se deductum uideret, manus, quas iustius in Lepidi perniciem armasset, sibi afferre conatus est. in quo casu tamen interpellatus, adhuc* uiuit, & dicitur uicturus. sed tamen de hoc mihi parum certum est: & magno cum dolore parricidarum elapsus sum ijs. ueniebant enim eodem furore in me, quo in patriam, incitati: iracundias autem harum rerum recentes habebant, quod Lepidum castigare non destiteram, ut extingueret bellum: quod colloquia facta improbabã: quod legatos, fide Lepidi missos ad me, in cõspectum uenire uetuerã: quod C.* Catinium Vestinum Trib. mil. missum ab Antonio ad eum cum litteris, exceperam. in quo hanc capio uoluptatem, quod certe, quo magis me petiuerunt, tanto maiorem ijs frustratio dolorem attulit. Tu, mi Cicero, quod adhuc feciſti, idem præsta, ut uigilanter,* neruoseq; nos, qui stamus in acie, subornes. ueniat Cæsar cum copijs, quas habet firmissimas: aut si ipsum aliqua res impedit, exercitus eius mittatur: cuius ipsius magnum* periculum agitur, quidquid aliquando futurum fuit in castris perditorũ contra patriam, hoc omne iam conuenit. pro urbis uero salute cur nõ omnibus facultatibus, quas habemus, utamur? quod si uos istic nõ defueritis profecto, quod ad me attinet,*

supra, ep. 18.

eum ex illo uulnere perijsse affirmat. Dio lib. 46. & Velleius lib. 2.

Canínium, Sigonij liber: alij Catium. notæ familiæ.

uehementer, ut in hoc intẽdas omnes neruos.

erat enim ei inimicus Antonius, uictus iã ab eo ad Mutinã.

attinet, omnibus rebus abunde reip. satisfaciam. Te quidem, mi Cicero, in dies mehercule habeo cariorem: sollicitudinesq; meas quotidie magis tua merita exacuunt, ne quid aut ex amore, aut ex iudicio tuo perdam. opto, ut mihi liceat iam praesenti pietate meorum officiorum tua beneficia tibi facere iucundiora. Vale. VIII. idus Iun. Ciuarone, ex finibus Allobrogum.*

excitant. sic loquitur Cic. l. 1. de or. & ad Att. lib. 12.

ARG. Pollicetur se memorem beneficiorum; suas copias narrat; subsidium, aut ab Octauiano, aut ab Africano exercitu, postulat; Octauianum, quasi negligentem in tuenda rep. accusat.

Plancus imp. cos. des. S. D. Ciceroni. 24

*FACERE non possum, quin in singulas res meritaq; tua tibi *gratias agam: sed mehercule facio cum pudore: neque enim tanta necessitudo, quantam tu mihi tecum esse uoluisti, desiderare uidetur gratiarum actionem: neque ego lubenter pro maximis tuis beneficijs tam uili munere defungor orationis: & malo praesens obseruantia, indulgentia, assiduitate memorem me tibi probare. quod si mihi uita contigerit, omnes gratas amicitias, atque etiam pias propinquitates in tua obseruantia, indulgentia, assiduitate uincam. amor enim tuus, ac iudicium de me utrum mihi plus dignitatis in perpetuum, an uoluptatis quotidie sit allaturus, non facile dixerim. De militum commodis fuit tibi cura: quos ego non potentiae meae caussa (nihil enim me non salutariter cogitare scio) ornari uolui à senatu: sed primum, quod ita meritos iudicabam: deinde, quod*

uideo Plancum in principio litterarum delectari quadam grati animi significatione. supra, ep. 4. 9. 11. & 19.

ad

*ad omnes casus coniunctiores reipub. esse uolebam. nouissime, ut ab omni omniũ sollicitatione auersos eos tales uobis præstare possem, quales adhuc fuerunt. Nos adhuc hic omnia * integra sustinuimus. quod consilium nostrum · etsi, quanta sit auiditas hominũ, non sine caussa, talis uictoriæ, scio · tamen uobis probari spero. non enim, si quid in his exercitibus sit offensum, magna subsidia resp. habet expedita, quibus subito impetu, ac latrocinio paricidarum resistat. copias uero nostras notas tibi esse arbitror. in castris meis legiones sunt ueteranæ tres, tironũ uel luculentissima ex omnibus una. in castris Bruti una ueterana legio, altera bima, octo tironum · ita uniuersus exercitus numero amplissimus est, firmitate exiguus. quantũ autem in acie tironi sit cõmittendum, nimium sæpe * expertum habemus. ad hoc robur nostrorum exercituum siue Africanus exercitus, qui est ueteranus, siue Cæsaris accessisset, æquo animo summum remp. in discrimen deduceremus. aliquanto autem propius esse, quod ad Cæsarem attinet, uidebamus. nihil destiti eum litteris hortari: neque ille intermisit affirmare, se sine mora uenire: cum interim auersum illum ab hac cogitatione, * ad alia consilia uideo se contulisse. ego tamen ad eum Furniũ nostrum cum mandatis, litterisq; misi, si quid forte proficere posset. Scis tu, mi Cicero, quod ad Cæsaris amorem attinet, societatem mihi esse * tecum: uel quod in familiaritate Cæsaris, uiuo illo, iam tueri eum, & dili-*

omnia ut integra seruem, dixit epist. 21. sed ibi significat, ne quid patiamur detrimenti; hic se prœlium uitasse. patet ex uerbo, sustinuimus, & sequentibus.

Pharsalico maxime prœlio Cæsaris, & Põpeij. ep. 3. l. 7. & Tusc. 2.

ad cogitationẽ consulatus bimestris.

Octauianũ Cicero nimis diligere uisus.

diligere mihi fuit neceſſe: uel quod ipſe, quoad eg
noſſe potui, moderatiſſimi, atq; humaniſſimi fuit
quod fecit odio maxime, metuique Antonij. epiſt. 3. *ſenſus: uel quod ex tam inſigni *amicitia mea, atque Cæſaris, hunc, filij loco & illius, & ueſtro iudicio ſubſtitutum, non perinde habere mihi turpe uidetur. ſed quidquid tibi ſcribo, dolenter mehercule*
Similem ſententiam aliis uerbis expreſsit epiſt. 29. lib. 7. & ad Att. ep. 12. l. 1. *magis, quam inimice facio. quod uiuit Antonius hodie · quod Lepidus una eſt · quod exercitus habent non contemnendos · quod ſperant · quod audent · id omne Cæſari acceptum referre poſſunt. neque ego ſuperiora repetam: ſed ex eo tempore, quo ipſe mihi profeſſus eſt ſe uenire, ſi uenire uoluiſſet · aut oppreſſum iam bellum eſſet, aut in aduerſiſſimam illis Hiſpaniam cum detrimento eorum maximo extruſum. quæ mens eum, aut quorũ conſilia à tanta gloria, ſibi uero etiam neceſſaria, ac ſalutari, auocarint, et ad cogitationẽ cõſulatus *bimeſtris, ſummo cum terrore hominum, & inſulſa cum efflagitatione tranſtulerint, exputare non poſſum. multum in hac re mihi uidentur neceſſarij eius et reip. et ipſius cauſſa proficere poſſe: plurimum, ut puto,*
ut ſurrogaretur in locum Panſæ, aut Hirtij. Dio lib. 46. *tu quoque: * cuius ille tanta merita habet, quanta*
ut etiam Ciceronem M. Brutus ob eã cauſſam in epiſtola quadam grauiter increpet. *nemo præter me. numquam enim obliuiſcar, maxima, ac plurima me tibi debere. De his rebus, ut exigeret cum eo, Furnio mandaui. quod ſi, quantam debeo, habuero apud eum auctoritatem · plurimũ*
cum ipſius quoque periculum agatur. ſupra, ep. 13. *ipſum * iuuero. Nos interea duriori condicione bellum ſuſtinemus: quod neque expeditiſſimam dimicationem putamus · neque tamen refugiendo commiſſuri*

missuri sumus, ut maius detrimentum resp. accepe re possit. quod si aut Cæsar se respexerit aut Africanæ legiones celeriter uenerint: securos uos ab hac parte reddemus. Tu, ut instituisti, me diligas, rogo, proprieq; tuum esse, tibi persuadeas. V. Kal. Sext. ex castris.*

quæ erant in Africa. ep. 15. lib. 11.

ARG. Modeste reprehendit in Furnio præproperam adipiscendæ præturæ festinationem.

Cicero S. D. C. Furnio. 25

*SI interest, id quod homines arbitrantur, reip. te, ut instituisti, atque feciſti, nauare operam, rebusque maximis, quæ ad exstinguendas reliquias belli pertinent, *interesse: nihil uideris melius, neque laudabilius, neq; honestius facere posse: istámque operam tuam, nauitatem, animum in remp. *celeritati præturæ anteponendam censeo. nolo enim te ignorare, quantam laudem consecutus sis: mihi crede, proximam Planco, idque ipsius Planci testimonio, præterea fama, scientiáque omnium. quamobrem, si quid operis tibi etiam nunc restat, id maximopere censeo persequendum. quid enim honestius? aut quid honesto anteponendū? sin *autem satisfactum reipub. putas: celeriter ad comitia quando mature *futura sunt, ueniendum censeo dummodo ne quid hæc ambitiosa festinatio imminuat eius gloriæ, quam consecuti sumus. *Multi clarissimi uiri, cum reip. darent operam, annū petitionis suæ non obierunt. quod eo facilius nobis est, quod non est annus hic tibi destinatus: ut, si ædilis fuisses,*

dissuasio ab utili.

erat enim Planci legatus. supra, ep. 8.

Furnius enim ad petendā præturam contendere cupiebat, cum nondum ipsius annus esset.

supra, ep. 9.

nō fuerunt. oppressa à 111 uiris rep.

dissuasio ab exemplis.

si manebis in prouincia,& ad comitia prætoria non uenies.

*fuisses, post biennium tuus annus esset. *nunc nihil prætermittere uidebere usitati,& quasi legitimi temporis ad petendum. uideo autem, Planco consule,etsi etiam sine eo rationes expeditas haberes,tamen splendidiorem petitionem tuam fore,si modo ista ex sententia confecta essent. Omnino plura me scribere, cum tuum tantum consilium, iudiciumque sit,non ita necesse arbitrabar:sed tamen sententiam meam tibi ignotam esse *nolebam: cuius est hæc summa, ut omnia te metiri dignitate malim, quam ambitione,maioremq; fructum ponere in perpetuitate laudis, quam in celeritate prætura. Hæc eadem locutus sum domi meæ, *adhibito Quincto fratre meo,& Cæcina,& Caluisio, studiosissimis tui, cum Dardanus, libertus tuus,interesset. omnibus probari uidebatur oratio mea:sed tu optime iudicabis. Vale.*

testificandi amoris caussa, ep.4.lib.2.& 3. lib.10.

epist.7.lib.11.

ARG. Scripserat Furnius, ad comitia prætoria se uenturum:Cicero dissuadet,comitiaq; dilata significat.

Cicero S. D. Furnio. 26

*LECTIS tuis litteris, quibus declarabas aut omittendos Narbonenses, aut cum periculo dimicandum illud magis timui quod uitatum, nō moleste fero. Quod de Planci, & Bruti concordia scribis, in eo uel maximam spem pono uictoriæ. De *Gallorum studio,nos aliquando cognoscemus,ut scribis,cuius id opera maxime excitatū sit: sed iā, mihi crede, *cognouimus. itaq; iucundissimis tuis litteris stomachatus sum in extremo. scribis enim, si in*

transalpinorum.

tua uidelicet opera excitatū.

*si in Sextilem comitia, cito te: si iam confecta, citius ne diutius cum periculo fatuus sis. ô mi Furni, quam tu causſam tuam non noſti, qui alienas tam *facile diſcas. tu nunc candidatum te putas: & id cogitas, ut aut ad comitia curras aut, si iam confecta, domi tuæ ſis ſcilicet ne cum maximo periculo, ut ſcribis, ſtultiſſimus ſis. non arbitror te ita ſentire. omnes enim tuos ad laudem impetus noui. quod ſi, ut ſcribis, ita ſentis: non magis te, quam de te *iudicium reprehẽdo meũ. Te adipiſcendi magiſtratus leuiſſimi, & diuulgatiſſimi, ſi ita adipiſcare, ut plerique, præpropera feſtinatio abducet à tantis laudibus, quibus te omnes in cælum iure, & uere ferunt? ſcilicet id *agitur, utrũ hac petitione, an proxima prætor fias, non ut ita de rep. mereare, *omni honore ut digniſſimus iudicere. utrum neſcis, quam alte adſcenderis an pro nihilo id putas? ſi neſcis: tibi ignoſco: * nos in culpa ſumus. ſin intelligis: ulla tibi eſt prætura uel officio, quod pauci, uel gloria, quam omnes ſequuntur, dulcior? Hac de re & ego, & Caluiſius, homo magni iudicij, tuiq; amantiſſimus, te accuſamus quotidie: comitia tamen, quando ex his pendes, quantum facere poſſumus, quod multis de cauſſis reip. arbitramur conducere, in Ianuarium menſem *protrudimus. Vince igitur, & uale.*

cauſſarum enim patronus ſolebat eſſe.

qui te putem aliter ſentire, quam ſcribis.

id laborandum tibi, & amicis tuis.

non prætura tantum.

qui te decedere è prouincia cupientem accuſemus.

ep. 12. lib. 2. ad Q. fr.

ARG. Lepidum quaſi molli brachio obiurgat, quia, ſummis honoribus à ſenatu ornatus, gratiarum agendarum officium neglexerat. tum, pacem inter Antonium, & bonos ciues conciliare cupientem hortatur, ne ſe interponat.

Cicero S. D. M. Lepido. 27

in S. C. infra, ep. 33. h. l. & 18. lib. 11. & Phil. l. 5. & 13.

QVOD mihi pro mea summa erga te beneuolentia magnæ curæ est, ut quam amplissima dignitate sis molestè tuli, te senatui gratias non egisse, cum esses ab eo ordine ornatus summis honoribus. Pacis inter ciues conciliandæ te cupidũ esse, lætor. pacem eam si à seruitute seiungis consules & reip. & dignitati tuæ. sin ista pax perditum hominem in* possessionem impotentissimi dominatus restitutura est: hoc animo scito esse omnes sanos, ut mortem seruituti anteponant. itaque sapientius, meo quidem iudicio, facies, si te in istam* pacificationem non interpones quæ neque senatui, neque populo, neque cuiquam bono probatur. Sed hæc audies ex alijs, aut certior fies litteris. tu pro tua prudentia, quid optimum factu sit, uidebis.*

e qua deiectus erat prælio Mutinensi.

hãc pacem ualde improbat etiam in Philippicis.

ARG. Dolet se non fuisse participem coniurationis in Cæsarem: quia superstes Antonius perniciem reip. moliatur. deinde suum libertatis recuperandæ studium declarat.

Cicero S. D. C. Trebonio. 28

ep. 7. l. xi. & 4. l. 12. Antonius seruatus non esset. uide infra, ep. 12.

*QVAM uellem ad illas pulcherrimas epulas me idibus Mart. inuitasses: * reliquiarum nihil haberemus. at nunc cum his tantum negotij est, ut uestrum illud diuinum in remp. beneficium non nullam habeat querelam. quod uero à te, uiro optimo,*

Dio lib. 44. & Phil 13.

seductus est, tuo q; beneficio adhuc uiuit hæc pestis: interdũ, quod mihi uix fas est, tibi subiascor. mihi enim negotij plus reliquisti uni, quã, præter me, omnibus. Vt enim primum post Antonij fœdissimum

simum *discessum senatus haberi libere potuit· ad illum animum meum reuerti pristinum, quem tu cum ciue acerrimo, patre tuo, in ore, & amore sem per hauisti. nam, cum senatum ad XIII. Kal. Ian. tribuni pl.* uocauissent, deq; alia re referrent, totam remp. sum cõplexus egiq; acerrime senatũmque iam languentem, & defessum, ad pristinã uirtutem, consuetudinemq; reuocaui, magis animi, quam ingenij uiribus. hic dies, meaque contentio, atque actio spem primum populo R. attulit libertatis recuperandæ. nec uero ipse postea tempus ullum intermisi de rep. nõ cogitandi solum, sed etiam agendi. quod nisi res urbanas, actaq; omnia ad te perferri arbitrarer, ipse perscriberem. quamquam eram maximis* occupationibus impeditus. sed illa cognosces ex alijs, à me pauca, & ea summatim. Habemus fortem senatum, consulares partim timidos, partim male sentientes. magnum damnum factum est in* Seruio. L. Cæsar optime sentit: sed, quod auunculus est, nõ acerrimas dicit sententias. consules egregij: præclarus D.* Brutus: egregius *puer Cæsar. de quo spero equidem reliqua: hoc uero certũ habeto, nisi ille ueteranos celeriter* conscripsisset, legiones q; duæ de exercitu Antonij ad eius se auctoritatem contulissent, atq; is oppositus esset terror Antonio, nihil Antonium sceleris, nihil crudelitatis præteriturum fuisse. Hæc tibi etsi audita esse arbitrabar, uolui tamen notiora esse. plura scribam, si plus otij habuero. Vale.

cũ Brundisium profectus est, ut legiones Macedonicas ad urbem secum duceret. ep. 25. l. 12. Philipp. 3. & Dio lib. 45.

uocandi senatus tribuni pl. ius habebant. Gellius lib. 14. cap. 7.

numquã per Antonium quietus fuit. ep. 1.

petierat Ser. Sulpicius. uidẽ Philipp. lib. 9.

ep. 7. lib. 11.

priuato consilio, suo sũptu. Philipp. 3.

Brundisio redeuntẽ. ep. 25. lib. 12. & Philipp. 3.

ARG. Scribit de suo studio erga salutem Ampij exsulantis; bonámq; spem habere iubet.

Cicero S. D. Ampio Balbo. 29

forte is est, de quo ep. 3. l. 1. & ad quem 12. l. 6.

DE MEO *studio erga salutem, et incolumitatẽ tuam credo te cognosse ex litteris tuorum: quibus me cumulatissime satisfeciſſe, certo scio. nec ijs* *ep. 3. lib. 4. *concedo, quamquam sunt singulari in te beneuolentia, ut te saluum malint, quam ego. illi mihi necesse est concedant, ut tibi plus, quã ipsi, hoc tempore prodesse possim. quod quidem nec destiti facere, nec desistam, et iam in maxima re feci, et* filocutus ep. 9. lib. 1. *fundamenta ieci salutis tuæ. Tu fac bono animo magnóq; sis, méque tibi nulla re defuturum esse confidas. Pridie non. Quinct. Vale.*

ARG. Prœlium, victoriáq; de Antonio relata nunciatur.

Ser. Galba S. D. Ciceroni. 30

de hoc Galba in Philipp. 13.

DECIMO *septimo Kal. Maij, quo die Pansa in castris Hirtij erat futurus, cũ quo ego eram, (nam ei obuiam processeram millia passuũ centum, quo maturius ueniret) Antonius legiones eduxit duas, secundam, & quinctam trigesimam, & * cohortes* Veg. l. 2. c. 6. *prætorias duas, unam suã, alteram * Silani, et euocatorum partem. ita obuiam uenit nobis quod nos* qui discesserat à Lepido, ipso tamen haud inuito. uide infra. ep. 34. & Dionẽ lib. 46. qui hãc etiam pugnam narrat. *quattuor legiones tironum habere solum arbitrabatur. sed noctu, quo tutius uenire in castra possemus: legionem * Martiam cui ego præesse solebam, & duas cohortes prætorias miserat Hirtius nobis. Cum equites Antonij apparuissent, * contineri neque legio Martia, neque cohortes prætoriæ* de legione Martia Phil. 14. Phil. 14.

potue-

*potuerunt: quas sequi cœpimus coacti, quando eas retinere non poteramus. Antonius ad Forum Gallorum suas copias continebat: neque sciri uolebat, se legiones habere: tantum equitatum, & leuem armaturam ostendebat. postea quam uidit se inuito legionem ire Pansa, sequi se duas legiones iussit tironum. postea quam angustias paludis, et siluarum transiuimus acies est instructa à nobis duodecim cohortium. nondum uenerant legiones duæ, cum repente Antonius in aciem suas copias de uico produxit, & sine mora concurrit. Primo ita pugnatum est, ut acrius non posset ex utraque parte pugnari. sed dexterius cornu, in quo ego eram cum *Martiæ legionis cohortibus octo, impetu primo fugauerat legionem trigesimã quinctam Antonij, ut amplius passus quingentos ultra aciem, quo loco steterat, processerit. itaque, cum equites nostrũ cornu circuire uellent, recipere me cœpi, & leuem armaturam opponere Maurorum equitibus, ne auersos nostros aggrederentur. interim uideo me esse inter Antonianos, Antoniúmque post me esse aliquãto. repente * equũ immisi ad eam legionem tironum, quæ ueniebat ex castris, scuto reiecto. Antoniani me insequi: nostri pila conijcere uelle. ita nescio quo fato sum seruatus, quod cito sum à nostris cognitus. In ipsa Aemilia, ubi cohors Cæsaris *prætoria erat, diu pugnatum est. cornu sinisterius, quod erat infirmius, ubi Martiæ legionis duæ cohortes erant, & cohors prætoria, pedem referre*

quæ relicto Antonio, Cæsari Octauiano se adiunxerat, Philipp. 3. & 5. & Velleius l. 2.

equum admittere, dixit. l. 2. de Fin. incitare, l. 3. de nat. de.

prætoriæ cohortes fortissimorum uirorum.

cœperunt, quod ab equitatu circumibantur, quo uel plurimum ualet Antonius. cum omnes se recepissent nostri ordines, recipere me nouissimus cœpi ad castra. Antonius, tamquam victor, castra putauit se posse capere. quo cum uenit, complures ibi amisit, nec egit quidquam. Audita re Hirtius cum *cohortibus uiginti ueteranis redeunti Antonio in sua castra occurrit, copiasq; omnes eius deleuit, fugauitq; eodem loco, ubi erat pugnatum, ad Forum Gallorũ. Antonius cũ equitibus hora noctis quarta se in castra sua ad Mutinã recepit. Hirtius in ea castra* redijt, unde Pansa exierat, ubi duas legiones reliquerat, quæ ab Antonio erãt oppugnatæ. sic partem maiorem suarũ copiarũ Antonius amisit ueteranarum: nec id tamen sine aliqua iactura cohortium prætoriarum nostrarum, & legionis Martiæ fieri potuit.* aquilæ duæ, signa sexaginta sunt relata Antonij. res bene gesta est. Ad XII. Kal. Maij, ex castris, Vale.

duabus legionibus. oratione XIII. in Antonium.

exercitu incolumi. Phil. 14.

legionũ signa. nam cohortiũ diuersa, quæ sexaginta hostibus erepta.

AR G. Excusat se, quod studium suum erga remp. litteris nondum declarauerit; séque libertatis recuperandæ cupidum ostendit.

C. Asinius Pollio S. D. Ciceroni. 31

Hispaniam posteriorem administrabat, à Cæsare cõmissam; in qua Lusitania continetur; citerior Lepido attributa erat, infra, ep. 33.

MINIME mirum debet tibi uideri, nihil me scripsisse de rep. postea quam itum est ad arma. nam saltus Castulonensis, qui semper tenuit nostros tabellarios: etsi nũc frequẽtioribus latrocinijs infestior factus est, tamen nequaq; tanta in mora

est,

*est, quanta qui locis omnibus dispositi ab utraque parte scrutantur tabellarios, & retinent. itaque, nisi naue perlatæ litteræ essent, omnino nescirem, quid istic fieret. nunc uerò nactus occasionem, postea quam nauigari cœptum est, cupidissime, & quamcreberrime potero, scribam ad te. Ne mouear eius sermonibus, quem tametsi nemo est qui uidere uelit, tamẽ nequaquam proinde, ac dignus est, oderunt homines, periculum non est. adeo est enim * inuisus mihi, ut nihil non acerbum putem, quod commune cum illo sit. natura autem mea, & studia trahunt me ad pacis, & libertatis cupiditatem. itaque illud initium ciuilis belli sæpe defleui. cum uerò non liceret mihi nullius partis esse, quia utrobique magnos inimicos habebam · ea castra fugi, in quibus plane tutum me ab insidijs inimici sciebam nõ futurum. compulsus eo, quo * minime uolebam ne in extremis essem, plane pericula non dubitanter adij. Cæsarem uerò, quod me in tanta fortuna, modo cognitum, uetustissimorum familiarium loco habuit, dilexi summa cum pietate, & fide. quæ mea sentẽtia gerere mihi licuit, ita feci, ut optimus quisque maxime probarit: quod iussus sum, eo tempore, atq; ita feci, ut appareret, inuito imperatũ esse. cuius facti iniustissima * inuidia erudire me potuit, quã iucunda libertas, & quã misera sub dominatione uita esset. ita, si id agitur, ut rursus in potestate omnia unius sint: quicunq; is est, ei me * profiteor inimicũ: nec periculũ*

M. Antonius, nunc inuisus, quia reip. hostis, antea uerò amicus. infra, ep. 33.

quia Cæsar pro sua potentia, Pompeius pro rep. putabatur contendere.

odium aduersus me iniuste concitatum.

mox tamen Asinite cum Antonio cõiunxisti. Velleius lib. 2.

traduxi, cum uerò mihi nunciatum esset, L. Antonium, præmissum cum equitibus, & cohortibus, ad Forum Iulij uenisse: fratrẽ cum equitum quattuor millibus, ut occurreret ei, misi ad pridie id. Maij: ipse maximis itineribus cum quattuor legionibus expeditis, & reliquo equitatu subsequar. si nos mediocris modo fortuna reip. adiuuerit: et audaciæ perditorũ, & nostræ sollicitudinis hic finem reperiemus. quod si latro, præcognito nostro aduentu, rursus in Italiam se recipere cœperit: *Bruti erit officium occurrere ei: cui scio nec consilium, nec animum defuturũ. ego tamen, si id acciderit, fratrem cum equitatu mittam, qui sequatur, Italiam à uastatione defendat. Fac ualeas, meq; mutuo diligas.*

quinque nominantur ep. 8. huius libri, quattuor ep. 13. l. 11.

Decimi Bruti, Galliæ cisalpinæ præfecti.

ARG. Gratissimas fuisse Planci litteras, maximeq; opportunas significat, eiq; auctor est, ut in rebus tã subitis consilium senatus ne exspectet, ipse à sese consilium capiat.

Cicero S. D. Planco. 16

NIHIL post hominum memoriam glorioſius, nihil gratius, ne tempore quidem ipso opportunius accidere uidi, quam tuas, Plance, litteras. redditæ sunt enim, frequenti senatu, Cornuto, cum is frigidas sane, & inconstantes recitasset litteras Lepidi. sub eas statim recitatæ sunt tuæ, non sine magnis quidem clamoribus. cum rebus enim ipsis essent, & studijs, beneficijsq; in remp. gratissimis uerbis, et sententijs. flagitare senatus instituit Cornutum, ut referret statim de tuis litteris. ille se conside-*

quoad meminisse homines possunt.

uide eandẽ sententiam supra, ep. 12. & infra ep. 19.

considerare ait uelle. cum ei magnum conuicium fieret cuncto à senatu, quinq; tribuni pl. retulerunt. Seruilius rogatus rem distulit. ego eam sententiam dixi, cui sunt assensi ad unum. ea quæ fuerit, ex S. C. cognosces. Tu quamquam consilio non eges, uel abundas potius, tamen hoc animo esse debes, ut nihil huc reïcias, né ue in rebus tam subitis, tamq;* anguſtis à senatu consilium petendum putes. ipse tibi sis senatus. quocumque te ratio Reip. ducet, sequare. cures, ut ante factum aliquid à te egregium audiamus, quam futurum putarimus. Illud tibi promitto, quidquid erit à te factum, id senatum, non modo ut fideliter, sed etiam ut sapienter factum, comprobaturum. Vale.*

aduerte etiam tribunos pl. ius referendi ad senatū habuisse. qua de re Gellius l. 14. cap. 7.

spatium negantibus mittendi ad senatum.

ARG. Præsentē belli statum describit, cum excusatione fratris à se dimissi, & commendatione suæ dignitatis.

Plancus imp. S. D. Ciceroni. 17

*ANTONIVS idibus Maïj ad Forum Iulij cum primus copijs uenit. Ventidius bidui spatio abest ab eo. Lepidus ad forum Voconij castra habet: qui locus à * Foro Iulij quattuor & uiginti millia passuum abest: ibiq; me exspectare constituit, quemadmodum ipse mihi scripsit. quod si omnia mihi * integra & ipse, & fortuna seruauerit: recipio uobis, celeriter me negotium ex sententia confecturum. Fratrem meum, assiduis laboribus, * concursationibusq; confectum, grauiter se habuisse, antea tibi scripsit. sed tamen, cum primum posse ingredi cœpit: non magis sibi, quam reip. con-*

ep. 18. 33. & 34. & ep. 10. l. 11.

urbe Galliæ Narbonensis. Mela lib. 2.

nisi quid ab ipso peccatū sit.

ut qui equitum turmis præfuisset, supra, ep. 15.

*ualuisse se existimans, ad omnia pericula princeps esse non recusabat. sed ego eum non solum hortatus sum, uerum etiam coegi isto proficisci: quod illa ualetudine magis conficere se, quam me tueri posset in castris: & quod acerbissimo * interitu consulum Remp. nudatam, tali ciue prætore in urbanis officijs indigere existimabam. quod si quis uestrûm non probabit mihi prudentiam in consilio defuisse sciat, non illi erga patriam fidelitatem. Lepidus tandem, quod ego desiderabam, fecit, ut Apellam ad me mitteret, quo obside * fide illius, & societatis in Rep. administranda uterer. studium in ea re suum mihi L. Gellius de tribus fratribus, * Segauiano probauit: quo ego interprete nouissime ad Lepidum sum usus. amicum eum Reip. cognoscere uideor: libenterq; ei sum testimonio, & omnibus ero, qui bene merentur. Fac ualeas, meq; mutuo diligas dignitatemq; meã, si * mereor, tuearis, sicut adhuc singulari cum beneuolentia feci sti. Vale.*

Hirtij & Pansæ, qui Mutinensi pugna perierãt infra, ep. 33.

fide pro fidei, ut die pro diei. Gell. l. 9. c. 14. uide scholia.

epist. 9.

ARG. Narrat. quibus de causis ad Lepidũ proficiscatur.

Plancus S. D. Ciceroni. 18

*QVID in animo habuerim, cum * Læuus, Neruaq; discesserunt à me, & ex litteris, quas eis dedi, & ex ipsis cognoscere potuisti, qui omnibus rebus, consilijsq; meis * interfuerunt. Accidit mihi, quod homini * pudenti, & cupido satisfaciendi Reip. bonisq; omnibus accidere solet ut cõsilium sequerer periculosum magis, dum me probarem, quam tutum, quod habere posset obtrectationem: itaq;*

infra, ep. 21.

epist. 6. lib. 1.

qui timet infamiam, ep. 23.

*itaque, post discessum * legatorum, cum binis continuis litteris & Lepidus me, ut uenirem, rogaret & Laterensis multo etiam magis, prope implorans, obtestaretur, non ullam rem aliam extimescens, quam eandem, quæ mihi quoque facit timorem, * uarietatem, atque infidelitatem exercitus eius: non dubitandum putaui, quin succurrerem, méque communi periculo offerrem. sciebam enim: & cautius illud erat consilium, exspectare me ad Isaram, dum Brutus transiceret exercitũ, et cum collega consentiente, sicut * milites faciunt, hostibus obuiã ire. tamen, si quid Lepidus bene sentiens detrimenti cepisset, hoc omne assignatum iri aut pertinacia meæ, aut, timori uidebam: si aut hominem * offensum mihi, coniunctũ cum rep. non subleuassem: aut ipse à certamine belli tam necessarij me remouissem. itaq; potius periclitari uolui, si possem mea præsentia & Lepidum tueri, & exercitũ facere meliorem, quã nimis cautus uideri. sollicitiorem certe hominem * nõ suis contractis neminẽ puto fuisse. nam quæ res nullam habebat dubitationem si exercitus Lepidi absit, ea nunc magnã affert sollicitudinem, magnumq; habet casum. mihi enim si cõtigisset, ut prior occurrerem Antonio: nõ mehercule horam constitisset: tantum ego & mihi confido, & sic perculsas illius copias, Ventidij q; mulionis castra despicio. sed nõ possum nõ exhorrescere, si quid intra cutẽ subest uulneris, quod prius * nocere potest, quã sciri, curariq; possit. sed certe,*

Læui, & Neruæ.

infra, ep. 23.

uide quæ scripsit ipse Lepidus infra, ep. 35.

milites enim pari gradu simul contra hostes eunt.

supra, ep. 11. & 15. & infra, ep. 20.

nulla sua culpa, ex ijs, quæ ipse non contraxit. sic ad Q. fr. l. 1. ep. 1.

de Lepidi fide non prorsus bene sperat. supra, ep. 13, & 14.

*nisi uno loco metaremur, magnum periculum ipse Lepidus, magnum ea pars exercitus adiret, quæ bene de Rep. sentit. magnam etiam perditi hostes accessionem sibi fecissent, si quas copias à Lepido abstraxissent. quæ si aduentus meus repressserit agam gratias fortunæ, constantiæq; meæ, quæ me ad hanc experientiam excitauit. itaque ad XII. Kal. Iun. ab *Isara castra moui: pontem tamen, quem in Isara feceram, castellis duobus ad capita positis, reliqui præsidiaq; ibi firma posui ut uenienti *Bruto, exercituiq; eius sine mora transitus esset paratus. ipse, ut spero, diebus octo, quibus has litteras dabam, cum Lepidi copijs me coniungam. Vale.*

ep. 21. lib. 10. & 13. lib. 11.

collegæ. ep. 8. 10. & 22.

ARG. Officium Planci in actione gratiarum sibi fuisse gratissimum fatetur: hortatúrque, ut ad exstinguendas belli reliquias omni studio incumbat.

Cicero S. D. Planco imp. 19.

*QVAMQVAM *gratiarum actionem à te non desiderabam, cum te re ipsa, atque animo scirem esse gratissimum: tamen (fatendum est enim) fuit ea mihi periucunda. sic enim uidi, quasi ea quæ oculis cernũtur, me à te amari. dices, Quid antea? Semper quidem, sed numquam illustrius. Litteræ tuæ mirabiliter gratæ sunt senatui cũ rebus ipsis, quæ erant grauissimæ, et maximæ, fortissimi animi, summiq; consilij, tum etiam *grauitate sententiarũ, atq; uerborum. sed mi Plance, incumbe, ut belli extrema perficias. in hoc erit summa*

tribus modis erga bene meritos officio fungimur, gratiarũ actione, re ipsa, animo.

uide eandẽ sententiam supra, ep. 12.

*ma & gratia, & gloria. cupio omnia Reip. cauſſa: ſed mehercule, in ea conſeruanda iam * defatigatus, non multo plus faueo patriæ, quam tuæ * gloriæ: cuius maximam facultatem tibi dij immortales, ut ſpero, dedere: quam complectere, obſecro. qui enim Antonium * oppreſſerit, is hoc tæterrimum bellum, periculoſiſſimumq; confecerit. Vale.*

de animo dicit, feſſus autem de corpore, ſcribit Fronto. ſupra, ep. 5.

ſupra, ep. 13.

ARG. Petit, ut de Lepidi fide ſignificet, utrum à Rep. ſit, an ſe cum Antonio coniunxerit; & hortatur ad belli reliquias opprimendas.

Cicero S. D. Planco. 20

*ITA erant omnia, quæ iſtinc afferebantur, incerta, ut, quid ad te ſcriberem, nõ occurreret. modo enim, quæ * uellemus, de Lepido, modo contra nuntiabantur. de te tamen conſtans fama, nec decipi poſſe, nec uinci. quorum alterius fortuna partem habet quandam: alterum proprium eſt prudentiæ tuæ. ſed accepi litteras à * collega tuo, datas idibus Maij: in quibus erat, te ad ſe ſcripſiſſe, à Lepido non recepi Antonium. quod erit certius, ſi tu ad idem ſcripſeris. ſed minus audes fortaſſe propter inanem lætitiam * litterarum ſuperiorum. uerum ut errare, mi Plance, potuiſti: (quis enim id effugerit?) ſic, decipi te non potuiſſe, quis non uidet? nunc uero etiam erroris cauſſa ſublata eſt. culpa enim illa, BIS ad eundem, uulgari reprehenſa prouerbio eſt. ſin, ut ſcripſiſti ad collegã, ita ſe res habet: omni cura * liberati ſumus, nec tamen erimus prius, quã, ita eſſe, tu nos feceris certiores.*

ab eo non recipi Antonium.

D. Brutо. ſupra ep. 8. & 18.

cum ſcripſit, Sedulitas mea reip. tulit fructum. ſupra, ep. 15.

ſic ep. 7. lib. 3.

bis, supra, ep. 13. & 19.

*mea quidem, ut ad te * sæpius scripsi, hæc sententia est: qui reliquias huius belli oppresserit, eum totius belli confectorem fore: quem te & opto esse, & confido futurum. Studia mea erga te, quibus certe nulla esse maiora potuerunt, tibi tam grata*

sic supra, ep. 1. Nec miror, & gaudeo.

*esse, quam ego putaui fore, minime * miror uehementerq; lætor: quæ quidem tu, si recte istic erit, maiora, & grauiora cognosces. IV. Kal. Iun.*

ARG. Nunciat de Lepidi perfidia, & coniunctione cum Antonio; nouarúmq; copiarum subsidium postulat: & suam commendat dignitatem.

Plancus S. D. Ciceroni. 21

qui de Lepido uarie scripserim.

*PVDERET me * inconstantiæ mearum litterarum, si non hæc ex aliena leuitate penderent. Omnia feci, quare, Lepido coniuncto ad Remp. defendendam, minore sollicitudine uestra perditis resistere: omnia ei, & petenti recepi, & ultro pollicitus sum: scripsiq; tibi biduo ante, confidere me bono Lepido esse usurum, communiq; consilio bellum administraturum. credidi chirographis eius, affirmationi præsentis Laterensis qui tum apud*

propter ueteres inimicitias. supra, ep. 2. 15. & 18. & infra, ep. 13.

*me erat * reconciliaremq; me Lepido, fidemq; haberem, orabat. non licuit diutius bene de eo sperare. illud certe caui, & cauebo, ne mea credulitate Reip. summa fallatur. Cum * Isaram flumen, uno die ponte confecto, exercitum * transduxissem, pro magnitudine rei celeritatem adhibens, quod petierat per litteras ipse, ut maturarem uenire: præsto mihi fuit stator eius cum litteris, quibus, ne*

ep. 18. & l. 11. ep. 13. transijceret, dixit, ep. 18.

ueni-

uenirem, denunciabat: se posse conficere per se negotium: interea ad Isaram exspectarem. indicabo temerarium meum consilium tibi: nihilo minus ire decreueram, existimans eum socium gloriæ uitare. putabam posse me nec de laude ieiuni hominis delibare quidquam, & subesse tamen propinquis locis, ut, si durius aliquid esset, succurrere celeriter possem. ego non malus homo hoc suspicabar. at Laterensis, uir sanctissimus, suo chirographo mittit mihi litteras: in eisq;, desperans de se, de exercitu, de Lepidi fide, querensq; se destitutum, aperte denunciat, uideam ne fallar: suã fidem* solutam esse Reip. ne desim. exemplar eius chirographi Titio dedi. ipsa chirographa omnia, & quibus credidi, & ea, quibus fidem non habendam putaui,* Læuo Cispio dabo perferenda, qui omnibus his interfuit rebus. Acceßit eo, ut milites eius, cum Lepidus concionaretur, improbi per se,* corrupti etiam per eos, qui præsunt, Canidios, Rufrenosq;, & ceteros, quos, cum opus erit, scietis, conclamarint* uiri boni, pacem se uelle, neq; esse cum ullis pugnaturos, duobus iam consulibus singularibus occisis, tot ciuibus pro patria amißis, hostibus deniq;* omnibus iudicatis, bonisq; publicatis. neque hoc aut uindicarat Lepidus, aut* sanarat. huc me uenire, & duobus exercitibus coniunctis obijcere exercitũ fidelissimũ,* maxima auxilia, principes Galliæ, prouinciã cunctã, summæ demẽtiæ, et temeritatis esse uidi: mihiq;, si ita oppressus essem, remq;

nota metaphora in duobus uerbis, ieiuni, & delibare.

se iam non teneri promissis.

supra, ep. 18. & Festus in uerbo, Septimontium.

supra, ep. 15.

ironia satis manifesta.

Antonium secutis.

correxerat.

de quattuor legionibus memi nit, ep. 15. & de quinq; ep. 8.

pub.

pub. mecũ perdidiſſem, mortuo nõ modo honorem, ſed miſericordiam quoque defuturam. itaque redi turus ſum: nec tanta munera perditis hominibus dari poſſe ſinam, exercitũ locis ut habeam opportunis prouinciã tuear, etiam ſi ille exercitus deſciuerit, omnia ut* integra ſeruem, dabo operam, quoad exercitus huc ſummittatis,* pariq; felicitate remp. hic uindicetis. nec depugnare, ſi occaſio tulerit: nec obſideri, ſi neceſſe fuerit: nec mori. ſi caſus inciderit, pro uobis paratior fuerit quiſquam. Quare hortor te, mi Cicero, exercitum huc tranſijciendum quamprimũ cures, & matures prius, quam hoſtes magis corroborẽtur, & noſtri perturbentur. in quo ſi celeritas erit adhibita: reſp. in poſſeßione uictoriæ, deletis ſceleratis, permanebit. Fac ualeas, méque diligas. Fratrem meum tibi, fortiſſimũ ciuem, et ad omnia paratißimum,* excuſem litteris? qui ex labore in febriculã incidit aßiduã, & ſatis moleſtam. cum primũ poterit: iſtuc recurrere non dubitabit: ne quo loco reip.* deſit. Meam dignitatem commendatam habeas, rogo. concupiſcere me nihil oportet. habeo te & amantißimum mei, et, quod optaui, ſummæ auctoritatis. tu uideris,* quantum, & quando tuum munus apud me uelis eſſe. tantum te rogo, in Hirtij locum me ſubdas, & ad tuũ amorem, et ad meam obſeruantiam. Vale.*

Lepidi. ep. 24. ut ad Mutinam.

excuſes, antiqui libri habent.

erat enim prætor Planci frater. ſupra. ep. 17.

ſupra, epiſt. 9. Temporis, & rei te moderatorem facile patior eſſe.

ARG. Agris diuidundis præfici Plancus cupiebat, ad militum gratiam colligendam, de ea re Cicero reſpondet.

Cicero

Cicero S. D. Planco. 22

*IN te, & in collega omnis spes est diis approbantibus. concordia uestra, quæ senatui declarata litteris uestris est, mirifice & senatus, et cuncta ciuitas delectata est. Quod ad me scripseras, de re *agraria: si consultus senatus esset, ut quisque de te honorificentissimam sententiam dixisset, eam secutus essem: qui certe ego fuissem: sed propter tarditatem sententiarum, moramq; rerum, cum ea, quæ consulebantur, ad exitū non peruenirent commodissimum mihi, Plancóque fratri uisum est, uti eo, quod ne nostro arbitratu componeretur, quis fuerit impedimento, arbitror te ex Planci litteris cognouisse. sed siue in S.C. siue in ceteris rebus desideras aliquid, sic tibi persuade, *tantam esse apud omnes bonos tui caritatem, ut nullū genus amplissimæ dignitatis excogitari possit, quod tibi non paratum sit. Litteras tuas uehementer exspecto, & quidem tales, quales maxime opto. Vale.*

ep. 8. 18. & 20.

idem & D. Brutus cupiebat. supra ep. 12.

de quibus ad senatum referebatur.

ad minuendum dolorem ob S. C. minus ex sententia scriptum.

ARG. Excusat se, quod Lepido crediderit: & suam diligentiam in copijs tuto reducendis declarat accepto nuncio de Lepidi, Antonijq; coniunctione, quo in periculo subsidium Cæsariani exercitus postulat.

Plancus S. D. Ciceroni. 23

*NVMQVAM mehercule, mi Cicero, me pœnitebit maxima pericula pro patria subire, dū, si quid *acciderit mihi, à reprehensione temeritatis absim. Confiterer imprudentia me lapsum, si umquā Lepido ex animo credidissem. CREDVLITAS*

ut fortuna fert. supra. ep. 20.

Credulitas.

CREDULITAS enim error est magis, quam culpa: & quidem in optimi cuiusque mentem facillime irrepit. sed ego non hoc uitio pæne sum deceptus: Lepidum enim pulchre noram. quid ergo est? pudor me, qui in * bello maxime est periculosus, hunc casum coegit subire. nam, si uno loco essem, uerebar ne cui obtrectatorum uiderer & nimium pertinaciter Lepido * offensus, & mea patientia etiam alere bellum. itaque copias prope in adspectum Lepidi, Antonijque adduxi: quadraginta áque millium passuum spatio relicto, consedi, eo consilio, ut uel celeriter accedere, uel * salutariter recipere me possem. adiunxi hæc in loco eligendo, flumen oppositum ut haberem, in quo mora transitus, esset: Vocontij sub * manu ut essent, per quorũ loca mihi fideliter pateret iter. Lepidus, desperato aduentu meo, quem non mediocriter captabat, se cum Antonio coniunxit ad IV. Kal. Iun. eodemq; die ad me castra mouerunt. uiginti millia passuum cum abessent, res mihi nunciata est. dedi operam Deûm benignitate, ut & celeriter me reciperem, & hic discessus nihil fugæ simile * haberet, non miles ullus, non eques, non quidquam impedimentorum amitteretur, aut ab illis feruentibus latronibus interciperetur. itaque pridie non. Iun. omnes copias Isaram transieci, pontesq; quos feceram, interrupi, ut & spatium ad se * colligendum homines haberent, & ego me interea cũ collega coniungerem: quem triduo, cum has dabam litteras, exspecta-

maxime enim ad res gerendas interest, optime de ducũ uirtute milites opinari. ep. 18. pro infensus. Phil. 1.

cum salute, duo ueteres libri.

ita propinqui, ut quasi in manibus essent.

quod in duce non minus laudari solet, quam si prœlio uicerit.

ex timore recreandos.

exſpectabam.* Laterenſis noſtri & fidem, & animum ſingularem in Remp. ſemper fatebor. ſed certe nimia eius indulgentia in Lepidum, ad hæc pericula perſpiciunda fecit eum minus ſagacẽ. qui quidem cum in fraudem ſe deductum uideret, manus, quas iuſtius in Lepidi perniciem armaſſet, ſibi afferre conatus eſt. in quo caſu tamen interpellatus, adhuc* uiuit, & dicitur uicturus. ſed tamen de hoc mihi parum certum eſt: & magno cum dolore parricidarum elapſus ſum ijs. ueniebant enim eodem furore in me, quo in patriam, incitati: iracundias autem harum rerum recentes habebant, quod Lepidum caſtigare non deſiteram, ut extingueret bellum: quod colloquia facta improbabã: quod legatos, fide Lepidi miſſos ad me, in cõſpectum uenire uetuerã: quod C.* Catinium Veſtinum Trib. mil. miſſum ab Antonio ad eum cum litteris, exceperam. in quo hanc capio uoluptatem, quod certe, quo magis me petiuerunt, tanto maiorem ijs fruſtratio dolorem attulit. Tu, mi Cicero, quod adhuc feciſti, idem præſta, ut uigilanter,* neruoſeq; nos, qui ſtamus in acie, ſubornes. ueniat Cæſar cum copijs, quas habet firmiſſimas: aut ſi ipſum aliqua res impedit, exercitus eius mittatur: cuius ipſius magnum* periculum agitur, quidquid aliquando futurum fuit in caſtris perditorũ contra patriam, hoc omne iam conuenit. pro urbis uero ſalute cur nõ omnibus facultatibus, quas habemus, utamur? quod ſi uos iſtic nõ defueritis profecto, quod ad me attinet,

ſupra, ep. 18.

eum ex illo uulnere periiſſe affirmat. Dio lib. 46. & Velleius lib. 2.

Caninium, Stigonij liber: alij Catium. notæ familiæ.

uehementer, ut in hoc intẽdas omnes neruos.

erat enim ei inimicus Antonius, uictus iã ab eo ad Mutinã.

attinet, omnibus rebus abunde reip. ſatisfaciam. Te quidem, mi Cicero, in dies mehercule habeo cariorem: ſollicitudinesq; meas quotidie magis tua merita exacuunt, ne quid aut ex amore, aut ex iudicio tuo perdam. opto, ut mihi liceat iam præſenti pietate meorum officiorum tua beneficia tibi facere iucundiora. Vale. VIII. idus Iun. Ciuarone, ex finibus Allobrogum.*

excitant. ſic locutus Cic. l. 1. de or. & ad Att. lib. 12.

ARG. Pollicetur ſe memorem beneficiorum; ſuas copias narrat; ſubſidium, aut ab Octauiano, aut ab Africano exercitu, poſtulat; Octauianum, quaſi negligentem in tuenda rep. accuſat.

Plancus imp. cos. des. S. D. Ciceroni. 24

*FACERE non poſſum, quin in ſingulas res meritaq; tua tibi *gratias agam: ſed mehercule facio cum pudore: neque enim tanta neceſſitudo, quantam tu mihi tecum eſſe uoluiſti, deſiderare uidetur gratiarum actionem: neque ego lubenter pro maximis tuis beneficijs tam uili munere defungor orationis: & malo præſens obſeruantia, indulgentia, aſſiduitate memorem me tibi probare. quod ſi mihi uita contigerit, omnes gratas amicitias, atque etiam pias propinquitates in tua obſeruantia, indulgentia, aſſiduitate uincam. amor enim tuus, ac iudiciũ de me utrum mihi plus dignitatis in perpetuũ, an uoluptatis quotidie ſit allaturus, non facile dixerim. De militum commodis fuit tibi cura: quos ego nõ potentiæ meæ cauſſa (nihil enim me nõ ſalutariter cogitare ſcio) ornari uolui à ſenatu: ſed primũ, quod ita meritos iudicabam: deinde, quod*

uideo Plancum in principio litterarum delectari quadã grati animi ſignificatione. ſupra, ep. 4. 9. 11. & 19.

ãd

*ad omnes casus coniunctiores reipub. esse uolebam. nouissime, ut ab omni omniũ sollicitatione auersos eos tales uobis præstare possem, quales adhuc fuerunt. Nos adhuc hic omnia * integra sustinuimus. quod consilium nostrum · etsi, quanta sit auiditas hominũ, non sine caussa, talis uictoriæ, scio · tamen uobis probari spero. non enim, si quid in his exercitibus sit offensum, magna subsidia resp. habet expedita, quibus subito impetu, ac latrocinio paricidarum resistat. copias uero nostras notas tibi esse arbitror. in castris meis legiones sunt ueteranæ tres, tironũ uel luculentissima ex omnibus una. in castris Bruti una ueterana legio, altera bima, octo tironum · ita uniuersus exercitus numero amplissimus est, firmitate exiguus. quantũ autem in acie tironi sit cõmittendum, nimium sæpe * expertum habemus. ad hoc robur nostrorum exercituum siue Africanus exercitus, qui est ueteranus, siue Cæsaris accessisset, æquo animo summum remp. in discrimen deduceremus. aliquanto autem propius esse, quod ad Cæsarem attinet, uidebamus. nihil destiti eum litteris hortari: neque ille intermisit affirmare, se sine mora uenire: cum interim auersum illum ab hac cogitatione, * ad alia consilia uideo se contulisse. ego tamen ad eum Furniũ nostrum cum mandatis, litterisq; missi, si quid forte proficere posset. Scis tu, mi Cicero, quod ad Cæsaris amorem attinet, societatem mihi esse * tecum: uel quod in familiaritate Cæsaris, uiuo illo, iam tueri eum, & dili-*

omnia ut integra seruem, dixit epist. 21. sed ibi significat, ne quid patiamur detrimenti; hic se prœlium uitasse. patet ex uerbo, sustinuimus, & sequentibus.

Pharsalico maxime prœlio Cæsaris, & Põpeij. ep. 3. l. 7. & Tusc. 2.

ad cogitationẽ consulatus bimestris.

Octauianũ Cicero nimis diligere nisus.

diligere mihi fuit neceſſe: uel quod ipſe, quoad eg
noſſe potui, moderatiſſimi, atq; humaniſſimi fuit
quod fecit odio maxime, metuique Antonij. epiſt. 3. *ſenſus: uel quod ex tam inſigni *amicitia mea, at-*
que Cæſaris, hunc, filij loco & illius, & ueſtro iudi-
cio ſubſtitutum, non perinde habere mihi turpe ui-
detur. ſed quidquid tibi ſcribo, dolenter mehercule
Similem ſententiam aliis uerbis expreſsit epiſt. 29. lib. 7. & ad Att. ep. 12. l. 1. *magis, quam inimice facio. quod uiuit Antonius ho-*
die · quod Lepidus una eſt · quod exercitus habent
non contemnendos · quod ſperant · quod audent · id
omne Cæſari acceptum referre poſſunt. neque ego
ſuperiora repetam: ſed ex eo tempore, quo ipſe mi-
hi profeſſus eſt ſe uenire, ſi uenire uoluiſſet · aut op-
preſſum iam bellum eſſet, aut in aduerſiſſimam il-
lis Hiſpaniam cum detrimento eorum maximo ex
truſum. quæ mens eum, aut quorũ conſilia à tanta
gloria, ſibi uero etiam neceſſaria, ac ſalutari, auo-
ut ſurrogaretur in locum Panſæ, aut Hirtij. Dio lib. 46. *carint, et ad cogitationẽ cõſulatus *bimeſtris, ſum-*
mo cum terrore hominum, & inſulſa cum efflagi-
tatione tranſtulerint, exputare non poſſum. mul-
tum in hac re mihi uidentur neceſſarij eius et reip.
et ipſius cauſſa proficere poſſe: plurimum, ut puto,
ut etiam Ciceronem M. Brutus ob eã cauſſam in epiſtola quadam grauiter increpet. *tu quoque: * cuius ille tanta merita habet, quanta*
nemo præter me. numquam enim obliuiſcar, maxi-
ma, ac plurima me tibi debere. De his rebus, ut exi-
geret cum eo, Furnio mandaui. quod ſi, quantam
debeo, habuero apud eum auctoritatem · plurimũ
cum ipſius quoque periculum agatur. ſupra, ep. 13. *ipſum * iuuero. Nos interea duriori condicione bel-*
lum ſuſtinemus: quod neque expeditiſſimam dimi-
cationem putamus neque tamen refugiendo com-
miſſuri

missuri sumus, ut maius detrimentum resp. accepe re possit. quod si aut Cæsar se respexerit aut Africanæ legiones celeriter uenerint: securos uos ab hac parte reddemus. Tu, ut instituisti, me diligas, rogo, proprieq; tuum esse, tibi persuadeas. V. Kal. Sext. ex castris.*

quæ erant in Africa. ep. 15. lib. 11.

ARG. Modeste reprehendit in Furnio præproperam adipiscendæ præturæ festinationem.

Cicero S. D. C. Furnio. 25

*SI interest, id quod homines arbitrantur, reip. te, ut instituisti, atque feciſti, nauare operam, rebusque maximis, quæ ad exstinguendas reliquias belli pertinent, *interesse: nihil uideris melius, neque laudabilius, neq; honestius facere posse: istámque operam tuam, nauitatem, animum in remp. *celeritati præturæ anteponendam censeo. nolo enim te ignorare, quantam laudem consecutus sis: mihi crede, proximam Planco, idque ipsius Planci testimonio, præterea fama, scientiáque omnium. quamobrem, si quid operis tibi etiam nunc restat, id maximopere censeo persequendum. quid enim honestius? aut quid honesto anteponendũ? sin *autem satisfactum reipub. putas: celeriter ad comitia quando mature *futura sunt, ueniendum censeo dummodo ne quid hæc ambitiosa festinatio imminuat eius gloriæ, quam consecuti sumus. *Multi clarissimi uiri, cum reip. darent operam, annũ petitionis suæ non obierunt. quod eo facilius nobis est, quod non est annus hic tibi destinatus: ut, si ædilis fuisses,*

dissuasio ab utili.

erat enim Planci legatus. supra, ep. 8.

Furnius enim ad petendã præturam contendere cupiebat, cum nondum ipsius annus esset.

supra, ep. 9.

nõ fuerunt. oppressa à 111 uiris rep.

dissuasio ab exemplis.

si manebis in prouincia,& ad comitia prętoria non uenies.

fuisses, post biennium tuus annus esset. *nunc nihil prætermittere uidebere usitati,& quasi legitimi temporis ad petendum. uideo autem, Planco consule,etsi etiam sine eo rationes expeditas haberes,tamen splendidiorem petitionem tuam fore,si modo ista ex sententia confecta essent. Omnino plura me scribere, cum tuum tantum consilium, iudiciumque sit,non ita necesse arbitrabar:sed tamen sententiam meam tibi ignotam esse* *nolebam: cuius est hæc summa, ut omnia te metiri dignitate malim, quam ambitione,maioremq; fructum ponere in perpetuitate laudis, quam in celeritate prætura.Hæc eadem locutus sum domi meæ,* *adhibito Quincto fratre meo,& Cæcina,& Caluisio, studiosissimis tui, cum Dardanus, libertus tuus,interesset. omnibus probari uidebatur oratio mea:sed tu optime iudicabis. Vale.*

testificandi amoris caussa, ep.4.lib.2. & 3. lib.10.

epist.7.lib.11.

ARG. Scripserat Furnius, ad comitia prætoria se uenturum:Cicero dissuadet,comitiaq; dilata significat.

Cicero S. D. Furnio. 26

LECTIS tuis litteris, quibus declarabas aut omittendos Narbonenses, aut cum periculo dimicandum illud magis timui quod uitatum, nō moleste fero.Quod de Planci, & Bruti concordia scribis, in eo uel maximam spem pono uictoriæ. De *Gallorum studio,nos aliquando cognoscemus,ut scribis,cuius id opera maxime excitatū sit: sed iā, mihi crede,* *cognouimus.itaq; iucundissimis tuis litteris stomachatus sum in extremo. scribis enim, si in*

transalpinorum.

tua uidelicet opera excitatū.

*si in Sextilem comitia, cito te: si iam confecta, citius ne diutius cum periculo fatuus sis. ô mi Furni, quam tu causſam tuam non noſti, qui alienas tam *facile diſcas. tu nunc candidatum te putas: & id cogitas, ut aut ad comitia curras aut, si iam confecta, domi tuæ sis scilicet ne cum maximo periculo, ut ſcribis, ſtultiſſimus ſis. non arbitror te ita ſentire. omnes enim tuos ad laudem impetus noui. quod ſi, ut ſcribis, ita ſentis: non magis te, quam de te *iudicium reprehẽdo meũ. Te adipiſcendi magiſtratus leuiſſimi, & diuulgatiſſimi, ſi ita adipiſcare, ut plerique, præpropera feſtinatio abducet à tantis laudibus, quibus te omnes in cælum iure, & uere ferunt? ſcilicet id *agitur, utrũ hac petitione, an proxima prætor fias, non ut ita de rep. mereare, *omni honore ut digniſſimus iudicere. utrum neſcis, quam alte adſcenderis an pro nihilo id putas? ſi neſcis: tibi ignoſco: * nos in culpa ſumus. ſin intelligis: ulla tibi eſt prætura uel officio, quod pauci, uel gloria, quam omnes ſequuntur, dulcior? Hac de re & ego, & Caluiſius, homo magni iudicij, tuiq; amantiſſimus, te accuſamus quotidie: comitia tamen, quando ex his pendes, quantum facere poſſumus, quod multis de cauſſis reip. arbitramur conducere, in Ianuarium menſem *protrudimus. Vince igitur, & uale.*

cauſſarum enim patronus ſolebat eſſe.

qui te putem aliter ſentire, quam ſcribis.

id laborandum tibi, & amicis tuis.

non prætura tantum.

qui te decedere è prouincia cupientem accuſemus.

ep. 12. lib. 2. ad Q. fr.

ARG. Lepidum quaſi molli brachio obiurgat, quia, ſummis honoribus à ſenatu ornatus, gratiarum agendarum officium neglexerat. tum, pacem inter Antonium, & bonos ciues conciliare cupientem hortatur, ne ſe interponat.

Cicero S. D. M. Lepido. 27

*QVOD mihi pro mea ſumma erga te beneuo lentia magnæ curæ eſt, ut quam ampliſſima digni tate ſis moleſte tuli, te ſenatui gratias non egiſſe, cum eſſes ab eo ordine*ornatus ſummis honoribus. Pacis inter ciues conciliandæ te cupidũ eſſe, lator. pacem eam ſi à ſeruitute ſeiungis conſules & reip. & dignitati tuæ. ſin iſta pax perditum hominem in* poſſeſſionem impotentiſſimi dominatus reſti tutura eſt: hoc animo ſcito eſſe omnes ſanos, ut mor tem ſeruituti anteponant. itaque ſapientius, meo quidem iudicio, facies, ſi te in iſtam* pacificatio nem non interpones quæ neque ſenatui, neque po pulo, neque cuiquam bono probatur. Sed hæc au dies ex alijs, aut certior fies litteris. tu pro tua pru dentia, quid optimum factu ſit, uidebis.*

in S. C. infra, ep. 33. h. l. & 18. lib. 11. & Phil. l. 5. & 13.

e qua deiectus erat proælio Mutinenſi.

hãc pacem ualde improbat etiam in Philippicis.

ARG. Dolet ſe non fuiſſe participem coniurationis in Cæſarem: quia ſuperſtes Antonius perniciem reip. moliatur. deinde ſuum libertatis recuperandæ ſtudium declarat.

Cicero S. D. C. Trebonio. 28

*QVAM uellem ad illas pulcherrimas epulas me idibus Mart. inuitaſſes: *reliquiarum nihil ha beremus. at nunc cum his tantum negotij eſt, ut ue ſtrum illud diuinum in remp. beneficium non nul lam habeat querelam. quod uero à te, uiro optimo, *ſeductus eſt, tuo q̃ beneficio adhuc uiuit hæc pe ſtis: interdũ, quod mihi uix fas eſt, tibi ſubiraſcor. mihi enim negotij plus reliquiſti uni, quã, præter me, omnibus. Vt enim primum poſt Antonij fœdiſ ſimum*

ep. 7. l. xi. & 4. l. 12. Antonius ſeruatus non eſſet. uide infra, ep. 12.

Dio lib. 44. & Phil 13.

simum *discessum senatus haberi libere potuit: ad illum animum meum reuerti pristinum, quem tu cum ciue acerrimo, patre tuo, in ore, & amore semper hauisti. nam, cum senatum ad XIII. Kal. Ian. tribuni pl.* *uocauissent, deq; alia re referrent, totam remp. sum cõplexus: egiq; acerrime: senatúmque iam languentem, & defessum, ad pristinã uirtutem, consuetudinemq; reuocaui, magis animi, quam ingenij uiribus. hic dies, meáque contentio, atque actio spem primum populo R. attulit libertatis recuperandæ. nec uero ipse postea tempus ullum intermisi de rep. nõ cogitandi solum, sed etiam agendi. quod nisi res urbanas, actaq; omnia ad te perferri arbitrarer, ipse perscriberem. quamquam eram maximis* *occupationibus impeditus. sed illa cognosces ex alijs, à me pauca, & ea summatim. Habemus fortem senatum, consulares partim timidos, partim male sentientes. magnum damnum factum est in* *Seruio. L. Cæsar optime sentit: sed, quod auunculus est, nõ acerrimas dicit sententias. consules egregij: præclarus D.* *Brutus: egregius* *puer Cæsar. de quo spero equidem reliqua: hoc uero certũ habeto, nisi ille ueteranos celeriter* *conscripsisset, legionesq; duæ de exercitu Antonij ad eius se auctoritatem contulissent, atq; is oppositus esset terror Antonio, nihil Antonium sceleris, nihil crudelitatis præteriturum fuisse. Hæc tibi etsi audita esse arbitrabar, uolui tamen notiora esse. plura scribam, si plus otij habuero. Vale.*

cũ Brundisium, profectus est, ut legiones Macedonicas ad urbem secum duceret. ep. 25. l. 12. Philipp. 3. & Dio lib. 45. uocandi senatus tribuni pl. ius habebant. Gellius lib. 14. cap. 7.

numquã per Antonium quietus fuit. ep. 1.

petierat Ser. Sulpicius. uide Philipp. lib. 9.

ep. 7. lib. 11.

primato consilio, suo sũptu. Philipp. 3. Brundisio redeuntẽ. ep. 25. lib. 12. & Philipp. 3.

ARG. Scribit de suo studio erga salutem Ampij exsulantis; bonámq; spem habere iubet.

Cicero S. D. Ampio Balbo. 29

forte is est, de quo ep. 3. l. 1. & ad quem 12. l. 6.

DE MEO studio erga salutem, et incolumitatẽ tuam credo te cognosse ex litteris tuorum: quibus me cumulatissime satisfeciſſe, certo scio. nec ijs

ep. 3. lib. 4.

*concedo, quamquam sunt singulari in te beneuolentia, ut te saluum malint, quam ego. illi mihi necesse est concedant, ut tibi plus, quã ipsi, hoc tempore prodesse possim. quod quidem nec desiti face-

si locutus ep. 9. lib. 1.

re, nec desistam, et iam in maxima re feci, et *fundamenta ieci salutis tuæ. Tu fac bono animo magnóq; sis, méque tibi nulla re defuturum esse confidas. Pridie non. Quinct. Vale.

ARG. Prælium, victoriáq; de Antonio relata nunciatur.

Ser. Galba S. D. Ciceroni. 30

de hoc Galba in Philipp. 13.

DECIMO septimo Kal. Maij, quo die Pansa in castris Hirtij erat futurus, cũ quo ego eram, (nam ei obuiam processeram millia passuũ centum, quo maturius ueniret) Antonius legiones eduxit duas, secundam, & quinctam trigesimam, & *cohortes

Veg. l. 2. c. 6.

qui discesserat à Lepido, ipso tamen haud inuito. uide infra. ep. 34. & Dionẽ lib. 46. qui hãc etiam pugnam narrat.

prætorias duas, unam suã, alteram *Silani, et euocatorum partem. ita obuiam uenit nobis quod nos quattuor legiones tironum habere solum arbitrabatur. sed noctu, quo tutius uenire in castra possemus: legionem *Martiam cui ego præesse solebam, & duas cohortes prætorias miserat Hirtius nobis. Cum equites Antonij apparuissent, * contineri neque legio Martia, neque cohortes prætoriæ

de legione Martia Phil. 14.

Phil. 14.

potue-

potuerunt: quas sequi cœpimus coacti, quando eas retinere non poteramus. Antonius ad Forum Gallorum suas copias continebat: neque sciri uolebat, se legiones habere: tantum equitatum, & leuem armaturam ostendebat. postea quam uidit se inuito legionem ire Pansa, sequi se duas legiones iussit tironum. postea quam angustias paludis, et siluarum transiuimus: acies est instructa à nobis duodecim cohortium. nondum uenerant legiones duæ, cum repente Antonius in aciem suas copias de uico produxit, & sine mora concurrit. Primo ita pugnatum est, ut acrius non posset ex utraque parte pugnari. sed dexterius cornu, in quo ego eram cum *Martiæ legionis cohortibus octo, impetu primo fugauerat legionem trigesimã quinctam Antonij, ut amplius passus quingentos ultra aciem, quo loco steterat, processerit. itaque, cum equites nostrũ cornu circuire uellent, recipere me cœpi, & leuem armaturam opponere Maurorum equitibus, ne auersos nostros aggrederentur. interim uideo me esse inter Antonianos, Antoniúmque post me esse aliquãto. repente *equũ immisi ad eam legionem tironum, quæ ueniebat ex castris, scuto reiecto. Antoniani me insequi: nostri pila conijcere uelle. ita nescio quo fato sum seruatus, quod cito sum à nostris cognitus. In ipsa Aemilia, ubi cohors Cæsaris *prætoria erat, diu pugnatum est. cornu sinisterius, quod erat infirmius, ubi Martiæ legionis duæ cohortes erant, & cohors prætoria, pedem referre

quæ relicto Antonio, Cæsari Octauiano se adiunxerat, Philipp. 3. & 5. & Velleius l. 2.

equum admittere, dixit. l. 2. de Fin. incitare, l. 3. de nat. de.

prætoriæ cohortes fortissimorum uirorum.

cœperunt, quod ab equitatu circumibantur, quo uel plurimum ualet Antonius. cum omnes se recepissent nostri ordines, recipere me nouissimus cœpi ad castra. Antonius, tamquam uictor, castra putauit se posse capere. quo cum uenit, complures ibi amisit, nec egit quidquam. Audita re Hirtius cum *cohortibus uiginti ueteranis redeunti Antonio in sua castra occurrit, copiasq; omnes eius deleuit, fugauitq; eodem loco, ubi erat pugnatum, ad Forum Gallorũ. Antonius cũ equitibus hora noctis quarta se in castra sua ad Mutinã recepit. Hirtius in ea castra* redijt, unde Pansa exierat, ubi duas legiones reliquerat, quæ ab Antonio erãt oppugnatæ. sic partem maiorem suarũ copiarũ Antonius amisit ueteranarum: nec id tamen sine aliqua iactura cohortium prætoriarum nostrarum, & legionis Martiæ fieri potuit.* aquilæ duæ, signa sexaginta sunt relata Antonij. res bene gesta est. Ad XII. Kal. Maij, ex castris, Vale.

duabus legionibus. oratione XIII. in Antonium.

exercitu incolumi. Phil. 14.

legionũ signa. nam cohortiũ diuersa, quæ sexaginta hostibus erepta.

ARG, Excusat se, quod studium suum erga remp. litteris nondum declarauerit; séque libertatis recuperandæ cupidum ostendit.

C. Asinius Pollio S. D. Ciceroni. 31

Hispaniam posteriorem administrabat, à Cæsare cõmissam; in qua Lusitania continetur; citerior Lepido attributa erat, infra, ep. 33.

MINIME mirum debet tibi uideri, nihil me scripsisse de rep. postea quam itum est ad arma. nam saltus Castulonensis, qui semper tenuit nostros tabellarios etsi nũc frequẽtioribus latrocinijs infestior factus est, tamen nequaq; tanta in mora est,

*est, quanta qui locis omnibus dispositi ab utraque parte scrutantur tabellarios, & retinent. itaque, nisi naue perlatæ litteræ essent, omnino nescirem, quid istic fieret. nunc uerò nactus occasionem, postea quam nauigari cœptum est, cupidissime, & quamcreberrime potero, scribam ad te. Ne mouear eius sermonibus, quem tametsi nemo est qui uidere uelit, tamẽ nequaquam proinde, ac dignus est, oderunt homines, periculum non est. adeo est enim * inuisus mihi, ut nihil non acerbum putem, quod commune cum illo sit. natura autem mea, & studia trahunt me ad pacis, & libertatis cupiditatem. itaque illud initium ciuilis belli sæpe defleui. cum uerò non liceret mihi nullius partis esse, quia utrobique magnos inimicos habebam · ea castra fugi, in quibus plane tutum me ab insidijs inimici sciebam nõ futurum. compulsus eo, quo * minime uolebam ne in extremis essem, plane pericula non dubitanter adij. Cæsarem uerò, quod me in tanta fortuna, modo cognitum, uetustissimorum familiarium loco habuit, dilexi summa cum pietate, & fide. quæ mea sentẽtia gerere mihi licuit, ita feci, ut optimus quisque maxime probarit: quod iussus sum, eo tempore, atq; ita feci, ut appareret, inuito imperatũ esse. cuius facti iniustissima * inuidia erudire me potuit, quã iucunda libertas, & quã misera sub dominatione uita esset. ita, si id agitur, ut rursus in potestate omnia unius sint: quicunq; is est, ei me * profiteor inimicũ: nec periculũ*

M. Antonius, nunc inuisus, quia reip. hostis, antea uerò amicus. infra, ep. 33.

quia Cæsar pro sua potentia, Pompeius pro rep. putabatur contendere.

odium aduersus me iniuste conçitatum.

mox tamen Asinite cum Antonio cõiunxisti. Velleius lib. 2.

est ullum, quod pro libertate aut refugiam, aut deprecer. sed consules neque S.C. neque litteris suis præceperant mihi, quid facerem. unas enim post idus Mart. demũ à Pansa litteras accepi in quibus hortatur me, ut senatui scribam, me, et exercitum in potestate eius futurum. quod, cum Lepidus concionaretur, atque omnibus scriberet, se consentire cum Antonio, maxime contrarium fuit. nam quibus commeatibus, inuito illo, per illius prouinciam legiones ducerem? aut, si cetera transissem, num etiam Alpes poteram transuolare, quæ præsidio illius tenentur? Adde huc, quod perferri litteræ nulla condicione potuerunt. sexcentis enim locis excutiuntur, deinde etiã* retinentur à Lepido tabellarij. Illud me Cordubæ pro concione dixisse, nemo uocabit in dubium, prouinciam me nulli, nisi qui à senatu missus uenisset, traditurum. nam de legione trigesima tradenda quantas habuerim *contentiones, quid ego scribã? qua tradita, quanto pro rep. infirmior futurus fuerim, quis ignorat? hac enim legione noli acrius, aut pugnacius quidquam putare esse. quare me cum existima esse, qui primũ pacis cupidissimus sim (omnes enim ciues plane studeo esse saluos) deinde qui et me, & remp. uindicare in libertatem paratus sim. Quod *familiarem meũ in tuorũ numero habes, *opinione tua mihi gratius est: inuideo illi tamẽ, quod ambulat, et iocatur tecum. quæ res, quanti æstimem, si umquã licuerit uiuere in otio, experieris. nullũ enim*

consule.

infra, ep. 33.

ursit enim eum & Lepidus, & Antonius. ep. sequenti.

ep. sequenti. ep. 15. lib. 11. & 24. lib. 14. & in proœmio libri de claris orat.

Opinione omnium maiorem animo cepi dolorem.

uesti-

ueſtigium abs te diſceſſurus ſum. Illud uehemẽter admiror, non ſcripſiſſe te mihi, manendo in prouincia ne, an ducendo exercitum in Italiam, Reip. magis ſatisfatere poßim. ego quidem etſi mihi tutius, ac minus laborioſum eſt manere: tamen quia uideo tali tempore multo magis legionibus opus eſſe, quam prouinciis, quæ præſertim recuperari nullo negotio poſſunt, cõſtitui, ut nunc eſt, cum exercitu proficiſci. deinde ex litteris, quas Panſæ miſi, cognoſces omnia. nam earum tibi Exemplar miſi. XVII. Kal. Apr. Cordubæ.*

ut nũc quidẽ in animo habeo. caſus autem ſæpe cogit mutare conſilium.

ARG. Enumerat, quæ Balbus, quæſtor ſuus, flagitioſe commiſerit, quæq; ipſe fecerit ad exercitum in Reip. poteſtate continendum.

Aſinius Pollio S. D. Ciceroni. 32

BALBVS quæſtor, magna numerata pecunia, magno pondere auri, maiore argenti coacto, de publicis exactionibus, ne ſtipendio quidem militibus reddito, duxit ſe à Gadibus: & triduum tempeſtate retentus ad Calpen, Kal. Iun. tranſiecit ſeſe in regnũ Bogudis, plane bene peculiatus. his rumoribus utrum Gades referatur, an Romam, (ad ſingulos enim nuncios turpißime cõſilia mutat) nondum ſcio. ſed, præter furta & rapinas, & uirgis cæſos ſocios, hæc quoque fecit: ut ipſe gloriari ſolet, eadem, quæ C. Cæſar: ludis, quos Gadibus fecit, Herennium Gallum hiſtrionem, ſummo ludorum die anulo aureo* donatum, in quattuordecim ſeſſum deduxit. tot enim fecerat ordines eque-*

ſtatim á Balbi flagitijs incipit: quod eſt indicium ſummæ iracundiæ.

bene nummatus, dixit oratione in Rullũ.

ſicuti Laberiũ mimum donauerat Cæſar. Suetonius, & Macrobius,

ſtris loci: quattuoruiratum ſibi prorogauit: comitia biennij biduo habuit, hoc eſt renunciauit quos ei uiſum eſt: exſules reduxit, non horum tẽporum, ſed illorum, quibus à ſeditioſis ſenatus trucidatus, Pl. lib. 11. c. 45. *aut expulſus eſt Sex. Varo procos. Illa uerò iam ne Cæſaris quidem exemplo, quod ludis prætextam* nide ad Att. ep. 9. & 11. lib. 8. *de ſuo * itinere ad L. Lentulum procos. ſollicitandum poſuit. & quidem, cum ageretur, fleuit, memoria rerum geſtarum commotus.* cum gladiatores pugnarent. Phil. 1. *gladiatoribus autem Fadium quendam, militem Pompeianum, quia, cum depreſſus in ludum bis gratis depugnaſſet, auctore ſeſe nolebat, & ad populum confugerat, primum Gallos equites immiſit in populum, (coniecti enim ſunt lapides in eum, cum arriperetur Fadius) deinde abſtractum defodit in ludo, & uiuum combuſſit cum quidem pranſus, nudis pedibus, tunica ſoluta, manibus ad tergum reiectis,* quæ uox auxilio fæpe fuit. in Verrem. *inambularet, & illi miſero quiritanti,* * *Ciuis Romanus ſum, reſponderet, Abi nunc, populi fidem implora. beſtijs uerò ciues Romanos, in his circulatorem quendam auctionum, notiſſimum hominem Hiſpali, quia deformis erat, obiecit. Cum huiuſmodi portento res mihi fuit. ſed de illo plura coram. Nunc,* quod pluris eſt, quam de Balbo agere. * *quod præſtat, quid me uelitis facere, conſtituite. tres legiones firmas habeo: quarum unam uigeſimam octauam cum ad ſe initio belli accerſiſſet Antonius hac pollicitatione, quo die in caſtra ueniſſet, denarios * quingenos ſingulis militibus daturum, in uictoria uerò eadem præmia,* ſexaginta ſcutatos, ut hodie appellant.

qua

*quæ ſuis legionibus: (quorum quis ullum finẽ, aut modum futurum putauit?) incitatiſſimam retinui, ægre mehercule nec retinuiſſem, ſi uno loco habuiſſem: utpote cum * ſingulæ quædã cohortes ſeditionem fecerint. reliquas quoq; legiones non deſtitit litteris, atq; infinitis pollicitationibus incitare. nec uerò minus Lepidus urſit me & ſuis, & Antonij litteris, ut legionem * trigeſimam mitterem ſibi. itaque, quem exercitum neq; uendere ullis præmijs uolui, nec eorũ periculorum metu, quæ, uictoribus illis, portendebantur, deminuere, debetis exiſtimare retentum, & conſeruatum Reip. eſſe atq; ita credere, quodcumq; imperaſſetis, facturum fuiſſe, ſi, * quod iuſſiſtis, feci. nam & prouinciam in otio, & exercitum in mea poteſtate tenui: finibus meæ prouinciæ nuſquam exceſſi: militem nõ modo legionarium, ſed ne auxiliarium quidem ullum quoquam miſi: &, ſi quos equites decedentes nactus ſum, ſupplicio affeci. quarum rerum fructum ſatis magnum, Rep. ſalua, tuliſſe me putabo. ſed Reſp. ſi me ſatis nouiſſet, et maior pars ſenatus maiores ex me fructus tuliſſet. Epiſtolam, quam Balbo, cum etiam nunc in prouincia eſſet, ſcripſi, legendam tibi miſi. etiam prætextam, ſi uoles legere, Gallum Cornelium, familiarem meum, poſcito. VI. Id. Iun. * Cordubæ. Vale.*

ſeiunctæ ab alijs.

ſupra, ep. 31.

ex eo, quod feci, quæ facturus fuerim, exiſtimate.

Bæthicæ Hiſpaniæ urbs, utriuſq; Senecæ, & Lucani patria. Martialis lib. 1.

ARG. Deplorat calamitatem Reip. quæ Mutinenſi prœlio & conſules, & robur, ſobolémq; militum amiſerat,

Aſinius Pollio S. D. Ciceroni. 33

QVO

QVO tardius certior fierem de prælijs apud Mutinam factis, Lepidus effecit, qui meos tabellarios nouem dies * retinuit: tametsi, tantam calamitatem Reip. quamtardissime audire, optandum est, sed illis, qui * prodesse nihil possunt, neq; mederi. atq; utinam eodem S.C. quo Plancum, & Lepidum in Italiam accersistis, me quoque iussissetis uenire. profecto non accepissetis Respub. huc uulnus. quo si qui lætantur in præsentia, quia uidentur & duces, & ueterani Cæsaris partium interijsse: tamen postmodum necesse est doleant, cum uastitatem Italiæ respexerint. nam & robur, & * soboles militum interijt: siquidem, quæ nunciantur, ulla ex parte uera sunt. Neq; ego non uidebam, quanto usui Reip. essem futurus, si ad Lepidum ueniissem. omnem enim cunctationem eius discussissem, præsertim adiutore Planco. sed scribenti ad me eiusmodi litteras, quas leges, & concionibus uidelicet, quas Narbonæ habuisse dicitur, similes, palparer necesse erat, si uellem commeatum, per prouinciam eius iter faciens, habere. præterea uerebar, ne, si ante, quam ego incepta perficerem, prælium confectum esset, pium meum consilium * raperent in contrariam partem obtrectatores mei, propter amicitiam, quæ mihi cum Antonio, non maior tamen quam Planco, fuit. itaq; à Gadibus mense Aprili binos tabellarios in duas naues imposui · & tibi, & consulibus, & Octauiano scripsi, ut me faceretis certiorem, quonam modo plurimum possem prodesse

supra, ep. 31.

nam ego prodesse aliquid possum; ideoq; citius audire uoluissem.

periere, qui & ipsi fortes erãt, & fortes filios, præsidio Reip. aliquando futuros poterant gignere.

dicerent me in Italiam uenisse, non ut reip. sed ut Antonio opem ferrem.

*prodesse Reip. sed, ut rationem ineo, quo die prœlium Pansa commisit, eodem à Gadibus naues profectæ sunt. nulla enim post hiemem fuit ante eam diem nauigatio. & hercule, longe remotus ab omni suspicione futuri ciuilis tumultus, penitus in *Lusitania legiones in hibernis collocarã. ita porro festinauit * uterque confligere, tamquam nihil peius timerent, quam ne sine maximo Reip. detrimento bellum componeretur. sed, si properandum fuit, nihil non summi ducis * consilio gessisse Hirtium uideo. nam hæc mihi scribuntur ex Gallia Lepidi, & nunciantur: Pansæ exercitum concisum esse: Pansam ex uulneribus * mortuum: eodẽ prælio Martiam legionem interijsse, & L. Fabatum, & C. Pæduceum, & D. Carfulenum: Hirtiano autem prælio & * quartam legionem, & omnes peræq; Antonij cæsas: item Hirtij quartam, cum castra quoque Antonij cepisset, à quincta legione *concisam esse: ibi Hirtium quoq; perijsse, & Pontium * Aquilam: dici etiam, Octauianum cecidisse: (quæ si, quod dij prohibeant, uera sunt, non mediocriter doleo) Antonium turpiter Mutinæ obsessionem reliquisse, sed habere * equitatum, ac legiones sub signis armatas tres, & P. Vagieni unam, inermes bene multos: * Ventidium quoque se cum legione septima, octaua, nona coniunxisse: si nihil in Lepido spei sit, descensurum ad extrema, & non modo nationes, sed etiam * seruitia cõcitaturum: Parmam direptam: L. Antonium Alpes occupasse.*

supra, bis, ep. 31. Antonius, & Pansa.

ep. 5. lib. 12.

mortuus est Bononiæ, ut scribit Appianus.

mendum. nã de hac post. puto, 11. legendum, quã cum Antonio fuisse, ex Phil. 5. cõiicio. falsum Phil. 14. unum ex percussoribus Cæsaris. ep. 19. ad M. Brutum.

ep. 15. lib. 10. & 10. lib. 11.

ep. sequenti. & supra, ep. 17. & 18.

ep. 10. lib. 11.

Quæ

*Quæ si uera sunt nemini nostrûm cessandum est neq; exspectãdum, quid decernat senatus. res enim cogit huic tanto incẽdio succurrere omnes, qui aut imperium, aut * nomen deniq; populi R. saluum esse uolunt. Brutum enim XVII. cohortes, & duas non frequentes tironum legiones, quas conscripserat Antonius, habere audio neq; tamen dubito, quin omnes, qui supersint de Hirtij exercitu, confluant ad eum. nam in delectu non multum spei puto esse præsertim cũ nihil sit periculosius, quam spatium confirmandi sese Antonio dari. anni autẽ tempus libertatem maiorem mihi dat: propterea quia frumenta aut in agris, aut in uillis sunt: itaq; proximis litteris consiliũ meum expedietur. nam neq; deesse, neq; * supereresse reip. uolo. maxime tamẽ doleo, adeo & longo, & infesto itinere ad me ueniri, ut die quadragesimo post ultra etiam, quam facta sunt, omnia nuncientur. Vale.*

ne perdatur ipsum etiam nomen cum imperio populi R.

Gell. l. 1. c. 22.

ARG. Narrat, in Antonij aduentu quid egerit: & agit gratias Ciceroni, quod iniquis de se rumoribus non crediderit.

M. Lepidus imp. iterum, pont. Max. S. D. Ciceroni. 34.

de Lepido sic Velleius lib 2. Lepidus Pont. Max. in locum Cæsaris furto creatus, decretã sibi Hispaniã, adhuc in Gallia morabatur, & Phil. 13.

SI uales, bene est: ego quoq; ualeo. Cum audissem, Antoniũ cum suis copijs, præmisso L. Antonio cum parte equitatus, in prouinciã meam uenire cum exercitu meo ab confluente Rhodano castra moui, ac contra eos uenire instituí. itaq; continuis itineribus ad Forum Vocontium ueni, & ultra castra ad flumẽ Argenteum contra Antonios feci. P. Venti-

*Ventidius suas legiones tres coniunxit cum eo, & ultra me castra posuit. habebat antea legionem secundam, & ex reliquis legionibus magnam multitudinem, sed inermium. equitatum habet magnum. nam omnis ex prœlio integer discessit, ita ut sint amplius * equitum XXX. itaque ad me complures milites, & equites ab eo transierunt: & in dies singulos eius copiæ minuuntur. Silanus, & Culeo ab eo discesserunt. nos, etsi grauiter ab his læsi eramus, quod * contra nostram uoluntatem ad Antonium ierant · tamen nostræ humanitatis, & necessitudinis caussa, eorum salutis rationem habuimus. nec tamen eorum opera utimur · neque in castris habemus · neque ulli negotio præfecimus. quod ad bellum hoc attinet, nec senatui, nec Reipub. deerimus. quæ postea egerinus, faciam te certiorem. Etsi omni tempore summa studia officij mutuo inter nos certatim constiterunt pro nostra inter nos familiaritate, et * proinde diligenter ab utroque conseruata sunt: tamen non dubito, in tanto & tam repentino motu Reip. quin non nulla de me falsis rumoribus à meis obtrectatoribus, me indigna, ad te delata sint, quæ tuum animum magnopere mouerent pro tuo amore in rempub. ea te moderate accepisse, neq; temere credendum iudicasse, à meis procuratoribus certior sum factus: quæ mihi, ut debent, gratissima sunt. Memini autẽ & illa * superiora, quæ abs tua uolũtate profecta sunt ad meã dignitatẽ augendã, &*

supra, ep. 17. & 33. & epist. 10. lib. 11.

epistola antecedenti.

immo ex ipsius uoluntate. uide Dionem l. 46.

ep. 4. & 5. l. 3. proinde pro perinde, ut etiã apud Terentiũ, & in his epist. sæpe.

Philip. 5.

*& ornãdam: quæ perpetuo animo meo fixa manebunt. Abs te, mi Cicero, magnopere peto, si meam uitam, studium diligẽtissime superioribus temporibus in rep. administrãda, quæ Lepido digna sunt, perfecta habes, ut paria, aut eo ampliora reliquo tempore exspectes, & proinde tua auctoritate me tuendũ existimes, quo tibi plura tuo merito debeo. Vale. XII. Kal. Iun. ex castris, ex Ponte * Argenteo.*

Argenteõ amnem Plinius nominat in Gallia Narbonensi.

ARG. Antonij recepti causſam confert in milites suos dissensionem ciuium inique ferentes.

Lepidus imp. iterum, pont. Max. S. D. S. P. PL. Q. R. 35

*SI uos, liberiq; uestri ualetis, bene est: ego quidem ualeo. Deos hominesq; testor, P. C. qua mente, & quo animo semper in Remp. fuerim, et quam nihil antiquius communi salute, ac libertate iudicarim. quod uobis breui probassem, nisi mihi fortuna proprium consilium extorsisset. nam exercitus cunctus consuetudinem suam in ciuibus conseruandis, communiq; pace, seditione facta, retinuit meq; tantæ multitudinis ciuium Romanorum salutis, atq; incolumitatis causſam suscipere, ut uere dicam, * coegit. in qua re ego uos P. C. oro, atq; obsecro, ut, priuatis offensionibus omissis, summæ Reip. consulatis: ne misericordiam nostram, exercitusq; nostri in ciuili dissensione sceleris loco ponatis. quod si salutis omnium, ac dignitatis rationem habueritis: melius & uobis, & Reip. consuletis. Data IV. Kal. Iun. à Ponte Argenteo. Vale.*

hoc & Dio, & Vellejus, & alii prodiderunt. hostis tamẽ Lepidus iudicatus est.

CICERO-

CICERONIS EPISTOLARVM, AD BRVTVM, ET Alios, Liber XI.

ARGVMENTVM.

D. Brutus M. Bruto, & C. Cassio, quibuscum Cæsarem occiderat, sermonem cum Hirtio habitum exponit, postulatúmq; à se liberam legationem significat.

D. Brutus. S. D. M. Bruto, & C. Cassio.

QVO in statu simus, cognoscite. Heri uesperi apud me * Hirtius fuit: qua mente esset Antonius, demonstrauit, pessima scilicet, & infidelissima. nam se neq; mihi prouinciam dare posse aiebat, neq; arbitrari tuto in urbe esse quemquam nostrûm: adeo esse militum concitatos animos, & plebis. quod utrumq; esse falsum, puto uos animaduertere · atque illud esse uerum, quod Hirtius demonstrabat, timere eum, ne, si mediocre * auxilium dignitatis nostræ habuissemus, nullæ partes ijs in Rep. relinquerentur. cum in his angustijs uersarer, placitum est mihi, ut postularem legationem liberam mihi, reliquisq; nostris · ut aliqua caussa proficiscendi honesta quæreretur. hoc se impetraturum pollicitus est: nec tamen impetraturum confido: tanta est hominum insolentia, & nostri infectatio. ac, si dederint, quod petimus · tamen paullo post futurum puto, ut hostes

consul cũ Pansa designatus in annum sequentem.

quod mox habuerunt, administratione prouinciarum à senatu data.

*iudicemur, aut aqua, & igni nobis interdicatur. Quid ergo est, inquis, tui consilij? Dandus est locus fortunæ: cedendum ex Italia, migrandū Rhodum, aut aliquo terrarum arbitror. si melior casus fuerit, reuertemur Romam: si mediocris, in exsilio uiuemus: si pessimus, ad nouissima auxilia *descendemus. Succurret fortasse hoc loco alicui uestrûm, cur nouissimum tempus exspectemus potius, quam nunc aliquid moliamur. Quia, ubi consistamus, non habemus, præter *Sex. Pompeium, et Bassum Cæcilium: qui mihi uidentur, hoc nuncio de Cæsare allato, firmiores futuri. satis in tempore ad eos accedemus, ubi, quid ualeant, scierimus. Pro Cassio, & te si quid uelitis me recipere, recipiam. postulat enim hoc Hirtius ut faciam. Rogo uos, quamprimū mihi rescribatis. nam nō dubito, quin de his rebus ante horam quartam Hirtius me certiorem sit facturus. quem in locum conuenire possimus, quo me uelitis uenire, rescribite. Post nouissimum Hirtij sermonem, *placitum est mihi postulare, ut liceret nobis esse Romæ publico præsidio: quod illos nobis concessuros non puto. magnā enim *inuidiam ijs faceremus. nihil tamen non postulandum putaui, quod æquum esse statuerē. Valete.*

descendere ad extrema, ep. 33. lib. 10.

Pompeium in Hispania, Cæcilium in Syria.

epist. 4. lib. 8.

uide inuidiam pro odio. indignarentur, inquit, boni, uindices libertatis egere præsidio.

ARG. Petunt ab Antonio, an putet ipsos in urbe, magna ueteranorum militum frequentia, tutos fore.

M. Brutus. & C. Cassius præt. S. D. M. Antonio cos. 2

*DE tua *fide, & beneuolentia in nos nisi persuasum*

beneuolentia, ut uelit; fides, ut seruet.

*perſuaſum eſſet nobis, non conſcripſiſſemus hæc tibi: quæ profecto, quando *iſtum animum habes, in optimam partẽ accipies. Scribitur nobis, magnam ueteranorum multitudinem Romam conueniſſe iam, & ad *Kal. Ian. futuram multo maiorẽ. de te ſi dubitemus, aut uereamur · ſimus noſtri diſſimiles. ſed certe, cum ipſi in tua *poteſtate fuerimus, tuoq́, adducti conſilio dimiſerimus ex municipijs noſtros neceſſarios, neq́, ſolum edicto, ſed etiam literis id fecerimus · digni ſumus, quos habeas tui conſilij participes, in ea præſertim re, quæ ad nos pertinet. quare petimus à te, facias nos certiores tuæ uoluntatis in nos · putés ne nos tutos fore in tanta frequentia ueteranorum: quos etiam de reponenda *ara cogitare audimus: quod uelle te, probare uix quiſquam poſſe uidetur, qui nos ſaluos, & honeſtos uelit. nos ab initio ſpectaſſe otium, nec quidquam *aliud libertate communi quæſiſſe, exitus declarat. fallere nemo nos poteſt, niſi: quod certe abeſt à uirtute tua, & fide. ſed alius nemo facultatem habet decipiendi nos. tibi enim uni credidimus, & crediturí ſumus. maximo de nobis tibi amore afficiuntur amici noſtri. quibus etſi tua fides explorata eſt, tamen illud in mentem uenit, multitudinẽ ueteranorum facilius impelli ab alio quolibet, quam à te retineri poſſe. Reſcribas nobis ad omnia, rogamus. Nã illud ualde leue eſt, ac nugatorium, ea re *denunciatũ eſſe ueteranis, quod de commodis eorũ menſe Iunio laturus eſſes. quem*

minime à nobis alienum.

Phil. 1. Iunius menſis Dolabellæ fuit. erat enim conſul Antonius.

erecta à Mario, euerſa à Dolabella; unde illa Ciceronis gratulatio ep. 14. l. 9. & App. l. 3. de bel. ci. ſic locutus Hor. ep. 1. l. 2.

ut in urbe frequentes adeſſent.

enim impedimento futurum putas, cum de nobis certum sit nos quieturos? Non debemus cuiquam * *uideri nimium uitæ cupidi, cum accidere nobis nihil possit sine pernicie, & confusione omnium rerum. Vale.*

ut fortasse tibi uidemur, quia consulimus tè de salute nostra.

ARG. Expostulatio ad contumeliosas & minaces Antonij litteras.

Brutus, & Cassius præt. S.D. Antonio cos. 3

LITTERAS tuas legimus, similimas ecti tui, contumeliosas, minaces, minime dignas, quæ à te nobis mitterentur. nos, Antoni, te nulla lacessiuimus iniuria: neque miraturum credidimus, si * *prætores, & ea dignitate homines, aliquid edicto postulassemus à consule. quod si indignaris ausos esse id facere: concede nobis, ut doleamus, ne hoc quidem abs te Bruto, & Cassio tribui. Nam de delectibus habitis, & pecunijs imperatis, exercitibus sollicitatis, & nuncijs trans mare missis, quod te questum esse negas: nos quidem tibi credimus, optimo animo te feciſſe: sed tamen neque agnoscimus quidquam eorum · & te miramur,* * *cum hæc reticueris, non potuisse continere iracundiam tuam, quin nobis de morte Cæsaris obijceres. Illud uerò quemadmodum ferendum sit, tute cogita · non licere prætoribus, concordiæ, ac libertatis causſa,* * *per edictum de suo iure* * *decedere, quin consul arma minetur. quorum fiducia, nihil est, quod nos terreas. neq; enim decet, aut conuenit* * *nobis, periculo*

prætores erant Brutus & Cassius, eũ Cęsarem occiderunt.

id est, cũ de his questus nõ sis.

Phil. 1. urbe exire. qui tyrannum occidimus patriæ liberandæ causſa.

*riculo ulli ſubmittere animũ noſtrum: neq; eſt Antonio poſtulandũ, ut ijs imperet, quorum opera liber eſt. nos ſi alia hortarentur, ut bellũ ciuile ſuſcitare uellemus litteræ tuæ nihil proficerẽt. NVLLA enim minantis auctoritas apud liberos eſt. ſed pulchre intelligis, nõ poſſe nos *quoquã impelli: & fortaſſis ea re minaciter agis, ut iudicium noſtrum metus uideatur. nos in hac ſententia ſumus, ut te cupiamus etiã in libera Rep. magnum, atq; * honeſtum eſſe. uocemus te ad nullas inimicitias. ſed tamen pluris noſtram libertatẽ, quam tuam amicitiam, æſtimemus. tu etiam atque etiam uide, quid ſuſcipias, quid ſuſtinere poſſis: neq; quam diu uixerit Cæſar, ſed quam non diu *regnarit, fac cogites. Deos quæſumus, cõſilia tua Reip. ſalutaria ſint, ac tibi: ſi minus, ut ſalua, atq; honeſta Rep. tibi quam minimum noceant, optamus. Pridie non. Sext.*

ad ullam nouitatem. otium. n. ab initio ſpecta uimus. ſupra, ep. 2.

honeſtum, pro honoratum. ſic l. 2. ep. 15. Cæſarem honeſtum eſſe cupio.

regnauit per quinq; menſes poſt deuictos in Hiſpania Pompeij liberos. Velleius lib. 2.

ARG. Res à ſe geſtas exponit; pro quibus rogat Ciceronem, ut ſibi ſua ſententia ſupplicationes decernat.

D. Brutus imp. cos. des. S. D. Ciceroni. 4

SI DE tua in me uoluntate dubitarem, multis à te uerbis peterem, ut dignitatẽ meam tuerere: ſed profecto eſt ita, ut mihi perſuaſi, me tibi eſſe curæ. Progreſſus ſum ad inalpinos cum exercitu, non tam nomen captans imperatorium, quam cupiens militibus ſatisfacere, firmosq; eos ad tuendas noſtras res efficere: quod mihi uideor conſecutus. nam & liberalitatem noſtram, & animum ſunt

experti. cum omnium bellicosissimis bellum gessi:
ex quibus triumphasset, ut in Philip. *multa castella* cepi, multa uastaui: nō sine caussa*
ad senatū litteras misi. adiuua nos tua sententia.
quod cum facies, ex magna parte communi commodo inseruieris. Vale.

ARG Excusat se, quod Bruti litteris non responderit: hortatur ad libertatem recuperandam: sua studia, officiaque pollicetur.

Cicero S. D. D. Bruto imp. 5

Rutiliorum cognomen. **LVPVS, familiaris noster, cum à te uenisset,*
cumq; Romæ quosdam dies commoraretur ego erā
in ijs locis, in quibus maxime me tuto esse arbitrabar. eo factum est, ut ad te Lupus sine meis litteris
rediret, cum tamē curasset tuas ad me perferēdas.
Romam autem ueni ad V. id. Dec. nec habui quid-
consulem designatum. *quam antiquius, quam ut *Pansam statim conuenirem: ex quo ea de te cognoui, quæ maxime optabam. Quare hortatione tu quidem non eges, si *ne*
in cæsare occidendo. *illa quidem in re, quæ à te gesta est post hominum*
memoriam maxima, hortatorem desideraſti: illud
tamen breuiter significandum uidetur, populum
R. omnia à te exspectare, atque in te aliquando recuperandæ libertatis omnem spem ponere. Tu, si dies, noctesq; memineris, quod te facere certo scio,
quantam rem gesseris: nō obliuiscere profecto, quā
Antonius, qui Bruto prouinciam conabatur eripere. *tæ tibi etiam nunc gerendæ sint. si enim *iste prouinciam nactus erit · cui quidem ego semper amicus fui ante, quam illum intellexi non modo aperte, sed etiam libenter cum rep. bellum gerere: spem*

reliquam

*reliquam nullam uideo ſalutis. Quamobrem te obſecro ijſdem precibus, quibus ſenatus populusq; R. ut in perpetuũ remp. dominatu regio * liberes: ut principijs conſentiant exitus. tuũ eſt hoc munus, tuæ partes: à te hoc ciuitas, uel omnes potius gentes non exſpectant ſolũ, ſed etiam poſtulant. Quam quam, cum hortatione non egeas, ut ſupra ſcripſi, non utar ea pluribus uerbis: faciam illud, quod meum eſt, ut tibi omnia mea officia, ſtudia, curas, cogitationes pollicear, quæ ad tuam laudem, & gloriam pertinebunt. quamobrem uelim tibi ita perſuadeas, me tum reipub. cauſſa, quæ mihi uita mea carior eſt, tum quod tibi ipſi faueam, tuámque dignitatem amplificari uelim tuis * optimis conſilijs, amplitudini, gloriæ nullo loco defuturum. Vale.*

Antonio tuæ prouinciæ finibus excludendo. in quo ſita uidetur ſalus reip.

quæ ſpectare ſcio ad communem libertatẽ.

AR G. Suam dignitatem Brutus commendauerat. reſpondet Cicero, ſibi eam etiam atque etiam curæ fore; idque iam in ſenatu declaratum.

Cicero S. D. Bruto imp. 6

*LVPVS noſter cum Romam ſexto die Mutina ueniſſet, poſtridie me mane conuenit, tuaq; mihi mandata diligẽtiſſime expoſuit, et litteras reddidit. Quod mihi tuam dignitatem commendas: eodem tempore exiſtimo te mihi meã dignitatem commendare · quam mehercule non habeo tua cariorem. quare mihi gratiſſimum facies, ſi exploratum habebis, tuis laudibus nullo loco nec conſilium nec ſtudium meum defuturum. Cum * tribuni pl.*

Gell. l. 14. c. 7.

edixissent, senatus adesset ad XIII. Kal. Ian. haberent q; in animo de præsidio consulum des. referre: quamquam statueram in senatum ante Kal. Ian. nō *uenire tamen, cum eo die ipso edictum tuum propositum esset, nefas esse duxi, aut ita haberi senatum, ut de tuis diuinis in remp. meritis sileretur· quod factum esset, nisi ego ueniissem· aut, etiam si quid honorifice de te diceretur, me non adesse· itaque in senatum ueni mane. quod cum esset animaduersum, frequentissimi senatores conuenerunt. quæ de te in senatu egerim, quæ in* concione *maxima dixerim, aliorum te litteris malo cognoscere. illud tibi persuadeas uelim, me omnia, quæ ad tuam dignitatem augendam pertinebunt, quæ est per se amplissima, summo semper studio susceptu-rum, et defensurum. quod quamquam intelligo me cum multis esse facturū: tamen appetam huius rei principatum. Vale.*

id est, antequā consulatum iniissent Hirtius & Pansa.

primum in senatu, deinde ad populum.

ARG. Hortatur Brutum, ne in salute populi R. conseruanda senatus auctoritatem exspectet, sed uoluntatem senatus pro auctoritate habeat.

Cicero S. D. Bruto imp. 7

CVM adhibuisset domi meæ Lupus me, & Libonem, *& Seruium, consobrinum tuum· quæ mea fuerit sententia, cognosse te ex C. Seio arbitror· qui nostro sermoni interfuit. reliqua, quamquam statim Seiū Græceius est subsecutus, tamen ex Græceio poteris cognoscere. Caput autem est hoc, quod te diligentissime* percipere, *& meminisse uelim, ut ne*

Scribonię gentis.

super lata, percipere primum, deinde meminisse.

*ut ne in libertate, & salute populi R. conseruanda auctoritatem senatus exspectes nondum liberi: ne & tuum factum condemnes. (nullo enim publico consilio remp. liberasti: quo est etiam res illa maior, & clarior) & adolescentem, uel *puerum potius Cæsarē iudices temere fecisse, qui tantā caussam publicam priuato consilio susceperit. denique homines *rusticos, sed fortissimos uiros, ciues q3 optimos, dementes fuisse iudices, primū milites ueteranos, commilitones tuos, deinde legionem *Martiam, legionem quartam, quæ suum consulem hostem iudicauerunt, séque ad salutem reipub. defendendam *cōtulerunt. uoluntas senatus pro auctoritate haberi debet, cum auctoritas impeditur metu. postremo susceptā tibi caussa iam bis est: ut non sit integrum. *primum idibus Mart. deinde proxime, exercitu nouo, et copijs cōparatis. quamobrem ad omnia ita paratus, atque animatus esse debes, non, ut nihil facias, nisi iussus, sed ut ea geras, quæ ab omnibus summa cum admiratione laudentur. Vale.*

annum ætatis agentem x i x. Velleius l. 3. Tacitus lib. 13. & ep. 28. lib. 10. Veg l. 1. c. 3.

uide Philipp. 3. 13. & 14.

Octauiano se. tradiderunt. Velleius l. 2.

cum tyrannum priuato cōsilio occidisti.

ARG. Scribit de legatis ad Antonium de pace missis, quæq; sit omnium de Bruto exspectatio, consensióq; ad libertatem recuperandam.

Cicero S. D. Bruto imp. 8

*EO tempore *Polla tua misit, ut ad te, si quid uellem, darem litterarum, cum, quid scriberem, non habebam. omnia enim erant suspensa propter exspectationem *legatorū: qui quid egissent, nihil*

pro Paulla, ut olla, pro aulla. uide. ep. 10. l. 8.

legati ad Ant.

nium iuerant Philippus,& Piso,uide ep. 4.l. 12. & Philip.6.

dum nunciabatur. hæc tamen ſcribenda exiſtimaui: primum, ſenatum populumq; R. de te laborare non ſolum ſalutis ſuæ cauſa, ſed etiam dignitatis tuæ. admirabilis eſt enim quædã tui nominis caritas, amorq; in te ſingularis omnium ciuium. ita enim ſperant, atq; confidunt, ut antea rege, ſic hoc

rege enim interfecto, regios nutus intuemur, ait ep.1.l.12.

tempore *regno te remp. liberaturum. Romæ delectus habetur, totaq; Italia: ſi hic delectus appellandus eſt, cum ultro ſe offerunt omnes: tantus ardor animos hominum occupauit deſiderio libertatis, odioq; diutinæ ſeruitutis. De reliquis rebus à te iam exſpectare litteras debemus, quid ipſe agas, quid*

nondum Panſa eius collega, ad Mutinam peruenerat.

noſter *Hirtius, quid Cæſar meus: quos ſpero breui tempore ſocietate uictoriæ tecum copulatos fore. Reliquum eſt, ut de me id ſcribam, quod te ex tuorum litteris & ſpero, & malo cognoſcere · me neq; deeſſe ulla in re, neque umquam defuturum dignitati tuæ. Fac ualeas.*

ARG. Rogat Ciceronem, proſpiciat, ne, utroque conſule ad Mutinam occiſo, hoſtes reip. conualeſcant, monétque quid agendum.

Brutus S. D. Ciceroni. 9

Hirtium nõ nominat; quod in Panſa prudentia maior.

PANSA *amiſſo, quãtum detrimenti reſp. acceperit, non te præterit. nunc auctoritate, & prudentia tua proſpicias oportet, ne inimici noſtri, cõſulibus ſublatis, ſperent ſe cõualeſcere poſſe. ego, ne conſiſtere poſſit in Italia Antonius, dabo operam.*

elapſus tamen eſt cum tribus legionibus.

ſequar eum confeſtim. utrumq; me præſtaturum ſpero, ne aut Ventidius *elabatur, aut Antonius in*

Ita-

Italia moretur. in primis rogo te, ad hominem uen-
toſiſſimum Lepidum mittas, ne nobis bellum re-
dintegrare poſſit, Antonio ſibi coniuncto. Nam de
Pollione Aſinio, puto te perſpicere, quid ſit factu-
rus. multæ, & bonæ, & firmæ ſunt legiones Lepidi
& Aſinij. Neque hæc iccirco tibi ſcribo, quod te non
eadem animaduertere ſciam, ſed quod mihi perſua-
ſiſſimũ eſt, Lepidum recte facturum numquam ſi
forte uobis id de hoc dubium eſt. Plancum quoque
confirmetis, oro: quem ſpero, pulſo Antonio, reip.
non defuturum. Si ſe Alpes Antonius tranſiecerit,
conſtitui præſidium in Alpibus collocare, & te de
omni re facere certiorem. IV. Kal. Maij, ex caſtris
Regij.

ſéque cum Antonio coniunxit. ep. 33. & 34. lib. 10 & ſequenti huius libri.

ARG. Queritur de quorundam maleuolentia, & reip. periculum exponit.

Brutus S. D. Ciceroni. 10

*Non mihi * remp. plus debere arbitror, quam*
me tibi gratiorem me eſſe in te poſſe, quam iſti per-
uerſi ſunt in me, exploratum habes: ſi tamen hæc
temporis uideantur dici cauſſa, malle me tuum iu-
dicium, quam ex altera parte omnium iſtorum. tu
*enim à *certo ſenſu, & uero iudicas de nobis: quod*
iſti ne faciant, ſumma maleuolentia, & liuore im-
pediuntur. interpellunt me, quo minus honoratus
ſim: dum ne interpellent, quo minus reſp. à me cõ-
mode adminiſtrari poſſit. quæ quanto ſit in pericu-
lo, quam potero breuiſſime exponam. Primum om-
nium, quantam perturbationem rerũ urbanarum
afferat

quæ tamen mihi maxime debet, ob tyrannũ à me cæſum.

qui non errat. ſed, quale quidque eſt, tale iudicat.

Hirtij, & Panſæ. ſuſpicionẽ ſuã de Octauiano ſignificat: qui conſulatum petijt, nõ adeptus, patriæ bellum intulit.

afferat obitus * conſulum, quantamq; * cupiditatem hominibus inijciat uacuitas, non te fugit. Satis me multa ſcripſiſſe, quæ litteris cõmendari poſſint, arbitror. ſcio enim, cui ſcribam. Reuertor nũc ad Antonium: qui ex fuga cum paruulam manum peditum haberet inermiũ, ergaſtula ſoluendo, omneq; genus hominum arripiendo, ſatis magnum numerum uidetur effeciſſe. huc acceßit manus * Ventidij: quæ, trans Apenninũ itinere facto difficillimo, ad * Vada peruenit: atque ſe ibi cum Antonio coniunxit. eſt numerus ueteranorum, & armatorum ſatis frequens cum Ventidio. conſilia Antonij hæc ſint neceſſe eſt: aut ad Lepidum ut ſe conferat, ſi recipitur: aut Apennino, Alpibusq; ſe teneat, & decurſionibus per equites, quos habet * multos, uaſtet ea loca, in quæ incurrerit: aut rurſus ſe in Etruriam referat: quod ea pars Italiæ ſine exercitu eſt. quod ſi me Cæſar audiſſet, atq; Apenninum tranſiſſet: in tantas anguſtias Antonium compuliſſem, ut inopia potius, quam ferro, conficeretur. ſed neq; Cæſari imperari poteſt: nec Cæſar exercitui ſuo: q; utrumque peßimum eſt. Cum hæc talia ſint: quo minus, q; ad me pertinebit, homines interpellent, ut ſupra ſcripſi, non impedio: hæc quemadmodum explicari poßint, aut, à te cum explicabuntur, ne impediantur, timeo. alere iam milites non poſſum. cum ad remp. liberandam acceſſi, H-S mihi fuit pecuniæ * C D amplius. tantum abeſt, ut meæ rei familiaris liberum ſit quidquã, ut meos iam omnes

ep. 15. 33. & 34. lib. 10. ep. 13.

ep. 15. & 33. lib. 10.

expone quadringẽties, hoc eſt, duodecies centena ſcutatorum millia.

amicos

amicos ære alieno obstrinxerim. septenũ numerum legionum alo qua difficultate, tu arbitrare. non, si *Varronis thesauros haberem, sustinere sumptum possem. Cum primum de Antonio exploratum habuero, faciam te certiorem. Tu me amabis, ita, si hoc idem me in te facere senseris. III. non. Maij, ex castris,* *Dertona. Vale.*

locus corruptus.

colonia. Plí. l. 3. cap. 5. Dertho nem Strabo nominat lib. 5. insignem ciuitatem, inter Genuam, & Placentiam.

ARG. Scribit de Antonij profectione ad Lepidum, & de dubia Planci fide, suó q; in remp. studio, atq; constantia.

Brutus imp. cos. des. S. D. Ciceroni. 11

EODEM exemplo litteræ à te mihi redditæ sunt, quo pueri mei attulerunt. Tantum me tibi debere existimo, quantum persoluere difficile est. Scripsi tibi, quæ hic gererentur. in itinere est Antonius, ad Lepidũ proficiscitur: ne de Planco quidem *spem adhuc abiecit, ut ex libellis eius animaduerti, qui in me inciderunt: in quibus, quos ad Asiniũ, quos ad Lepidum, quos ad Plancum mitteret, scribebat. ego tamen non habui ambiguum, & statim ad Plancum misi & biduo ab Allobrogibus, & totius* *Galliæ legatos exspecto quos confirmatos donum remittam. Tu, quæ istic opus erunt administrari, prospicies, ut ex tua uoluntate, reiqúe pub. commodo fiant. maleuolentiæ hominum in me, si poteris, occurres: si non poteris, hoc te consolabere, quod me de statu meo nullis cõtumelijs deterre re possunt. Pridie non. Maij, ex castris, finibus* *Staticellensium.*

ob amicitiæ recordationem, ep. 33. lib. 10.

cisalpinæ. nam transalpinæ præerat Plancus.

Plinius, & alij.

ARG.

ARG. Queritur, bellum ab Antonio renouatum, & ei eo Bruti culpam uidetur agnoscere.

Cicero S. D. Bruto imp. cos. des. 12

*TRES uno die à te accepi epistolas: unam brevem, quam Flacco Volumnio dederas: duas pleniores, quarum alteram tabellarius T. Vibij attulit, alteram ad me misit Lupus. Ex tuis litteris, & ex Græceij oratione nō modo non restinctum bellum, sed etiam inflammatum uidetur. non dubito autem pro tua singulari prudentia, quin perspicias, si aliquid firmitatis nactus sit Antonius, *omnia illa tua præclara in Remp. merita ad nihilum esse uentura. ita enim Romam erat nunciatum, ita persuasum omnibus, cum paucis inermibus, perterritis metu, fracto animo fugisse Antonium. qui si ita se habet, ut, quemadmodum audiebam de Græceio, confligi cum eo sine periculo non posit: non ille mihi fugisse à Mutina uidetur, sed locum belli gerendi mutasse. itaq; homines alij facti sunt. non nulli etiam queruntur, quod persecuti non situs. opprimi potuisse, si celeritas adhibita esset, existimant. omnino EST hoc populi, maximeq; nostri, in * eo potissimum abuti libertate, per quem eam consecutus sit. sed tamen prouidendum est, ne quæ iusta querela esse posit. res sic se habet. is bellum confecerit, qui Antonium * oppresserit. hoc quam habeat uim, te existimare malo, quam me apertius scribere. Vale.*

duo præcipua nominauit ep. 7. Cæsaris necem & copias reip. causa cōparatas. accessit postea uictoria Mutinensis.

id est in eum libertime loqui.

ARG. Excusat tarditatem suam in Antonio persequendo, &, quo res in statu sit, exponit,

Brutus

Iisdem uerbis & Plācum hortatus est, Bruti collegam, ep. 13. 19. & 20. lib. 10.

Brutus imp. cos. des. S. D. Ciceroni. 13

IAM non ago tibi gratias. cui enim re uix referre possum, huic uerbis non patitur res satisfieri. Attendere te uolo, quæ in manibus sunt. qua enim prudentia es, nihil te fugiet, si meas litteras diligenter legeris. Sequi confestim Antonium his de causis, Cicero, non potui. eram sine equitibus, sine iumentis: Hirtium perijsse nesciebam: Cæsari non *credebam prius, quam conuenissem, & collocutus essem. hic dies hoc modo abijt. postridie mane à Pansa sum accersitus *Bononiam. cum in itinere essem, nunciatum mihi est, eum mortuum esse. recurri ad meas copiolas. sic enim uere eas appellare possum. sunt extenuatissimæ, & inopia omnium rerum pessimæ acceptæ. biduo me Antonius anteceßit itinere multo maiore fugiens, quam ego sequens. ille enim ijt passim, ego ordinatim. quacumque iuit, *ergastula soluit, homines arripuit: constitit nusquam prius, quam ad Vada uenit: quẽ locum uolo tibi esse notum. *iacet inter Apenninum, & Alpes, impeditissimus ad iter faciendum. cum abessem ab eo millia passuum triginta, & se iam Ventidio coniunxisset concio eius ad me est allata in qua petere cœpit à militibus, ut se trans Alpes sequerentur: sibi cum M. Lepido conuenire, succlamatũ est, et frequenter à *militibus Ventidianis, (nam suos ualdequam paucos habet) sibi

cur crederet eius filio, quem occiderat? App. l. 3. de bel. ci.

quo ex pugna fugerat. Appianus, Dio.

supra, ep. 10.

Pli. lib. 3. c. 5.

tres erant Ventidij legiones.

ep. 33. & 34. lib. 10.

ſibi aut in Italia pereundum eſſe, aut uincendum. etiam orare cœperunt, ut Pollentiam iter facerẽt. cum ſuſtinere eos non poſſet in poſterum diem iter ſuum contulit. hac re mihi nunciata, ſtatim quin-

Plil. 3. cap. 5. *que cohortes * Pollentiam præmiſi, meumq; iter eo contuli. hora ante præſidium meum Pollentiam uenit, quam * Trebellius cum equitibus. ſano quam ſum gauiſus: in hoc enim uictoriã puto conſiſtere. in ſpem uenerant, quod neq; Planci * quattuor legiones omnibus ſuis copijs pares arbitrabantur neq; ex Italia tam celeriter exercitum transijci poſſe credebant. quos ipſi adhuc ſatis arroganter Allobroges, equitatusq; omnis, qui eo præmiſſus erat à nobis, ſuſtinebant noſtroq; aduentu ſuſtineri facilius poſſe confidimus. tamẽ, ſi quo etiam caſu Iſaram ſe tranſiecerint ne quid detrimẽti Reip. iniungant, ſumma à nobis dabitur opera. Vos magnum animum, optimamq; ſpem de ſumma Rep. habere uolumus cum & nos, & exercitus noſtros, ſingulari concordia coniunctos, ad omnia pro uobis uideatis paratos. ſed tamen nihil de diligentia remittere debetis, dareq; operam, ut quamparatiſſimi ab exercitu, reliquisq; rebus pro ueſtra ſalute contra ſceleratiſſimam conſpirationem hoſtium confligamus. qui quidem eas copias, quas diu ſimulatione Reip. comparabant, ſubito ad patriæ periculum conuerterunt.*

is, de quo Philip. 11.

ep. 15. lib. 10.

ARG. Ad Bruti litteras reſpondet. de Octauiano ornando, de legionibus ad Brutum perducẽdis, de pecunia, alijsq; rebus.

Cicero

Cicero S. D. Bruto imp. 14.

MIRABILITER, mi Brute, lator, mea consilia, *measque sententias à te probari de decemuiris, de ornando adolescente. sed quid refert? mihi crede, homini non glorioso, plane iam Brute frigeo. ὄργανον enim erat meum senatus: id iam est dissolutum. tantum spem attulerat exploratæ uictoriæ tuæ præclara * Mutina eruptio, fuga Antonij conciso exercitu: ut omnium animi relaxati sint: meæque ille uehementes contentiones tamquam συναγωνίαι esse uideantur. Sed ut ad rem redeã: legionem Martiam, & Quartam negant, qui illas norunt, ulla condicione ad te posse perduci. Pecuniæ, quam desideras, ratio potest haberi, eáque habebitur. De *Bruto accersendo, Cæsareq; ad Italiæ præsidium tenendo, ualde tibi assentior: sed, ut scribis, habes obtrectatores: quos equidem facillime sustineo: sed impediunt tamen. Ex Africa *legiones exspectantur: sed bellum istic *renatũ homines mirantur. nihil tam præter spem umquam. nam, die tuo *natali uictoria nunciata, *in multa secula uidebamus remp. liberatam. noui timores retexunt superiora. scripsisti autem ad me ijs, quas idib. Maij dedisti, modo te accepisse à Planco litteras, non recipi à Lepido Antonium. id si ita est, omnia faciliora: sin aliter, magnum negotium: cuius exitum ne extimescam, *tuæ partes sunt. ego plus, quam feci, facere non possum. te tamen, id quod spero, omnium maximũ, & clarissimum uidere cupio. Vale.

ut Octauianus inter Xuiros esset. ep. 20.

uideo scriptum esse in antiquis libris, Mutinæ.

M. Bruto, qui cum Cassio mare transierat.

ueteranæ.

ep. 24. lib. 10. & 26.

uide ep. ad M. Brutum, cuius initiũ est, Messallam.

sic in agr. 2. In hunc annũ professus sum otij me, & concordiæ patronum. infra ep. 21.

ARG. Laudat officium, & diligentiam Bruti; uoluptatem, lætitiámq; omnium significat ex Bruti, Plancique coniunctione; eúmq; hortatur, ut in tuenda rep. seipsum uincat.

Cicero S. D. Bruto imp. 15

ETSI mihi tuæ litteræ iucundißimæ sunt: tamen iucundius fuit, quod in summa occupatione tua Planco collegæ mandasti, ut te mihi per litteras excusaret. quod fecit ille diligenter. mihi autem nihil amabilius officio tuo, & diligentia. Coniunctio tua cum collega, concordiaq; uestra, quæ litteris communibus declarata est, senatui, populoq; R. gratißima accidit. Quod superest, perge mi Brute, & iam non cum alijs, sed tecum ipse certa. Plura scribere non debeo, præsertim ad te, quo magistro breuitatis uti cogito. Litteras tuas uehementer exspecto, et quidē* tales, quales maxime opto.*

quia consules erant designati in proximum annum.

quæ oppressum Antonium significent.

ARG. Commendat L. Aelium Lamiam in petitione præturæ.

Cicero S. D. Bruto imp. 16

PER MAGNI interest, quo tibi hac tempore epistola reddita sit· utrum, cum sollicitudinis aliquid haberes· an, cum ab omni molestia uacuus esses. itaque ei præcepi, quem ad te misi, ut tempus obseruaret epistolæ tibi reddendæ. nam quemadmodum coram, qui ad nos intempestiue adeunt, molesti sæpe sunt: sic epistolæ offendunt, * non loco reditæ. si autem, ut spero, nihil te perturbat, nihil impedit· & ille, cui mandaui, satis scite, & commode tempus ad te cepit adeundi: confido me, quod uelim, à*

hoc, ut suum studium erga Lamiam clarius ostendat.

alieno tempore: ut illud. desipere in loco sapientia est.

*lim, à te facile impetraturum. L. Lamia præturam petit. hoc ego utor uno omnium plurimum. magna uetustas, magna consuetudo intercedit: quodq́ plurimum ualet, nihil mihi eius est familiaritate iucundius. magno præterea beneficio eius, magnoq́ merito sum obligatus. nam Clodianis temporibus, cum equestris ordinis princeps esset, proq́ mea salute acerrime propugnaret, à Gabinio cos. * relegatus est: quod ante id tempus ciui Romano Romæ contigit nemini. hoc cum populus R. meminerit, me ipsum non meminisse turpissimum est. quapropter persuade tibi, mi Brute, me petere præturam. quamquam enim Lamia summo splendore, summa gratia est, usus magnificentissimo * munere ædilicio: tamen, quasi ea ita non essent, ego suscepi totũ negotium. nunc, si me tanti facis, quanti certe facis quando equitum centurias tenes, in quibus regnas, mitte ad Lupum nostrũ, ut is nobis eas * centurias conficiat. Non tenebo te pluribus: ponam in extremo, quod sentio. nihil est Brute, cum omnia à te exspectem, quod mihi gratius facere possis. Vale.*

in oratione pro Sextio, & pro Domo, & hic, ep. 29. lib. 12.

munus enim ædiles populo dabant.

prætores enim centariatis comitijs creabantur, ut Gellius lib. 13. c. 14. demonstrat.

ARG. Commendat eundem Lamiam.

Cicero S. D. Bruto imp. 17

*LAMIA uno omnium familiarissime utor. magna eius in me nõ dico officia, sed * merita, eaq́ sunt populo R. notissima. is, magnificentissimo munere ædilitatis perfunctus, petit * præturã: omnesq́ intelligunt, nec dignitatem ei deesse, nec gratiam.*

ep. 29. lib. 12.

quæ, biennio interiecto ædilitatem consequebatur.

*ſed is ambitus exſtare uidetur, ut ego omnia pertimeſcam, totámque petitionem Lamiæ mihi ſuſtinendam putem. in ea re quantum me poßis adiuuare, facile perſpicio: nec uero, quantū mea cauſſa uelis, dubito. uelim igitur, mi Brute, tibi perſuadeas, nihil me maiore ſtudio à te petere, nihil te mihi gratius facere poſſe, quam ſi omnibus tuis*opibus, omni ſtudio Lamiam in petitione iuueris. quod ut facias, uehementer te rogo. Vale.*

pro eo quātum ualebis.

ARG. Reprehendit in Bruto non nullam timoris ſignificationem.

Cicero S. D. Bruto imp. 18

ETSI ex mandatis, quæ Galbæ, Volumnioq; ad ſenatum dediſti, quid timendum, ſuſpicandúmque putares, ſuſpicabamur: tamen timidiora mandata uidebantur, quam erat dignum tua, populiq; R.*uictoria. ſenatus autem, mi Brute, fortis eſt, & habet fortes duces: itaque moleſte ferebat, ſe à te, quem omniū, quicumq; fuiſſent, fortißimum iudicaret, timidum, atq; ignauum iudicari. etenim cum, te incluſo, ſpem maximam omnes habuiſſent in tua uirtute, florēte Antonio· quis erat, qui quidquam timeret, profligato illo, te liberato? Nec uero Lepidū timebamus. quis enim eſſet, qui illum tam furioſum arbitraretur, ut, qui in maximo bello *pacem uelle ſe dixiſſet, is in optatißima pace bellum reip. inditeret? Nec dubito, quin tu plus proui deas. ſed tamen, tam recenti gratulatione, quam *tuo nomine ad omnia deorum templa fecimus, reno-*

ep. 30. lib. 10.

Mutinenſi.

uide ep. 27. lib. 10. & 8. lib. 12.

in Piſonem.

renouatio timoris magnam moleſtiam afferebat. Quare uelim equidē, id quod ſpero, ut plane abiectus, et fractus ſit Antonius: ſin aliquid uiriū forte collegerit ſentiet, nec ſenatui conſilium, nec populo R. uirtutem deeſſe, nec reip. te uiuo, imperatorem. XIV. Kal. Iun. Vale.

ARG. Timere ſe ſcribit reip. uicem; & Vicetinos commendat.

Brutus S. D. Ciceroni. 19

AD ſenatum quas litteras miſi, uelim prius perlegas & ſi qua tibi uidebuntur, commutes. neceſſario me ſcripſiſſe, ipſe animaduertes. nam cum putarem Quartam, & Martiam legiones mecum futuras, ut Druſo, Paullóque placuerat, *uobis aſſentientibus minus de reliquis rebus laborandum exiſtimaui. nunc uero cum ſim cum tironibus egentiſſimis: ualde et meam, & ueſtram uicem timeam neceſſe eſt. *Vicetini me, et M. Brutum præcipue obſeruant. his ne quam patiare iniuriam fieri in ſenatu uernarum cauſſa, à te peto. Cauſſam habent optimam, officium in*remp. ſummū, genus hominum aduerſariorum ſeditioſum, & inertiſſimum. XII. Kal. Iun. Vercellis.*

ſupra, ep. 14.

reliquo ſenatu. quas àuobis nō impetrabam.

ſic in antiquis monumentis.

liberi ueteres, rep.

ARG. Timere ſe ait Ciceronis cauſſa; eúmq; monet, ut ueteranorum animos ſibi conciliet.

Brutus imp. S. D. Ciceroni. 20

QVOD pro me non facio, id pro te facere meus in te amor, tuáq; officia cogunt, ut timeam. ſæpe enim mihi cum eſſet dictum, neque à me contem-

ptum, nouissime Labeo Segulius, homo sui simillimus, narrauit mihi, apud Cæsarem se fuisse, multúmque sermonem de te habitum esse: ipsum Cæsarem nihil sane de te quæstum, nisi dictum, quod diceret te dixisse laudandum adolescentem, ornandum, *tollendum· se non esse commissurum, ut tolli possit. hoc ego Labeonem credo illi retulisse, aut finxisse dictũ, non ab adolescente prolatum. Veteranos uero pessime loqui, uolebat Labeo me credere, & tibi ab ijs instare periculum, maximeq; indignari, quod in Xuiris neque Cæsar, neq; ego *habiti essemus, atque omnia ad uestrum arbitrium essent collata. Hæc cum audissem, & iam in itinere essem, committendum non putaui, prius ut Alpes transgrederer, quam quid istic ageretur, scirẽ. nam de tuo periculo, crede mihi, iactatione uerborum, et denunciatione periculi sperare *eos, te perterrefacto, adolescente impulso, posse magna consequi præmia· & totam istam cantilenam ex hoc pendere, ut quamplurimum lucri faciant. neque tamen non te cautum esse uolo, & insidias uitantem. nihil enim tua mihi uita potest esse iucundius, neque carius. illud uide, ne, timendo, magis timere cogare: &, quibus rebus potest occurri ueteranis, occurras primum, quod desiderant de *Xuiris, facias: deinde, de præmijs, si tibi uidetur, agros militum eorum, qui cum Antonio ueterani fuerunt, his dandos censeas ab *utrisq; nostrorum de nummis, lente, ac ratione habita pecuniæ: senatum

est enim ambigua significatio in uerbo, tollendum: Paterculus lib. 2.

ad agros ueteranis diuidundos ad Att. ep. 19. lib. 15.

ueteranos.

ut Octauianus in decemuiris sic. ep. 14. App. l. 3. de bel. ciuile, & Octauiano.

*tum de ea re constituturum. quattuor*legionibus ijs, quibus agros dandos censuistis, uideo facultatẽ fore ex agris Syllanis, & *agro Campano. æqualiter, aut forte agros legionibus assignari puto oportere. Hæc me tibi scribere non prudentia mea hortatur, sed amor in te, & cupiditas otij quod sine te consistere non potest. Ego, nisi ualde necesse fuerit, ex Italia non excedam. legiones *armo, paro: spero me non pessimum exercitum habiturum ad omnes casus, et impetus hominum. de exercitu, quem Pansa habuit, legionem mihi Cæsar non remittit. Ad has litteras statim rescribe tuorumq; aliquem mitte, si quid reconditum magis erit, méque scire opus esse putaris. Vale. VIII. Kal. Ian. Eporædia.*

Philip. 7.

cuius partem diuiserat Cæsar, pars publica remanserat, de qua ep. 9. l. 1. & 10. l. 3.

ad Antonium persequendum.

ARG. Respondet proxime superiori epistolæ.

Cicero S. D. Bruto imp. 21

*DII isti Segulio *male faciant, homini nequissimo omniũ, qui sunt, qui fuerunt, qui futuri sunt. quid? tu illum tecum solum, aut cum Cæsare, qui neminem prætermiserit, quicũ loqui potuerit, cui non eadem ista dixerit? te tamẽ, mi Brute, sic amo, ut debeo, quod istud, quidquid esset, nugarũ me scire uoluisti: signum enim magnum amoris dedisti. Nam quod idem Segulius ait ueteranos queri, quod tu, & Cæsar in * decemuiris non essetis: utinam ne ego quidem essem: quid enim molestius? sed tamen, cum ego sensissem, de ijs, quid exercitu haberent, sententiam ferri oportere ijdem*

sic locutus est ep. 11. lib. 5.

ideo creatis, ut agros militibus, post Mutinensem uictoriã, diuiderent.

illi, qui ſolent, reclamarunt: itaque excepti etiam eſtis, ne uehementer repugnante. quocirca Segulium negligamus, qui res nouas quærit: nõ quo ueterem comederit: nullam enim habuit: ſed hanc ipſam * recentem nouam deuorauit. Quod autem ſcribis, te, quod pro te ipſo non facias, id pro me facere, ut de me timeas aliquid: omni te, uir optime, mihiq; cariſſime Brute, de me metu libero. ego enim, quæ prouideri poterunt, non fallar in ijs: quæ cautionẽ non habebunt, de ijs non ita ualde laboro. ſim etenim impudẽs, ſi plus poſtulem, quam homini à rerũ natura tribui poteſt. Quod mihi præcipis, ut caueam, ne, timendo, magis timere cogar: et ſapienter, & amiciſſime præcipis: ſed uelim tibi perſuadẽas cum te conſtet excellere hoc genere uirtutis, ut numquã extimeſcas. numquam perturbere, me huic tuæ uirtuti proxime accedere. quamobrem neq; metuam quidquam, & cauebo omnia. ſed uide, ne tua iam, mi Brute, * culpa futura ſit, ſi ego quidquã timeam. tuis enim opibus, et * conſulatu tuo, etiam ſi timidi eſſemus, tamen omnem timorem abijceremus præſertim cum perſuaſum omnibus eſſet, mihiq; maxime, nos à te unice diligi. Conſilijs tuis, quæ ſcribis, de quattuor legionibus, deq; agris aſſignandis ab utriſque ueſtrum, uehementer aſſentior. itaq;, cum quidam de *collegis noſtris agrariam curationem ligurirent, diſturbaui rem, totamq; uobis integram reſeruui. ſi quid erit occultius, et ut ſcribis, reconditum meorum

recenti hæreditate acceptam.

ſupra, ep. 14.

cuius iam tempus appropinquabat.

epiſt. 20.

de decemuiris.

rum aliquem mittam, quo fidelius ad te litteræ perferantur. Vale. Pridie non. Iun.

ARG. Petit à Bruto, ut Ap. Claudium qui Antonij partes secutus erat, in ciuitate retineat.

Cicero S. D. Bruto imp. 22

*CVM Ap. Claudio C. F. summa mihi necessitudo est, multis eius officijs, & meis mutuis constituta. peto à te maiorem in modum, uel humanitatis tuæ, uel mea caussa, ut eum auctoritate tua, quæ plurimum ualet, conseruatum uelis. uolo te, cum *fortissimus uir cognitus sis, etiam clementissimum existimari. magno tibi erit ornamento, nobilissimum adolescentem beneficio tuo esse saluum. cuius quidem caussa hoc melior debet esse, quod, pietate adductus, propter patris restitutionem se cum Antonio coniunxit. quare etsi minus *ueram caussam habebis, tamen uel probabilem aliquam poteris inducere. nutus tuus potest hominem summo loco* natum, summo ingenio, summa uirtute, officiosissimum præterea, & gratissimum, incolumem in ciuitate retinere. quod ut facias, ita à te peto, ut maiore studio, magis ue ex animo petere non possim. Vale.*

in Cæsaris nece, & Mutinensi eruptione.

id est æquam, ut alibi.

nobilissimi enim Claudij, non modo patricij, Pulchri, ac Nerones, sed plebeij etiam, Marcelli.

ARG. Hortatur Ciceronem ad bene sperandum.

Brutus S. D. Ciceroni. 23

NOS hic ualemus recte: & quo melius ualeamus, operam dabimus. Lepidus commode de nobis sentire uidetur. omni timore deposito, debemus libere Reip. cõsulere. quod si omnia essent aliena, ta-

Bruti, Planci, Octauiani.

men tribus tantis exercitibus, proprijs reip. ualẽti bus, magnum animum habere debebas, quẽ & ſem per habuiſti, & nunc, fortuna adiuuante, augere potes. Quæ tibi ſuperioribus litteris mea manu ſcri

De Segulio maxime intelligit, ſupra, ep. 20.

*pſi, terrendi tui cauſſa *homines loquuntur. ſi fre num momorderis peream, ſi te omnes, quotquot ſunt, conantem loqui ferre poterunt. Ego, tibi ut antea ſcripſi, dum mihi à te litteræ ueniant, in Italia morabor. Vale. VIII. Kal. Iun. Eporædia.*

ARG. Bruti epiſtola, ſi quid antea fuerat timoris, adem ptum ſignificat, addit, quid Bruto ſit agendum, & de pecunia decreta.

Cicero S. D. Bruto. 24.

*NARRO tibi: antea ſubiraſcebar breuitati tu arum litterarũ: nunc mihi loquax * eſſe uideor. te igitur imitabor. Quam multa quã paucis: te recte ualere, operamq; dare, ut quotidie melius: Lepidũ commode ſentire: tribus exercitibus quiduis nos o portere confidere. ſi timidus eſſem, tamen iſta epiſtola mihi omnem metũ abſterſiſſet. ſed, ut mones, frenũ momordi. etenim, qui, te incluſo, omnẽ ſpem habuerim in te quid nunc putas? cupio iam * uigiliam meam, Brute, tibi tradere, ſed ita, ut ne deſim conſtantiæ meæ. Quod ſcribis, in Italia te moraturum, dum tibi litteræ meæ ueniant: ſi per hoſtem licet, non erraris. multa enim Romæ. ſine aduentu tuo bellum confici poteſt: nihil ſit antiquius. Pecunia, expeditiſſima quæ erat, tibi decreta eſt. Ha-*

cum te uideam tam paucis tam multa complecti.

translatio ab excubantibus militibus. nox autem in quatuor uigilias diſtributa.

bes

bes amantißimum Seruilium. nos non deſumus. Vale. VIII. id. Iun.* Iſaurici filium, conſularem.

ARG. Scribit, ſe breuitatem in ſcribendo amare, Bruti exemplo: reip. ſpem in ipſo, & in Planco eſſe: de M. Bruto nihil certi.

Cicero S. D. Bruto imp. 25

EXSPECTANTI mihi tuas quotidie litteras Lupus noſter ſubito denũciauit, ut ad te ſcriberem, ſi quid uellem. ego autem, etſi, quid ſcriberem, nõ habebam (acta enim ad te mitti ſciebam: inanem autem ſermonem litterarum tibi iniucundum eſſe audiebã) breuitatem ſecutus ſum te magiſtro. ſcito igitur in te, & in collega *ſpem omnem eſſe. De Bruto autem nihil adhuc certi: quem ego quemadmodum præcipis, priuatis litteris ad bellum commune uocare non deſino. qui utinam iam adeſſet:* inteſtinum urbis malum, *quod eſt non mediocre, minus timeremus. Sed quid ago? nõ imitor λακωνισμὸν tuum. altera iam pagella* procedit. *uince, & uale. XIV. Kal. Quinct.* L. Planco. ep. 14. erant enim qui Octauianũ, interfectis Panſa & Hirtio, ad petitionem conſulatus incitarẽt. ep. 24. l. b. 10. iam in altera pagella cœperat ſcribere.

ARG. Sollicitus ob Antonij cum Lepido coniunctionem, poſtulat, ut & legiones ad eum mittantur, & ſtipendium.

Brutus imp. S. D. Ciceroni. 26

IN maximo meo dolore hoc ſolatio utor, quod intelligunt homines, non ſine cauſſa me timuiſſe iſta, quæ acciderunt. Deliberent, *utrum traijciant legiones ex Africa, nec ne, & ex Sardinia Brutum accerſant, nec ne mihi ſtipendium dent, an non decernant. ad ſenatum litteras miſi. crede mihi,* hæc cũ ironia.

mihi, nisi ista omnia ita fiunt, quemadmodũ scri-
uerisimum au- bo, magnum nos * omnes adituros periculum. ro-
guriũ. nam No- uembri proxi- mo mense ini- ta inter Lepi- dum, Antoniũ, Octauianum so cietate, & om- nes, & omnia periere. Velle- ius, Dio, alij.
go te, uidete, quibus hominibus negotium detis, qui ad me legiones adducant. & fide opus est, & cele-
ritate. Vale. III. non. Iun. ex castris.

ARG. Questus erat Matius, se à Cicerone, ut libertatis inimicum, accusari. Cicero factum negat.

Cicero S. D. C. Matio. 27

NONDVM satis constitui, molestiæ ne plus,
doctissimum ap pellat Matium ep. 15. lib. 7.
an uoluptatis attulerit mihi Trebatius noster, homo tum plenus officij, tum utriusque nostrûm amantissimus. nam cum in Tusculanum uesperi uenissem postridie ille ad me, nõdum satis firmo corpore cum esset, mane uenit. quem cum obiurgarem, quod parum ualetudini parceret: tum ille, nihil sibi fuisse longius, quam ut me uideret. numquidnam, inquam, nouí? detulit ad me querelã tuam: de qua prius quam respondeo, pauca præponam. Quantum memoria repetere præterita possum, nemo est mihi te amicus antiquior. sed VETVSTAS habet aliquid commune cum multis, amor non habet. dilexi te, quo die cognoui, meq; à te diligi iudicaui. tuus deinde discessus, isque diuturnus, ambitio nostra, & uitæ dissimilitudo non est passa uoluntates nostras consuetudine conglutinari. tuum tamẽ erga me animum agnoui multis annis ante bellum ciuile, cum Cæsar esset in Gallia. quod * enim uehementer mihi utile esse putabas, nec inutile ipsi Cæsari, perfeciſti, ut ille me diligeret,

à uetustate.

à mutua be- neuolentia.

à beneficijs,

*diligeret, coleret, haberet in suis. Multa prætereo, quæ temporibus illis inter nos *familiarissime dicta, scripta, cõmunicata sunt. grauiora enim sunt consecuta. Et initio belli ciuilis, cum Brundisium uersus ires ad Cæsarem, uenisti ad me in Formianum. primum, hoc ipsum quanti, præsertim temporibus illis? deinde, oblitum me putas consilij, sermonis, humanitatis tuæ? quibus rebus interesse memini Trebatium. Nec uerò oblitus sum litterarum tuarum, quas ad me misisti, cum Cæsari obuiam uenissem in agro, ut arbitror, Trebulano. Secutum illud tẽpus est, cum me ad Pompeium proficisci siue pudor meus coegit, siue officium, siue fortuna. quod officium tuũ, quod studium uel in absentem me, uel in præsentes meos defuit? quẽ porro omnes mei et mihi, & sibi te amiciorem iudicauerunt? Veni *Brundisium: oblitũ ne me putas, qua celeritate, ut primum audieris, ad me Tarento aduolaris? quæ tua fuerit assessio, oratio, confirmatio animi mei, fracti communium miseriarum metu? Tandem aliquando Romæ esse cœpimus: quid defuit nostræ familiaritati? in maximis rebus, quonam modo me gererem aduersus Cæsarem, usus tuo consilio sum, an reliquis officijs cui te tribuisti, excepto Cæsare, præter me ut domum uentitares, horasq; multas sæpe suauissimo sermone consumeres? tum, cum etiam, si meministi, ut hæc φιλοσοφούμενα scriberem, tu me impulisti. Post Cæsaris *reditum quid tibi maiori curæ fuit, quam ut essem*

à familiaritate.

ab officio.

à constantia.

aliquando præstituit. uide ad Att. lib. 11.

confectis ciuilibus bellis.

essem ego illi quam familiarissimus? quod effecteras. Quorsum igitur hæc oratio longior, quam putaram? quia sum admiratus, te, qui hæc nosse deberes, quidquam à me commissum, quod esset alienũ nostra amicitia, credidisse. nam præter hæc, quæ commemoraui, quæ testata sunt, & illustria, habeo multa occultiora, quæ uix uerbis exsequi possũ. omnia me tua delectant, sed maxime maxima cùm fides in amicitia, consilium, grauitas, constantia, tum lepos, humanitas, litteræ. quapropter redeo nunc ad querelam. Ego, te suffragium tulisse in illa lege, primum non credidi: deinde, si credidissem, numquam id sine aliqua iusta caussa existimarem te fecisse. dignitas tua facit, ut animaduertatur, quidquid facias: maleuolentia autem hominum, ut non nulla durius, quam à te facta sint, proferantur. ea si tu non audis· quid dicam, nescio· equidem, si quando audio, tam defendo, quam me scio à te contra iniquos meos solere defendi. defensio autem est duplex. alia sunt quæ* liquido negare soleam, ut de isto ipso suffragio: alia, quæ *defendã à te pie fieri, & humane, ut de curatione ludorum. sed te, hominem doctissimum, non fugit, si Cæsar rex fuerit, quod mihi quidẽ uidetur, in utramque partem de tuo officio disputari posse· uel in eã, qua ego uti soleo, laudandam esse fidem, & humanitatem tuam, qui amicum etiã mortuũ diligas· uel in* eam quã nõ nulli utuntur, libertatem patriæ uitæ amici anteponendam. ex his sermonibus utinam essent delata*

ad querelam responsio.

incommodum uertis in laudem.

ep. 10. lib. 10.

Philipp. 1.

ep. 15. lib 7.

qua fortasse & ipse Cicero utebatur.

*delatæ ad te disputationes meæ. Illa uero duo, quæ maxima sunt laudum tuarum, quis aut libentius, quam ego, commemorat, aut sæpius te & non suscipiendi belli ciuilis grauissimum *auctorem fuisse, & moderandæ uictoriæ? in quo qui mihi non assentiretur, inueni neminem. Quare habeo gratiam Trebatio, familiari nostro, qui mihi dedit caussam harum litterarum. quibus nisi credideris me omnis officij, & humanitatis expertem iudicaris: quo nec mihi grauius quidquam potest esse, nec à te alienius. Vale.*

sic ad Att. ep. 9. lib. 9. Existimatus est semper auctor otij.

quibus me tibi purgaui.

ARG. Excusatio Matij & pro se ipso, & contra calumniatores.

Matius. S. D. Ciceroni. 28

MAGNAM uoluptatem ex tuis litteris cepi, quod, quam speraram, atq; optaram, habere te de me opinionem cognoui. de qua etsi nõ dubitabam tamẽ, quia maximi æstimabam, ut incorrupta maneret, laborabam. conscius autem mihi eram, nihil àme commissum esse, quod boni cuiusdam offenderet animum. eo minus credebam, plurimis, atque optimis artibus ornato tibi temere quidquam persuaderi potuisse, præsertim in quem mea propensa, et perpetua fuisset, atq; esset beneuolentia. q̃ quando, ut uolui, scio esse respondebo criminibus, quibus tu p̃ me, ut par erat, tua singulari bonitate, et amicitia nostra sæpe restitisti. nota enim mihi sũt, quæ in me post Cæsaris mortẽ cõtulerit. Vitio mihi dãt, quod

captat beneuolentiam à suo studio erga Ciceronem.

obiectio.

*quod mortem hominis neceſſarij grauiter fero, atque eum, quẽ dilexi, perijſſe indignor. aiunt enim patriam amicitiæ præponendam eſſe: perinde ac ſi iam uicerint, obitum eius reipub. fuiſſe utilem. ſed nõ agam aſtute. fateor me ad iſtum gradũ ſapientiæ non peruenijſſe. neque enim Cæſarem in diſſenſione ciuili ſum ſecutus: ſed amicum, quamquam *re offendebar, tamen non deſerui: neque bellum umquam ciuile, aut etiã cauſſam diſſenſionis probaui: quam etiam naſcentem *exſtingui, ſumme ſtudui. itaque, in uictoria hominis neceſſarij, neq; honoris, neque pecuniæ dulcedine ſum captus. quibus præmijs reliqui, minus apud eum, quam ego, cum poſſent, immoderate ſunt abuſi. Atque etiam res familiaris mea, *lege Cæſaris deminuta eſt: cuius beneficio plerique, qui Cæſaris morte lætantur, remanſerunt in ciuitate. Ciuibus uictis ut *parceretur, æq;, ac pro mea ſalute, laboraui. Poſſum igitur, qui omnes uoluerim incolumes, eum, à quo id impetratum eſt, perijſſe nõ indignari? cum præſertim ijdem homines illi & *inuidiæ, & exitio fuerint. Plecteris ergo, inquiunt, quando factũ noſtrum improbare audes. ô ſuperbiã inauditam, *alios in facinore gloriari, alijs ne dolere quidem impune licere. at hæc etiã ſeruis ſemper libera fuerunt, timerent, gauderent, dolerent ſuo potius, quam alterius, arbitrio. quæ nunc, ut quidem iſti dictitant, libertatis auctores metu nobis extorquere conantur. ſed nihil agunt. nullius umquam peri-*

confutatio.

ciuili bello.

auctor fuit non ſuſcipiendi belli ciuilis.

de qua lege l. 3. comm. de bello ci.

auctor fuit moderandæ uictoriæ.

infamiæ, quod nimium eos ornaret. ep. 1. l. 1. ex una parte.

Cæſaris percuſſores, ex altera ſe ipſum diſcribit.

culi

culi terroribus ab officio, aut ab humanitate desciscam. NVMQVAM enim honestam mortem fugiendam, sæpe etiam * appetendam putaui. Sed quid mihi succensent, si id opto, ut pœniteat eos sui facti? cupio enim Cæsaris mortem omnibus esse acerbam. at debeo pro ciuili parte remp. uelle saluã. id quidem me cupere, nisi & anteacta uita, & reliqua mea spes, tacente me, probat: dicendo uincere non postulo. quare maiorem in modum te rogo, ut rem potiorem oratione ducas: mihiq; si sentis expedire recte fieri, credas nullam communionem cũ improbis esse posse. an, quod adolescens præstiti, cum etiam errare cum * excusatione possem: id nunc, ætate præcipitata, commutem, ac me ipse retexam? non faciam: neq; quod displiceat, committam, præterquam quod hominis mihi coniunctissimi, ac uiri amplissimi doleo grauem casum. quod si aliter essem animatus: numquam, quod facerem, negarem: ne & in peccando improbus, & in dissimulando timidus, ac uanus existimarer. At ludos, quos Cæsaris uictoriæ Cæsar adolescens fecit, curaui. At id ad priuatum officium, non ad statũ reip. pertinebat. quod tamen munus et hominis amicissimi memoriæ, ac honoribus præstare etiam mortui debui: & optimæ spei adolescenti, ac dignissimo Cæsare, petenti negare non potui. Veni etiam consulis Antonij sæpe domum salutandi caussa: ad quem, qui me parum patriæ amantem esse existimant, rogandi quidem aliquid, aut auferendi caussa fre-

sic in tribus aliquis libris nideo scriptũ esse, non, ut alijs placet, oppetendã.

ætati aliquid conceditur.

obiectio.

confutatio.

*quentes uẽtitasse reperies. Sed quæ hæc est arrogantia, quod Cæsar numquam * interpellauit, quin, quibus uellem, atq; etiam quos ipse nõ diligebat, tamen ijs uterer: eos, qui mihi amicũ eripuerunt, carpendo me efficere conari, ne, quos uelim diligã? sed nõ uereor, ne aut meæ uitæ modestia parũ ualitura sit in posterũ contra falsos rumores: aut etiam ijs, qui me non amant propter meam in Cæsarem constantiam non malint mei, quam sui similes amicos habere. mihi quidem si optata contingent: quod reliquũ est uitæ, in otio * Rhodi degam. sin casus aliquis interpellarit: ita ero Romæ, ut recte fieri semper cupiam. Trebatio nostro magnas gratias ago, quod tuum erga me animum simplicem, atq; amicum, aperuit: et quod eum, quem semper dilexi lubenter, quo magis iure colere, atque obseruare deberem, fecit. Bene uale, & me dilige.*

à minori ad maius. Cæsar permisit, ut inimicis suis uterer: uos nõ permittitis, ut amem quos uelim?

quæ libera ciuitas erat. ep. 7. lib. 4.

ARG. Profecturus in Græciam, suas res Oppio cõmendat, commemoratis ante beneficijs ab ipso acceptis.

Cicero S. D. M. Oppio. 29

*DVBITANTI mihi, quod scit * Atticus noster, de hoc toto cõsilio profectionis, quod in utramque partem in mentem multa ueniebant, magnũ pondus accessit ad tollendam dubitationem, iudicium, & consilium tuum. nam & scripsisti aperte, quid tibi uideretur: & Atticus ad me sermonem tuum pertulit. Semper iudicaui, in te & in capiendo consilio prudentiam summam esse, & in dando fidem: maximeq; sum expertus, cum initio ciuilis belli*

quẽ ipsum hac de re sæpe per litteras consuluit.

qui consilium det, & prudens sit, & fidus.

belli per litteras te consuluissem, quid mihi faciendum esse censeres, eundū ne ad Pompeium, an manendum in Italia. suasisti, ut consulerem dignitati meæ. ex quo, quid sentires, intellexi: & sum admiratus fidem tuam, & in consilio dando religionem: quod cum aliud malle * amicissimū tuū putares, antiquius tibi officium meum, quam illius uoluntas, fuit. Equidem & ante hoc tempus te dilexi: & semper, me à te diligi, sensi: & cum abessem, atque in magnis periculis essem, & me absentem, & meos præsentes à te cultos, & defensos esse memini: & post meum reditum quam familiariter mecum uixeris, quæque ego de te & senserim, & prædicarim, omnes, qui solēt hæc animaduertere, testes habemus. Grauissimum uero * iudicium de mea fide, & de constantia fecisti, cum post mortem Cæsaris totum te ad amicitiam meam contulisti. quod tuū iudicium nisi mea summa beneuolentia erga te, omnibusq; meritis comprobaro, ipse me hominem non putabo. Tu, nii Oppi, conseruabis amorem tuum, (etsi * more magis hoc quidem scribo, quam quo te admonendum putem) meaq; omnia tuebere: quæ tibi ne ignota essent, Attico mandaui. A me autem, cum paullum otij nacti erimus, uberiores litteras exspectato. Da operam, ut ualeas. hoc mihi gratius facere nihil potes.

C. Cæsarem, quē etiam secutus est in bello ciuili.

iudicasti, te à me fideliter, & constanter esse amatum. quamquam ego Pompeium, tu Cæsarē secutus esses.

uide ep. 17. lib. 12.

CICERONIS EPISTOLARVM, AD CASSIVM, ET Alios, Liber XII.

ARGVMENTVM.

Queritur tyranno occiso, tyrannidem tamen non esse sublatam: Cassium quę hortatur, ut una cum M. Bruto, eius uxoris fratre, omni perturbatione remp. liberet.

Cicero S. D. C. Cassio. 1

*INEM nullum facio, mihi crede, Cassi de te, & de Bruto nostro, id est de tota rep. cogitandi: cuius omnis spes in uobis est, & in D. Bruto: quam quidem iam habeo ipse meliorem, rep. à * Dolabella meo præclarissime gesta. * manabat enim illud malum urbanum, & ita corroborabatur quotidie, ut ego quidem & urbi, & otio diffiderem urbano: sed ita compressum est, ut mihi uideamur omne iam ad tempus, ab illo dumtaxat * sordidissimo periculo, tuti futuri. reliqua magna sunt, & multa, sed posita omnia sunt in uobis. quamquã primum quidq; explicemus. nam, ut adhuc quidem actum est, non regno, sed rege liberati uidemur. interfecto enim rege, regios omnes * nutus tuemur: neq; uero id solũ, sed etiam, quæ ipse ille, si uiueret, nõ faceret, ea nos, quasi cogitata ab illo, probamus. nec eius quidẽ rei finem uideo. tabulæ figuntur: * immunitates dantur: pe-*

ep. 14. lib. 9. Phil. 1.

quod ab infima plebe bonis uiris impendebat.

quæ se facturũ, leuiter, & uix significauit. hæc omnia cum faceret consul Antonius, in commentarijs

*tur: pecuniæ maximæ describũtur: exules reducuntur: S.C. falsa referuntur: ut tantũmodo odiũ illud hominis impuri, & seruitutis dolor depulsus esse uideatur: resp. iacet in ijs pturbationibus, in quas eam ille coniecit. Hæc omnia uobis sunt expediendа: nec hoc cogitandum, satis iã habere remp. à uobis. habet illa quidem tantum, quantum numquã mihi in mentem uenit optare: sed contenta non est: & pro magnitudine & animi, & beneficij uestri à uobis magna desiderat. adhuc ulta suas iniurias est per uos interitu tyranni: nihil amplius: ornamẽta uero sua quæ recuperauit? an, quod ei mortuo paret, quem uiuum ferre non poterat? cuius *aera refigere debebamus, eius etiam chirographa defendimus? at enim ita decreuimus. fecimus id quidem temporibus cedentes, quæ ualent in rep. plurimũ: sed immoderate * quidam, & ingrate nostra facilitate abutuntur. Verum hæc propediem, & multa alia coram. interim uelim sic tibi persuadeas, mihi cum reip. quam semper habui carissimam, tum, amoris nostri causſa, maximæ curæ esse tuam dignitatem. Da operam, ut ualeas.*

Cæsaris ab eo scripta fingebat.

* aera continens pro contento. nam æreis tabulis leges incidebantur. uide librum nostrum de legibus.

* quidam consul Antonius, cui scriba Cæsaris Faberius obsequebatur. App lib. 3. de bel. ci.

ARG. Inuehitur in M. Antonij tyrannicam potentiam: & reip. statum describit.

Cicero S. D. Cassio. 2

*VEHEMENTER lator tibi probari sententiam, & orationem meam. qua si sæpius uti * liceret: nihil esset negotij, libertatem, et remp. recuperare. sed homo amens, et perditus multoq; nequior*

* si liceret in senatu libere loqui. ep. 2. l. 10.

quam ille ipse, quem tu nequissimum occisum esse dixisti, cædis initium quærit: nullamq; aliã ob causam me* auctorem fuisse Cæsaris interficiendi criminatur, nisi ut in me ueterani incitentur. quod ego periculum non extimesco. modo facti uestri gloriam cum mea laude communicetis. ita nec* Pisoni, qui in eum primus inuectus est, nullo assentiente: nec mihi, qui idẽ tricesimo post die feci: nec P. Seruilio, qui me est cõsecutus, tuto in senatum uenire licet? cædem enim gladiator quærit, eusque initium ad XIII. Kal. Oct. à me se facturũ putauit, ad quam paratus uenerat, cum in uilla Metelli omnis, plures dies commentatus esset. quæ autẽ in lustris, & in uino commentatio potuit esse? itaq; omnibus est uisus, ut ad te antea scripsi, suo more uomere, nõ dicere. Quare quod scribis te confidere, auctoritate, & eloquentia nostra aliquid profici posse, nonnihil, ut in tãtis malis, est profectum. intelligit enim populus R. * tres esse consulares, qui quia, quæ de rep. bene senserint, libere locuti sunt, tuto in senatum uenire non possint. nec est præterea, quod quid quam exspectes. tuus enim necessarius* affinitate noua delectatur: itaq; iam non est studiosus ludorum infinitoq; fratris tui plausu dirumpitur. alter item affinis nouis commentarijs Cæsaris delinitus est. Sed hæc tolerabilia: illud non ferendum, quod est, qui uestro anno consulem filiũ suum futurum putet, ob eamq; causam se huic latroni deseruire præseferat. nam L. Cotta, familiaris meus, fatali quadam

Philipp. 2.

cuius filia Calpurnia C. Cæsari nupserat.

Metelli Scipionis, qui fuerat socer Pompeij. ep. 8. lib. 8.

Philip. 2.

me, Pisonem, Seruilium.

Lepidum intelligit: cuius filio filiam suam Antonius collocarat. Dio l. 44. nõ Quincti. sed Lucij, qui hoc anno erat trib. pl. Phil. 1.

quadam desperatione, ut ait, minus in senatum uenit. L. Cæsar, optimus, & fortissimus ciuis, ualetudine impeditur. Ser. Sulpicius, & summa auctoritate, & optime sentiens, non adest. reliquos, exceptis* designatis, ignosce mihi si non numero consulares. Habes* auctores consilij publici. qui numerus etiam bonis rebus exiguus esset: quid censes, perditis? quare spes est omnis in uobis. qui si iccirco ab estis, ut sitis in tuto: ne in uobis quidem. sin aliquid dignũ uestra gloria cogitatis: uelim,* saluis nobis: sin id minus, res tamen publica per uos breui tempore ius* suum recuperabit. Ego tuis neq; desum, neque deero: qui siue ad me referent, siue non: mea tibi tamen beneuolentia, fidésque præstabitur. Vale.*

ep. 14. lib. 9.

Pansa & Hirtio.

quorum consilio resp. geritur

id est, ne ante uestrum aduẽtum opprimamur.

ep. 13. l. 15. ad Att.

sic, & Sigonij liber, & meus, & Fulnij. alij hoc delendum putarunt.

ARG. Et hic in Antonium, eiusq; sectam inuehitur.

Cicero S. D. Cassio. 3

AVGET tuus amicus furorem in dies primum in statua, quam posuit in Rostris, inscripsit, PARENTI OPTIME MERITO: ut non modo sicarij, sed iam etiam parricidæ iudicemini: quid dico, iudicemini? iudicemur potius: uestri enim pulcherrimi facti ille furiosus me principem dicit fuisse. utinam quidẽ fuissem: molestus nobis non esset. sed hoc uestrum fuit: quod quando præterijt utinam haberem, quid darem uobis consilij. sed ne mihi quidẽ ipsi, reperio, quid faciũdum sit. QVID enim est, quod contra uim sine ui fieri*

Antonius.

Brutus & Cassius consilium suum de necando Cæsare cum Cicerone non communicarũt. Plut.

*posſit? consiliũ autem omne hoc est illorũ, ut mortem Cæsaris persequantur. itaque ante diem VI. non. Oct. productus in concionem à * Canutio, turpissime ille quidẽ discessit, sed tamẽ ea dixit de conseruatoribus patriæ, quæ dici deberent de proditoribus: de me quidem non dubitant, quin omnia de meo consilio & uos feciſſetis, & Canutius faceret. cetera cuiusmodi sint, ex hoc iudica, quod legato tuo uiaticum eripuerunt. quid eos interpretari putas, cum hoc faciunt? ad hostem scilicet portari. ô rem miseram: dominum ferre non potuimus· conseruo seruimus. & tamen, me quidem fauente magis, quã sperante, etiã nunc resident spes in * uirtute tua. sed ubi sunt copiæ? de reliquo malo te ipsũ loqui tecum, quam dicta nostra cognoscere. Vale.*

tribuno pl. quẽ postea Octauianus occidit. Dio lib. 48. Velleius lib. 2. Suetonius in lib. de claris rhetoribus.

sæpe cognita, maxime uero cõtra Parthos. ep. 10. lib. 2. & ep. 14. lib. 15.

ARG. Varia complectitur hæc epistola, de Antonij nequitia, de senatu, de populo, de legatis ad Antonium missis, de ipso Cassio.

Cicero S. D. Cassio. 4

*VELLEM idibus Mart. me ad * cenam inuitasses: reliquiarum nihil fuisset. nunc me reliquiæ uestræ exercent, et quidem præter ceteros me. quãquam egregios consules habemus, sed turpissimos consulares· senatum fortem, sed infimo quemq; honore fortissimum· populo uero nihil fortius, nihil melius Italiaq; uniuersa. nihil autem fœdius * Philippo, & Pisone legatis, nihil flagitiosius: qui cum essent missi, ut Antonio ex senatus sententia certas res renunciarent, cum ille earum rerum nulli paruisset*

ad Cæsarem occidendum, simul enim Antoniũ occidissemus. ep. 28. l. 10.

ep. 8. lib xi. & Philip. 6. & 13.

*ruisset, ultro ab illo ad nos intolerabilia postulata retulerunt. itaq; ad nos concurritur: factiq; iam in *re salutari populares sumus. Sed, tu quid ageres, quid acturus, ubi deniq; esses, nesciebam. fama nunciabat te esse in Syria: auctor erat nemo. *De Bruto, quo propius est, eo firmiora uidentur esse, quæ nunciantur. Dolabella ualde uituperabatur ab hominibus non insulsis, quod tibi tam cito succederet, cum tu uixdum triginta dies in Syria fusses. itaq; constabat, eum recipi in Syriam nõ oportere. Summa laus et tua, & Bruti est, quod *exercitum praeter spem existimamini comparasse. scriberem plura, si rem, caussamq; nossem: nunc quæ scribo, scribo ex opinione hominum, atque fama. Tuas litteras auide exspecto. Vale.*

alij enim in affligenda rep. populares, ut Clodius. Cæsar. M. Bruto.

xvii legiones eos habuisse, Velleius tradit.

ARG. M. Brutum laudat, ut ad eius imitationem Cassium accendat. addit de bello, quod in Italia contra M. Antonium resp. gerebat.

Cicero S. D. Cassio. 5

*HIEMEM credo adhuc prohibuisse, quo minus de te certũ haberemus, quid ageres, maximeq; ubi esses. loquebantur omnes tamen, credo quod uolebant, in Syria te esse, habere copias: id autem eo facilius credebatur, quia simile uero uidebatur. Brutus quidem noster egregiam laudem est consecutus. res enim tantas *gessit, tamq; inopinatas, ut eæ cum per se gratæ essent, tũ gratiores propter celeritatem. qp si tu ea tenes, quæ putamus: magnis*

Plut. in eius uita.

primam enim oram Græciæ Brutus tenebat Phil.x.

*subsidijs fulta resp. est. à *prima enim ora Græciæ usque ad Aegyptum optimorum ciuium imperijs muniti erimus, & copijs. quamquam, nisi me fallebat, res sic se habebat, ut totius belli omne discrimẽ in D. Bruto positum uideretur: qui si, ut sperabamus, eripuisset Mutinam nihil belli reliquum fore uidebatur. paruis omnino iam copijs obsidebatur quod magno præsidio Bononiam tenebat Antonius. erat autem Claternæ noster *Hirtius, ad Forum Cornelium Cæsar, uterque cum firmo exercitu: magnasq; Romæ Pansa copias ex delectu Italiæ comparat. hiems adhuc rem geri prohibuerat. Hirtius nihil nisi *considerate, ut mihi crebris litteris significat, acturus uidebatur. præter Bononiam, Regium Lepidi, *Parmam, totam Galliam tenebamus studiosissimam reip. tuos etiam clientes transpadanos mirifice coniunctos cum caussa habebamus, erat firmissimus senatus, exceptis *consularibus, ex quibus unus L. Cæsar firmus est, & rectus. Ser. Sulpicij *mortę magnũ præsidium amisimus. reliqui partem inertes, partim improbi. nonnulli inuident eorum laudi, quos in rep. probari uident. *populi uero R. totiusq; Italiæ mira consensio est. Hæc erant fere, quæ tibi nota esse uellem. nunc autem opto, ut ab istis *oriẽtis partibus uirtutis tuæ lumen eluceat. Vale.*

ep. 8. l. xi.

ep. 33. lib. 10.

de Parmensium cæde ab Antonio facta, Philipp. 14.

ep. antecedenti.

de Sulpicij morte, Philip. 8.

ep. antecedẽti.

unde sol terras i lustrat, inde fac, ut eluceat uirtus tua.

ARG. Strabonem commendat quasi aliud agens: & in Cassio Brutóq; spem omnem reip. sitam esse dicit, si ad Mutinam res male geratur.

Cicero

Cicero S. D. Cassio. 6

*QVI status rerum fuerit tum, cum has litteras dedi, scire poteris ex C. *Tidio Strabone, uiro bono, & optime de rep. sentiente. nam quid dicam, cupidissimo tui, qui, domo, & fortunis relictis, ad te potissimum profectus sit? itaq; eum tibi ne commendo quidem, aduentus ipsius ad te satis eum commendabit. Tu uelim sic existimes, tibiq; persuadeas, omne perfugium bonorum in te, & Bruto esse positum, si, quod nolim, aduersi quid euenerit. res, cum hæc scribebam, erat in extremum deducta discrimen. Erutus enim Mutinæ uix iam sustinebat. qui si conseruatus erit uicimus: sin (quod dij omen auertant) omnis omnium cursus est ad uos. proinde fac tantum animum habeas, tantúmque apparatum, quanto opus est ad unuersam remp. recuperandam. Vale.*

fortasse rectius Titio, nam & Strabo Titiorum cognomẽ, ut infra, ep. 14. lib. 13. & Titiæ gentis mentio frequens, Tidiæ nulla.

omnis causæ mentionem uitat aduersæ fortune. ep. 12. lib. 16. ad Att. quo in loco uide nostrum commentarium.

ARG. Significat sententiam à se in senatu dictam ex Cassij dignitate, eamque à se etiam in concione defensam.

Cicero S. D. Cassio. 7

QVANTO studio dignitatem tuam & in senatu, & ad populum defenderim, ex tuis te malo, quam ex me, cognoscere. quæ mea sententia in senatu facile ualuisset, nisi Pansa uehementer obstitisset. ea sententia dicta, productus sum in concionem à tribuno pl. M. Seruilio. dixi de te quæ potui, tanta contẽtione, quantũ forum est tanto clamore, consensuq; populi, ut nihil umquam simile uiderim. id uelim mihi ignoscas, quod inuita* socru tua feceris.*

Pansa consul.

concione, quibusdam placet.

Seruilia, M.

Bruti matre, item Tertiæ, Caſſij uxoris. uide Suet. in Iulio.

fecerim. mulier timida uerebatur, ne Panſæ animus offenderetur: in concione quidem Panſa dixit, matrem quoque tuam, et fratrem illam à me ſententiam noluiſſe dici: ſed me hæc non mouebant: alia malebam: fauebam et reip. cui ſemper faui, & dignitati, ac gloriæ tuæ. Quod autem et in ſenatu pluribus uerbis diſſerui, & dixi in concione, in eo uelim fidem meam liberes. *promiſi enim, & prope confirmaui, te nõ exſpectaſſe, nec exſpectaturũ decreta noſtra, ſed te ipſum tuo more remp. defenſurum. et quamquam nihil dum audieramus, nec ubi eſſes, nec quas copias haberes: tamẽ ſic ſtatuebam, omnes, quæ in iſtis partibus eſſent, opes, copiásque tuas eſſe: per teq́, Aſiam prouinciam confidebam iam reip. recuperatã. Tu fac in augenda gloria te ipſum* uincas. *Vale.*

id eſt, id uelim præſtes, & re confirmes.

tecum certes, dixit ep. 2. l. 4.

ARG. Lepidus uictum Antoniũ receperat; unáq; bellum adminiſtrabant. id queritur Cicero, & Caſsium ad liberandam remp. hortatur.

Cicero S. D. Caſsio.

nam & Lepidi uxor erat ſoror M. Bruti.

cum antea pacem ſe uelle dixiſſet. ep. 18. Lib. & hic infra, ep. 20.

SCELVS affinis *tui Lepidi, ſummámque leuitatem, &* inconſtantiam, *ex actis quæ ad te mitti certo ſcio, cognoſſe te arbitror. ita nos, confecto bello, ut arbitrabamur, renouatũ bellum gerimus: ſpemq́, omnẽ in D. Bruto, et Planco habemus: ſi uerum quæris, in te, & in meo Bruto non ſolum ad præſens perfugiũ, ſi, quod nolim,* aduerſi quid *acciderit, ſed etiam ad confimationem perpetuæ libertatis. Nos hic de Dolabella* audiebamus, quæ

ep. 2. ad M. Brutum, ſi quid offenſum ſit.

oppreſſum à te eſſe.

uelle-

uellemus: sed certos auctores non habebamus. te quidem magnum hominem & præsenti iudicio, & reliqui temporis exspectatione scito esse. hoc tibi proposito, fac ut ad summa contendas. nihil est tantum, quod non populus R. à te perfici, atque obtineri posse iudicet. Vale.

laudat simul & hortatur. quod faciendū utrumque cēset ep. 21. lib. 15.

ARG. Scribit de bello ptopter Lepidi perfidiam renouato; Casiumque hortatur ut in Italiam properet.

Cicero S. D. Cassio.

*BREVITAS tuarum litterarum me quoq; breuiorem in scribendo facit: &, uere ut dicam, non satis occurrit, quod scribam. nostras enim res in actis perferri ad te certo scio tuas autem ignoramus. tamquam enim clausa sit Asia, sic nihil perfertur ad nos, prater rumores de oppresso Dolabella, satis illos quidem constantes, sed adhuc sine auctore. Nos confectum bellum cum putaremus, repente à Lepido * tuo in summam sollicitudinem adducti sumus. itaque persuade tibi, maximam reip. spem in te, & in tuis copijs esse. firmos omnino exercitus habemus: sed tamen, ut omnia, ut spero, prospere procedant, multum * interest te uenire, exigua est enim spes reip. nam nullam non libet dicere: sed, quæcumq; est, ea despondetur anno consulatus tui. Vale.*

ob affinitatem. ep. antecedenti, & sequenti.

timebat ipsam uictoriam, suspicans de Octauiano id, quod euenit.

ARG. Lepidum hostem iudicatum scribit, & omnino rem poscere, ut Cassius cum exercitu in Italiam ueniat.

Cicero S. D. Cassio.

*LEPIDVS, * tuus affinis, meus familiaris,* epist. 8.

pridie

*pridie Kal. Quinct. sententijs omnibus hostis à senatu iudicatus est, ceteriq; qui una cum illo à rep. defecerunt: quibus tamen ad*sanitatem redeundi ante Kal. Sept. potestas facta est. fortis sane senatus, sed maxime spe subsidij tui: bellū quidem, cum hæc scribebam, sane magnum erat, scelere, & leuitate Lepidi. Nos de Dolabella quotidie, quæ uolumus, audimus, sed adhuc sine capite, sine auctore, rumore nuncio. quod cum ita esset, tamen litteris tuis, quas nonis Maij ex castris datas acceperamus, ita persuasum erat ciuitati, ut illum iam oppressum omnes arbitrarentur, te autem in Italiam uenire cum exercitu: ut, si hæc ex sententia confecta essent, consilio, atque auctoritate tua, sin quid forte *titubatū esset, ut fit in bello, exercitu tuo niteremur. quem quidem ego exercitum quibuscunque potero rebus ornabo. cuius rei tum tempus erit, cū, quid opis reip. laturus * exercitus sit, aut quid iam tulerit, notum esse cœperit. nam adhuc tantum conatus audiuntur, optimi illi quidem, & præclarissimi, sed gesta res exspectatur, quam quidem aut iam esse aliquam, aut appropin quare confido tua uirtute, & magnitudine animi nihil est nobilius. itaque optamus, ut quam primum te in Italia uideamus. remp. nos habere arbitrabimur, si uos habebimus. præclare uicerāmus, nisi spoliatum, inermem, fugientem Lepidus recepisset Antonium. itaq; numquam tāto odio ciuitati Antonius fuit, quanto est Lepidus. ille enim*

de mente dicetur, ut hic, & alibi, de corpore. Tusc. 4. de off. l. 3. & de optimo genere erat.

supra, ep. 8.

suspicor abundare, & fuisse ex ijs, quæ glossemata uocant.

Sann.

Sann.

ex

*ex turbulenta rep. hic ex pace, et uictoria bellū excitauit. huic oppositos * consules designatos habemus: in quibus est magna illa quidem spes, sed anceps cura propter incertos exitus prœliorum. persuade tibi igitur, in te, & in Bruto tuo esse omnia, uos exspectari, Brutum quidem *iam iamq; quod si, ut spero, uictis hostibus nostris, ueneritis: tamen auctoritate uestra resp. exsurget, et in aliquo statu tolerabili consistet. sunt enim permulta, quibus erit medendū, etiam si resp. satis esse uidebitur sceleribus hostium liberata. Vale.*

D. Brutum, & L. Plancum.

propius enim aberat, Macedoniámque, & Græciam, capto C. Antonio, tenebat. Plut.

ARG. Scribit, à quibus copias acceperit: seq; & remp. commendat. scripta autem hæc epistola ante prœlium Mutinense.

Cassius procos. S. D. Ciceroni. 11

*SI uales, bene est, ego quidem ualeo. In Syriam me *profectum esse scito ad L. *Murcum, & Q. Crispum imp. uiri fortes, optimiq́ue ciues, postea quam audierunt, quæ Romæ *gererentur, exercitus mihi tradiderunt ipsiq; mecum una fortissimo animo remp. administrant. item legionē, quam Q. *Cæcilius Bassus habuit, ad me uenisse scito, quatuorq; legiones, quas A. *Allienus ex Aegypto eduxit, traditas ab eo mihi esse scito. Nunc te cohortatione non puto indigere, ut nos absentes, remq; publicam, quantum opus est, defendas. scire te uolo, firma præsidia uobis, senatuiq; non deesse, ut optima spe, & maximo animo remp. defendas. reliqua tecum aget L. Carteius, familiaris meus. Vale. Data nonis Mart, ex castris. *Taricheis.*

Phil. xi. Dio lib. 47.

inter dissidentes ciues.

Phil. xi. & Strabo l. 16. missus à Dolabella in Ægyptū App. l. 4. de bel. ci.

Iosephus de bello Iudaico.

ARG.

ARG. Facta mentione beneuolentiæ Ciceronis, erga se, suam dignitatem, suosque milites commendat; seque & illos optime de rep. meritos affirmat.

Cassius procos S. D. Ciceroni. 12

SI uales, bene est: ego quidem ualeo. Legi tuas litteras, in quibus mirificum tuum erga me amorem recognoui. uidebaris enim non solum fauere nobis, id quod & nostra, & reip. caussa semper feciſti: sed etiam grauem curam suscepisse, uehementerq; esse de nobis sollicitus. itaque, quod te primum existimare putabam, nos, oppressa rep. quiescere non posse: deinde, cum suspicarere nos moliri *quod te, sollicitum esse & de salute nostra, & de rerum euentu putabam: simul ac legiones accepi, quas A. Allienus eduxerat ex Aegypto, scripsi ad te, tabellariosq; complures Romam misi. scripsi etiam ad senatum litteras, quas reddi uetui prius, quam tibi recitatæ essent: si forte mei obtemperare mihi uoluerint. quod si litteræ perlatæ non sunt: non dubito, quin Dolabella, qui, nefarie Trebonio occiso, Asiam occupauit, tabellarios meos deprehenderit, litterasq; interceperit. exercitus omnes, qui in* Syria *fuere, teneo. habui paullulum moræ, dum promissa militibus persoluo. nunc iam sum expeditus. A te peto, ut dignitatem meam tibi commendatam habeas: si me intelligis nullum neque periculum, neque laborem patriæ denegasse. si contra importunissimos latrones arma cepi, te hortante, & auctore: si non solum exercitu ad remp. libertatem q*

moliri exitum improbis ciuibus.

ubi Cæsar eos collocauerat, cũ de Parthico bello cogitaret.

*temq; defendendam comparaui, sed etiam crudelissimis tyrannis eripui: quem si occupasset Dolabella non solum aduentu, sed etiam opinione, & exspectatione exercitus sui Antonium confirmasset. quas ob res milites * tuere, si eos mirifice de rep. meritos esse animaduertis: et effice, ne quem paniteat, remp. quam spem prædæ, & rapinarum, sequi maluisse. item Murci, & Crispi imp. dignitatem, quantum est in te, tuere. nam Bassus * misere noluit mihi legionem tradere. quod nisi milites inuito eo legatos ad me misissent · clausam Apameam tenuisset, quoad ui esset expugnata. Hæc à te peto non solum reip. quæ tibi semper fuit carissima, sed etiam amicitiæ nostræ nomine, quam confido apud te plurimum posse. crede mihi, hunc exercitum, quem habeo, senatus, atque optimi cuiusque esse, maximeq; tuum: de cuius uoluntate assidue audiendo, mirifice te diligit, carumq; habet: qui si intellexerit commoda sua curæ tibi esse · debere etiam se tibi omnia putabit. Litteris scriptis, audiui Dolabellam in Ciliciam uenisse cum suis copijs. proficiscar in Ciliciã. quid egerim, celeriter ut scias, dabo operã. ac uelim, ut mereamur de repub. sic felices simus. Fac ualeas, meq; ames. Nonis Maij, ex castris.*

curæ tibi sint eorum commoda. infra, hac ipsa epistola.

de Cæcilio Basso Strabo l. 16. quod eam laudem, ac felicitatem, quæ in rep. tuenda posita est, ignoraret.

ARG. Gratulatur de uictoria Mutinensi; & res à se gestas enumerat.

Cassius S. D. Ciceroni. 13

SI uales, bene est: ego quidem uale o. Cum reip. uel salute, uel uictoria gaudemus: tũ instauratione

Harmann.

tuarum laudum, quod maximus consularis maximum consulem te ipse uicisti, & lætamur, & mirari satis non possumus. fatale nescio quid tuæ uirtuti datum: id quod iam sæpe experti sumus. est enim tua toga omnium armis felicior, quæ nunc quoque nobis pæne uictam remp. ex manibus hostium eripuit, ac reddidit. nunc ergo uiuemus liberi: nunc te, omnium maxime ciuis, & mihi cariſsime, id quod maxime reip.* tenebris comperisti, nūc te habebimus testē nostri & in te, & in coniūctisſimam tibi remp. amoris: &, quæ sæpe pollicitus es te & taciturum, dum seruiremus, & dicturum de me tum, cum profutura essent· nunc illa nō ego quidem dici tantopere desiderabo, quam sentiri à te ipso. neque enim omnium iudicio malim me à te commendari, quam ipse tuo iudicio digne, ac mereor, commendatus esse: ut hæc nouissima & nostra facta non subita, nec * inconuenientia, sed similia illis cogitationibus, quarum tu testis es, fuisse iudices· meq; ad optimam spem patriæ non minimum tibi ipsi producendū putes. Sunt tibi, M. Tulli, liberi, propinquiq; digni quidē te, & merito tibi cariſsimi: esse etiam debent in rep. proxime hos cari, qui studiorum tuorum sunt æmuli: quorum esse cupio tibi copiā: sed tamen non maxima me turba *puto excludi, quo minus tibi uacet me excipere, & ad omnia, quæ uelis, & probes, producere. animū tibi nostrū fortasse probauimus: ingeniū certe diutina seruitus, qualecunq; est, minus tamen, quam erat,*

togatus enim Cicero, non armatus, reip. profuit. ep. 4. li. 15.

cum Cæsar omnia teneret.

uide scholiū nostrum in extremo lib.

non puto multos à te mihi in amore antepono.

erat, passa est uideri. Nos ex ora maritima Asiæ prouinciæ, & ex insulis quas potuimus naues deduximus. delectum remigũ, magna* contumacia ciuitatũ, tamen satis celeriter habuimus. secuti sumus classem Dolabellæ, cui Lucilius præerat: qui, spẽ sæpe transitionis præbendo, neque umquam non decedendo, nouissime Corycum se contulit, & clauso portu se tenere cœpit. nos illa relicta, quod & in castra peruenire satius esse putabamus: & sequebatur classis altera, quam anno priore in* Bithynia Tillius Cimber compararat, cui Turulius quæstor præerat. Cyprum petiuimus. ibi, quæ cognouimus, scribere ad uos quam celerrime uoluimus. Dolabellam ut Tarsenses pessimi socij, ita Laodiceni multo amentiores ultro accersierunt. ex quibus utrisq; ciuitatibus, Græcorum militum numero, speciem exercitus effecit. castra habẽt ante oppidũ Laodiceã posita. & partẽ muri demolitus est: & castra oppido cõiunxit. *Cassius noster cum decem legionibus, & cohortibus uiginti auxiliarijs, & quattuor millibus equitum à millibus passuum uiginti castra habet posita Παλτοι· & existimat se sine prælio posse uincere. nam iam ternis tetradrachmis triticum penes Dolabellam est. nisi quid nauibus Laodicenorũ supportarit: cito fame pereat, necesse est: ne supportare possit, & Cassij classis bene magna, cui præest Sextilius Rufus, & tres, quas nos adduximus, ego, Turulius, & * Patischus, facile præstabũt. uolo igitur uos bene sperare: & remp. ut uos

cum obstinate recusarent.

Cimbro ab senatu attributa. Plut. in Bruto.

alius Cassius, is scilicet, qui Cęsarẽ occiderat.

Paltus opidum Laodiceæ propinquum. Strabo lib. 16.

ep. 11. l. 2. & 6. l. 8. & 15. l. 1.

istic expediȳstis, ita pro nostra parte celeriter nobis expediri posse, confidere. Vale. Data idibus Iun. Cypro, Acromaniacride.

ARG. Exponit res à se gestas; Rhodios accusat; procurationem Asiæ petit; merita sua in remp. commemorat.

Lentulus S. D. Ciceroni suo. 14

*CVM Brutum nostrum conuenissem· eumque tardius in Asiam uenturum animaduerterem· in Asiam redȳ, ut reliquias mei laboris colligerem, & pecuniam quamprimum Romam mitterem, interim cognoui in Lycia esse classem Dolabellæ, amplius quam centum naues onerarias, in quas exercitus eius imponi posset· idque Dolabellam ea mente comparasse, ut, si Syriæ spes eum *frustrata esset, conscenderet in naues, et Italiam peteret, seq; cum Antonȳs, & reliquis latronibus coniungeret. cuius rei tanto in timore fui, ut, omnibus rebus relictis, cum paucioribus, & minoribus nauibus ad illas ire conatus sim. quæ res, si à Rhodȳs non essem interpellatus, fortasse tota sublata esset: tamen magna ex parte profligata est: quandoquidem classis dissipata est: aduentus nostri timore milites, duces q; effugerunt: onerariæ omnes ad unam à nobis sunt exceptæ. certe, quod maxime timui, uideor esse consecutus, ut non possit classe Dolabella in Italiam peruenire, nec socȳs suis firmatis, durius uobis efficere negotium. Rhodȳ nos, & rempub. quam ualde desperauerint, ex litteris, quas publice misi, cognosces. & quidem multo parcius scripsi, quam re uera furere eos inueni. quod uero ali*

Spintherit filius à Torquato adoptatus. Dio lib. 39.

Cassio eam tenente, supra, epist. 5.

*ro aliquid de his scripsi, mirari noli: mirari est eorum amentia. nec me meæ ullæ priuatim iniuriæ *mouerũt umquã. malus animus eorum in nostra salute, cupiditas partium aliarum, perseuerantia in contemptione optimi cuiusq; ferenda mihi non fuit. nec tamen omnes perditos esse puto. sed ijdem illi, qui tũm fugientem patrem meum, qui L. Lentulum, qui Pompeium, qui ceteros uiros clarissimos non receperunt · ijdem, tamquam aliquo fato & nunc aut magistratum gerunt, aut eos, qui sunt in magistratu, in sua habent potestate. itaque eadem superbia in prauitate utuntur. quorum improbitatem aliquando retundi, & non pati impunitate augeri, non solum utile est reip. nostræ, sed etiam necessarium. De nostra dignitate uelim tibi ut semper curæ sit · &, quocumq; tempore occasionem, habueris, & in senatu, & in ceteris rebus laudi nostræ suffragere. Quoniam consulibus decreta est Asia · & permissum est ijs, ut, dum ipsi uenirent, darent negotium, qui Asiam obtineant: rogo te, petas ab ijs, ut hanc dignitatem potissimum nobis tribuant · & mihi dent negotium, vt Asiam obtineam, dum ipsorum alter uter uenit. nam, quod huc properent in magistratu uenire, aut exercitum mittere, causſam non habent. Dolabella enim in Syria est · &, ut tu diuina tua mente perspexisti, & prædicasti, dum isti venient, Cassius eum opprimet. exclusus enim ab Antiochia Dolabella, & in oppugnãdo male acceptus, nulla alia cõfisus vrbe, Laodiceã,*

hoc uerbũ non est in antiquis libris.

Cæsar libro 3. comm. de bello ciuili.

Hermann.

spem comprobauit euentus. Velleius lib. 2. & alij. decem legiones,

quæ est in Syria ad mare, se contulit. ibi *spero celeriter eum pœnas daturum. nam neque, quo refugiat, habet: neq; diutius ibi poterit tantum* exercitum Cassij sustinere. spero etiam confectum esse iam, & oppressum. quare non puto Pansam, & Hirtium in consulatu properaturos in prouincias exire, sed Romæ acturos consulatum. itaque, si ab his petieris, ut interea nobis procurationem Asiæ dent, spero te posse impetrare. præterea mihi promiserũt Pansa & Hirtius coram, & absenti mihi scripserunt, Verrioq; nostro Pansa affirmauit: se daturum operam, ne in suo consulatu mihi succedatur. ego porro non mediusfidius cupiditate prouinciæ produci longius spacium mihi uolo. nam mihi fuit ista prouincia plena laboris, periculi, detrimenti. quæ ego ne frustra subierim, néue prius, quam reliquias meæ diligentiæ consequar, decedere cogar, ualde laboro. nam, si potuissem, quã exegeram, pecuniam uniuersam mittere postularem, ut mihi succederetur. nunc, quod Cassio dedi, quod Trebonij morte amisimus, quod etiam crudelitate Dolabellæ, aut perfidia eorum, qui mihi fidẽ, reiq; pub. non* præstiterunt, id consequi, & reficere uolo. quod aliter non potest fieri, nisi spatium habuero. id ut per te consequar, uelim, ut solet, tibi curæ sit. ego me de rep. ita puto esse meritum, ut non prouinciæ istius beneficium exspectare debeam, sed tantum, quantum Cassius, & Bruti, non solum* illius facti, periculiq; societate, sed etiam huius temporis studio,

ep. 7. lib. 4.

cum Cæsarem occidimus. Plut. in Cæsare.

*& uirtute. primus enim ego leges Antonianas fregi: primus equitatum Dolabellæ ad remp. traduxi, Cassioq; tradidi: primus delectus habui pro salute omnium contra coniurationem sceleratissimam: solus Cassio, & reip. Syriam, exercitusq;, qui ibi erant, coniunxi. nam, nisi ego tantam pecuniam, tantaq; præsidia, & tam celeriter Cassio dedissem: ne ausus quidem esset ire in Syriam: & nunc non minora pericula reip. à Dolabella instarent, quam ab Antonio. atq; hæc omnia is feci, qui & sodalis, & familiarissimus Dolabellæ eram, coniunctissimus sanguine Antonijs: * prouinciã quoq; illorum beneficio habebam: sed πατρίδα ἐμὴν μᾶλλον φιλῶν, omnibus meis bellum primus indixi. hæc etsi adhuc non magnopere mihi tulisse fructũ animaduerto: tamen non despero, nec * defatigabor permanere non solum in studio libertatis, sed etiam in labore, & periculis. attamen, si etiam aliqua gloria iusta, & merita prouocabimur, senatus, & optimi cuiusq; officijs maiore cum auctoritate apud ceteros erimus, & eo plus prodesse reip. poterimus. Filium tuum, ad Brutum cum ueni, uidere non potui, ideo quod iam in hiberna cum equitibus erat profectus: sed mediusfidius, ea esse eum * opinione, & tua, & ipsius, & in primis mea caussa gaudeo. fratris enim loco nihil est, qui ex te natus, tẽque dignus est. Vale. Data IV. Kal. Iun. Pergæ.*

quod eam Lentulo à Cæsare impetrassent. in tegrum senariũ Plut. recitat ἐν τῷ πολιτικῶν.

non usitata locutio. quis eñ præterea defatigor cum infinitiuo coniunxit?

ita animatum esse erga remp.

ARG. Hic quoque res à se gestas exponit, inuehitur in Rhodios, de Dolabella optabilia nunciat.

Lentulus P. F. proquæs. propræt. S. D. cos. præt. trib. pleb. senatui, populo, plebiq; R.

Smyrna capta, Trebonióq; cæso supra, ep. 12. & epist. antecedenti.

*Si ualetis, liberique uestri ualent, bene est: ego quoque ualeo. Scelere Dolabellæ *oppressa Asia, in proximam prouinciam Macedoniam, præsidiáque reip. quæ M. Brutus, uir clarissimus, tenebat, me contuli: & id egi, ut, per quos celerrime posset, Asia prouincia, uectigaliáque in uestram potestatem redigerentur. quod cum pertimuisset Dolabella: & uastata prouincia, correptis uectigalibus, præcipue ciuibus R. omnibus crudelissime denudatis, ac diuẽditis, celerius Asia excessisset, quam eo præsidium adduci potuisset: diutius morari, aut exspectare præsidium non necesse habui: & quamprimum ad meum officium reuertendum mihi esse existimaui: ut & reliqua uectigalia exigerem: &, quam deposui, pecuniam colligerẽ: quidquid ex ea correptum esset, aut quorum id culpa accidisset, cognoscerem quamprimum, & uos de omni re facerem certiores. Interim, cum per insulas in Asiam nauiganti mihi nunciatum esset, classem Dolabellæ in Lycia esse, Rhodiosq; naues complures instructas, & paratas in aqua habere: cũ ijs nauibus, quas aut mecum adduxeram, aut comparauerat Patischus proquæs, homo mihi cum familiaritate, tum etiam sensibus in rep. coniunctissimus, Rhodum reuerti, con-*

confisus auctoritate uestra, senatusq; consulto, quo hostem Dolabellam iudicaratis, fœdere quoq;, quod cum ijs M. Marcello, Ser. Sulpitio cos. renouatum erat quo * iurauerant Rhodij, eosdem hostes se habituros, quos senatus, populusq; R. quæ res nos uehementer fefellit. tantum enim abfuit, ut illorum præsidio nostram firmaremus classem, ut etiam à Rhodijs urbe, portu, statione, quæ extra urbem est, commeatu, aqua denicq; prohiberentur nostri milites, nos uix ipsi singulis cum nauigiolis reciperemur. quam indignitatem, deminutionémque maiestatis non solum iuris nostri, sed etiam imperij, populiq; R. iccirco tulimus, quod, interceptis litteris, cognoramus, Dolabellam, si desperasset de Syria, Aegyptóque, quod necesse erat fieri, in naues cum omnibus suis latronibus, atq; omni pecunia cõscendere esse paratum, Italiamq; petere: iccirco etiam naues onerarias, quarum minor nulla erat duum millium * amphorarum, contractus in Lycia à classe eius obsideri. Huius rei timore P. C. percitus, iniurias perpeti, & cum contumelia etiam nostra omnia prius experiri malui. itaque ad illorum uoluntatem introductus in urbem, & in senatum eorũ, quam diligẽtissime potui, caussam reip. egi: periculumq; omne, quod instaret, si ille latro cum omnibus suis naues conscendisset, exposui. Rhodios autem tanta in prauitate animaduerti: ut omnes firmiores putarent, quam bonos: ut hanc concordiam, & conspirationem omnium ordinum ad

hoc in omnibꝰ fœderibus obseruatum animaduerti.

sic est in duobus Sigonij libris, in meo, amphorum.

*defendendam libertatem propenſe non crederent eſſe factam: ut patientiam ſenatus, & optimi cuiuſque manere etiam nunc conſiderent, nec potuiſſe audere quemquam Dolabellam hoſtem iudicare: ut denique omnia, quæ improbi fingebant, magis uera exiſtimarent, quam quæ uere facta enarrabant, & à nobis docebantur. qua mente etiam ante noſtrum aduentũ, poſt Treboniĳ indigniſſimam cædem, ceteraq; tot, támque nefaria facinora, binæ profectæ erant ad Dolabellam legationes eorũ, & quidem noúo exemplo, contra leges ipſorũ, prohibentibus ĳs, qui tũ magiſtratus gerebãt hæc ſiue timore, ut dictitant, de agris, quos in continenti habent, ſiue furore, ſiue potentia paucorum, qui et antea pari contumelia * uiros clariſſimos affecerant, & nunc maximos magiſtratus gerẽtes: nullo exemplo, neque ueſtra ex parte, neque noſtro præſentium, neque imminenti Italiæ, urbiq; noſtræ periculo, ſi ille parricida cum ſuis latronibus nauibus, ex Aſia, Syriaq; expulſus, Italiam petĳſſet, mederi, cum facile poſſent, uoluerunt. nõnullis etiam ipſi magiſtratus ueniebant in ſuſpicionem, detinuiſſe nos, & demoratos eſſe, dum claſſis Dolabellæ certior fieret de aduentu noſtro. quã ſuſpicionẽ conſecutæ res aliquot auxerunt, maxime q; ſubito ex Lycia Sex. Marius, & C. Titius, legati Dolabellæ à claſſe diſceſſerunt, uaniq; longa profugerũt, onerarĳs relictis, in quibus colligendis nõ minimum temporis laboriſq; conſumpſerunt. itaq;, cum Rhodo cũ*

cum Lentulum, & Pompeium non receperũt. ſupra, ep. 14.

ijs, quas habueramus, nauibus in Lyciã ueniſſemus, naues onerarias recepimus, dominisq; reſtituimus: ijdemq; quod maxime uerebamur, ne poſſet Dolabella cũ ſuis latronibus in Italiã uenire, timere deſijmus: claſſem fugientem perſecuti ſumus uſq; ad Sydã: quæ* extrema regio eſt prouinciæ meæ. ibi cognoui partem nauiũ Dolabellæ diffugiſſe, reliquas Syriam, Cyprũmque petijſſe. quibus diſiectis, cum ſcirem C. Caſſij, ſingularis ciuis, & ducis, claſſem maximam fore præſto in Syria, ad meum officium reuerti: daboq; operam, ut meum ſtudium, & diligentiam uobis P. C. & reip. præſtem, pecuniamq; quam maximam potero, & quam celerrime, cogam, omnibusq; cum rationibus ad uos mittam. ſi percurrero prouinciam & cognouero, qui nobis, et reip. fidem præſtiterunt in conſeruanda pecunia à me depoſita quiq́ue ſcelere, ultro deferentes pecuniam publicam, hoc munere ſocietatem facinorum cum Dolabella inierunt: faciam uos certiores. de quibus, ſi uobis uidebitur, ſi, ut meriti ſunt, grauiter conſtitueritis nosq; ueſtra auctoritate firmaueritis: facilius & reliqua exigere uectigalia, et exacta ſeruare poterimus. interea, quo cõmodius uectigalia tueri, prouinciamq; ab iniuria defendere poſſim, præſidiũ neceſſarium, uoluntariumq; comparaui. His litteris ſcriptis milites circiter XXX. quos Dolabella ex Aſia cõſcripſerat, è Syria fugientes in Pamphyliã uenerunt. hi nunciauerunt, Dolabellam Antiochiam, quæ in Syria eſt, ueniſſe, non

* nõ licebat prouinciæ finibus egredi.

*non receptum: conatum esse aliquoties ui introire, repulsum semper esse cum magno suo detrimento: itaque, centum circiter amissis, ægrisque complu ribus relictis, noctu Antiochia profugisse Laodiceam uersus: ea nocte omnes fere Asiaticos milites ab eo discessisse: ex his ad octingẽtos Antiochiam redijsse, & se ijs tradidisse, qui à Cassio relicti, urbi illi præ erant: ceteros per Amanum in Ciliciam descendis se: quo ex numero se quoque esse dicebant: Cassium autem cum suis omnibus copijs, nunciatum esse quatridui iter à Laodicea abfuisse tum, cum Dolabella eo' tenderet: quamobrem * opinione celerius, confido, sceleratissimum latroñem pœnas daturum, IV. non. Iun. Pergæ.*

Herm. ep. 31. lib. 10.

ARG. Gratulatur de Ciceronis filij indole ad uirtutem: uersus, in malum ciuem à se conscriptos, mittit: petit, ut inclu datur in Ciceronis scripta de Cæsaris interitu.

C. Trebonius S. D. Ciceroni 16

SI vales, bene est. Athenas veni ad XI. Kal. Iun. atque ibi, quod maxime optabã, uidi filium tuum: deditum optimis studijs, summáq; modestiæ fama. qua ex re quantam uoluptatem ceperim, scire potes etiam me tacente. non enim nescis, quanti te faciam, & quam pro nostro ueterrimo, uerissimóque amore omnibus tuis etiam minimis cõmodis, non modo tanto bono, gaudeam. Noli putare, mi Cicero, me hoc auribus tuis dare. nihil adolescẽte tuo, atq; adeo nostro, (nihil enim mihi à te potest esse seiunctum) aut amabilius omnibus ijs, qui Athenis sunt,

*sunt, est aut studiosius earum artiũ, quas tu maxime amas, hoc est optimarũ. itaq; tibi, quod uere facere possum, libenter quoque gratulor, nec minus etiam nobis· quod eum, quem necesse erat diligere, qualiscumq; esset, talem habemus, ut libenter quoque diliganus. qui cum mihi in sermone iniecisset, se uelle Asiam uisere· nõ modo inuitatus, sed etiam rogatus est à me, ut id potissimum, nobis obtinentibus prouinciam, faceret. cui nos & caritate, & amore tuum officium præstaturos, non debes dubitare. illud quoque erit nobis curæ, ut * Cratippus una cum eo sit· ne putes in Asia feriatum illum ab ijs studijs, in quæ tua cohortatione incitatur, futurum. nam illum paratum, ut uideo, & ingressum pleno * gradu, cohortari non intermittemus, quo in dies longius, discendo, exercendoq; se, procedat. Vos quid ageritis in rep. cum has litteras dabam, non sciebam. audiebam quædam turbulenta, quæ scilicet cupio esse falsa· ut aliquãdo otiosa libertate fruamur: quod uel minime adhuc mihi contigit. ego tamen, nactus in nauigatione nostra pusillum laxamenti, cõcinnaui tibi munusculum ex instituto meo· & dictum cum magno nostro honore à te dictum, concluſi, & tibi infra subscripsi. in quibus uersiculis si tibi quibusdã uerbis αὐθυβρεμονέστερος uidebor: turpitudo personæ eius in quam liberius inuehimur, nos uindicabit. ignoſces etiam iracundiæ nostræ, quæ iusta est in ciusmodi & homines, et ciues. deinde, qui magis hoc * Lucilio licuerit assumere*

Peripatetica doctrina clarus ep. 21. l. 16. de off. l. 1. & 3.

uide Vegetium de pleno gradu militum, lib. 1. c. 9. & Sallustium in Iug. 76.

* f. tyrarum. scriptori.

*mere libertatis, quam nobis? cum, etiam si odio par fuerit in eos, quos læsit, tamen certe non magis dignos habuerit, in quos tanta libertate uerborum incurreret. Tu, sicut mihi pollicitus es, adiunges me quamprimum ad tuos sermones: namque illud non dubito, quin, si quid de * interitu Cæsaris scribas, non patiaris me minimam partem & rei, & amoris tui ferre. Vale, & matrem, meosq; tibi commendatos habe. D. VIII. Kal. Iun. Athenis.*

fuit enim Trebonius unus ex percussoribus Cæsaris.

ARG. Varia scribit, de rumoribus è Syria allatis, de ciuitatis otio, de Oratore à se scripto, de suo studio in Cornificium. is autem Syriam regebat, ut infra patet.

Cicero S. D. Q. Cornificio collegæ. 17

collegæ Ciceronis in auguratu. uide idem ep. 29. lib. XI.

*GRATA mihi uehementer est memoria nostri tua, quam significasti litteris: quam ut conserues, nō quod de tua constantia dubitem, sed, quia * mos est ita roganti, rogo. Ex Syria nobis tumultuosiora quædam nunciata sunt: quæ, quia tibi sunt propiora, quam nobis, tua me causſa māgis mouent, quam mea. Romæ summum otium est, sed ita, ut malis salubre aliquod, et honestum negotium: quod spero fore, quia uideo id * curæ esse Cæsari. Me scito, dum tu absis, quasi occasionem quandam, & licentiam nactum, scribere audacius, & cetera quidem fortasse, quæ etiam tu concederes: sed proxime scripsi de optimo genere dicendi: in quo sæpe suspicatus sum te à iudicio nostro, sic scilicet, ut * doctū hominem à non indocto, paullulum dissidere. huic tu libro maxime uelim ex animo, si minus, gratiæ*

correctionem scrip. Cæsar coniecit.

scripsit Cornificius de arte rhetorica. Quintil. l. 3. & alibi.

causſa

cauſſa ſuffragere. dicam tuis, ut eum, ſi uelint, deſcribant, ad teq; mittant. puto enim, etiamſi rem minus probabis, tamen in iſta ſolitudine, quidquid à me profectum ſit, iucundum tibi fore. Quod mihi exiſtimationem tuam, dignitatemq; commendas: facis tu quidem omnium more: ſed uelim ſic exiſtimes, me cũ amori, quem inter nos mutuum eſſe intelligam, plurimum tribuere, tum de ſummo ingenio, et de optimis tuis ſtudijs, & de ſpe amplißimæ dignitatis ita iudicare, ut neminem tibi anteponam, comparem paucos. Vale.

ARG. Purgat ſe de infrequentia litterarum: prudentiam Cornificij, grauitatemq; laudat: præſentem reip. ſtatum accuſat, cum Cæſaris excuſatione.

Cicero S. D. Cornificio collegæ. 18

QVOD extremum fuit in epiſtola, quam à te proxime accepi, ad id primum reſpondebo, animaduerti enim hoc uos magnos oratores facere nonnũquam. Epiſtolas requiris meas. ego autem numquã cum mihi denunciatũ eſſet à tuis ire aliquem, non dedi. Quod mihi uideor ex tuis litteris intelligere, te nihil commiſſurum eſſe temere, nec ante, quam ſciſſes, quo iſte neſcio qui Cæcilius Baſſus erumpe- Dio lib. 47. & Strabo l. 16.
ret, quidquã certi conſtituturũ: id ego et ſperaram prudentia tua fretus: &, ut confiderem, fecerunt tuæ grauißime litteræ. idq́ue ut facias quamſæpißime, ut, & quid tu agas, & quid agatur, ſcire poßim, & etiam quid acturus ſis, ualde te rogo.

Etſi

*Etsi periniquo patiebar animo te à me digredi: tamen eo tempore me consolabar, quod & in summis otium te ire arbitrabar, & ab impendentibus magnis negotijs discedere. utrumque contra accidit. istic enim*bellum est exortum, hic pax consecuta, sed eiusmodi pax, in qua, si adesses, multa te non delectarent, ea tamen, quæ ne ipsum Cæsarem quidem delectent. BELLORVM enim ciuilium ij semper exitus sunt, ut nō ea solum fiant, quæ uelit victor, sed etiam ut ijs mos gerendus sit quibus adiutoribus parta sit victoria. equidem sic iam obdurui, ut ludis Cæsaris nostri æquissimo animo uiderem T. *Plancum, audirem Laberij, & Publij poëmata. nihil tam deesse scito, quam quicum hæc familiariter, docteq; rideam. is tu eris, si quamprimum ueneris. quod ut facias, non me a solum, sed etiam tua interesse arbitror. Vale.*

Dio. lib. 47.

Plancum Burſam, à Cæſare reſtitutum. ep. 1. lib. 7.

ARG. Gratulatur de Syriæ administratione, eámque optata bello uacuam; quod si bellum sit, consulit quid agendum.

Cicero S. D. Cornificio. 19

LIBENTISSIME legi tuas litteras, in quibus iucundissimum mihi fuit, quod cognoui meas tibi redditas esse. non enim dubitabam, quin eas libenter lecturus esses: uerebar, ut redderentur. Bellum, quod est in Syria, Syriamq; prouinciam tibi tributā esse à Cæsare, ex tuis litteris cognoui. eandem rem tibi uolo bene, & feliciter euenire. quod

ita

*ita fore confido, fretus & industria, & prudentia tua. Sed de Parthici belli suspicione quod scribis, sane me commouit. quãtum copiarum haberes, cum ipse coniectura consequi poteram, tum ex tuis litteris cognoui. itaq; opto, ne se illa gens moueat hoc tempore, dum ad te legiones eæ perducantur, quas audio duci. quod si pares copias ad confligendum non habebis, non te fugiet uti consilio M. * Bibuli, qui se oppido munitissimo, & copiosissimo tamdiu tenuit, quamdiu in prouincia Parthi fuerunt. Sed hoc melius ex re, & ex tempore constitues. mihi quidem usque curæ erit, quid agas, dum, quid egeris sciero. Litteras ad te numquã habui cui darem, quin dederim. à te, ut idem facias, peto, in primisq; ut ita ad tuos scribas, ut me tuum sciant esse. Vale.*

qui, dum alius hospes in Syria fuit, pedem porta non extulit. ad Att. l. 6. ep. 3.

ARG. Iocatur, quia Cornificius Sinuessanæ uillæ hospitio uti noluerat: & crebras ab eo litteras petit.

Cicero S. D. Cornificio collegæ. 20

*GRATAE mihi tuæ litteræ, nisi quod Sinuessanum diuersoriolum contempsisti, quam quidem contumeliam uilla pusilla iniquo animo feret, nisi in Cumano, & Pompeiano reddideris πάντα περὶ πάντων. sic igitur facies: meq; amabis, & scripto aliquo lacesses. ego enim respõdere facilius possum, quam prouocare. quod si, ut * es, cessabis: lacessam: nec tua ignauia etiam * inertiam afferet. Plura otiosus, hæc, cum essem in senatu, exaraui. Vale.*

eodem modo locutus est ep. 17. lib. 15.

quæ tua consuetudo est. ep. 10. lib. 8.

ARG. Commendat Anicium senatorem, eius que negotia, & dignitatem.

Cicero S. D. Cornificio. 21

C. ANICIVS, *familiaris meus, uir omnibus rebus ornatus, negotiorum suorum caussa legatus est in Africam, * legatione libera. eum, uelim, rebus omnibus adiuues operamq; des, ut quamcommodissime sua negotia conficiat, in primisq;, quod ei carissimum est, dignitatem eius tibi commendo: idq; à te peto, quod ipse in prouincia facere sum solitus non rogatus, ut omnibus senatoribus lictores darem: quod idem acceperam, & cognoueram, à summis uiris factitatum. hoc igitur mi Cornifici facies: ceterisq; rebus omnibus eius dignitati, reique, si me amas, cõsules. id erit mihi gratissimum. Da operam, ut ualeas.*

quæ senatoribus ad sua negotia proficiscentibus concedebatur. ad Att. lib. 2. ep. 18. & ep. 12. lib. 15.

ARG. Narrat de statu reip. post Cæsaris mortem: hortatur que Cornificium, ut prouinciam retineat in potestate reip.

Cicero S. D. Cornificio 22

NOS *hic cum homine gladiatore, omnium nequissimo, * collega nostro, Antonio bellum gerimus, sed non pari condicione, contra arma uerbis. at etiã de te concionatur: nec impune: nã sentiet quos lacessierit. ego autẽ acta ad te omnia arbitror perscribi ab alijs: à me futura debes cognoscere: quorũ quidem non est difficilis coniectura. Oppressa omnia sunt: nec habent ducem boni. nostri τυραννοκτονοι * longe gentium absunt. Pansa & sentit bene, & loquitur fortiter. Hirtius noster tardius * cõualescit. quid futurum sit, plane nescio. spes tamen una est,*

collega in auguratu. Philip. 2. ad Att. & hic ep. 14. lib. 8.

Brutus in Græcia, Cassius in Siria. Phil. 14.

*est, aliquando populum R. maiorum*similem fore. ego certe reip. non deero: &, quidquid acciderit, à quo mea culpa abfit, animo forti feram. illud profecto quoad potero, tuam famam, & dignitatem tuebor. Ad XIII. Kal. Ian. senatus frequens mihi est assensus cum de ceteris rebus magnis & necessarijs, tum de *prouincijs ab ijs, qui obtinerent, retinendis, neque cuiquam tradendis, nisi qui ex S.C. successisset. hoc ego cum reip. caussa censui, tum me hercule in primis retinēdæ dignitatis tuæ. quamobrem te amoris nostri caussa rogo, reip. caussa hortor, ut ne cui quidquam iuris in tua prouincia esse patiare, atq; ut omnia referas ad dignitatem: qua nihil potest esse præstantius. Vere tecum agam, ut necessitudo nostra postulat: in Sempronio, si meis litteris obtemperasses, maximam ab omnibus laudem adeptus esses. sed illud & præterijt, & leuius est: hæc magna res est, fac ut prouinciam retineas in potestate reip. Plura scripsissem, nisi tui festinaret: itaq; Cherippo nostro me uelim*excuses. Vale.*

in tuenda libertate.

infra, ep. 25.

ne ualidior fieret Antonius prouinciam natus aliquam.

quod ei non rescribo.

ARG. Primum respondet ad ea, quæ de prouincia Cornificij à Stratorio cognouerat: deinde quali formā reip. mittit, & philosophiam laudat.

Cicero S. D. Cornificio. 23

*OMNEM condicionem imperij tui, statumq; prouinciæ mihi demōstrauit*Stratorius. Ò multa intolerabilia locis omnibus. sed, quo tua maior dignitas, eo, quæ tibi acciderunt, minus ferenda. neq; enim, quæ tu propter magnitudinem & animi &*

*Pluto, Statorius, ex Festo in Lacus Lucrinus.

ingenij moderate fers, à te non ulciscenda sunt, etiam si non sunt dolenda. Sed hæc posterius. Rerum urbanarum acta tibi mitti certe scio. quod ne ita putarem, ipse perscriberem, in primis q. Cæsaris Octauiani conatum: de quo multitudini *fictum ab Antonio crimen uidetur, ut in pecuniam adolescentis impetum faceret. prudentes autem, & boni uiri & *credunt factum, & probant. quid quaris? magna spes est in eo. nihil est, quod non existimetur laudis, & gloriæ caussa facturus. Antonius autem, noster familiaris, tanto se odio esse intelligit, ut, cum interfectores suos domi comprehenderit, rem proferre non audeat. Ad VII. id. Oct. Brundisium uenerat, profectus obuiam legionibus *Macedonicis quattuor: quas sibi conciliare pecunia cogitabat, eas q. ad urbem adducere, & in *ceruicibus nostris collocare. Habes formam reip. si in castris potest esse resp. in qua tuam uicem sæpe doleo, quod nullam partem per ætatem sanæ & salua reip. gustare potuisti. atque antehac quidem sperare saltem licebat: nunc etiam illud ereptum est. quæ enim spes est, cum in concione dicere ausus sit Antonius, Canutium apud eos locum sibi quærere, quibus, se saluo, locus in ciuitate esse non posset? Equidem & hæc & omnia, quæ homini accidere possunt, sit fero, ut magnam habeam philosophiæ gratiam, quæ me non modo à sollicitudine abducit, sed etiam cõtra omnes fortunæ impetus armat. tibiq. idem censeo faciundũ, nec, à quo culpa absit, quidquam

Velleius lib. 2. Plut. Suet. Dio. Seneca lib. 1. de clementia.

credunt Octauianum insidias Antonio struxisse.

ex Macedonia profectis.

armis opprimere libertatẽ cogitabat: sed eũ duæ legiones Martia, & quarta, sequi noluerunt, sed Octauiano tradiderunt. uide Phil. 3. Velleium l. 2.

quã in malis numerandũ. Sed hæc tu melius. *Stra torium nostrũ cum semper probassem: tum maxime in tuis rebus summam eius fidem, diligentiam, prudentiamq; cognoui. Da operam, ut ualeas, hoc mihi gratius facere nihil potes.*

Statorius à Festo nominatur in uerbo Lacus.

ARG. Hortatur Cornificium, ut omni cura in remp. incumbat. Scribit de legatis ad Antonium à senatu missis: Pinarium commendat.

Cicero S. D. Cornificio. 24.

EGO *nullum locum prætermitto (nec enim debeo) non modo laudandi tui, sed ne ornandi quidem. sed mea studia erga te, & officia malo tibi ex tuorũ litteris, quã ex meis, esse nota. Te tamen hortor, ut omni cura in remp. incumbas. hoc est animi, hoc est ingenij tui, hoc eius spei, quam habere debes amplificandæ dignitatis tuæ. Sed hac de re alias ad te pluribus. cum enim hæc scribebam, in exspectatione erant omnia, nondum* *legati redierant, quos senatus non ad pacem deprecandam, sed ad bellum denunciandum miserat, nisi legatorum nuncio* *paruisset. ego tamen, ut primum occasio data est, meo pristino more remp. defendi: me principem senatui, populoq; R. professus sum: nec, postea quam suscepi caussam libertatis, minimum tempus amisi tuendæ salutis, libertatisq; communis. Sed hæc quoque te ex alijs malo. T.* *Pinarium, familiarissimum meum, tanto tibi studio commendo, ut maiore non possim: cui cum propter omnes uirtutes, tum etiam propter studia communia*

Philippus, & Piso. ep. 4. l. 11.

ut Mutinæ obsidionem relinqueret.

antiquissima familia, ante urbẽ conditam. Liuius lib. 1.

sum amicissimus. is procurat rationes, negotiaq; Dionysij nostri quem & tu multum amas, & ego omnium plurimum. ea tibi ego non debeo commendare, sed commendo tamen. facies igitur, ut ex Pinarij, gratissimi hominis, litteris tuum & erga illum, & erga Dionysium studiũ perspiciamus. Vale.

ARG. Scribit, ex litteris Cornificij S. C. esse factum. hortatur, ut reip. causam amplectatur. Lucceio se nulla re defuturum pollicetur.

Cicero S. D. Cornificio. 25

*LIBERALIBVS litteras accepi tuas, quas mihi Cornificius altero uicesimo die, ut dicebat reddidit. eo die non fuit senatus, neque postero. Quinquatribus, frequenti senatu, caussam tuam egi, non inuita Minerua. etenim eo ipso die senatus decreuit, ut Minerua nostra, custos urbis, quam turbo *deiecerat, restitueretur. Pansa tuas litteras recitauit. magna senatus approbatio consecuta est, cum summo gaudio, & offensione Minotauri, id est *Clauisij, & Tauri. factum de te S. C. honorificum. postulabatur, ut etiã illi notarentur: sed Pansa clemẽtior. Ego, mi Cornifici, quo die primum in spem libertatis ingressus sum, &, cunctantibus ceteris, ad XIII. Kal. Ian. fundamenta reip. ieci. eo ipso die prouidi multum, atq; habui rationem dignitatis tuæ. mihi enim est assensus senatus de obtinẽdis *prouincijs. nec uero postea destiti labefactare eum, qui summa cum tua iniuria, contumeliaq; reip. prouinciam *absens obtinebat. itaq; crebras,*

quod Tullij mortem portendit. Dio, & Obsequens.

sic in libro Sigonij. alter eiusdem, & unus Sigicellij, & meus habent, clauis. de Caluisio Phil. 3.

supra ep. 22.

eum ad urbem

*bras, uel potius quotidianas compellationes meas non tulit, seq; in urbem recepit inuitus: neque solum spe, sed certa re iam, & possessione deturbatus est. meo iustissimo, honestissimoq; conuicio te tuam dignitatem summa tua uirtute tenuisse, prouinciaq; honoribus amplissimis affectum, uehementer gaudeo. Quod te mihi de Sempronio purgas accipio excusationem. fuit enim illud quoddam Græcum tempus seruitutis. Ego, tuorum consiliorum auctor, dignitatisq; fautor, iratus temporibus, in *Græciam, desperata libertate, rapiebar: cum me Etesiæ, quasi boni ciues, relinquentem remp. prosequi noluerunt: Austerq; aduersus maximo statu me ad tribules tuos *Rhegium retulit: atque inde uentis, reniscq; in patriam omni festinatione properaui: postridieq; in summa reliquorum seruitute liber unus fui: sic sum in Antonium inuectus, ut ille non ferret, omnemq; suum uinolentum furorem in me unum effunderet, meq; cum elicere uellet ad cædis caussam, tum tentaret insidijs: quem ego ructantem, & nauseantem confeci in Cæsaris Octauiani plagas. puer enim egregius præsidium sibi primum, & nobis, deinde *summæ reip. comparauit: qui nisi fuisset, Antonij reditus à Brundisio pestis patriæ fuisset. quæ deinceps acta sint, scire te arbitror. sed redeamus ad illud, unde diuertimus. *Accipio excusationem tuam de Sempronio. neque enim statuti quid in tanta perturbatione habere potuisti. nunc hic dies aliã uitã affert, alios mores postulat,*

esset cũm imperio, reuertit autem in urbem, deposito imperio.

uide ep. 1. l. 10. & Philip. 1. & l. 3. de off.

uide Rhegiẽses suffragium in tribu Romæ tulisse. municipes enim erant legis Iuliæ beneficio ciuitatem adepti.

substantiuum, ut alibi.

ep. 4. l. 4.

in Andria.

*ut *ait Terentius. quamobrẽ, mi Quincte, conſcen de nobiſcum, & quidem ad puppim. una nauis eſt iam bonorum omnium: quam quidem nos damus operam, ut rectam teneamus, utinam proſpero cur ſu: ſed, quicumq; uenti erunt, ars noſtra certe non aberit. quid enim præſtare aliud uirtus poteſt? Tu fac ut animo magno ſis, & excelſo, cogites q; omnem dignitatem tuam cum rep. coniunctam eſſe debere. P. *Lucceiũ mihi mèum commẽdas quem, quibuſcumq; rebus potero, diligenter tuebor. Hirtium quidem, & Pànſam, *collegas noſtros, homines in conſulatu reipub. ſalutares, alieno ſane tempore amiſimus, rep. Antoniano quidem latrocinio liberata, ſed nondum omnino explicata: quam nos, ſi licebit, more noſtro tuebimur: quamquam admodum ſumus iàm defatigati: ſed NVLLA laſſitudo impedire officium, & fidem debet. Verum hæc hactenus, ab alijs te de me, quam à me ipſo, malo cognoſcere. De te audiebamus ea, quæ maxime uellemus. De Cn. Minucio, quem tu quibuſdam litteris ad cælũ laudibus extuliſti, rumores duriores erant. id quale ſit, omninoq; quid iſtic agatur, facies me uelim certiorem. Vale.*

necesse est initiũ esse epistolę. hęc enim inscripta sunt mortuo Pansa, superiora uiuo. Philip. 7.

AR G. Heredes Turij commendat.

Cicero S. D. Cornificio. 26

Curius, habet Signonij liber. refertur ad honestatem familiæ, non ad ipsius mores.

*Q. TVRIVS, qui in Africa negotiatus eſt, uir bonus, & *honeſtus, heredes fecit ſimiles ſui Cn. Saturnium, Sex. Aufidium, C. Anneium, Q. Conſidium Gallum, L. Seruilium Poſtumum, C. Rubellinum.*

num. ex eorum oratione intellexi, gratiarũ actione eos magis egere, quam commendatione. tanta enim libertate se tua usos prædicabant, ut ijs plus à te tributum intelligerem, quam ego auderem te rogare. audebo tamen. scio enim, quantum ponderis mea commendatio sit habitura. Quare à te peto, ut ad eam liberalitatem, qua sine meis litteris usus es, quã maximus his litteris cumulus accedat. Caput autem est meæ commendationis, ne patiare * *Erotem Turium, Q. Turij libertum, ut adhuc fecit, hereditatem Turianam auertere: ceteris qúe omnibus rebus habeas eos à me commendatissimos. magnam ex eorum* * *splendore; & obseruantia capies uoluptatem. quod ut uelis, te uehementer etiã atque etiam rogo. Vale.*

liberti nomẽ retinebant, quod in seruitute habuerant.

qui magistratus gesserũt, aut claris parentibus nati sunt, à nobilitate laudantur: ceteris, ut equitibus Romanis, splendor, nõ nobilitas, tribuitur: quo significatur species illa, quam rei familiaris copia, & quædam in omni re liberalis animi significatio gignit. uide splendorem equitibus R. tributum, ep. 3. l. 1. & hic epistola sequenti.

ARG. Ausidijs equitis R. Africana negotia cõmendat.

Cicero S. D. Cornificio. 27

SEX. Ausidius et obseruantia, qua me colit, accedit ad proximos: & splendore equitis Romani nemini cedit. est autem ita temperatis, moderatisq; moribus, ut summa seueritas cum humanitate iungatur. cuius tibi negotia, quæ sunt in Africa, ita cõmendo, ut maiore studio, magisúe ex animo commendare non possim. pergratum mihi feceris, si dederis operam, ut is intelligat meas apud te litteras maximum pondus habuisse. hoc te uehementer, mi Cornifici, rogo. Vale.

ARG. Cornificij factum non probat, quia non animadu erterat in quosdam Lilybæo minantes. studium in remp. laudat. de omittenda gratiarum actione assentitur. addit de pecunia, & de rep.

Cicero S. D. Cornificio. 28

Cornificij clementiam in malos ciues non laudat.

ASSENTIOR tibi, eos, quos scribis Lilybæo minari, istic pœnas dare debuisse: sed metuisti, ut ais, ne nimis liber in ulciscendo uiderere. metuisti igitur, ne grauis ciuis, ne nimis fortis, ne nimis te dignus uiderere. Quod societatem reip. conseruandæ, tibi mecum à patre acceptam, renouas gratum est: quæ societas inter nos semper, mi Cornifici, manebit. Gratum etiam illud, quod mihi tuo nomine gratias agendas non putas. nec enim id inter nos facere debemus. Senatus sæpius pro dignitate tua

profectis Mutinam ad Brutum liberandum.

*appellaretur, si, * absentibus consulibus, umquam, nisi ad rem nouam cogeretur. itaque nec de H-S XX. nec de H-S DCC quidquam agi nunc per senatum potest. tibi autem * ex S. C. imperandum,*

quoniam tibi S. C. imperium est datū, potes mutuam sumere pecuniam.

mutuumq; sumendum censeo. In rep. quid agatur, credo te ex eorum litteris cognoscere, qui ad te acta debent perscribere. ego sum spe bona: consilio, cura, labore nō desum: omnibus inimicis reip. esse me acerimum hostem præmefero. res neq; nunc difficilis loco mihi uidetur esse, & fuisset facillimo, si culpa à quibusdam abfuisset. Vale.

ARG. Commendat studiose L. Ælij Lamiæ negotia, eumq; suspectum Cornificio, quasi affuisset cuidam S.C. cōtra dignitatem eius, excusat.

Cicero S. D. Cornificio. 29

NON modo tibi, cui omnia nostra notissima sunt, sed neminem in populo R. arbitror esse, cui sit ignota ea familiaritas, quæ mihi cum L. *Lamia est. etenim magno theatro spectata est tum, cum est ab A. Gabinio cos. *relegatus, quod libere, & fortiter salutem meã defendisset. nec ex eo amor inter nos natus est: sed quod erat uetus, et magnus, propterea nullum periculum pro me adire dubitauit. ad hæc officia, uel merita potius, iucundissima cõsuetudo accedit, ut nullo prorsus plus homine delecter. Non puto te iam exspectare, quibus eum tibi uerbis commendem. causſam enim tanti amoris intelligis. quæ uerba desideret, ijs me omnibus usum putato, tantum uelim existimes, si negotia Lamiæ, procuratores, libertos, *familiam, quibuscumq; rebus opus erit, defenderis, gratius mihi futurum, quam si ea tua liberalitas pertinuisset ad rem familiarem meam. nec dubito, quin sine mea commendatione, quod tuum est iudicium de hominibus, ipsius Lamiæ causſa studiose omnia facturus sis. quamquam erat nobis dictũ, te existimare, alicui S.C. quod contra dignitatem tuam fieret, scribendo Lamiam *affuisse: qui omnino cõsulibus illis numquã affuit scribendo. deinde omnia tũ falsa S.C, deferebantur. nisi forte etiã illi *Sempronio S. C. me censes affuisse qui ne Romæ quidem tu fui, ut de eo ad te scripsi re recenti. Sed hæc hactenus. Te, mi Cornifici, etiã atq; etiã rogo, ut omnia

Lamiæ

uide orationem pro Sextio. quo tempore ordinis equestris princeps erat. nunc lenator. erat. ep. 16. lib. xi. ep. 17. lib. xi.

seruos. uide ep. 3. lib. 1.

ergo senator erat.

supra, ep. 25. bis.

Lamiæ negotia, mea putes esse· curésque, ut intelligat hanc cõmendationem maximo sibi usui fuisse. hoc mihi gratius facere nihil potes. Cura ut ualeas.

ARG Officium litterarum requirenti Cornificio se purgat. scribit de bello Antoniano renouato, de suo studio in amicitia colenda, alijsque de rebus.

Cicero S. D. Cornificio. 30

ITA ne? præter litigatores, nemo ad te meas litteras? multæ istæ quidem. tu enim perfeciſti, ut nemo ſine litteris meis tibi ſe commendatum putaret. ſed quis umquam tuorum mihi dixit eſſe, cui dărem, quin dederim? aut quid mihi iucundius, quam, cum corã tecum loqui non poßim, aut ſcribere ad te, aut tuas legere litteras? illud magis mihi ſolet eſſe moleſtum, tantis impediri occupationibus, ut ad te ſcribendi meo arbitratu facultas nulla detur. non enim te epiſtolis, ſed uoluminibus laceſſerem· quibus quidem me à te prouocari oporteret. quamuis enim occupatus ſis, otij tamen plus habes: aut ſi ne tu quidem * uacas, noli impudens eſſe,*nec mihi moleſtiam exhibere, et à me litteras crebriores, cum tu mihi raras mittas, flagitare. nam cum antea diſtinebar maximis occupationibus· propterea quod omnibus curis remp. mihi tuendam putabam: tum hoc tempore multo diſtineor uehementius. ut enim grauius ægrotant ij, qui, cum leuati morbo uiderentur, in eum dein tegro inciderũt: ſic uehemẽtius nos laboramus, qui, pro-*

ep.7.lib.3.

ep.2.lib.8. uide ex uerbo, Noli, affirmationem elici. ſic locutus, & Horat. & ipſe Cicero ī Oratore, & pro Comœdo.

*profligato bello, ac pene sublato, renouatum bellum gerere conamur. Sed hæc hactenus. Tu tibi, mi Cornifici, fac ut persuadeas, nõ esse me tam imbecillo animo, ne dicam inhumano, ut à te uinci possim aut officijs, aut amore. non dubitabam equidẽ: ueruntamen multo mihi notiorem amorem tuum effecit Cherippus. ô hominem semper illũ quidem mihi aptum, nunc uero etiam suauem. uultus mehercule tuos mihi expressit omnes: non solum animum, ac uerba pertulit: itaque noli uereri, ne tibi succensuerim, quod eodem exemplo ad me, quo ad ceteros. requisiui equidem proprias ad me unum à te litteras, sed neque uehementer, & amanter. De sumptu, quem te in rem militarem * facere, & fecisse dicis, nihil sane possum tibi opitulari: propterea quod & orbus senatus, * consulibus amissis: & incredibiles angustiæ pecuniæ publicæ: quæ conquiritur undiq;, ut optime meritis militibus promissa soluantur: quod quidem fieri sine * tributo posse non arbitror. De Attio Dionysio nihil puto esse, quoniam mihi nihil dixit Stratorius. De P. Lucceio, nihil tibi concedo, quo studiosior eius sis, quam ego sum. est enim nobis necessarius. sed, à magistris cum contenderem de proferendo die, probauerũt mihi, sese, quo minus id facerent, et cõpromisso, et iureiurando impediri. quare ueniendum arbitror Lucceio. quamquam, si meis litteris obtemperauit, cũ tu hæc leges, illum Romæ esse oportebit. Ceteris de rebus, maximéque de pecunia cum Pansæ mortem ignora-

sic Tusc. 5. dixit: Quæstio profligata, & pæne ad exitũ adducta.

facere impensam, ep. 2. l. 14.

Pansa & Hirtio, supra, ep. 23.

quod impositũ non erat post deuictã á Paullo Macedoniã. uide Cic. lib. 2. de off. & Pli. l. 33. cap. 3. & Plutarchũ in Paullo.

ignorares, scripsisti quæ per nos ab eo cõsequi te posse arbitrarere. quæ te non fefellissent, si uiueret. nã te diligebat. post mortẽ autem eius quid uiri posset, non uidebamus. De Venuleio, Latino, Horatio, valde laudo. illud non nimiũ probo, quod scribis, quo illi animo æquiore ferrent, te tuis etiam legatis lictores ademisse. honore enim cũ ignominia dignis non erant comparandi: eosq; ex S.C. si non decedunt, cogendos, ut decedant, existimo. Hæc fere ad eas litteras, quas eodem exemplo binas accepi. De reliquo, uelim tibi persuadeas, non esse mihi meam dignitatem tua cariorem. Vale.

CICERO-

CICERONIS EPISTOLARVM, AD MEMMIVM, ET Alios, Liber XIII.

ARGVMENTVM.

Memmius, lege Pompeia de ambitu, ut Appianus tradit lib. 2. de bel. ci. condemnatus, Athenis exsul habitabat. ab eo petit Cicero, ut in gratiam redeat cum Patrone Epicureo, eiq; locum concedat, ubi Epicurus habitauerat, libat Cicero in prouinciam, cum hæc scripsit.

Cicero S. D. Memmio.

hæc familia à Mnestheo Æneæ socio duxit originem. uide Ser. lib. 4. Aen. in illo uersu. Mox Italus Mnestheus.

*ITSI non satis mihi constiterat, cũ aliqua ne animi mei molestia, an potius libenter te Athenis uisurus essem: quod iniuria, quam accepisti, dolore me afficeret, sapientia tua, qua fers iniuriam, lætitia: tamen uidisse te mallem. nam, quod est molestiæ, non sane multo leuius est, cum te non uideo: quod esse potuit uoluptatis, certe, si uidissem te, plus fuisset. itaque non dubitabo dare operam, ut te uideam, cum id satis commode facere potero. interea, quod per litteras & agi tecum, & ut arbitror, confici potest, agam. nunc à te illud primum rogabo, *ne quid inuitus mea caussa facias: sed id, quod mea intelliges multum, tua nullam in partem interesse, ita mihi des, si tibi, ut id libenter facias, ante persuaseris. Cũ Patrone Epicureo mihi omnia sunt: nisi quod communia in *philosophia uehementer*

insinuatio ad captandam beneuolentiam.

idem in extrema epistola.

Cicero enim Academicus,

ab eo

ab eo dissentio. sed & initio Romæ, cum te quoque, & tuos omnes obseruabat, me coluit in primis: & nuper, cũ ea, quæ uoluit, de suis commodis, & præmijs consecutus est, me habuit suorum defensorũ, & amicorum fere principem: & iam à Phædro,

uide ep. 8. l. 9.

qui nobis, cũ pueri essemus, antequam Philonem *cognouimus, ualde, ut philosophus, postea tamen, ut uir bonus, & suauis, & officiosus, probabatur, traditus mihi, commendatusqúe est. Is igitur Patro cum ad me Romam litteras misisset, uti te sibi placarem, peteremque, ut* nescio quid illud Epicuri parietinarum sibi concederes: *nihil scripsi ad te ob eam rem, quod ædificationis tuæ consilium mea commendatione nolebam impediri. idem, ut ueni Athenas, cũ, idem ut ad te scriberem, rogasset ob eã causam impetrauit, quod te* abiecisse illam ædificationẽ *constabat inter omnes amicos tuos. q si ita est & si iam plane tua nihil interest: uelim, si qua offensicula facta est animi tui, peruersitate aliquorũ (noui enim* gentẽ *illam) des te ad lenitatẽ, uel propter tuam summã humanitatem, uel etiam honoris mei causa. equidẽ, si, quid ipse sentiã, quæris nec, cur ille tantopere contendat, uideo, nec cur tu repugnes: nisi tamen multo minus tibi concedi potest quã illi, laborare sine causa. quamquam, Patronis & orationem, & causam tibi cognitam esse certo scio. honorem, officium, testamentorum ius, Epicuri auctoritatem, Phædri obtestationem, sedẽ, domicilium, uestigia* summorum hominum sibi tuen-

mi nimam rem à se peti ostendit, quo facilius impetret.

Epicureos.

nisi ualet sed, ut ep. 73. h. l. & ad Att. ep. 14. l. 5. & 6. & 23. l. 11. & in ep. ad Hirtiũ. apud Noniũ, & alibi, loquitur ex persona Patronis. Epicureos enim significat.

*ſibi tuenda eſſe dicit. totam hominis uitam, rationemq; quã ſequitur in philoſophia, derideamus licet, ſi hãc eius contentionem uolumus reprehendere. ſed mehercule, quando illi, *ceteris q;, quos illa delectant, non ualde inimici ſumus: neſcio an ignoſcendum ſit huic, ſi tantopere laborat: in quo etiam ſi peccat, magis ineptijs, quam improbitate peccat. Sed, ne plura (dicendum enim aliquando eſt) Pomponium Atticum ſic amo, ut alterum fratrem. nihil eſt illo mihi nec carius, nec iucundius. is, non quo ſit ex iſtis, (eſt enim omni liberali doctrina politißimus: ſed ualde diligit Patronem, ualde *Phædrum amauit) ſic à me hoc *cõtendit, homo minime ambitioſus, minime in rogitãdo molestus: ut nihil umquam magis. nec dubitat, quin ego à te nutu hoc conſequi poßim, ita etiam, ſi ædificaturus eſſes. nunc uero, ſi audierit te ædificationem depoſuiſſe, neque tamen à te impetraſſe: non te in me illiberalem, ſed me in ſe negligentem putabit. Quamobrem peto à te, ut ſcribas ad tuos, poſſe tua uoluntate decretum illud Areopagitarum, quem ὑπομνηματισμὸν illi uocant, tolli. Sed redeo ad prima. prius uelim tibi perſuadeas, ut hoc mea cauſſa libenter facias, quam ut facias. ſic tamen habeto: ſi feceris, quod rogo, fore mihi gratißimum. Vale.*

multi enim boni uiri Epicureorum dogmata probabant, ut Atticus, Papirius, Caſsius. ad Att. ep. 19. l. 5. & hic ep. 25. lib. 9. & ep. 15. lib. 15.

l. 5. de Fin. ad Att. ep. 2. & 19. lib. 5.

abieciſſet, dixit in hac ipſa rep.

ARG. Petit, ut Euandro ſtatuario de ſacrarij habitatione accomcodet.

Cicero S. D. Memmio. 2

puto ædiũ partem fuisse.

C. AVIANO Euandro, qui habitat in tuo *sacrario, & ipso multum utor, & patrono eius M. Aemilio familiarissime. peto igitur à te maiorem in modum, quod sine tua molestia fiat, ut ei de habitatione accõmodes. nam, propter opera instituta multa multorum, subitum est ei remigrare *Kal. Quinct. Impedior uerecũdia, ne te pluribus uerbis rogem. neq; tamen dubito, quin, si tua nihil, aut nõ multũ interfit, eo sis animo, quo ego essem, si quid tu me rogares. mihi certe gratissimũ feceris. Vale.

quo die locabãtur domus. ep. 3. lib. 2. ad Q. fratrem.

ARG. Fusium commendat, qnem & ante præsens præsenti commendarat.

Cicero S. D. Memmio. 3

commendat ab amicitia sua, à doctrina, ab humanitate.

A. FVFIVM, unũ ex meis intimis, obseruantissimum, studiosissimumq; nostri, eruditum hominem, & summa humanitate, tuaq; amicitia dignissimum, uelim ita tractes, ut mihi corã recepisti. tam mihi gratum id erit, quam quod gratissimum. ipsum præterea, summo * officio, & summa obseruantia, tibi in perpetuum deuinxeris. Vale.

qui amicos, & de sese bene meritos, omni genere officij colit.

ARG. Volaterranos accurate commendat.

Cicero S.D. Q. Val. Q.F. Orcæ, l.p. 4

CVM municipibus Volaterranis mihi summa necessitudo est. magno enim meo *beneficio affecti, cumulatissime mihi gratiã retulerũt. nã nec in honoribus meis, nec in *laboribus umq; defuerũt. cũ quibus si mihi nulla caussa intercederet · tamen quod te uehemẽtissime diligo, quodq; me à te plurimi fieri sentio, & monerẽ te, & hortarer, ut eorum fortunis consuleres, præsertim cum prope praci-

de quo proxime subiungit.

ep. 29. huius l. & 8. & 9. 15.

puam

puam cauſſam haberent ad ius obtinẽdum: primũ, quod Sillani temporis acerbitatem deorum immortalium benignitate* ſubterfugerunt: deinde, quod ſummo ſtudio populi R. à me in cõſulatu meo defenſi ſunt. cum enim tribuni pl. legẽ iniquiſſimã de eorum agris promulgaſſent: facile ſenatui, populóq; R. perſuaſi, ut eos ciues, quibus fortuna* peperciſſet, ſaluos eſſe uellent. hanc actionẽ meam C. Cæſar primo ſuo cõſulatu in lege* agraria comprobauit, agrumq; Volaterranũ, & oppidum omni periculo in perpetuum liberauit: ut mihi dubium non ſit, quin is qui nouas neceſſitudines adiungat, uetera ſua beneficia conſeruari uelit. quamobrem eſt tuæ prudentiæ, aut ſequi eius auctoritatem, cuius ſectam, atque imperium ſumma cum tua dignitate ſecutus es: aut certe illi integram omnem cauſſam reſeruare. Illud uero dubitare non debes, quin tam graue, tam firmum, tam honeſtum municipium tibi tuo ſummo beneficio in perpetuum obligari uelis. Sed hæc, quæ ſcripta ſunt ſupra, eo ſpectant, ut te horter, & ſuadeam: reliqua ſunt, quæ pertinent ad rogandũ: ut nõ ſolum tua cauſſa tibi conſilium me dare putes, ſed etiam, quod mihi opus ſit, me à te petere, & rogare. Gratiſſimum igitur mihi feceris, ſi Volaterranos omnibus rebus integros, incolumésque eſſe uolueris. eorum ego domicilia, ſedes, rem, fortunas, quæ & à dijs immortalibus, & à* præſtantiſſimis in noſtra repub. ciuibus ſummo ſenatus, populíque R. ſtudio conſeruatæ

ne agri eorum diuiderentur.

temporibus Syllanis.

quam tulit de agro Campano, & Stellati diuidundo. Sueto.

Cæſarem ſignificat, de quo proxime locutus eſt.

*sunt tuæ fidei, iustitiæ, bonitatiq; commendo. si prò meis pristinis opibus facultatem mihi res hoc tempore daret, ut ita defendere possem Volaterranos, quemadmodum consueui tueri meos: nullum officium, nullum deniq; *certamẽ, in quo illis prodesse possem, prætermitterem. sed quando apud te nihilo minus hoc tempore ualere me confido, quam ualuerim semper apud omnes: prò nostra summa necessitudine, pariq; inter nos, & mutua beneuolẽtia abs te peto, ut ita de Volaterranis mereare, ut existiment eum quasi diuino consilio isti *negotio præpositũ esse, apud quem unum nos, eorum perpetui defensores, plurimum ualere possemus. Vale.*

ep. 6. l. 2. dixit, Omni non modo contentione, sed etiam dimicatione.

agrorum diuisionis.

ARG. Rogat ne Curtij ager diuidatur: idque etiam rationibus conatur persuadere.

Cicero S. D. Q. Valerio, Q. F. Orcæ, legato, propræt. 5

NON molestè fero, eam necessitudinem, quæ mihi tecum est, notam esse quam plurimis. neq; tamen ob eam causſam, quod tu optime existimare potes, te impedio, quo minus susceptum negotium prò tua fide, & diligẽtia ex uoluntate Cæsaris, qui tibi rem magnam, difficilemq; commisit, gerere possis. nam, cum multi à me petant multa: quod de tua erga me uoluntate non dubitent: non committo, ut ambitione mea conturbem officium tuum. C. Curtio ab ineunte ætate familiarissime sum usus. eius & Syllani temporis iniustissima calamitate dolui: &, cum ijs, qui similem iniuriam acceperant,*

plus quam amicitia, significat.

captat benenolentiã à modestia.

rant, amissis omnibus fortunis, reditus tamẽ in patriam uoluntate omnium concedi uideretur· adiutor incolumitatis fui. is habet in Volaterrano possessionem, cum in eam, tamquam è naufragio, reliquias contulisset. hoc autem tempore eum Cæsar in senatum legit, quem ordinem ille, ista possessione amissa, * tueri uix potest. grauissimum autem est, cum superior factus sit ordine, inferiorem esse fortuna: minimeq; conuenit, ex eo agro qui Cæsaris iussu diuidatur, eum moueri, qui Cæsaris beneficio senator sit. sed mihi minus libet multa de æquitate rei scribere· ne caussa potius apud te ualuisse uidear, quam gratia. Quamobrem te maiorem in modum rogo, ut C. Curtij rem meam putes esse· quidquid mea caussa faceres, ut id, C. Curtij caussa cum feceris, meum existimes. quod ille per me habuerit, id me habere abs te putato, hoc te uehementer etiam atq; etiam rogo. Vale.

nemo enim senator esse poterat, nisi posside res DCCC. millia. Suetonius in Augusto. nemo eques, nisi CCCC. millia: nemo decurio, nisi centũ millia, non modo stante rep. uerum & imperatorum ætate. quod Plinij minoris docet epistola.

ARG. Generatim omnes amicos Cuspij commendat, nominatim L. Iulium, & P. Cornelium.

Cicero S. D. Q. Valerio, Q. F. Orcæ, legato, propræt. 6

SI uales, bene est: ego quidem ualeo. Credo te memoria tenere, me & coram P. Cuspio tecum locutũ esse, cum te prosequerer * paludatũ· & idem postea plurimis uerbis tecum egisse, ut, quoscumq; tibi eius necessarios cõmendarẽ, haberes eos in numero meorum necessariorum. id tu pro tua summa erga me beneuolentia, perpetuaq; obseruãtia mihi

paludati ibant in prouincias. ep. 17. lib. 15.

à promissis Valerij.

liberalissime atq; humanissime recepisti. Cuspius, homo in omnes suos officiosissimus, mirifice quosdã homines ex ista prouincia tuetur, & diligit propterea quod fuit in Africa bis, cum maximis societatis negotijs præesset. itaq; hoc eius officium, quod adhibet erga illos, ego mea facultate, et gratia soleo, quantum possum, adiuuare. quare Cuspianorum omnium commẽdationis caussam hac tibi epistola exponendam putaui: reliquis epistolis, tantum faciam, ut notã apponam eam, quæ mihi tecum conuenit, et simul significem de numero esse Cuspij amicorum. sed hanc commendationem, quam his litteris consignare uolui, scito esse omnium grauissimam.* nam P. Cuspius singulari studio contendit à me, ut tibi quamdiligentissime L. Iulium commendarem. eius ego studio uix uideor mihi satisfacere posse, si utar uerbis ijs, quibus cum diligentissime quid agimus, uti solemus. noua quædam postulat: & putat me eius generis artificium quoddam tenere. ei ego pollicitus sum, me ex intima nostra arte deprompturum mirificũ genus commendationis. id quando assequi non possum, tu re uelim efficias, ut ille genere mearum litterarum incredibili quodam perfectum arbitretur. id facies, si omne genus liberalitatis, quod & ab humanitate, & potestate tua proficisci poterit, non modo re, sed etiam uerbis, uultu denique expresseris. quæ quantũ in prouincia ualeãt, uellem* expertus esses. sed tamen suspicor ipsum hominem, quem tibi commendo,*

publicanorum epist. 9.

à studio suo.

à studio Cuspij.

ergo paullo ante Valerius in prouinciã peruenerat.

mendo, perdignum esse tua amicitia: non solum, quia mihi Cuspius dicit, credo: tametsi id satis esse debebat: sed quia noui eius iudicium in hominibus, & amicis deligendis. Harum litterarum uis quanta fuerit, propediem iudicabo: tibique, ut confido, gratias agam. ego, quæ te uelle, quæq; ad te pertinere arbitrabor, omnia studiose, diligenterq; curabo. Cura ut ualeas.

P. Cornelius, qui tibi has litteras reddidit, est mihi à P. Cuspio commendatus. cuius causa quantopere cuperem, deberémque, profecto ex me facile cognouisti. uehementer te rogo, ut cures, ut ex hac commendatione mihi Cuspius quam maximas, quamprimum, quamsæpissime gratias agat. ab opinione sua

ARG. Petit á Cluuio, ne uectigal, Atellano municipio impositum, exigat, sed integrum causam Cæsari conseruet.

Cicero S. D. C. Cluuio.

*CVM, in Galliam proficiscens, pro nostra necessitudine, tuaq; summa in me obseruantia ad me domum uenisses: locutus sum tecum de agro uectigali municipij Atellani, qui esset in Gallia: quãtoq; opere eius municipij caussa laborarem, tibi ostẽdi. post tuã aũt profectionẽ, cum & maxima res municipij honestissimi, mihiq; coniunctissimi, & summum meum officium ageretur: pro tuo animo in me singulari existimaui me oportere ad te accuratius scribere. etsi nõ sum nescius, & quæ temporum ratio, & quæ tua potestas sit: tibiq; * negotium datum esse à C. Cæsare, non iudicium, præclare in-* 7 puto esse Puteolanum, uide ep. 56. exigendi uectigalia.

epist. 1.

telligo. quare à te tantum peto, quantum & te facere posse, & * libenter mea caussa facturum esse arbitror. Et primum uelim existimes, quod res est, municipij fortunas omnes in isto uectigali consistere: his autem temporibus hoc municipiũ, maximis

à Cæsare dominante impositis.

* oneribus pressum, summis affectum esse difficultatibus. hoc etsi commune uidetur esse cum multis: tamen mihi crede singulares huic municipio calamitates accidisse: quas iccirco non commemoro, ne, de miserijs meorum necessariorum conquerẽs,

Cæsarem designat.

* homines, quos nolo, uidear offendere. itaq; nisi magnam spem haberẽ, C. Cæsari nos caussam municipij probaturos: non erat caussa, cur à te hoc tempore aliquid contenderem. sed quia confido, mihiq; persuasi, illum & * dignitatis municipij, &

aduerte ad cõmendationem tria sumi, dignitatem eius, qui commendatur, rei æquitatem, studium erga illum, cui commendatur.

æquitatis, & uoluntatis etiam erga se habiturum esse rationem: ideo à te non dubitaui cõtendere, ut hanc caussam illi integram conseruares, quod etsi nihilo minus à te peterem, si nihil audiuissem te tale feciisse: tamen maiorem spem impetrandi nactus sum, postea quam mihi dictum est, hoc idem à

ab exemplo.

te Regiẽses impetrauisse, * qui etsi te aliqua necessitudine attingunt: tamẽ tuus amor in me sperare me cogit, te, quod tuis necessarijs tribueris, idẽ esse tributurum meis: præsertim cum ego pro his unis petam, habeam autem, qui simili caussa laborent, complures necessarios. Hoc me non sine caussa facere, neq; aliqua leui ambitione commotum à te contẽdere, etsi te existimare arbitor: tamẽ mihi

à modestia sua.

affir-

*affirmanti credas uelim, me huic municipio debere plurimum: nullum umquam fuisse tempus neq; *honorum, neq; laborum meorum, in quo non huius municipij studium in me exstiterit singulare. Quapropter à te etiam atq; etiam pro nostra summa coniunctione, proq; tua in me perpetua, et maxima beneuolentia maiorem in modum peto, atq; contendo, ut, cum fortunas agi eius municipij intelligas, quod sit mihi necessitudine, officijs, beneuolentia coniunctissimum, id mihi des: quod erit huiusmodi, ut, si à Cæsare, quod speramus, impetrauerimus, tuo beneficio nos id consecutos esse iudicemus: sin minus, pro eo tamẽ id habeamus: quando à te data sit *opera, ut impetraremus. hoc cum mihi gratissimum feceris: tum uiros optimos, homines honestissimos, eosdemq; gratissimos, & tua necessitudine dignissimos, summo beneficio in perpetuum tibi, tuisque deuinxeris. Vale.*

& supra honores, & labores antitheta posuit. ep. 4.

ut uolantas pro re sit.

ARG. Rogat Rutilium, ut in agrorum diuisione Albini prædia ne attingat.

Cicero S. D. M. Rutilio. 8

*CVM & mihi conscius essem, quanti te facerem: & tuam erga me beneuolentiam expertus essem non dubitaui à te petere, quod mihi petendum esset. P. *Sextium quanti faciam, ipse optime scio: quanti autem facere debeam, & tu, & omnes homines sciunt. is cũ ex alijs te mei studiosissimum esse cognosceret, petiuit à me, ut ad te quam accu-*

qui tribunus pl. Ciceronem ab exsilio reduxit.

*ratißime ſcriberem de re C. Albini ſenatoris: cuius ex filia natus eſt L. Sextius, optimus adoleſcens, filius P. Sextij. Hoc iccirco ſcripſi, ut intelligeres non ſolum me pro P. Sextio laborare debere, ſed Sextiũ etiam pro Albino. res autem hæc eſt. A M. Laberio C. Albinus prædia in * æſtimationem accepit: quæ prædia Laberius emerat à Cæſare de bonis Plotianis. ea ſi dicam non eſſe è rep. diuidi, docere te uidear, non rogare. ſed tamen cum Cæſar Syllanas uenditiones, & aſſignationes * ratas eſſe uelit, quo firmiores exiſtimentur ſuæ: ſi ea prædia diuidentur, quæ ipſe Cæſar uendidit, quæ tandem in eius uenditionibus eſſe poterit auctoritas? ſed hoc quale ſit, tu pro tua prudentia conſiderabis. ego te plane rogo, atque ita, ut maiore ſtudio, iuſtiore de cauſſa, magis ex animo rogare nihil poſſim, ut Albino parcas, prædia Laberiana ne attingas. magna me affeceris non modo lætitia, ſed etiam quodam modo gloria, ſi P. Sextius homini maxime neceſſario per me ſatisfecerit, cum ego illi plurimũ debeam. quod ut facias, te uehementer etiam atque etiam rogo. maius mihi dare beneficium nullum potes. id mihi intelliges eſſe gratißimum. Vale.*

apparet in oratione pro Sext.

i. ex lege Cæſaris de æſtimatione. l. 3. commẽt. de bel. ci.

cum tamen Syllanam ſectam oderit.

ARG. Bithynicam publicanorum ſocietatem, nominatimq; C. Pupium commendat.

Cicero S. D. Craſsipedi. 9

QVAMQVAM tibi præſens commendaui, ut potui diligentißime, ſocios Bithyniæ teq́, cum mea commen-

forte hic eſt Craſsipes, ſecundus Ciceronis gener. de quo ep. 7. l. 4.

commendatione, tum etiam tua sponte intellexi cupere ei societati, quibuscumq; rebus posses, commodare: tamen, cum ij, quorum res agitur, magni sua interesse arbitrarentur, me etiam per litteras declarare tibi, qua essem erga ipsos uoluntate: non dubitaui hæc ad te scribere. Volo enim te existimare, me, cum uniuerso ordini publicanorum multũ semper libentißime tribuerim, idqúe pro magnis eius ordinis erga me meritis facere debuerim, tum in primis amicum esse huic *Bithynicæ societati or epist. 6.
dine ipso, hominum genere pars est maxima ciuitatis. constat enim ex ceteris societatibus: & casu erãt multæ publicanorum so-
permulti sunt in ea societate ualde mihi familiares, in primisq; is, cuius præciũpu officium agitur cietates: ex quibus omnibus
hoc tẽpore, P. Rupilius P. F. Men. qui est magister Bithynica constabat.
in ea societate. Quæ cum ita sint: maiorem in modum à te peto, Cn. Pupium, qui est in operis eius societatis, omnibus tuis officijs, atque omni liberalitate tueare: curésque, ut eius *operæ, quod tibi ij, qui operam
facile factu est, quamgratißimæ sint socijs: remq; nauabant societati.
& utilitatem sociorum (cuius rei quantam potestatem quæstor habeat, non sum ignarus) per te quammaxime defensam, & auctam uelis. id cum mihi gratißimum feceris: tum illud tibi, expertus, promitto, & spondeo, te socios Bithyniæ, si ijs commodaris, memores esse, & gratos cogniturum. Vale.

ARG. M. Terentium Varronem quæstorem M. Bruto commendat, quem Cæsar Galliæ præfecerat, ep. 6, lib. 6. & in Oratore.

Cicero

Cicero S. D. M. Bruto. 10

Romanorũ doctissimus, cuius hodie libri extant de re rust. & de ling. Lat.

CVM ad tẽ tuus quæstor M. *Varro proficisceretur, commendatione egere eum nõ putabam. satis enim commendatum tibi eum arbitrabar ab ipso more maiorum: qui, ut te non fugit, hanc quæsturæ coniunctionẽ* liberorum necessitudini proximam uoluit esse. sed, cum sibi ita persuasisset ipse, meas de se accuratè scriptas litteras maximũ apud te pondus habituras: à meq; contenderet, ut quamdiligentissimè scriberem: malui facere, quod meus familiaris tanti sua interesse arbitraretur. ut igitur debere me facere hoc intelligas: * cum primum M. Terentius in forum uenit, ad amicitiam se meam contulit. deinde, ut se corroborauit, duæ causæ accesserunt, quæ meam in illum beneuolentiam augerent: una quòd uersabatur in hoc studio nostro, quo etiam maximè delectamur, & cũ ingenio, ut nosti, nec sine industria: deinde, quod mature se * contulit in societates publicanorum: quod quidem nollem: maximis enim damnis affectus est. sed tamen causa communis ordinis mihi commendatissimi fecit amicitiam nostram firmiorem, deinde uersatus in * utriusque subsellijs optima & fide & fama, iam ante hanc commutationem reip. petitioni sese dedit, honoremq; honestissimum existimauit fructum laborum sui. his autem temporibus à me Brundisio cum litteris, & mandatis profectus est ad Cæsarem. qua in re

uide in Diuinatione, & hic ep. 26. & in oratione pro Plancio.

cum primum causas agere cœpit, ep. 17.

et particeps esset publicarum conductionum.

& patronus fuit, & iudex. uide orat. pro Roscio Amerino.

&

*& amorem eius in ſuſcipiendo negotio perſpexi, & fidem in conficiendo, ac renunciando. Videor mihi, cum ſeparatim de probitate eius, & moribus dicturus fuiſſem, ſi prius cauſſam, cur eum tantopere diligerem, tibi expoſuiſſem, in ipſa cauſſa exponenda ſatis etiam de probitate dixiſſe. ſed tamen ſeparatim promitto, in méq; recipio fore eum tibi & uoluptati, & uſui, nam & modeſtum hominem cognoſces, & prudentem, & à * cupiditate omni remotiſſimum, præterea magni laboris, ſummæq; induſtriæ. neque ego hæc polliceri debeo, quæ tibi ipſi, cum bene cognoueris, iudicanda ſunt: ſed tamẽ IN omnibus nouis coniunctionibus intereſt, qualis primus aditus ſit, & qua commendatione quaſi amicitiæ fores aperiantur. quod ego his litteris efficere uolui: etſi id ipſa per ſe neceſſitudo quæſturæ effeciſſe debet: ſed tamẽ nihilo infirmius illud, hoc addito. Cura igitur, ſi me tanti facis, quanti, & Varro exiſtimat, & ipſe ſentio, ut quamprimum intelligam hanc meam commendationem tantum illi utilitatis attuliſſe, quantum & ipſe ſperarit, neq; ego dubitarim. Valé.*

hoc ſpectat in eos, qui in prouincijs pecunias contra leges capiebant.

ARG. Arpinatis municipij Gallicana tectigalia Brutõ, Galliam ciſalpinam adminiſtranti, commendat.

Cicero S. D. Bruto. ii

QVIA ſemper animaduerti, ſtudioſe te operam dare, ut ne quid meorum tibi eſſet ignotum: propterea non dubito, quin ſcias, non ſolum cuius municipij

municipij sim, sed etiam quam diligenter soleam
nemo nescit Arpini natum Ciceronem, lib. 1. de legibus, & Plutarchus.
*meos municipes Arpinates tueri. quorũ quidem omnia commoda, omnesq; facultates, quibus et sacra conficere, et sarta tecta ædium sacrarum, locorumq; communium tueri possint, consistunt, in ijs uectigalibus, quæ habent in prouincia Gallia. ad ea uisenda, pecuniasq;, quæ à colonis debentur, exigendas, totamq; rem & cognoscendam, & administrandam legatos equites Romanos misimus, Q. Fusidium Q.F.M. Faucium M. F. Q. *Mamercum Q. F. peto à te maiorem in modũ pro nostra necessitudine, ut ea res tibi curæ sit: operamq; des, ut per te quam commodissime negotiũ municipij administretur, quam primumq; conficiatur: ipsosq;, quorũ nomina scripsi, ut quam honorificentissime pro tua natura, & quam liberalissime tractes. bonos uiros ad tuã necessitudinem adiunxeris· municipiumq; gratissimum beneficio tuo deuinxeris: mihi uero etiam eo gratius feceris, quod cũ semper tueri *municipes meos consueui, tum hic annus præcipue ad meam curã, officiumq; pertinet. nam, constituendi municipij caussa, hoc anno ædilem filium meũ fieri uolui, & fratris filium, & M. Cæsium, hominem mihi maxime necessarium: (is enim magistratus in *nostro municipio, nec alius ullus, creari solet) quos cohonestaris, in primisq; me, si resp. municipij tuo studio, & diligentia bene administrata erit. quod ut facias, te uehementer etiam atque etiam rogo. Vale.

Puto legẽdum, Mãercium. nam Mamercus prænomen, Mamercius familia fuit. sic & meus antiquus liber habet.

in alijs. n. municipijs erat dictator, ut Lanuuij. in alijs consul. ut Tusculi. in alijs IIuiri, ut Corfinij. Cæs. lib. 1. de bel. ci. in alijs IVuiri, ut Fregellis, de quo ep. 76. in alijs quæstor, ut Sidicini, & Ferenti.

ARG.

ARG. Fufidium, Arpinatis municipij legatum, qui tribunus mil. in Cilicia fuerat, diligenter commendat.

Cicero S. D. Bruto. 12

*ALIA epistola communiter commendaui tibi legatos Arpinatum, ut potui diligentissime: hac se paratim Q. Fusidiũ, quo cum mihi * omnes necessitudines sunt, diligentius commendo · non ut aliquid de illa commẽdatione deminuam, sed ut hanc addam. nam & priuignus est M. Cæsij, mei maxime & familiaris, & necessarij: & fuit in Cilicia * mecum tribunus mil. quo in munere ita se tractauit, ut accepisse ab eo beneficium uiderer, non dedisse. est propterea, quod apud te ualet plurimũ, à nostris studijs non abhorrens. quare uelim eum quamliberalissime complectare: operamq; des, ut in ea legatione, quam suscepit contra suum commodum, secutus auctoritatem meam, quammaxime eius excellat industria. uult enim, id quod optimo cuique natura tributum est, quammaximam laudem cum à nobis, qui eum impulimus, tum à municipio consequi. quod ei continget, si hac mea commendatione tuum erga se studium erit consecutus. Vale.*

non solum amicus, sed etiã necessarius, nec uno nomine, sed omnibus.

cum Ciliciam pro consule administraret.

laudis cupiditas optimo cuique à natura tributa.

ARG. L. Castronium ex Lucensi municipio cõmendat.

Cicero S. D. Bruto. 13

*L. CASTRONIVS Pætus, longe princeps municipij * Lucensis, est honestus, grauis, plenus officij, bonus plane uir, et cum uirtutibus, tum etiam fortuna, si quid hoc ad rem pertinet, ornatus: meus autem*

Luca primum Hispaniæ Galliæ oppidum. Plut. in Cæsare, & Pompeio.

*autem est familiarissimus, sic prorsus, ut nostri ordinis obseruet neminem diligentius. quare & ut meum amicum, & ut tua dignum amicitia, tibi commendo: cui quibuscumque rebus commodaueris, tibi profecto * iucundum, mihi certe erit gratum. Vale.*

ex eius in te officijs.

ARG. Petit, ut exactionem pecuniæ, quam Straboni Cornelius debebat, pro potestate, imperioq; curet.

Cicero S. D. Bruto. 14

honestus ad existimationem, ornatus ad fortunæ bona refertur. prætore urbano, qui ceteris prætoribus nobilitate præstabat, Festus.

*L. TITIO Strabone, equiti Romano inprimis * honesto, & * ornato, familiarissime utor. omnia mihi cum eo intercedũt iurà summæ necessitudinis. huic in tua prouincia pecuniam debet P. Cornelius. ea res à * Volcatio, qui Romæ ius dicit, reiecta in Galliam est. peto à te hoc diligentius, quam si mea res esset, quo est honestius de amicorũ pecunia laborare, quam de suâ, ut negotium conficiendum cures, ipse suscipias, transigas· operamq; des, quod tibi æquũ, & rectum uidebitur, ut quam commodissimà condicione libertus Strabonis, qui eius rei caussa missus est, negotium conficiat, ad nummosq; perueniat. id et mihi gratissimum erit: & tu ipse L. Titiũ cognosces amicitia tua dignissimum. quod ut tibi curæ sit, ut omnia solent esse, quæ me uelle scis, te uehementer etiam atq; etiam rogo. Vale.*

ARG. Præcilium adolescentem, patre natum Cæsari amicissimo, commendat,

Cicero

Cicero S. D. Bruto. 14

L. TITIO *Strabone, equite Romano in primis*honesto, & ornato, familiarissime utor, omnia mihi cum eo intercedunt iura summæ necessitudinis. huic in tua prouincia pecuniam debet P. Cornelius. ea res à *Volcatio, qui Romæ ius dicit, reiecta in Galliam est. peto à te hoc diligentius, quam si mea res esset, quo est honestius de amicorum pecunia laborare, quam de sua, ut negotium conficiendum cures, ipse suscipias, transigas· operamq; des. quod tibi æquum, & rectum uidebitur, ut quã commodissima condicione libertus Strabonis, qui eius rei caussa missus est, negotium conficiat, ad nummosq; perueniat. id mihi gratissimũ erit: & tu ipse L. Titium cognosces amicitia tua dignissimum. quod ut tibi curæ sit, ut omnia solent esse, quæ me uelle scis, te uehementer etiam atque etiam rogo. Vale.*

honestus ad existimationem, ornatus ad fortunæ bona refertur.

prætore urbano, qui ceteris prætoribus nobilitate præstabat. Festus.

ARG, Præcilium adolescentem, Patre natum Cæsari amicissimo, commendat,

Cicero S. D. C. Cæsari imp. 15

*PRAECILIVM tibi commendo unice, *tui necessarij, mei familiarissimi, uiri optimi filium. quem cum adolescentem ipsum propter eius modestiam, humanitatem, animum, & amorem erga me singularem mirifice diligo: tum patrem eius, re doctus, intellexi, & didici mihi fuisse semper auicissimum. en hic ille est, de illis maxime, qui irridere, atq; obiurgare me solitus est, quod me nõ te*

uide quatuor commendationis causssas.

cum, præsertim cum abs te honorificentissime inuitarer, coniungerem.

Home. Od. H, 60. ἀλλ' ἐμὸν οὔποτε θυμὸν ἐνὶ στήθεσιν ἔπειθεν.

Hom. Od. A. S. & γ, 21. *audiebam enim nostros proceres clamitantes,*

ἄλκιμος ἔσσ', ἵνα τίς σε καὶ ὀψιγόνων ἐν εἴπῃ.

Hom. Od. Ω. 209: ὡς νεφέλη ἐκάλυψε μέλαινα.

sed tamen idem me consolatur. etiam, hominem perustum, etiamnum gloria uolunt incendere: atq; ita loquuntur:

Il. X. 244. μὴ μὰν ἀσπουδεῖ γε καὶ ἀκλειῶς ἀπολοίμην,

Ἀλλὰ μέγα ῥέξας τί, καὶ ἐσσομένοισι πυθέσθαι.

sed me minus iam mouent, ut uides: itaque ab Homeri magniloquētia confero me ad uera Præcepta

hic uersus non inuenitur in Euripide. Ευριπίδου.

Μισῶ σοφιστὴν, ὅστις οὐχ αὐτῷ σοφὸς.

Il. A, S. & Od. Ω 212. *quem uersum senex Præcilius laudat egregie: & ait posse eundem & ἅμα πρόσω, καὶ ὀπίσω uidere, & tamen nihilo minus*

Il. Z, 67, & A, 127. αἰὲν ἀριστεύειν, καὶ ὑπείροχον ἔμμεναι ἄλλων.

Sed, ut redeam ad id, unde cœpi: uehementer mihi gratum feceris, si hunc adolescentem humanitate tua, quæ est singularis, comprehenderis, & ad id, quod ipsorum Præciliorum caussa te uelle arbitror, addideris cumulum commendationis meæ. Genere

ob interpositos græcos uersus. ** nouo sum litterarum ad te usus, ut intelligeres non uulgarem esse commendationem. Vale.*

A R G. Apollonium, P. Crassi libertum, Cæsari, bellum in Hispania contra Pompeij liberos gerenti, commendat.

Cicero

Cicero S. D. Cæsari imp. 16

P. *CRASSVM, ex omni nobilitate, adolescentem, dilexi plurimum: &, ex eo cum ab ineunte eius ætate bene sperauissem, tum optime existimare cœpi ex ijs iudicijs, quæ de eo feceram, cognitis. eius libertum Apollonium iam tum equidem, cum ille uiueret, & magni faciebam, & probabam. erat enim & studiosus Crassi, & ad eius optima studia uehementer aptus: itaq; ab eo admodum diligebatur. post mortem autem Crassi, eo mihi etiam dignior uisus est, quem in *fidem, atq; amicitiam meam reciperem, quod eos à se obseruandos, & colēdos putabat, quos ille dilexisset, & quibus carus fuisset. itaq; & ad me in Ciliciam uenit: multisq; in rebus mihi magno usui fuit & fides eius, & prudentia: &, ut opinor, tibi in Alexandrino bello, quantum studio, & fidelitate consequi potuit, non defuit. quod cum speraret te quoque ita existimare, in Hispaniam ad te maxime ille quidē suo consilio, sed etiā me auctore est profectus. cui ego commendationem non sum pollicitus: non quin eam ualituram apud te arbitrarer: sed neq; mihi egere commendatione uidebatur, qui & in bello tum fuisset, & propter memoriam *Crassi de tuis unus esset: &, si uti cōmendationibus uellet, etiam per alios eum uidebā id cōsequi posse. testimonium meum de eo iudicij, quod & ipse magni æstimabat, & ego apud te ualere eram expertus, ei libenter dedi. doctum igitur hominem cognoui, & studijs optimis

qui cū M. Crasso patre à Parthis est interfectus.

ep. 17. lib. 7. dixit, conferre se in fidem, & amicitiam.

nam P. Crassus in Gallia Cæsaris legatus fuerat.

uide ep.4.l.9.

mis deditum · idq; à puero. nam domi meæ cum *Diodoto Stoico, homine, meo iudicio, eruditißimo, multũ, à puero fuerit. nunc autẽ incenſus ſtudio rerum tuarum, eas litteris græcis mandare cupiebat. poſſe* arbitror. ualet ingenio: habet uſum: iampridem in eo genere ſtudij, litterarumq; uerſatur: ſatisfacere* immortalitati laudum tuarum mirabiliter cupit. Habes opinionis meæ teſtimonium: ſed tu hoc facilius multo, pro tua ſingulari prudentia, iudicabis. & tamen, quod negaueram commendo tibi eum. quidquid ei commendaueris, erit mihi maiorem in modum gratum. Vale.

ſimilis figura ep.1.lib.16.

quas nulla dies exſtinguet.

ARG. Sulpicio, Achaiæ præfecto, Manium Curium cõmendat. uide epiſt.4.lib.4.& 6.lib.6.& 29.lib.7.& 50.huius lib.& 1.lib.16.

Cicero S. D. Ser. Sulpicio. 17

ab ipſo, qui cõmendat.

Man. CVRIVS, qui Patris negotiatur, multis, & magnis de cauſis à me deligitur. nam & amicitia peruetus mihi cum eo eſt,* ut primũ in ſorum uenit, inſtituta: & Patris cum aliquoties antea, tum proxime hoc miſerrimo* bello domus eius tota mihi patuit: qua, ſi opus fuiſſet, tam eſſem uſus, quam mea. maximum autem mihi uinculum cum eo eſt, quaſi ſanctioris cuiuſdam neceſſitudinis, quod eſt Attici noſtri familiariſſimus, eumq; unum præter ceteros obſeruat, ac diligit. quem ſi tu iam forte cognouiſti · puto me hoc, quod facio, ſacere ſerius. ea enim eſt humanitate, & obſeruan-

ep.10.

inter Cæſarem, & Pompeium.

à communibus amicis.

ab eo qui commendatur.

tia,

*tia, ut eum tibi iam ipſum per ſe commendatum putem. quod tamen ſi ita eſt magnopere à te quæſo, ut ad eam uoluntatem, ſi quam in illum ante has meas litteras cõtuliſti, quã maximus * poſtea commendatione cumulus accedat. ſin autem propter uerecundiam ſuam minus ſe tibi obtulit aut eum nondum ſatis habes cognitum aut quæ cauſſa eſt, cur maioris commendationis indigeat: ſic tibi eum commendo, ut neq; maiore ſtudio quemquam, neque iuſtioribus de cauſſis commendare poſſim. faciamq; id, quod debent facere ij, qui religioſe, & ſine ambitione commendant. ſpondebo enim tibi, uel potius ſpondeo, in meq; recipio, eos eſſe Man. * Curij mores, eamq; tum probitatẽ, tum etiam humanitatẽ, ut eum & amicitia tua, & tam accurata commendatione, ſi tibi ſit cognitus, dignum ſis exiſtimaturus. mihi certe gratiſſimum feceris, ſi intellexero has litteras tantum, quantum ſcribens confidebam, apud te pondus habuiſſe. Vale.*

uide ſcholium.

de prænomine huius Curij uide, quæ diximus in ſcholio ad locum ep. 14. lib. 16.

ARG. Primum agit gratias de optima in Pomponium Atticum uoluntate: deinde non neceſſariam commendationem addit, ut neque in Epiroticis negotijs, neque alijs in rebus Attico deſit.

Cicero S. D. Sulpicio. 18

Non concedam, ut Attico noſtro, quem elatum lætitia uidi, iucundiores tuæ, ſuauiſſime ad eum, et humaniſſime ſcriptæ, litteræ fuerint, quam mihi.

nam etsi utriq; nostrûm prope æque grata erant: tamen ego admirabar magis, te, quasi rogatus, aut certe admonitus liberaliter Attico respondisses, (quod tamen dubium nobis, quin ita futurum fuerit, non erat) ultro ad eum scripsisse, eique

nunquam apud Ciceronem legas inopinanti semper nec opinanti, ep. 4. l. 15.

** nec opinanti uoluntatem tuam tantam per litteras detulisse. de quo non modo rogare te, ut eo studiosius mea quoque caussa facias, non debeo, (nihil enim cumulatius fieri potest, quam polliceris) sed ne gratias quidem agere, quod tu & ipsius caussa, & tua sponte feceris. illud tamen dicam, mihi id, quod fecisti, esse gratissimum. tale enim tuum iudicium de homine eo, quem ego unice diligo, non potest mihi non summe esse iucundum: quod cum ita sit, esse gratum necesse est. sed tamen, quando mihi, pro coniunctione nostra, uel peccare apud te inscribendo licet: utrumq; eorum, quæ negaui mihi facienda esse, faciã. nam & ad id, quod Attici caussa te ostendisti esse facturum, tantum uelim addas, quantũ ex nostro amore accessionis fieri potest: &, quod modo uerebar, tibi gratias agere, nunc plane ago: teq; ita existimare uolo, qui buscumq; officijs in *Epiroticis, reliquis q; rebus Atticum obstrinxeris, ijsdẽ me tibi obligatũ fore. Val.*

uide Nepotem in Attici uita.

ARG. Rogat ut Lysonem, iam antea commendatum, Sulpicius in fidem, necessitudinemq; suam recipiat.

Cicero S. D. Sulpicio. 39

ep. 1. & 6. & 9. lib. 16.

*CVM * Lysone Patrensi est mihi quidem hospitium uetus: quam ego necessitudinem sancte colendam*

dam puto: sed ea causſa etiam cum alijs compluribus, familiaritas tanta nullo cũ hoſpite, & ea cum officijs eius multis, tum etiam conſuetudine quotidiana ſic eſt aucta, ut nihil ſit familiaritate noſtra cõiunctius. is cum Romæ annũ prope ita fuiſſet, ut mecum uiueret: etſi eramus in magna ſpe, te meis litteris, commendationeq; diligẽtiſſime facturum id, quod feciſti, ut eius rẽ & fortunas abſentis tuerere: tamẽ quod in unius poteſtate erãt omnia, & quod Lyſo fuerat in* noſtra cauſſa, noſtriſq; præſidijs, quotidie aliquid timebamus. effectum tamen eſt & ipſius ſplendore, & noſtro, reliquorumq; hoſpitum ſtudio, ut omnia, quæ uellemus, à Cæſare impetrarentur. quod intelliges ex ijs litteris, quas Cæſar ad te dedit. nunc non modo non remittimus tibi aliquid ex noſtra commendatione, quaſi adepti iam omnia: ſed eo uehementius à te contendimus, ut Lyſonem in fidem, neceſſitudinemq; tuam recipias, cuius dubia fortuna timidius tecum agebamus, uerentes, ne quid accideret eiuſmodi, ut ne tu quidẽ mederi poſſes. explorata uero eius* incolumitate, omnia à te ſtudia ſumma cura peto. quæ ne ſingula enumerem, totam tibi domum cõmendo, in his adoleſcentem filium eius: quem C. Memmius Gemellus, cliens meus, cum in calamitate ex ſilij ſui Patrenſis* ciuis factus eſſet, Patrenſiũ legibus adoptauit: ut eius ipſius hereditatis ius, cauſſamq; tueare. Caput illud eſt, ut Lyſonem, quem ego uirum optimum, gratiſſimumq; cognoui, recipias

Pompeium ſecutus erat.

cum ei Cæſar ignouerit.

de mutatione ciuitatis. uide orationem pro Balbo.

pias in neceſsitudinem tuam. quod ſi feceris non dubito, quin in eo diligendo, ceteris q̃ poſtea cõmendando, idem, quod ego, ſis iudicij, & uoluntatis habiturus. quod cum fieri uehementer ſtudeo tum etiam illud uereor, ne, ſi minus cumulate uideberis feciſſe aliquid eius cauſſa, me ille negligenter ſcripſiſſe de ſe putet, non te oblitum mei. quanti enim me faceres, cum ex ſermonibus quotidianis meis, tum ex epiſtolis etiã tuis potuit cognoſcere. Vale.

ARG. Commendat Aſclaponem medicum, ut amicum, ut doctum, ut fidelem.

Cicero S. D. Sulpicio. 20

ASCLAPONE Patrenſi, medico, utor ualde familiariter eius q̃ tum conſuetudo mihi iucunda fuit, tum etiam ars, quam ſum expertus in ualetudine meorũ: in qua mihi tum ipſa ſcientia, tum etiam fidelitate, beneuolentia q̃ ſatis fecit. hunc igitur tibi commendo: & à te peto, ut des operam, ut intelligat, diligenter me ſcripſiſſe de ſe, meam q̃ commendationem uſui magno ſibi fuiſſe. erit id mihi uehementer gratum. Vale.*

Tironis quem Patris ægrum reliquit epiſt. 1. & 6. & 9. l. 16.

ARG. Domum, & rem familiarem M. Aemilii, maxime que. C. Hammonium, libertum eius, commendat.

Cicero S. D. Sulpicio. 21

M. AEMILIVS Auianus ab ineunte adoleſcentia me obſeruauit, ſemper q̃ dilexit, uir cum bonus, tum perhumanus, & in omni genere officij diligendus. quem ſi arbitrarer eſſe Sicyone & niſi audi-

audirem, ibi eum etiam nunc, ubi ego reliqui, Cibyræ commorari: nihil esset necesse plura me ad te coscribere. perficeret enim ipse profecto suis moribus, suaq; humanitate, ut sine cuiusquam cōmendatione diligeretur abs te non minus, quam & à me, & à ceteris suis familaribus. sed, cum illum abesse putem: commendo tibi maiorem in modum domum eius, quæ est Sicyone, remq; familiarem, maxime C. * Auianum Hammonium, libertum eius: quem quidem tibi etiam suo nomine commēdo. nam cum propterea mihi est probatus, quod est in patronum suum officio, et fide singulari: tum etiam, quod in me ipsum magna officia * contulit, mihiq; molestissimis temporibus ita fideliter, beneuoleq; præsto fuit, ut si à me manumissus esset. itaque peto à te, ut eum Hammonium et in patroni eius negotio sic tueare, ut eius procuratorem, quem tibi commendo: et ipsum suo nomine diligas, habeásque in numero tuorum. hominem pudentem, & officiosum cognosces, & dignū, qui à te diligatur. Vale.

de quo ep. 17.

temporibus ex filij mei.

ARG. T. Manlium suo, Varronisq; nomine commendat.

Cicero S. D. Sulpicio. 22

T. MANLIVM, qui negotiatur Thespijs, uehementer diligo. nam et semper me coluit, diligentissimeq; obseruauit: & à studijs nostris non abhorret. accedit eo, quod Varro Murena magnopere eius causa uult omnia. qui ita existimauit, etsi suis litteris, quibus mihi Manlium commendabat, ual-

de consideret, tamen mea commendatione aliquid accessionis fore. me quidem cum Manlij familiaritas, tum Varronis studiũ commouit, ut ad te quam accuratissime scriberem. Gratissimum igitur mihi feceris, si huic cõmendationi meæ tantum tribueris, quantum cui tribuisti plurimum, id est si T. Manlium quammaxime, quibuscumque rebus epist. 67. **honeste, ac pro tua dignitate poteris, iuueris, atque ornaueris. ex ipsius præterea gratissimis, & humanissimis moribus, confirmo tibi, eum te, quem soles fructum à bonorum uirorum officijs exspectare, esse capturum. Vale.*

ARG. L. Cossinium libertum commendat.

Cicero S. D. Sulpicio. 23

L. COSSINIO, *amico, & tribuli meo, ualde familiariter utor. nam & inter nosmet ipsos uetus usus intercedit: & Atticus noster maiorem etiam mihi cum Cossinio consuetudinem fecit: itaq; tota Cossinij domus me diligit, in primisq; libertus eius* L. *Cossinius Anchialus, homo & patrono, et patroni necessarijs, quo in numero ego sum, probatissimus. hunc tibi ita commendo, ut, si meus libertus esset, eodémque apud me loco esset quo & est apud patronum suum, maiore studio commendare non possem. quare pergratum mihi feceris, si eum in amicitiam tuam receperis, atque eum, quod sine molestia tua fiat, si qua in re opus ei fuerit, iueueris, id & mihi uehementer gratum erit, & tibi po-*

Rea-

ſtea iucundum. hominem enim ſumma probitate, humanitate, obſeruantiáque cognoſces. Vale.

ARG. Primum agit gratias Sulpicio, quod ſe totum Lyſoni remiſiſſet: deinde rogat, ut eundem omnibus officijs, omniq; liberalitate complectatur.

Cicero S. D. Sulpicio. 24

*CVM antea capiebam ex *officio meo uoluptatem quod memincram, quã tibi diligenter Lyſonem, hoſpitẽ et familiarem meũ, commendaſſem: tum uero, poſtea quam ex litteris eius cognoui, tibi eum falſo ſuſpectum fuiſſe, uehemẽtiſſime lætatus ſum, me tam diligentem in eo commendando fuiſſe. ita enim ſcripſit ad me, ſibi meam commendationem maximo adiumento fuiſſe· quod ad te delatum diceret, ſeſe contra dignitatem tuam Romæ de te loqui ſolitum eſſe. de quo etſi pro tua facilitate, & humanitate purgatum ſe tibi ſcribit eſſe: tamen primum, ut debeo, tibi maximas gratias ago, cum tantum litteræ meæ potuerunt, ut, ijs lectis, omnem offenſionem ſuſpicionis, quam habueras de Lyſone, deponeres: deinde, credas mihi affirmanti, uelim, me hoc non pro Lyſone magis, quam pro omnibus ſcribere· hominem eſſe neminem, qui umquam mentionem tui ſine tua ſumma laude fecerit. Lyſo uero cum mecũ prope quotidie eſſet, unáq; uiueret: non ſolũ quia me libenter audire arbitrabatur, ſed quia libentius ipſe loquebatur, omnia mihi tua & facta & dicta laudabat. quapropter, etſi*

cum eum commendauit, ep. 19.

à te ita tractatur, ut iam non desideret cõmendationem meam: unisq; se litteris meis omnia consecutum putet: tamẽ à te peto maiorem in modum, ut eum etiam atque etiam tuis officijs, liberalitate complectare. scriberem ad te, qualis uir esset, ut superioribus litteris feceram: nisi eum iam per seipsum tibi satis esse notum arbitrarer. Vale.*

omissa copula, ut ep. 28. & l. 3. ep. 8. x. & 12. & l. 5 ep. 17. & l. 7. ep. 5. & l. 8. ep. 6. & l. 9. ep. 1. &

A R G. Hagesaretum breuiter, sed accurate commendat.

Acad. 1. Sermones Socratis perscripti uarie, copiosi sunt. & l. 4. ad Att. ep. 3. & l. 9. ep. 11.

Cicero S. D. Sulpicio. 25

HAGESARETVS Lariſſæus, magnis meis beneficijs ornatus in consulatu meo, memor, & gratus fuit, meq; postea diligentissime coluit. eum tibi magnopere commendo, ut & hospitem, & familiarem meum, & gratum hominem, & uirum bonum, & principem ciuitatis suæ, & tua necessitudine dignissimum. pergratum mihi feceris, si dederis operam, ut is intelligat hanc meam commendationem magnum apud te pondus habuisse. Vale.

A R G. Commendat Mescinij Achaica negotia ex fratris hereditate.

Cicero S. D. Sulpicio. 26

ep. 20. & 21. l. 5 & 6. l. b. 16.

L. MESCINIVS ea mecum necessitudine coniunctus est, quod mihi quæstor fuit: sed hanc causam, quã ego, ut à maioribus accepi, semper grauem duxi, fecit uirtute, & humanitate sua iustiorem. itaque eo sic utor, ut nec familiarius ullo, nec libentius. is quamquã confidere uidebatur, & sua causa, quæ honeste posses, libenter te esse facturum: magnum*

supra, ep. 10.

*magnum tamen esse sperauit apud te meas quoque litteras *pondus habituras. id cum ipse ita iudicabat: tum pro familiari consuetudine sæpe ex me audierat, quam suauis esset inter nos, & quanta coniunctio. Peto igitur à te, tanto scilicet studio, quanto intelligis debere me petere pro homine tam mihi necessario, & tam familiari, ut eius negotia, quæ sunt in Achaia, ex eo quod heres est M. *Mindio, fratri suo, qui Elide negotiatus est, explices, & expedias tum iure, & potestate, quam habes, tum etiam auctoritate, te consilio tuo. sic enim perscripsimus ijs, quibus ea negotia mandauimus, ut omnibus in rebus, quæ in aliquam controuersiam uocarentur, te arbitro, &, *quod commodo tuo fieri posset, te disceptatore uterentur. id ut honoris mei causa suscipias, uehementer te etiam atque etiam rogo. Illud præterea, si non alienum à tua dignitate putabis esse, feceris mihi pergratum: si qui difficiliores erunt, ut rem sine controuersia confici nolint, si eos, quando cum senatore res est, Romam reieceris. quod quo minore dubitatione facere possis, litteras ad te à M. Lepido consule, non quæ te aliquid iuberent, (neq; enim id tuæ dignitatis esse arbitrabamur) sed quodã modo quasi commendaticias sumpsimus. Scriberem, quam id beneficium bene apud Mesirium positurus esses · nisi & te scire confiderem, & mihi peterem. sic enim uelim existimes, non minus me de illius re laborare quam ipsum de sua. sed cum illum studeo quam facilli-*

abſunt ab antiquis aliquot libris hæ duæ dictiones, Pondus habituras.

de quo lib. 5. epistola, quæ ultimam antecedit.

quod sine molestia tua fiat, dixit ep. 23.

facillime ad ſuum peruenire· tum illud laboro, ut non minimum hac mea commendatione ſe conſecutum arbitretur.

ARG. Gratias agit Sulpicio, quod Æmilium Auianum liberaliter, honorificéq; tractaſſet, eundémq; denuo cõmendat. laudat in extremo Seruium filium.

Cicero S. D. Sulpicio. 27

LICET, eodem exemplo ſæpius tibi huius generis litteras mittam, cum gratias agam, quod eas commendationes tam diligenter obſerues: quod feci in alijs, & faciam, ut uideo, ſæpius: ſed tamen nõ parcam opere· &, ut uos in ueſtris formulis, ſic ego in epiſtolis de eadem re alio modo. C. Auianus igitur Hammonius incredibiles mihi gratias per litteras egit & ſuo, & Aemilij Auiani, patroni ſui, nomine, nec liberalius, nec honorificentius potuiſſe tractari nec ſe præſentem, nec rem familiarem abſentis patroni ſui. id mihi cum iucundũ eſt eorum cauſſa· quos ego tibi, ſumma neceſſitudine, et ſumma coniunctione adductus, cõmendaueram· quod M. Aemilius unus eſt ex meis familiariſſimis, atque intimis maxime neceſſarius, homo & magnis meis beneficijs deuinctus, & prope omnium, qui mihi aliquid debere uidentur, gratiſſimus: tum multo iucundius, te eſſe in me tali uoluntate, ut plus proſis amicis meis, quam ego præſens fortaſſe prodeſſem: credo quod magis ego dubitarem, quia illorum cauſſa facerem, quam tu, quid mea. ſed hoc non dubito quin exiſtimes mihi eſſe gratum:

Ad quo ep. 21.

illud

*illud te rogo, ut illos quoque gratos homines esse putes: quod ita esse tibi promitto, atque confirmo. quare uelim, quidquid habent negotij, des operam, *quod commodo tuo fiat, ut te obtinente Achaiam conficiant. Ego cum tuo Seruio iucundissime, coniunctissimeque uiuo: magnámque cum ex ingenio eius, singulariq; studio, tum ex *uirtute, & probitate uoluptatem capio. Vale.*

epist. 26

etiam lib. 4. ep. 4. disiungit uirtutem à doctrina.

ARG. Agit gratias de Mescinio humanissimè tractatoribus gátq; ut sua in eum beneficia, quibus rebus possit, augeat, commendat etiam Lacedæmonios.

Cicero S. D. Sulpicio. 28

*ETSI libenter petere à te soleo, si quid opus est meorum cuipiam: tamen multo libentius gratias tibi ago, cum feceris aliquid commendatione mea: quod semper facis. incredibile est enim, quas mihi gratias omnes agãt, etiã mediocriter à me tibi cõmendati. quæ mihi omnia grata, sed de L. Mescinio gratissimum. sic enim est mecũ locutus, te, ut meas litteras legeris, statim procuratoribus suis pollicitum esse omnia, multo uero plura, & maiora fecisse. Id igitur (puto enim etiã atque etiam mihi dicendum esse) uelim existimes, mihi te feciſſe gratissimũ, quod quidem hoc uehementius lætor, quod ex ipso Mescinio te uideo magnam capturum uoluptatem. est enim in eo cum uirtus, & probitas, & summum officium, summáq; obseruantia: tum studia illa nostra, quibus antea *delectabamur, nunc etiã uiuimus. Quod reliquũ est, uelim augeas tua in eum*

ep. 2. l. 9. à quibus antea delectationem modo petebamus, nunc uero etiã salutem,

in eum beneficia omnibus rebus, quæ te erunt dignæ: sed duo, quæ te nominatim rogo: primum, ut, si quid satisdandum erit, amplius eo nomine peti, cures ut satisdetur fide mea: deinde, cum fere consistat hereditas in ijs rebus, quas auertit Oppia, quæ uxor Mindij fuit, adiuues, ineasq; rationem, quemadmodum ea mulier Romam perducatur, quod si putarit illa fore ut opinio nostra est, negotium conficiemus. hoc ut assequamur, te uehementer etiam atq; etiam rogo. Illud, quod supra scripsi, id tibi confirmo, in méq; recipio te ea, quæ fecisti Mescinij causſa, quæque feceris, ita bene collocatum, ut ipse iudices, homini te gratißimo, iucundißimo benigne feciſſe. uolo enim ad id, quod mea causſa feciſti, hoc etiam accedere. Nec Lacedæmonios dubitare arbitror, quin ipsi sua, maiorumq; suorum auctoritate satis commendati sint fidei, et iustitiæ tuæ: et ego, qui te optime nouissem, non dubitaui, quin tibi notißima & iura, & merita populorum essent. itaq;, cum à me peteret Philippus Lacedæmonius, ut tibi ciuitatem commendarem: etsi memineram me ei ciuitati omnia debere: tamen respondi, commendatione Lacedæmonios apud te non egere. itaque sic uelim existimes, me omnes Achaiæ ciuitates arbitrari pro horum temporum perturbatione felices. quod tu ijs prasis: eundemq; me ita iudicare, te, quod unus optime nosses non nostra solum, sed etiam Græciæ monumenta omnia, tua sponte amicum Lacedæmonijs &*

sic locutus Tusc. 1. & l. 2. de nat. de.

omissa copula, ut ep. 24.

forte initium epistolæ fuit.

ep. 2. l. 6. dixit, pro malis temporum: &, ut in malis. ep. 2. l. 12. & ep. 16. l. XI. ad Att.

*& esse, & fore. Quare tantum à te peto, ut cum ea facies Lacedæmoniorũ causſa, quæ tua fides, * amplitudo, iuſtitia poſtulat his, ſi tibi uidebitur, ſignifices: te non moleſte ferre, quod intelligas, ea, quæ facias, mihi quoq; grata esse. pertinet enim ad officium meum, eos eſtimare, curæ mihi ſuas res eſſe. hoc te uehementer etiam atque etiam rogo. Vale.*

* pro dignitate.

ARG. Diligentiſsima commendatio Capitonis pro hereditate Antiſtij.

Cicero S. D. Planco. 29

NON dubito, quin ſcias, in ijs neceſſarijs, qui tibi à patre relicti ſunt, me tibi esse uel coniunctiſſimum, non ijs modo cauſsis, quæ ſpeciem habent magnæ coniunctionis, ſed ijs etiam, quæ familiaritate, & conſuetudine tenentur quam ſcis mihi iucundiſsimã cum patre tuo, & ſummã fuiſſe. ab his initijs noſter in te amor profectus, auxit paternã neceſsitudinem, & eo magis, quod intellexi ut primum per ætatem iudicium facere potuerus, quanti quiſq; tibi faciendus eſſet, me à te in primis cœptum esse obſeruari, coli, diligi. accedebat non mediocre uinculum cum ſtudiorum, quod ipſum eſt per ſe graue, tum eorum ſtudiorum, earumq; artium, quæ per ſe ipſæ eos, qui uoluntate eadem ſunt, etiam familiaritate deuinciunt. Exſpectare te arbitror, hæc tam longe repetita principia quo ſpectent. id primum ergo habeto, non ſine magna, iuſtaq; cauſsa hanc à me commemorationem

principia lõge ducuntur uel in magnis, peropratis'q; rebus, uel ubi, quod cupimus, non ualde ſperamus.

esse factam. C. Ateio Capitone utor familiarissime. notæ tibi sunt uarietates meorum temporum. in omni genere & honorum, & *laborum meorum & animus, & opera, & auctoritas, & gratia etiam res familiaris C. Capitonis præsto fuit, & paruit & temporibus, & fortunæ meæ. huius propinquus fuit T. Antistius: qui cũ *sorte quæstor Macedoniã obtineret neq; ei successum esset: Pompeius in eam prouinciam cum exercitu uenit. facere Antistius nihil potuit. nam si potuisset nihil ei fuisset antiquius, quam ad Capitonẽ, quem ut parentem diligebat, reuerti præsertim cum sciret, quanti is Cæsarem faceret, semperq; fecisset: sed oppressus, tantum attigit negotij, quantum recusare nõ potuit. cum signaretur argentum Appolloniæ, non possum dicere eum præfuisse, neque possum negare eum afuisse, sed non plus duobus, aut tribus mensibus. deinde abfuit à castris: fugit omne negotium. hoc mihi, ut testi, uelim credas. meam enim ille mæstitiam in illo bello uidebat: mecum omnia communicabat. itaq; abdidit se in intimam Macedoniam, quo potuit longissime à castris nõ modo ut non præesset ulli negotio, sed etiã ut ne interesset quidem. is post prælium se ad hominem necessarium A. Plancium in Bithyniam contulit. ibi eum Cæsar cum uidisset nihil aspere, nihil acerbe dixit. Romam iussit uenire. ille in morbum cõtinuo incidit: ex quo non conualuit. æger Corcyram uenit: ibi est mortuus. testamento, quod Romæ Paullo, & Marcello cos. fecerat,

epist. 4

quæstores quo que prouincias sortiebantur. ep. ult. lib. 2.

fecerat, heres ex parte dimidia, & tertia est Capito: in sextante sunt ij, quorum pars sine ulla cuiusquam querela publica potest esse. ea est ad H-S XXX. sed de hoc Cæsar uiderit. Te, mi Plance, pro paterna necessitudine, pro nostro amore, pro studijs, & omni cursu nostro totius uitæ simillimo rogo, & à te ita peto, ut maiore cura, maiore studio non possim· ut hãc rẽ suscipias, meã putes· enitare, contendas, efficias, ut mea commendatione, tuo studio, Cæsaris beneficio hereditatem propinqui sui C. Capito obtineat. omnia, quæ potui in hac summa gratia tua, ac potentia à te impetrare, si petiuissem, ultro te ad me detulisse putabo, si hanc rem impetrauero. Illud fore tibi adiumento spero· cuius ipse Cæsar esse optimus iudex potest: semper Cæsarem Capito & dilexit, & coluit. sed ipse huius rei testis est. noui hominis memoriam. itaque te nihil doceo: tantum tibi sumito pro Capitone apud Cæsarem, quantũ ipsum meminisse senties. ego, quod in me ipso experiri potui, ad te deferam: in eo quantum sit ponderis, tu uidebis. quam partem, in rep. causſamq; defenderim· per quos homines, ordinesq; steterim· quibusq;* munitus fuerim· non ignoras. hoc mihi uelim credas: si quid fecerim hoc ipso in bello minus ex Cæsaris uoluntate· quod intellexerim scire ipsum Cæsarem· me inuitissimum feciſſe: id feci aliorum consilio, hortatu, auctoritate, quod fuerim moderatior, tẽperatiorq;, quam in ea parte quisq; id me feciſſe maxime auctoritate Capitonis.*

ad quem sextãs pertinet. nã uidetur Antistius heredes instituisse ex sextante Pompeianos non nullos, quorum bona, iure belli ad Cæsarem pertinebant.

suspicor de mẽdo, & legẽdum fortasse, inimicus, uel, iunctus.

non nauigassem ad Pompeium: quod feci dissuadente Capitone.

*cuius similes si reliquos necessarios habuisse reip. fortasse nonnihil, mihi certè plurimũ*profuissem. Hanc rem mi Plance si effeceris meam de tua erga me beneuolentia spẽ confirmaueris ipsumq; Capitonem, gratissimum, officiosissimum, optimum uirum, ad tuam necessitudinem tuo summo beneficio adiunxeris. Vale.*

ARG. L. Manlium in hereditate fraterna, & omnibus in rebus commendat.

Cicero S. D Acilio procos. 30

lega Iulia quæ, belli Italici tempore, ciuitatem Italis cunctis arma deponentibus largita est

*L. MANLIVS est Sosis. is fuit Catinensis: sed est una cum reliquis Neapolitanis*ciuis Romanus factus, decurioq; Neapoli. erat enim adscriptus in id municipium ante ciuitatem socijs, & Latinis data. eius frater Catinæ nuper mortuus est. nullam omnino arbitramur de ea hereditate controuersiam eum habiturum: & est hodie in bonis: sed, quando habet præterea negotia uetera in Sicilia sua & hanc hereditatem fraternam, & omnia eius tibi commendo, in primisq; ipsum, uirum optimum, mihiq; familiarissimum, ijs studijs literarũ, doctrinæq; præditum, quibus ego maxime delector. peto igitur abs te, ut eum, siue aderit, siue non uenerit in Siciliam, in meis intimis, maximeq; necessarijs scias esse · itaq; tractes, ut intelligat meam cõmendationẽ sibi magno adiumento fuisse. Vale.*

ARG. Flauium, Pisonis, generi sui, cum uiueret, pernecessarium, commendat.

Cicero S. D. Acilio procos. 31

C. FLA-

C. FLAVIO, honesto, & ornato equite Romano, utor ualde familiariter. fuit enim *generi mei C. Pisonis perneces|arius · meq; diligentißime obseruat & ipse, & L. Flauius, frater eius. quapropter uelim, honoris mei cauſſa, quibus rebus honeſte, & pro tua* dignitate poteris, quam honorificentißime, & quam liberalißime C. Flauium tractes. id mihi sic erit gratum, ut gratius esse nihil poßit. sed præterea tibi affirmo, neq; id ambitione adductus facio, sed tum familiaritate, & neceßitudine, tum etiam ueritate te ex C. Flauij officio, & obseruantia, & præterea splendore, atq; inter suos gratia magnam uoluptatem esse capturum. Vale.

tres generos habuit, Pisonem, Casipedem, Dolabellam.

epist. 32.

ARG. Commendat duos hospites suos Alesinos.

Cicero S. D. Acilio procos. 32

IN Alesina ciuitate, tam lauta, quam nobili, coniunctißimos habeo & hospitio, & familiaritate M. & C. Clodios, Archagathum, & Philonem. sed uereor, ne, quia complures tibi præcipue commendo, exæquare uidear ambitione quadam commendationes meas. quamquam à te quidem cumulate satisfit & mihi, & meis omnibus. sed uelim sic existimes, hanc familiam, & hos mihi maxime esse coniunctos uetuſtate, officijs, beneuolētia. quam obrem peto à te maiorem in modum, ut his omnibus in rebus, quantum tua dignitas, fides q; * patietur, commodes. id si feceris, erit mihi uehementißime gratum. Vale.

epist. 31. dixit Quibus rebus honeste, & pro tua dignitate poteris.

ARG. Libertos & negotia Naſonis commendat.

Cicero S. D. Acilio procos. 33

Cn. Otacilio Naſone utor familiariſſime, ita prorſus, ut illius ordinis nullo familiarius. nam & humanitate eius, & probitate in conſuetudine quotidiana magnopere delector. nihil iam opus eſt exſpectare te, quibus eum uerbis tibi commendem, & quo ſic utar, ut ſcripſi. habet is in prouincia tua negotia quæ procurãt liberti Hilarius, Antigonus, Demoſtratus: quos tibi, negotiaq; omnia Naſonis non ſecus commendo, ac ſi mea eſſent. gratiſſimum mihi feceris, ſi intellexero hanc commendationem magnum apud te pondus habuiſſe. Vale.

ARG. Commendat Lyſonem, hoſpitem ſuum.

Cicero S. D. Acilio procos. 34

AVITVM mihi hoſpitium eſt cum Lyſone, Lyſonis filio, Lilybætano: ualdeq; ab eo obſeruor: cognouiq; dignum & patre, & auo: eſt enim nobiliſſima familia. quapropter cõmendo tibi maiorem in modum rem, domumq; eius: magnoq; opere abs te peto, cures, ut is intelligat, meam commendationem maximo ſibi apud te & adiumento, & ornamento fuiſſe. Vale.

ARG. Commendat hoſpitem & familiarem ſuum Philoxenum.

Cicero S. D. Acilio procos. 35

C. AVIANVS Philoxenus antiquus eſt hoſpes meus,

*meus, &, præter hoſpitium, ualde etiam familiaris: quem Cæſar, *meo beneficio, in *Nouocomenſes retulit. nomen autem Auiani conſecutus eſt, quod homini nullo plus eſt uſus, quam Flacco Auiano, meo, quemadmodum te ſcire arbitror, familiariſſimo. quæ ego omnia collegi, ut intelligeres, non uulgarẽ eſſe commendationẽ hanc meam. peto igitur abs te, ut omnibus rebus, quod ſine moleſtia tua facere poſſis, ei commodes habeasq́, in numero tuorũ, perficiasq́, ut intelligat has litteras meas magno uſui fuiſſe. erit id mihi maiorem in modum gratum. Vale.*

me rogante. omnes.n. transpadanæ Coloniæ ius Latij habebant. Pedianus in commẽtario orationis in Piſonem.

ARG. Commendat Demetrium Megam in iure ciuitatis, omnibúsque in rebus.

Cicero S. D. Acilio procos. 36

*CVM Demetrio Mega mihi uetuſtum hoſpitium eſt, familiaritas autem tanta, quanta cum Siculo nullo. ei *Dolabella, rogatu meo, ciuitatem à Cæſare impetrauit: qua in re ego interfui: itaq́, nũc P. Cornelius *uocatur. cúmque, propter quoſdam ſordidos homines, qui Cæſaris beneficia uendebãt, tabulam, in qua nomina ciuitate donatorum inciſa eſſent, reuelli iuſſiſſet eidẽ Dolabellæ, me audiente, Cæſar dixit, nihil eſſe, quod de Mega uererentur beneficiũ ſuũ in eo manere. Hoc te ſcire uolui, ut eum in ciuium Romanorũ numero haberes. ceteris q́, in rebus tibi eũ ita cõmendo, ut maiore ſtudio*

P. Cornelius Dolabella.

ciues R. qui efficiebantur, nouum nomen aſſumebant, ut L. Cornelius Balbus Gaditanus, pro quo exſtat oratio.

neminem commendarim. gratissimum mihi feceris, si eum ita tractaris, ut intelligat meam commendationem magno sibi ornamento fuisse. Vale.

ARG. Commendat Hippiam in liberatione bonorum, & omnibus in rebus.

Cicero S. D. Acilio procos. 37

HIPPIAM, Philoxeni filium, Calatinum, hospitem, & necessarium meum, tibi commendo maiorem in modum. eius bona, quemadmodum ad me delata res est, publice possidentur alieno nomine, contra leges Calatinorum. id si ita est, etiam sine mea commendatione ab aequitate tua res ipsa impetrare debet, ut ei subuenias. quoquo modo autē se res habet peto à te, ut honoris mei caussa eum expedias tātumq; ei commodes & in hac re, & in
epist. 32. *ceteris, quantum tua fides, dignitasq; * patietur. id mihi uehementer gratum erit. Vale.*

ARG. Bruttij negotia, procuratoresq; commendat.

Cicero S. D. Acilio procos. 38

L. BRVTTIVS, eques Romanus, adolescens omnibus rebus ornatus, in meis familiarissimis est, meq; obseruat diligentissime: cuius cum patre magna mihi fuit amicitia iam inde à quaestura mea Sicilienſi. omnino nūc ipse Bruttius Romae mecum est: sed tamen domum eius, & rem familiarem, & procuratores tibi sic commendo, ut maiore studio commendare non possim. gratissimum mihi feceris,

ris, si curaris, ut intelligat, id q̃ ei recepi, hanc meã commendationem sibi magno adiumento fuisse.

ARG. Commendat Titurnium Rufum.

Cicero S. D. Acilio procos. 39

CVM familia Titurnia necessitudo mihi intercedit uetus: ex qua reliquus est M. Titurnius Rufus· qui mihi omni diligentia, atque officio est tuendus. est igitur in tua potestate, ut ille in me satis sibi præsidij putet esse. quapropter eum tibi commendo maiorem in modum: & abs te peto, efficias, ut is commendationem hanc intelligat sibi magno adiumento fuisse. erit id mihi uehementer gratũ.

ARG. L. & C. Aurelios fratres commendat.

Cicero S. D. Q. Anchario, Q. F. procos. 40

hic Macedoniã proprætor administrauit. in Pisonem, pro Sextio.

L. ET C. Aurelios L.F. quibus & ipsis, & patre eorum, uiro optimo, familiarissime utor, commendo tibi maiorem in modum, adolescentes omnibus optimis artibus ornatos, meos perneccssarios, tua amicitia dignissimos. si ulla mea apud te commendatio ualuit, quod scio multas plurimum ualuisse· hæc ut ualeat, rogo· quod si eos honorifice, liberaliterq̃ tractaris: & tibi gratissimos, optimosque adolescentes adiunxeris· & mihi gratissimum feceris. Vale.*

* sic locutus est ep. ult. l. ix. ad Att. quo loco uide nostrum commentariũ.

ARG. Gratias agit & suo, & Pompeij nomine. de Lucceio benignissime tractato, eundémq; denuo commendat.

Cicero S. D L. Culleolo. 41

QVAE feciſti L. Lucceij cauſſa, ſcire te plane uolo, te homini gratiſſimo commodaſſe. & cum ipſi, quæ feciſti, pergrata ſunt: tum Pompeius, quo-
ep. 43. & 51. l. 6. *tieſcumque me uidet, (*uidet autem ſæpiſſime) gratias tibi agit ſingulares. addo etiam illud, quod tibi iucundiſſimũ eſſe certo ſcio, me ipſum, ex tua erga Lucceiũ benignitate, maxima uoluptate affici. Quod ſupereſt, quamquam mihi nõ eſt dubium, quin cum antea noſtra cauſſa, nunc iam etiam tuæ conſtantiæ gratia manſurus ſis in eadem iſta liberalitate: tamen abs te uehementer etiã atq; etiam peto, ut ea, quæ initio oſtendiſti, deindeq; feciſti, etiam ad exitum augeri, & cumulari per te uelis. id & Lucceio, et Pompeio ualde gratum fore, téque apud eos præclare poſiturum, confirmo, et ſpondeo. De rep. deq; his negotijs, cogitationibus qúe noſtris perſcripſeram ad te diligenter paucis ante diebus eas q; litteras dederam pueris tuis. Vale.*

ARG. Lucceium commendat, iam ante commendatum.

Cicero S. D. L. Culleolo procos. 42

L. LVCCEIVS, meus familiariſſimus, homo omnium gratiſſimus, mirificas tibi apud me gratias egit, cum diceret, omnia te cumulatiſſime, et liberaliſſime procuratoribus ſuis pollicitum eſſe. cum oratio tua tam ei grata fuerit, quam gratam rem ipſam exiſtimas fore, cum, ut ſpero, quæ pollicitus es, feceris? Omnino oſtenderũt Bylliones, ſeſe

Lucceio

Lucceio Pompeij arbitratu satisfacturos: sed uehementer opus est nobis, & uoluntatem, & auctoritatem, & imperium tuũ accedere. quod ut facias, te etiam atque etiam rogo. illúdque mihi gratissimum est, quod ita sciunt Lucceij procuratores, & ita Lucceius ipse ex litteris tuis, quas ad eum misisti, intellexit hominis nullius apud te auctoritatẽ, aut gratiam ualere plus, quam meam. id ut re experiatur, iterum, & sæpius te rogo. Vale.

ARG. Oppium commendat Gallio ad Ciliciæ administrationem proficiscenti.

Cicero S. D. Q. Gallio. 43

ETSI plurimis rebus spero fore ut perspiciam, quod tamen iam pridem perspicio, me à te amari: tamen nunc ea caussa tibi datur, in qua facile declarare possis tuã erga me beneuolentiã. L. Oppius M. F. Philomeli negotiatur, homo mihi familiaris. eum tibi unice commendo, eóque magis, quod cum ipsum diligo, tum quod negotia procurat L. Egnatij Rufi quo ego uno equite Romano familiarissime utor, & quicum consuetudine quotidiana, tum officijs plurimis maximisq; mihi coniunctus est. Oppium igitur præsentem ut diligas Egnatij absentis rem ut tueare æque à te peto, ac si mea negotia essent. uelim, memoriæ tuæ caussa, des litterarum aliquid, quæ tibi in prouincia reddantur: sed ita conscribas, ut tum, cum eas leges, facile recordari possis huius meæ commendationis

diligen-

diligentiam. hoc te uehementer etiam atq; etiam rogo. Vale.

ARG. Eundem Oppium rursus eidem commendat.

Cicero S. D. Gallio. 44

ETSI ex tuis, & L. Oppij, familiarißimi mei, litteris cognoui, te memorem commẽdationis meæ fuiſſe: idq; pro tua ſumma erga me beneuolentia, proq; noſtra neceßitudine minime ſum admiratus: tamen etiã atque etiam tibi L. Oppium præſentem, & L. Egnatij, mei familiarißimi, abſentis negotia commendo. tanta mihi cum eo neceßitudo eſt, familiaritásque ut, ſi mea res eſſet, non magis laborarẽ. quapropter mihi gratißimum feceris, ſi curaris, ut is intelligat me à te tantum amari, quantum ipſe exiſtimo. hoc mihi gratius facere nihil potes. idq; ut facias, uehementer te rogo. Vale.

ARG. Egnatij & ſeruum Anchialum, & negotia Appuleio commendat.

Cicero S. D. Appuleio proquæs. 45

L. EGNATIO uno equite Romano uel familiarißime utor. eius Anchialum ſeruum, negotiaq; quæ habet in Aſia, tibi commendo non minore ſtudio, quam ſi rem meam commendarem. ſic enim exiſtimes uelim, mihi cum eo non modo quotidianam conſuetudinem ſummam intercedere, ſed etiam officia magna, et mutua noſtra inter nos eſſe. quamobrem etiam atque etiam à te peto, ut cu-

res, ut is intelligitudinis, te satis diligenter scripsisse. nam de tue ipsius face voluntate nõ dubitabat. id ut facias, tit. ut C. Curtius etiam rogo. Vale.

ARG. Nostium coheredem suum commendat.

Cicero S. D. Appuleio proquæs. 46

L. Nostius Zoilus est coheres meus, heres autem patroni sui. ea re utrumque scripsi, ut & mihi cum illo causam amicitiæ scires esse & hominem probum existimares, qui patroni iudicio ornatus esset. eum tibi igitur sic commendo, ut unum ex nostra domo. ualde mihi gratum erit, si curaris, ut intelligat hanc commendationem sibi apud te magno adiumento fuisse. Vale.

ARG. Egnatium, communem amicum, commendat.

Cicero S. D. Silio. 47

QVID ego tibi commendem eum, quem tu ipse diligis? sed tamen, ut scires eum non à me diligi solum, uerũ etiam amari, ob eam rem tibi hæc scribo. Omnium tuorum officiorum, quæ & multa, & magna sunt, mihi gratissimum fuerit, si ita tractaris Egnatium, ut sentiat & se à me, & me à te amari. hoc te uehementer etiam atque etiam rogo. Illa nostra scilicet ceciderunt. utamur igitur uulgari consolatione. quid, si hoc melius? sed hæc coram. Tu fac, quod facis, ut me ames, teq; amari à me scias. Vale.

ARG. Omnes Cyprios, maximéq; Paphios cõmendat.

Cicero S. D. C. Sextilio Rufo quæs. 48

OMNES tibi commendo Cyprios, sed magis

Pa-

Paphios: quibus tu quæcumq; commodaris, erunt mihi gratißima. eóque facio libentius, ut eos tibi commendem, quod & tuæ laudi, cuius ego fautor ſum, conducere arbitror, cum * *primus in eam inſulam quæſtor ueneris: ea te inſtituere, quæ ſequantur alij. quæ, ut ſpero, facilius conſequere, ſi & P. Lentuli, neceſſarij tui, legem, & ea, quæ à me conſtituta ſunt, ſequi uolueris. quam rem tibi confido magnæ laudi fore. Vale.*

nam antea regnum fuerat, non prouincia populi R. de lege Clodia, qua Cyprus inſula publicata eſt. ſæpe Cicero in orationibus meminit, præterea omnes hiſtorici.

ARG. Commendat Q. Pompeium.

Cicero S. D Curio procos. 49

Q. POMPEIVS Sex. F. multis & ueteribus cauſsis neceſsitudinis mihi coniunctus eſt. is cum antea meis commendationibus et rem, & gratiam & auctoritatem ſuam tueri conſueuerit, nunc profecto, te prouinciam obtinente, meis litteris aſſequi debet, ut nemini ſe intelligat commendatiorem umquam fuiſſe. quamobrem à te maiorem in modum peto, ut cum omnes meos æque ac tuos obſeruare pro noſtra neceſsitudine debeas, hunc in primis ita in tuam fidem recipias, ut ipſe intelligat, nullam rem ſibi maiori uſui, aut ornamento, quam meã commendationem, eſſe potuiſſe. Vale.

ARG. Petit ut Manium Curium ab omni incommodo, detrimento, moleſtia integrum conſeruet. uide ep. 17.

Cicero S. D. Ariſto procos. 50

SVMPSI hoc mihi pro tua in me obſeruantia, quam penitus perſpexi, quãdiu Brundiſij fuimus, ut ad

ut ad te familiariter, & quasi pro meo iure scriberem, si qua res esset, de qua ualde laborarem. Man.
Curius, qui Patris negotiatur, ita mihi familiaris ep. 29. lib. 7.
est, ut nihil possit esse coniunctius. multa illius in me officia, multa in illum mea: quodq; maximum est, summus inter nos amor, & mutuus. quæ cum ita sint: si ullam in amicitia mea spem habes: si ea, quæ in me officia, et studia Brundisij contulisti, uis mihi etiam gratiora efficere: quamquam sunt gratissima: si me à tuis omnibus amari uides: hoc mihi da, atque largire, ut Man. Curium sartum & tectum, ut aiunt, ab omniq; incõmodo, detrimento, molestia sincerum, integrumq; conserues. & ipse spondeo, & omnes hoc tibi tui pro me recipient, ex mea amicitia, et ex tuo in me officio maximum te fructum, summamq; uoluptatem esse capturum. Vale.

ARG. Messienum commendat.

Cicero S. D. P. Cæsio. 51

P. MESSIENVM, equitem Romanum, omnibus rebus ornatum, meumq; perfamiliarem, tibi commendo ea commendatione, quæ potest esse diligentissima. peto à te & pro nostra, & pro paterna amicitia, ut eum in tuam fidem recipias, eiusq; rem famamq; tueare. uirũ bonum tuaq; amicitia dignum tibi adiunxeris: mihiq; gratissimũ feceris.

ARG. Hospitem suum Aristotelem commendat.

Cicero

Cicero S. D. Regi. 52

Rex Martiæ gentis cognomen.

A. LICINIVS Aristoteles, Melitensis, antiquissimus est hospes meus, & præterea coniunctus magno usu familiaritatis. hæc cum ita sint non dubito, quin tibi satis cõmendatus sit. etenim ex multis cognosco, meam commendationem plurimum apud te ualere. hunc ego à Cæsare liberaui.

In partibus Pompeianis.

frequens enim fuerat nobiscum: atque etiam diutius in caussa est, quam nos, commoratus. quo melius te de eo existimaturum arbitror. fac igitur, mi Rex, ut intelligat has sibi litteras plurimum profuisse. Vale.*

ARG. Genucilium Curuum commendat.

Cicero S. D. Q. Thermo prop. 53

Q. Thermus Ioniæ præerat: cuius caput est Ephesus. ep. 18. lib. 2. & ad Att. ep. 13. lib. 5. & hic in sequentibus epistolis.

L. GENVCILIO Curuo iampridem familiarissime utor, optimo uiro, et homine gratissimo. eum tibi penitus commendo, atque trado: primum ut omnibus in rebus ei te commodes, quoad fides tua, dignitasq; patietur: patietur autem in omnibus: nihil enim abs te umquam, quod sit alienum tuis, aut etiam suis moribus, postulabit. præcipue autem tibi commendo negotia eius, quæ sunt in Hellesponto: primum, ut obtineat id iuris in agris, quod ei Pariana ciuitas decreuit, & dedit, & quod semper obtinuit sine ulla controuersia: deinde, si quid habebit cum aliquo Hellespontio controuersiæ, ut in illam διόικησιν reijcias. Sed non mihi uideor, cum tibi totum hominem diligentissime commen-

commendarim, singulas ad te eius causſas perſcribere debere. Summa illa ſit. quidquid officij, beneficij, honoris in Genucilium cõtuleris, id te exiſtimabo in me ipſum, atq; in rem meam contuliſſe. Vale.

ARG. Primum agit gratias Thermo, quod Marcilium liberaliſsime tractauiſſet: deinde petit, operam det, ne ſocrus Marcilij rea fiat.

Cicero S. D. Thermo propræt. 54

*CVM mihi multa grata ſunt, quæ tu adductus mea commendatione, feciſti: tum in primis, quod M. Marcilium, amici, atque interpretis mei filium, liberaliſſime tractauiſti. uenit enim * Laodiceam, & tibi apud me, mihiq; propter te gratias maximas egit. Quare, quod reliquum eſt, à te peto, quando apud gratos homines beneficium ponis, ut eo libentius his commodes: operamq; des, quoad fides tua patietur, ut ſocrus adoleſcẽtis rea ne fiat. ego cum antea ſtudioſe commendabam Marcilium tũ multo nunc ſtudioſius, quod in longa * apparitione ſingularem, & propè incredibilem patris Marcilij fidem, abſtinentiam, modeſtiamq; cognoui. Vale.*

quæ erat in imperio Ciceronis. ep. 5. lib. 3.

interpretes igitur præibant in prouincia proconſulibus.

ARG. Commendat Anneium, legatum ſuum, in controuerſia Sardiana.

Cicero S. D. Thermo propræt. 55

ETSI mihi uideor intellexiſſe, cum tecum Ephesi de re M. Anneij, legati mei, locutus ſum, te ipſius cauſſa uehementer omnia uelle: tamen & M. Anneium tanti facio, ut mihi nihil putem præter-

*mittendum, quod illius interſit· & me à te tanti fieri puto, ut non dubitem, quin ad tuam uoluntatem magnus cumulus accedat commendationis meæ. nam cũ iamdiu diligerem M. Anneium· deq; eo ſic exiſtimarem, ut res declarat, quod ultro ei detulerim legationem, cum multis petentibus denegaſſem: tum uero poſteaquam mecum in *bello, atque in re militari fuit, tantam in eo uirtutem, prudentiam, fidem, tantamq; erga me beneuolentiam cognoui, ut hominem neminẽ pluris faciam. Eum cũ Sardianis habere controuerſiam ſcis. cauſſam tibi expoſuimus Epheſi: quam tu tamen coram facilius, meliusq; cognoſces. de reliquo mihi mehercule diu dubium fuit, quid ad te potiſſimum ſcriberem. ius enim quemadmodum dicas, clarum, & magna cum tua laude notum eſt: nobis autem in hac cauſſa nihil aliud opus eſt, niſi te ius inſtituto tuo dicere. ſed tamen, cum me non fugiat, quanta ſit in prætore auctoritas, præſertim iſta integritate, grauitate, clementia, qua te eſſe inter omnes conſtat: peto abs te pro noſtra coniunctiſſima neceſſitudine, plurimisq; officijs paribus, ac mutuis, ut uoluntate, auctoritate, ſtudio tuo perficias, ut M. Anneius intelligat, te, & ſibi amicũ eſſe, quod non dubitat· ſæpe enim mecũ locutus eſt· & multo amiciorem his meis litteris eſſe factum. in tuo toto imperio atq; prouincia nihil eſt, quod mihi gratius facere poſſis. iam, apud ipſum, gratiſſimum hominem, atq; optimum uirum, quam bene poſiturus ſis*

de quo li. 15. in ep. ad Catonẽ.

in prætore oportet eſſe integritatẽ, grauitatem, clementiã.

ſtudium

studium tuum, atq; officium, dubitare te non existimo. Vale.

ARG. Negotia Cluuij Puteolani commendat.

Cicero S. D. Thermo propræt. 56

*CLVVIVS Puteolanus ualde me obseruat, ualdeq; est mihi familiaris. is ita sibi persuadet, quod in tua prouincia negotij habet, nisi, te prouinciam obtinente, meis commendationibus confecerit, id se in perditis, & desperatis habiturum. nūc, quando mihi ob amico officiosissimo tantum oneris imponitur, ego quoque tibi imponam pro tuis in me summis officijs, ita tamen, ut tibi nolim molestus esse. Mylasij, & Alabandenses pecuniam Cluuio debent. dixerat mihi Euthydemus, cum Ephesi essem, se curaturum, ut ecdici Mylasij Romam mitterentur. id factum non est. legatos audio missos esse: sed malo ecdicos, ut aliquid confici possit. quare peto à te, ut eos, & Alabandenses iubeas ecdicos Romam mittere. Præterea Philotes Alabandensis ὑποθήκας Cluuio dedit: hæ * commissæ sunt. uelim cures, ut aut de hypothecis decedat, easq; procuratoribus Cluuij tradat: aut pecuniam soluat. Præterea Heracleotæ, & Bargyletæ, qui item debent, aut pecuniam soluant, aut fructibus suis satisfaciant. Caunij præterea debent: sed aiunt se depositam pecuniam habuisse. id uelim cognoscas: &, si intellexeris eos neque ex edicto, neque ex decreto depositam habuisse, des operam, ut usuræ Cluuio, instituto tuo, conseruentur.*

uide ep. 7.

cum præteriisset præscriptum solutioni tempus, hypothecæ, id est bona creditori assignata, ut ei & de re, & de tempore caueretur, committebantur, id est in creditoris iura potestatémq; transibāt sed Philotes, quas Cluuio dederat hypothecas, iniuste, nō iam suas, retinebat.

His de rebus eo magis laboro, quod agitur res Cn. Pompeij etiam, nostri necessarij, & quod is magis etiam mihi laborare uidetur, quã ipse Cluuius: tui satisfactum esse à nobis, ualde uolo. His de rebus te uehementer etiam atq; etiam rogo. Vale.

ARG. Petit à Thermo, ut Anneium, legatum suum, remittat eúmq; in negotio suo commendat.

Cicero S. D. Thermo propræt. 57

QVO magis quotidie ex litteris, nuncijs q; bellum magnum esse in Syria, cognosco, eo uehementius à te pro nostra necessitudine contendo, ut mihi M. Anneium legatum primo quoq; tempore remittas. nam eius opera, consilio, scientia rei militaris uel maxime intelligo me, & remp. adiuuari posse. quod nisi tanta res eius ageretur: nec ipse adduci potuisset, ut à me discederet neque ego, ut eum à me dimitterem. ego in Ciliciam proficisci cogito circiter Kal. Maias. ante eam diem Anneius ad me redeat, oportet. Illud, quod tecum, & coram, & per litteras diligẽtissime egi, id & nunc etiam atque etiam rogo, curæ tibi sit, ut suum negotium, quod habet cum populo Sardiano, pro caussæ ueritate, & pro sua dignitate conficiat. intellexi ex tua oratione, cum tecum Ephesi locutus sum, te ipsius Anneij caussa omnia uelle: sed tamen sic uelim existimes, te mihi nihil gratius facere posse, quam si intellexero, per te illum ipsum negotium ex sententia confeciisse. id q; quamprimum ut efficias, te etiam atq; etiam rogo. Vale.

ARG.

ARG. Commendat L. Custidium.

Cicero S. D. C. Titio L. F. Rufo prætor. urb. 58

L. CVSTIDIVS est tribulis, & municeps, & familiaris meus. is causſam habet, quam causſam ad te deferet. commendo tibi hominem, ſicuti tua fides, & meus pudor poſtulat tantum ut faciles ad te aditus habeat quæ æqua poſtulabit, ut lubente te impetret ſentiatq; meam ſibi amicitiam, etiam cum longiſſime abſim, prodeſſe in primis apud te. Vale.

in mea tribu ſuffragium ferit.

ARG. Commendat M. Fabium.

Cicero S. D. C. Curtio Pæduceano prætor. 59

M. FABIVM unice diligo: ſummaq; mihi cum eo conſuetudo, & familiaritas eſt peruetus. in eius controuerſijs quid decernas, à te non peto, (ſeruabis, ut tua fides, & dignitas poſtulat, edictum, & inſtitutū tuum) ſed ut quam facillimos ad te aditus habeat quæ erunt æqua lubente te impetret: ut meam amicitiam ſibi, etiam cum procul abſim, prodeſſe ſentiat, præſertim apud te. hoc uehementer etiam atque etiam te rogo. Vale.

puto eſſe quem commendat Cœlio lib. 2.

ARG. Commendat Liuineium libertum.

Cicero S. D. C. Munatio C. F. 60

L. LIVINEIVS Trypho eſt omnino L. Regu li, familiariſſimi mei, libertus cuius calamitas etiam officioſiorem me facit in illum. nam beneuo-

Liuineiæ gentis cognomen Regulus fuit quod argentei nummi teſtantur.

lentior, quam semper fui, esse non possum: sed ego libertum eius per se ipsum diligo. summa enim eius erga me officia exstiterunt ijs nostris temporibus, quibus facillime bonam beneuolentiam hominum, & fidem perspicere potui. eum tibi ita commendo, ut homines grati & memores bene meritos de se commendare debent. pergratum mihi feceris, si ille intellexerit, se quod pro salute mea multa pericula adierit, sæpe hieme summa nauigarit, pro tua erga me beneuolentia gratum etiam tibi feciſſe. Vale.

ARG. Commendat Pinnium in exactione pecuniæ, quã ei Nicæenses debent.

Cicero S. D. P. Silio prætor. 61

T. PINNIO *familiarißime me usum esse, scire te arbitror, quod quidem ille testamento dēclarauit, qui me tum tutorem, tum etiam secundum heredē instituerit. eius filio, mire studioso, & erudito, & modesto, pecuniam Nicaenses grandem debent, ad H-S * octogies: &, ut audio, in primis volunt ei soluere. pergratū igitur mihi feceris, quando non modo reliqui tutores, qui sciunt quanti me facias, sed etiam puer ipse sibi persuasit, te omnia mea causſa facturum esse: si dederis operam quoad tua fides, dignitasq; patietur, ut quamprimum pecunia Pinnio soluatur Nicaensium nomine. Vale.*

ducenta quadraginta millia scutatorum.

ARG. Primum de Attilio gratias agit, deinde Quinctium fratrem commendat.

Cicero S. D. Silio prætor. 62

ET

ET *in Atilij negotio te amaui: cum enim sero uenissem, tamen honestum equitem Romanum beneficio tuo conseruaui: & mehercule semper sic in animo habui, te in meo ære esse propter* *Lamiæ *nostri coniunctionem, & singularem necessitudinem. itaque primum tibi ago gratias, quod me omni molestia liberas: deinde impudentia prosequor: sed idem* *sarciam. *te enim semper sic colam, & tuebor, ut quem diligentissime. Quinctum, fratrem meum, si me diligis, eo numero cura ut habeas, quo me. ita magnum beneficium tuum magno cumulo auxeris. Vale.*

ep. 16. lib. 11. & ea, quę ultimam antecedit li. 12.

id est remunerabo.

ARG. Commendat M. Lenium studiose admodum.

Cicero S. D. Silio prætor. 63

NON *putaui fieri posse, ut mihi uerba deessent sed tamen in M.* *Lenio cōmendando desunt. itaque rem tibi exponam paucis uerbis, sed tamen, ut plane perspicere possis uoluntatem meam. Incredibile est, quanti faciamus & ego, & frater meus, qui mihi carissimus est, M. Lenium. id fit cum plurimis eius officijs, tum summa probitate, & singulari modestia. eum ego à me inuitissimus dimisi, tum propter familiaritatem, & cōsuetudinis suauitatem: tum quod consilio eius fideli, ac bono libenter utebar. Sed uereor, ne iā mihi superesse uerba putes, quæ dixeram defutura. Commendo tibi hominē, sicut intelligis me, de quo ea supra scripserim, debere cōmendare: à teq; uehementer etiā at-*

de quo ep. 4. l. 14. & in oratione pro Plancio. & pro Sextio.

que etiam peto, ut, quod habet in tua prouincia negotij, expedias: quod tibi uidebitur rectum esse, ipsi dicas: hominem facillimum, liberalissimúmque cognosces. itaque te rogo, ut eum solutum, liberum, confectis eius negotijs per te, quamprimum ad me remittas. id mihi, fratriq; meo gratissimum feceris. Vale.

ARG. Agit gratias de Nerone honorificentissime tractato, eumq; in omnibus rebus uehementer commendat.

Cicero S. D. Silio prætor. 64

NERO meus mirificas apud me tibi gratias egit, prorsus incredibiles: ut nullum honorem sibi haberi potuisse diceret, qui à te prætermissus esset. magnum fructum ex ipso capies. nihil est enim illo adolescente gratius. sed mehercule mihi quoq; gratissimum fecisti. pluris enim ex omni nobilitate neminẽ facio. itaq; si ea feceris, quæ ille per me tecum agi uoluit gratissimũ mihi feceris. primũ de Pausania Alabandensi, sustẽtes rem, dum Nero ueniat. uehemẽter enim eius caussa cupere eum intellexi: itaque hoc ualde te rogo. deinde Nisæos, quos Nero in primis habet necessarios, diligentissiméque tuetur, ac defendit, habeas tibi commendatissimos: ut intelligat illa ciuitas, sibi in Neronis patrocinio summum esse præsidium. Strabonem Seruilium tibi sæpe commendaui: nunc eo facio id impensius, quod eius caussam Nero susceperit. tantum à te petimus, ut agas eam rem, necrelinquas hominem innocentem ad alicuius, tui dissi-

puto esse hunc Ti. Claudium Neronẽ, à quo postea Liuiam prægnantẽ Augustus abduxit. Nero autem lingua Sabina fortis, ac strenuus. Suet. in Tiberio.

*liſsimilis quæſtum. id tum gratum mihi erit: tum etiam exiſtimabo te humanitate tua eſſe uſum. Summa huius epiſtolæ hæc eſt, ut ornes omnibus rebus Neronem, ſicut inſtituiſti, atq; feciſti. magnũ *theatrum habet iſta prouincia, nõ ut hæc noſtra, adoleſcentis nobilis, ingenioſi, abſtinentis commendationem, atque gloriam. quare ſi te fautore uſus erit, ſicut & utetur profecto, & uſus eſt amplisſimas clientelas, acceptas à maioribus, confirmare poterit, & beneficijs ſuis obligare. hoc in genere ſi eum adiuueris eo ſtudio, quo oſtendiſti apud ipſum præclariſsime poſueris, ſed mihi etiam gratiſsimũ feceris. Vale.*

in quo ſpectari Neronis uirtutes poſſint.

ARG. Cupit pactiones per Hiſponem cum ciuitatibus conficiin eóque illum Silio commendat.

Cicero S. D. Silio propræt. 65

*CVM P. *Terentio Hyſpone, qui operas in ſcriptura pro magiſtro dat, mihi ſumma familiaritas, conſuetudóque eſt, multáque, & magna inter nos officia paria, & mutua intercedunt. eius ſumma exiſtimatio agitur in eo, ut pactiones cum ciuitatibus reliquis conficiat. non me præterit, nos eam rem Epheſi expertos eſſe, neq; ab Epheſijs ullo modo impetrare potuiſſe. ſed quando, quemadmodum omnes exiſtimant, & ego intelligo, tua cum ſumma integritate, tum ſingulari humanitate, & manſuetudine conſecutus es, ut, libentiſsimis Græcis, nutu, quod uelis, conſequare: peto à te maiorem in modum, ut, honoris mei cauſſa, hac laude Hyſpo-*

ad Att. lib. xi. ep. x.

scriptura quid sit, Pedianus exponit.

nem afficiuelis. Præterea cum socijs *scriptura mihi summa necessitudo est, non solum ob eam causam, quod ea societas uniuersa in mea fide est, sed etiam, quod plerisque socijs utor familiarissime ita & Hyssponem meum per me ornaris & societatem mihi coniunctiorem, feceris tuq; ipse & ex eius obseruantia, gratissimi hominis, & ex *so-

publicanorum.

ciorum gratia, hominum amplissimorum, maximum fructum capies & me summo beneficio affeceris. sic enim uelim existimes, ex tota tua prouincia, omniq; isto imperio nihil esse, quod mihi gratius facere possis. Vale.

ARG. Cæcinã in colligendis Asiaticæ negotiationis reliquijs commendat.

Cicero S. D. P. Seruilio Isaurico, procos. 66

hic est, ad quem scribit lib. 6.

A. CAECINAM maxime propriũ clientem familiæ uestræ, non commendarem tibi, cum scirem qua fide in tuos, qua clementia in calamitosos soleres esse nisi me & patris eius, quo sum familia-

exsulabat, quia & Pompeianas partes secutus erat, & Cæsari maledixerat. ep. 7, lib. 6,

rissime usus, memoria, & huius *fortuna ita moueret, ut hominis omnibus mecum studijs, officijsq; coniunctissimi mouere debeat. A te hoc omni cõtentione peto, sic, ut maiore cura, maiore animi labore petere nõ possim ut ad ea, quæ tua spõte sine cuiusquã commendatione faceres in hominem tantũ, et talem, calamitosum, aliquẽ afferant cumulũ meæ litteræ, quo studiosius eum, quibuscunq; rebus possis, iuues. quod si Romæ fuisses, etiam salutem A.

Cæci-

Cæcinæ essemus, ut opinio mea fert, per te consecuti: de qua tamen magnam spem habemus freti clementia collegæ tui. nunc, quando, iustitiam tuam secutus, tutissimum sibi portum prouinciam istam esse duxit: etiam atque etiam te rogo, atque oro, ut eum & in reliquijs ueteris* negotiationis colligendi iuues, & ceteris rebus tegas, atque tueare. hoc mihi gratius facere nihil potes. Vale.*

* Cæsaris, nam consulatum simul gesserant. lib. 1. comment. de bel. ci. Asiaticæ. ep. 8. lib. 6.

ARG. Commendat Andronem, Archemonis filium, Laodicensem.

Cicero S. D. Seruilio. 67

EX prouincia mea Cilicien si, cui scis τρὶς διοικήσεις Asiaticas attributas fuisse, nullo sum familiarius usus, quam Androne, Arthemonis filio, Laodicensi: eumq; habui in ea ciuitate tum hospitem, tum uehementer ad meæ uitæ rationem, & consuetudinem accomodatum. quẽ quidem multo etiam pluris, postea quam decessi, facere cœpi, quod multis rebus expertus sum gratũ hominem, meiq; memorem: itaque eum Romæ libentissime uidi. non te enim fugit, qui plurimis in ista prouincia benigne feceris, quam multi grati reperiantur. Hæc propterea scripsi, ut me nõ sine caussa laborare intelligeres, & ut tu ipse eum dignum hospitio tuo iudicares. Feceris igitur mihi gratissimum, si ei declararis quanti me facias, id est, si receperis eum in fidem tuam, &, quibuscumque rebus* honeste, ac sine molestia tua poteris, adiueueris. hoc mihi uehemen-*

* uidetur hoc tempore Laodicea non ad Ciliciæ administrationem, sed ad Asiam pertinuisse. Asiæ enim Seruilius præerat. ep. 68.

* quantum fides, dignitasq; tua patitur. ep. 22. 31. & 32.

hementer erit gratum, idq; ut facias, te etiam atque etiam rogo. Vale.

ARG. Significat, quam sibi gratum fuerit, cursum illius nauigationis cognoscere. petit, ut de statu prouinciæ instituisq; suis scribat. postremo suum officium ad omnia policetur.

Cicero S. D. Seruilo Isaurico, procos: collegæ. 68

collega fuit Ciceronis in auguratu.

*GRATAE mihi uehementer tuæ litteræ fuerunt: ex quibus cognoui cursus nauigationum tuarum. significabas enim memoriam tuam nostræ necessitudinis: qua mihi nihil poterat esse iucundius. Quod reliquum est, multo etiam erit gratius, si ad me de rep. id est de statu prouinciæ, de institutis tuis familiariter scribes. quæ quamquam ex multis pro tua claritate audiam, tamen libentissime ex tuis litteris cognoscam. Ego ad te, de reip. summa quid sentiam, non sæpe scribam, propter periculum eiusmodi litterarum: quid agatur autem, scribam sæpius. Sperare tamen uideor, Cæsari, collegæ *nostro, fore curæ, et esse, ut habeamus aliquam remp. cuius consilijs, magni referebat, te interesse: sed si tibi utilius est, id est glorioſius, Asiæ præesse, et istam partem reip. male affectam tueri: mihi quoque idem, quod tibi, & laudi tuæ profuturum est, optatius debet esse. Ego, quæ ad tuam dignitatem pertinere arbitrabor, summo studio, diligentiáque curabo: in primisq; tuebor omni obseruantia clarissimum uirum *patrem tuum: quod & pro uetustate*

in auguratu. Philipp. 2. & Dio lib. 42.

qui cognomen Isaurici, capta Isauro, adeptus, filioq; tradidit.

tustate necessitudinis, et pro beneficijs uestris, & pro dignitate ipsius facere debeo. Vale.

ARG. Petit, ut C. Curtium in fidem recipiat, habeatq; in numero suorum.

Cicero S. D. Seruilio collegæ. 69

*C. CVRTIVS Mithres est ille quidem, ut scis, libertus * Postumij, familiarissimi mei, sed me colit, & obseruat æque, atque illum ipsum, patronum suum. apud eum ego sic Ephesi fui, quotiescunque fui, tanquã domi meæ: multáque acciderunt, in quibus & beneuolentiam eius erga me experirer, & fidem: itaque, si quid aut mihi, aut meorũ cuipiam in Asia opus est, ad hunc scribere consueui, huius cum opera, & fide, tum domo, & re uti, tanquam mea. Hæc ad te eo pluribus scripsi, ut intelligeres, me non uulgariter, nec ambitiose, sed ut pro homine intimo, ac mihi perneccssario scribere. Peto igitur à te, ut in ea controuersia, quam habet de fundo cum quodam Colophonio, et in ceteris rebus, quantum fides tua patietur, quantumq; tuo commodo poteris, tantum ei, honoris mei causa, commodes. etsi, ut eius modestiam cognoui, grauis tibi nulla in re erit. si & mea commendatione, & sua probitate assecutus erit, uti de se bene existimes: omnia se adeptum arbitrabitur. ut igitur eum recipias in fidem, habeasq; in numero tuorum, te uehementer etiam atque etiam rogo. ego, quæ te uelle, quæq; ad te pertinere arbitrabor, omnia studiose, diligenterq; curabo. Vale.*

à quo tamen nomen non accepit. sed fortasse à magistratu liberante. quem Varro morem significat l. v i i. de ling. lat. in extremo.

ARG.

ARG. T. Ampium Menandrū nō uulgariter cōmendat.

Cicero S. D. Seruilio collegæ. 70

QVIA nō est obscura tua in me beneuolentia, sic fit, ut multi per me tibi uelint commendari. ego autem tribuo non numquā in uulgus, sed plerumq; necessarijs, ut hoc tempore. nam cum T. Ampio Balbo mihi summa familiaritas, necessitudoq; est. eius libertum T. Ampium Menandrum, hominem frugi, & modestum, & patrono, & nobis uehementer probatum, tibi commendo maiorem in modū. uehemēter mihi gratum feceris, si, quibuscumque rebus sine tua molestia poteris, ei cōmodaris. quod ut facias, te uehementer etiam atque etiam rogo. Vale.*

ad quem scribit lib. 6.

ARG. Commendat T. Augusium, ueterem amicum.

Cicero S. D. Seruilio collegæ. 71

MVLTOS tibi commendem, necesse est quando omnibus nota nostra necessitudo est, tuaq; in me beneuolentia. sed tametsi omnium caussa, quos cōmendo, uelle debeo: tamen cum omnibus nō eadem mihi caussa est. T. Agusius, & comes meus fuit illo miserrimo tempore, & omnium itinerum, nauigationum, laborum, periculorum meorum socius: neque hoc tempore discessisset à me, nisi ego ei permisissem. quare sic tibi eum commendo, ut unū de meis domesticis, et maxime necessarijs. pergratum mihi feceris, si eum ita tractaris, ut intelligat hāc commendationem sibi magno usui, atq; adiumento fuisse. Vale.*

tempore exsilij.

ARG.

ARG. Petit à Seruilio, ut omnibus rebus Cærelliæ benigne faciat, quemadmodum receperat.

Cicero S. D. Seruilio collegæ. 72

de hac uide quæ scribit Dio lib. 46.

CAERELLIAE, necessariæ meæ, rem, nomina, possessiones Asiaticas commendaui tibi præsens in hortis tuis quam potui diligentissime: túque mihi, pro tua consuetudine, proq; tuis in me perpetuis, maximisq; officijs, omnia te facturũ liberalissime recepisti. meminisse te id spero: scio enim solere: sed tamen Cærelliæ procuratores scripserunt, te, propter magnitudinem prouinciæ, multitudinémque negotiorum, etiam atque etiam esse commonefaciendum. Peto igitur, ut memineris, te omnia, quæ tua fides pateretur, mihi cumulate recepisse. equidem existimo habere te magnam facultatem (sed hoc tui est consilij, & iudicij) ex eo S. C. quod in heredes C. Vennonij factũ est, Cærelliæ commodandi. id S. C. tu interpretabere pro tua sapientia. scio enim eius ordinis auctoritatem semper apud te magni fuisse. quod reliquum est, sic uelim existimes, quibuscumque rebus Cærelliæ benigne feceris, mihi te gratissimum esse facturum. Vale.

ARG. Gratulatur de reditu incolumi: gratias agit quo- dam modo de Egnatio, & Oppio: petit, ut Antipatri filios sibi condonet.

hic, opinor, L. Philippi frater fuit, uitricí Augusti. L. F. Q. N. potest esse, qui tribunus pl. est. lib. 1. de bel. ci. apud Cæsarem.

Cicero S. D. Q. Philippo procos. 73

GRATVLOR tibi, quod ex prouincia saluũ te ad tuos recipisti incolumi fama, & rep. quod si

Romæ

*Romæ te uidissem, coram gratias egissem, quod tibi L. Egnatius, familiarissimus meus, absens, L. Oppius præsens curæ fuisset. Cum Antipatro Derbete mihi non solum hospitium, uerum etiam summa familiaritas intercedit. ei te uehementer succensuisse audiui, & moleste tuli. de re nihil possum iudicare: * nisi illud mihi certe persuadeo, te talem uirum nihil temere fecisse. A te autem pro uetere nostra necessitudine etiam atque etiam peto, ut eius filios, qui in tua potestate sunt, mihi potissimũ condones: nisi quid existimas in ea re uiolari existimationẽ tuam: quod ego si arbitrarer, numquam te rogarem, mihiq; tua fama multo antiquior esset, quam illa necessitudo est. sed mihi ita persuadeo, (potest fieri, ut fallar) eam rem laudi tibi potius, quam uituperationi, fore. quid fieri possit, & quid mea causa facere possis, (nam quid uelis, non dubito) uelim, si tibi graue non erit, certiorem me facias. Vale.*

nisi pro sed, ut ep. 1.

ARG. Oppium præsentem, & Egnatij absentis negotia commendat.

Cicero S. D. Philippo procos. 74

ETSI non dubito pro tua in me obseruantia, proq; nostra necessitudine, quin commendationem meam memoria teneas: tamen etiam atq; etiam eundem tibi L. Oppium, familiarem meum, præsentem, & L. Egnatij, familiarissimi mei, absentis, negotia commendo. tanta mihi cum eo necessitudo est, familiaritásque ut, si mea res esset, non magis labora-

laborarem. quapropter gratissimum mihi feceris, si curaris, ut is intelligat me à te tantum amari, quantum ipse existimo. hoc mihi gratius facere nihil potes. idq; ut facias, te uehementer rogo. Vale.

ARG. Commendat Auianum Flaccum.

Cicero S. D. T. Titio T. F. legato 75

*ETSI non dubito, quin apud te mea commendatio prima satis ualeat, tamen obsequor homini familiarissimo C. Auiano Flacco: cuius caussa omnia tum cupio, tum me hercule etiam debeo. de quo & præsens tecũ egi diligẽter, cũ tu mihi humanissime respõdisti: & scripsi ad te accurate antea. sed putat interesse sua, me ad te quam sæpissime scribere. quare uelim mihi ignoscas, si illius uolũtatis obtemperans, minus uidebor meminisse constantiæ tuæ. A te idem illud peto, ut de loco, quo deportet frumentum, & de tempore Auiano commodes. quorum utrumq; per eundem me obtinuit triennium, dum *Pompeius isti negotio præfuit. summa est, in quo mihi gratissimum facere possis, si curaris, ut Auianus, quãdo se à me amari putat, me à te amari sciat. erit id mihi pergratum. Vale.*

* uide epistolam primam lib. 4. ad Atticum.

ARG. Petit, ut C. Valgius emptam possessionẽ in agro Fregellano, liberam, immunémque habeat.

ergo Fregellæ municipiũ, non colonia. nã municipijs quatuor uiri, coloniis duum uiri præerant. in oratione pro Cluentio.

Cicero S. D. quattuor viris, & decurionibus. 76

TANTAE mihi cum Q. Hippio caussæ necessitudinis sunt, ut nihil possit esse coniunctius,

quã nos inter nos sumus. quod nisi ita esset, uteret mea consuetudine, ut uobis nulla in re molestus essem. etenim uos mihi optimi testes estis, cum mihi persuasum esset, nihil esse, quod à uobis impetrare non possem, numquam me tamẽ grauem uobis esse uoluisse. uehemẽter igitur uos etiam atque etiam rogo, ut honoris mei caussa liberalissime C. Valgium Hippianum tractetis, remq; cum eo conficiatis ut, quam possessionẽ habet in agro Fregellano, à uobis emptam, eam liberam, & immunem habere possit. id si à uobis impetraro summo me beneficio uestro affectum arbitrabor. Valete.

ARG. Narrat officium suum: commendat M. Bollanum: petit, ut sibi seruum suum Dionysium restituendum curet.

Cicero S. D. P. Sulpicio imp. 77

opinor huic, & P. Vatinio, ad quem sunt epistolæ l. 5. mandatam esse à Cæsare Illyrici curam, imperio communi. nam P. Sulpicius eius in Gallia legatus fuerat. Cæs. l. 4. & 7. de bel. Gal. & Oppius.

CVM his temporibus non sane in senatum uenitarem tamen, ut tuas litteras legi, non existimaui me, saluo iure nostræ ueteris amicitiæ multorũque inter nos officiorum, facere posse, ut honori tuo deesse m: itaq; affui, supplicationemq; tibi lubenter decreui: nec reliquo tempore ullo aut rei, aut existimationi, aut dignitati tuæ deero. atq; ut hoc tui necessarij sciãt hoc me animo erga te esse, uelim facias eos per litteras certiores ut, si quid tibi opus sit, ne dubitent mihi iure suo denunciare. M. Bollanum, uirum bonum, & fortem, & omnibus rebus ornatum, meumq; ueterem amicum, tibi magnopere commendo. pergratum mihi feceris, si curaris, ut is

ut is intelligat hanc commendationem sibi magno adiumẽto fuisse, ipsumq; uirum optimum, gratissimumq; cognosces. promitto tibi, te ex eius amicitia magnam uoluptatem esse capturum. Præterea à te peto maiorem in modum pro nostra amicitia, & pro tuo perpetuo in me studio, ut in hac re etiã elabores. *Dionysius, seruus meus, qui meam bibliothecam, multorũ nummorum tractauit, cum multos libros surripuisset, nec se impune laturum putaret, aufugit. is est in prouincia tua. eum & M. Bollanus, familiaris meus, & multi alij Naronæ uiderunt. sed cum se à me manumissum esse diceret, crediderũt. hunc tu si mihi restituendum curaris, non possum dicere, quam mihi gratum futurum sit. res ipsa parua, sed animi mei dolor magnus est. ubi sit, & quid fieri possit, Bollanus te docebit. ego, si hominem per te recuperaro, summo me à te beneficio affectum arbitrabor. Vale.* ep. 9. lib. 5.

ARG. Petit, ut Democritum Sicyonium in suam fidem recipiat.

Cicero S. D. Alieno procos. 78

præfuit hic Alienus Siciliæ, ut ex epistola sequenti colligitur; eúmq; Oppius in libro de bello Africo modo prætorã, modo proconsulem, uocat.

DEMOCRITVS Sicyonius non solum hospes meus est, sed etiam, quod non multis contingit, Græcis præsertim, ualde familiaris. est enim in eo summa probitas, summa uirtus, summa in hospites liberalitas, & obseruantia: meq; præ ceteris & colit, & obseruat, & diligit. eum tu non modo suorum ciuium, uerumetiam prope Achaiæ principem cognosces. huic ego tantummodo aditum

ad tuam cognitionem patefacio, & munio. cognitum, per te ipsum, quæ tua natura est, dignum tua amicitia, atq; hospitio iudicabis. Peto igitur à te, ut his litteris lectis, recipias eum in tuã fidem, polliceare omnia te facturum mea causſa. de reliquo, si, id quod confido fore, dignum eum tua amicitia, hospitioq; cognoueris peto, ut eum complectare, diligas, in tuis habeas. erit id mihi maiorem in modum gratum. Vale.

ARG. Caium, & Marcum Auianos, fratres, commendat, alterum præsentem, alterum absentem.

Cicero S. D. Alieno procos. 79

eum Auianæ gẽtis antea fuisſet in Valeriam, cuius cognomen Flaccus fuit, ad optione trãsijt.

ET te scire arbitror, quanti fecerim C. Auianum Flaccum: & ego ex ipso audieram, optimo, & gratiſsimo homine, quã à te liberaliter esſet tractatus. eius filios, digniſsimos illo patre, meosq; necesſarios, quos ego unice diligo, commendo tibi sic, ut maiore studio nullos commendare poſsim. C. Auianus in Sicilia est: Marcus est nobiscum. ut illius dignitatem præsentis ornes, rem utriusq; defendas, te rogo. hoc mihi gratius in ista prouincia facere nihil potes. idq; ut facias, te uehementer etiam atq; etiam rogo. Vale.

CICERO-

CICERONIS EPISTOLARVM, AD TERENTIAM VXOrem, Liber XIV.

ARGVMENTVM.

Exsul deflet suam suorúmque calamitatem, eiúsque culpam confert in amicorum consilia: uici uenditionem profitus improbat: alia quædam scribit.

Cicero S. D. Terentiæ, & Tulliolæ, & Ciceroni, suis.

scripta est Pisone, & Gabinio cos. cum exsularet.

T LITTERIS multorum, & sermone omnium perfertur ad me, incredibilem tuam uirtutem, & fortitudinem esse, teq; nec animi, nec corporis laboribus defatigari. me miserum, te, ista uirtute, fide, probitate, humanitate, in tantas erumnas propter me incidisse? Tulliolamq; nostram, ex quo patre tantas uoluptates capiebat, ex eo tantos percipere luctus? nā quid ego de Cicerone dicam? qui cum primum sapere cœpit, acerbissimos dolores, miseriasq; percepit. quæ si, ut tu scribis, fato facta putarē· ferrem paullo facilius: sed omnia sunt mea culpa commissa· qui ab ijs me amari putabam, qui inuidebant· eos non sequebar, qui petebāt. quod si nostris consilijs usi essemus· neq; apud nos tantum ualuisset sermo aut stultorum amicorum, aut improborum: beatissimi uiueremus. nunc, quando sperare nos ami-*

ut pugnarē potius, quam in exsilium irem.

*ei iubent· dabo operam, ne mea ualetudo tuo labori deſit. res quanta ſit, intelligo, quantoq; fuerit facilius manere domi, quam redire. ſed tamen ſi omnes tribunos pl. habemus, ſi *Lentulũ tam ſtudioſum, quam uidetur, ſi uero etiam Pompeium, & Cæſarem: nõ eſt deſperandum. De familia, quo modo placuiſſe amicis ſcribis, faciemus. De loco, nunc quidem iam abijt peſtilentia· ſed, quamdiu fuit, me non attigit: *Plancius, homo officioſiſſimus, me cupit eſſe ſecum, & adhuc retinet. ego uolebam loco magis deſerto eſſe in Epiro, quo neq; Hyſpo ueniret, nec milites: ſed adhuc Plancius me retinet. ſperat poſſe fieri, ut mecũ in Italiam *decedat. quem ego diem ſi uidero· & ſi in ueſtrum complexum uenero· ac ſi & uos, & me ipſum recuperaro: ſatis magnum mihi fructum uidebor percepiſſe & ueſtra pietatis, & mea. Piſonis humanitas, uirtus, amor in omnes nos tantus eſt, ut nihil ſupra poſſit. utinam ea res ei uoluptati ſit: gloria quidem uideo fore. De Q. fratre nihil ego te accuſaui· ſed uos, cum præſertim tam pauci ſitis, uolui eſſe quamconiunctiſſimos. Quibus me uoluiſti agere gratias, egi, & me à te certiorem factum eſſe ſcripſi. Quod ad me, mea Terentia, ſcribis, te uicum uenditurum: quid, obſecro te, (me miſerum) quid futurum eſt? & ſi nos *premet eadem fortuna· quid puero miſero fiet? Non queo reliqua ſcribere· (tanta uis lacrymarum eſt) ne te in eundem fletum adducam, tantum ſcribo: ſi erũt in officio amici, pecunia non deerit:*

conſulem deſignatum.

ad Att. ep. 22. lib. 3.

Hyſponem nominat Quinct. l. 6. c. de riſu. erat enim in Macedonia quæſtor Plancius: ut in oratione pro ea conſtat.

epiſt. 2.

deerit: si non erunt, tu efficere tua pecunia non poteris. *Per fortunas miseras nostras, uide, ne puerum perditum pereamus. cui si aliquid erit, ne egeat: mediocri uirtute opus est, & mediocri fortuna, ut cetera consequatur. Fac ualeas, & ad me tabellarios mittas: ut sciã, quid agatur, & uos quid agatis. mihi omnino iã breuis exspectatio est. Tulliolæ, & Ciceroni salutem dic. Valete. D. ante diem VI. Kal. Dec. Dyrrhachij. Dyrrhachiũ ueni: quod & libera ciuitas est, & in me officiosa, & proxima Italiæ. sed si offendet me loci celebritas, alio me cõferam, & ad te scribam.

semper hæc locutio usurpatur in re misera, uide ep. 16. l. 8. & Att. ep. 29. l. 3. negotium perditum, ad Att. ep. 13. l. 15. impeditum impedire, ad Att. epist. 15. lib. 15.

ARG. Breuitatem suarum litterarum excusat: Pisonis generi officia in se laudat; dolet Terentiæ uicem; rogat, ne suam dotem proiiciat, & ut ualetudini seruiat.

Cicero S. D. Terentiæ, & Tulliolæ, & Ciceroni, suis.

ijsdem consulibus scripta. 2.

NOLI putare me ad quenquam longiores epistolas scribere, nisi si quis ad me plura scripsit, cui puto rescribi oportere. nec enim habeo, quod scribã: nec hoc tempore quidquam difficilius facio, ad te uero, & ad nostram Tulliolam non queo sine plurimis lacrymis scribere. uos enim uideo esse miserrimas, quas ego beatissimas semper esse uolui: idq; præstare debui, & nisi tã timidi fuissemus, præstitissem. Pisonem *nostrũ merito eius amo plurimũ, eum, ut potui, per litteras cohortatus sum, gratiásque egi, ut debui. In nouis tribunis pleb. intelligo spem te habere. id erit firmũ, si Pompeij uoluntas

generum.

*erit: sed Crassum tamen metuo. A te quidem omnia fieri fortissime, & amantissime uideo: nec miror: sed mæreo casum eiusmodi, ut tantis tuis miserijs meæ miseriæ * subleuētur. nam ad me P. Valerius, homo officiosus, scripsit, id quod ego maximo cum fletu legi, quemadmodum à Vestæ ad Tabulam Valeriam ducta esses. hem mea lux, meum desiderium, unde omnes opem petere solebant, te nunc, mea Terentia, sic uexari, sic iacere in lacrymis, & sordibus, idq; fieri mea culpa, qui ceteros seruaui, ut nos periremus? Quod de domo scribis, hoc est de area: ego tum denique mihi uidebor restitutus, si illa nobis erit restituta. uerum hæc non sunt in nostra manu. illud doleo, quæ impensa facienda est, in eius partem te, miseram, & despoliatam, uenire. quod si conficitur negotium omnia consequemur. sin eadem nos fortuna * premet etiam ne reliquias tuas misera proijcias? obsecro te, mea uita, quod ad sumptum attinet, sine alios, qui possunt, si modo uolunt, sustinere: & ualetudinē istam * infirmam si me amas, noli uexare. nam mihi ante oculos dies noctesq; uersaris: omnes labores te excipere uideo timeo ut sustineas: sed uideo in te esse omnia. quare, ut id, quod speras, & quod agis, consequamur, serui ualetudini. Ego ad quos scribā, nescio, nisi ut ad eos, qui ad me scribūt, aut ad eos, de quibus ad me uos aliquid scribitis. Longius, quoniā uobis ita placet, non discedam: sed uelim quāsæpissime litteras mittatis, præsertim si quid est firmius,*

Simile illud. Ex meis angustijs illius sustento tenuitatem. ep. 21. lib. 16.

epist. 1.

uixit tamen Terentia ultra annos centum, ut ait Plinius lib. 7. cap. 48.

41

quod

quod ſperemus. Valete, mea deſideria, ualete. Datum ad III. non. Oct. Theſſalonicæ.

ARG. Queritur, quod ſua culpa et ipſe, & omnes ſui maximas in miſerias inciderint: deinde ad uaria capita reſpondet, ſed ita dolenter, ut ideo à nõnullis, iure fortaſſe, tamquã mollis, reprehendatur.

Tullius S. D. Terentiæ, Tulliolæ, & Ciceroni, ſuis.

ſiſdem conſulibus ſcripta.

*ACCEPI ab Ariſtocrito tres epiſtolas, quas ego lacrymis prope deleui. conficior enim mærore, mea Terentia: nec me meæ miſeriæ magis excruciant, quam tuæ, ueſtræq;. ego autem hoc miſerior ſum, quam tu, quæ es miſerrima, quod ipſa calamitas communis eſt utriuſque noſtrûm, ſed culpa mea propria eſt. meum fuit officium, uel * legatione uitare periculum, uel diligentia, & copijs reſiſtere, uel cadere fortiter. hoc miſerius, turpius, indignius nobis nihil fuit? quare cũ dolore conficior, tum etiam pudore. pudet enim me uxori meæ optimæ, ſuauiſſimis liberis * uirtutem, & diligentiam non præſtitiſſe. nã mihi ante oculos dies noctesq; uerſatur ſqualor ueſter, & mæror, & infirmitas ualetudinis tuæ: ſpes autẽ ſalutis pertenuis oſtenditur. inimici ſunt multi, inuidi pæne omnes. eijcere nos magnum fuit, excludere facile eſt. ſed tamẽ, quamdiu uos eritis in ſpe, non deficiam ne omnia mea culpa cecidiſſe uideantur. Vt tuto ſim, quod laboras: id mihi nunc facillimum eſt, quem etiam*

lib. 2. ad Att. ep. 18.

copijs enim reſiſtere, aut cadere fortiter, meum officium fuit.

inimici uolunt uiuere in tantis miſeriis. ego tamẽ faciam, quæ præcipis. Amicis, quibus uoluiſti, egi gratias: & eas litteras Dexippo dedi: meq; de eorum officio ſcripſi à te certiorem eſſe factum. Piſonem noſtrum mirifico eſſe ſtudio in nos, & officio, & ego perſpicio, & omnes prædicant: diĳ faxint, ut tali genero mihi præſenti tecum ſimul, ac cum liberis noſtris frui liceat· nunc ſpes reliqua eſt in nouis tribunis pl. et in primis quidem diebus: nã ſi inueterarit, actum eſt. eare ad te ſtatim Ariſtocritum miſi, ut ad me continuo initia rerum, & rationem totius negotĳ poſſes ſcribere. etſi Dexippo quoque ita imperaui, ſtatim ut recurreret: & ad fratrem miſi, ut crebro tabellarios mitteret. nam ego eo nomine ſum Dyrrhachĳ hoc tẽpore, ut quã celerrime, quid agatur, audiam, & ſin tuto. ciuitas enim hæc ſemper à me defenſa eſt. cum inimici noſtri uenire dicentur, tum in Epirũ ibo. Quod ſcribis, te, ſi uelim, ad me uenturam: ego uero, cum ſciam magnam partem iſtius oneris abs te ſuſtineri, te iſtic eſſe uolo. ſi perficitis, quod agitis· me ad uos uenire oportet n. ſi* autem: ſed nihil eſt opus reliqua ſcribere. ex primis, aut ad ſummam ſecundis litteris tuis conſtituere potuerimus, quid nobis faciendum ſit. tu modo ad me uelim omnia diligentiſſime perſcribas. etſi magis iam rem, quam litteras, debeo exſpectare. Cura ut ualeas: et ita tibi perſuadeas, mihi te carius nihil eſſe, nec umquã fuiſſe. Vale mea Terentia: quam ego fidere uideor, itaque debili-*

non licuit. perĳt enim ante reditum Ciceronis.

ἀποσιώπησις ut Vir. Aen l. 1. Quos ego: ſed motos præſtat componere fluctos.

debilitor lacrymis. Vale. pridie Kal. Dec. Dyrrhachij.

ARG. Scripta est hæc epistola non solum dolenter, sed etiam molliter, argumentū est multiplex, quia respondet ad uaria capita litterarum Terentiæ.

Tullius S. D. Terentiæ, Tulliolæ, & Ciceroni, suis.

ijsdem consulibus scripta.

EGO minus sæpe ad uos do litteras, quam possum: propterea quod cum omnia mihi tempora sunt misera tum uero, cum aut scribo ad uos, aut uestras lego, conficior lacrymis sic, ut ferre non possim. quod utinā minus uitæ cupidus fuissem: certe nihil, aut non multum in uita male uidissemus. quod si nos ad aliquam alicuius commodi aliquando recuperandi spem fortuna reseruauit: minus est erratum à nobis. sin hæc mala fixa sunt: ego uero te quamprimum, mea uita, cupio uidere, & in tuo complexu emori: quando neque dij, quos tu castissime coluisti, neque homines, quos ego seruaui semper, nobis gratiam retulerunt. Nos Brundisij apud M. Lenium Flaccum dies XIII. fuimus, uirum optimum, qui periculum fortunarum, & capitis sui pro mea salute neglexit· neque * legis improbissimæ pœna deductus est, quo minus hospitij, & amicitiæ ius, officiumq; præstaret. huic utinam aliquando gratiā referre possimus, habebimus quidē semper. Brundisio profecti sumus ad V. Kal. Maias. per Macedoniam Cyzicum petebamus. ô me perditum,*

uide epist. 63. lib. 13.

Clodiæ, quæ uetabat Ciceronem tecto recipi intra quadringentamillia passuum. ep. 4. lib. 3. ad Att. & in oratione pro domo.

*ditum, ô me afflictum: quid nunc rogem te, ut uenias, mulierem ægram & corpore, & animo confectam? non rogem? ſine te igitur ſim? opinor, ſic agam. ſi eſt ſpes noſtri reditus, eam confirmes: & re adiuues. ſin, ut ego metuo, *tranſactum eſt: quo quo modo potes, ad me fac uenias. unũ hoc ſcito: ſi te habebo, nõ mihi uidebor plane perÿſſe. Sed quid de Tulliola mea fiet? iam id uos uidete: mihi deeſt cõſiliũ: ſed certe, quoquo modo res ſe habebit, illius miſellæ & matrimonio, & famæ ſeruiendum eſt. Quid Cicero meus, quid aget? iſte uero ſit in ſinu ſemper, & complexu meo. Non queo iam plura ſcribere: impedit mæror. Tu quid egeris, neſcio, utrum aliquid teneas, an, quod metuo, plane ſis ſpoliata. Piſonem, ut ſcribis, ſpero fore ſemper noſtrũ. De familia liberata, nihil eſt, quod te moueat. primum tuis ita promiſſum eſt, te facturam eſſe, ut quiſque eſſet meritus. eſt autem in officio adhuc Orpheus, præterea magnopere * nemo. ceterorum ſeruorum ea cauſſa eſt, ut, ſi res à nobis abeſſet, liberti noſtri eſſent, ſi obtinere potuiſſent: ſin ad nos pertinerent, ſequerentur, præterquam oppidò pauci. Sed hæc minora ſunt. Tu quod me hortaris, ut animo ſim magno, & ſpem habeã recuperandæ ſalutis: id uelim ſit eiuſmodi, ut recte ſperare poſſimus. nunc miſer quando tuas iam litteras accipiam? quis ad me perferet? quas ego exſpectaſſem Brundiſÿ, ſi eſſet licitum per nautas, qui tempeſtatem prætermittere noluerũt. Quod reliquũ eſt, ſuſten-*

ſpes nulla ſupereſt: actum eſt.

uide ſcholium.

facultatem nauigandi.

*ſuſtentate, mea Terentia, ut potes. honeſtiſſime uiximus: floruimus. non uitium noſtrũ, ſed uirtus noſtra nos afflixit. peccatum eſt nullum, niſi, quod nõ una animam cum ornamentis amiſimus. ſed, ſi hoc fuit liberis noſtris gratius, nos uiuere: cetera, quamquam ferenda non ſunt, feramus atque ego, qui te confirmo, ipſe me non poſſum. Clodium Philetærum, quod ualetudine oculorũ impediebatur, hominem fidelem, remiſi. Salluſtius officio uincet * omnes ſpes. Cennius eſt perbeneuolus nobis: quẽ ſemper ſpero tui fore obſeruantem. Sica dixerat ſe * mecum fore, ſed Brundiſio diſceſſit. Cura quoad potes, ut ualeas: & ſic exiſtimes, uehementius me tua miſeria, quam mea, commoueri. Mea Terentia, fidiſſima, atque optima uxor, & mea cariſſima Tulliola, & ſpes reliqua noſtra Cicero, ualete. Pridie Kal. Maij, Brundiſio.*

alij legunt, omnes, Peſceñius. neque eſt ignotum nomen. Lactantius lib. 1. c. 21.

ARG. Scripſit hanc aliquot annis poſt ſuperiores, L. Paullo, C. Marcello cos. cum ex prouincia Romam rediret. ſignificat de nauigatione ſua, de litteris acceptis, de hereditate Prætiana.

Tullius S. D. Terentiæ, Tulliolæ, & Ciceroni, ſuis. 5

*SI tu, et Tullia, lux noſtra, ualetis ego, & ſuauiſſimus Cicero ualemus. Pridie id. Oct. Athenas uenimus, cum ſane aduerſis uentis uſi eſſemus, tardéq; & incommode nauigaſſemus. de naui exeuntibus nobis * Acaſtus cum litteris præſto fuit uno & ui-*

uide ad Atticũ ep. 1x. lib. 6.

geſimo

celeriter ep. 18. lib. 14. ad Att.

gesimo die, sane* strenue. Accepi tuas litteras: quibus intellexi te uereri, ne superiores mihi redditæ non essent. omnes sunt redditæ diligentissimeque à te perscripta sunt omnia idque mihi gratissimum fuit. neque sum admiratus, hanc epistolam, quam Acastus attulit, breuem fuisse. iam enim me ipsum

erat enim cum ipso & filius, & frater, & fratris filius.

exspectas, siue * nos ipsos: qui quidem quamprimũ ad uos uenire cupimus. etsi, in quam remp. ueni-

bellum immine re inter Cæsarẽ & Pompeium.

mus, intelligo. cognoui enim ex multorum amicorum litteris, quas attulit Acastus, * ad arma rem spectare: ut mihi, cum uenero, dissimulare non liceat, quid sentiam. sed quando subeunda fortuna est, eo citius dabimus operam, ut ueniamus, quo facilius te tota re deliberemus. tu uelim, quod commodum ualetudinis tuæ fiat, quam longissime poteris, obuiam nobis prodeas. De hereditate Pratiana, quæ quidem mihi magno dolori est, (ualde enim illum amaui) hoc uelim cures: si auctio ante meum aduentum fiet. ut Pomponius, aut si is minus poterit, * Camillus nostrum negotium curet.

is est. de quo ep. 20. l. 5. & ad Att. ep. 23. l. 11.

nos cum uenerimus, reliqua per nos agemus. sin tu iam Roma profecta eris; tamen curabis, ut hoc ita fiat. nos, si dij adiuuabunt, circiter id. Non. in Italia speramus fore. Vos, mea suauissima, & optatissima, Terentia, & Tulliola, si nos amatis, curate ut ualeatis. Athenis, ad XV. Kalend. Nouem.

ARG. Excusat infrequentiam litterarum: mandat, ut creditoribus satisfiat. gratias actas nescio quia, nõ miratur: sollicem exspectat.

Cicero

Cicero S. D. Terentiæ suæ. 6

scripta est Lentulo & Marcello cos. cũ iam in Græciam ad Pompeiũ transisset.

NEC sæpe est, cui litteras demus: nec rem habemus ullam, quam scribere uelimus. Et tuis litteris, quas proxime accepi, cognoui prædium nullum uenire potuisse. quare uideas uelim, quo modo satisfiat ei, cui scis me satisfieri uelle. Quod nostra tibi gratias agit: id ego non miror te mereri, ut ea tibi merito tuo gratias agere possit. Pollicem, si adhuc non est profectus, quamprimum fac extrudas. Cura ut ualeas. idibus. Quinct.

ARG. Exponit, quæ fuerit molestiarum caussa, quoque modo liberatus sit: deinde scribit de sua ad Pompeium nauigatione.

Cicero S. D. Terentiæ suæ.

Lentulo & Marcello cos.

*OMNES molestias, et sollicitudines, quibus et te miserrimam habui, id quod mihi molestissimum est, Tulliolamq́, quæ nobis nostra uita dulcior est, deposui, & eieci. quid caussæ autẽ fuerit, postridie intellexi, quam à uobis discessi. χολὴν ἄκρατον noctu eieci. statim ita sum leuatus, ut mihi deus aliquis medicinã fecisse uideatur. cui quidem tu deo, quemadmodum soles, pie, et caste satisfacias, id est Apollini, & Aesculapio. * Nauim spero nos ualde bonam habere. in eam simul atque conscendi, hæc scripsi. deinde conscribam ad nostros familiares multas epistolas: quibus te, & Tulliolam nostram diligẽtissime cõmendabo. Cohortarer uos, quo animo fortiore essetis, nisi uos fortiores cognoscerem,*

quã in Græciã ad Pompeium transmitteret.

quam

quam quemquam uirum: et tamen eiusmodi spero negotia esse, ut & uos istic commodissime sperem esse, & me aliquando cum similibus nostri remp. defensurum. Tu primum ualetudinẽ tuam uelim cures: deinde, tibi si uidebitur, uillis ijs ut ute, quæ longissime aberunt à militibus. Fundo Arpinati bene poteris uti cum familia urbana, si annona carior fuerit. Cicero bellissimus tibi salutẽ plurimam dicit. Etiam atque etiã uale. Datum VII. id. Iun.

ARG. Rogat uxorem, ut ualetudinem curet. laudat eius diligentiam: eáq; ut deinceps utatur, mandat.

Cicero S. D. Terentiæ suæ. 8

Lentulo & Marcello cos.

SI uales bene est: ego quidem ualeo. Valetudinem tuam uelim cures diligentissime. nam mihi & scriptum, & nunciatum est, te in febrim subito incidisse. Quod celeriter me fecisti de Cæsaris litteris certiorem: fecisti mihi gratũ. item posthac, si quid opus erit, si quid acciderit noui, facies ut sciam. Cura ut ualeas. Vale. Datum IV. non. Iun.

ARG. Significat dolorem suum ex Dolobellæ, generis sui, Tulliolæq; filiæ ualetudine.

Cicero S. D. Terentiæ suæ. 9

ijsdem consulibus, opinor.

AD ceteras meas miserias accessit dolor è Dolabellæ ualetudine, & Tulliæ. omnino de omnibus rebus nec quid consilij capiam, nec quid faciam, scio. Tu uelim tuam, & Tulliæ ualetudinem cures. Vale.

ARG.

ARG. Mandat ut cum Attico colloquatur, litteras mittat.

Cicero S. D. Terentiæ suæ. 10

QVID fieri placeret, scripsi ad Pomponium, serius, quam oportuit. cum eo si locuta eris, intelliges quid fieri uelim. apertius scribi, quando ad illum scripseram, necesse non fuit. de ea re, & de ceteris rebus quam primum uelim nobis litteras mittas. Valetudinem tuam cura diligenter. Vale. VII. id. Quinct.

ijsdem consulibus ante quam ad Pompeium in Græciam nauigaret.

ARG. Tulliam ad se uenisse dicit; sibi autem in animo esse, Ciceronem filium ad Cæsarem mittere.

Cicero S. D. Terentiæ suæ. 11

*SI uales, bene est: ego ualeo. Tullia nostra uenit ad me prid. id. Iun. cuius summa uirtute, & singulari humanitate, grauiore etiam sum dolore affectus, nostra factum esse negligentia, ut longe alia in fortuna esset, atq; eius pietas, ac dignitas postulabat. Nobis erat in animo, Ciceronem ad Cæsarem *mittere, & cum eo Cn. Sallustium. si profectus erit, faciam te certiorem. Valetudinem tuam cura diligenter. Vale XVII. Kal. Quinct.*

scripta uidetur post victū Pompeium, ut etiam ex ep. 15. cognoscitur.

ep. 17. lib. 11. ad Atticum.

ARG. Fere suum consilium reprehendit, quod, victo in Pharsalia Pompeio, in Italiam redierit. monet uxorem, ne ad ipsum eat.

Cicero S. D. Terentiæ suæ. 12

*QVOD nos in Italiam saluos uenisse gaudes perpetuo gaudeas uelim: sed perturbati dolore animi, magnisq; iniurijs, *metuo ne id consilij ceperimus,*

Cæsare & Seruilio cos.

epist. 2. lib. 11. ad Att.

n

mus, quod non facile explicare possimus. quare, quantum potes, adiuua. quid autem possis, mihi in mentem non uenit. In uiam quod te des hoc tempore, nihil est. & longum est iter, & non tutum: & non uideo quid prodesse possis, si ueneris. Vale. Datum pridie non. Non. Brundisio.

ARG. Permittit uxori, ut de nuncio remittendo consilium capiat ex tempore.

Eisdem consulibus. diuortium, ad dotem conseruandam, simulare cogitabat.

Cicero S. D. Terentiæ suæ. 13

QVOD scripsi ad te proximis litteris de nuncio remittendo: quæ sit istius uis hoc tempore, & quæ concitatio multitudinis, ignoro. si metuendus iratus, quies tamen ab illo fortasse nascetur. totum iudicabis quale sit: & quod in miserrimis rebus quinime miserum putabis, id facies. Vale. VI. id. Quinct.

ARG. Rogat uxorem, & filiam, consulerent & ipse, & cum amicis ab urbe discedant, nec ne, aduentu Cæsaris.

Tullius S. D. Terentiæ, & pater Tulliolæ, duabus animis suis; & Cicero matri optimæ, suauissimæ sorori.

Lentulo, & Marcello cos.

SI uos ualetis, nos ualemus. Vestrum iam consilium est, non solum meum, quid sit uobis faciendum. si ille Romam modeste uenturus est: recte in

gener Ciceronis, qui cum Cæsare erat. ad Att. ep. 5. l. 7.

*præsentia domi esse potestis. sin homo amens diripiendam urbem daturus est: uereor, ut *Dolabella ipse satis uobis prodesse possit. etiam illud metuo, ne*

iam

*iam intercludamini, ut, cum uelitis, exire non liceat. Reliquum est, quod ipsa optime considerabitis, uestri *similes feminæ sint ne Romæ. Si enim non sunt, uidendum est ut honeste uos esse possitis quomodocumq; nunc se res habet: modo ut hæc nobis loca tenere liceat, bellissime uel mecum, uel in nostris prædijs esse poteritis. Etiam illud uerendum est, ne breui tempore fames in urbe sit. His de rebus uelim cum Pomponio, cum Camillo, cum quibus uobis uidebitur, consideretis: ad summam, animo forti sitis. *Labienus rem meliorem fecit. adiuuat etiam Piso, quod ab urbe discedit, & sceleris condemnat *generum suum. Vos, meæ carissimæ animæ, quam crebrissime ad me scribite, & uos quid agatis, et quid istic agatur. Quinctus pater, & filius, et Rufus uobis salutem dicunt. Valete. VIII. Kal. Quinct. Minturnis.*

ep. 18. isto loco feminę, dixit. uide ep. 14. l. 7. ad Att.

quia à Cæsare discesserat, ep. xi. lib. 16.

Cęsarem qui atrà inferat patriæ.

ARG. Dicit se mutasse consilium de retinendo ad Cæsarem Ciceronę filio, hæc autem epistola uidetur scripta post eam, quæ xi. loco impressa est.

Tullius S. D. Terentiæ suæ. 15

*SI uales, bene est, ego ualeo. Constitueramus, ut ad te antea scripseram, obuiam Ciceronem Cæsari mittere: sed mutauimus consilium, quia de illius aduentu nihil audiebamus. De ceteris rebus, et si nihil erat noui, tamen, quid uelimus, & quid hoc tempore putemus opus esse, ex Sita poteris cognoscere. *Tulliam adhuc mecum teneo. Valetudinem tuam cura diligenter. Vale. XII. Kal. Quinct.*

ep. xi.

ARG. Argumentum est de litteris, & de Volumnia.

Tullius S. D. Terentiæ suæ. 16

Lentulo & Marcello cos. extremo consulatus die.

SI uales, bene est: ego ualeo. Etsi eiusmodi tempora nostra sunt, ut nihil habeam, quod aut à te litterarum exspectem, aut ipse ad te scribam: tamen nescio quo modo & ipse uestras litteras exspecto & scribo ad uos, cum habeo, qui ferat. Volumnia debuit in te officiosior esse, quam fuit & id ipsum, quod fecit, potuit diligentius facere, & cautius. quamquam alia sunt, quæ magis curemus, magisque doleamus: quæ me ita cõficiunt, ut ij uoluerũt qui me de mea sententia detruserunt. Cura ut ualeas. pridie non. Ian.

ARG. Doloris index epistola.

Tullius S. D. Terentiæ suæ. 17

Scripta post reditum eius in Italiam, uicto Pompeio.

SI quid haberem, quod ad te scriberem facerem id & pluribus uerbis, & sæpius. nunc quæ sunt negotia, uides. ego autem quo modo sum affectus, ex Lepta, & Trebatio poteris cognoscere. fac ut tuam, & Tulliæ ualetudinem cures. Vale.

ARG. Monet uxorem, & filiam, ut matore consideret num Romæ tuto esse possint, & cum dignitate.

Lentulo & Marcello cos.

Tullius S. D. Terentiæ, & pater suauissimæ filiæ Cicero matri, & sorori. 18

CONSIDERANDVM nobis etiam atq; etiam, animæ meæ, diligenter puto quid faciatis, Romæne sitis, an mecum in aliquo tuto loco. id non solum meum consilium est, sed etiam uestrum. mihi ueniunt in mentem hæc. Romæ uos esse tuto posse

*posse per Dolabellam, eamq; rem posse nobis adiumento esse si qua uis, aut si quæ rapinæ fieri cœperint. sed rursus illud me mouet, quod uideo omnes bonos abesse Roma, & eos mulieres suas secum habere. hæc autem * regio, in qua ego sum, nostrorum est tum oppidorũ, tum etiam prædiorũ: ut & multum esse mecum, &, cũ abieritis, commode etiam in nostris prædijs esse possitis. mihi plane non satis cõstat adhuc, utrũ sit melius. uos uidete, quid aliæ faciant isto * loco feminæ, & ne, cum uelitis, exire liceat. id uelim diligenter etiam uobiscum, & cum amicis cõsideretis. Domus ut propugnacula, & præsidium habeat, Philotimo dicetis. Et uelim tabellarios instituatis certos, ut quotidie aliquas à uobis litteras accipiam. Maxime autem date operam, ut ualeatis, si nos uultis ualere. VIII I. Kal. Febr. Formijs.*

Campana. epist. 11. lib. 16.

i. ista dignitate qua uos estis.

ep. 14.

ARG. Dolorem significat ex filiæ ualetudine, & difficultatem, quo minus possit propius accedere.

Tullius S. D. Terentiæ suæ. 19

IN maximis meis doloribus excruciat me ualetudo Tulliæ nostræ. de qua nihil est quod ad te plura scribam. tibi enim æque magnæ curæ esse certo scio. Quod me propius uultis accedere, uideo ita esse faciendum: etiam ante feciſſem: sed me multa impedierunt, quæ ne nunc quidem expedita sunt. sed à Pomponio exspecto litteras, quas ad me quã primum perferendas cures. uelim. Da operam ut ualeas.

scripta, opinor, post reditum eius in Italiam, superato in Pharsalia Pompeio.

ARG. Mandat, ut in Tusculano omnia sint parata ad hospites accipiendos.

Tullius S. D. Terentiæ suæ. 20

post reditum eius in Italiam, ui do Pompeio.

IN TVSCVLANVM nos uenturos putamus aut nonis, aut postridie. ibi fac ut sint omnia parata: plures enim fortasse nobiscum erunt: &, ut arbitror, diutius ibi commorabimur. labrum si in balneo non est, fac ut sit: item cetera, quæ sunt ad uictum, & ad ualetudinem necessaria. Vale. Kalendis Oct. de Venusio.

ARG. Scribit, ut, quæ tempus postulabit, prouideat, sibique absenti administret, litterásque mittat.

eodem tempore.

Tullius S. D. Terentiæ suæ. 21

SI uales, bene est: ego ualeo. Da operam ut conualescas: quod opus erit, ut res, tempusq; postulat, prouideas, atque administres, et ad me de omnibus rebus quamsæpissime litteras mittas. Vale.

ARG. Dicit se tabellarios exspectare; ut consilium capere possit.

Tullius S. D. Terentiæ suæ. 22

eodem tempore.

SI uales, bene est: ego ualeo: Nos quotidie tabellarios uestros exspectamus: qui si uenerint, fortasse erimus certiores, quid nobis faciendum sit, faciemusq; te statim certiorem. Valetudinem tuam curà diligenter. Vale. Kal. Sep.

ARG. Nondum se neque de Cæsaris aduentu, neque de eius litteris quidquam scire dicit.

eodem tempore, Pharnace deuicto, redeunte ad urbem Cæsare.

Tullius S. D. Terentiæ suæ. 23

SI uales, bene est: ego ualeo. Nos neque de Cæsaris

saris aduentu, neque de litteris, quas Philotimus habere dicitur, quidquam adhuc certi habemus. si quid erit certi, faciam te statim certiorem. Valetudinem tuam fac ut cures. Vale. IV. id. Sext.

ARG. Scribit de litteris à Cæsare acceptis, de eius aduentu, de obuiamitione.

Tullius S. D. Terentiæ suæ. 24

*SI uales, bene est: ego ualeo. Redditæ mihi iam tandem sunt à Cæsare litteræ, satis liberales: & ipse * opinione celerius uenturus esse dicitur. cui utrum obuiam procedã, an hic eum exspectem, cum constituero, faciam te certiorem. Tabellarios mihi uelim quamprimum remittas. Valetudinem tuam cura diligenter. Vale. pridie id. Sext.*

eodẽ tempore. ad Att. l. xi. ep. 15. lib. ix.

CICERONIS EPISTOLARVM AD SENATVM, ET Alios. Liber XV.

ARGVMENTVM.

Cum Parthi maximis copijs Euphratem, qui terminus erat imperij Romani, transissent, sollicitus Cicero de sua prouincia, item de reliquis, quæ ab impetu belli non longe abessent, monet ut maiores exercitus summittantur.

Sulpitio & Marcello cos.

Cicero procos. S. D. cos. prætr. trib. pl. S. P. Q. R.

terminum imperij Romani.

*SI VOS bene ualetis, bene est: ego quidem ualeo. Etsi non dubie mihi nunciabatur, Parthos transisse * Euphratẽ cum omnibus fere suis copijs: tamen, quod arbitrabar à M. Bibulo procos. certiora de his rebus ad uos scribi posse, statuebam mihi non necesse esse publice scribere ea, quæ de alterius prouincia nunciarentur. postea uero quam certissimis auctoribus, legatis, nuncijs, litteris sum certior factus: uel quod tanta res erat, uel quod nondum audieramus Bibulum in Syriã ueniisse, uel quia administratio huius belli mihi cum Bibulo pæne est communis: quæ ad me delata*

ep. 3. & 4.

*essẽt, scribẽda ad uos putaui. Regis Antiochi * Commageni legati primi mihi nunciarunt, Parthorum*

Iustinus l. 41.

*magnas copias * Euphratem transire cœpisse. quo nuncio allato, cum essent nonnulli, qui ei regi minorem fidẽ habendã putarent, statui exspectandum esse, si quid certius afferretur. Ad XIII. Kal. Oct. cũ exerci-*

*exercitum in Ciliciam ducerem, in finibus Lycaoniæ, & Cappadociæ mihi litteræ redditæ sunt à *Tarcondimoto, qui fidelissimus socius trans Taurum, amicissimusq; populi R. existimatur. *Pacorum, Orodis regis Parthorum filium, cum permagno equitatu Parthico transisse Euphratem, et castra posuisse Tybæ magnumq; tumultum esse in prouincia Syria excitatum. eodem die ab *Iamblico, philarcho Arabum, quem homines opinantur bene sentire, amicumq; esse reip. nostræ, litteræ de ijsdem rebus mihi redditæ sunt. His rebus allatis, etsi intelligebam socios infirme animatos esse, & nouarum rerum exspectatione suspensos: sperabam tamen eos ad quos iam accesserā, quiq; nostram consuetudinem, integritatemq; perspexerant, amiciores populo R. esse factos. *Ciliciam autem firmiorem fore, si æquitatis nostræ particeps facta esset. & ob eam causſam & ut opprimerentur ij, qui ex Cilicū gente in armis essent & ut hostis is, qui esset in Syria, sciret exercitū populi R. non modo nō cedere his nuncijs allatis, sed etiam proprius accedere exercitum ad Taurum instituisse ducere. sed si quid apud uos auctoritas mea ponderis habet, in ijs præsertim rebus, quas uos audistis, ego pæne cerno magnopere uos & hortor, & moneo, ut his prouincijs, serius uos quidem, quam decuit, sed aliquādo tamen cōsulatis. *nos quemadmodū instructos, & quibus præsidijs *munitos ad tanti belli opinionē miseritis, nō estis ignari. quod ego negotium,*

Strabo lib. 14 Dio lib. 41. 50. & 54. ep. 18. lib 5. ad Att. Iustinus l. 42. cæsum à Ventidio Pacorum cum uniuerso exercitu tradit.

Tarcondimoti filio. Strabo lib. 16.

in quam nondū peruenerat, cū tamen esset in prouincia sua. uide ep. 67. lib. 13.

ep. sequenit.

ep. 5. lib. 8.

*non ſtultitia obcæcatus, ſed uerecundia deterritus, non recuſaui. neque enim umquam ullum periculum tantum putaui, quod ſubterfugere mallem, quam ueſtræ auctoritati obtemperare. hoc autem tempore res ſeſe ſic habet, ut, niſi exercitum tantum, qnantum ad maximum bellum mittere ſoletis, mature in has prouincias miſeritis, ſummum periculum ſit, ne amittendæ ſint omnes hæ prouinciæ, quibus uectigalia populi R. continentur. quam obrem autem in hoc prouinciali delectu ſpem habeatis aliquam, cauſſa nulla eſt. neque multi ſunt: & diffugiunt, qui ſunt, metu oblato: &, quod genus hoc militum ſit, iudicauit, uir fortiſſimus, M. Bibulus in Aſia: qui, cum ei permiſiſſetis, delectum habere noluerit. nam ſociorum auxilia, propter acerbitatem, atque iniurias imperij noſtri, aut ita imbecilla ſunt, ut non multum nos iuuare poſſint: aut ita alienata à nobis, ut neque exſpectandum ab ijs, neq; cõmittendum ijs quidquam eſſe uideatur. regis Deiotari et uoluntatem, & copias, quantacumque ſunt, noſtras eſſe duco. Cappadocia eſt inanis. reliqui reges, tyranniq;, neque opibus ſatis firmi, nec uoluntate ſunt. mihi, in hac * paucitate militum, animus certe non deerit: ſpero, ne conſilium quidem, quid caſurum ſit, incertum eſt. utinam ſaluti noſtræ conſulere poſſimus. dignitati certe conſulemus. Valete.*

duas legiones habebat ep. 15. lib. 5. ad. Att.

ARG. Exponit, quid in prouincia, audito Parthorum aduentu, egerit ad ruendam prouinciam, & ſocios in fide cõtinendos: addit de Ariobarzane rege ab inſidijs liberato.

Cicero

Cicero procos. S. D. cos. prætr. trib. pl. S. P. Q. R. 2

Sulpicio & Marcello cos.

SI uos bene ualetis, bene est: ego quidem ualeo. Cum pridie Kal. Sex. in prouinciam ueniſſem neque maturius propter itinerum, & nauigationum difficultatem uenire potuiſſem: maxime conuenire officio meo, reiqúe pub. conducere putaui, parare ea, quæ ad exercitum, quæqúe ad rem militarem pertinerent. quæ cum eſſent à me cura magis, & diligentia, quam *facultate, & copia, conſtituta: nunciÿqúe, & litteræ de bello à Parthis in prouinciam Syriam illato quotidie fere afferrentur: iter mihi faciendũ per Lycaoniam, & per Iſauros, & per Cappadociam arbitratus ſum. erat enim magna ſuſpicio, Parthos, ſi ex Syria egredi, atque irrumpere in meam prouinciam conarentur, iter eos per Cappadociam, quod ea maxime pateret, eſſe facturos. itaque cum exercitu per *Cappadociæ partem eam, quæ cum Cilicia continens eſt, iter feci: caſtraq; ad Cybiſtra, quod oppidum eſt ad montem Taurum, locaui: ut *Artuaſdes, rex Armenius, quocumque animo eſſet, ſciret non procul à ſuis finibus exercitum populi R. eſſe: & Deiotarum, fideliſſimum regem, atque amiciſſimum reip. noſtræ, maximè coniunctum haberem, hominem cuius & conſilio, & opibus adiuuari poſſet reſp. quo cum in loco caſtra haberem equitatúmque in Ciliciam miſiſſem ut & meus aduentus ÿs ciuitatibus, quæ in ea parte eſſent, nuncia-*

ep. 6. l. 3. & ad Att. ep. 13. l. 5.

de hoc modo ſte queritur ep. antecedenti.

idem ſcribit ad Appium ep. 6. lib. 3.

cuius ſoror nupta erat Pacoro, regis Parthorũ filio. Appianus in Parthico. infra ep. 3.

infra, ep. 4.

nunciatus, firmiores animos hominum faceret: & ego mature, quid ageretur in Syria, scire possem: tempus eius tridui, quod in ijs castris morabar, in magno officio, & necessario mihi ponendum putaui. cum enim uestra auctoritas interceßisset, ut ego regem Ariobarzanem, * *Euseben, & Philoromæum, tucrer eiusque regis salutem, & incolumitatẽ regni defenderẽ regi, regnoq; præsidio essem adiunxissetisque, salutem eius regis populo, senatui q; magnæ curæ esse quod nullo umquam de rege decretum esset à nostro ordine existimaui me iudicium uestrum ad regem deferre debere, eique præsidium meum, & fidem, & diligentiam polliceri: ut, quando salus ipsius, & incolumitas regni mihi commendata esset à uobis, diceret, si quid uellet. Quæ cum essem in consilio meo cum rege locutus initio ille orationis suæ uobis maximas, ut debuit, deinde etiã mihi gratias egit quod ei permagnum, perhonorificum uidebatur, senatui, populoq; R. tantæ curæ esse salutem suam, meq; tantam diligentiã adhibere, ut et mea fides, et cõmendationis uestræ auctoritas perspici posset. atq; ille primo, quod mihi maximæ lætitiæ fuit, ita mecum locutus est, ut nullas insidias neque uitæ suæ, neque regno diceret se aut intelligere fieri, aut etiam suspicari. Cum ei ego gratulatus essem, idque me gaudere dixissem, cohortatus ut recordaretur casum illũ interitus* paterni, & uigilanter se tueretur, atq; admonitu senatus consuleret saluti suæ: tum*

sic appellabatur à Romanis. græcis nominibus ad latinam consuetudinem traductis, id est, pius, & amicus Romanorum. uide ep. 17. l. 2.

uidetur Ariobarzanes rex, cui senatus Cappadociæ regnũ largitus erat: insidijs interfectus. de quo Iustinus l. 38. & hic ep. 7. lib. 2.

tum à me discessit in oppidum Cybistra. postero autem die cum Ariarathe, fratre suo, et cum paternis amicis, maioribus natu, ad me in castra uenit: perturbatúsque, & flens, cum idem et frater faceret, & amici, meã fidem, uestram commendationem implorare cœpit. cũ admirarer, quid accidisset nouidixit ad se indicia manifestarum insidiarum esse delata: quæ essent ante aduentum meum occultata, quod ij, qui ea patefacere possent, propter metum reticuissent: eo autem tempore, spe mei præsidij, complures ea, quæ scirent, audacter ad se detulisse: in his amantissimum sui summa pietate præditum, fratrem dicere ea, quæ is me quòque audiente dicebat, se solicitatum esse, ut regnare uellet: id, uiuo fratre suo, accidere non pouisse: se tamen ante illud tempus eam rem numquam in medium propter periculi metum protulisse. Quæ cum esset locutus monui regem, ut omnem diligentiam ad se conseruandum adhiberet: amicosq; in patris eius * fide, atque iudicio probatos, hortatus sum regi fuiuitam, docti casu acerbissimo patris eius, omni cura, custodiaq; defenderent. Cum rex à me equitatum, cohortesq; de exercitu meo postularet: etsi intelligebam uestros S. C. non modo posse me id facere, sed etiam debere tamen, cum resp. postularet, propter quotidianos ex Syria nuncios, ut quamprimum exercitum ad Ciliciæ fines adducerem cumq; mihi rex, patefactis iam insidijs, non egere exercitu populi R. sed posse se suis opibus defendere

* fide] dictionem, Fide, plerique ueteres libri non habent.

*fendere uideretur illum, cohortatus sum, ut in sua uita conseruanda primũ regnare * disceret à quibus perspexisset sibi insidias paratas, in eos uteretur iure regio, pœna afficeret eos, quos necesse esset reliquos metu liberaret præsidio exercitus mei ad eorum, qui in culpa essent, timorem potius, quam ad contentionem uteretur: fore autem, ut omnes, quando S. C. nossent, iutelligerent me regi, si opus esset, ex auctoritate uestra præsidio futurum. Ita, confirmato illo, ex eo loco castra moui, & iter in Ciliciam facere instituí cum hac opinione è Cappadocia discederem, ut * consilio uestro, casu incredibili, ac pæne diuino, regem, quem uos honorificentissime appellassetis, nullo postulante, quemq; meæ fidei commendassetis, & cuius salutem magnæ uobis curæ esse decreuissetis, meus aduentus præsentibus insidijs liberasset. quod ad uos à me scribi, nõ alienũ putaui ut intelligeretis ex ijs, quæ pæne acciderunt, uos multo ante, ne ea acciderent, prouidisse. Eoq; uos studiosius feci certiores, quod in rege Ariobarzane ea mihi signa uideor uirtutis, ingenij, fidei, beneuolentiæq; erga uos perspexisse, ut non sine caussa tantam curam, diligentiámque in * eius uos salutem uideamini contulisse. Valete.*

erat enim adolescens, appellatus à senatu rex Cicerone consule. ep. 17. lib. 2.

qui prouidistis multo ante ne acciderent ea quæ pæne acciderunt, facto S. C. de Ariobarzane.

de quo decreuisti, quod nullo umquam de rege.

ARG. Scribit de rumore Parthici belli: & affert excusationem, cur publice non scripserit.

M. Cicero imp. S. D. M. Catoni. 3

ep. 1. & 4.

*CVM ad me legati, missi ab Antiocho * Commageno, uenissent in castra ad Iconium ante diem III,*

III. non. Sept. ijq́ue mihi nunciassent, regis Parthorum filium, quocum esset nupta *regis Armeniorum soror, ad Euphratem cum maximis Parthorum copijs, multarumq́; præterea *gentiũ magna manu uenisse, Euphratemq́; iam transire cœpisse diciq́ue, Armeniũ regem in Cappadociam impetum esse facturum: putaui pro nostra necessitudine me hoc ad te scribere oportere. publice propter duas causſas nihil scripsi: quod & ipsum Commagenũ legati dicebant ad senatum statim nuncios, litterasq́; misisse & existimabam M. *Bibulum procos. qui circiter id. Sext. ab Epheso in Syriam nauibus profectus erat, quod secundos uentos habuisset, iam in prouinciam suam peruenisse: cuius litteris omnia certiora perlatũ iri ad senatum putabam. Mihi, ut in eiusmodi re, tantoq́; bello, maxime cura est, ut, quæ copijs, & opibus tenere uix possumus, ea mansuetudine, & continentia nostra, sociorum fidelitate teneamus. Tu uelim, ut consuesti, nos absentes diligas, & defendas. Vale.

Artuasdis ep. 2

Arabum ep. 4.

Euphrates erat terminus Parthicæ prouinciæ.

quocum nupta erat filia Catonis. Plut. in Bruto.

quia Syria, Bibuli prouincia Parthis finitima.

ARG. Narrat. quæ in prouincia gesserit: pro quibus rebus à Catone petit, ut in senatũ supplicationes sibi decernat.

M. Cicero imp. S. D. M. Catoni. 4.

SVMMA tua auctoritas fecit, meumq́; perpetuum de tua singulari uirtute iudicium, ut magni mea interesse putarẽ, et res eas, quas gessissem, tibi notas esse, & non ignorari á te, qua æquitate, & continentia tuerer socios, prouinciamq́; administrarẽ. his enim à te cognitis, arbitrabar facilius

me

me tibi, quæ uellem, probaturum. Cum in prouinciam pridie Kal. Sext. ueniſſem, & propter anni tempus ad exercitum mihi confeſtim eſſe eundum uiderem· biduum * Laodiceæ fui, deinde Apameæ quatriduum, triduũ Synnadis, totidem dies Philomeli. quibus in oppidis cum magni conuentus fuiſſent· multas ciuitates acerbiſſimis * tributis, & grauiſſimis uſuris, & falſo ære alieno liberaui. cumq; ante aduentum meũ ſeditione quadam exercitus eſſet diſſipatus· quinque * cohortes ſine legato, ſine tribuno mil. denique etiam ſine centurione ullo apud Philomelũ conſediſſent· reliquus exercitus eſſet in Lycaonia: M. Anneio legato imperaui, ut eas quinque cohortes ad reliquũ exercitum duceret· coactoq; in unum locum exercitu, caſtra in Lycaonia apud Iconium faceret. quod cum ab illo diligenter eſſet actum, ego in caſtra ad VII. Kal. Sept. ueni: cum interea ſuperioribus diebus ex S.C. & euocatorum firmam manum, & equitatum ſatis idoneum, & populorum liberorum, regumq; ſociorum auxilia uoluntaria cõparauiſſem. interim cum, exercitu luſtrato, iter in Ciliciã facere cœpiſſem· Kal. Sept. legati à rege * Commageno ad me miſſi, pertumultuoſe, neque tamen non uere, Parthos in Syriam tranſiſſe, nunciauerunt. quo audito uehementer ſum commotus cum de Syria, tum de mea prouincia, de reliqua denique Aſia. itaque exercitum mihi ducendum per Cappadociæ regionem eam quæ Ciliciam attingeret, putaui. nam ſi me in

ad Att. ep. 16. lib. 5. & hic ep. 8. l. 3.

uide ep. 7. 8. & 10. lib. 3.

puto ſignificari eas, de quibus ad Appiũ ſcribit ep. 6. lib. 3.

ep. 1, & 3.

me in Ciliciam demisissem. Ciliciam quidē ipsam propter montis Amani naturam facile tenuissem. (duo sunt enim aditus in Ciliciam ex Syria, quorum uterq; paruis præsidijs propter angustias intercludi potest: nec est quidquam Cilicia contra Syriam munitius) sed me Cappadocia mouebat, quæ patet à Syria, regesq; habet finitimos. qui etiam si sunt amici nobis, tamē aperte Parthis inimici esse non audent. itaq; in Cappadocia extrema, non longe à Tauro, apud oppidum Cybistra castra feci ut & Ciliciam tuerer. & Cappadociā tenens, noua finitimorum consilia impedirem. Interea in hoc tanto motu, tantaq; exspectatione maximi belli, rex Deiotarus, cui non sine caussa plurimum semper & meo, & tuo, & senatus iudicio tributum est, uir cum beneuolentia, & fide erga populum R. singulari, tum præsentia, magnitudine & animi, & consilij, legatos ad me misit, se cum omnibus suis* copijs in mea castra esse uenturū. Cuius ego studio, officioq; cōmotus, egi ei per litteras gratias: idq; ut maturaret, hortatur sum. Cū autem ad Cybistra propter rationem belli quinq; dies essem commoratus regem Ariobarzanem, cuius salutem à senatu te auctore commendatam habebam, præsentibus insidijs *nec opinantem liberaui: neq; solum ei saluti fui, sed etiam curaui, ut cum auctoritate regnaret. Metram, & eum quem tu diligenter mihi cōmendaras, Athenæum, importunitate Athenaidis exsilio multatos, maxime apud regem

cohortes xxx. equitum MM. uide ad Att. ep. 18. lib. 5. & 1. lib. 6.

ep. 18. lib. 14.

auctoritate, gratiaq; constitui. Cumq; magnum bellum in Cappadocia concitaretur, si *sacerdos armis se, quod facturus putabatur, defenderet, adolescens & equitatu, & peditatu, & pecunia paratus, & *toto, ijs qui nouari aliquid uolebant: perfeci, ut è regno ille discederet rexq; sine tumultu, ac sine armis, omni auctoritate aulæ communita, regnum cum dignitate obtineret. Interea cognoui multorũ litteris, atq; nuncijs, magnas Parthorum copias, et Arabum ad oppidum Antiochiam acceßisse, magnumq; eorum equitatum, qui in Ciliciam transissent, ab *equitum meorum turmis, & à cohorte prætoria, quæ erat Epiphaneæ præsidij caussa, occidione occisum. Quare cum uiderem, à Cappadocia Parthorum copias aduersas, non longe à finibus esse Ciliciæ, quam potui maximis itineribus ad Amanum exercitum duxi. quo ut ueni hostem ab Antiochia *receßisse, Bibulum Antiochiæ esse cognoui. Deiotarumq; confestim, iam ad me uenientem cum magno, & firmo equitatu, & peditatu, & cum omnibus suis copijs, certiorem feci, non uideri esse caussam, cur abesset à *regno meq; ad eum, si quid forte noui accidisset, statim litteras, nunciosq; missurum esse. cumq; eo animo uenissem, ut utriq; prouinciæ, si ita tempus ferret, subuenirem: tamen id, quod iam ante statueram uehementer interesse utriusq; prouinciæ, pacare *Amanũ, et perpetuũ hostem ex eo monte tollere, agere perrexi. cumq; me discedere ab eo monte simulassem, & alias

uide scholium.

uide scholium.

quo in Ciliciam præmiserat. uide supra, ep. 2.

Cassio insequẽte. uide ep. 20. lib. 5. ad Att.

Galatia.

ep. 10. lib. 2.

& alias partes Ciliciæ petere: abeſſemq; ab Amano iter unius diei: & caſtra apud Epiphaneam feciſſem: ad IV. id. Oct. cum adueſperaſceret, expedito exercitu ita noctu iter feci, ut ad III. id. Oct. cum luceſceret, in Amanum adſcenderem: diſtributusq; cohortibus, & auxilijs, cum alijs Quinct. frater legatus mecum ſimul, alijs C. Pontinius legatus, reliquis M. Anneius, & L.* Tullius, legati, præeſſent, plerosq; nec opinantes oppreſſimus: qui occiſi, captiq; ſunt, intercluſi fuga. Eranam autẽ, quæ fuit non uici inſtar, ſed urbis, quod erat Amani caput, itemq; Sepyram, & Commorim, acriter, & diu repugnantibus, Pontino illã partem Amãni tenenté, ex antelucano tempore uſq; ad horã diei decimam, magna multitudine hoſtium occiſa, cepimus: caſtella q; ſex capta: complura incendimus. his rebus ita geſtis, caſtra in radicibus Amani habuimus apud Aras Alexandri quattriduum: et in reliquijs Amani * delendis, agrisq; uaſtandis, quæ pars eius montis meæ prouinciæ eſt, id tempus omne conſumpſimus. confectis his rebus, ad oppidum Eleutherocilicũ Pindeniſſum exercitũ adduxi. quod cũ eſſet altiſſimo, et munitiſſimo loco: ab ijsq; incoleretur, qui ne regibus quidem umquam paruiſſent: cũ et fugitiuos receiperent, et Parthorũ aduentũ acerrime exſpectarẽt: ad exiſtimationẽ imperij pertinere arbitratus ſum, cõprimere eorum audaciã, quo facilius etiam ceterorũ animi, qui alieni eſſent ab imperio noſtro, frangerentur. uallo, et foſſa circũdedi: ſex caſtellis,

ad Att. ep. 20. lib. 5.

cuius auaritiam carpit ep. ultima l. 5. ad Att.

uide ep. 10. l. 2. et ad Att. ep. 20. lib. 5.

caſtriſq;

unica turri ep. 20 l.5. ad Att.

*castrisq; maximis sepsi: aggere, uineis, *turribus oppugnaui: ususq; tormentis multis, multis sagittarijs, magno labore meo, sine ulla molestia, sumptúue sociorũ, septimo quinquagesimo die rem cõfeci: ut, omnibus partibus urbis disturbatis, aut incensis, compulsi in potestatem meam peruenirent. His erant finitimi, pari scelere, & audacia, Tibarani. ab his, Pindenisso capto, obsides accepi: exercitum in hiberna dimisi: Quinctum fratrem negotio præposui, ut in uicis aut captis, aut *male pacatis exercitus collocaretur. Nũc uelim tibi sic persuadeas: si de his rebus ad senatum* relatum sit, me existimaturum summam mihi laudem tributam, si tu honorem meum sententia tua comprobaris, idq;, etsi talibus de rebus grauissimos homines & rogare solere, & rogari scio, tamen admonẽdum potius te à me, quam *rogandum, puto. Tu es enim is, qui me tuis sententijs sæpissime ornasti: qui oratione, qui prædicatione, qui summis laudibus in senatu, in concionibus ad cælum extulisti, cuius ego sem per tanta esse uerborum pondera putaui, ut, uno uerbo tuo cum mea laude coniuncto, omnia consequi me arbitrarer. Te denique memini, cum *cuidam clarissimo, atque optimo uiro supplicationem non decerneres, dicere, te decreturum, si referretur ob eas res, quas is consul in urbe gessisset. Tu idem mihi supplicationem decreuisti togato, non, ut multis, rep. bene gesta, sed ut memini, rep. conseruata. Mitto, quod inuidiam, quod pericula, quod*

ep. 20 .lib. 5. ad Att.

ut mihi supplicationes decernantur.

rogamus enim, quorum noluntati non ualde confidimus: admonemus, quos optime animatos erga nos credimus.

lib. 1 ep. 9. pæne in extremo. opinor. C. Antonio, cui decreta supplicatio. Dio. l 37.

ob exstinctam coniurationem. Quinct. in Pisonem. Phil. 14.

omnes

*omnes meas tempestates & subieris, & multo etiã magis, si *per me licuisset, subire paratissimus fueris quod denique inimicum meum, tuum inimicum putaris: cuius etiam interitum, ut facile intelligerem, mihi quantũ tribueres, Milonis caussa in senatu defendenda approbaris. A me autẽ hæc sunt profecta, quæ ego in beneficij loco nõ pono, sed in ueri testimonij, atq; iudicij: non ut præstantissimas tuas uirtutes tacitus admirarer, (quis enim id nõ facit?) sed in omnibus orationibus, sententijs dicendis, causßis agendis, omnibus scriptis, *græcis, latinis, omni denique uarietate litterarum mearum te nõ modo ijs, quos uidissemus, sed ijs, de quibus audissemus, omnibus anteferrem. Quares fortasse, quid sit, quod ego hoc nescio quid gratulationis, & honoris à senatu tanti æstimem. agam iam tecum familiariter, ut est & studijs, & officijs nostris mutuis & summa amicitia dignũ, & necessitudine etiam paterna. Si quisquam fuit umquã remotus & natura, & magis etiã, ut mihi quidẽ sentire uideor, ratione atq; doctrina ab inani laude, & sermonibus uulgi ego profecto is sum testis est cõsulatus meus: in quo, sicut in reliqua uita, fateor ea me studiose secutum, ex quibus uera gloria nasci posset, ipsam quidẽ gloriam per se numquã putaui expetẽdam. itaq; & *prouinciam ornatam, & spem non dubiam triumphi neglexi. sacerdotium denique, cum, quemadmodum te existimare arbitror, non difficillime consequi possem, non appetiui. idẽ post *iniu-*

si armis contra Clodium certa reuoluissem.

uide Pedianum

græce etiã Cicero scripsit, ut cõmentariũ de cõsulatu suo. ep. 1. lib. 2. ad Att.

ep. 2. lib. 5. si in prouinciã irem.

exsilium suum significat.

*riam acceptam, quam tu reip. calamitatem semper appellas, meam non modo non calamitatem, sed etiã gloriam, studui quam ornatissima senatus, populiq; R. de me iudicia intercedere. itaq; & *augur postea fieri uolui, quod antea neglexeram: & eum honorem, qui à senatu tribui rebus bellicis solet, neglectum à me olim, nunc mihi expetendum puto. Huic meæ uoluntati, in qua inest aliqua uis desiderij ad sanandum uulnus iniuriæ, ut faueas, adiutórque sis, quod paullo ante me negaram rogaturum, uehementer rogo, sed ita, si non ieiunum hoc nescio quid, quod ego gessi, & contemnendum uidebitur, sed tale, atque tantum, ut multi, nequaquam paribus rebus, *honore summos à senatu consecuti sint. Equidem etiam mihi illud animaduertisse uideor (scis enim, quam attente te *audire soleam) te non tam res gestas, quam mores, instituta, atque uitam imperatorum spectare solere in habendis, aut nõ habendis honoribus. quod si in mea caussa consideraris reperies me exercitu *imbecillo contra metum maximi belli firmissimum præsidium habuisse æquitatem, & continentiam. his ego subsidijs ea sum consecutus, quæ nullis legionibus consequi potuissem: ut ex alienissimis socijs amicissimos, ex infidelissimis firmissimos redderem animosq; nouarum rerum exspectatione suspensos, ad ueteris imperij beneuolentiam traducerem. sed nimis hæc multa de me, præsertim ad te, à quo uno omnium sociorũ querelæ audiuntur.*

uide oratione 2. in Antonium, & in principio de claris orat. & Plut.

triumphum.

cum in senatu sententiã dicis.

duabus legionibus. ep. 15. lib. 5. ad Art. & hic ep. 9. lib 3. & 1. huius lib.

cognos-

*cognoſces ex ijs, qui meis inſtitutis ſe*recreatos putant, cumq; omnes uno prope conſenſu de me apud te ea, quæ mihi optatiſſima ſunt, prædicabũt: tum duæ maximæ clientelæ tuæ, Cyprus inſula, et Cappadociæ regnum, tecum de me loquentur: puto etiam regem Deiotarũ, qui uni tibi eſt maxime neceſſarius. quæ ſi etiã maiora ſunt & in omnibus ſæculis pauciores uiri reperti ſunt, qui ſuas cupiditates, quam qui hoſtiũ copias, uincerent: eſt profecto tuum, cum ad res bellicas hæc, quæ rariora, et difficiliora ſunt, genera uirtutis adiunxeris, ipſas etiam illas res geſtas *iuſtiores eſſe, et maiores, putare. Extremum illud eſt, ut, quaſi diuidens rogationi meæ, philoſophiam ad te allegem: quæ nec mihi carior ulla umquã res in uita fuit, nec hominũ generi maius à dijs munus ullum eſt datũ. hæc igitur, quæ mihi tecum communis eſt, ſocietas ſtudiorum, atq; artiũ noſtrarũ, quibus à pueritia diditi, ac deuincti ſoli *propemodum nos philoſophiam illam ueram, & antiquã, quæ quibuſdam otij eſſe, ac deſidiæ uidetur, in forum, atq; in remp. atq; in ipſam aciem pæne deduximus, tecum agit de mea laude: cui *negari à Catone fas eſſe non puto. quãobrem ſic tibi perſuadeas uelim: ſi mihi tua ſententia tributus honos ex meis litteris fuerit, me exiſtimaturũ, cum auctoritate tua, tũ beneuolentia erga me mihi, q; maxime cupierim, contigiſſe. Vale.*

cum Appij inſtitutis afflicti eſſent, ad Att. lib. 5. ep. 16. & lib. 6. ep. 1.

magis placere & illuſtriores.

uide prooemiũ paradoxorum.

negauit tamen, ut patet in ep. ſequenti. & xi. lib. 8. & 1. & 2. lib. 7. ad Att.

ARG. Excuſat ſe, quod Ciceroni ſupplicationem non decreuerit & tamen decretã gaudet ſéq; de illo honorificẽtius dicit ſenſiſſe, quam eos, qui ſupplicationem decreuerunt.

M. Cato S. D. M. Ciceroni imp. 5

*QVOD & resp. me, & nostra amicitia hortatur, libenter facio. ut tuam uirtutẽ, * innocentiam, diligentiam, cognitam in maximis rebus togati, armati foris pari industria administrare gaudeam. itaq; quod pro meo iudicio facere potui, ut innocentia, consilioq; tuo defensam prouinciam, seruatum Ariobarzanis cum ipso rege regnum, sociorum reuocatam ad studium imperij nostri uoluntatem, sententia mea, & decreto laudarem, feci. * supplicationem decretam, si tu, qua in re nihil fortuito, sed summa tua ratione, & continentia reip. prouisum est: dijs immortalibus gratulari nos quam tibi referre acceptum mauis: gaudeo. quod si triumphi prærogatiuã putas supplicationem: & iccirco casum potius, quam te laudari uis: neque supplicationem sequitur semper triumphus & triumpho multo clarius est, senatum iudicare, potius mansuetudine, & innocentia imperatoris prouinciam, quam ui militũ, aut benignitate deorum, retentã, atq; conseruatam esse: quod ego mea sententia censebã. Atq; hac ego iccirco ad te contra * consuetudinem meam pluribus scripsi, ut, quod maxime uolo, existimes me laborare, ut tibi persuadeam, me & uoluisse tua maiestate, quod amplissimum sum arbitratus: &, quod tu maluisti, factum esse gaudere. Vale, & nos dilige, & instituto itinere seueritatem, diligentiamq; socijs & reip. præsta.*

hoc addidit. quia potest esse uirtus sine innocentia, nec desunt exẽpla.

uide ad Att. ep. 1. & 2. lib. 7.

excusat se, quod supplicationem non decreuerit. ep. 11. lib. 8.

Stoicorum enim breuis oratio. Stoicus autem Cato. in orat. pro Murena.

ARG.

ARG. Exponit, eximia cum Catonis laude, quantam uoluptatem ceperit ex eius sententia,& ex gratulatione litterarum:petitque,ut sibi in adipiscendo triumpho adiutor sit,aut saltem,si adipiscatur,gaudeat.

Cicero S. D Catoni. 6

LAETVS sum laudari me,inquit Hector, *opinor apud Næuium, abs te pater laudato uiro. ea est enim profecto iucunda laus, quæ ab ijs proficiscitur, qui ipsi in laude uixerunt. ego uero, uel gratulatione litterarum tuarum, uel testimonijs sententiæ dictæ, nihil est, quod me nõ assecutũ putem. idque mihi tum amplissimũ, tum gratissimũ est, te libenter amicitiæ dedisse, quod liquido, ueritati dares. &, si non modo unus, uerum etiam multi* *Catones essent in ciuitate nostra, in qua unum exstitisse mirabile est: quem ego currũ, aut quam lauream cum tua laudatione conferrem? nam ad meum sensum, & ad illud sincerum, ac subtile iudicium nihil potest esse laudabilius, quam ea tua oratio, quæ est ad me perscripta à meis necessarijs. sed causam meæ uoluntatis (non enim dicam, cupiditatis) exposui tibi superioribus litteris. quæ etiam si* *parum iusta tibi uisa est, hanc tamen habet rationem, ut non nimis concupiscendus honos, sed tamen, si deferatur à senatu, minime aspernandus esse uideatur: spero autem illum ordinem, pro meis ob remp. susceptis laboribus, me non indignũ* *honore, usitato præsertim, existimaturũ. quod si ita erit tantũ ex te peto, quod amicissime scribis,*

opinor, ait; ne uideatur, homo consularis, & pæne sexagenarius, poetas lectitare.

plures erant Catones, sed unus uere Cato. nominatur enim C. Cato ep. 24. 5. 6. lib. 1.

quia supplicationem non decreuit.

triumpho.

ut cum tuo iudicio, quod ampliſsimum eſſe arbitraris, mihi tribueris ſi id, quod maluero acciderit, gaudeas. ſic enim feciſſe te, & ſenſiſſe, & ſcripſiſſe uideo: resq; ipſa declarat, tibi illum honorem noſtrum ſupplicationis fuiſſe iucundum, quod ſcribendo aſſuiſti. hæc enim S.C. nō ignoro amicicisſimis eius, cuius de honore agitur, ſcribi ſolere. Ego, ut ſpero, te propediem uidebo, atque utinam rep. meliore, quam* timeo. Vale.*

ad Att. ep. 1. lib. 7.

iam emergebat inter Cæſarem & Pompeium diſcordia.

ARG. Gratulatur Marcello de fratre patruele conſule deſignato, petitq; ab eo, ut ſibi quamprimum, annuo imperio finito, ſucceſſor mittatur.

Cic. procos. S. D. M. Marcello cos. 7

TE & pietatis in tuos, & animi in remp. & clariſsimi atque optimi conſulatus, C. Marcello conſule facto, fructum cœpiſſe, uehementer gaudeo. nō dubito, quid præſentes ſentiant. nos quidem longinqui et à te ipſo miſsi in* ultimas gentes, ad cælum mehercule te tollimus ueriſsimis, ac iuſtiſsimis laudibus. nam cum te à pueritia tua unice dilexerim: tuq; me in omni genere ſemper ampliſsimum eſſe uolueris, & iudicaris: tamē, hoc uel* tuo facto, uel populi R. de te iudicio, multo acrius, uehementiusq; diligo: maximaq; lætitia afficior, cum ab hominibus prudentiſsimis, uirisq; optimis, omnibus dictis, factis, ſtudijs, inſtitutis uel me tui* ſimilem eſſe audio, uel te mei. unū uero ſi addis ad præclariſsimas res cōſulatus tui, ut aut mihi ſuccedat quamprimū aliquis, aut ne quid accedat temporis ad id,*

ep. 4. lib. 8.

ultimas non orbis terræ, ſed imperij Romani.

eius gratia conſulem factū C. Marcellum, ſignificat.

idem in lib. de claris orat.

*ad id, quod *tu mihi & S.C. & lege finisti: omnia me per te consecutum putabo. Cura ut ualeas, & me absentem diligas, atque defendas. Quæ mihi de Parthis nunciata sunt: quia nõ putabam à me *etiam nunc scribenda esse publice, propterea ne pro familiaritate quidem nostra uolui ad te scribere, ne cũ ad consulẽ scripsissem, publice uiderer scripsisse. Vale.*

Marcello enim & Sulpicio cos. iuit in prouinciam.

nondum enim satis certa.

ARG. C. Marcello de consulatu gratulatur: suámq; illi dignitatem commendat.

Cicero procos. S. D. C. Marcello. cos. des. 8

hic est, qui ex Octauia, Augusti sorore, Marcellum genuit: de quo Vir. lib. 6.

*MAXIMA sum lætitia affectus, cum audiui te consulem factum esse: eumq; honorem tibi deos fortunare uolo, atque à te pro tua, parentisq; tui dignitate administrari. nam cum te semper dilexi, amauiq;, quod mei amantissimũ cognoui in omni *uarietate rerũ mearum: tum patris tui pluribus beneficijs, uel defensus tristibus temporibus, uel ornatus secundis, necesse est, ut & sim totus uester, & esse debeam: cum præsertim matris tuæ, grauissimæ, atque optimæ feminæ, maiora erga salutem, dignitatemq; meam studia, quã erant à muliere postulanda, perspexerim. quapropter à te peto maiorem in modum, ut me absentem diligas, atque defendas. Vale.*

in honoribus & laboribus.

dixit ep. 4. lib. 13. & ep. 29. eo iusdem lib. & hic in ea, quæ sequitur proxima.

ARG. Gratulatur C. Marcello de filio consule facto. erat autem collega Ciceronis in auguratu: ac libros quoque de iure augurali composuit, lib. 2, de Diuin. & Carisius.

Cicero

Cicero procos. S. D. C. Marcello collegæ. 9

filium. *MARCELLVM* tuum consulem factum, teq; ea lætitia affectum esse, quam maxime optasti, mirum in modum gaudeo, idq; cum ipsius caussa, tum quod te omnibus secundissimis rebus dignissimum iudico: cuius erga me singularem beneuolentiam uel in* labore, uel in honore perspexi: totam denique domum uestram uel salutis, uel dignitatis meæ studiosissimam, cupidissimamq; cognoui. Quare gratum mihi feceris, si uxori tuæ* Iuniæ, grauissimæ, atq; optimæ feminæ, meis uerbis eris gratulatus. A te id, quod cõsuesti, peto, me absentem diligas, atque defendas. Vale.*

ep. 4. & 26. l. 13.

matri consulis designati.

ARG. Commendat studiose suam existimationem consuli Marcello in supplicatione decernenda.

M. Cicero imp. S. D. C. Marcello C. F. cos. 10

Marcellos, & Marcellinos gentiles fuisse Pedianus scribit. *QVANDO id accidit, quod mihi maxime fuit optatum, ut omnium Marcellorum, Marcellinorum etiam, (mirificus enim generis, ac nominis uestri fuit erga me semper animus) quando ergo ita accidit, ut omnium uestrûm* studio tuus consulatus satisfacere posset, in quem meæ res gestæ,* laúsque, &* honor earum potissimum incideret: peto à te id, quod facillimum factu sit, non aspernante, ut cõfido, senatu ut quam honorificentissimum S. C. litteris meis recitatis, faciendũ cures.*

erga me.

ut laudari, & honorari, te cõsule, possent, supplicatione decernenda.

res. Si mihi tecum minus esset, quam est cum tuis omnibus, allegarem ad te illos, à quibus intelligis me præcipue diligi. Patris tui beneficia in me sunt amplissima. neq; enim saluti meæ, neq; honori amicior quisquam dici potest. frater tuus quanti me faciat, semperq; fecerit, esse hominem, qui ignoret, arbitror neminem. domus tua deniq; tota me semper omnibus summis officijs prosecuta est. neque uero tu in me diligendo cuiquam concessisti tuorum. Quare à te peto maiorem in modum, ut me per te quamornatissimum uelis esse, meamq; & in supplicatione decernenda, & in ceteris rebus* existimationem satis tibi esse cõmendatam putes. Vale.*

* patruel's, M. Marcellus. Suetonius in Iulio.

* ep. xi. lib. 8.

ARG. Agit gratias consuli Marcello, quod supplicationem sibi decreuerit.

Cicero imp. S. D. C. Marcello cos. II

QVANTAE tibi curæ meus honos fuerit, & quam idem exstiteris consul in me ornando, & amplificando, qui fueras semper cum parentibus tuis, & cum tota domo: etsi res ipsa loquebatur, cognoui tamen ex meorum omnium litteris. itaq; nihil est tantum, quod ego non tua caussa debeam, facturusq; sim cum studiose, tum libenter. nam magni interest, cui debeas: debere autem nemini malui, quam tibi: cui me cum studia cõmunia, beneficia paterna, tuaq; iam ante coniunxerant: tum accedit, mea quidem sententia, maximum uinculum, quod ita remp. geris, atque gessisti, qua mihi carius nihil est, ut quantum tibi omnes boni debeant, quo minus*

* cum decretam mihi supplicationem audirẽ.

minus tantundem ego unus debeam, non recuſem.

eum honorem tibi deos fortunare uolo, dixit ep.8.& 12.

*quamobrẽ tibi uelim ij ſint * exitus, quos mereris, quos fore confido. Ego, ſi me nauigatio non morabitur, quæ incurrebat in ipſas Eteſias, propediem te, ut ſpero, uidebo. Vale.*

ARG. Gratulatur de conſulatu; petitque, ut operam det, ne quid ſibi temporis ad ſuum annuum prouinciale munus addatur.

Cicero imp. S.D.L. Paullo. cos. des. 12

ETSI mihi numquam fuit dubium, quin te populus R. pro tuis ſummis in remp. meritis, & pro

qui Catilinam lege Plancia interrogarat. Salluſtius.

**ampliſſima familiæ dignitate, ſummo ſtudio, cunctis ſuffragijs conſulem facturus eſſet: tamen incredibili lætitia ſum affectus, cum id mihi nunciatum eſt: eumq; honorem tibi deos fortunare uolo, à teq; ex tua, maiorumq; tuorum dignitate adminiſtrari. atq; utinam præſens illum diem, mihi optatiſſimum, uidere potuiſſem, proq; tuis ampliſſimis erga me ſtudijs, atq; beneficijs tibi operam meam, ſtudiumq; nauare. quam mihi facultatem quando*

Acad. 1. ſic locutus. alibi tamen dixit, inopinatũ.

*hic * nec opinatus, & improuiſus prouinciæ caſus eripuit: tamen, ut te conſulem remp. pro tua dignitate gerentem uidere poſſim. magnopere à te peto, ut operam des, efficias, ne quid mihi fiat iniuriæ, né ue quid temporis ad meum annuum munus accedat. quod ſi feceris magnus ad tua priſtina erga me ſtudia cumulus accedet. Vale.*

ARG. Petit, ut de ſuis rebus geſtis quam honorificentiſsime decernendum curet; ſuamque illi etiam ceteris in rebus exiſtimationem commendat.

Cicero

Cicero imp. S. D. Paullo. 13

MAXIME mihi fuit optatum, Romæ esse tecum, multas ob causas, sed præcipue, ut et in petendo, & in gerendo consulatu meum tibi debitum studium perspicere posses. * *ac petitionis quidem tuæ ratio mihi semper fuit explorata: sed tamen nauare operam uolebam. in consulatu uero cupio equidem te minus habere negotij: sed moleste fero, me consulem tuum studium adolescentis perspexisse, te meũ, cum id ætatis sim, perspicere non posse. sed ita fato nescio quo contigisse arbitror, ut tibi ad me ornandum semper detur facultas, mihi ad remunerandum nihil suppetat præter uoluntatem.* * *ornasti consulatum, ornasti reditum meum. incidit meum tempus rerum gerendarũ in ipsum consulatum tuũ. itaq; cum & tua summa amplitudo, & dignitas, & meus magnus honos, magnaq; existimatio postulare uideatur, ut à te pluribus uerbis contendam, ac petam, ut quam honorificentissimum S. C. de meis rebus* * *gestis faciendũ cures: non audeo uehementer à te cõtendere: ne aut ipse tuæ perpetuæ consuetudinis erga me oblitus esse uidear, aut te oblitum putem. quare, ut te uelle arbitror, ita faciam: atq; ab eo, quem omnes gentes sciunt de me optime meritum, breuiter petam. Si alij consules essent ad te potissimum Paulle mitterem, ut eos mihi quam amicissimos redderes. nunc, tũ tua summa potestas, summaq; auctoritas, notaq; omnibus nostra necessitudo sit: uehementer te rogo, ut et q̃ honorifi-*

correctio ad id, quod dixerat, in petendo,

studijs, & officijs tuis,

in Amano, ep. 2.

significat prædicari à se etiam in prouincia, quantum Paullo debeat,

*norificentißime cures decernendum de meis rebus geſtis, & quamcelerrime. dignas res eſſe & honore et gratulatione, cognoſces ex ijs litteris, quas ad te & ad *collegam, & ſenatum publice miſi: omniumq; mearum reliquarum rerum, maximeq; ex iſtimationis meæ procurationem, *ſuſceptam, uelim habeas: in primiſq; tibi curæ ſit, quod abs te ſuperioribus quoque litteris petiui, ne mihi tempus prorogetur. cupio te conſulem uidere, omniáque, quæ ſpero, cum *abſens, tum etiam præſens te conſule aſſequi. Vale.*

C. Marcellum. eæ litteræ non exſtant.

quam antea ſuſcepiſti.

abſens ſupplicationes, præſens triumphũ.

ARG. Significat ſe ea facturum Fabij cauſſa, quæ Caſsius rogarat; dolet, ſe Caſsium non uidiſſe ad urbem ex prouincia redeuntem: rogat, operam det, ne quid ſibi ad annuam prouinciam temporis prorogetur.

Cicero S. D. C. Caſsio proquæs. 14.

quæſtor cum M. Craſſo in Syriam ierat.

puto eſſe quem lib. 2. commendat Cœlio, & Papirio Pæto ep. 25. lib. 9.

M. FABIVM quod mihi amicum tua cõmendatione das, nullum in eo facio quæſtum. multi enim anni ſunt, cum ille in ære meo eſt, & à me diligitur propter ſummam ſuam humanitatem, & obſeruantiam. ſed tamen, quod te ab eo egregie diligi ſenſi, multo amicior ei ſum factus. itaq; quamquam profecerunt litteræ tuæ: tamen aliquanto plus commendationis apud me habuit animus ipſius erga te mihi perſpectus, & cognitus. Sed de Fabio faciemus ſtudioſe, quæ rogas. Tu multis de cauſsis uellem, me conuenire potuiſſes: primum, ut te, quem iam diu plurimi facio, tanto interuallo uiderem: deinde, ut tibi, quod feci per literas, poſſem præſens gratulari: tum, ut, quibus de rebus uel

lemus,

*lemus, tu tuis, ego meis, inter nos communicaremus: postremo, ut amicitia nostra, quæ summis officijs ab utroq; culta est, sed longis*interuallis temporum interruptam consuetudinem habuit, confirmaretur uehementius. id quando non accidit, utemur bono litterarum, & eadem fere absentes, quæ si coram essemus, consequemur. unus scilicet ille fructus, qui in te uidendo est, percipi litteris nõ potest. alter gratulationis est, is quidem exilior, quam si tibi, te ipsum intuens, gratularer: sed tamen et feci ante, & facio nunc, tibiq; cum pro rerum magnitudine, quas gessisti, tum pro opportunitate temporis gratulor, quod te de prouincia decedentem summa laus, & summa gratia prouincia prosecuta est. Tertium est, ut id, quod de nostris rebus coram communicassemus inter nos, conficiamus idem litteris. ego ceterarũ rerum caussa tibi Romam properandum magnopere censeo. nam et ea, quæ reliqui, tranquilla de te erant: et hac tua recenti uictoria tanta, clarum aduentum tuum fore intelligo. sed, si quæ sunt onera tuorum: si tanta sunt, ut ea sustinere possis nihil tibi erit lautius, nihil glorioſius: sin maiora: considera, ne in alienissimum tempus cadat aduentus tuus. huius rei totum consilium tuum est. tu enim scis, quid sustinere possis. si potes: laudabile, atque populare est: sin plane non potes: absens hominum sermones facilius sustinebis. De me autẽ idem tecum his ago litteris, quod superioribus egi, ut omnes tuos neruos in eo contendas, ne quid mihi ad*

triennio enim ante in Syriam quæstor Cassius erat cũ Crasso, L. Domitio & Ap. Claudio cos.

Parthos, post necem Crassi, deuicerat. Iustinus lib. 42. Velleius lib. 42.

ideo dixit ep.5. & S. C. & lege.

*hanc prouinciam, quam & *senatus, & populus annuam esse uoluit, temporis prorogetur. hoc à te ita cõtendo, ut in eo fortunas meas positas putem.

Paullum, consulem designatũ: Curionẽ tribunum pl. designatum, item Furnium, ep. 18. l. 5. ad Att.

*habes *Paullum nostrum nostri cupidissimum: est *Curio: est Furnius. sic uelim enitare, quasi in eo sint mihi omnia. Extremum illud est de ijs, quæ proposueram, confirmatio nostræ amicitiæ: de qua pluribus uerbis nihil opus est. tu puer me appetisti: ego autem semper ornamento te mihi fore duxi: fuisti etiam præsidio tristissimis meis temporibus. accessit post tuum discessum familiaritas mihi cum Bruto *tuo maxima. itaq; in uestro ingenio, & industria mihi plurimum & suauitatis, & dignitatis constitutũ puto. id tu ut tuo studio cõfirmes, te uehementer rogo, litterasq; ad me et cõtinuo mittas, &, cum Romam ueneris, quamsæpissime. Vale.

cuius soror uxor erat Cassij. Plut. in Bruto.

ARG. Probat suum consiliũ de bello ciuili non renouãdo.

Cicero S. D. Cassio. 15

uterque enim, uicto in Thessalia Pompeio, se Cæsari tradidit.

ETSI *uterq; nostrûm, spe pacis, & odio ciuilis sanguinis, abesse à belli pertinacia uoluit: tamẽ, quando eius consilij princeps ego fuisse uideor, plus fortasse tibi præstare ipse debeo, quam à te exspectare. etsi, ut sæpe soleo mecum recordari, sermo familiaris meus tecum, & item mecum tuus adduxit utrumq; nostrûm ad id consilium, ut uno prœlio putaremus si non totam caussam, at certe

ut statueremus, deponenda ne essent arma, an retinenda.

nostrum *iudicium definiri conuenire. neq; quisquam hanc nostram sententiam uere umquam reprehendit, præter eos, qui arbitrantur melius esse

deleri

deleri omnino remp. quam imminutam & debilitatam manere. ego autem ex interitu eius nullam spem * scilicet mihi proponebam, ex reliquijs magnam. sed ea sunt consecuta, ut magis mirum sit accidere illa potuisse, quam nos non uidisse ea futura, nec, cum homines essemus, diuinare potuisse. equidem fateor meam coniecturam hanc fuisse, ut * illo quasi quodam fatali prælio facto, & uictores communi saluti consulere uellent, & uicti suæ. utrumq; autem positum esse arbitrabar in celeritate uictoris. quæ si fuisset, eandem clementiam experta esset * Africa, quam cognouit Asia, quam etiam Achaia, &, ut opinor, ipso legato, ac deprecatore. amissis autem temporibus, quæ plurimum ualent, præsertim in bellis ciuilibus, interpositus annus alios induxit, ut uictoriam sperarent, alios, ut ipsum, uinci, contemnerent. atq; horum malorum omnium culpam fortuna sustinet. quis enim aut Alexandrini belli tantam moram huic bello adiunctum iri, aut nescio quem istum * Pharnacem Asiæ terrorem illaturum putaret? nos tamen, in consilio pari, casu dissimili usi sumus. tu enim eam partem petisti, ut & consilijs interesses, &, quod maxime curam leuat, futura animo prospicere posses: ego, qui festinaui, ut Cæsarē in Italia uiderem, (sic enim arbitrabamur) eumq;, multis honestissimis uiris conseruatis, redeuntem, ad pacem currentem, ut aiunt, incitarem, ab illo * longissime et absum, & abfui: uersor autem in gemitu Italiæ, & in urbis

eleganter usurpatum pro nimirum. ep. 6. lib. 1.

Pharsalico.

quæ tum bellū Scipione duce reparabat.

Mithridatis filium, quem mox Cæsar unica pugna profligauit: unde illud, Veni, uidi, uici.

cum Cæsar contra Pharnacem in Ponto bellū gereret,

urbis miſerrimis querelis: quibus aliquid opis fortaſſe, ego pro mea, tu pro tua, pro ſua quisq; parte ferre potuiſſet, ſi auctor *affuiſſet. Quare uelim pro tua erga me perpetua beneuolentia ſcribas ad me, quid uideas, quid ſentias, quid exſpectandum, quid agendum nobis exiſtimes. magni erunt mihi tuæ litteræ. atq; utinam primis illis, quas Luceria miſeras,* paruiſſem. *ſine ulla enim moleſtia dignitatem meam retinuiſſem. Vale.*

Cæſar, quo auctore publicis muneribus mederemur.

ſuadebas enim ut ab armis abſtinerem.

ARG. locatur in opiniones Epicureorum, id eſt in ipſum Caſsium, qui Epicuri ſectam ſequi cœperat.

ſcripta uidetur gerente bellum Cæſare in Hiſpania contra Pōpeij liberos, quod indicat epiſtola 17.

Cicero procos S. D. Caſsio. 16

PVTO te iam ſuppudere, cum hæc te tertia iam epiſtola ante oppreſsit, quam tu ſchedulã, aut litteram. ſed non urgeo: longiores enim exſpectabo, uel potius exigam. *ego, ſi ſemper haberem, cui darem, uel ternas in hora darem. fit enim neſcio quid, ut quaſi coram adeſſe uideare, cum ſcribo aliquid ad te: neque id κατ' εἴδωλον φαντασίας, ut dicunt tui* amici *noui, qui putant etiam διακοπτικὰς φαντασίας ſpectris Catianis excitari. nam, ne te fugiat,* Catius *Inſuber Epicureus, qui nuper eſt mortuus, quæ ille* Gargettius, *& iam ante Democritus, εἴδωλα, hic ſpectra nominat. his autem ſpectris etiam ſi oculi poſſent fereri, quo uelis ipſa currunt animus qui poſsit, ego non uideo. doceas tu me oportebit, cum ſaluus ueneris, in mea ne poteſtate ſit ſpectrum tuum, ut, ſimul ac mihi collibitum ſit de te cogitare, illud occurrat. neque ſolum*

quaſi debitas.

Epicurei. ep. 19.

ſcripſit quædã. Quinct. lib. 10. cap. 1. & Horatius. Epicurus, Gargettius appellatus, ex pago; de quo Laertius.

de te,

de te, qui mihi hæres in medullis: sed, si insulam Britanniam cœpero cogitare, eius εἴδωλον mihi aduolabit ad pectus? sed hæc posterius. tento enim te, quo animo accipias. si enim stomachabere, & moleste feres: plura dicemus: postulabimúsque, ex qua hæresi ui hominibus armatis deiectus sis, in eam restituare. in hoc interdicto non solet addi, in hoc anno. quare si iam bienniũ, aut trienniũ est, cum uirtuti nuncium remisisti, delenitus illecebris uoluptatis in integro res nobis erit. Quamquam quicũ loquor? cum uno fortissimo uiro: qui, postea quam forum attigisti, nihil feciſti, nisi plenissimum amplissimæ dignitatis, in ista ipsa ἀιρέσει metuo ne plus neruorũ sit, quã ego putarim; si modo eam tu probas. quid tibi in mentem uenit, inquies? Quia nihil habebam aliud, quod scriberem. de rep. enim nihil scribere possum. neq; enim, quod sentio, libet scribere. Vale.*

quod irridere uidear Epicureorum sententias

perfecta metaphora. nuncii remisisti, delenitus illecebris uoluptatis.

Cæsarianis, omnia ex libidine administrantibus.

ARG Queritur de tabellariorum importunitate, scribit de Syllæ morte, de rumoribus Hispanici belli, de Pansa, de Cassij commoratione Brundisina.

Cicero S. D. Cassio. 17

PRAEPOSTEROS habes tabellarios: et si me quidem nõ offendunt: sed tamen, cum à me discedunt, flagitant litteras: cum ad me ueniunt, nullas afferunt. atq; id ipsum facerent commodius, si mihi aliquid spatij ad scribendum darent: sed peta sati ueniunt: comites ad portam exspectare dicunt. ergo ignoſces: alteras habebis has breues. sed ex-

ep. 20. lib. 11.

ſpecta πάντα περὶ πάντων. etſi quid ego me tibi purgo, cum tui ad me inanes ueniant, ad te cum epiſtolis reuertantur? Nos hic (tamen ad te ſcribam aliquid) P. Syllam patrem mortuum, habebamus. alij, à latronibus, alij, cruditate, dicebant. populus non curabat. combuſtum enim eſſe conſtabat. hoc tu pro ſapientia tua feres æquo animo. quamquã πρόσωπον πόλεως amiſimus. Cæſarem putabant moleſte laturũ, uerentem ne *haſtare frixiſſet. Mindius Marcellus, & Atius pigmẽtarius ualde gaudebant ſe aduerſarium perdidiſſe. De Hiſpania nihil, ſed exſpectatio ualde magna: rumores triſtiores, ſed ἀδιάφοροι. Panſa noſter *paludatus ad III. Kal. Ian. profectus eſt: ut quiuis intelligere poſſet, id quod tu *nuper dubitare cœpiſti, τὸ καλὸν δι' αὐτὸ αἱρετὸν eſſe. nam, quod multos miſerijs *leuauit, & quod ſe in his malis hominem prebuit: mirabilis eum uirorum bonorum beneuolentia proſecuta eſt. Tu quod adhuc Brũdiſij moratus es, ualde probo, & gaudeo. et mehercule puto te ſapienter facturum, ſi ἀκηνόγραφος fueris. nobis quidem, qui te amamus, erit gratum. Et, amabo te, cũ dabis poſthac aliquid domũ litterarum, mei memineris, ego numquam quemquam ad te, cum ſciam, ſine meis litteris ire patiar. Vale.*

ide ep. 19. huius l. & 10. l. 9, & lib. 2 de officijs.

ad quam emebat Sylla Pompeianorum bona. ep. 19.

Philipp. 5. & Feſtus.

quia nuper Epicureus factus eſt.

cum gratia, & auctoritate ualeret apud Cæſarem.

ARG. Excuſat breuitatem epiſtolæ, feſtinatione tabellarij; ſcribit de ſtatu reip. de Hiſpania, de Caſsij abſentia.

Cicero S. D. Caſsio. 18

LONGIOR epiſtola fuiſſet, niſi eo ipſo tempore

*pore petita esset à me, cum iam iretur ad te: longior etiam, si φλύαφον aliquem habuisset. nam ἀπραξίαν sine periculo uix possumus. ridere igitur, inquies, possumus. non mehercule facillime: uerũ tamen aliam aberrationẽ à molestijs nullã habemus. * ubi igitur, inquies, philosophia? tua quidem in culina: mea molesta est. pudet enim seruire. itaque facio, me alias res agere ne conuicium Platonis audiam. De Hispania nihil adhuc certi, nihil omnino noui. Te abesse mea caussa moleste fero, tua gaudeo. Sed flagitat tabellarius, ualebis igitur, méque, ut à puero fecisti, amabis.*

cur à philosophia solatium & oblectationem non petis?

epist. 14.

ARG. Respondet ad duas epistolas. quæ ante proximã superiorem leguntur. maxime autem Epicurum, & Epicureos, quorum ipse in numero erat, à studio uirtutis, & iustitiæ laudat.

Cassius S. D. Ciceroni. 19

*NON mehercule in hac mea peregrinatione quidquam libentius facio quam scribo ad te. uideor enim cum præsente loqui, & iocari. nec tamen hoc usu uenit propter spectra * Catiana: pro quo tibi proxima epistola tot rusticos Stoicos * regeram, ut Catium Athenis natum esse dicas. Pansam nostrum secunda uoluntate hominũ * paludatum ex urbe exisse, cum ipsius caussa gaudeo, tum mehercule etiam omnium nostrûm. spero enim homines intellecturos, quanto sit omnibus odio crudelitas, & quanto amori probitas, & clementia: atque ea, quæ maxime mali petant, concupiscant, ad bonos peruenire. difficile est enim hominibus*

epist. 16. Phi. 13. c. 16. & Horatius Sat. 7. l. c. Festus in dictione Paludati.

perſuadere, τὸ καλὸν δι αὐτὸ αἱρετὸν eſſe: ἡδονὴν uero, & ἀναλγησίαν uirtute, iuſtitia, et καλῷ parari, & uerũ, & probabile eſt. ipſe enim Epicurus, à quo omnes Catij, & Amaſinij, mali* uerborum interpretes, proficiſcuntur, dicit, ὅτι ἐφ' ἡδὺ ἄνευ τοῦ καλῶς καὶ δικαίως ζῆν. itaq; & Panſa, qui ἡδονὴν ſequitur, uirtutem retinet: & ij, qui à nobis φιλήδονοι uocantur, ſunt φιλόκαλοι καὶ φιλοδίκαιοι omnesq; uirtutes & colunt, & retinent. itaque Sylla, cuius iudicium probare debemus, cum diſſentire philoſophos uideret, non quæſiuit, quid bonum eſſet, & omnia bona* coemit. cuius ego mortem forti mehercule animo tuli. nec tamen Cæſar diutius nos eum deſiderare patietur. nam habet damnatos, quos pro illo nobis reſtituat: nec ipſe ſectorem deſiderabit, cum filium uiderit. Nunc, ut ad remp. redeam, quid in Hiſpanijs geratur, reſcribe. peream, niſi ſollicitus ſum, ac malo *ueterem, & clementem dominum habere, quam nouum, & crudelem experiri. ſcis, Cneus quam ſit fatuus: ſcis, quo modo* crudelitatem uirtutem putet: ſcis, quam ſe ſemper à nobis deriſum putet. uereor, ne nos, ruſtice gladio uelit κὐτιμυπ]ᾳζεσθαι. quid fiat, ſi me diligis, reſcribe. Hui quam uelim ſcire, utrum iſta ſollicito animo, an *ſoluto legas. ſciam enim eodem tempore, quid me facere oporteat. Ne longior ſim, uale, & me, ut facis, ama. Si Cæſar uicit, celeriter me exſpecta.

Epicuri: cuius uerba ab honeſto, & iuſto detorquent.

emit in auctione quidquid potuit de bonis proſcriptorum ciuium, dominantibus primum Sylla, deinde Cæſare ep. 17.

Cæſarem potius, quam Cn. Pompeiũ, Magni filiũ. ep. 14. lib. 4. & 3. l. 7.

hilari, triſtes enim curis detinentur.

ARG.

ARG. Scribit, se ad illum mittere librum suum de perfecto oratore. laudat in Sabin agente fidem, & probitatem: petit ab eo creberrimas litteras.

Cicero S. D. C. Trebonio. 20

ORATOREM *meum (sic enim inscripsi) *Sabino tuo commendaui. natio me hominis impulit, ut ei recte putarem. nisi forte *candidatorum licentia hic quoque usus, hoc subito cognomen arripuit: etsi modestus eius uultus, sermoq; cõstans habere quiddam à Curibus uidebatur. Sed de Sabino satis. Tu, mi Treboni, quando ad amorem meum aliquantulũ discedens addidisti: quo tolerabilius feramus igniculum desiderij tui, crebris nos litteris appellato, atque ita, si idem fiet à nobis. quamquam duæ causſæ sunt, cur tu frequentior in isto officio esse debeas, quam nos: primum, quod olim solebant, qui Romæ erant, ad prouinciales amicos de rep. scribere: nunc tu nobis scribas oportet: res enim publica istic est: deinde, quod nos alijs officijs tibi absenti satisfacere possumus: tu nobis, nisi litteris, non uideo, qua re alia satisfacere possis. sed cetera scribes ad nos postea: nunc hæc primo cupio cognoscere: iter tuum cuiusmodi sit: ubi *Brutum nostrum uideris: quam diu simul fueris: deinde, cũ processeris longius, de bellicis rebus, de toto negotio: ut existimare possimus, quo statu simus. ego tantum me scire putabo, quantum ex tuis litteris habebo cognitum. Cura ut ualeas, meq; ames amore illo tuo singulari.

epist. 18. lib. 1, fortasse gentis Albiæ. ad Att. lib. 13. epist. 14. cum se populo ad magistratus petitionem, quæsita fictis cognominibus gratia, cõmendant.

ibat Treboniꝰ in Asiam. ei à senatu decretam. ep. 16. lib. 12.

qui metu plebis ab Antonio concitatæ, militumq; ueteranorum urbe excesserat.

ARG. Rogat, ut sui absentis desiderium crebris, & longis epistolis leniat: enumerat Trebonij erga se officia; exponit, de Caluo iam mortuo quid sentiat. perijsse enim Caluum ante quam haec epistola scriberetur, id est ante Cæsaris necem, patet ex libro, qui Brutus inscriptus est.

Cicero S. D. Trebonio. 21

de quo uide ep. 16 lib. 12.

ET EPISTOLAM *tuam legi libenter, &* **librum libentissime. sed tamen in ea uoluptate hunc accepi dolorem, quod, cum incendisses cupiditatem meam cõsuetudinis augendæ* **nostræ, (nam ad amorem quidem nihil poterat* * *accedere) tum discedis à nobis, méque tanto desiderio afficis, ut unam mihi cõsolationem relinquas, fore, ut utriusque nostrûm absentis desiderium crebris, & longis epistolis leniatur. quod ego non modo de me tibi spondere possum, sed de te etiam mihi. nullam enim apud me reliquisti dubitationem, quantum me amares. nam, ut illa omittam, quæ, ciuitate teste, feci sti, cum mecum inimicitias communicasti, cum me concionibus tuis defendisti· cum quæstor in mea, atque in publica caussa consulum partes susceperis ti· cum* * *tribuno pl. quæstor non paruisti· cui tuus præsertim collega pareret: ut hæc recentia, quæ meminero semper, obliuiscar· quæ tua sollicitudo de me in armis, quæ lætitia in* * *reditu, quæ cura, qui dolor, cum ad te curæ, & dolores mei perferrentur· Brundisium denique te ad me uenturum fuisse, nisi subito in Hispaniam missus esses: ut hæc*

accessisse tamen aliquid, in proxima superiore epistola dixit.

P. Clodio.

cum post Pharsalicam pugnã in Italiam rediit. ep. 35. lib. 10.

*ut hæc igitur omittam, quæ mihi tanti æstimanda sunt, quanti uitam æstimo, & salutem meam: liber iste, quem mihi misisti, quantam habet declarationem amoris tui? primum, quod tibi facetum uidetur, quidquid ego dixi: quod alijs fortasse nō item: deinde, quod illa, siue faceta sunt, siue * sic, fiunt, narrante te, uenustissima: quin etiam, ante quam ad me ueniatur, risus omnis pæne cōsumitur. quod si in his scribēdis nihil aliud, nisi, quod necesse fuit, de uno me tam diu cogitauisses: ferreus essem si te non amarem. cum uero ea, quæ scriptura persecutus es, sine summo amore cogitare nō potueris: non possum existimare, plus quemquam à se ipso, quam me à te, amari. cui quidem ego amori, utinam ceteris rebus possem, amore certe respondebo. quo tamen ipso tibi confido futurum satis. Nunc ad epistolam uenio, cui copiosæ, & suauiter scriptæ, nihil est, quod multa respondeam. Primum enim ego illas * Caluo litteras misi, non plus, quam has, quas nunc legis, existimans exituras. aliter enim scribimus, quod eos solos, quibus mittimus: aliter, quod multos lecturos putamus. deinde, ingenium eius melioribus extuli laudibus, quam tu id uere potuisse fieri putas. primum, quod ita iudicabam. acute mouebatur: genus quoddam sequebatur, in quo iudicio lapsus, quod ualebat tamen, assequebatur, quod probaret. multæ erant, & reconditæ * litteræ: uis non erat: ad eam igitur adhortabar. in excitando autē, & in acuendo, plurimū ualet, si laudes*

minuendi uim habet, Sic ut, apud Terentium in Heaut. Sic satis. & ep. 13. lib. 15. ad Att.

uide Tacitū in dialogo de oratoribus.

in lib. de claris orat.

id facit ep 1. l. 2. & ep. 8. l. 12. & alibi sæpissime.

laudes eum, quem cohortere. Habes de Caluo iudicium, & consilium meum: consilium, quod, hortandi causſa, laudaui: iudicium, quod de ingenio eius ualde existimaui bene. Reliquum est, tuam profectionem amore prosequar, reditum spe exspectem, absentem memoria colam, omne desiderium litteris mittendis, accipiendisq; leniam. Tu, uelim tua in me studia, & officia multum tecum recordere: quæ cum tibi liceat, mihi nefas sit obliuisci: non modo uirum bonum me existimabis, uerum etiam te à me amari plurimum iudicabis. Vale.

si tua in me officia tecum recordabere.

CICERONIS

CICERONIS EPISTOLARVM AD TIRONEM, Liber XVI.

ARGVMENTVM.

Cum rediret Romam Cicero ex Cilicia, ægrum Tironem libertum Patris reliquit; quem his fere omnibus epistolis rogat, ualetudinem curet.

Tullius & Cicero F. & Q. S.D. Tironi humanissimo, & optimo. 1

VIDE, *quanta in te sit suauitas: duas horas Thyrei fuimus: Xenomenes hospes tam te diligit, quã si uixerit tecum. is omnia pollicitus est, quæ tibi essent opus: facturum puto. mihi placebat, si firmior esses, ut te Leucadem deportares, ut ibi te plane confirmares. uidebis, quid* *Curio, *quid Lysoni, quid* *medico *placeat. uolebam ad te Marionem remittere· quem, cum meliuscule tibi esset, ad me mitteres: sed cogitaui unas litteras Marionem afferre posse, me autem crebas exspectare. poteris igitur, & facies, si me diligis, ut quotidie sit Acastus in portu. multi erunt, quibus recte litteras dare possis, qui ad me libenter perferant. equidem Patras euntem neminem prætermittam. ego omnem spem tui diligenter curandi in* *Curio *habeo. nihil potest illo fieri humanius, nihil nostri amantius. ei te totum trado. malo te paullo post ualentem, quam statim imbecillum*

oppidum fuit Messeniorum.

similis figura ep 16. lib. 13. & ad Att. ep. 4. lib. x.

ep. 19. lib. 7. & ep. 17. lib. 7. & ep. 17. lib. 13.

Asclaponi. ep. 20. lib. 13. et 9. huius lib.

Attici amicissimo. ep. 17. l. 13. & ad Att. ep. 5. & 6. lib. 3.

becillum uidere. cura igitur nihil aliud, nisi ut tu ualeas: cetera ego curabo. Etiam atq; etiam uale. Leucade proficiscens, VII. id. Nou.

ARG. Scribit se aduersis uentis Corcyræ teneri; hortatúrque Tironem, ut se curet, nec nisi confirmatus nauiget.

Tullius & Cicero S. D. Tironi suo. 2

*SEPTIMVM iam diem Corcyræ tenebamur, Quinctus autem pater, & filius Buthroti. solliciti eramus de tua ualetudine mirum in modum: nec mirabamur nihil à te litterarum. ijs enim uentis istinc nauigatur, qui si essent, nos Corcyræ non *sederemus. cura igitur te, & cõfirma·&, cum commode, & per ualetudinem, & per anni tempus nauigare poteris, ad nos amantissimos tui ueni. nemo nos amat, qui te non diligat. carus omnibus, exspectatusq; uenies. Cura ut ualeas etiam atq; etiam Tiro noster. Vale. XV. Kal. Nou. Corcyræ.*

nihil agentes. sic Terentius, Sede domi uirginem tam grandem.

ARG. Suum Tironis desiderium significat.

Tullius & Cicero meus, & fratres, & fratris F. S. D. Tironi suo. 3

*PAVLLO facilius putaui posse me ferre desiderium tui, sed plane non fero. & quamquam magni ad*honorem nostrũ interest, quam primum ad urbem me uenire: tamen peccasse mihi uideor, qui à te discesserim. sed quia tua uoluntas ea uidebatur esse, ut prorsus, nisi confirmato corpore, nolles nauigare: approbaui tuum consilium· neq; nunc muto, si tu in eadem es sententia. sin, postea quam cibum cœpisti, uideris tibi me posse consequi: tuum consi-*

triumphum cogitabat: sed, eum ne discordiæ ciuiles impedirẽt, uerebatur, id quod euenit.

consilium est. Marionẽ ad te eo misi, ut aut tecum ad me quamprimum ueniret: aut, si tu morarere, statim ad me rediret. tu autem hoc tibi persuade, si commodo ualetudinis tuæ fieri possit, nihil me malle, quam te esse mecũ: sin intelliges opus esse, te Patris, conualescendi causſa, paullũ commorari, nihil me malle, quã te ualere. si statim nauigas, nos Leucade consequere: sin te confirmare uis, & comites, & tempestates, et nauem idoneam ut habeas, diligenter uidebis. unum illud, mi Tiro, uideto, si me amas, ne te Marionis aduentus, et hæ litteræ mouẽant. quod ualetudini tuæ maxime conducet, si feceris: maxime obtemperaris uoluntati meæ. hæc pro tuo * ingenio considera. nos ita te desideramus, ut amemus. amor, ut ualentẽ uideamus, hortatur: desiderium, ut quamprimũ. illud igitur potius. cura ergo potissimũ, ut ualeas. de tuis * innumerabilibus in me officijs erit hoc gratissimũ. III. non. Nou. Vale.

ut tibi faciũdi uidebitur, ita facies.

ep. 6.

A. R G. Scribit de sua sollicitudine, suoque ad Alyziam accessu: rogat, ut ualetudinem diligenter curet.

Tullius S. D. Tironi suo. 4

NON queo ad te, nec lubet scribere, quo animo sim affectus: tantũ scribo, & tibi, et mihi maximæ uoluptati fore, si te firmum quamprimum uidero. tertio die abs te ad Alyziam accesseramus. is locus est citra Leucadem stadia CXX. Leucade aut te ipsum, aut tuas litteras à Marione putabã me accepturum. Quantũ me diligis, tantum fac ut ualeas, uel quantum te à me scis diligi. Nonis Nou. Alyzia.

quia firme te sum.

ARG.

ARG. Rogat, ut omni cura ualetudini seruiat.

Tullius, & Cicero, & Q. pater, & filius S. D. Tironi suo. 5

*NOS apud Alyziam, ex quo loco tibi litteras ante dederamus, unum diem commorati sumus, quod Quinctus nos consecutus non erat. is dies fuit non. Non. inde ante lucem proficiscentes *ante diem VIII. id. Nou. has litteras dedimus. Tu si nos omnes amas, & præcipue me, magistrum tuum, confirma te. ego ualde suspenso animo exspecto, primum te scilicet, deinde Marionem cum tuis litteris. omnes cupimus, ego in primis, quam primum te uidere, sed mi Tiro, ualentem. quare nihil properaris. satis quotidie uidero, si ualebis. utilitatibus tuis possum carere: te ualere tua caussa primum uolo, tum mea, mi Tiro. Vale.*

Gell. lib. xv. cap. 28.

ARG. Fere tota est hortatio ad curandam ualetudinem.

Tullius Tironi suo S. D. & Cicero, & Q. pater, & Q. F. 6

VARIE sum affectus tuis litteris, ualde priore pagina perturbatus, paullum altera recreatus. quare nunc quidem non dubito, quin, quoad plane ualeas, te neque nauigationi, neque uiæ committas. satis te mature uidero, si plane confirmatum uidero. De medico, & tu bene existimari scribis, et ego sic audio: sed plane curationes eius nō probo: ius enim dandum tibi non fuit, cum κακοστόμαχος esses. sed tamen & ad illum scripsi accurate, & ad

Lysonem.

*Lysonem. ad Curium uero, suauissimum hominem, & summi officij, summæq; humanitatis, multa scripsi, in his etiam, ut, si tibi uideretur, te ad se transferret. Lyso enim noster, uereor, ne negligentior sit: primum, quia omnes Græci: deinde, quod, cum à me litteras accepisset, mihi nullas remisit. sed eum tu laudas. tu igitur, quid faciendum sit, iudicabis. Illud, mi Tiro, te rogo, sumptu ne parcas ulla in re, quod ad ualetudinem opus sit. scripsi ad Curium, quod dixisses, *daret. medico ipsi puto aliquid dandum esse, quo sit studiosior. Innumerabilia tua sunt in me officia domestica, forensia urbana, prouincialia in re priuata, in publica in studijs, in litteris nostris. omnia uiceris, si, ut spero, te ualidum uidero. ego puto te bellissime, si recte erit, cum quæstore *Mesinio decursurum. non inhumanus est, téque, ut mihi uisus est, diligit. & cum ualetudini tuæ diligentissime consulueris tũ, mi Tiro, consulito nauigationi. nulla in re iam festinare uolo. nihil laboro, nisi ut saluus sis. sic habeto, mi Tiro, neminẽ esse, qui me amet, quin idem te amet. et cum tua, & mea maxime interest te ualere: tum multis est curæ. adhuc, dum mihi nullo loco deesse uis, numquã te confirmare potuisti. nunc te nihil impedit: omnia depone: corpori serui. quantã diligentiã in ualetudinem tuam contuleris, tanti me fieri à te iudicabo. Vale, mi Tiro, uale, uale, & salue. Lepta tibi salutem dicit, & omnes. Vale. VII. id. Non. Leucade.

ep. 10. l. 13. & 1. & 9. huius lib.

ep 9. & ad Att. ep. 5. & 6. l. 8.

L. Mesinio, de quo ep. 20. et 21. lib. 5. & ep. 26. lib. 13. habuit & alterum quæstorem. C. Cælium, de quo lib. 2. ep. ultima.

ARG. Idem argumentum, ut Tiro ualetudinem curet.

Tull. & Cicero, & Q.Q.S.D. Tironi. 7

*TERTIAM ad te hanc epistolam scripsi eadem die, magis instituti mei tenendi caussa, quia nactus eram, cui darem, quam quod haberem quid scriberem. Igitur illa: quantum me diligis, tantum adhibe in te diligentiæ. ad tua innumerabilia in me officia adde hoc, quod mihi erit gratissimum omnium. cum ualetudinis rationem, ut spero, habueris, habeto etiam nauigationis. in Italiam euntibus omnibus ad me litteras dabis, ut ego euntem Patras neminem prætermitto. cura, cura te, mi Tiro. quando non contigit, ut simul nauigares: nihil est, quod festines: nec quidquã cures, nisi ut ualeas. Etiam atq; etiam uale. VII. id. Nou. *Actio, uesperi.*

ad hoc promontorium Antonius ab Augusto maritima pugna uictus est.

ARG. Etiam Qu. Cicero significat, quantæ curæ sibi Tironis ualetudo sit.

Q. Cicero S. D. Tironi. 8

MAGNAE nobis est sollicitudini ualetudo tua. nam tametsi qui ueniũt, ἀκίνδυνα μὲν χρονιώτερα δὲ nunciant: tamen in magna consolatione ingens inest sollicitudo, si diutius à nobis abfuturus es, is, cuius usum, & suauitatem desiderando sentimus. attamen, quamq̃ uidere te tota cogitatione cupio: tamen te penitus rogo, ne te tam longæ nauigationi, et uiæ per hiemem, nisi bene firmũ, cõmittas, néue nauiges, nisi explorate. uix in ipsis tectis, et oppidis frigus infirma ualetudine uitatur: ne dũ in mari

hic uersus in Euripidis tragœdiis, quæ nunc exstant, non reperitur. multas nominant, quæ desiderantur, Athenæus, & Suidas. ep. 15. lib. 13.

in mari, et uia sit facile abesse ab iniuria temporis.

ψύχος δὲ λεπτῷ χρωτὶ πολεμιώτατον,

inquit Euripides. cui tu quantum credas, nescio: ego certe singulos eius uersus, singula testimonia puto. Effice. si me diligis, ut ualeas, & ut ad nos firmus, ac ualens quamprimum uenias. Ama nos, & uale. Q. F. tibi salutem plurimam dicit.

AR G. Nauigationis descriptio, & ad curandam ualetudinem b eneuolentiæ plena cohortatio.

Tullius & Cicero S. D. Tironi suo. 9

NOS à te, ut scis, discessimus, ad IV. non. Nou. Leucadem uenimus ad VIII. id. Nou. ad VII. Actium. ibi propter tempestatem ad VI. id. morati sumus. inde ad V. id. Corcyram bellissime nauigauimus. Corcyræ fuimus usq; ad XVI. Kal. Dec. tempestatibus retenti. ad XV. Kal. à portu Corcyræorum ad Cass: opem stadia C. XX. processimus. ibi retenti uentis sumus usq; ad IX. Kal. interea, qui cupide profecti sunt, multi naufragia fecerunt. nos eo die cenati soluimus. inde, austro lenissimo, cælo sereno, nocte illa, & die postero in Italiã ad Hydruntẽ ludibundi peruenimus: eodemq; uento postridie (id erat ad VII. Kal. Dec.) hora quarta Brundisiũ uenimus: eodẽq; tempore simul nobiscũ in oppidum introït Terentia, quæ te facit plurimi. Ad V. Kal. Dec. seruus Cn. Plancij Brundisij tandem aliquando mihi à te exspectatissimas litteras reddidit, datas idibus Nou. quæ me molestia ualde leuarunt. utinam omnino liberassent. sed tamen* Asclapo*

de qua Plinius & Strabo.

ep. 20. lib. 16.

medicus plane confirmat, propediem te ualentem fore. nunc quidem ego te hortor, ut omnem diligentiam adhibeas ad conualescendum. tuam prudentiam, temperantiam, amorem erga me noui. scio te omnia facturum, ut nobiscum quamprimum sis: sed tamen ita uelim, ut ne quid properes. symphoniam Lysonis uelim uitasses, ne in quartam hebdomadam incideres, sed quando pudori tuo maluisti obsequi, quam ualetudini· reliqua cura. Curio misi, ut medico* honos haberetur, & tibi daret, quod opus esset: me cui iussisset, curaturũ. equum, & mulum Brundisij tibi reliqui: Romæ, uereor, ne ex Kal. Ian. magni tumultus sint. nos agemus omnia modice. Reliquum est, ut te hoc rogem, & à te petam, ne temere nauiges, solent nautæ festinare quæstus sui caussa. cautus sis, mi Tiro. mare magnum, & difficile tibi restat. si poteris, cum Mescinio: (caute is solet nauigare) si minus, cũ* honesto aliquo homine, cuius auctoritate nauicularius moueatur. in hoc omnem diligentiã si adhibueris, teq; nobis incolumem præstiteris. omnia ante habebo. Etiam atq; etiam noster Tiro uale, Medico, Curio, Lysoni de te scripsi diligentissime. Vale, salue.*

ep. 19. l. 13. item 1. & 6. huius libri.

de pecunia intellige, non de honore, & honorarium præmium honoris caussa datum ut de supra, ep. 6.

honesto, hic nõ ad mores, sed ad dignitatem refertur.

ARG. Rogat, ut præter ualetudinem nihil curet; addit de aduentu suo ad urbem, de statu reip. ciuilibus discordijs perturbato, de triumpho suo, de præfectura Campana.

Tullius & Cicero, Terentia, Tullia, Q. Q. S. D. Tironi. 10

ETSI opportunitatem operæ tuæ omnibus locis

*locis desidero: tamen non tam mea, quam tua causa doleo te non ualere. sed quando in quartanam conuersa uis est morbi: sic enim scribit Curio: spero te, diligentia adhibita, etiam *firmiorem fore. modo fac id, quod humanitatis tuæ est, ne quid aliud cures hoc tẽpore, nisi ut quamcõmodissime conualescas. non ignoro, quantũ ex desiderio labores: sed erunt omnia facilia, si ualebis. festinare te nolo · ne nauseæ molestiã suscipias æger, & periculose hieme nauiges. Ego ad urbem accessi pridie nõ. Ian. obuiã mihi sic est proditum, ut nihil fieri potuerit honoratius. sed incidi in ipsam flammam ciuilis discordiæ, uel potius belli: cui cum cuperem mederi, &, ut arbitror, possem · cupiditates * certorum hominum (nam ex utraque parte sunt, qui pugnare cupiant) impedimento mihi fuerunt, omnino & ipse Cæsar, amicus noster, minaces ad senatum, & acerbas litteras miserat: & erat adhuc impudens, qui exercitum, & prouinciam inuito senatu teneret: & Curio meus illũ incitabat. * Antonius quidem noster, & Cassius, nulla ui expulsi, ad Cæsarem cum Curione profecti erant · postea quam senatus consulibus, prætoribus, tribunis pl. & nobis, qui proconsules sumus, negotium dederat, ut curaremus, * ne quid resp. detrimenti caperet. numquam maiore in periculo ciuitas fuit: numquam improbi ciues habuerũt paratiorem ducem. omnino ex hac quoq; parte diligentissime cõparatur. id fit auctoritate, & studio Pompeij nostri, qui Cæsarem*

quia pituitam, & Melancholicum humorem quartana constat exsiccari. Galenus in 1. de arte curat. ad Glauconem.

ep. 5. l. 4. & 11. huius lib.

tribuni pl. Cæsaris cõm. de bel. ci. l. 1. & pro Deiotaro.

quo uno uersiculo summa in ciues potestas committebatur. Sallustius in Catil. & Cæsar l. 1 de bel. ci. & Philipp. 5.

rẽ sero cœpit timere, nobis inter has turbas senatus tamen frequens flagitauit triumphũ: sed *Lentulus cos. quo maius suum beneficium faceret, simul atq; expedisset quæ essent necessaria de rep. dixit se relaturũ. nos agimus nihil cupide: eoq; est nostra pluris auctoritas. Italiæ regiones descriptæ sunt, quamquis q; partem *tueretur. nos Capuã sumpsimus. Hæc te scire uolui. Tu etiã atq; etiam cura ut ualeas: litteras q; ad me mittas, quotiescũq; habebis cui des. Etiam atq; etiam uale. Datũ pri. id. Iã.

Cruscellus de quo ep. 4. l. 8.

aduersus Cæsarem. epist. sequenti.

ARG. Deplorat statum reip. & initia bellorum ciuilium exponit, tum suam in Tironem beneuolentiam significat.

Tullius S. D. Tironi. 11

Quo in discrimine uersetur salus mea, & bonorum omnium, atque uniuersæ reip. ex eo scire potes, quod domus nostras, et patriam ipsam uel *diripiendam, uel inflammandam reliquimus. in eum locum res deducta est, ut, nisi quis deus uel casus aliquis subuenerit, salui esse nequeamus. equidem, ut ueni ad urbem, non destiti omnia & sentire, & dicere, & facere, quæ ad concordiam pertinerent. sed mirus inuaserat furor nõ solum improbos, sed etiam eos, qui boni habẽtur, ut pugnare cuperent, me clamante nihil esse bello ciuili miserius. itaq; cum Cæsar amentia quadã raperetur: et, oblitus nominis, atq; honorum suorum, Ariminum, Pisaurum, Anconam, Arretium occupasset: urbem reliquimus: quam sapienter, aut quã fortiter, nihil attinet disputare. quo quidem in casu simus, uides. feruntur omnino cõdiciones ab illo, ut Pompeius

epist. 1. lib. 4.

*peius eat in Hiſpaniã: delectus qui ſunt habiti,& præſidia noſtra dimittãtur:ſe ulteriorem Galliam Domitio,*citeriorem Conſidio Nouiano(his enim obtigerũt) traditurũ:ad conſulatus petitionem ſe uenturum:neque iam uelle *abſentis rationem haberi ſui:ſe præſentem trinundinum petiturum.accepimus condiciones,ſed ita,ut remoueat præſidia ex ijs locis, quæ occupauit ut ſine metu de his ipſis condicionibus Romæ ſenatus haberi poſſit. id ille ſi fecerit, ſpes eſt pacis,non honeſtæ, (leges enim imponuntur) ſed quiduis eſt melius, quam ſic eſſe,ut ſumus.ſin autem ille ſuis condicionibus ſtare uoluerit.bellum paratũ eſt,eiuſmodi tamen,q̃ ille ſuſtinere non poſſit,præſertim cum à ſuis condicionibus ipſe fugerit:tantũ modo ut eum intercludamus, ne ad urbem poſſit accedere:quod ſperabamus fieri poſſe. delectus enim magnos habebamus: putabamúsque illum metuere, ſi ad urbem ire cœpiſſet, ne Gallias amitteret, quas ambas habet inimiciſſimas præter *trãſpadanos,ex Hiſpaniaq̃ ſex legiones,et magna auxilia, Afranio,et Petreio ducibus, habet à tergo.uidetur,ſi inſaniet,poſſe opprimi,modo ut urbe ſalua. maximam autem plagã accepit, quod is, qui ſummã auctoritatẽ in illius exercitu habebat,T.Labienus, ſocius ſceleris eſſe noluit,reliquit illum,& nobiſcum eſt:multiq̃ idem facturi eſſe dicuntur. Ego adhuc oræ maritimæ præſum à Formijs.nullum maius*negotium ſuſcipere uolui, quo plus apud illum meæ litteræ,cohortationésque*

hoc ſæpe in Pompeio reprehendit in ep. ad Atticum.

prætoria ſigitur facta.

quod ei lege permiſsũ erat, ipſo Pompeio cõſule pugnante.ep.5.lib.6.

quibus cum antea ius Latij Põpeius. Strabo conſul dediſſet, poſtea Cæſar & ædilis,& conſul de cõmunicanda ijs ciuitate laborauit:quod poſtremo dictator effecit. Suetonius.

ad Att. ep.10 lib.7.

*ad pacem ualeant. ſin autem erit bellum· uideo me caſtris,& certis legionibus præfuturum. Habeo etiam illam moleſtiam, quod Dolabella *noſter apud Cæſarem eſt. Hæc tibi nota eſſe uolui: quæ, caue, te perturbent, & impediãt ualetudinem tuam. Ego A. Varroni, quem cum amantiſſimum mei cognoui, tum etiam ualde tui ſtudioſum, diligentiſſime te commendaui· ut & ualetudinis tuæ rationem haberet, & nauigationis· & totum te ſuſciciperet, ac tueretur. quem omnia facturum confido: recepit enim, & mecũ locutus eſt ſuauiſſime. Tu quando eo tempore mecũ eſſe non potuiſti, quo ego maxime operam, et fidelitatem deſiderauí tuam· caue feſtines, aut committas, ut aut æger, aut hieme nauiges. numquam ego ſero te ueniſſe putabo, ſi ſaluus ueneris. adhuc neminem uideram, qui te poſtea uidiſſet, quam M Voluſius, à quo tuas litteras accepi. quod non mirabar. neque enim meas puto ad te litteras tanta hieme perferri. ſe da operam, ut ualeas: &, ſi ualebis, cum recte nauigari poterit, tum nauiges. Cicero meus in Formiano erat, Terentia, & Tullia Romæ. cura ut ualeas. IV. Kal. Febr. Capua.*

gener. ep. 16. lib. 1.

ARG Narrat, quam periculoſum ſit Tironi poſt morbum in uiam ſe dare: exigitq; ſolitam eius operam in ſtudijs.

Tullius S. D. Tironi. 12

EGO uero cupio te ad me uenire: ſed uiam timeo. grauiſſime ægrotaſti· inedia, et purgationibus, & ui ipſius morbi cõſumptus es: graues ſolent offenſio-

offensiones esse ex grauibus morbis, si qua culpa cõmissa est. iam ad id biduũ, quod fueris in uia, dum in Cumanum uenis, accedent cõtinuo ad reditum dies quinq;: ego in Formiano ad III. Kal. esse uolo. ibi te ut firmũ offendam, mi Tiro, effice. litterulæ meæ, siue nostræ, tui desiderio oblanguerunt: hac tamen epistola, quam Acastus attulit, oculos paullum sustulerunt. Pompeius erat apud me, cum hæc scribebam. hilare, et libenter ei cupienti audire nostra, dixi, sine te omnia mea muta esse. tu musis nostris, para, ut operas reddas. *nostra ad diem dictã fiet. docui enim te, fides ἐτυμον quod haberet. Fac plane ut ualeas: nos ad summũ. Vale. XIIII. Iã. Kal.

promissam manumissionem intelligit.

ARG. Suã de Tironis ualetudine sollicitudinem significat.

Tullius S. D. Tironi. 13

AEGYPTA ad me uenit pridie id. Apr. is etsi mihi nunciauit te plane febri carere, et belle habere: tamen quod negauit te potuisse ad me scribere, curã mihi attulit, et eo magis, quod Hermia, quem eodem die uenire oportuerat, non uenerat. incredibili sum solicitudine de tua ualetudine: quasi me liberaris, ego te omni cura* liberabo. Plura scriberem, si iam putarem libenter te legere posse. ingenium tuũ, quod ego maximi facio, confer ad te mihi, tibiq; cõseruandũ: cura te etiã atq; etiã diligenter. Vale. Scripta iã epistola, Hermia uenit. accepi tuã epistolã uacillantibus litterulis: nec mirũ, tam graui morbo. Ego ad te Aegyptã misi. quod nec inhumanus est & te uisus est mihi diligere ut is tecum

id est manumittam te. ep. 12. & 14.

esset. et cum eo coquum, quo uterere. Iterum uale.

ARG. Tirone ægrotante, litterarum suauitate, & fructu se carere dicit; eúmq; rogat, ut omnem curam ad conualescendum adhibeat.

Tullius S. D. Tironi. 14

*ANDRICVS postridie ad me uenit, quam exspectaram: itaq; habui noctem plenam timoribus, ac miserijs. Tuis litteris nihilo sum factus certior, quo modo te haberes: sed tamen sum recreatus. ego omni delectatione, litterisq; omnibus careo: quas ante, quam te uidero, attingere non possum. *Medico mercedis, quantum poscet, promitti iubeto. id scripsi ad *Mumium. Audio te animo angi, & medicum dicere, ex eo te laborare. si me diligis, excita ex somno tuas litteras, humanitatémque, propter quam mihi es carissimus. nunc opus est te animo ualere, ut corpore possis. id cum tua, tum mea caussa facias, à te peto. Acastum retine, quo commodius tibi ministretur. cõserua te mihi. dies *promissorum adest: quem etiam * repræsentabo, si ueneris. Etiam atque etiam uale. III. id. hora III.*

Asclaponi. ep. 20. lib. 13. uide scholium. & ep. 17. l. 12.

uide. ep. 11. manumittam te etiam ante promissam diem.

ARG. Hortatio ad morbum depellendum.

Tullius S. D. Tironi. 15

OMNIA à te data mihi putabo, si te ualentem uidero. Summa curą exspectabam aduentum Menandri, quem ad te miseram. Cura, si me diligis, ut ualeas: & cum te bene confirmaris, ad nos ueniás. Vale. IV. id Apr.

ARG. Gratias agit, & gratulatur de Tirone manumisso.

Quin-

Quinctus S. D. Marco fratri. 16

*DE Tirone, mi Marce, ita te, meumq; Ciceronem, & meam Tulliolam, tuumq; filiũ uideam, ut mihi gratißimum fecißti, cum eum, *indignum illa fortuna, nobis amicum, quam ſeruum, eſſe maluiſti. mihi crede, tuis, & illius litteris perlectis, ex ſilui gaudio: & tibi & ago gratias, et gratulor. ſi enim mihi * Statij fidelitas eſt tantæ uoluptati: quanti eſſe in iſto hæc eadem bona debent, additis litteris, ſermonibus, humanitate, quæ ſunt his ipſis cõmodis potiora? amo te omnibus equidem maximis de cauſis, uerũ etiam propter hanc, * uel quod mihi ſic, ut debuiſti, nunciaſti. te totũ in litteris uidi. Sabini pueris et promiſi omnia et fatiam, Vale.*

indignum qui ſeruiret.

ante manumiſſi. ep. 18. & 19. lib. 2. ad Att.

hoc etiam nomine. ſic locu-lus. ep. 13. l. 2. & 24. lib. 7.

ARG. Reprehendit Tironem, quia ſcripſerat, ualetudini fideliter inſeruiendo: eumq; rogat, ut omnino ualetudini inſeruiat.

Tullius S. D. Tironi. 17

*VIDEO quid agas. tuas quoq; epiſtolas uis referam in uolumina: ſed heus tu, qui κενὸν eſſe meorum ſcriptorũ ſoles, unde illud tam ἄνυδρον, Valetudini fideliter inſeruiendo? unde in iſtũ locum ſi deliter uenit? cui uerbo domicilium eſt proprium in officio, migrationes in alienum multæ. nam & doctrina, & domus, & ars, & ager etiam fidelis dici poteſt: ut ſit, quo modo Theophraſto placet, *uerecunda tranſlatio. Sed hæc coram. Demetrius uenit ad me. quo quidẽ comitatu ἀφωμίλησα, ſatis ſcis. tu eũ uidelicet nõ potuiſti uidere: cras aderit: uidebis*

ut in ſuũ locum uerba immigraſſe, nõ in alienum irruiſſe uideantur. de orat. lib. 3. & in Bruto. uide Ariſt. l. de arte poet. & lib. 3. rhet. & Phalereum. Hermogenem. & alios.

uidebis igitur: nam ego hinc perendie mane cogito. Valetudo tua me ualde sollicitat: sed inserui, & fac omnia. tum te mecum esse, tum mihi cumulatissime satisfacere putato. Cuspio quod operam dedisti, mihi gratum est: ualde enim eius caussa uolo. Vale.

ARG. Scripserat Cicero in titulo epistolæ, Tullius Tullio Tironi. quod Tiro omittendum rescripsit ad inuidiam uitandam. de hoc, alijsq; de rebus scripta est hæc epistola.

Tullius S. D. Tironi. 18

QVID igitur? non sic oportet? equidem censeo sic, addendũ etiam, suo. sed, si placet. inuidia uitetur: quam quidem ego sæpe contempsi. Tibi διαφόρησιν gaudeo profuisse. si uero etiam Tusculanum: dij boni, quãto mihi illud erit amabilius. sed, si me amas: & quidẽ aut facis, aut perbelle simulas: quod tamen in modum procedit, sed, ut est, indulge ualetudini tuæ: cui quidem tu adhuc, dum mihi deseruis, seruisti non satis. ea quid postulet, non ignoras, πέψιν, ἀλυσίαν, πρίπατον σύμμετρον, τέψιν, σύλυσίαν ποικίλας. fac bellus reuertare. non modo te sed etiam Tusculanum nostrum plus amem. Paredrum excita, ut hortum ipse conducat: sic olitorem *ipsum commouebis. heluo nequissimus* H-S CIↃ *dabat, nullo aprico horto, nullo emissario, nulla maceria, nulla casa, iste nos tanta impensa derideat? calface hominem, ut ego M. Othonem: itaque abutor coronis. De* Crabra *quid agatur, etsi nunc quidem etiam nimium est aquæ, tamen uelim scire. Horologium mittam, & h-*

epist. 20.

aqua in agro Tusculano, de qua in oratione ultima, & in Rullũ, & Frontinus de aquæ ductibus.

bros, si erit sudum. sed tu nullos ne tecum libellos? an pangis aliquid Sophocleum? fac opus appareat. A. Ligurius, Cæsaris familiaris, mortuus est, bonus homo, et nobis amicus. Te quando exspectemus, fac ut sciam. Cura te diligenter. Vale.

ARG. De litteris, de Demetrio, de Ausidiano nomine.

Tullius S. D. Tironi. 19

EXSPECTO tuas litteras de multis rebus, te ipsum multo magis. Demetrium redde nostrum, & aliud, si quid potes boni. De Ausidiano nomine ep. 31. lib. 7. *nihil te hortor: scio tibi curæ esse: sed confice. & si ob eam rem moraris, accipio caussam: si te id non tenet, aduola. Litteras tuas ualde exspecto. Vale.*

ARG. De ualetudine curanda, de libris componendis, de olitore, de reditu Tironis.

Tullius S. D. Tironi. 20

*SOLLICITAT, ita uiuam, me tua, mi Tiro, ualetudo: sed confido, si diligentiam, quam instituisti, adhibueris, cito te firmum fore. libros compone, indicem, cum Metrodoro lubebit: quando eius arbitratu uiuendum est. Cum *olitore, ut uidetur. Tu potes Kalendis spectare gladiatores, postridie redire: & ita censeo. uerum, ut uidebitur. Cura te, si me amas, diligenter. Vale.* epist. 18.

ARG. Propensionem animi, studiumque ad uirtutem significat; & de prædio empto gratulatur.

Cicero F. S. D. Tironi suo dulciss. 21

CVM uehementer tabellarios exspectarem quotidie,

quotidie, aliquando uenerunt post diem XL. et VI. quam à nobis discesserant. quorum mihi fuit aduentus optatissimus. nam cum maximã cepissem lætitiã ex humanissimi & carissimi patris epistola: tum uero iucundissimæ tuæ litteræ cumulũ mihi gaudij attulerunt. itaq; me iam non pœnitebat, intercapedinẽ scribendi feciſſe, ſed potius lætabar. fructum enim magnũ humanitatis tuæ capiebam ex ſilentio mearum litterarum. uehementer igitur gaudeo te meam ſine dubitatione accepiſſe excuſationẽ. Gratos tibi optatosq; eſſe, qui de me rumores afferuntur, non dubito, mi dulciſſime Tiro: præſtaboq;, & enitar, ut in dies magis magisq; hæc naſcens de me duplicetur opinio. quare, quod polliceris te buccinatorem fore exiſtimationis meæ, firmo id, conſtantiq; animo facias licet. tantum enim mihi dolorem, cruciatumq; attulerunt errata ætatis meæ, ut non ſolũ animus à factis, ſed aures quoque à commemoratione abhorreant. cuius te ſollicitudinis, et doloris participem fuiſſe, notum exploratumq; eſt mihi. nec id mirum. nam cum omnia mea cauſſa uelles mihi ſucceſſa, tum etiam tua. ſocium enim te meorũ commodorum ſemper eſſe uolui. quando igitur tum ex me doluiſti: nunc ut duplicetur tuũ ex me gaudium, præſtabo. Cratippo me ſcito non ut diſcipulum, ſed ut filium eſſe coniunctiſſimum. nam cum audio illum libenter: tum etiam eius propriam ſuauitatem uehementer amplector. ſum totos dies cum eo, noctisq; ſæpenumero*

ep. 16. lib. 13. erat hic princeps philoſophorum in doctrina Peripatetica. de officijs l. 1. & 3.

partem.

partem. exoro enim, ut mecum quamsæpissime cenet. hac introducta consuetudine, sæpe, inscientibus nobis, & cenantibus, obrepit: sublataq; seueritate philosophiæ, humanissime nobiscum iocatur. quare da operam, ut hunc talem, tam iucundum, tam excellentem uirum uideas quamprimum. Nam quid ego de Bruttio dicam? quem nullo tempore à me patior discedere: cuius cũ frugi, seueraq; est uita, tum etiã iucundissima conuictio. non est enim seiunctus iocus à philologia, & quotidiana συνουσία. huic ego locũ in proximo conduxi, et, ut possum, ex meis angustijs illius sustento tenuitatẽ. Præterea declamitare græce apud Cassium instituí: latine autem apud Bruttium exerceri uolo. utor familiaribus, et quotidianis conuictoribus, quos secum Mitylenis Cratippus adduxit, hominibus et doctis, et illis probatissimis. multum etiam mecum est Epicrates, princeps Athenienſium, et Leonides, et horũ ceteri similes. τὰ μὲν οὖν καθ' ὑμᾶς τοιαῦτα. De * Gorgia autẽ quod mihi scribis, erat quidẽ ille in quotidiana declamatione utilis: sed omnia postposui, * dum modo præceptis patris parerẽ. διαῤῥήδην enim scripserat, ut eũ dimittere statim. rergiuersari nolui: ne mea nimia σπουδὴ suspitionẽ ei aliquã importaret. deinde illud etiam mihi succurrebat, graue esse me de iudicio patris iudicare. tuũ tamen studiũ, et consilium gratũ, acceptumq; est mihi. Excusationem angustiarũ tui temporis accipio: scio enim, q. soleas esse occupatus. Emisse te prædium, uehementer gau-

Plutarchus. ep. 1. lib. 7.

ter gaudeo: feliciterq; tibi rem istam euenire cupio. Hoc * loco me tibi gratulari, noli mirari. eodē enim fero loco tu quoque, emisse te, feciſti me certiorem. habes, ubi deponendæ tibi sint urbanitates. ruſticus Romanus factus es. cum ego mihi nunc ante oculos tuum iucundiſsimum conſpectum propono, uideor uidere ementem te ruſticas res, cum uillico loquentem, in lacinia ſeruantem ex menſa ſecunda ſemina. ſed, quod ad rem pertinet, me tum tibi defuiſſe, æque, ac tu, doleo. ſed noli dubitare, mi Tiro, quin te ſubleuaturus ſim, ſi modo fortuna me præſertim cum ſciam, cōmunem nobis emptum eſſe iſtum fundum. De mandatis quod tibi curæ fuit, eſt mihi gratum: ſed peto à te, ut quamcelerrime mihi librarius mittatur, maxime quidem Græcus. multum enim mihi eripitur operæ in exſcribendis * hypomnematis. Tu, uelim, in primis cures, ut ualeas, ut una συμφιλολογεῖν poſſimus. Antherum tibi commendo. Vale.

locus enim gratulationis in principio litterarum ſolet eſſe.

Poematorū. dixit Cic. pro Gallio. Cariſius.

ὑπόμνημα eſt, quod extēpore & ſine cura, σύνταγμα autē quod, adhibita induſtria, ſcribitur.

ARG. Prima pars huius epiſtolæ eſt de ualetudine curanda, reliquę uarijs de rebus.

Tullius S. D. Tironi ſuo. 22

SPERO ex tuis litteris tibi melius eſſe, cupio quidem certe. cui quidem rei omni ratione cura in ſeruias: & caue ſuſpiceris, contra uoluntatem meam te facere, quod non ſis mecum. mecum es, ſi te curas. quare malo, te ualetudini tuæ ſeruire, quam meis oculis, & auribus. etſi enim & audio te, & uideo libenter: tamen hoc multo erit, ſi ualebis, iucundius.

*dius. Ego hic cesso, quia ipse nihil scribo: lego autem libentissime. tu istic, si quid librarij mea manu non intelligēt, mōstrabis: vna omnino interpositio difficilior est quam ne ipse quidē facile * soleo, de quadrimo Catone. De triclinio cura, vt facis. Tertia aderit· modo ne Publius rogatus sit. Demetrius iste numquam omnino Phalereus fuit, sed nunc plane Bilienus est. itaq; te do uicarium. tu eum obseruabis. Etsi, Verumtamen, De illis: nosti cetera. sed tamē, si quem cum eo sermonem habueris· scribes ad me, vt mihi nascatur epistolæ argumentum, & vt tuas longissimas litteras legam. Cura, mi Tiro, ut ualeas. hoc mihi gratius facere nihil potes. Vale.*

subaudi, intelligere. refertur enim ad uerbū, intelligent.

ARG. Hortatur, ut professionem conficiat: scribitque sibi esse in animo amicitiam Antonij conseruare.

Tullius S. D. Tironi. 23

*TV uero confice professionem, si potes. etsi hæc pecunia ex eo genere est, ut professione non egeat. uerumtamen. Balbus ad me scripsit, tanta se epiphora oppressum, ut loqui non possit, Antonius de lege quid egerit. liceat modo rusticari. Ad * Bithynicum scripsi. De Seruilio tu videris, qui senectutem non contemnis. etsi Atticus noster· quia quondam me cōmoueri πανικοῖς intellexit, idem semper putat, nec uidet quibus præsidijs philosophiæ septus sim. & hercle, quod timidus ipse est, θορυβοποιεῖ. ego tamē Antonij inueteratam sine ulla * offensione amicitiam retinere sane uolo: scribamq; ad eum, sed non ante, quam te uidero. nec*

ep. 17. lib. 6.

uidetur esse scripta post Cæsaris mortem.

adagium. propius est genu, quam tibia: id est: tua potius, quam mea, tibi curanda. Theocr. idyll. 15.

tamen te auoco à syngrapha γόνυ κνήμης. Cras exspecto Leptam: etenim ad cuius rutam pulegio mihi tui sermonis utendum est. Vale.

ARG. Argumentum huius epistolæ est de rationibus.

Tullius S. D. Tironi. 24

ETSI mane Harpalum miseram: tamen, cum haberem, cui recte darem litteras, etsi noui nihil erat, ijsdem de rebus volui ad te sæpius scribere: non quin confiderem diligentiæ tuæ: sed rei me magnitudo mouebat. Mihi prora, & puppis, vt Græcorum prouerbium est, fuit à me tui dimittendi, vt rationes nostras explicares. Offilio, & Aurelio, vtique satisfiat.

hic est Flaminius Flamma, de quo in epistolis ad Att.

*A*Flamma, si non potes omnem, partem aliquam velim extorqueas, in primisq; vt expedita sit pensio Kal. Ian. De attributione conficies. de repræsentatione videbis. De domesticis rebus hactenus. de publicis omnia mihi certa, quid Octauius, quid Antonius · quæ hominum opinio · quid futurum putes. ego vix teneor, quin accurram, sed s. litteras tuas exspecto. & scito Balbum tuum fuisse Aquini, cùm tibi est dictum, & postridie Hirtium. puto vtrumque ad aquas. Sed quod egerint, Dolabellæ procuratores fac vt*admoneantur. appellabis etiam Papiam. Vale.*

de pecunia mihi debita, ob dotẽ filiæ, cum qua diuortium fecerat.

ARG. Litteras à Tirone quam creberrimas requirit.

Cicero F. S. D. Tironi suo. 25

ETSI iusta & idonea vsus es excusatione intermissionis litterarum tuarum: tamen, id ne sæpius fa-

cias,

cias, rogo. nam etsi de reip. rumoribus & nuncijs certior fio, & de sua in me voluntate semper ad me perscribit pater. tamen de quauis minima re scripta à te ad me epistola semper fuit gratissima. quare, cùm in primis tuas desiderem litteras · noli committere, vt excusatione potius expleas officium scribendi, quam assiduitate litterarum. Vale.

ARG. Suauiter Tironem accusat, quia litteras non miserat: rogatque ut omnino, etiam sine argumento, scribat.

Q. Cicero S. D. Tironi suo. 26

*VERBERAVI te cogitationis tacito dumtaxat conuicio, quod fasciculus alter ad me iam sine tuis litteris perlatus est, non potes effugere huius culpæ pœnam te patrono. Marcus est adhibendus: isq; diu, & multis lucubrationibus commentata oratione, vide, vt probare possit, te non peccasse. plane te rogo, sicut olim matrem nostram facere memini, quæ lagenas etiam inanes * obsignabat, ne dicerentur inanes aliquæ fuisse, quæ furtim essent exsiccatæ: sic tu, etiam si, quod scribas, non habebis, scribito tamen, ne furtum cessationis quæsiuisse videaris. valde enim mihi semper & vera & dulcia tuis epistolis nuncian-tur. Amanos, & vale.*

amulo. uide Plin. l. 33. c. 1.

ARG. Inuehitur in consules designatos Hirtium, & Pansam: beneuolentiam suam in Tironem significat.

Q. Cicero S D. Tironi suo. 27

MIRIFICAM mihi verberationem cessationis

epistola dedisti. nam quæ parcius frater perscripserat, uerecundia uidelicet, & properatione, ea tu sine assentatione, vt erant, ad me scripsisti, & maxime de consulibus des. quos ego penitus noui libidinum, & languoris effeminatissimi plenos: qui nisi à gubernaculis recesserint, maximum ab vniuerso naufragio periculum est. incredibile est, quæ ego illos scio, oppositis Gallorum castris, in æstiuis feciſſe: quos ille *latro, nisi aliquid firmius fuerit, societate uitiorum deleniet. res est aut tribunicijs, aut priuatis consilijs munienda. nam isti duo uix sunt digni, quibus alteri Cesenam, alteri Cossutianarum tabernarum fundamenta credas. Te, vt dixi, *fero oculis. Ego uos ad III. Kal. uidebo· tuosq; oculos, etiamsi te ueniens in medio foro uidero, dissuauiabor.

Me ama. Vale.

M. Antonius. ep. 15. lib. 10.

unice diligo. græca locutio, qua usus est & Phil. VI.

VERBA

VERBA GRÆCA, LATINIS EXPRESSA.

EX LIBRO II.

ep. 8. πολιτικώτερον: peritiorem administranda reip.

ep. 13. κωμικὸς μάρτυς: comicus testis.

EX LIBRO III.

ep. 7. ἐξοχὴ: excellentia.

eadem. εὐγένεια: nobilitas.

eadem. παρ' ἐμοὶ γοῦν ἄλλοι οἴκ' ἐμὲ τιμήσουσι, μάλιστα δὲ μητίετα ζεύς: apud me quidem & alij, qui me colent, maxime vero consiliarius Iupiter.

eadem. φιλαίτιος: querulus.

ep. 9. Ἐπικούρειον: Epicureum.

EX LIBRO IV.

ep. 4. εἰρωνεύεσθαι: dissimulare.

eadem. εἰρωνευόμενος: simulans.

EX LIBRO VI.

ep. 3. γλαῦκ' εἰς Ἀθήνας: noctuam Athenas.

ep. 19. τῆς δ' ἀρετῆς ἱδρῶτα: virtutis vero sudorē.

EX LIBRO VII.

ep. 13. πολιτεύεσθαι: res publicas regi.

ep. 16. φιλοθέωρον: spectandi cupidum.

ep. 20. Νίκωνος περὶ πολυφαγίας: Niconis de edacitate.

ep. 25. γέλωτα Σαρδώνιον: risum Sardonium.

ep.26. δυσουρικὰ, καὶ δυσεντερικὰ πάθη: vesicæ, & viscerum tormina.
eadem. δυσεντερίαν: viscerum morbum.
eadem. λιτότητα: frugalitatem.
eadem. διάῤῥοια: profluuium.
ep.29. χρήσει μὲν: vsu quidem.
eadem. κτήσει δὲ: manicipio autem.
ep.32. ὑπερβολὴ: festiuitas.
eadem. ἄκυρον: improprium.
eadem. ἀμφιβολογία: ambiguum.
eadem. ὑπερβολὴ: superlatio.
eadem. μεταγραμμα: commutatio litteræ.
eadem. παρὰ προσδοκίαν: præter exspectationem.
eadem. ἔντεχνα: artificiosa.

EX LIBRO VIII.

ep.3. σύνταγμα: opus.
eadem. διδασκαλίαν: disciplinam.

EX LIBRO IX.

ep.2. ἐωλα: obsoleta.
eadem. λελησθότως: sensim.
eadem. πολιτείας: rerum publicarum rectiones.
ep.3. γλαῦκ' εἰς Ἀθήνας: noctuam Athenas.
ep.4. περὶ δυνατῶν: de ijs, quæ fieri possunt.
eadem. κατὰ Διόδωρον κρίνειν: ex Diodori sententia iudicare.
eadem. τῶν ἀδυνάτων: ex ijs, quæ fieri non possunt.
eadem. κρίσις: iudicium.

eadem

eadem. Χρυσιππεία: Chrysippi iudicium.
eadem. κτ̄ Χρύσιππον δυνατὸν: è Chrysippi sententia quod fieri possit.
ep.7. σύν τε δύ' ἐρχομένω: simulq; duo euntes.
eadem. ἀποπροηγμένον: reiectum.
eadem. πολλοὶ μαθηταὶ κρείττονες διδασκάλων: multi discipuli meliores magistris.
ep.10. ὀβελίζει: veru notat.
eadem. τοῦ ποιητοῦ: poetæ.
eadem. παρεμβεβλημένοι: interiecti.
eadem. συμβιώτην: conuictorem.
ep.16. ἀποφθεγμάτων: dictorum.
ep.18 προλεγόμενα: antedicta.
ep.20. ὀψιμαθεῖς: sero discentes.
ep.21. ἀπότευγμα: quod non successit.
ep.22. ὁ σοφὸς εὐθυῤῥήμων ἔση: sapiens rectiloquus eris.
ep.24. συμπόσια: compotationes.
eadem. σύνδειπνα: concenationes.
ep.25. Κύρου παιδείαν: Cyri disciplinam.
ep.26. ζήτημα: quæstionem.

EX LIBRO X.

ep.13. πτολίπορθον: vrbis direptorem. Homer. in Od. 1.81.

EX LIBRO XI.

ep 14. ὄργανον: instrumentum.
eadem. σκιαμαχίαι: vmbratiles pugnæ.
eadem. λακωνισμὸν: breuitatem.
eadem. φιλοσοφούμενα: in philosophia tractata.

EX LIBRO XI.

ep. 13. Παλτοῖ: *proprium nomen loci.*

ep. 14. πατρίδα ἐμὴν μᾶλλον φιλῶν : *patriam meam magis amans.*

ep. 16. εὐθυῤῥημονέστερος: *liberior in loquendo.*

ep. 20. πάντα περὶ πάντων: *omnia de omnibus.*

ep. 22. τυραννοκτόνοι: *tyrannicidæ.*

EX LIBRO XIII.

ep. 1. ὑπομνηματισμὸν: *decretum, quod ad rei memoriam litteris mandatum sit.*

ep. 15. ἀλλ' ἐμὸν οὔποτε θυμὸν ἐνὶ στήθεσσιν ἔπειθεν: *sed meum numquam animum in pectore persuadebat.*

eadem. ἄλκιμος ἔσ', ἵνα τίς σε καὶ ὀψιγόνων εὖ εἴπῃ: *fortis esto, vt aliquis te & posterorum laudet.*

eadem. ὡς νεφέλη ἐκάλυψε μέλαινα: *sic nebula inuoluit atra.*

eadem. μὴ μὰν ἀσπουδεῖ γε καὶ ἀκλειῶς ἀπολοίμην, Αλλὰ μέγα ῥέξασι, καὶ ἐσομένοισι πυθέσθαι : *ne negligenter, & sine gloria peream, sed magno aliquo edito facinore, & posteris audiendo.*

eadem. Ευριπίδου: *Euripidis.*

eadem. Μισῶ σοφιστὴν, ὅστις οὐχ αὑτῷ σοφὸς: *odi sapientem, qui non est sibi sapiens.*

eadem. ἅμα πρόσω, καὶ ὀπίσω: *simul ante, & pone.*

eadem. αἰὲν ἀριστεύειν, καὶ ὑπείροχον ἔμμεναι ἄλλων: *semper*

semper antecellere, & principem esse aliorum.

ep.53. διοίκησιν: *iurisdictionem.*

ep.56. ὑποθήκας: *pignora.*

ep.67. τρεῖς διοιτήσεις: *tres iurisdictiones.*

EX LIBRO XIV.

ep.7. Χολλὼ ἄκρατον: *bilem meram.*

EX LIBRO XV.

ep.16. κατ' εἴδωλων φαντασίας: *per spectrorum visa.*

eadem. διανοητικὰς φαντασίας: *intelligentia visa.*

eadem. εἴδωλων: *imago.*

eadem. αἱρέσει: *secta.*

ep.17. πάντα περὶ πάντων: *omnia de omnibus.*

eadem. πρόσωπον πόλεως: *faciem ciuitatis.*

eadem. ἀδέσποτοι: *sine auctore.*

eadem. τὸ καλὸν δι' αὑτὸ αἱρετὸν: *honestum per se optabile.*

eadem. ἀκενόσπουδος: *non inanis homo studij.*

ep.18. φλύαρον: *garrulum.*

eadem. σπουδάζειν: *serio agere.*

ep.19. τὸ καλὸν δι' αὑτὸ αἱρετὸν: *honestum per se expetendum.*

eadem. ἡδονλὼ: *voluptatem.*

eadem. ἀναλγησίαν: *indolentiam.*

eadem. τῷ καλῷ: *honesto.*

eadem. ἐκ ἔστιν ἡδέως, ἄνευ τὸ καλῶς, καὶ δικαίως ζῆν: *non potest iucunde, nisi honeste, & iuste viui.*

eadem. φιλήδονοι: *cupidi voluptatis.*
eadem. φιλόκαλοι, καὶ φιλοδίκαιοι: *cupidi honesti, & cupidi iusti.*
eadem. ἀντιμυκτηρίσαι: *vicissim deridere.*

EX LIBRO XVI.

ep.6. κακοστόμαχος: *stomacho non bono.*
ep.8. ἀκίνδυνα μὲν, χρονιώτερα δὲ: *tuta quidem, se diuturniora.*
eadem. Ψύχος δὲ λεπτῷ χρωτὶ πολεμιώτατον: *frigus autem tenui cuti inimicissimum.*
ep.12. ἔτυμον: *notationem.*
ep.18. κανὼν: *regula.*
eadem. ἄκυρον: *improprium.*
eadem. διαφόρησιν: *gestationem.*
eadem. πέψιν, ἀλυπίαν, πρίπατον σύμμετρον, τέρψιν, εὐλυσίαν κοιλίας: *concoctionem, hilaritatem, ambulationem modicam, oblectationem, facilitatem alui.*
ep.21. συζητήσει: *mutua quæstione.*
eadem. τά μὲν οὖν καθ' ἡμᾶς, τάδε: *quæ igitur ad nos spectant, hæc sunt.*
eadem. διαῤῥήδην: *aperte.*
eadem. σπουδή: *contentio.*
eadem. συμφιλολογεῖν: *de litteris inter nos disputare.*
ep.23. πανικοῖς: *panicis terroribus.*
eadem. θορυβοποιεῖ: *tumultuatur.*
eadem. γόνυ κνήμης: *genu tibia: subaudi, propius est.*

PAVLI

PAVLI MANVTII SCHOLIA IN FAMILIARES Ciceronis Epistolas.

EX EPISTOLA PRIMA Libri I.

QVOD commodo Rem facere possis] *Placuit olim nobis, neque nunc displicet, pro, Rem, legi, Reip. atq; hanc ex antiqua latine loquendi consuetudine coniecturam duximus, quo in studij genere nec infitior à prima adolescentia satis accurate me esse versatum, nec omnino pœnitet. hic quidem olim, etsi consensu mouebar veterum librorum, in quibus, Commodo rem, scriptum videbam: tamen, vsu adductus Romanæ linguæ, probabam aliquanto magis, Commodo reip. Erat enim in Commissa publicare exceptio quædam, vt id, quod mãdabatur, ita fieret, si commodo reip. fieri posset. quo significabant, eam rem non potestati magis, quàm prudentiæ, committi. Hic opponitur à quibusdam: hoc loquendi genus huic Ciceronis loco nullo modo conuenire: cum ita dicant, Senatus hæc verba fuisse, cum S. C. facerent, aut eorum, qui prouincijs cum imperio præessent, cum aliquid legatis mandarent: non igitur ea cadere in sententiam Ciceronis, Hortensij, & Luculli, qui priuati senatores erant. Primum quæro: si senatus, cum decernit, vtitur his verbis, vt reipub.*

caueat:

caueat: cur non ijsdem senator, qui & ipse sua sententia decernit, uti possit? decet enim, ut senatum in publico decreto, ita senatores singulos in suis sententijs, ex quibus fieri S.C. uolunt, reip. consulere. porro quid est S. C. nisi multorum senatorum idem probantium consensus? quod si, S. C. in alicuius senatoris sententiam esse factum, sæpe legimus: nil aliud existimare licet, quam graviores eius sententiæ partes in S. C. esse translatas. grauius autem nihil. quam, ut id, quod mandaretur, incommodo reip. ne fieret. itaq; non est, opinor, mandauit dumtaxat hic loquendi modus, ut senatus, aut proconsulis: sed eius etiam, qui suadet, ut mandetur. Negabit hoc aliquis: at credat exemplo nõ dissimili. Cicero in epistola ad M. Brutum, Decreui, inquit, hoc amplius, ut tu, si arbitrarere utile fore, & è rep. esse, persequerere Dolabellã bello: si minus id cõmodo reip. facere posses, in ijsdem locis exercitum contineres. Hæc neque S.C. uerba sunt, neq; proconsulis, sed Ciceronis sententiam dicentis. cur igitur non in hac etiam ad Lentulũ epistola locum habere possint? magis me mouet consensus ueterum librorum: à quibus dissentire non audeo. Commodo, autem, pro Commodo dictum, antique: quod alij mendosum suspicati sunt. qui si Carisium accurate legissent, ut legendi sunt ueteres omnes grammatici: aliter sentissent. is enim lib. 2. sic: Cotidio, ut Falso, pro cotidie. Q. Capio in M. Aemilium Scaurum lege Varia: Cùm ab isto viderem Cotidio consilijs hostes adiuuari. similiter & Commodo, vt Plautus in Friuolaria, pro commodo.

Titium

Titinius in Iurisperita: Commodo eccum exit. Idem in tempore. Sisenna Milesianum XIII. Eamus ad ipsum. atque ipse commodo de parte superiore defendebat. Idem alio loco notauit. Praterea quis ignorat, à Cicerone dictum esse, proximo pro proxime, ad Att. lib. 4. ep. 16. & Arcano, pro Arcane, ad eundem epist. 3. lib. 16. quod idem Carisius obseruauit. Et Cæsar in epistola ad Ciceronem, quæ legitur lib. IX. epist. ad Atticum, cum Furnium nostrum tantum vidissem, neque loqui, neque audire me commodo potuisset. Idem lib. 1. de bel. ci. Domitius Arcano cum paucis familiaribus suis colloquitur sic, Directo, & Directe Cicero dixit. & nos, Directo, & palam, in agraria secunda legendum putamus, vbi vt in vulgatis libris, Decreto, & palam, quod probauit doctissimus, & ingeniosissimus interpres, mihiq; vetere necessitudine coniunctus, Bernardinus Lauretanus.

EX EPISTOLA II.

LENTVLI consulis] *in libris quibusdam antiquis, Lucij consulis, non omnino absurde. potest enim intelligi de L. Philippo, Lentuli Marcellini in consulatu collega. sed, Lentuli, si legas, de Lentulo Marcellino accipietur.* Quatenus de religione dicebat] *cum Bibulus sententia sua duas res complexus esset, de religione, & de tribus legatis: postulatum est, vt eius sententia diuideretur, id est, vt singulis de rebus separatim referretur. ac de religione quatenus dixit, vt scilicet contra sibyllinos libros ne decerne-*

cerneretur, qui regem Aegyptium cum exercitu reduci vetabant: assensum, inquit, est. caput illud, de tribus legatis, qui regē deducerent, improbatum. Dixit autem, frequentes ierunt in alia omnia, pro frequētes dissenserunt. neq; solum ire in alia omnia, sed & discedere, & transire, eodē sensu veteres dicebant. lib. X. ad Plancum, Eum, inquit, senatus reliquit, & in alia omnia discessit. Hirtius autē prope finem libri VIII. de bello Gallico, Discessionē, ait, faciente Marcello, senatus frequēs in alia omnia transijt. Festus. Qui hoc censetis, illuc transite: qui alia omnia, in hanc partem. his verbis præit, ominis videlicet causſa · ne dicat, qui non censetis. inde factum, vt, ire in alia omnia, idem significet, quod non censere, id est, contra id, de quo discessio fit, sentire. Multis partibus plures] *qui sic exponunt: vidisse consules, in Hortensij sententiam plures ituros à multis partibus, id est hinc, & illinc · pærū omnino agnoscunt purissimā, & ornatissimam locutionem, qua eloquentissimi eius ætatis viri suis in scriptis eleganter vsi sunt. M. Cœlius libro harū epistolārum VIII. Turpe tibi erit, Patischum Curioni decem pantheras misisse, te non multis partibus plures. item Cæsar lib. III. de bello ci. Numero multis partibus inferior. Multis partibus plures, & multis partibus inferior dixerunt, pro eo, quòd est, multo plures, & multo inferior. Cicero item libro III. de Finibus. Multis partibus malit, pro multo malit. Suetonius quoque, non omnino malus latinitatis auctor, in Iulij vita eodem loquendi modo vsus est.*

EX

EX EPISTOLA III.

T. AMPIVS] *antea, T. Appius, corrupte legebatur: duo enim prænomina simul esse non possunt, vt si dicas, Marcus Caius, aut Cnæus Lucius. Ampiorum autem familiam Romæ fuisse, notissimum est. & potuit hic esse T. Ampius ille, qui tribunatum pl. gessit M. Cicerone C. Antonio cos. legemq; tulit cum T. Labieno tribuno pl. vt Cn. Pompeius, confecto Mithridatico bello, ludis Circensibus corona aurea, & omni cultu triumphantium vteretur, scenicis autem prætexta, coronaq; aurea. Velleius lib. II.*

EX EPISTOLA IV.

PRIDIE eius diei f.] *dicit quod supra in epistola II. in qua ita scripsit: De tribus legatis, frequentes ierunt in alia omnia. sed cum ibi factum id esse dicat die, qui consecutus est Idus Ian. hic autem die, qui XVI. Kal. Febr. anteceßit, fuere, qui, dum arbitrantur, Ianuario mensi, vt nunc, ita tum vnum & XXX. fuisse dies, corruptum esse locum crederent, videntes hanc diem, vt quidem ipsi numerabant, aliam esse ab ea, quæ est in epistola II. cum tamen eandem esse oporteret, quod absq; dubio locus hic alter de tribus legatis repetitio prioris esset. quod si ad rationem eius anni, quo scripta est epistola, supputassent: & locum carere mendo, & eandem, quam in II. epistola diem significari, cognouissent. fuit enim tunc Ianuarius mensis tantummodo XXIX. dierum. postea Iulius Cæsar, annum corrigēs, binos addidit, &, vt tricenos singulos haberet, qui*

ante

antea tantummodo XXIX. habuerat, effecit. Macrobius. Ego tibi à ui] *Timebat, ne tribunus aliquis per vim legem ferret, qua Lentulo vel Ptolemæi regis restitutionem eriperet, vel imperium abrogaret: quod factum est. epist. II. libri II. ad Q. fratrem eadem de re scribens. quid futurum sit, inquit, latrocinio tribunorum, non diuino: sed tamen suspicor per vim rogationem Caninium perlaturum.*

EX EPISTOLA V.

HIC quæ agantur] *aut hoc est alterius epistolæ initium: aut, quæ sequuntur, non eodem die scripta sunt, quo superior epistolæ pars. sæpe autem accidit, vt litteras nō continuata, sed crebro repetita scriptione conficiamus, singulis diebus noui aliquid appingentes: id quod in epistolis ad Atticum, & ad Q. fratrem scriptis sæpissime factum videmus.*

EX EPISTOLA VIII.

EMPLATORIO] *malim, C. Plætorio: cùm in antiquo libro scriptum sit, C. Plætorio. Plætorij autem Romæ familia fuit. quod si, Emplatorio, legas, liberti nomen erit.*

EX EPISTOLA IX.

NON modo præmijs] *ita legendum est, & ita in libris vetustissimis habetur. sed cum locutio primo adspectu durior videatur, hinc factum est, vt veterem lectionem adhuc omnes contempserint. quam nos eo libentius restituimus, quod ea Ciceronem alibi quoque non semel vsum esse animaduertimus. epistola enim VI. libri X. ad Atticum, Regnū, inquit, non modo*

Romano

Romano homini ſed ne Perſæ quidem cuiquam tolerabile. & ad eundem lib. IX. Mihi non modo iraſci, grauiſſima iniuria accepta, ſed ne dolere quidem impune licet. libro autem de oratore I. Neq; ſolum inſcientiam meam, ſed ne rerum quidem magnitudinem perſpicit. harum autem epiſtolarū lib. IX. Hoc tamen ſcito, non modo me, ſed ne ipſum quidem principem ſcire, quid futurum ſit. quamquam hic quoque incul cata erat dictio, non, quæ in libris antiquis non eſt. Et Varro lib. VIII. de lingua latina. Dicam de uniuerſa analogia, cur non modo uideatur eſſe reprehendenda, ſed etiam cur in uſu quodam modo ſequenda. In præ tura autem. & in conſulatu] *In prætura orationem habuit pro lege Manilia· qua populum eſt hortatus, ut Pompeio Mithridaticum bellum, legem Manilio ferente, demandaretur. In conſulatu autem cum alijs officijs Pompeium ornauit, tum etiam illo, quod retulit de ſupplicationibus ei decernendis pro rep. Mithridatico bello feliciſſime geſta· ut in oratione de prouincijs.* Si ijs pro me ſtāte pugnare licuiſſet] *Adoleſcens, cum hos epiſtolarum libros, quamdiligentiſſime tum potui, emandarem, hunc locum ita, ut legitur, ex libris antiqui reſtitui, cum antea ita corruptus eſſet, ut bonus ſenſus elici nullus poſſet.* Primum illa furta] *ſubaudi, fuerant. quaſi dicat, omitto corruptum illud iudicium de ſacris Bonæ deæ uiolatis: loquor de ijs, quæ poſt reditum meum flagitioſe commiſſa ſunt. nam ſi, Primum illa furta, intelligas reditum Ciceronis eſſe conſecuta: præter hi-*

ſtoriæ fidem erit. neque enim illa furta muliebrium religionum Ciceronis exſilium ſunt conſecuta. itaq; Vbaldini Bandinelli, qui legendum arbitratur, illa furia, coniecturam probamus. quoniam tamen in omnibus antiquis libris, illa furta, legimus, opinioni noſtræ, fortaſſe nobis ipſis aſſentantes, libentius acquieſcimus. Liberalitatem] *alij, libertatem, ego nihil muto. librũ enim perantiquũ habet adoleſcens nobilis, Bernardinus Maffeus, in quo, liberalitatem, ſcriptum eſt. quã uocem eo libentius conſeruaui, quod ſequitur, Cum ſine ſuſpicione tuæ cupiditatis nõ poſſis illius cupiditatẽ refutare. quod enim dixerat. liberalitatem, contrarium oppoſuit, ſuſpicione cupiditatis.* Felicitatem autem quod uellem, conſequi potuiſſes] *Sic plane quattuor libri ueteres, uno excepto, in quo, pro, felicitatem, eſt, Facilitate. ego ſic interpretor. Felix autem, quod uellem, in eo eſſe potuiſſes, ne quid contra eius ordinis, quem ſemper honeſtaſti, aut rem, aut uoluntatem ageres. Atq; hæc mihi uidetur huius loci germana ſentẽtia. qua delector eo magis, quod antiquorũ librorũ teſtimonio comprobatur.*

EX EPISTOLA VLTIMA.

CVR enim tibi hoc nõ gratificer, neſcio] *ſenſus horum uerborum ex titulo pendet. cum enim ita inſcripſiſſet, VALERIO IVRISCONSVLTO, ſubiunxit, nam cur te iuriſconſultum non appellem, neſcio, etiam ſi iuriſconſultus ualde nõ ſis: iocans uidelicet cum eo familiarius, quod etiam in reliqua epiſtola facit. & libro tertio, ad Appium ſcribens, L. Valeri-*

Valerium, inquit, iurisconsultum ualde tibi commendo, sed ita etiam, si non est iurisconsultus. Quoniam autem sunt, qui huius epistolæ initium desiderari potius, quã esse hoc, quod legitur, existiment: aliud huic simile Ciceronis exemplum ex epistolis ad Atticum scriptis afferemus. ita igitur lib. III. M. CICERO S. D. Q. CAECILIO Q. F. POMPONIANO ATTICO. Quod quidem ita esse, & auunculum tuum functum esse officio, uehementissime probo. Quorum uerborum sensum hic quoq; ex titulo regi, nemini est obscurum. dicit enim, se probare ita esse, id est, eum, ab auunculo adoptatum, & heredem factum, appellari, non, ut antea, T. Pomponiũ Atticum, sed (ut in adoptionibus fieri solebat: in quibus eius, qui adoptabat, & prænomen, & nomen, et cognomen, & aliquando etiam agnomen ij, qui adoptabantur, sumebant, nomen, quod ante habuerant, ita mutantes, ut in anum desineret: cognomẽ tamen suum, ut antea fuerat, retinebant, sed post eius cognomen ponebant, qui adoptarat, si modo id ille habuisset) Q. Cæcilium Q. F. Pomponianum Atticum. ut nemo iam de epistola ad Valerium dubitare possit. Partim te superbum esse dicunt, quod nihil respondeas: partim contumelioſum, quod male respõdeas] *iocus est in his uerbis & abstrusus, & elegans. uult enim innuere, ideo nihil eum respondere, non quod superbus sit, sed quod aut eũ nemo consulat, cũ homines bonum iurisconsultũ non existiment: aut, si quis consulat, nullum auferat responsum ob eius inscientiam:*

ideo autem male respondere, non quod contumeliosus, sed quod imperitus, & indoctus. proprium autem iurisconsultorum, de iure consulentibus respondere.

EX EPISTOLA VI. LIB. II.

IN suffragijs studia] *dictionem, studia, sustulimus. supra enim dixit, studium: è qua uoce sequentes genitiui reguntur.*

EX EPISTOLA VIII.

PRIMVM tibi] *subiungendum uidetur, deinde. sed omittitur & hic, & alibi. ueruntamen, quod exspectatur in sententia, non omittitur. sequitur enim infra, Tum uero. ut prior gratulatio fuerit, secunda gratiarum actio.*

EX EPISTOLA IX.

DE TE, ,quia, quod sperabam· de Hillo, (balbus enim sum) quod non putaram] *in epistola, quæ tertia est octaui libri, Cœlius de Hirro competitore loquens, ita scripserat: Spero te celeriter auditurum & de nobis, quod speraſti· & de illo, quod uix sperare ausus est. Itaq; Cicero respondens, ijsdem fere uerbis eadē repetit· & quia Cœlius scripserat, De nobis, quod speraſti· & de illo, quod uix sperare ausus est· rescribit· De te, quia, quod sperabam· de Hillo, (balbus enim sum) quod non putaram. facete autem, cum repeteret uocem illam Cœlij, Illo, adspirationem reddidit, & subiunxit (balbus enim sum) Hirrum significans: cuius nomen propter balbuciem exprimi à se non posse, fingit. in sequentibus autē cum r litteram expedite proferat, Sed balbi, inquit, non sumus. Di-*

uisus

uiſius aquarum diuortijs] *pleroſque latet huius loci ſenſus. & uidi doctos alioqui uiros, qui ſic interpretarentur: fuiſſe fluuium, qui montem Amanum interfluens diuideret, & Ciceroni, ac Bibulo communem faceret: cum dixerit Cicero, non, diuiſus fluuio, aut, diuiſus aquis, ſed, diuiſus aquarũ diuortijs. quam illi uocem parum diligenter attenderant. Diuortium autem aquarum ita fit, cadunt in montem aquæ pluuiæ. is mons cum ſit procliuis, utrinq; defluant, et decurrant, neceſſe eſt. ita fit, ut diuidantur, & earum quaſi diuortium fiat. itaq; dixit de oratore libro I. Vt ex Apennino fluuium, ſic ex comuni ſapientium iugo ſunt doctrinarum facta diuortia. ad Atticum autem idem ſcribit, quod ad Cœlium. inquit enim lib. V. Ad Amanum contendi, qui Syriam à Cilicia aquarum diuortio diuidit. Liuius etiam libro XXXVIII. ubi loquitur de Cn. Manlio, Prope, inquit, ipſis iugis ad aquarum diuortia caſtra poſuiſſe: id eſt, ad eum locum, unde aquæ, duas in partes diuiſæ, incipiunt defluere. à quo igitur loco ex Amano monte Ciliciam uerſus aquæ delabebantur, ad eum uſq; locũ Cilicia pertinebat. & ex altera montis parte, eadem Syriæ, quã Bibulus regebat, erat ratio. terminum enim habebat eum locum, unde in eam ex Amano defluere aquæ incipiebant.*

EX EPISTOLA XII.

QVINQVATRVS] *dictum opinor nominandi potius, quam, ut alij crediderunt, generandi caſu. nam hanc uocem tantũ multitudinis numero memini*

me legisse. forte etiam legi possit, quinquatribus: ut intelligatur dies, quo gestæ sunt res, non quo allatæ: cum inferat, citeriora nondum audiebamus. nam in libro scripto, quē habet uir doctissimus, Hieronymus Ferrarius, Corrigiensis, legitur, quinquat. ut etiam pro gladiatoribus, gladiat. uetustis in libris quandoque scriptum uideas.

EX EPISTOLA. XV.

EXEMPLO] *antea, exemplū. nos ex uetustis libris, exemplo, olim correximus, & impressimus.* Pontinius] *nam is quidem superiore honore usus erat: fuerat enim prætor Cicero cos. itaque dixit ad Atticum epist. II. lib. VI. Fratrem solū habeo prætorium: Pontinius enim iam à me discesserat.* De Matrinio] *locus obscurus, cuiusmodi in ipsius Ciceronis scriptis alij quoque sunt. quare etsi sensum non percipio, tamen ueterem lectionem libenter conseruo. omnino & libri sunt, in quibus legitur, De matrimonio: sed uetustiores habent, De Matrinio, quæ uox quid sibi uellet, cum minus constaret: fuisse opinor, qui Matrimio, delerint, &, Matrimonio, ex ingenio reposuerint. forte autem, cum ad Cœlium ædilem scribat, de Matrinio scriba ædilicio, cuius meminit in oratione pro Cluentio, quippiam significauit: sed nihil affirmamus.*

EX EPITOLA. XVI.

NON enim te cœlaui sermonem. sed non ne tum prouidisti] *sic antea. postea alij aliter emendarunt. nos, cum in ueteri libro scriptum uide-*

remus,

remus, non enim te celaui, sed nomen tuum prouidisti: coniecturam secuti correximus: non enim te celaui. sed non ne tuũ prouidisti, &c. Fortasse uaticinor] *non est hic uaticinor pro diuino, sed pro ariolor, & quasi deliro, ut etiam in oratione pro Sextio, Vaticinari eos, atque insanire dicebat.*

EX EPISTOLA XVII.

DRACHMIS] *Graeci scriptores drachmam usurpant pro denario Romano, subtilioris computationis molestiam uitantes. uere autem drachma denario non respondet, sed superatur septima parte: quod è Celso, & Plinio colligitur. Denarium autem intelligo eum, qui postremis reip. temporibus in usu fuit, pondere unius drachmæ, & septimæ partis, ut essent septem in uncia, & singuli æstimarentur quattuor sestertijs, id est assibus duodecim. Drachma uero non eadem fuit Atticis, Babylonijs, Aeginetis. Atticis enim pro sexobolis fuit, Babylonijs pro septẽ, Aeginetis pro decem.* CCCIↃↃↃ] *centũ millibus. hæc porro summa duodecim scutatorum millia nostratis pecuniæ conficiet: quæ Sallustius mutua petierat.*

VETERES *numerorum notas uariarunt, primam quincto loco, deinde decimo, mox quinquagesimo, tũ centesimo, eodẽ in reliquis ordine conseruato, mutato numeri signo quoties numerus à quinario ad duplũ, & à duplo rursus ad quinariũ peruenisset. Prima nota fuit* I, *unus, usque ad quattuor iterata. Secunda nota,* V, *quinque, in quinario primum numero uariata.*

Tertia, X, decem, in duplo quinario, ut iam dixi, mutationem recipiens.

Quarta, L, quinquaginta, aucto post tertiam notam, id est post, X, in quincuplum numero.

Quincta, C, centum, duplicato quinquagenario.

Sexta, I Ↄ, quingẽta, & hic quĩcupli ratione seruata,

Septima, C I Ↄ, mille, habita dupli ratione.

Octaua mutatio fuit, cum ad quinque millia peruenissent. nam, ne toties iterarent C I Ↄ, hus notis usi sunt. I Ↄ Ↄ, quinque millia.

Nona mutatio à quincuplo in duplum recepit has notas, C C I Ↄ Ↄ, decem millia.

Decima, à duplo in quincuplum, I Ↄ Ↄ Ↄ, quinquaginta millia.

Vndecima, & ultima, à quincuplo in duplũ, C C C I Ↄ Ↄ Ↄ, centum millia.

Nec ultra notarũ mutatio progressa est. ita sunt omnino undecim uariæ, deinceps à nobis demonstratæ, tamen iterandæ.

I, unus:
V, quinque:
X, decem:
L, quinquaginta:
C, centum.
I Ↄ, quingenta:
C I Ↄ, mille:
I Ↄ Ↄ, quinque millia:
C C I Ↄ Ↄ, decem millia:

IↃↃↃ, *quinquaginta millia:*
CCCIↃↃↃ, *centum millia.*

Quam cognitionem legentibus non iniucundam fore ſum arbitratus.

HOC etiam adiungam, à prima nota I, ceteras omnes fluxiſſe. nam V duæ primæ notæ ſunt, infima parte coniunctæ. Item, X, eſt quinarij numeri nota duplicata, cum duæ, V, in acuto angulo coniungantur. At, L. quid eſt, niſi prima illa nota, I recta & altera proſtrata ſimul iunctæ? quo ſi addideris, in ſumma parte aliam primam notam, item proſtratam, fiet centum. non enim priſcis temporibus, pro centum, ſcribebant, C, quod ad ætatem noſtram permãſit: ſed, [, quæ erant tres primæ notæ cõſociatæ, una recta, duæ poſtratæ, cũ recta cõiunctæ, una in ſuperiore parte, altera in inferiore. Quingenta uero fecerunt, addita ad tres notas, quas proxime nominaui, quarta recta, cũ duabus proſtratis coniuncta, hoc modo [ ]. qua figura duplicata, fecerunt mille, hoc modo, [ ]]. unde poſtea, librariorum arbitrio, uariæ notæ, quæ. mille. ſignificarent, factæ ſunt, quarum nõ nullas oſtendemus. nam ex [[ ], fieri cœptum eſt, ∞, & ω, & CIↃ, & CIↃ unde M deriuatum, quo pro mille hodie utimur: cum olim nota fuerit, non littera.

EX EPISTOLA I. LIB. III.

QVONIAM tu ita uis] *tibi placet officijs coli amicitiam noſtram: quod, ſi tibi non placeret, facerem inuita Minerua. qui ſi efficies, ut idem tuis quoque*

propinquis placeat (tacite Appium hortatur, ut reliquos Clodios, ob ueteres cum P. Clodio inimicitias infensos, sibi reconciliet) eandemq; Mineruam, quam abs te non inuitam habeo, ab ipsis accipiam: ego plane hoc non Minerua magis, quam tibi referam acceptū, & iure eam non tam Pallada, ut uocatur, quam Appiada, de tuo nomine, nuncupabo. Iocum autem Cicero quæsiuit in nominibus similiter desinentibus. ideo, quam Mineruam, dixerat, Pallada postea, cum Appiada uellet subiungere, appellauit.

EX EPISTOLA III.

PRO nostra constantissima uoluntate erga te] *non uideo, cur mutari debuerit, Cicero enim id agit, ut ostendat, etsi Appij consuetudine, propter inimicitias P. Clodij, nō sit usus, numquam tamen ei se fuisse inimicum, neque suam in illum pristinam uoluntatem umquam fuisse immutatam. epistola etiam huius libri IX. Conscientia, inquit, meæ constantis erga te uoluntatis. Præterea meam sentētiam confirmat liber scriptus.*

C. Pontinium legatum] *Ciceronis Ciliciæ proconsulis quæstores fuere L. Messinius, C. Cœlius: legati Q. Cicero, eius frater, C. Pontinius, M. Anneius, L. Tullius. tribunus mil. Q. Fusidius: præfectus euocatorum Antonius: præfectus fabrum Q. Lepta: scriba M. Tullius: accensus Pausanias: interpres M. Marcilius: de quæstoribus, legitur in his epistolis lib. II. lib. XIII. lib. XVI. de legatis lib. XV. de tribuno mil. lib. XIII. ep. 12. de præfecto euocatorum lib. III. de præfecto*

fecto fabrum lib.III. de scriba lib. V. & ad Atticum. de accenso lib.III. de interprete lib.XIII.

EX EPISTOLA VIII.

CVM ad urbem esses]*antea,isses.nos,esses,ex libris scriptis,& ex alijs ipsius Ciceronis locis.inquit enim,ad eundem Appium scribens,Ad urbem te otiosissimum esse arbitrabar, & ad Atticum lib. VIII. Trebatius quidem scripsit,se ab illo IX.Kal.Feb.rogatum esse,ut scriberet ad me,ut essem ad urbem. & alibi,dicebatur autem de ijs,qui cum potestate prouinciali reuersi, aut in prouinciam profecti nondum essent.* Pedianus. Lædi se putat *quod ex meis institutis nõ eos fructus capiat,quos capere solitus erat ex tuis. Huc spectat id,quod sequitur, Liberalitas tua:& illud paullo post,* Non debent mirari homines, *me esse acerbum sibi, ut sim dulcis mihi.*

EX EPISTOLA X.

SI clam,magis aperte inimicus esse:]*cum antea legeretur,sic iam magis aperte inimicus essem. Betrus Danesius Parisiensis, uir doctrinæ singularis, cuius ego iudicium, ut debeo,plurimi facio, animaduertit,corruptum esse locum,& sententiam secutus, nihil adiuuantibus uetustis libris,ex ingenio felicissime correxit:* Ad me adire quosdam memini, nimirũ ex Epicteto,qui dicerent.]*licet alij credant , quod cuique lubet. ego tres illas dictiones, nimirum ex Epicteto, Ciceronis esse non existimo, neque adhuc in uetustis libris inueni, quamquam & multos, & uetustissimos inspexerim.* Quæ á-

me

me perfecta, quęq; instituta sint, cognosce] *alij, quæ à me profecta. placet, perfecta consentientibus antiquis libris: ut hoc dicat, exponere se uelle non solum quæ pro Appio iam perfecerit, sed etiam quæ instituerit: exposuit autem, opinor, in commentario, quem litteris adscriptum mittebat.*

EX EPISTOLA XII.

ANTE diem III. non. Sext.] *perinde est, ac si dixisset, III. non. Sext. id ex libri XVI. epistola V. ad Tironem intelligi facile potest. ante diem III. non. ueteres dicebant, id est, die tertio ante nonas. nam cum dicitur, III. non. concisa locutio est: quæ integra esset si diceres, III. die ante nonas. qua nō admodum, utebantur antiqui, sed eius loco, ante diem III. nonas.*

EX EPIST. IX. LIB. IV.

CONIVNCTVM esse periculum suo cerne ret] *alij hanc lectionem uidentur suspectā habuisse. nos eam in uetusto libro Ioannis Scalæ, & in alijs antiquis inuenimus.*

EX EPIST. XIII.

CERTA res nulla] *scripsimus, ulla, ut in antiquioribus libris legitur. locutionem esse usitatam intelliget, qui uiderit ea, quæ diximus in illum epistolæ penultimæ lib. I. locum, Non modo præmijs.* Vtte horter, & obsecrem,] *nihil muto. sic. n. in octo uetustissimis exemplaribus scriptum esse uideo, aliorum tamen lectionem non improbo: etsi eam in libris scriptis ipse quidem nondum inueni.*

EX

EX EPIST. IX.

CVM Vardæis] *antea, Vardacis, legebatur. nos in libris uetuſtis lectionẽ, quam impreſſimus, inuenimus. neq; de ea dubitandum quidquam cenſuimus, cum à Plinio Vardæos inter Dalmatiæ populos, in qua Vatinius bellum gerebat, numeratos uideremus.* Actione expoſtulant] *ea forma dictum eſt, qua actione repetere omnino antiqui libri habent, actiones expoſtulant. ſed mihi quidem magis probatur, actione expoſtulant: aut actiones poſtulant.*

EX EPIST. XII.

IGNOTIS nota faciebant] *ignotis, pro ijs, qui non nouerant, actiue poſuit, ut etiam Liuius lib. III. Notos gratia eorum, turbam indignitas rei uirgini conciliat. & Curtius. Ignoti iumenta agebant. Plautus autẽ in Pſeudolo, Noui: notis prædicas. notis, dixit, id eſt, ijs, qui nouerant. itemq; Cicero in oratione pro M. Cœlio, & in Verrem libro VI.*

EX EPISTOLA XIV.

QVVM à me diſceſſeras] *uetuſtos libros, quibus ego nunc multis ad harum epiſtolarũ emendationem utor, ita, ut impreſſimus, habere omnes uideo. itaque aliorum lectionem non ſequor.*

EX EPISTOLA XIX.

M. CICERO S. D. RVFO.] *aut mendoſus eſt huius, & ſequentis epiſtolæ titulus, et pro Rufo, legendũ, Meſſinio: aut Rufus Meſſinio cognomen fuit. Meſſinius quidem hic ſit, neceſſe eſt: cuius fratrem fuiſſe M. Mindium, ſcribit lib. XIII. quem epiſtola ſequenti,*

quenti, ad eundem hunc Rufum scribens, fratrem eius esse dicit. Quare tu] *ita in impressis: sed in antiquis, Que tu: aut, Quæ tu: quo modo legitur in libro Petri Bembi, Cardinalis omni laude cumulati, & in libro Mediceæ bibliothecæ. docti locum diligentius considerent. ego, hoc notare, mei officij esse duxi.*

EX EPISTOLA PENVLTIMA.

M. TVLLIVS, scriba meus] *hic est M. Tullius, cognomento Laurea, Ciceronis libertus. qui Academiam uillam uersibus, quos recitat Plinius lib. XXXI. celebrauit.* Meo seruo scriba,] *tollenda uidetur dictio, seruo, ut glossema ab imperito additū, qui putauit scribam Ciceronis esse seruum, cum libertus esset. quod perspicuum est, cum M. Tullius appelletur.* Quam scribæ meo] *uetusti libri habent. quam darem. unus tamen est, & is quidem omnium fere optimus, in quo scriptum sit, quam tibi. ego ita conijcio, cum olim in uetere libro scriptū esset, quam Tullio, librarios feciſſe, quam T. ut una littera, quemadmodum etiam in titulis epistolarum, Tullij nomen significarent: quod imperitiores postea, cum ignorarent, scripsisse, quā tibi. ut fortasse ita sit legendum, cui potius id negotij, quam Tullio, darem. uoces illæ certe, scribæ meo, uetustis in libris non leguntur.* Legatum meum, præfectumque Q. Leptam] *induxi has duas dictiones Q. Leptam: primum, quod in antiquo libro non sunt: deinde, quod Ciceronem, si præfecti nomen ponere uoluisset, legati fuisse omissurum, uerisimile nō est. postremo cur nomē ponat, cum*

ad Mesi-

ad Messinium quæstorem suum scribat, qui & præfectum, et alios, qui cum Cicerone in Cilicia fuissent, optime nouerat. In pecunia exacta ita efferre] *ex uarietate duorũ exemplarium hæc lectio sumpta est. cuius hic est sensus. Prouinciæ rationes Cicero retulerat. id eius quæstor Rufus, se absente, fieri noluerat: pecuniæ enim nescio quid à se in prouincia exactũ in libro rationum scribi cupiebat, existimans, nisi id cum reliquis Ciceronis rationibus referretur, eius rei potestatem se deinceps non habiturum. quod ei fuisset inuidiæ, quasi publicam pecuniam uoluisset auertere. itaq; commotus est. Cicero autem non esse ait, cur iracatur. nã licet ipse rationes iam retulerit, Rufo tamẽ facultatem non adimi de pecunia referendi, quam exegisset. in pecunia, inquit, à te exacta non æquum fuit, ex eo, quod ego meas rationes retulerim, ut ita te efferres, itaq; mecũ insolenter, & iracunde ageres; neq; enim, cur id facias, caussa ulla est: nisi quid me fallit. sunt enim alij peritiores.* Delatos esse] *magistratus è prouincia reuersi, post relatas rationes, eorum nomina ad ærarium deferebant, quorum opera reip. uideretur utilis fuisse. deferebãt autẽ ex ijs, quos secũ adduxerant. in quo erat ambitio quædã: nam ostendere uolebant, cohortem apud se fuisse hominũ lectissimorũ, qui beneficia in remp. contulissent. ideoq; dicebatur: deferre in beneficijs. quod is, qui deferebat, quasi beneficiũ aliqd deferre uidebatur. hinc illud in oratione p Archia: In beneficijs ad ærariũ delatus est à L. Lucullo prætore et cõsule. Et p Balbo. In prætura, in con-*

in consulatu praefectum fabrum detulit. Quod autem infert, MOLESTE TVLI NON ILLA BENEFICIA TVAE POTIVS AMBITIONI RESERVATA ESSE, QVAM MEAE: *ideo dicit, quia Rufus deferre & ipse uoluisset. ex quo apparet, deferendi ius & quaestores habuisse. quod etiam declaratur membro proxime subsequenti,* DE CENTVRIONIBVS RES EST IN INTEGRO. *quasi dicat, poteris deferre, si uoles. nam delati à me non sunt: quoniam hos quidem triginta diebus deferre lex non cogebat.* Ex prouincia decessemus] *uetusti libri omnes, decessimus, habent. nos, una littera i in e commutata, decessemus, scripsimus. ante, decessissemus, legebatur.*

EX EPIST. VLT.

ETENIM cum esset] *alij, ut enim: quam lectionem nos non admodũ probamus: particula enim, ut, quae respondeat, uox non erit. ex libro igitur scripto Bernardini Maffei, etenim, emendauimus.*

EX EPISTOLA V. LIB. VI.

QVARE ad eam spem &c.] *inconsequens & obscura locutio. ex quo uereor, ne corrupte totus hic locus legatur, ac fieri tamen potest, ut ita scripserit Cicero, & inciderit in uitium, quod Graeci σολοικοφανὲς appellant. cuius generis non nulla cum in reliquis eius scriptis, tum in libris maxime contra Verrem deprehenduntur: quae Pedianus notauit.*

EX EPISTOLA VII.

MVLTA deos uenerati] *nihil est immutan-*

dum.

dum.ut alij crediderunt.nam etiam alibi nomen pro aduerbio positum est,ut,cum dicitur, multa peccas, & ,multa egeo.Cicero de natura deorum III. & pro Murena,Topicorum autem initio,Cum inquit,mihi meisque multa sæpe cauisses. Gellius lib. XIII.cap. XXIII. Elatum] antea,latum:nos,elatum,meliore,ut opinamur,sensu.nostram autem lectionem accepimus ex uetere libro Bernardini Maffei.

EX EPISTOLA X.

RECVPERES] antea,receperis:nos, recuperes aliquot iam annis emendauimus, & impressimus.liber uetustus habet,reciperes. & in alijs etiam exemplaribus,i,litteram,pro,u,sæpissime reperias.

EX EPISTOLA XVIII.

SIMVL accepi] uetustorum librorum hæc est lectio:& est simul,pro simul,ac.cuius uocis ex ijs,qui soluta in oratione scripserunt,exempla non afferam: (nam si quis erit, qui locum ubiq; deprauatum esse contendat,& pro simul,uel simul ac,uel simul atq; legendum dicat:quibus argumentis contra pugnabimus?)sed è poetis in quibus eam uocē in aliam mutari carminis ratio non patitur. dixit igitur Virgilius lib.Georg.IV.Taygete simul os terris ostendit honestum Pleias:Lucretius lib.I. Cui simul insula uirgineos circundata comptus, Ex utraque pari malarum parte profusa est.& Horat.epist.X.lib.I.uiuo,& regno,simul ista reliqui.& Catullus non semel. quibus in locis,simul, dictum esse pro ,simul ac, licet animaduertere. quam loquendi consuetudinem qui

non agnouerunt, temere locum immutarunt, quod alijs quoq; locis commissum uideo.

EX EPIST. XX.

MVNERVM regionum] *aliquot iam annis ita impreßimus, cum ex antiquißimis exemplaribus hæc lectio sumpta esset. in quibusdam tamen libris, regiorum: cuius uocis quæ poßit esse sententia, non intelligo. de muneribus autem regionum, id est, de ludis regionatim urbe tota edendis, Suet. in Cæsare.* In quo sit spes] *non uideo, cur quidquam mutari debeat: cũ & ita legatur in libris uetustißimis, et sensus meo iudicio sit apprime commodus. nam cum dixisset, quod eo labore assequi uis, nullo modo assequere: intulit, aliquid uidebimus, in quo sit spes, id est, quod nos assecuturos sperare poßimus. deinde illud: Aliter quidẽ, etc.*

EX EPISTOLA I. LIB. VII.

P. MAECIVS] *hic est P. Mæcius, cognomento Tarpa, qui ea, quæ in scena recitanda erant, prius iudicabat. eius meminit Horatius in epistola de arte poetica, & satyra x. lib. 1.* Homini politico] *uetustos libros, in quibus ita legatur, ego habeo, habet Vbaldinus Bandinellus, Ioannes Scala, Hieronymus Ferrarius, Bernardinus Maffeus, Paulus Botus, alij, quos nõ necesse est cõmemorare. itaq; nihil muto. quibusdam tamen placuit reponere, Polito.* Fructũ ullum laboris exspecto] *ueteres omnes libri pro exspecto, habent, ex his peto. alij legũt, ex his exspecto. mihi nostra lectio magis ꝓbatur. ut quæ à ueteri scriptura minus recedat. nã et exspecto, et exscribo, et exsupero, et*

alia

alia huiſmodi cũ s littera ueteres ſcribebãt, ut ex antiquis monumẽtis licet cognoſcere. uide Quinct. lib. I.

EX EPISTOLA II.

DE Burſa] *hic eſt T. Plancus Burſa, frater L. Planci, ad quem ſunt epiſtolæ lib. X. accuſatus eſt de ui, & condemnatus, à Cicerone, cui antea tribunus pl. in cauſſa Milonis aduerſatus fuerat, & in concionibus magnã inuidiam concitarat. poſtea, rerum potitus Cæſar, eum, & omnes lege Pompeia damnatos reſtituit. Dio. Pedianus, & alij.*

EX EPISTOLA III.

OPTAREM, multæ cauſſæ] *ſic antea. nos ex libris antiquis uocem, cauſſæ, ſuſtulimus, ut purior & elegantior ſit lectio.* Me uoluiſſe etiam, reliquis omnibus, poſtquã non potuerim, mihi ipſi finem feciſſe belli] *hic locus antea in omnibus impreſſis perperam diſtinctus ſenſum peruertebat.*

EX EPISTOLA V.

M. FVRIVM) *uarie legitur in libris ſcriptis, M. Infinium, Mirfium, Idfium, M. Lifium, ut difficilis ad deligendam, aut inueniendam ueritatem conIectura ſit. alij, M. Orfium, impreſſerunt, arbitrati eum eſſe, de quo in epiſt. XI. lib. II. ad Q. fratrem. quod mihi ſecus uidetur. ex hac enim epiſtola, qua Trebatium commendat, eum ante Trebatium iuiſſe ad Cæſarem, manifeſtum eſt. cum autem ad Q. fratrem ſcribit, dicit ſe eas litteras M. Orſio dediſſe, cum iam Trebatius in exercitu Cæſaris eſſet: quod in ijſdẽ litteris poſtea ſignificat, cum inquit, Trebatium ut ual-*

de ames, uehementer te rogo. Hunc Lepta dele-
gam.] *ita uideo scriptum esse in quattuor antiquis libris. locus perspicue mendosus: nec mihi ipse assentior in uetere coniectura: infirmo enim nititur argumento. nec mirum est, non probari aliquid iam senescenti, quod scripserim adolescens.* Quod familiam ducit] *quod caput est, quod in eo summum est: ut referatur non ad Trebatium, sed ad id, quod dicit, iniure ciuili singularis memoria, summa scientia. cum enim Trebatium à multis rebus laudasset memoriam & scientiam in iure ciuili ceterarum laudum, quibus Trebatius abundaret, quasi familiam dixit ducere: translatione sumpta à rectoribus familiarũ, quos domestici omnes ueluti duces sequuntur.* Putidiusculi] *paullo, quam satis est, diligentiores. excusat enim se, quod in Trebatio commendando plura uerba consumpserit, quam Cæsaris humanitas patiatur. putidum autem appellat Cicero, in quo nimia diligentia reprehendi possit, ut de oratore lib. III. Nolo exprimi putidius, nolo obscurari diligentius. et de Off. lib. 1. litteræ neque expressæ, neq; oppressæ ne aut obscurum esset, aut nimis putidũ. legitur autem in non nullis uetustis libris, blandiusculi sed in antiquioribus, quos secuti sumus, putidiusculi.* Didicisse] *hoc dicit, quia Trebatius Cornelij auditor fuerat in iure ciuili. Digest. lib. I. Titulo II.*

EX EPISTOLA IX.

PROPTER eius occupationes nihil sum ausus scribere] *in duobus uetustissimis libris non*

est ux

est uox illa, occupationes: sed eius loco spatij aliquantū est relictum, ex quo credimus, à recentioribus, quorum inscientia deprauati leguntur ueterum scriptorum libri, uocem, occupationes, esse repositā. nos, quid ea dictio, quam in exscribendo librarius omisit, significare potuerit, assequi coniectura nō possumus. græcam quidem deesse crediderim. id enim ueri similius est, quam latinam: ut etiam alibi cognoscitur in in ipsius Ciceronis scriptis, ubi græcum desideratur ex librariorum insciti a, qui cum id legere non possent, omittebant, relicto spatio, ut ab alijs aliquando reponeretur. in Vbaldini libro apparet spatiū fuisse, quo in loco reposita est uox, occupationes, nō eiusdem librarij manu. Cum hæc multis iam annis scripsissem, incidi in tres minime recentes libros scriptos, in quibus uideo esse occupationes. luctum, autem, quam uocem alij ex ingenio reposuerūt, in uetustis libris, cum pæne innumerabiles uiderim, nondum inueni.

EX EPISTOLA X.

AVT consolando, aut consilio, aut re iuuero] *senarius integer è Terentij Heautontimorumeno translatus in hunc locum. sic enim in ea fabula, actu I. scena I. cum Menedemo loquens Chremes inducitur: Istuc, quidquid est, fac me ut sciam: Ne retice: ne uerere: crede inquam mihi: Aut cōsolando, aut consilio, aut re iuuero. Terentius porro, ut opinor, à Plauto, paucis immutatis, accepit: apud quē in Pseudolo, actu primo, ita loquitur Pseudolus seruus, Fac*

me certum, quid tibi sit: iuuabo aut re, aut opera, aut consilio bono.

EX EPISTOLA XI.

OMNIBVS, unde petitur] *debitoribus. ita etiam de orat. lib. I. Homo ex disertorum numero postulabat, ut illi unde peteretur, uetus atque usitata exceptio daretur, cuius pecuniae dies fuisset: apud iurisconsultos frequens est locutio.*

EX EPISTOLA XII.

FIDVCIAE, inter bonos bene agier: quis] *ita legitur in uetere libro: & sane crediderim, non aliter hunc locum esse scribendum: etsi priorem lectionem conseruarim. uoces enim illae, VT, & OPORTET, quae sunt in impressis, additae sunt ab imperito, qui locutionem parum iutegram crederet: cum alibi à Cicerone iurisconsultorum formulas sine uerbo citari non animaduertisset, ut de Off. lib. III. In fiducia, inquit, inter bonos bene agier. uetusti enim libri non habent, VT. & ibidem paullo post: Cum dicitur, Inter bonos bene agier, quidquam agi dolose, aut malitiose potest? Libro etiam Topicorum, ubi eadem hac usurpantur uerba, ueteres libri ab impressa lectione dissentientes, nostram sententiã confirmãt, quam etiã Romae doctissimis hominibus probauimus.*

EX EPISTOLA XIII.

TREVIROS uites censeo: audio capitales esse:] *ut unicuique, quod suum est, tribuamus. Petri Bembi, hominis & dignitate, & omnium pene uirtutum laude clarissimi, epistolam, qua huius loci senten-*

ſententiam diligentißime, & ornatißime expoſuit, adſcribemus. non enim eos imitari placet, qui, ex alie na induſtria ſibi laudem aucupantes, quæ ab alijs di- dicerunt, edunt pro ſuis. Petrus Bembus Bernardino Sandro S. Quod hodie mane quærenti tibi à me de illis Ciceronis ad Trebatium uerbis: Treuiros uites cenſeo: audio capitales eſſe. mallem, auro, argento, ære eſſent: reſpondi, iocum eſſe & multiplicem, & feſti- uum: qui quidem iocus in antiquis & nũmis, & ſcri- ptoribus deprehenderetur: itaque, quoniam eramus in uia, ut neq; libros, neq; nummos haberemus, reieci in aliũ diem. id, ne te diutius torqueat, eſt eiuſmodi, ut ioci cauſſa, quod quidem Cicero ad illum ſcribens more ſuo fere ſemper facit, & Treuiri, & capitales in ambigui genere ſint poſita. nam cũ uideatur monere illum, ut uitet Treuiros Galliæ populos, qui capita- les, bellicoſiq; ſint· ludit cum in Treuirorum, tum in capitalium uerbo. erat enim Romæ magiſtratus, Triumuiri capitales, qui etiam Treuiri dicebantur. ſed quoniam hoc ipſum Triumuirum nomen iterum in ambiguo poni poterat, cum eſſent etiam apud Ro- manos Triumuiri pecuniæ cudendæ: quos ita inſcri- bebant, A.A.A.F.F. hoc eſt, Auro, Argento, Aere Flan- do Feriundo· iocatur iterum in hoc uerbo, luditq; Ci- cero, ut mihi quidẽ uidetur, belliſſime, addens, mallẽ, Treuiros iſtos eſſe pecunioſos, quã bellicoſos· ut, Cæſa re eos uincente, tu diteſceres. itaque infert, mallem eſſe Treuiros auro, argento, ære, quam ſcilicet capita- les. Triumphiros autem Treuiros ſolitos dici, Liuius

satis locuples esse testis potest: cuius sunt hæc in libro XL. Colonia Grauiscæ eo anno deducta est in agrum Etruscum, de Tarquiniensibus quondam captum: quina iugera agri data. Treueri deduxerunt C. Calpurnius Piso, P. Claudius Pulcher, C. Terentius Hister. Quod uero Triumuiri pecuniæ sic, ut dixi, inscribẽtur· est apud me nummus æreus perantiquus ita inscriptus, C. PLOTIVS IIIVIRA.A.A.FF. sunt et alij nummi aliorum nominũ, eiusdem tamẽ tituli. quos inspicies, cum uoles. Hæc ad te scripsi, cum domũ rediissem, & nummos, ac librum sumpsissem, amore tui admonitus· Vale Pridie idus Iun. M.D. XXXII.

EX EPISTOLA XVI.

NON nimis φιλοθέωρον] *aliter antea in omnibus impressis. nos, ut in nostro libro legitur, emendauimus, & impressimus aliquot abhinc annis. iocans enim, ut solet, dicit se Trebatium non reprehendere, quod non nimis spectandi cupidus fuerit, id est, quod in Britanniam profectus non sit, ut essedarios spectaret. tacite autem ut ignauum, & pusilli animi subaccusat, qui Cæsarem in Britanniam sequi ad bellum noluerit.* Respondere] *negant, inquit esse qui percunctentur: cum homines te iureconsultum imperitum existiment. iocatur enim in uerbo respondere: quasi dicat: negant te habere, cui respondeas, cum scilicet nemo te consulat.*

EX EPISTOLA XVIII.

GRAECVLAM tibi misi cautionem chirographi mei] *puto sensum esse. commendaui te Cæsari-*

ii litteris græce ſcriptis. Quam hæc ſcribere,] *ſuſpicor mendum ſubeſſe. mihi enim perobſcurus eſt ſenſus. & ut libere dicam, quod ſentio, legendum crederem, quam exſcribere· nulla propemodum mutatione facta. deprauationis enim origo, ut opinor, ea fuit. deſcribēdis libris ſæpe duos præficimus, qui legat, & qui de legente excipiat, ut ſcilicet celerius, & certius id muneris cōficiatur: cum autem is, qui legeret, protuliſſet: exſcribere· credidit ſcriptor, ecſcribere, dictum eſſe, itaque fecit in libro. alius deinde errorem, quem per imprudentiam commiſſum debuit tollere, temeritate auxit, repoſuitq́, una dictione in duas diuiſa, hæc ſcribere, ſenſu, ut dixi, mihi perobſcuro. Sunt etiam, qui addendum putent,* Non: *ut legatur,* Hæc non ſcribere. *à quibus æque diſſentio. quod ſi legatur, exſcribere, hoc dicet, uideo te parum dicteſcere, cui charta deſit, in qua tuas formulas, aut aliud quippiam exſcribas. ea enim ſi ſuppeditaret, numquam profecto ad nos in palimpſeſto. infert enim,* An hoc ſignificas, *nihil fieri, frigere te, ne chartam quidem tibi ſuppeditare? dixit autē,* Quod delere mallueris· quā exſcribere *per iocum ſignificans, non habuiſſe Trebatium in quo exſcriberet id, quod delerat? itaque ſe mirari, quid fuerit in illa chartula· quaſi moleſte ferat id perijſſe: chartæ enim inopiniam oſtendi, cum ſcribat in palimpſeſto: idem error in* III. *epiſtolam* VIII. *libri ad Atticum irrepſerat: ubi enim antea legebatur,* faſces laureatos hæc ferre ex Italia, *nemo non uidet legendum eſſe, efferre.* M. Aemilij Phile-

monis] *cum in libris antiquis uarie legeretur: (quidam enim Meuilij. quidam Metilli, alij Metrinij, habent) ausus sum emendare, M. Aemilij. procul enim dubio libertus fuit, adoptatus in Romanam familiam, ut alij multi. cum autem Metriliorum mentionem nondum inuenerim & uetustorum exemplarium uarietate, in quibus ueræ lectionis quasi quædam uestigia cernuntur, (quid enim dicat, Meuilij, à M. Aemelij?) & Pediani uerbis, qui eiusdem ut opinor, liberti, meminit, adductus sum, ut M. Aemilij, reponerem. libet autem ipsius Pediani locũ recitare, ut studiosis quærendi labor absit. is igitur ita in argumento orationis pro Milone. Munatius Plancus tribunus pl. produxerat in concionem M. Aemiliũ Philemonem, notum hominem, & libertum M. Lepidi. Ita tamen hoc sentimus, ut, afferentibus alijs meliora, perlibenter de nostra sententia discessuri simus.*

EX EPISTOLA XIX.

DOCTOREM tamen, luménque de sidérant] *omnino in omnibus antiquis libris pro lumenq́, legitur, unumq́, ego tamen libentius legerim, usumque, id est excusationemq́: ut dicat idem, quod supra, nullam artẽ litteris sine interprete, et sine aliqua exercitatione percipi posse. ita enim, unius litterulæ mutatione, apta in primis, et perspicua efficitur sententia. Mouet omnino me, si quem alium, librorũ ueterũ auctoritas, neque tamen ita, ut non eos quoq; ipsos interdum coniectura et ingenio modice adiuuandos putem. quæ uero nuper alij attulerunt, ad ueterem illam*

lam ſcripturam confirmandam, etiamq; exemplo, ut ipſis uiſum eſt, ſimili comprobandam, leuiora ſunt, quam ut aut me, aut quemquam, qui rem ipſam ex ueritate pendat, mouere debeant.

EX EPISTOLA XX.

RVFIO medius fidius tuus] *tuus inquit, quod eiuſdem eſſet gentis. Rufio enim Trebatiorum cognomen fuit. id ex lapide conſtat, qui Romæ eſt in porta Latina: ſic enim ineo ſcriptū legitur. C. VIBIVS. C. F. MACER. C. TREBATIVS RVFIO. FACIVND. CVRAVERVNT.* Habet lucū] *ſunt, qui, lucum, ideo male legi credant, quod neque luci capax eſſet priuata domus: & luci, qui ſacri eſſent, nō ſine ſcelere incidi poſſent. nos exiſtimamus, lucum non intra parietes, ſed ante ædes Trebatij fuiſſe: neque Ciceronem impie conſuluiſſe, quicum à Trebatio cædi uellet. quo modo enim recte, et ſine piaculo id fieri poſſit, docet M. Cato in primo de re ruſtica. libri ueteres, locum, habent omnes. ex quo alij, lotum, (ut de arbore intelligatur) potius quam lucū, legere maluerunt. quam coniecturam probare nō poſſum: cum proxime ſequatur, à quo: quod certe ad arborem referri non licet. ut alia omittam argumenta.*

EX EPISTOLA XXIII.

MANEAT Damaſippus in ſententia] *ut emat à me, quemadmodū dixit, quæ mihi non placuerit. eſt autem is, de quo Horatius ſat. III. lib. II. Inſanit ueteres ſtatuas Damaſippus emendo.*

EX

EX EPISTOLA XXIV.

CAPIVS, opinor, olim, non omnibus dormio] *Dixit, Opinor, quia de nomine, non de dicto, dubitabat. & sane Cipium, non Capium, Festus nominat: adagiúmque hoc non omnibus dormio, natum esse à Cipio quodam scribit, qui Pararhen condiceretur, quod simularet dormientem, ut impunius uxor mœcheretur. Libri ueteres, Citius, et Cæpio, alij uero aliter habẽt.* Respondi, nullo modo me facere posse, cum uellem: aliũ diem si sumpsisset, me ei non defuturum] *malim sic: Respondi, nullo modo me facere posse: quem uellet, aliũ diem si sumpsisset, me ei non defuturũ. et eodem modo eadem de re epist. XLVII. lib. XIII. ad Atticum locutus est.*

EX EPISTOLA XXV.

VEREOR, ne in Catonem, Cato in nos] *hanc lectionem cũ uetusti libri habent, tum is, qui est apud Bernardinum Maffeum. sensus est, ueror ne nos scribamus in Catonem, & eum nostris scriptis laudemus: Cato autem laudatus exitio nobis sit, Cæsare nos, quod ipsius inimicum laudemus, male multante. quasi dicat: uereor ne Catonẽ extollamus, ipsi autem deprimamur. & dixit in Catonẽ, (subaudi, scribere) id est in Catonis laudem, ut de oratore lib. II. et de natura deorum lib. I. Alij malunt legere, Vereor ne in Catonium Cato nos, hoc sensu. uereor, ne Cato in Catoniũ, id est exitium suo simillimũ nos trahat. M. Antonius Muretus uereri se aiebat, ne pro Catonium, Charoniũ legi deberet. eo enĩ nomine uocabatur*

Athenis

Athenis ianua quædam nomophylacij, per quam damnati abducebantur ad mortem. qua de re Pollucis è lib. VIII. uerba sunt hæc. τῶ δὲ νομοφυλακίου θύρα μία χαρωνείου ἐκαλεῖτο, δι' ἧς ἐπὶ θανάτῳ ἀπήγοντο.

EX EPISTOLA XXVII.

GALLO S. D.] *alij credunt, hunc esse M. Fabium Gallum, qui de coniuratione Catilinæ, quæ ab Allobrogibus acceperat, ad Ciceronem detulit. sed Octauius Pantagathus, uir sane his litteris, quæ humaniores appellantur, instructus, sed maximarum doctrinarum cognitione longe præstantior, hunc potius existimat esse P. Sextium, pro quo extat oratio, cui cognomen fuerit Gallo: fuisse enim hoc Sextiæ gentis cognomen, intelligitur ex oratione pro Milone, ubi ita scriptū est. Sacrarium, quod est in fundo T. Sextij Galli. Tribunatum autem plebis & petijsse Sextium Ciceronis restituendi caussa, & pro eius salute gessisse, ex ipsius Ciceronis oratione notissimum est. quod idem de M. Fabio dici nō potest. neq; enim is, quo tempore Cicero exsulauit, tribunus fuit: ne alijs quidem temporibus: quod sciri possit. Nam quod infra dixit, si falsa fuerunt, quæ tu ad me detulisti: significat ea, quæ Sextius, C. Antonij consulis quæstor, ad Ciceronem consulem de ipso Antonio, consule suo, detulit. sic enim in oratioue pro eodem Sextio habita. Quæstor C. Antonij, collegæ mei, fuit sorte, sed societate consiliorum meus impedior non nullius officij, ut ego interpretor, religione, quo minus exponam, quanta ad me detule-*

detulerit. Hæ rationes faciunt, ut amiciſſimi hominis ſententiæ libenter acquieſcam.

EX EPISTOLA XXX.

SALVIS rebus] *potius, rep. nondum afflictæ, quam, ut quidam uolunt, ſine bonorum imminutione. ſic enim dixit etiam ad Sulpicium epiſt. I. lib. IV. Vtinam Serui, ſaluis rebus, colloqui potuiſſemus inter nos. & Academ. lib. II. Deli fuiſſe permultos ſaluis rebus illis.*

EX EPISTOLA VLTIMA.

PENNIGERO, nõ armigero in corpore] *non dubium eſt intelligi de auibus, quas Philoctetes configebat tardus celeres, ſtans uolantes, alij tamen, pinnigero maluerunt, contra Quinctiliani ſententiã, qui pinnas de auibus dici non uult.* Illis interioribus litteris meis, quibus ſæpe uerecundiorem me in loquendo facis] *iam diu ſuſpicatus ſum hunc locum eſſe deprauatum. neq; enim, ſi ita legatur, ſenſus elici bonus poſſit. Hieronymus autem Ferrarius Corrigienſis arbitratur eſſe legendum, illis interioribus litteris, eis, quibus ſæpe uerecundiorem me in loquendo facis. cuius ſententiæ nos facile acquieſcimus. ita enim & aptus colligetur ſenſus, & erit locutio ſanequam elegans: qua in ſuis ſcriptis ita frequenter Cicero eſt uſus, ut eius exempla huc afferre putidum prope ſit.*

EX EPISTOLA VI. LIB. VIII.

LENTVLI Cruris] *hic eſt, opinor, L. Lentulus Cruſcellus, qui anno ſequenti conſul fuit cum C. Marcello.*

cello. puto autem illum & Cruris, & Cruscelli cognomine indifferenter appellari solitum. Ratione, & insidijs usus uideretur in euitandis eorũ consilijs] *forte melius, Ratione, et consilio usus uideretur in euitandis eorum insidijs.* Lælios] *forte, Lollios qui Cæsaris amici fuerunt, quemadmodum Antonij. nã Lælij Pompeiani. qua in opinione magis sum confirmatus, postea quam in epist. III. lib. V. ubi, Læliũ, impressum erat, uetustissimos libros, Lolliũ, habere uidi.* Mea porro comitia quem euentum sint habitura] *sic antea in omnibus impressis. nos uocem, comitia, sustulimus: quæ subintelligitur ut etiã cum dixit, Prætorijs moræ quædam inciderunt.*

EX EPISTOLA V.

QVODAM silice iam omnia] *liber uetustus Ioannis Scalæ sic habet, Quodam omnia in Sicilia: Bernardini Maffei, Quodam uictilicra omnia: Qui est in Medicea bibliotheca, & qui apud Vbaldinum Bandinellum, Quodam incilicia omnia. uulgata lectio nõ est in antiquis libris. uidendum an ita legi possit, Quodam incilia iam omnia: notum autem, incile quid sit.*

EX EPISTOLA VI.

CONFECTA, omnia fœda, et inhonesta sunt] *hoc in loco uetusti libri inter se discrepant. nos eum, quem habet Ioannes Scala, ut minus deprauatũ secuti sumus: sic enim in eo legitur: confecta omnia fœda, et inhonesta sunt. ex quo adducti sumus, ut una littera immutata, legeremus: confecta, omnia fœda, & inhonesta sunt. post in Petri Bembi libro, confecta*

fecta omnia, diserte scriptum animaduerti. Tabernarijs] *aquarum ius penes ædiles, & censores erat. itaq;, cum tabernarij publicas aquas in suum usum deducerent, Cœlius, qui tunc ædilitatem gerebat, ea de re cum tabernarijs & aquarijs pugnauit: concionem etiã de aquis scripsit, cuius meminit Frontinus libro II. de aquæ ductibus.* Viariam] *dicit nescio quid Appianus de uijs à Curione instauratis: tamen, Vinariam, magis probarem, quam Viariam: & post, Queis iubet ædiles metiri. ut hoc dicat: iubet ædiles legibus, quas ipse fert, uinum, & alimenta populo metiri: legem & P. Clodius tulerat de annona: de qua in oratione pro Sextio, & Asconius in Pisonẽ.*

EX EPIST. VII.

PAVLLA Valeria] *alij, an hæc Bruto nupserit, dubitare uidentur, propterea quod libro XI. Pollam Bruti uxorem fuisse perspiciant. ego nupsisse existimo, et eam ipsam esse, quæ libro XI. appellatur Polla: ut, quemadmodum ab aula olla, sic à Paulla Polla dicta sit.* Non dum retulerat] *si ita legatur, subintelligi poterit, dotẽ. sed mihi non displicet amicissimi mei coniectura, qui ita legendum putat, mundum retulerant. mundus autem muliebris qui sit, exponit Liuius lib. XXXIIII. Munditiæ, inquit, ornatus, & cultus, feminarum insignia sunt. hunc mundum muliebrem appellarunt maiores nostri.*

EX EPISTOLA VIII.

M TVTIVM, accusatorem suum &c.]

huius loci sensum, etsi obscurissimus est, tamen declarare conabimur. Reorũ caussæ ordine agebantur. nam quæ tempore prior fuerat, eius prior item locus erat. excipiebantur tamen eæ caussæ, quæ cum caussis iam iudicatis coniunctionem aliquã habebant, ut earum quasi appendices quædam uiderentur. eiusmodi enim caussis, etiam si post multas alias delatæ essent, tamen primus locus erat constitutus. itaq; in oratione pro Cluentio, Fabricium, inquit, reum statim fecit: utq; ei locus primus cõstitueretur, propter caussæ coniunctionẽ impetrauit. Propter caussæ coniunctionem, inquit, quod Fabricij caussa eadem erat, quæ Scamandri, qui antea condemnatus erat. et infra in eadem oratione: Apud eosdem iudices reus est factus Oppianicus, cum is duobus præiudicijs iam damnatus esset. ab ijsdem autem iudicibus locus ei primus est constitutus. Hoc ideo factũ est, quod Oppianici caussa coniunctionem habebat cum Fabricij, & Scamandri caussa, quos iudices iam damnauerant. Excipiebantur etiam caussæ de ui, quæ primo loco agebantur, reiectis alijs caussis, quæ tempore priores fuerant. sic Milonis caussa, quod erat de ui, extra ordinẽ est acta. sic M. Cœlius, cum Atratini patrem de ambitu reum fecisset, de ui postea accusatus, caussam ipse prior dicere coactus est. sic etiam C. Sempronius cum à M. Tutio esset accusatus, & caussam suam eo anno nollet agi, (forte, quod ex ijs, qui tunc iudices erant, complures sibi infensos intelligeret) accusauit accusatorem suum lege Plotia de ui, eo cõsilio, ut, interposita extraordinaria

cauſſa, tempus tereretur, et ſuæ cauſſæ iudicium, cum eius agendæ ſpatium non eſſet, in annum ſequentem neceſſario reiiceretur. Extraordinarius autem reus is dicebatur, cuius cauſſa non ordine, ut aliæ cauſſæ, ſed primo loco ſemper ageretur: & inde extraordinaria cauſſa, quæ ſtatim ante omnes cauſſas ageretur, ut cũ erat de ui, uel coniunctionẽ habebat cum aliqua cauſſa antea iudicata. Laterenſis leges ignorans, pronuntiauit quod ſinguli ordines iudicaſſent] *cum ex tribus ordinibus, qui res iudicabãt, duo Seruilium abſoluiſſent, unus condemnaſſet: uniuerſorum autem iudicum æquo numero ſententiæ fuiſſent: Laterenſis, qui ordines, non ſententias, ſpectaret, abſolutũ credidit, ſeq; eum in tabulas dixit abſolutum relaturum: poſtea, cum in lege reperiſſet, non ex ordinum numero, ſed è iudicũ maiori parte uel abſoluendos, uel condemnãdos eſſe reos: nõ retulit, ut dixerat, in tabulas abſolutũ: ordinũ iudicia perſcripſit. Fuſius autem explicabimus, propterea quod obſcurior eſt ſenſus, ita ut eum pauci uiderint, nemo certe oſtenderit. non enim, in quo Laterenſis prætor deceptus ſit, animaduerterũt. quod nos pluribus uerbis, ut etiam tardiores intelligant, oſtendemus. Iudicia penes tres ordines erant: qui quidẽ tres ordines ex ſenatoribus, equitibus, tribunis ærarijs conſtabant. fieri autẽ poterat, ut, quem duo ordines abſoluiſſent, unus cõdemnaſſet, is tamen non abſolutus, ſed condemnatus iudicaretur, hoc modo. Eunt in conſiliũ ſenatores XXVI. equites XXV. tribuni ærarij XXIV. ex ſenatoribus abſol-*

runt reum XIV. condemnant XII. ex equitibus absoluunt XIII. condemnant XII. ex tribunis ærarijs absoluunt IV. condemnant XX. si ex ordinum numero iudicaretur reus, absolutum appareret: quippe cum ex tribus ordinibus absoluerint duo, senatorius, & equester. cum autem lex, quod iudicum maior pars iudicarit, id ius ratum esse uelit: condemnatum reum, nemo est, quin uideat, cum sententias graues habuerit XLIIII. absolutorias XXXI. præter autem Laterensis cum ex more pronunciare deberet, quot sententijs absolutus, quot esset condemnatus reus· leges ignorans, de numero iudicum nihil, de ordinibus, quod singuli iudicassent, pronunciauit, ac se in tabulas absolutum dixit relaturum. postea cum, lege perspecta, erratum intelligeret, dubius animi, quid ageret· quod neque contra legem, neque contra id, quod pronuntiarat, uellet facere· neque absolutum, neque damnatum retulit· tantum ordinum iudicia perscripsit. ex quo paullo post infert Cœlius: Sic nunc neque absolutus, neque damnatus Seruilius, de repetundis saucius Pilio tradetur. Emissario est factus] *in antiquo libro Medicæ bibliothecæ, & in duobus præterea, Petri Bembi Cardinalis, & Vbaldini Bandinelli, legitur, emissa rustetio factus. forte corrigendum, emissario, S. Tetio factus: ut existimat amicissimus meus. Tetios autem & libertos, & amicos Claudiorum fuisse, è qua gente erat Appius, ostendit Asconius, ubi in oratione pro Milone locum illum exponit:*

Hæc insidiata Pompeio est. quamquam ibi tantum de Damione Clodij liberto loquitur. sed Damionem Tetiæ gentis fuisse, ostenditur in lib. IIII. ad Atticum epist. 3. itaq; hic Cœlius, de Appio loquens, Accusatus, inquit, est à quodam suo Sexto Tetio. nam cum, Sextus, antiqui significare uolebant, uel Sex. scribebant, uel S. ita patebit & uera lectio, & sententia, quo qui dẽ eo magis inclino, quod etiam in libro peruetere Caroli Sigonij scriptũ uideo, emissa iustitia. ut in hac uarietate augeatur mendi suspicio, et ad ueritatẽ indagandam quasi latior uia patefiat. L. Iulius L. F. Pom. Annalis] *Villius, pro Iulius, reposuimus. nam Annales plebeij: & Iulij patricij. sic etiam in Liuio, ubi erat Iulius, correxit, & reposuit, ingenio doctrinaq; excellens, summa mihi coniunctus amicitia, Carolus Sigonius.* P O M. *tribus Pomptina fuit. nam ex XXXV. tribubus, aliquam, ut inquit Pedianus, necesse erat, cuiuscumq; esset ordinis, ciuis Romanus obtineret. is autem ostendebatur à prænomine suo, à nomine, (nomine autem familia significatur) à patris prænomine, à tribu, à cognomine, ut Philippica* I X. *Ser. Sulpicius Q. F. Lemonia Rufus: Lemonia enim tribus est ablatiui casus: ut sit, ex Lemonia, ut inquit Asconius. in lapidibus autem antiquis fere semper, in libris aliquando prioribus tantummodo litteris significari tribus animaduertas, ut in hoc S. C. ubi enim legitur, Pom. sciendum est, Pomptinam intelligi: ubi Pop. Popilliam: ubi Pup. Pupiniam: ubi An. Anien sem: quod cum antea non esset exploratum, alij pro An. Ca*

pite,

pito, duabus uocibus coniunctis legebant Ancapito: Bernardinus autem Rutilius, in suis annotationibus credidit, antiquas notas fuisse, quæ significarent, Atei nepos. in quo quam deceptus sit, non attinet dicere. si enim ab auo ostendendus aliquis erat, non ab eius nomine, sed à prænomine ostendebatur. sed incidit in errorem, quia tribũ Anienſem non agnouit, quæ duabus modo litteris, ut iam dixi, scripta fuerat. quæ me ratio mouit, ut ubi, Puphirrus, uno tantum uerbo antea legebatur, duabus in nostro libro scriberem, Pup. Hirrus, id est, Pupinia Hirrus. tribus enim ante cognomen ponebatur, ut & hic, & alibi licet uidere. quoniam autem hanc tribuum cognitionem non ita facilem esse perspicimus, (nam & Volaterranus, & Alexander, qui dies Geniales scripsit, & alij, quos non necesse est commemorare, parum uidentur in suis libris earum numerum, & nomina tenuisse) studiosis non fore prorsus inutile, aut iniucundum arbitramur, si, quæ in hanc rationem dispersa in ueterum monumentis leguntur, coacta huc afferamus. quæ cum olim scripserim adolescens, cum hæc noua uidebantur, nunc eadem, correctione quadam, brcuissime colligam: Fuerunt igitur Romanæ tribus omnino XXXV. quarum nomina infra scripsimus, et scriptores aliquot, qui de ijs meminerunt, apposuimus, ut inde facilior earum, ac certior unicuique cognitio sit.

AEMI. Aemilia. Cicerone ad Atticum lib. II. Liuius lib. XXXVIII. antiquæ inscriptiones.

ANI. *Anienſis. Cicero pro Plancio. Liuius lib. X. antiquæ inſcriptiones.*

ARNIENSIS. *Cicero in agraria II. in Rullum' Liu. lib. VI. & lib. XXIX. ubi corrupte legi putamus Narnienſis. nam lapis antiquus, quem Vulſinijs in templi parietibus uidimus, expreſſam Arnienſis mentionem continet.*

CLA. *Claudia. Liuius lib. II. Virg. lib. VII. Dionyſius Halic. lib. V. antiquæ inſcr.*

CLV. *Cluſtumina. Cicero pro Plancio, pro Balbo, antiquæ inſcr.*

COL. *Collina. Varro lib. IV. de ling. lat. Plinius lib. XVII. cap. III. Feſt. antiquæ inſcr.*

COR. *Cornelia. Liuius lib. XXXVIII. antiquæ inſcript.*

ESQ. *Eſquilina. Varro lib. IV. de ling. lat. Plinius lib. XVIII. cap. III. Feſtus. antiquæ inſcr. eſt præterea in ædibus uiri optimi, ualdeq; eruditi, Gentilis Delphinij Romani fragmentum antiqui lapidis cum hac tribu.*

FAB. *Fabia. Horatius epiſt. VI. lib. I. Suetonius in Auguſto, antiquæ inſcr.*

FAL. *Falerina: Liuius lib. IX. Neapoli antiquus lapis eſt ita inſcriptus:* C. PISTORIO. C. F. FAL. FIRMO. AEDIL. II VIR. CVRATORI. OPER. PVBLICOR. *item Ioſephus.* ἐν τῷ τῶν ἰουδαϊκῶν ἀρχαιολογίας λόγῳ ιγ, περαλῆς.

GAL. *Galeria. Liu. lib. XXVII. Plinius lib. VII.*

cap.XLIX.etsi,pro Galeria, legitur Galerius. sed corrigẽdus locus est ex antiquo libro auunculi mei Franciſci Asulani.& antiquæ inscriptiones.

HOR.*uel* HORAT. *Horatia.Scriptum in libris de hac tribu nihil est:in lapidibus tamẽ nouies nominatur.deductã satis constat à uetere familia patricia,ut alias non paucas.*

LEM. *Lemonia.Cicero pro Plancio,Phil.IX.Festus. antiquæ inscr.*

MAEC. *Mæcia. hanc in antiquis lapidibus duobus inuenimus:* C. OCTAVIO. C.F. MAEC.VERO.C.HERBACIO. MAEC. ROMANO. *in libris quinquies nominatam obseruauimus, à Tullio lib.IV. ad Att. epist.XIV. à Liuio lib.VIII. & XXIX.à Valerio Max.lib.II.cap.IV. à Festo.*

MEN. *Mentina. Cicero lib.XIII.epist.fam. Iosephus.* ἐν τῷ τῶν Ἰουδαϊκῶν ἀρχαιολογιῶν λογῳ ιγ, κεφαλ. ιζ. *cum quibus lapides tres consentiunt:* C.VALERIO.C.F.MEN.DOLVTIO.MARCIANO.A.MVNIO.A.F.MEN.EVARISTO.C.CATIO.C.F.MEN.BALBO.C.CATIVS.C.F.MEN.GALLVS. *& hic epist.IX. lib.XIII. puto tamen hanc tribum fuisse Meneniam potius,quam Mentinam,& corruptum esse Iosephi locum.deducetur enim ab antiqua familia patricia,ut aliæ octo, Aemilia, Claudia,Cornelia, Fabia,Horatia,Papiria,Sergia,Veturia.nam Publilia nomen accepit à plebeia gente.*

OVF. *Oufentina. Liuius lib. IX. Festus. antiquæ inscript.*

PAL. *Palatina. Cicero in Verrem. Pedianus, Varro lib. IV. de ling. lat. Plinius lib. XVIII. cap. III. Liu. lib. XX. Festus. antiquæ inscr.*

PAP. *Papiria. Liuius lib. VIII. Festus. antiquæ inscript.*

POB. *Poblilia, quæ deinde Publilia scripta est. sicuti ex Poblius Publius factus est. reperitur in lapidibus & PV. & PVB. & PVBL. & PVBLIL. & POB. Liuius lib. VII. antiquæ inscr. Puto hanc esse quam Festus Popilliam nominat: de qua Valerius lib. IX. cap. X. & antiquæ inscr.*

POL. *Pollia. Liuius lib. XXIX. Valerius Max. lib. II. cap. IV. & lib. IX. cap. X. antiquæ inscriptiones.*

POM. *Pomptina. Cicero ad Atticum lib. IV. Liuius lib. VII. Festus. antiquæ inscr.*

PVP. *Pupinia. Cicero ad Quinctũ fratrem lib. III. Liuius lib. XXVI. Festus, duo antiquorũ lapidum exempla extant, alterum Capuæ, D. VIBIDI. D.F. PVB. NIGRI. alterũ Patauij, CLAVSIO. C.F. PVP.*

QVIR. *Quirina. Cicero pro Quinctio. Asconius, Festus. antiquæ inscript.*

ROM. *Romilia. Cicero in Verrem, idemq; in agraria I. Asconius, Varro libro IV. de ling. lat. Festus. Seruius in comment. III. Aen. antiquæ inscr. est etiam Ferrariæ semifractus lapis, in imis summi*

templi parietibus instratus, in quo ita scriptum uidimus, -ITIO.T.F.ROM.

SAB. *Sabatina. Liuius lib. VI. Festus. lapis antiquus Romæ in ædibus eximij Cardinalis Carpẽsis* CN.CORNELIO.CN.F.SAB.MVSAEO. MANCIPI.VIAE.APPIAE.

SCA. *Scaptia. Liuius lib. VIII. Suetonius in Augusto, Festus, lapidis antiqui exemplũ Romæ exstat in regione Pantheonis:* C.AVFELIVS, C. F.SCA.SEVERVS.*et idem aliud,* C.GRANTANIVS.SCAPTIA.MACER.

SER. *Sergia. Asconius. antiquæ inscr.*

STEL. *Stellatina. Liuius lib. VI. antiquæ inscr.*

SVB. *Suburana. Varro. lib. IV. de ling. lat. Cicero etiam agraria II. quo in loco uidetur corupte legi, ab Ocriculana: cum in libris quinque antiquis, legatur, ab usura nam. unde mihi orta cõiectura est, legi posse, A Suburana, mutatione fere nulla. Plinius libro XVIII. cap. III. Festus. antiquæ inscr. & alibi.*

TER. *Terentia. Cicero pro Plancio. Liu. lib. X. antiquæ inscr.*

TRO. *Tromentina. Festus. Liuius etiam libro VI. scripsit, Tromentina, ut opinor, non, ut impressum est, Promentina, antiquæ inscript.*

VEIEN. *Veientina. pro Plancio.*

VEL. *Velina. Cicero ad Atticum lib. IV. & in Bruto. Horat. epist. VI. lib. I. Persius, antiquæ inscr.*

VET. *Veturia, hoc lapide notata* C. CASSIVS. C.F. VET. *& hoc,* SEX. APVSIVS. SEX. F. VET. *& hoc,* SEX. CALPVRNIVS. SEX. F. VETVRIA.

VOL. *Voltinia. Cicero pro Plancio, antiquæ inscr. & in antiquo lapide, qui est Venetijs in turri S. Vitalis,* CN. NVMERIVS. CN. F. VOL. FRONTO.

Ex hoc numero quattuor tantum urbanæ fuerunt, Palatina, Esquilina, Collina, Suburana, in quas, ut inquit Plinius, transferri ignominiæ esset, dictæ à partibus urbis, in quibus habitabant. reliquæ omnes rusticæ, laudatissimæ, eorum, qui rura haberent: quæ propriæ ingenuorum erant: cum urbanæ libertinorũ essent: ut in Asconio, & in epitome Liuiana lib. XX. Asconium autem, ubi illud in Verrem exponit, V. ET XXX. TRIBVS, *cur de nominibus Sabinarum plures tribus esse factas dixerit, mirari non satis possum: cum à Sabinis nõ tribus, sed curiæ nomina acceperint, ut inquit Liu. lib. I. & Festus.*

AD ex Kal. Mart. *Liber Sigonij, A.D. Ex Kal. Martias, mihi placeret, ex ante diem Kal. Mart. id est ex Kal. Mart. sic enim loquebantur. dixit etiam paullo ante, ut eum decedere post Kal. Mart. placeret: & infra subiũgit: Néue quid prius ex Kal. Mart. Vsus est hoc loquendi modo & M. Varro lib. I. de re rustica: Ex a.d. VII. id. Feb. ex a.d. VII. idus. Mai. id est, ex eo die, qui dicitur, ante diem VII. idus. Liuius autem libro XLV. supplicatio pro concione populi indicta est ex*

ante

ante diem V. idus Oct. cum eo die in quinque dies. Similiter Cicero epistola XVII. lib. III. ad Atticum: Nuntij nobis tristes, nec uarij, uenerant ex ante diem non. Iun. quod idem est, ac si dixisset, ex nonis Iun. Sic & epist. I. lib. XV. ante diem VIII. idus Non. quod imperiti librarij cum ignorarent, sæpe pro a.d. scripserunt, ad. Sex abducere] *à iudicijs, ut in senatum uenirent. malim autem, Eos, quam Sex. ut intelligatur non de Sex iudicibus, sed plane de omnibus in senatum adducendis. præterea ita loquebantur in senatus consultis: itaque infra: Quos eorum ex S. C. cum imperio in prouincias pro prætore mitti oportere, eos sortito in prouincias mitti placere.* Intercedendi, impediendi] *aut, Impediendi, abūdat, additū ab aliquo, qui dictionē, intercedendi, exponeret: aut dic, Intercedēdi, ad tribunos pl. referri. Impediendi autem, ad augures. quos habuisse potestatē impediendi, tum aliorum exempla declarant, tum Cicero ipse de legibus.* Vibius Pansa] *antea, Iulius, mendose: nam Iulij omnes patricij: nec patricij tribuni pl. esse possunt. nos hac ratione adducti, & lapidū ac numerorū auctoritate impulsi, in quibus Pansa Vibiorū cognomen legitur, Vibius, reposuimus.* Collegium primum] *ferri potest: malim tamen, Proximum: quo modo locutus est infra, post duos uersus.*

EX EPISTOLA IX.

CVRIOMEM prorsus non mediocriter obiurgatus. hac repulsa se mutauit] *obiurgatus, uidetur hic esse uerbū deponens. quod alibi non memini me*

ni me legisse. itaque libentius ita legerim, Curionem prorsus non medocriter obiurgat. S. hac repulsa se mutauit. ut una littera s significetur scilicet. nihil tamẽ mutandum sine ueteribus libris. Soles libenter, ut ego, maiorem partem nihil curare] *locus ita interpungendus. et est antiqua locutio, qua etiam usus est in epist. XV. lib. IX. mihi licere, res has non omnino quidem, sed magnam partem relinquere. & alibi sæpius. Cæsar autem initio lib. IV. de bello Gall. Magnam partem lacte uiuunt. & Lucr. lib. III. Non minimam partem mortis formidine aluntur.*

AGROS, quos fructuarios habent ciuitates] *Ita legitur in duobus uetustis libris Ioãnis Scalæ, & in libro Petri Bembi, etiam in uno Caroli Sigonij. itaque nihil muto, cum sit aperta sententia.*

EX EPISTOLA XI.

DECRERANT qui inique trãsigi uolebãt] *ueteres libri, quidam, deerant, alij, deserant, alij aliter habent. ex tam uaria lectione adducti sumus, ut, decrerant, legendum crederemus. loci autem sensus hic est. Domitius, & Scipio, cum, de Ciceronis supplicationibus transigi, molestè, & inique ferrent, easq; Curionis tribuni pl. intercessione impediri cuperent simulatione beneuolẽtiæ supplicationes Ciceroni decreuerunt, ut ea re Curionẽ, qui omnibus eorũ actionibus acriter aduersari solitus erat, ad intercedendũ elicerent. quibus interpellantibus uenustissime Curio respondit, se eo libentius nõ intercedere, quod quosdã, qui decernerent, (significabat autem Domitium, &*

Scipio-

Scipionem)eo animo esse intelligeret, ut consici minime uellent. &, decrerant, imminutum, dixit, ut, Decresset, Cicero in Verrem.

EX EPIST. XII.

VIX hoc erat Pola elocutus] *In uetusto libro, qui est Florentiæ in Medicea bibliotheca, ita legitur, ut in impressis huius lectionis alij quoq; meminerunt, sed eam minus integram existimarunt, offensi, ut opinor, in uoce, Pola, quod eam se alibi uidisse non meminerant. est autem id Seruij accusatoris cognomen, de quo ad Q. fratrem epistola ante ultimam secundi libri his uerbis: Vereor, homo ne teter, & ferus, Pola Seruius, ad accusationẽ ueniat. Vix igitur, inqt Cælius, hoc elocutus erat Pola, Appium scilicet, et Do nitiũ summis Circensibus ludis meis lege Scantinia me postulandum curare: cum ego eadem lege Appium censorẽ postulaui. hac de lege meminimus in lib. nostro de legibus. Addo illud, ubi paullo ante legitur, Palam Seruiũ, legendum fortasse. Polam Seruium.* Cœpi sacellum, in domo quod est, ab eo petere] *Censorum erat curare, ut sacella non in domo cuiusquam essent, sed populo paterent. itaq; Liuius libro XL. ubi loquitur de Lepido et Fuluio censoribus, Complura, inquit, sacella, publicaq; sacra, occupata à priuatis, ut paterent, essentq; populo, curarunt. Cælius autem, ut ostenderet Appium censorem officio suo deesse, petere cœpit ab eo, ut sacellum in domo priuata ne relinqueretur: cuius rei cura Appij, qui censor erat, esse debuerat. sed libẽtius intellexerim de sacello,*

quod

quod ipſe Appius occupaſſet: ex quo grauior ei conciitata eſſet inuidia, occupatis rebus à cenſore, quas cenſor ab alijs occupatas populo reſtituere deberet.

EX EPISTOLA XIII.

STOMACHO eſt ſcilicet Pompeius Magnus] *libentius legerem, Stomacho eſt Magnus: ut duæ illæ dictiones, ſcilicet Pōpeius, inducantur, tamquam inanes, & ſuperuacaneæ, non à Cœlio, ſed ab imperito ſcriptæ qui cum inter legendum in eam uocem, Magnus, incidiſſet, exiſtimans eam obſcuriorem fore, niſi alijs ipſe uerbis illuſtraſſet, ſupra ſcripſit, ſcilicet Pompeius. poſtea qui librum exſcripſerunt, imperiti, ut id genus hominum eſſe ſolet, neq; quod adulterniū fuit, agnoſcentes, gloſſema ad uerba Ciceronis admiſcuerunt.*

EX EPISTOLA XIV.

AD bellum ſe erumpit:] *ſic in antiquo libro, & recte. nam Virgilius lib. I. Georg.*

Aut ubi ſub lucem denſa inter nubila ſeſe
Diuerſi erumpunt radij. & lib. IV. ibidem:
Et caput, unde altus primum ſe erumpit Enipeus. & lib. III. Aeneid.
Interdumq; atram prorumpit ad æthera nubem. Terentius autem in Eun.
Iam ne erumpere licet hoc mihi gaudium?

DE agri modo, de ære alieno] *libentius ita lego, quam, ut alij, de agris modo. forte autem id fieri uolebat Appius, quod maiorum memoria uoluerant C. Licinius, & L. Sextius tribuni pl. qui leges promulgarunt,*

mulgarunt, unam de ære alieno, ut, deducto de capite quod usuris pernumeratum esset, id, quod supereſſet, triennio æquis portionibus persolueretur: alteram de modo agrorũ, ne quis ultra D. iugera agri possideret. epitome Liu. lib. 58.

EX EPIST. XV.

QVANTVM ipse catenatus] legit Octauius Pantagathus, quantum Psecade natus: ut significetur Bellienus uerna. psecas enim ancilla est: uernas autem eos esse, qui ancillis nascantur, nemo nescit. itaque dixit: Si Bellienus, ancilla natus, Domitium comprehendere, & strangulare non dubitauit: quid Cæsari, Venere prognato, in uestro Domitio faciundũ fuit? Hæc amicissimi hominis lectio, non dubito, quin à doctis probetur: cum & sensum habeat optimũ, et à uetusto libro parum, ac pæne nihil discrepet. De psecade meminerũt Iuuenalis sat. VI. et Ouidius Metam. lib. III. Cum hæc iam scripsissem, liber est allatus ad mè perantiquus, in quo scriptũ erat, ipse cadenatus. posteaq; eodẽ modo in libro Petri Bembi scriptũ animaduerti: itemq; in alio, quem Cypro aduectũ chirurgus mihi quidam commodauit: et duobus Caroli Sigonij, itẽ alio, qui est apud me. itaq; cum hanc lectionẽ et antithetorũ gratia cõmendet: (nã Cœlius Cœliano illo suo more, hoc est, perargute, psecade natus, et Venere prognatus, opposuit) et ueterũ librorũ confirmet auctoritas nõ est, quod quisquã, nisi si quis obtrectandi studiũ nimis amet, de illius integritate dubitare amplius debeat. qua in sentẽtia eo magis cõfirmor, quod eam

eam ſummo conſenſu eorum omnium, qui de litteris optime iudicant, quibuſq; ego plurimum tribuo, comprobari animaduerto. Vtinamq; Pantagatho meo tantũ eſſet à grauioribus ſtudijs otij, ut ſimilia multa excogitare, aut ea potius, quæ iam pridem in hoc genere innumerabilia excogitauit, commodo ſuo colligere, & cum ſtudioſis cõmunicare poſſet. ſperarem fore, ut, ueterum ſcriptis magna ex parte integritati ſuæ reſtitutis, multorum, qui nunc ſeſe inani labore torquentes, nihil omnino, niſi quod ipſi pepererint, approbare animum inducunt, ſuperuacanea opera uideretur.

EX EPISTOLA VLTIMA.

RELIQVA exſpecta] ualde hic & ab impreſſis, & inter ſe diſſentiunt ueteres libri. unus qui eſt apud me, habet, reliqua exſpectant: alter Caroli Sigonij, reliquas exſpectant: tertius eiuſdem, reliqui exſpectant. Quod autem ſequitur, Vos inuitos, meus liber habet, nos inuitos: liber Sigonij, nos inuictos. Praterea, ubi legitur, Irritaui in me Catonẽ, meus liber, et Sigoniani habent, arruntanum me Catonem: unus pro, me, habet, M. Obſcura plane ſententia. quid enim è deprauatis uerbis eliciatur? Alij igitur aliquid excogitent.

EX EPISTOLA V. LIB. IX.

CONSILII noſtri, ne ſi eos quidem, qui id ſecuti non ſunt, nõ pæniteret, nobis p. p.] uetuſti libri ſic habent omnes. tantũ in eo differunt, quod, ubi nos, ne ſi, ſcripſimus, habent, niſi: quam no-

cem non

sem non temere immutauimus. qui enim aliter fuisset absurdissimus, is nunc, ut mihi quidem uidetur, aptissimus est sensus: quē pluribus uerbis ostendemus. ut, si quis eum probabit, (probabit autem, nisi fallor, quicumq; recte iudicat) acceptam referat huius loci emendationem diligentiæ, et iudicio Hieronymi Ferrarij. Consilij, inquit, nostri, quod & Pompeium in bellum secuti simus, &, eo in Pharsalia superato, uictori nos crediderimus, ne tum quidem nobis pœnitendum putarem, si eos, qui minus id secuti sunt, non pœniteret. significat enim, qui secus fecerint, eos iam pœnituisse. quos si non pœniteret, ego tamen, inquit, nobis pœnitendum non putarem.

EX EPISTOLA X.

VT ne in foro quidem] *moneo lectorem non inuentam à me dictionem, quidem, in ueteribus libris. nec tamen necessaria uidetur.*

EX EPISTOLA XV.

INTELLEXI pergratam tibi esse curam meam ualetudinis tuæ] *hunc locum ex antiquis libris restituimus, cum antea mendose legeretur.*

EX EPISTOLA XVI.

TV autem quod mihi bonam copiam eiures, nihil est] *Hieronymus Ferrarius legendum arbitratur, bonam copiam iures, hoc sensu. non est, quod te mihi semper præsto fore, tuiq; bonam copiam facturum esse iures. ut respexerit ad id, quod M. Varro scribit lib. VI. de lingua latina: Debitores non nulli prope omnia, quam debebant, operas in seruitutem dabant,*

dum ſoluerent. id Sylla dictator ſuſtulit uoluit q̃, ut ij bonam copiam iurarent, id eſt, ut, ſui facultatem creditoribus ſemper eſſe facturos, iureiurando promitterent. Ferrarius ſic accipiebat. ego autem puto hic dictum eſſe, Quod mihi bonam copiam eiures, pro, quod iures mihi, te non habere unde ſumptum facias tantúmque abeſt, ut ex Varrone Ciceronis locum emendem, ut potius ex Cicerone Varronis locum putem eſſe corrigendum: ut legatur, uoluitque, ut ij bonam copiam eiurarent: id eſt, ut iurarent, ſe non habere unde creditoribus ſatisfacerent. hoc multis argumentis probare non conabor: recitabo locum Sex. Pompeij, qui noſtram ſententiam ita confirmat, ut dubitatio prorſus nulla relinquatur. Eiuratio,, inquit, ſignificat, id, quod deſideretur, nō poſſe præſtari. Plautus, Eiurauit militiam. Eſt igitur, Eiurare, iureiurando recuſare. idq̃ ſatis tum ea, quæ attulimus, tum alia quoq̃ exempla declaraent. Aeſtimationem te aliquam putes accipere] *Alluſit ad æſtimationem poſſeßionū, quam Cæſar per arbitros debitorum cauſſa fieri uoluerat, ut ij creditoribus facilius ſatisfacerent. qua de re initio libri III. de bellis ciuilibus, his uerbis. Cum fides tota Italia eſſet anguſtior, neq̃ creditæ pecuniæ ſoluerentur, conſtituit, ut arbitri darentur per eos fierent æſtimationes poſſeßionum, & rerum quanti quæque earum ante bellum fuiſſent atque ex creditoribus traderentur. hoc & ad timorem nouarum tabularū tollendum, minuendúm ue, qui fere bella, & ciuiles diſſenſiones ſequi conſueuit,*

& ad debitorum tuendã existimationem esse aptissimum existimauit. Suetonius etiam in Cæsare, De pecunijs, inquit, mutuis, disiecta nouarũ tabularum exspectatione, quæ crebro mouebatur, decreuit tandẽ, ut debitores creditoribus satisfacerent, per æstimationem possessionũ, quanti quasq; ante ciuile bellũ comparassent, deducta summa æris alieni, si quid usuræ nomine numeratũ, aut perscriptũ fuisset. qua condicione quarta pars fere debiti deperibat. Cũ igitur Papirius ex eo Cæsaris decreto magnã à debitoribus plagam accepisset, æstimatis eorũ possessionibus, nõ quanti uenire tunc possent, sed quanti ante ciuile bellũ fuissent iocans, ut solet, Cicero, Ne credas, inquit, cũ me hospitio recipias, æstimationẽ te aliquam accepturũ. et dixit, æstimationem aliq̃, tamquam si, magnũ aliquod damnum, dixisset. Papirius enim æstimationes, id est prædia, per arbitros inique æstimata, à debitorib. accipiens, crediti iacturam non minimã fecerat. deinde sequitur, Etiã hæc leuior est plaga ab amico, q̃ à debitore, hoc est, & tamen, quod ab amico bona tua comedantur, nõ id tibi æq; graue esse debet, atq; illud est, q̃d debitorũ caussa deperdis: à quibus possessiones, quanti uendere numquã poteris, accipiendæ tibi sunt.

EX EPISTOLA XVI.

VIR fortis, idémq; philosophus,] sic in meo uetere libro, et duobus Sigonianis. est autem peruenusta sententia: cũ et uiri fortes, ex animi quadam præstantia, & philosophi, ex doctrina, patriam, honestatem, libertatem uitæ anteponant: ego tamen,

qui utrumq; profiteor, & uirum fortem, & philoſophum, uiuere pulcherrimũ duxi. Itidẽ locutus eſt ep. II. huius libri: Caninius idem tuus, & idem noſter: Et lib. II. de Diuin. M. Marcellus, idem imperator, idem augur optimus. Cum igitur & ueteres libros, & ſententiam ipſam, & conſuetudinem latine loquendi ſequar, diſſentire cogor ab ijs, qui nõ, Idemq;, ſcd, Idem quod, imprimi uoluerunt. numquam enim, quoad quidem per me liceat, ſtudioſum lectorem fraudari ueritate patiar. Non modo me] *libri omnes uetuſti hanc lectionem habent quam, ut incorruptam, ſecuti ſumus. qui autem ea ſunt offẽſi, ex ingenio particulam, non, interiecerunt. uide quæ diximus in illum locum epiſtolæ penultimæ libri I. Non modo præmijs, ſed ne periculis quidem.*

EX EPISTOLA XVII.

AESTIMATIONES tuas uendere non potes] *hunc locum qui recte interpretaretur, neminem uideo fuiſſe. ſignificat autem poſſeſſiones per æſtimationem à debitoribus acceptas, &, quemadmodum ſupra, poſuit æſtimationes pro rebus æſtimatis.*

EX EPISTOLA XIX.

NEC tamen ad hanc inſolentiam] *alij mendum eſſe in uoce, inſolentiam, exiſtimarunt. ego inſolentiam pro nimijs ſumptibus, qui fiebant in cenas, accipio: à quibus ſe alienum eſſe dicit lautitiam tantum quærere. quod etiam ſupra, epiſtola huius libri XV. his uerbis oſtendit: Nec tamen eas cenas quæro, ut magnæ reliquiæ fiant. quod erit magnificum ſit, & lau-*

& lautũ.insolentiam eodem sensu posuit Philipp.IX. Magnifice enim,inquit,Ser. Sulpicius maiorẽ continentiam diligebat, huius sæculi insolentiã uiuperabat.& in oratione pro Sex.Roscio,Qui in sua re fuisset egentissimus,erat ut fit,insolens in aliena. Cum in sumptum habebas] *uetustiorũ librorum hæc est lectio:quam alij quoque receperunt, licet eam,ut ipsi dixerunt,mendosam suspicati.mihi ea uel maxime probatur,ut desiderari nihil credam. dixit autem,cum in sumptum habebas, pro eo quod dicimus, cum ad sumptum copiæ suppetebant,cum pro sumptu facultates erant,cum erat tibi, quod esset in sumptũ satis.sic enim hoc loco. in sumptu, id est.pro sumptu,dixit, quemadmodum etiã ad Atticum epistola V.lib.VIII.Tironem Curio cõmendes, ut ei, si quid opus erit, in sumptum eroget. epistola etiam,quæ sequitur,eodem libro,Sed eum, inquit,uideo,in sumptum ab alijs mutuatum. & ad eundem lib.XV.Velim cures, ut permutetur Athenas, quod sit in annuum sumptum.Imitamur igitur lautitiam tuam, inquit, illam ueterem, cum habebas in sumptum:etsi nunc quidem plura prædia tibi sunt: quæ scilicet à debitoribis pro pecunia,quam credideras,inuitus accepisti.æstimata ex edicto Cæsaris,quanti quæq; ante ciuile bellum fuissent. Hæc enim quasi per iocũ dicta sunt ut irrideatur Patus,qui nõ habeat in sumptũ,ut antea cũ ei possessiones multo,quã antea,plures sint.*

EX EPISTOLA. XX.

ILLVD à Trabea] *cum Papirius ostendere*

uellet Ciceroni, se frusta ipsius orationem imitari, Trabeæ poetæ uerbis id ostenderat. quod reijcit Cicero, ac potius sibi illud ipsum à Trabea opus esse affirmat. nam cum Papirius non solum consequatur, sed etiam uincat suũ esse frustra conari, affirmat ἀπόρτσυγμα igitur meũ. subaudi, est tu enim omnia, quæ uis, cõsequeris: quod ego non possum. itaq; ἀπόρτσυγμα meum est, non tuum. CCCXII.) discrepat à Liuio. qui consules fuisse Papirium & Semproninm tradit anno CCCIX. quod si quis annorũ numerum ad censuram, non ad consulatum, referat: ne sic quidem inter eos conueniet: cum, anno post consulatum proximo censores fuisse, idem Liuius narret.

EX EPISTOLA XXI.

PER uim uiolat] Antiqui. uiolauit uirginem, pro, uitiauit: &, cum muliere fuit, pro, concubuit, modeste dicebant. M. Varro lib. V. de lingua Latina. sunt autem hæc ueteris poetæ uerba· Peniculus] in omnibus fere antiquis libris ita legitur, cuncti tamen impressi, penicillus, habent, quam lectionem ab ijs repositam existimo, qui, quid peniculus significaret, non intellexerunt, quæ quidem uox à Sex. Pompeio lib. XIV. bis exponitur. Peniculi, inquit spongiæ longæ propter similitudinem caudarum appellatæ. penes enim uocabantur caudæ. & infra. Penem caudam uocabant. hinc peniculos diximus, quibus calcea menta terguntur. ex quo uel maxime uetusti libri lectio conprobatur. eundem enim sensum Sex. Pompeius ijsdem uerbis, quibus Cicero, cõplexus est. Plau-

tus

tus quoq; in Menæchmis, actu I. Iuuentus, inquit sub persona parasiti, nomẽ fecit Peniculo mihi, Ideo quia mensam, quando edo, detergeo. ut eius uocis significatio obscura iam esse non possit. hunc autem locum ingeniosissimo iuueni, Hieronymo Ferrario debemus.

EX EPISTOLA XXV.

NVNC ades ad imperandum, uel ad parendum potius: sic enim antiqui loquebantur.] *Difficilis locus: qui me diu ualde torsit. interpretes enim omnes alij, dum uideri uolunt intelligere, quod minime omnium intelligunt, ineptiarũ nescio quid attulerunt, quod rideri magis, quam refelli, debeat. comperi igitur, locutionem esse ueterem, & antiquis usitatam: licet eius nõ multa habeamus exempla. quibus enim in scriptis ueteres illi dicendi modi frequentius potuissent deprehẽdi, ea ferme omnia deperierunt: itaq; ex unius Sallustij uerbis locus hic ad Patum exponitur. facile enim colligitur, antiquos, ad imperandum, passiue dicere solitos, ut etiam Cicero ipse exponit. sed ponamus Sallustij uerba, quæ sunt in Iugurthino. Iugurtha, inquit, ubi armis, uiris que, & pecunia spoliatus est, cum ipse ad imperandũ Tisdrum uocaretur, rursus cœpit flectere animum suum. & ex mala conscientia digna timere. ad imperandum, dixit, id est ad parendum, & ad imperata facienda: quemadmodum Cicero, ades ad imperandum, pro ades, ut ego tibi imperẽ. hunc loquendi modum et Seruius agnouit in illo Bucolicorũ uersu apud*

Virgilium: Frigidus in pratis cantando rumpitur anguis. Cantando, inquit, dum incantatur.

EX EPISTOLA VLTIMA.

HARVM exemplum] *cum Cicero apud Volumnium Eutrapelum cenaret, hanc epistolam ad Papirium in codicillis conscripserat, eo consilio, ut, cum domum redijsset, eam in charta exscriberet, & ad Papirium mitteret. propterea harũ exemplũ, dixit. non enĩ in animo habebat, eas ipsas mittere, quas scribebat, quas uocat exemplũ, sed eas quas inde exscribere cogitabat.* Etsi minimũ mihi est in cena] *postea quã in litteris satis uersatus sum, etsi cenam in minimis pono· tamen, cum aliud, quod agam, non habeam, ad cenas me confero. Iocatur autem in his uerbis, Minimum mihi est in cena, referens uerba Papirij: qui cũ Dioni philosopho posuisset illud ῥῆτημα, esset ne aliquid minimum· negassetq́; Dio· (negant enim philosophi, quidquã esse in magnitudine minimũ· cũ tam parua magnitudo nulla sit, quæ non diuidi queat) iocans Papirius adiecit, Mihi uero minimũ est in cena· cum cenam sibi tenuiter admodũ paratam esse in dicaret.* Et gemitũ etiã in risus maximos transfero] *hunc locũ alij ita, ut nos, iam ante emandarũt, sed interpunctis aliter distinxerant, ut sensum plane alium efficerent. Nos Ciceronẽ credimus hoc dicere. in conuiuio cum patriam satis luxi, à mæstitia & gemitu uel maximã ad hilaritatem, maximosq́; risus me conuerto.* Ille Baro] *Baro mulier fuit philosophiæ dedita, ut scribit Suida. ex eo philosophos, qui stolidiores essent,*

non

non philosophos, quod eo nomine uiderentur indigni, sed Barones uocabant, ut quasi mulierculæ per contemptum appellarentur.

EX EPISTOLA L. LIB. X.

DE medio cursu] *ex uetere libro ita emendauimus. sic autem locutus est in fine lib. III. de officijs, eadem de re loquens. Si ipse, inquit, uenissem Athenas: quod quidem esset factum, nisi me de medio cursu clara uoce patria reuocasset. item ad M. Brutum epistola, cuius initium est Messallam habes: In medio Achaico cursu, cum Etesiarum diebus auster me in Italiam retulisset.*

EX EPISTOLA VIII.

VICTORIAM pareremus] *hæc lectio cum neque sensu careat, & in uetero libro Vincentij Riccij sit, itemq; in eo, quem Vbaldinus Bandinellus habet: (ut omittam alios) non uideo, cur quidquam immutetur. in alijs antiquis libris tũ, pararemus, tum, pateremur, tum patiremur.*

EX EPISTOLA XII.

TVA dignitas affert] *antea legebatur, afferat. nos affert, ex uetusto libro, quem habet Ioãnes Scala. est autem sensus. ita mihi detur te uictorem complecti rep. recuperata, ut mihi magnam lætitiæ partem tua dignitas affert. uerbum, complectar, qui crediderunt esse indicatiui modi uocem, affert, ut ipsi putabant, emendarũt ut ego existimo, deprauarunt.* Breuia, fugatia, caduca existima] *in uoce fugacia, uetusti libri dissentiũt. alij fugacia· alij, fugatocia· alij*

fugato, habent. ego, etsi uulgata lectio sensu nõ caret, tamen libentius legerẽ, fucata, ut tanslatio sit à mulieribus, quarum sæpe nitor non naturalis, sed fucatus est, ideoq; breuis, & caducus, hæc, inquit, fucata existima, quoniam uerũ splendorem non habent, sed collecta sunt inanissimis splendoris insignibus.

EX EPISTOLA XVII.

OBSIDE fide] *sic in omnibus uetustis exemplaribus. & dixit, fide, pro fidei, generandi casu, quẽadmodum etiam Sallustius in Iugurtha, decima parte die reliqua, pro diei. id quod Gellius notauit: qui etiam C. Cæsarem, huius die, & huius specie, dicendũ putasse tradit.* De tribus fratribus Segauiano probauit] *ita legitur in plerisque antiquis libris. forte melius, S. Gauiano: ut significetur Sex. Attilius Gauianus de quo in oratione pro Sextio. sensus erit: In eare (ut scilicet Lepidus Apellã ad me mitteret) studiũ mihi suũ Gellius probauit de tribus autẽ fratribus (quippiam significat nobis minus notũ, cuiusmodi fratribus in epistolis ad Att. scriptis multa sunt) Sexto Gauiano. postea in Vbaldini libro animaduerti scriptũ esse, Gauiano, pro Segauiano. in meo autem sic: Studium mihi suũ de tribus se Gauianus probauit.*

EX EPISTOLA XIX.

GRAVISSIMAE, & maximæ fortissimi animi summiq;] cõsilij *sic habẽt omnes impressi libri. nos in nostro ita legi, et interpũgi uolumus: grauissimæ, et maximæ, fortissimi animi, sũmiq; cõsilij: ut animi maxime ressint, cõsilij grauissimæ. Leuia sunt*

hæc:

hæc: eo igitur uidetur esse turpius, non animaduerti.

EX EPISTOLA. XX.

ERRARE] *Potuisti errare, decipi non potuisti. error enim facile in mentem irrepit, neque id cuiquam licet effugere. quoniam autem qui decipiuntur, ostendunt se minus ualere prudentia. quam satis sit: iccirco tu, qui prudentissimus es, decipi non potuisti. & est turpius decipi, quã errare. nã erramus ipsi opinione lapsi: decipimur ab alio, prudentia uicti. sed quoniã, inquit Cicero, credulitas te in errorem induxit, tum sperares Lepido te esse bono usurũ, qui deinde tuam spem fefellit: eadẽ crudelitas nõ iam te amplius in eundem errorem inducet: nam re expertus es, Lepidũ esse infidum, neque eum recte facturum. ergo etiam erroris caussa sublata iam est: ut iam non modo decipi, sed ne errare quidem possis. nisi si in eadem re iterũ errare, hoc est, iterum Lepido uelles credere, homini fallacissimo, & à reip. partibus alieno. quod si committeres, magnam infamiã subires, quod quasi ad eundem lapidem, ut dicitur, offendisses. quam culpam scis uulgari prouerbio esse reprehensam.* Furentibus] *sic in antiquo Sigonij libro: in alijs, Feruentibus. utrumq; recte: itaq; nihil muto. Furere, de irato homine, non semel usurpat Cicero: feruere, μεταφορικῶς, idem ualet, quæ uel pueris ex uulgatis, ut appellant, dictionarijs nota sunt.* Extrusum] *ita malui, quam, Detrusum: quo minus à ueterum librorum testimonio discederem, quibus in omnibus, quos quidem adhuc inspexerim, scriptum esse uideo,* Et rursum.

EX

EX EPISTOLA XXX.

AMPLIVS passus quingentos] *passuum numerum, quem alij scriptis in libris se non uidisse dixerunt, comperimus in libro perantiquo Vincentij Riccij.*

EX EPISTOLA XXXI.

QVANTAS habuerim contentiones] *antea, conciones. nos, contentiones, emendauimus ex uetusto libro Pauli Boti, & ex epistola sequenti, in qua idem Pollio ita scribit. Nec uero minus Lepidus ursit me & suis, & Antonij litteris, ut legionem trigesimam mitterem sibi.*

EX EPISTOLA XXXII.

DVXIT se à Gadibus] *locutio quibusdam uidetur durior: qua tamen & Terentius in Hecyra usus est: Vxor inquit, ubi me ad filiam ire sensit, seduxit foras. & Plautus in Aululatia, cum dixit, Ego me deorsum duco de arbore: et in Bacch. Duc te ab ædibus.* Sex. Varro pro cõsule] *historia mihi quidē ignota. et, ut dicam, quod sentio, mendum subesse credidi rim. nam etiam librũ habeo uetustissimũ, in quo hæc uerba nõ legũtur.* Ciuis Romanus natus sum] *cum mihi Hieronymus Ferrarius hunc locum se mendosum suspicari dixisset. &, ut ueteres libros inspiceremus, rogasset: collatis cũ impressa lectione scriptis libris, dictionem, natus, it a ut ipse existimauerat, abundare comperimus. quo factum est, ut eam in nostro inducere ne dubitarem. hanc autem coniecturã ea ratione Ferrarius faciebat, quod Ciceronem V. in*

Verrem

Verrem libro ita locutum esse meminisset. Ceruices, inquit, in carcere frangebãtur indignissime ciuiũ Romanorum: ut etiam illa uox, & illa imploratio, Ciuis Romanus sum, quæ sæpe multis in ultimis terris opem inter barbaros, et salutem tulit, ea mortem illis acerbiorem, & supplicium maturius ferret. & infra eodem libro: Nulla uox audiebatur, nisi hæc, Ciuis Romanus sum. est item paullo post sæpissime: ut sibi quisque legendo facile reperiet.

EX EPISTOLA XXXIII.

NON maior tamen, quam Planco fuit] *Hoc dicit. Sane mecum iniquissime agatur, si propter amicitiam, quæ mihi cum Antonio fuit, durius quidquam homines de me suspicentur: cum eundem Antonium non minus, quam ego dilexerit Plancus: cui tamen exercitum credidistis, ut cum Antonio, reliquisq; bonarum partium inimicis bellum gerat. Scripsit autem hoc cum indignatione quadam, grauiter ferens, inimicum suum melius erga remp. animatum existimari. inimicitias autem inter Asinium, et Plancum fuisse, cum alij, tum Plinius in præfatione librorum suorum ad Vespasianũ ostendit.* P. Vagieni] *hanc lectionem in extremo olim adnotaueram, è coniectura tantum, uetustis libris nihil adiuuantibus: postea in antiquo exemplari, quod Bernardinus Maffeus habet, eam reperi.*

EX EPISTOLA VLTIMA.

IMP. iterum,] *in antiquo libro Vincentij Riccij, & in alijs legitur, imperator ter. id est, tertium.*

quo

quo modo etiam dicebatur, consul tertium. sed siue, iterum, siue, tertium, legas: mihi tamen de loci integritate certum non est. nam quod alij dicunt, in titulis, & monumentis solitos fuisse ueteres notare, quoties à militibus ob rẽ bene gestam imperatores essent appellati: sane id assentior: sed, factum esse antequam Augustus remp. opprimeret, nondum comperi. ego, ut dicam quod coniicio, sine affirmatione tamen, mallem legere sic: imperator, pontifex max. ab antiquis litteris non admodum discedens, siquidem in uetere libro Petri Bembi legitur, Imp. & ter. idem Vbaldino Bandinello uidebatur. In ciuibus conseruãdis] *potius ita lego, quam, obseruandis. nostram lectionem habet liber uetustus Bernardini Maffei, & antiquissimus alter, qui est apud Vbaldinum Bandinellum. III. Kal. à Ponte Argenteo] uitiosi sunt hoc loco scripti libri, sed boni tamen aliquid habẽt singuli. in tribus uetustissimis legitur, IV. Kal. à Ponte Argenteo. in eo, de quo mihi Vincentius Riccius commodauit, qui & ipse perantiquus est, III. Kal. Iunij. itaq; in nostro libro, IV. Kal. Iunij, scribere non dubitaui: ut sit dies, quo se cum Antonio coniunxit. libro enim X. epistola, cuius initium est, Numquã mehercule, ita scribit Plancus. Lepidus, desperato aduentu meo, se cum Antonio coniunxit ad IV. Kal. Iun. hanc autem epistolam, post eam, quæ sequitur, scriptam esse, nemo non uidet.*

EX EPIST. VLT.

XXX] lineam, quam super numerũ duximus, olim ab aliquo fuisse omissam credimus, qui, ea quanti

esset,

esset, ignoraret. nam in libro Vincentij Riccij scriptum est, XXX. quo modo autem nos scripsimus, triginta millia significatur. Studia officij] *non nihil offendor. non enim satis usitate dictum. suspicor interdum abundare, officij, & suspicionem nostram confirmat antiquus Sigonij liber.* Memini autem] *Sic, opinor, melius, quam ut antea, nemini enim. quo enim spectabat uox illa, enim? mihi certe cum superioribus cohærere posse, non uidetur. itaq; ea deleta, reposui autem, motus auctoritate uetustissimi libri, quem habet Vincentius Riccius, in quo, autem, pro enim, scriptum est. quamquam præcedens dictio mendum habet. non enim, memini, sed, maxime, in eo libro legitur. sed nullus est tam antiquus liber, qui non multis locis corruptus tamen sit. itaq; uno, aut etiam altero scripto libro qui se putant ueteres scriptores posse restituere, meo iudicio falluntur. plurimis opus est. qui licet inquinati sint: tamen ex singulis boni aliquid excerpentes, usu sæpe uenire uidemus, ut ex multis libris, qui mali sint, bonus tamen liber efficiatur unus.*

EX EPISTOLA X. LIB. XI.

MALLE me tuum iudicium] *referuntur hæc ad id, quod dixit, exploratum habes. totum autem hunc locum ex libro Pauli Boti, et Vincentij Riccij emendauimus.*

EX EPIST. XXIV.

LEPIDVS commode de nobis sentire uidetur] *De nobis, dixit, id est, de rep. ut lib. X. ep. XVIII. Magnum periculum ea pars exercitus adiret,*

qua

quæ bene de rep. ſentit. Nec aliter in antiquis libris uideo ſcriptum eſſe. Ideo, cum adoleſcens legendum exiſtimaſſem, Commode nobis, tamen, diſſentientibus antiquis libris, nihil ſum auſus immutare, opinionem meam in uarijs lectionibus teſtatam eſſe uolui. nunc uideo non nullos in ſuo libro imprimi uoluiſſe, Commode nobis.

EX EPISTOLA XXVII.

QVID defuit noſtræ familiaritati in maximis rebus? quonam modo me gererem aduerſus Cæſarem, uſus tuo conſilio ſum] *diſtinguo ſic. quid defuit noſtræ familiaritati? in maximis rebus quonam modo me gererem aduerſus Cæſarem, uſus tuo conſilio ſum. Hæc etſi leuia uidentur, quia tamen quiddam afferunt ad ſententiam, non contempſimus, quæ non eſſe adhuc animaduerſa, miramur.*

EX EPISTOLA I. LIB. XII.

ITA compreſſum eſt] *antea, compreſſa eſt, in libris omnibus impreßis. nos, compreſſum, ut eſt in libro Vincentij Riccij, rectius, quam compreſſa, legi putauimus: ut referatur ad uerbum, manabat. antbiteta enim ſunt, comprimere, & manare: quibus etiam uſus eſt libro ad Atticum III. ep. XII. Orationem illam ita compreßeram ut nunquam emanaturam putarem.*

EX EPIST. XIII.

NON ſubita nec inconuenientia] *ita legitur in libris antiquis Bernardini Maffei, Ioannis Scale,*

Scala, Pauli Boti, Vbaldini Bandinelli, Petri Bembi, in duobus Caroli Sigonij, et in meo satis antiquo. unus Vincentij Riccij habet, disconuenientia. qua uoce Horatius quoq; usus est epistola I. libri I. Aestuat, et uitæ disconuenit ordine toto. itaq; si quis, inconuenientia, non probat disconuenientia, poterit legere. alterutrũ certe sententia requirit. alijs aliter uidetur. docti iudicabũt. Cui Lucilius præerat] *Appianus hunc appellat L. Figulum. quod cum ita sit et cum Figulos non è Lucilia gente, sed potius è Nigidia fuisse compererim: libentius legerim, Lucius, quam Lucilius. nam etiam in uetusto libro Bernardini Maffei, non, Lucilius sed Lucius, legitur.* Castra habet posita πάλτοῖ] *E uetere libro Pauli Boti sic emendauimus, figura græca in aduerbijs in loco, ut,* πορύλλαλλος πορυλλαλλοῖ, πρόβαλινθος πρόβαλινθοῖ, φάληρον φαλήροῖ, φρεάῤῥον φρεάῤῥοι. Acromaniacride] *Vetusti libri, alij aliter habẽt. sunt, qui legendũ credant, à Cromyu Acride. alij, Acamantidæ: quod in antiquo libro scriptũ dicant, Acomantide. utraq; lectio defendi potest. de promontorio Acamantide Plinius, & Strabo.*

EX EPISTOLA XIV.

QVAM re uera furere eos inueni. quod uero aliquid de his scripsi,] *Totum hoc non erat in impressis: ego addidi multis abhinc annis ex uetusto libro Vincentij Riccij. nunc itidem uideo scriptum esse in Sigonij libro.*

EX EPISTOLA XVII.

IN ista solitudine] *Solitudine potius, quam*

ſolicitudine, è tribus antiquis libris, & è ſenſu legendum putaui. dixit enim, ſolitudiine, pro ſummo otio: quod apertius ſequēti epiſtola. Etſi, inquit, periniquo patiebar animo te à me digredi: tamē eo tempore me conſolabar, quod & in ſummum otium te ire arbitrabar, & ab impendentibus magnis negotijs diſcedere.

EX EPIST. XXII.

COLLEGA noſtro] *uetuſti libri non nulli, habent, ueſtro: quos alij ſecuti ſunt: qui quidem, non uideo, qua ratione ducti id fecerint. ſed, cum in libris item antiquis, collega noſtro, legatur: (habet autem unum ex antiquis exemplaribus, in quibus ita ſcriptum ſit, Petrus Bembus, habet et Bernardinus Maffeus) Antonium autem Ciceroni in auguratu collegam fuiſſe, notiſſimum ſit: priorem lectionem conſeruaui: quam eo minus arbitror immutandam, quod et ad Atticū ſcribens, epiſtola penultima lib. X. collegam ſuum appellat Antoniū. inquit enim: Miſit puerum, ſe ad me uenire: hoc quidem melius, quam collega noſter Antonius. cuius inter lictores lectica mima portatur. & Philippica II. Sume diem: uide, qui te inauguret: collega ſumus. Cū hæc ſuperiora multis iam annis ſcripſiſſem, uiſum eſt ad duos, quos nominaui, Bembi, et Maffei libros, trium præterea librorum teſtimoniū adſcribere: quorum duo ſunt apud Sigonium, tertius apud me eſt: et in omnibus uideo ſcriptum eſſe, noſtro.*

EX EPISTOLA XXV.

QVAM turbo deiecerat] *uide Dionem libro XXXVIII. item libro XLV. & Iulium Obſequentem in libro*

in libro de prodigijs. Græcũ tempus ſeruitutis] *ſuſpicor in uoce, græcum, ineſſe mendum. neq; tamen excogitare quidquã potui, quod pro ea reponendum uideretur. in antiquo libro Vincentij Riccij ſcriptum eſt, Cecum: in meo, Gratum. potuit eſſe græca dictio. ubi, Græcum, eſt impreſſum: quam librarius cum non intelligeret, in libri margine adſcripſit, Græcum: deinde alij, quaſi à Cicerone ſcriptum, receperunt.*

EX EPIST. II. LIB. XIII.

CONIECI] *in omnibus antiquis libris, confeci. nos, una littera immutata, conieci.* Subitum eſſe ei remigrare Kal. Quinct.] *Kalendæ, inquit, Quinctiles, quo die domo tua, in quam uenerat, exeundum eſt, nimis ſubitæ ſunt, & propius adſunt, quam ut ipſe poſſit, operibus, quæ inſtituit, perfectis, ſuo commodo diſcedere. Sciendum autem eſt, annuas domorũ locationes Kal. Quinct. apud ueteres fieri ſolitas. itaq; epiſtola III. libri II. ad Q. fratrem, Domus, inquit, tibi ad lucum Piſonis Liciniana conducta eſt: ſed, ut ſpero, paucis menſibus poſt Kal. Quinct. in tuam commigrabis. Poſt Kal. Quinct. dixit, id eſt finito locationis tempore, demigrantibus ijs, quibus eam locaueras. Suetonius autẽ in Tiberio, Senatori, inquit, latum clauum ademit, quem cognouiſſet ſub Kal. Iulij demigraſſe in hortos, quo uilius poſt eam diem ædes in urbe conduceret. Quod igitur Euandro, quem ſtatuariũ fuiſſe conijcimus, ſubitũ erat, id eſt, propter breuitatem temporis incommodum, nimisq; repentinum, remigrare Kal. Quinct. ad quam diem ope-*

ra, quæ multa multis instituisset, absolui non posse intelligebat, quæ moueri loco, et alio transferri, cũ perfecta non essent, commode nõ poterant: petit à Memmio Tullius, ut ei de habitatione accommodet, ne cogatur Kal. Quinct. ut moris erat, remigrare: quod sine damno facere non posse uidebatur. sed, ut dicam quod sentio, legendum uidetur, demigrare. in antiquo libro Vbaldini scriptum est, eius remigrare.

EX EPISTOLA VIII.

CVIVS ex filia] *antea, cuius ex familia, in omnibus impressis legebatur. nos aliquot abhinc annis, filia, correximus, ex oratione pro P. Sextio, in qua, C. Albini filiam P. Sextio nupsisse, traditur.*

EX EPISTOLA IX.

RVPILIVS P. F. Men.] *mallem, Rupilius P. F. An. ut Anienſis tribus significetur. nam Vincentij Riccij liber antiquus habet, Rupilius P. Fannias. cuius uitæ fuit hæc origo, quod, cum scriptum esset, P. F. An. imperiti ueteres, notas non intelligentes, scripserunt, P. Fannius. quod si retinetur, Men. de Menenia tribu erit intelligendum de qua diximus in scholijs lib. VIII.*

EX EPISTOLA X.

CORROBORAVIT] *interpretes, uerbum antiquum non agnoscentes, alij aliter exposuerunt. dixit autem, corroborauit, pro, egressus est annos pubertatis, & uir esse cœpit, quemadmodũ in oratione pro M. Cælio. Cum is iam se corroborauisset, ac uir inter uiros esset. & in eadem, Non modo hæc ætas, sed*

etiam

etiam iam corroborata. id est, non modo adolescentes, sed etiam uiri. & supra, ciusdem orationis initio, eos, qui non, ut Cœlij accusator, adolescentes essent, sed uiri, robustiores appellauit. alibi etiam in hanc sententiam eodem uerbo usus est.

EX EPISTOLA XII.

SED ut hanc addam] *Alij aliter. nos sic emendauimus ex uetusto libro Bernardini Maffei.*

EX EPISTOLA XV.

PERVSTVM, etiamnum] *Cum antea legeretur, perustum, & inanem, nos ex uetustis libris, & à sensu olim emendauimus, perustum etiamnum. sed quoniam Vincentij Riccij liber habet, perustum immani. alij autem, perustū inanem non absurde etiam legi posset, perustum, inani gloria uolunt incidere.*

EX EPISTOLA XVII.

QVAMMAXIMVS postea commendatione c. a.] *Etsi uetusti omnes libri ita scriptum habent: ego tamen legendū crediderim, quā maximus poterit, mea commendatione c. a. idq; ante uiginti annos ita sensi, &, cum liber ederetur, scholio meo testatus sum. nec nunc, annos natus XLIX. aliter sentio. alij legendum putant, Quammaximus nostra c. c. a. Alij, nihil omnino mutandum. Suum cuiq; placet.*

EX EPISTOLA XXI.

IN omni genere officij diligendus] *Quid, si legatur, in omni genere officij diligentiß. id est, diligentißimus? qua ratione etiā dixit in oratione pro Plancio,*

Plancio, In omni officio diligentißimus: & pro M. Cælio, Viro omnis officij diligentißimo. & pro Cluentio, In omnibus officijs retinendis diligentior esse nemo potest. Sed hæc eruditorũ iudicio permittimus: incerta enim in re affirmare quidquam, et immutare, tum temerarium est, tum periculosum. EVM Ammonium] *Ammonium, ut puto, glossema est.*

EX EPISTOLA XXXVII.

PVBLICE posſidentur] *Legem apud Calatinos fuisse crediderim, quæ caueret, ne quidquam publice, nisi publico nomine, poßideretur. Hippiæ autem bona alieno nomine, puta cuiußpiam absentis, uel pupilli, publice poßidebantur.*

EX EPISTOLA XLII.

BYLLIONES] *impreßi libri, Belliones, habebant: scripti Bulliones. itaq; nihil dubitandum putauimus, quin esset uera lectio Bylliones. u, enim litterã pro y scribebant antiqui: & ita in ueteribus monumentis persæpe legitur, ut Sulla pro Sylla, murrha pro myrrha, & alia huiusmodi. Bylliones populi sunt supra Epidamnum, quorũ meminit Strabo lib. VII. dicti à Byllide, quæ est ciuitas in Illyrico. de qua Stephanus de urbibus.*

EX EPISTOLA L.

MVLTA in illum mea·quódque maximũ est.] *Hanc lectionem puriorem, & elegantiorem existimamus, quam quæ antea in omnibus impreßis habebatur. eam accepimus ex uetere libro Vincentij Riccij.*

EX

EX EPISTOLA LII.

CICERO Regi.] *opinor hunc Regem aliquem fuisse gentis Marciæ, cuius cognomen fuit Rex: itaq; etiam Clodij sororis uir, Q. Martius Rex appellatus est, auctore Plutarcho in Cæsaris uita. ad Atticum etiam, lib. I. ep. XIV. cum dicit, Ille autem Regis hæreditatem spe deuorarat, eum, quem diximus, Q. Martium Regem intelligit.*

EX EPISTOLA IV. LIB. XIV.

PRAETEREA magnopere nemo ceterorum seruorũ. ea causa est, & c.] *sic antea in libris impressis. ego distinctione tantũ locum restituo, ut ita legatur. præterea magnopere nemo. ceterorum seruorum ea causa est, ut, si res &c. Quoniam autem non ita apertus uidetur sensus, pluribus uerbis exponemus. Cicero ueritus amissionem seruorum cum tota re, manumisit eos hac cõdicione, ut, si per legem Clodiam bonis omnibus priuandus esset, ij suo beneficio liberti essent, si modo id per Clodium licuisset · sin autem lex seruos non adimeret, &, ut ad ueterem dominum pertinerent, concederet · seruirent, ut antea, præterquam pauci. quos bene meritos omnino liberatos uellet. Dixit autem, ceterorum seruorum, intelligens suos. nam ex Terentiæ seruis neminem manumiserat. tantum ijs, eam facturam esse, ut quisque esset meritus, promiserat.*

EX EPISTOLA VI.

POLLICEM] *Antea, Pollucem: nos aliquot ab hinc annis emendauimus, Pollicem, ex uetustis li-*

bris, & lib. XIII. ad Atticum: quo in lib. circa finem ita scribit. Pollex quidē, ut dixerat, ad idus Sext. ita mihi Lanuuij pridie iduum præsto fuit, sed plane pollex, non index.

EX EPISTOLA VII.

ID EST, Apollini, & Aesculapio] *Hoc totum suspicor in margine ab aliquo fuisse scriptum, qui uellet nomen eius dei ponere, quem Cicero significat. deinde qui librum exscripserunt, Ciceronis uerba falso existimantes, receperunt in ordinem uerborum, quod glossemutis uice fuit. nihil tamen immutaui: quando scripti libri, ut impressum est, omnes habent.*

EX EPISTOLA I. LIB. XV.

A TARCONDIMOTO] *sic habēt uetusti libri: à quibus nō uideo, cur hoc in loco dissentiendū sit. præsertim cum & Dio in fine libri XLI. & L. Florus initio belli ciuilis, inter Cæsarem, & Pompeiū gesti, Tarcondimotum eum appellent. mendose enim in Floro, Tarcon Dimotus, duabus uocibus, impressū est.* Consuetudinem] *putat legendum esse Hieronymus Ferrarius, mansuetudinem: ut ep. III. huius libri, Quæ copijs, dixit, & opibus tenere uix possumus, ea mansuedine, & continentia teneamus. & epist. V. Mansuetudine, & innocentia imperatoris prouinciam retentam, atque conseruatam. ad Atticum autem, epist. XVI. lib. V. Socijs incredibilis uidetur & nostra mansuetudo, & abstinentia.* Ciliciam autem firmiorem fore, si æquitatis nostræ particeps facta esset.] *habet omnino sententiam aliquam, Aequita-*

tis

tis noſtræ: ſed mihi nõ diſplicet, uel etiã magis placet, Equitatus noſtri. nam et in meo uetere libro plane ita legitur: & opinionem etiam noſtram adiuuare uidetur hiſtoria. miſerat enim Cicero in Ciliciã turmas equitum præſidij cauſſa: idq; in epiſtola, quæ poſt hãc ſequitur, ordine corrupto, cum huic debeat antecedere, declarat his uerbis: Cum equitatum in Ciliciam miſiſſem, ut meus aduentus, ijs ciuitatibus, quæ in ea parte eſſent, nunciatus, firmiores animos hominum faceret. Item in epiſtola ad Catonem: Cognoui multorum litteris, magnum Parthorum equitatum, qui in Ciliciam tranſiſſet, ab equitum meorum turmis obſidione occiſum.

EX EPISTOLA III.

PRAESENTIA, magnitudine, & animi, & conſilĩ] *eſt hæc, ut opinor, huius loci uera lectio: quam ex antiquis exemplaribus accepimus: quibus in omnibus, quos quidem ipſe uiderim, præſentia legitur, non præſtanti, aut præſenti. nos autem ueterum librorũ autoritatem in dies pluris pluriſq; facimus, permulta enim, quæ in ijs primo adſpectu uideantur abſurda, poſt, ubi diligentius animaduerteris, commodiſſime. dicta reperientur: ut hoc in loco, qui ſtatim, uerbum illud, præſentia, quid ſibi uellet, & quo ſpectaret, ignorarũt, uitioſum credentes, immutarunt. eſt enim ita dictum, præſentia, magnitudine, & animi, & conſilij, tamquam ſi dixiſſet, præſenti animo, magno conſilio: ut præſentiam animi, magnitudine conſilij eſſe uoluerit. quemadmodum etiã alibi præ-*

tentem animum, ſæpiſſime dixit: etſi ubique fere eandem uocem imperiti deprauarũt, præſtantem, nõ præſentem, legentes. præſentiam quoque animi dixit in orat. pro Milone. & Cæſar belli Gallici lib. V. Sacerdos] *quid ſacerdos hic ſignificet, Hirtij uerbis oſtendimus: ſic enim ſcribit de bello Alex. lib. IV. Comana, uetuſtiſſimum & ſanctiſſimum in Cappadocia Bellonæ templum, quod tanta religione colitur, ut ſacerdos eius deæ, maieſtate, imperio, & potentia ſecundus à rege conſenſu gentis illius habeatur: id homini nobiliſſimo Nicomedi Bithynio adiudicauit. Appianus autem in fine Mithridatici, Commagenis, inquit, Archelaum ſacerdotem præfecit: quæ dignitas habetur regia. Strabó etiam initio lib. XII. idem tradit.* Adoleſcẽs & equitatu, & peditatu, & pecunia paratus, & toto, ĩjs, qui nouari aliquid uolebant] *ſunt, quos offendat hæc lectio. ac fuit, cũ ego quoq; corruptum locũ exiſtimarem. nunc de mendo nihil ſuſpicor: dixit enim, & toto, id eſt, & eare, quæ ſumma eſt: deinde expoſuit, totum illud quid ſit: ijs, qui nouari aliquid uolebant: à quibus maxime timendum erat, quod adoleſcentem uel leuibus rationibus ad bellum poſſent impellere. adoleſcens, igitur dixit, & equitatu, & peditatu, & pecunia paratus: & quod ſummum eſt, ijs, qui nouari aliquid uolebãt. ſic etiam ad Atticum, Eſt totum, quid Kal. Mart. futurum ſit, pro, eſt ſummum. eſt maximum, in eo ſunt omnia, quid Kal. Mart. ſummum ſit.* Tibarani.] *forte, Tibareni de quibus Plutarchus in Lucullo, &*

Plinius

Plinius, ubi Temiſcyræ regionis gentes perſequitur. nam Tibaranorum mentionem nõdum inueni.] Res, quas eõſul in urbe geſsiſſet] *in quo ita legatur, uetuſtum habet librũ magnæ ſpei adoleſcens Ioſephus Tramezinus. conſul autem, id eſt Cicero. commemorantur enim, quæ pro Ciceronis dignitate & dixerat, & fecerat Cato: quis ſit autem is, quem clariſmum, atque optimũ uirum appellat, intelligere nondum potui. Cæſarem quidem, ut alij exiſtimant, non arbitror: quem Cicero numquam optimum uirum uocaſſet, ad Catonem ſcribens, Cæſaris inimicũ, præſertim cum tota fere epiſtola eius beneuolentiam quæſi aucupari uideatur: quo facilius ſupplicationem obtineret Catone comprobante.* Cum hæc te tertia iam epiſtola ante oppreſsit,] *alij, ante operis ſit, durius omnino, & ſenſu, ut ego exiſtimo, non admodum probabili. quid enim? adeo longa eſt hæc epiſtola, ut opus uideri poſsit? nam quod illas dictiones, ſchedam, aut litteram, epiſtolarum numero reſpondere negant: id ego illis concedo: ſed referri dico ad illam uocem, epiſtola: ut quaſi Caſsium reprehendat, qui ſchedam, aut litteram nondũ dederit, cum epiſtolas iam tres acceperit. legitur autẽ, ut nos impreſsimus, cum in alijs antiquis libris, tum in eo, quẽ habet Vincentius Riccius: qui quidem liber uetuſtiſsimus eſt: ut græcas dictiones, quæ ſunt in uetuſtis exemplaribus perquam raro, maiuſculis litteris ſcriptas habeat.*

EX EPISTOLA XVI.

QVOD uelis ipſa currunt] *fuit, cum de mendo ſuſpicarer: nunc de loci integritate nõ dubito: cum*

& ueteres libri cum impreſsis fere omnes cõſentiant, &, currere uelis, latine, atq; uſitate dici conſtet. exemplis, quia patent abſtinebo. Vincentij Riccij liber in loco etſi deprauatus, ab alijs tamen diuerſus eſt: habet enim, quod in his incurrat. Florentini emendarunt, quod uel ijs ipſa occurrunt. quam lectionem etſi laudamus ut ingenioſe excogitatam: nõ tamen ſequimur, neque ſatis ei confidendum credimus, cum à uetuſtis libris etiam quos ipſi habuerunt, diſcrepet. nam quod Germanos, pro currũt, impreſsiſſe coniectura ductos facile crediderim. nõ enim hic ſolum, ſed in reliquis etiã Ciceronis ſcriptis multa eos arbitratu ſuo uideo mutaſſe: quam recte, alij iudicent.

EX EPISTOLA XIX.

HΔONHN uero, & *ἀναλγησίαν* Typographi Parienſes hanc uocem *ἀναλγησίαν*, ubi legebatur, *διαξίας*, in ſuo libro impreſſerant. quæ uox ſenſum cum haberet meliorem, quam uulgata illa prior: ipſe item in meo libro aliquot abhinc annis eam repoſui, exiſtimans, eos, ſi quid immutaſſent, id feciſſe librorum antiquorum auctoritate, teſtimonioq; adductos. alij poſtea non abſurde emendarunt, *ἀταραξίαν*: etſi uetuſti libri repugnent: unus tamen Vincentij Riccij liber habet, *ἀταξίαν*. Habet dãnatos, quos pro illo nobis reſtituat] *Lege Pompeia damnatos Cæſar reſtituerat. eos nunc latenter ſignificat. cũ tamen de ijs loqui uideatur, qui ad ſectiones faciendas Syllæ mortuo eſſent ſurrogandi.*

EX

EX EPISTOLA XX.

AD amorem meum aliquantulum discedens addidisti] *Antea legebatur, aliquantū olim. nos, cum in antiquis libris &, aliquantulum olim, et, aliquantum olim. legeremus aliquantulum, reponere non dubitauimus. neq; enim, ut opinor, habere locum hic potest uox illa, olim, cum ex ipsa epistola, & ex ea, quæ sequitur proxima, Trebonium non multo ante Roma profectum esse, colligatur. atq; etiam sensus erit commodior, si aliquantulū, quam si, aliquantum olim, legas, ut ostendatur, Ciceronis amorem erga Trebonium summum, & maximum iam fuisse, cui quamminimum addi potuerit.*

EX EPISTOLA XIV. LIB. XVI.

MVMIVM] *sic in libro meo satis antiquo: in duobus Sigonianis, Numium, et Nummum. alij in suo libro imprimi uoluere, Vmmium. Ego, Manium, ueram lectionem puto: ut sit Curij prænomen: de quo epist. VI. & IX. lib. XVI. cum igitur Curium significari satis liqueat et cum Manius prænomen Curionum fuerit, ut ex lapidibus Capitolinis, Caroli Sigonij doctrina perfectus, atq; illustratis, manifestum est: non dubito quin hic, Manium, pro, Munium reponendum sit. sæpe enim solo prænomine ueteres Romani aliquē appellabant, ut Appium, Seruium, Sextum Cicero in epistolis nominat. neq; addit, Claudium, Sulpicium, Peduceum. prænomen autem, Manius, quid non ita usitatum erat, iccirco, librariorum licentia, transit in Marcus eo facilius quod M', quo*

Manius

Manius significatur, minimum distat à M. hinc M. Acilius Glabrio, M. Aquillius, M. Curius, mendose ubiq; pro Manius. atq; hæc nostra coniectura si probatur, eodem modo lib. XIII. ep. XVII. eiusdem Curij prænomen M. mutandum erit in M', id est Manius & ad Att. lib. VIII. ep. V.

EX EPISTOLA XXIIII.

ACCVRRAM. sed s.] *in uetustioribus libris scriptum est, sed si. ego arbitror legendum, sed st. quam silentij notam qui non agnouere, scripserunt, si. deinde alius cum uideret, si, locum hic habere non posse, fecit, s. id est scilicet. sic etiam in de Oratore lib. II. pro, st. scriptum erat, si. quod mendum ante aliquot annos sustulimus. in Plauto etiam, ubi legendum est, st modo si, modo ast, modo at, uulgo legitur. Terentius quoque in Phormione hac nota usus est: quem locum recitat Velius Longus grammaticus.* Dolabellæ procuratores fac ut admoneantur.] *uerbum, admoneantur, ad pecuniam refertur, quam Dolabella Ciceroni debebat: itaq; intulit, appellabis etiam Papiam: quod item creditorum uerbum est. pro Quinctio: Cum tibi quotidie potestas hominis fuisset admonendi, uerbum nullum facis: biennio iam confecto fere, appellas. Quod antecedit, in antiquo libro Valdini scriptum est, seu quod elegerunt: in eo, quem habet Petrus Bembus, elegerint: in meo, egerit. potest esse ἀποσιώπησις: ut sit hæc sententia: Sed, quod egerint, fac ut sciam.*

EX

IN EPIST. FAM.

EX EPIST. VLT.

QVIBVS alteri Cesenam] *locus sine dubio corruptus. neq; enim adeo tum ignobilis, aut obscura fuit Cesena, ut, tamquam abiecta res, nominari debuerit. uetus liber Vincentij Riccij sic habet, quibus gesa, uel quibus sutianarum tabernarum fundamenta credas. deliberent eruditi, quo modo sit legendum. Liuius quidem lib. IX. de Cesennia meminit, oppido non admodum celebri: ut fortasse non inepte pro, Cesenam, Cesenniam, hic legi possit. antiquus liber è Cypro, Censenam.*

REGISTRVM.

ABCDEFGHIKLMNOPQRSTVXYZ
abcdefghiklmnopqrstuxy.

Omnes sunt quaterniones.

Francofortiad Mœnum apud Georgium Coruinum, Sigismundum Feyrabend, & hered. VVigandi Galli.

M. D. LXVI.

Wann du gesund bist, so freut es mich von gan-
zem herzen, ich befinde mich wohl. Trage
sie doch, ich bitte sie für ihre Gesund-
heit alle mögliche Sorge. Denn es ist
mir sowol schriftlich als mündlich be-
nachrichtiget worden, daß dich ganz
plötzlich ein Fieber überfallen habe. Du hast mir
eine Gefälligkeit erwiesen, daß du
mir von dem Briefe des Cäsars ~~[illegible]~~
Nachricht gegeben hast. Eben so schleunig wüßte
mir auch und künftige alles zu wissen
thun, was sich neues zuträgt, ~~[illegible]~~ wenn es nöthig
und der Mühe werth seyn wird. Sorge
für deine Gesundheit. Lebewohl. Den
2ten Junius.

Logic Cicero
Ovid Logic
Cicero

nam necesse est

haec et si=pericula;
quod si non habebis
Schmidt. 40 [illegible]
Lupin. 44 [illegible]
Hierlin 31 copia ad confligendum
Wagner 22 pares [illegible]
Riedmayer. [illegible]

Horatius

Morgen aus der Lr. Tig.

Phronesis Lap. Stietlin
Kuchdelmel
Horthelius
Wagner Schmid

Cornelius
Phrases
Wilm. Rieth.

Logic

Cicero
Adler Lincke
Horatius Ovid
Poesie
Brabi. Nus
den Griech
Sieffer